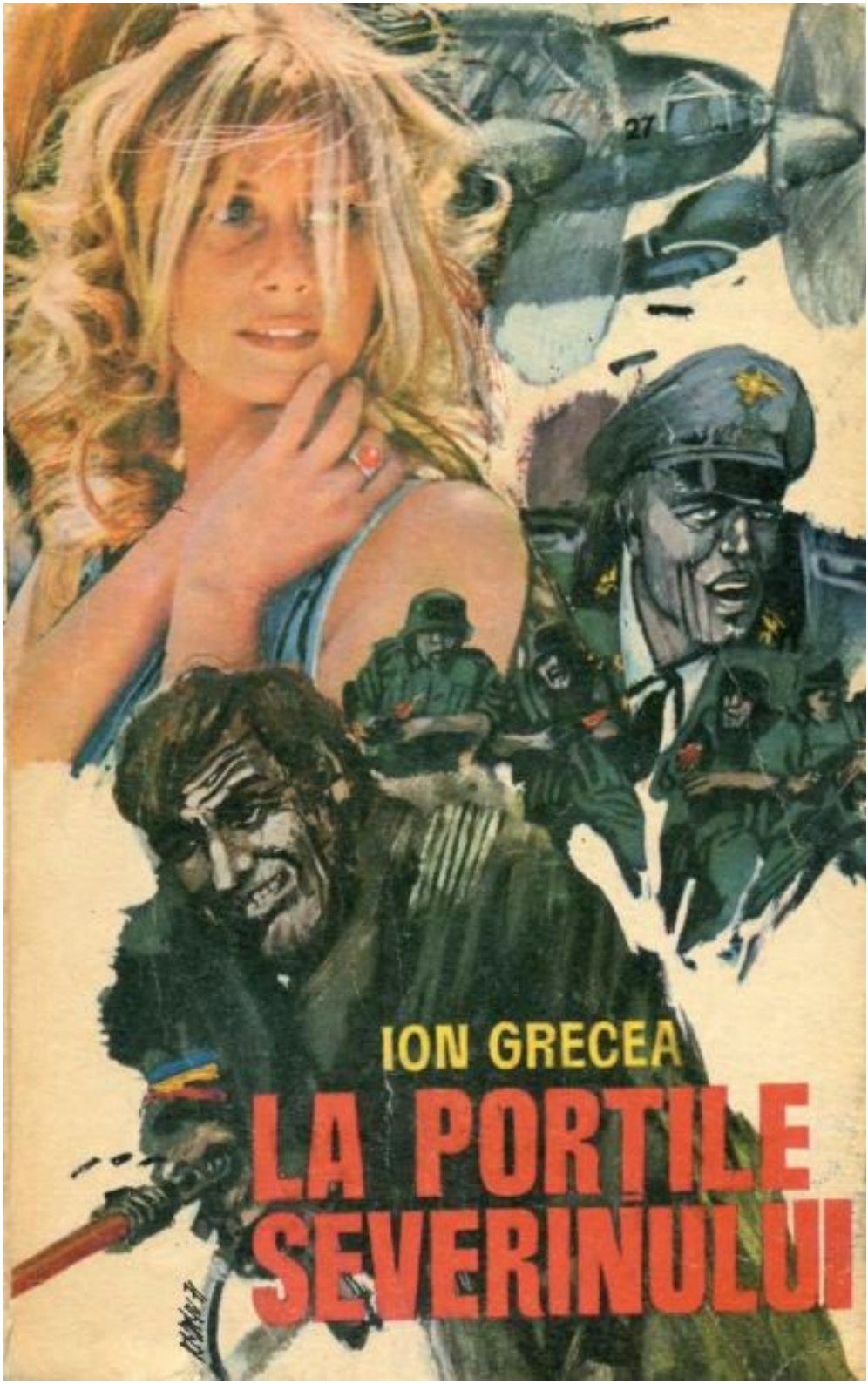

ION GRECEA

LA PORTILE SEVERINULUI

ION GRECEA

LA PORȚILE SEVERINULUI

– roman –

– ediția a II-a revăzută –

Versiunea digitală 1.0 – aprilie 2022

Realizat după volumul apărut la Editura Militară, București, 1972

Coperta: Pompiliu Dumitrescu

Memoriei tatălui meu,
IULIAN GRECEA
muncitor timp de 30 de ani,
la Șantierul naval
din Turnu Severin

1

Într-una din zilele călduroase ale verii anului 1944, pe la orele zece dimineața, o fată de vreo șaptesprezece ani, potrivit de înaltă, frumoasă, ținând sub braț o carte învelită în hârtie albastră, mergea încet, fără grabă, pe sub bătrânii castani de pe bulevard, ocolind cu grație de balerină trecătorii ce i se iveau în cale. Era una dintre acele eleve abia promovate în ultimul an al liceului, ce afișa ostentativ o anume maturitate și care, știindu-se în pragul absolvirii, își permitea de pe acum o nuanță de cochetărie feminină, atât în mersul mlădiu, puțin studiat, cât și în ținuta vestimentară. La începutul vacanței, ca orice elevă, lăsase de o parte uniforma de școală, sobră și austeră – șorțul de satin negru cu guleraș alb, scrobit – și îmbrăcase în aceste zile de arșiță o rochie ușoară și simplă, de olandină albastră, apretată și bine călcată. Părul lung, blond, nu-l mai purta strâns în coade sub fileul obligatoriu, ci despletit, revărsat din plin peste umeri, cu un cârlionț răsucit strengărește pe fruntea înaltă și netedă. Chiar sprâncenelor, ușor arcuite deasupra ochilor albaștri, adumbriți de gene lungi, negre, îndrăznise a le pronunța conturul cu penseta. Obrajii fragezi și împurpurați ca două piersici rumene și buzele roșii își păstrau însă pe deplin naturalețea. În picioare avea sandale de pânză, cu talpă din bucăți de crupoane, cum începuseră a se purta în acele vremuri de război.

Când și când Dana, căci așa o chema pe fată, privea discret în dreapta și-n stânga, studiind în ascuns pe cei care-i treceau în preajmă. La prima vedere, oricine ar fi crezut că face acest lucru pentru a-și da seama dacă e admirată sau nu, așa cum procedează de obicei orice femeie când vrea să se știe plăcută. Dar nu acesta era adevărul. Se plimba de-a lungul bulevardului așteptând din clipă-n clipă să-i apară în față „legătura”, cel ce avea s-o ducă spre locul de întâlnire cu Valeriu, secretarul organizației U.T.C. din oraș. Acel cineva însă nu se ivea și faptul în sine o neliniștea foarte mult. „Ce să se fi întâmplat? se întreba ea cu teamă, privindu-și poate pentru a suta oară ceasul de la mână, și pe dată o înfrigurare nedefinită îi cuprinse întreaga ființă. Să fi căzut Valeriu? Sau poate că „legătura” e urmărită și nu se poate apropia în nici un fel? Ieri dimineață trebuia să ne întâlnim pe acest bulevard, la ora zece fix. N-a venit nimeni. Și nici azi...”.

De trei luni, de când activa în cadrul organizației locale a U.T.C.-ului, Danei nu i se întâmplase niciodată să treacă prin clipe atât de grele. De obicei întâlnea „legătura”, primea sarcinile ca pe ceva cu totul firesc, așa încât nu numai că se obișnuise cu această activitate ilegală, dar chiar teama de a acționa în condiții conspirative o considera trecătoare și lipsită de importanță. Și acum, iată, dintr-o dată se rupsese firul liniștei, totul părea că se năruie ca într-un abis și nu știa ce trebuie să facă, cum să procedeze pentru a nu dăuna muncii organizației. Cuprinsă de îngrijorare, mai porni o dată de-a lungul bulevardului, pe sub castani, de la clădirea teatrului și până către gară, apoi se întoarse și, ajungând în dreptul aleii ce cobora spre port, se opri o clipă locului privind cu luare aminte în toate părțile, să se încredințeze că nu e urmărită de cineva. Nici unul, însă, dintre rarii trecători aflați la ora aceea pe bulevard nu-i dădea vreo atenție. Un bărbat gras, voluminos, numai în cămașă, pe cap cu o pălărie de pai și haina pe braț, mergea agale pe trotuar citind din mers un ziar. Părea absent la tot ce se întâmpla în juru-i și preocupat numai de știrile senzaționale ce i le ofereau paginile gazetei, deoarece nu ridica o clipă ochii, cu toate că uneori, în mersul lui neatent, era gata-gata să se lovească de câte un copac. Înapoia lui, două fetițe desculțe, în rochițe de vară, înflorate și mult decoltate, purtau cu greutate un coș de papură cu câțiva pepeni verzi. Când și când, se opreau, lăsau sarcina jos și se odihneau la umbra castanilor, tăcute, fără să-și vorbească, în timp ce cu palmele își făceau vânt în dreptul frunții să se mai răcorească. Pe trotuarul celălalt, trecând pe lângă zidurile încă fumegânde ale caselor bombardate, un soldat german, înalt și blond, cu mânecile bluzei verzui suflecate și gulerul descheiat, în spate cu o raniță roșietică din piele de vițel, mergea repede, zorind către gară. Pesemne îi era teamă că pierde trenul, deoarece își privea deseori cu nervozitate ceasul brățară, în timp ce cu batista își ștergea într-una fruntea de sudoare. Dana îl urmări un timp cu privirea, fără să-l scape din ochi nici pe grăsunul ce citea ziarul după care, socotind că nimeni nu se ocupă în mod special de persoana ei, porni să coboare în parc, pe aleea largă, mărginită de plopi înalți și falnici. Vroia să caute o bancă, să stea puțin să se mai odihnească, intenționând apoi să urce iar pe bulevard și să plece spre casă. Așadar, apucă pe prima alee, la dreapta și,

după câțiva pași, zări o bancă ascunsă înapoia unui boschet cu frunza cenușie, prăfuită. Cu grijă să nu-și șifoneze rochia, se așeză, puse cartea alături și, rezemându-se de spătarul băncii, privi câteva clipe parcul altădată atât de bine îngrijit, înmiresmat de bogăția trandafirilor, acum pustiu, sălbatic, răvășit de bombe, cu șanțuri pentru adăpost săpate de-a lungul și de-a latul, străjuite de mormane înalte de pământ. O fugară aducere aminte închipui în fața ochilor scena primei ei întâlniri cu un băiat – uimitoare coincidență! – chiar pe această bancă. În urmă cu trei ani, la începutul verii, Sandu, și el elev la liceu, trecând cu crăticioarele cu mâncare către tatăl său, nituitor la Șantierul naval, așteptase după înțelegere și-i dăduse un bilețel, întâia ei scrisoare de dragoste. Cu câtă emoție despăturise hârtia! Cu câtă grabă și înfrigurare parcursese rândurile scrise cu cerneală, frumos caligrafiate prin care el îi dezvăluia sentimentele ce i le purta! „Au trecut atâția ani, gândi Dana, copleșită de amintiri, privind cu tristețe parcul pustiu, răvășit de bombe. Câte s-au întâmplat însă de atunci! Războiul, unchiul Alexandru plecat pe front, orașul împânzit de mașini mari, grele, germane, tatăl lui Sandu, vecinul nostru, arestat, bănuit de a fi comunist, iar din pricina asta băiatul dat afară din liceu… Și nici măcar tata, ca profesor, n-a putut să facă nimic, să-l reprimească la cursuri… Mihai, plecat la studii militare în Germania, a dispărut undeva pe frontul din Africa, unde se afla la stagiu cu trupele nemțești. De atunci, zile și nopți de chin pentru mama și tata așteptând fără nădejde o cât de mică veste despre singurul lor băiat! Bieții de ei! Au început apoi bombardamentele aviației anglo-americane și orașul a fost prefăcut în ruine… Clipe de groază! Ceasuri de groază! Iar tanti Emilia… of, tanti Emilia ce zile a mai apucat și ea!”.

Dana își cuprinse capul în palme și rămase cu fruntea plecată, copleșită de dureroasele aduceri aminte, de suferințele pe care războiul le aruncase asupra familiei sale. Răcoarea parcului și întreaga liniște din jur o reconfortau într-un anume fel, o făceau să uite măcar pentru puțin tot ceea ce destinul, răzvrătit poate, încerca să-i acopere cu un lințoliu de nenorociri aspirațiile adolescentine… Și acum, iată, peste toate, o nouă teamă, noi clipe de zbucium… Mii de ciocănele îi loveau dureros tâmplele, fruntea parcă-i era cuprinsă într-un cerc de foc. „Ce să se fi întâmplat oare cu „legătura”? O chinuia cumplit întrebarea. Să

fie totul din pricina celor petrecute la școală, cu câtva timp în urmă? Da, da, asta este, îi trecu deodată prin minte și un fior de gheață îi străbătu fulgerător tot trupul. În mod cert aceasta-i cauza… De aceea sunt evitată, nu mi se mai dau sarcini… Bine, dar de ce nu mi se spune lucrul acesta? De ce oare cei din organizație mă lasă să plutesc așa în necunoscut, de ce nu mi se dă un sfat, o îndrumare?”.

În urmă cu trei săptămâni, elevele liceului „Principesa Elena”, unde învăța și Dana, toate câte se aflau în oraș în vremea vacanței, fuseseră convocate într-o sală a liceului „Traian” nedeteriorată de bombardamentele aeriene, pentru ca împreună cu băieții de aci să audieze o conferință a șefului comandamentului german din localitate. Locotenent-colonelul Hans von Klausing avea să le vorbească despre bogățiile și cultura germană, precum și despre forța „invincibilă” a armatei Reichului. Întrucât conferința era însoțită de proiecții la epidiascop, Dana se oferise să aducă din cancelarie aproape cincizeci de diapozitive cu imagini din orașele Germaniei și de pe front. Dar nu apucase să facă decât câțiva pași cu ele în brațe, alergând către sală, că se împiedicase de o altă elevă care-i ieșise în cale și căzuse într-atât de tare, încât o săptămână încheiată a șchiopătat de piciorul drept. Bineînțeles că diapozitivele s-au făcut cioburi, au fost adunate de o femeie de serviciu pe făraș și aruncate la lada cu gunoi. Întâmplarea însă n-a rămas fără urmări. Dana a fost chemată imediat la cancelarie și admonestată chiar în fața ofițerului german.

— Ăsta-i sabotaj, domnișoară! decretase aspru subdirectoarea liceului, enervată peste măsură că se putuse întâmpla un asemenea incident neplăcut chiar în școala ei. Sabotaj și impertinență! Și nu-i de mirare că autoarea ești chiar tu, eleva Dana Gheorghiu, care ai avut acel diferend cu domnișoara Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Da, da, nu-i de mirare și vom lua măsuri… Măsuri aspre…

Dana stătea tăcută, cu fruntea plecată, impasibilă, aproape indiferentă. Parcă nici n-o asculta pe profesoara ce turba de furie și învălmășea cuvintele gata să se înăbușe. Răsucea în mână un stilou, așa ca să facă ceva, înșurubându-i și deșurubându-i mereu capacul, îi studia cu prefăcută atenție penița de aur, pengala… Sânii îi tresăltau ușor sub șorțul de satin negru și acest lucru nu scăpă ofițerului german. Rezemat

de spătarul unui fotoliu plușat, Klausing își ștergea la nesfârșit cu batista lentilele ochelarilor, în timp ce cu ochii săi de un albastru spălăcit, miopi, o privea lung și stăruitor pe fată, măsurând-o admirativ din cap până-n picioare.

— Vă rog să ne scuzați, domnule comandant! i se adresase curtenitor subdirectoarea liceului, înclinându-se slugarnic în fața ofițerului german ca înaintea unei mari personalități. Vă rog să credeți, o întâmplare neprevăzută...

— O, nu-i nimic, *frau direktor*, nu-i nimic! spusese Hans von Klausing și, cu un gest de exagerată eleganță, își pusese ochelarii pe nas, fără să-și ia însă privirea de la Dana. Un *fraulein* așa de frumos poate face greșeli, noi nu superăm. Repetăm conferinț alte dat... Cum chema la tumneata?

Dana nu răspunsese. Nici nu înălțase privirea. Rămăsese în aceeași impasibilitate de mai înainte, făcându-și de lucru cu capacul stiloului, afișând ostentativ un aer de sfidare.

— Spune domnului comandant cum te cheamă! poruncise aspru subdirectoarea, prinzând fata de umăr, zgâlțâind-o puternic, gata s-o dea jos.

— Spuneți-i dumneavoastră, dacă găsiți că e cazul, răspunsese flegmatic Dana. Bună ziua!

Ieșise apoi repede, trântind ușa, fără să se uite înapoi.

— Impertinenta! aruncase în urma ei subdirectoarea.

A doua zi, dimineața, Dana a fost chemată din nou la cancelarie. De astă dată, în fotoliul în care stătuse în ajun șeful comandamentului german, se afla un bărbat cam la patruzeci și cinci de ani, voinic, roșcovan, cu părul cânepiu, zbârlit, în niște haine maron, de o calitate mediocră. În palmele sale mari, cu degete noduroase, juca un tampon pe care-l luase de pe biroul directoarei.

— Dumneata ești eleva Dana Gheorghiu? întrebase el privind-o lung, stăruitor, cu ochii săi verzi și strălucitori ca de sticlă.

— Eu.

— Vreau să-ți pun unele întrebări în legătură cu cele întâmplate ieri. Se poate?

— Se poate, dar vreau mai întâi să știu cine sunteți dumneavoastră?

— Cine sunt eu? înălțase sprâncenele roșcovanul și fața lui, parcă pătată de rugină, se învălui deodată în lumina unui zâmbet plin de ironie. N-are importanță, domnișoară, vorbi el

voit aspru și trânti tamponul pe birou. În orice caz, trebuie să știi că sunt o autoritate…

— Mă rog. Nu am căderea să contest calitatea dumneavoastră. Sunteți de la poliție, dacă nu mă înșel…

— Exact. Îmi place, cunoști autoritățile…

Dana nu-i mai răspunse și-l privi lung și sfidător, în timp ce-și aranja părul blond sub fileu.

— Va să zică o să-mi răspunzi la unele întrebări, nu?

— Desigur.

— Așa… Spune, e adevărat, domnișoară Gheorghiu, că la începutul trimestrului doi, dumneata ai spus profesoarei de limba germană, domnișoarei Hintz, că consideri un nimic cultura germană de azi față de aceea de pe timpul lui… ăsta… lui… cum dracu-i spune, dom'le, lui… Ghete?

— Goethe! îl corectase Dana cu ironie.

— Așa, Ghete, cum spui dumneata. E adevărat?

— Nu am spus că-i „un nimic" ci că este mult inferioară…

— Și pentru ce ai spus acest lucru?

— Pentru că așa este. Goethe, Schiller, Beethoven, ați auzit de ei?…

— Nu, n-am auzit dar îi știe dom' comisar șef, dânsu-i știe pe toți…

— Tot ce se poate. Și aceștia și alții de seama lor au creat opere nemuritoare, dar astăzi cu ce opere se poate mândri poporul german? Cunoașteți dumneavoastră vreuna?

— Eu n-am de unde să cunosc, că sunt de la poliție și noi avem alte treburi, se apărase roșcovanul. Am spus, poate dom' comisar șef. Sau poate că le cunoaște domnișoara, profesoara dumitale…

— Nici dumneaei nu le cunoaște.

— Dar ieri, cum de-ai spart clișeele alea?

— Destul de simplu: m-am lovit de o colegă, am căzut și le-am spart. Asta-i tot. Vă rog să mă scuzați dacă am greșit…

— Cum o cheamă pe colega aceea a dumitale?

— Mihăilă Liliana.

— Uite, stai dumneata aicea pe scaunul ăsta – a invitat-o amabil polițistul – ia o foaie de hârtie și un toc, și scrie tot ce s-a întâmplat. Discuția despre Ghete cu domnișoara de germană, cum ieri ai cerut singură să aduci clișeele din cancelarie și le-ai spart, scrie acolo tot ce știi… După aia s-o trimiți încoace pe

colega dumitale, Mihăilă Liliana...

Dana a dat declarația și de atunci n-a mai întrebat-o nimeni nimic despre cele întâmplate. La prima întâlnire conspirativă l-a informat și pe Valeriu și el îi spusese să aștepte instrucțiuni; până atunci să treacă însă provizoriu în inactivitate, deoarece era aproape sigur că va fi suspectată. Dar această inactivitate ținea de aproape două săptămâni și „legătura" care trebuia s-o însoțească marți către Valeriu, pentru a primi acele instrucțiuni, iată n-a mai apărut defel, fapt ce-o făcea să fie foarte neliniștită. „Oare cum m-am comportat eu în situația aceea de la școală? se întreba ea continuând să stea pe bancă cu fruntea tot plecată, în timp ce cu vârful sandalei trăgea dâre în nisipul aleii. Am greșit cumva, de nu mai au încredere în mine cei din organizație? Am acționat doar după sfaturile lui Valeriu, și nimic mai mult...".

N-apucă însă să-și termine gândul, că deodată tresări. De undeva din spate se auzeau venind pași ce călcau apăsat pe pietrișul aleii. Un fior îi străbătu fulgerător întreaga ființă. „Nu cumva poliția? își spuse și în acele clipe simțea cum inima îi bate cu putere, tare, năvalnic, gata să spargă coșul pieptului. Au prins legătura, acela a vorbit și le-a spus că aștept pe bulevard...". Vru să întoarcă privirea, să vadă cine este cel ce se apropia cu pas apăsat pe alee, dar își înfrânse pe dată curiozitatea și rămase în aceeași nemișcare de mai înainte, cu capul plecat și fruntea cuprinsă în palme. Aruncă ochii spre cartea învelită în hârtie albastră. Era alături, pe bancă. Nu era nimic compromițător între filele ei. Pașii se apropiară mai mult, apoi se opriră. Cineva se așeză pe bancă lângă ea, stătu o clipă parcă țintuit locului, apoi din mișcările pe care începu a le face, Dana înțelese că acela se caută prin buzunare, într-adevăr, după o clipă scoase o cutie cu chibrituri, o scutură de câteva ori să vadă dacă mai are înăuntru vreun băț, apoi aprinse o țigară. Un fum amărui, înțepător, o învălui pe Dana ca într-o ceață, dar ea nu se mișcă și nu-și luă palmele de pe față, continuând să stea cu capul tot plecat, gânditoare. Trecură așa câteva clipe într-o apăsare încordată, chinuitoare. Cel de alături nu scotea un cuvânt, iar Dana nu cuteza să-l privească, stăruind în tăcerea ei de mai înainte. În sfârșit, într-un târziu, trase cu coada ochiului către el și în acea clipă avu o tresărire. „Legătura"! exclamă ea, pentru sine, și un val de emoție o cuprinse pe dată. Tânărul de

alături, un băiat cam de șaisprezece ani, înalt și slab, cu fața plină de pistrui, numai în cămașă și pantaloni de doc cenușiu, ținea pe genunchi o carte învelită tot în hârtie albastra. Dana își puse și ea cartea pe genunchi, după care îl privi pe băiat drept în ochi. El zâmbi și, după ce se foi nițel pe bancă, parcă să se așeze mai comod, zise:

— Mă iertați, domnișoară, ceasul de la mâna dumneavoastră merge exact?

— Merge exact, răspunse Dana emoționată, plecând privirea și obrajii i se împurpurară și mai mult.

— E marca „Tellus”?

— Nu, „Anker” original.

— Cincisprezece rubine?

— Șaptesprezece.

— În sfârșit, bine că am dat de dumneata! spuse satisfăcut tânărul. Am întârziat două minute, dar te-am zărit de la distanță intrând în parc. Apoi adăugă: Fii atentă la ce-ți spun. Ești atentă?

— Da.

— Mă urmezi la cincizeci de pași... Mergem pe strada Adrian, dincolo de Castelul de apă. O poartă verde, de scândură, putredă, cu o tăbliță pe ea de culoare albastră, pe care scrie cu galben: „Nu intrați, câine rău”. Pentru ca să-ți dai mai bine seama care-i casa, am să mă opresc o clipă în loc, chipurile să-mi leg șiretul la pantofi, după care am să-mi continui drumul. Te uiți bine la tăbliță: culoare albastră, scrisă cu galben. Dacă tăblița e căzută și spânzură numai într-un cui, îți vezi mai departe de drum, fără să te oprești și fără să privești cu insistență casa. Înseamnă că ceva e-n neregulă. Dacă e prinsă drept pe poartă în cele patru cuie, treci de casă, mergi până la colț, te întorci și apoi intri. Te întâmpină o fată cu o farfurie de struguri în mână. Ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles.

— E-n regulă atunci. Am plecat...

Tânărul zvârli restul țigării cu un bobârnac departe, pe prundișul aleii, apoi se ridică, rupse învelitoarea cărții, aruncând hârtia mototolită într-o groapă de bombe și porni prin parc să urce către bulevard. Dana stătu locului, îl urmări cu privirea până se depărtă binișor, după care, când socoti că e timpul potrivit, se ridică și porni după el. Un sentiment de ușurare o

stăpânea acum, învăluind-o odihnitor și liniștit ca unda unei ape. „Va să zică nu sunt în afara organizației, gândea ea cu nespusă bucurie și dacă ar fi întâlnit-o careva vedea cum îi râd ochii de fericire. Inactivitatea mea a încetat. Am să primesc noi sarcini…”. Dar, cu cât mergea mai mult înapoia băiatului ce călca nepăsător caldarâmul țopăind uneori ca într-o joacă, un alt sentiment, parcă mai profund, mai stăruitor, acela al neliniștii, o încerca iarăși făcând-o să simtă frig în tot corpul. „Vor fi asigurat tovarășii noștri securitatea casei? se întreba zorind pasul. Trebuie să fiu cu ochii în patru. Trebuie… Mai ales că e ziua…”

2

Când Dana intră în odaia cu tavanul scund, întunecoasă, șoaptele încetară și toți ochii se ațintiră asupra ei. Pe scaune și pe pat stăteau vreo câțiva băieți și fete ale căror chipuri abia se deslușeau. La masă, aplecat asupra unui ziar „Universul” se afla Valeriu, secretarul organizației, un tânăr înalt, slăbuț, tuns, cu ochi căprui, blânzi, ce exprimau multă bunătate și înțelegere. Purta o cămașă militară, din pânză inferioară, fără guler, descheiată la gât, niște pantaloni bleumarin, uzați, cu manșetele ferfeniță și în picioare o pereche de bocanci parcă soldățești, scofâlciți, cu fețe rupte și peticite. Nimeni nu-i cunoștea adevăratul nume. I se spunea Valeriu și atâta tot. De asemeni, nimeni nu știa unde locuiește și cu ce se ocupă. Dana trăsese concluzia că este militar și că ar fi de meserie mecanic sau lăcătuș. Confirma întrucâtva lucrul acesta faptul că purta acea cămașă militară, umbla mereu tuns cu numărul zero, iar mâinile crăpate, cu unsoare pătrunsă adânc în piele și sub unghii, nu-l arătau străin de lucrul la strung sau la bancul de lăcătușărie.

Auzind ușa, Valeriu tresări și văzând-o pe Dana împături ziarul.

— Ai veni, Lila? i se adresă pe numele ei conspirativ și-i întinse mâna.

— Am venit, Valeriule.

— Te rog, ia loc.

Dana se așeză pe pat și, întorcând capul, recunoscu în semiobscuritatea odăii pe colega ei de clasă, Liliana Mihăilă, subțirică și slăbuță, într-o rochie albă, cu năsturași albaștri și părul castaniu, strâns într-un coc deasupra capului; o zări și pe Tanța, scundă și durdulie ca un butoiaș, cu obrajii roșii, aprinși și părul negru adunat sub o basma ieftină, așteptând cuminte cu mâinile pe genunchi ca o școlăriță în bancă; pe un scăunel, alături, cineva se îndeletnicea cu reparatul unei lanterne. Era Romică Dumitrașcu, după numele conspirativ Pius, un băiat voinic, în cămașă cadrilată, cu un piept puternic și o musculatură la brațe care uimea. Se spunea că practică boxul și că lucrează la atelierele C.F.R. Lângă el, aplecat deasupra unei sandale căreia încerca să-i dreagă catarama, Dana îl văzu pe Pavel, cu un picior desculț și cu celălalt încălțat, și el după cum bănuia ea, lucrător la atelierele C.F.R., tânăr blond, nu prea

înalt, bun fotbalist după câte auzise. Iar după ușă, ascuns parcă să nu-l ia nimeni în seamă, stătea Maxim, Ștefan, după numele conspirativ, cel mai tânăr membru al organizației, aproape un copilandru, covrigar și vânzător de ziare, mic, slăbuț, cu fața pământie, îmbrăcat cu o cămașă numai zdrențe și o pereche de pantaloni soldățești, uzați, prea mari pentru trupul său firav.

— Ei, suntem toți, putem începe! zise Valeriu, și-și trecu palma peste capul tuns chilug, învățat pesemne să facă lucrul acesta de pe vremea când purta părul mare.

— Nu suntem toți, trebuie să vină și Aurel, interveni Pavel, în timp ce încălța sandaua.

— Exact, pe el îl uitasem…

Peste câteva clipe intră în odaie și Aurel, vesel și bine dispus, frecându-și repede palmele de parcă vroia să se apuce de-o treabă de mult așteptată a o împlini. Era un tânăr scund, îndesat, cu părul negru lins, pieptănat peste cap, într-o cămașă albă, cu mâneci scurte. O cicatrice destul de mare îi brăzda tâmpla dreaptă. Semnul îi amintea de cearta ce-o avusese cu patronul, proprietarul unui magazin de încălțăminte, care amenințat că de nu va mări lefurile lucrătorilor, i se va da foc la prăvălie, zvârlise cu cuțitul de cizmărie, gata cât pe-aici să-l lase pe băiat fără un ochi.

— Putem începe, Aurel? întrebă Valeriu.

— Da. Afară este cine trebuie.

— E-n regulă, aprobă Valeriu. Tovarăși, ceru el, fiți atenți aici câteva clipe.

Șoaptele încetară. Romică, boxerul, închise capacul lanternei și vârî șurubelnița în buzunar, semn că sfârșise lucrul. Maxim, de după ușă, se trase și el cu scăunelul mai în față să fie numai ochi și urechi. Dana își trecu mâna prin părul lung și zâmbi Lilianei care veni lângă ea și o prinse de braț, stând așa pe pat, umăr lângă umăr, ca două bune prietene ce se aflau.

— Să alegem momentul conspirativ, propuse Valeriu, vorbind mai mult în șoaptă. Ca de obicei, socotim că suntem o echipă de teatru a cartierului și învățăm rolurile din piesa „O noapte furtunoasă” de Caragiale. Da?

— Daaa! răspunseră în cor toți cei din odăiță.

— Așa, urmă Valeriu, Pius, tu rămâi în continuare Jupân Dumitrache, Lila, o faci pe Veta, tu Luminița (era vorba de Liliana) ești Zița; Pavel, îl faci pe Rică Venturiano, tu Aurel, joci

rolul lui Ipingescu, Ștefan, puștiule, ești Spiridon în carne și oase și așa mai departe... Vă știți atribuțiile exact ca rândul trecut.

— Dar zice piesa că eu trebuie să și fumez și n-am nici o țigară la mine! vorbi supărat micuțul Maxim.

— Las-o-ncolo de țigară, că nu ăsta-i lucrul cel mai important! zise Romică și dădu în el cu un ghemotoc de hârtie. Data viitoare să vii cu un covrig de la patron, îl iei în gură și zici că-i trabuc!

Un râs general cuprinse odaia.

— Liniște, tovarăși, zise Valeriu lovind cu palma în tăblia mesei. Vă rog să-mi dați ascultare...

Stătu o clipă până ce în odaie se așternu o tăcere deplină, apoi cu glas molcom și egal începu a vorbi despre adevărata situație a frontului. Ziarele fasciste prezentau totul eronat, mințeau cu nerușinare și chiar când uneori erau nevoite să recunoască adevărul, o făceau pe ocolite, trunchiat. Dând lovituri zdrobitoare trupelor germane, armata sovietică obține succese însemnate pe întregul front. Nemții sunt în derută. Aruncă în lupte ultimele rezerve. Situația este destul de încordată. Antonescu a ordonat să se facă noi mobilizări, dar mulți refuză să se prezinte la regimente. Nimeni nu mai vrea să moară pentru interesele guvernanților fasciști. În oraș nu e lumină, nu se găsesc alimente, pâinea se fabrică tocmai în comuna Bistricioara și în oraș se aduc zilnic doar 700-1000 de pâini, pe care în majoritate le iau nemții pentru comandamentul lor. Populația, atât cât a mai rămas în oraș, restul fugind din pricina bombardamentelor, moare de foame, nu se găsesc legume, făină, cartofi, iar uleiul pe cartelele barate și nebarate nu s-a distribuit nici pe bonurile din luna noiembrie 1943!

— Nu se găsește nici carne! zise Liliana mai mult în șoaptă. Ieri, mămica a stat de la trei dimineața în hală și a venit doar cu niște oase acasă...

— Când se găsește, e foarte scumpă, urmă Valeriu tot în șoaptă. Prețurile sunt foarte mari: 250 lei kilogramul cea de porc și peste 200 lei cea de vițel, când un lăcătuș de la Șantierul naval are un salariu abia de patru mii de lei pe lună...

— Nici covrigi nu se mai fac, adaugă și micuțul Maxim. Dimineața, în loc să umblu cu coșul prin piață, stau în brutărie și dau jos păianjenii de prin cotloane, iar seara vând ziare să scot și eu un ban...

— Ei, na! că lumea stă acuma de covrigii tăi! sări Romică, boxerul, de la locul lui. Tu n-auzi că nu se găsește pâine? Populației îi trebuie pâine, nu covrigi…

— Păi știu treaba asta, nu se lăsă Maxim. Da uite că dacă se găsește câteodată făină se întâmplă că tocmai atunci lucrătorii nu vin la muncă. Fug toți de frica avioanelor. Domnu' Graff, proprietarul fabricii de pâine, umblă cu poliția după ei să-i aducă la brutărie și nu află neam!

Valeriu înălță mâna și făcu semn celor din odaie să înceteze vorba și să-i dea mai departe ascultare. Apoi urmă:

— Folosiți toate aceste nemulțumiri ale populației, tovarăși, și arătați oamenilor, mai ales tineretului în mijlocul căruia vă aflați, care sunt adevăratele cauze ale mizeriei în care trăiesc. Acolo unde munciți sau la o coadă la pâine, la carne dimineața, în hală, pe stradă, în orice loc dacă se ivește prilejul intrați cu mult tact în vorbă și explicați, celor apăsați de griji de unde vin toate nenorocirile. Fiți însă atenți către cine deschideți gura. Să nu v-adresați vreunui provocator. Să nu vă miroasă vreun copoi de pe la poliție…

Valeriu tăcu și începu să răsfoiască prin niște hârtiuțe ce le avea înaintea sa pe masă. Când și când lua câte una, o ducea aproape de ochi să poată citi mai bine în semiobscuritatea încăperii și apoi o prindea într-o clamă, potrivind-o cu meticulozitate în rând cu celelalte.

În odaie se statornicise o liniște adâncă. Nu se auzea o șoaptă. Numai afară, în curte, câinele slobozit din cușca sa, se plimba de la poartă până către fundul curții și înapoi, zuruind lanțul cu care era legat pe sârma întinsă în fața casei.

— Fițuicile astea fasciste, ziarele lor, zău, mint de-gheață apele, rupse într-un târziu tăcerea Romică, privind roată pe cei din jur. Dar Hitler miroase cât colo a mort, gata, începe să i se cânte prohodul! S-a zis și cu sluga lui, Antonescu…

— Hitler e ca o fiară încolțită din toate părțile și, crezând că-și mai scapă pielea, caută să muște în dreapta și-n stânga, arătându-și colții! interveni Dana. Câte crime nu se săvârșesc acuma, în lume!

— Ați auzit de explozia aceea puternică de duminică noaptea, dincolo de Schela Cladovei? întrebă în șoaptă Romică și, cu ochii săi cenușii, privi iară pe rând pe fiecare în parte. Un tren cu platforme pe care se aflau tancuri și mașini germane a sărit în

aer…

— Se zice că a deraiat din cauza macazului, intră din nou în vorbă micul Maxim. Așa am auzit…

— Ce macaz, mă, ghindocule? îl luă în primire Romică, și-i dădu un bobârnac peste cap. Nici nu cunoști chestiunea și te bagi. Gata, pe toate le știi! Acolo a fost explozie în lege. Și explozia asta nu s-a produs așa, din senin…

— Mi-a spus un om, zău…

— Lasă mă, nu te mai lua după ce auzi în piață…

— În toate acțiunile astea, tovarăși, trebuie să știți că e mâna partidului, a tovarășilor noștri mai vârstnici, interveni Valeriu, găsind că e nimerit să lămurească el lucrurile. Partidul veghează, acționează. Are dreptate Pius: explozia nu s-a produs din senin.

— Dar și macazul… nu se lăsă Maxim ștergându-și nasul cu mâneca cămășii. Un om de pe strada noastră a fost acolo…

— Bine, mă, și macazul, cum spui tu, dădu înțelegător din mâna Romică și zâmbi, arătând că face pe voia puștiului. Numai de macazuri din astea să aibă parte nemții!

Valeriu înălță mâna și ceru să se facă liniște. Privi apoi câteva clipe hârtiuțele de pe masă și zise:

— Acum să vedem cum stați cu sarcinile…

Cei din odaie începură să se foiască la locurile lor. Prinseră apoi a vorbi pe șoptite între ei.

— Pius și Pavel, ce-ați făcut cu fluturașii?

— Au zburat în Șantierul naval și prin Atelierele C.F.R.! râse Romică, scărpinându-se la ceafă. Au fost cam puțini. Mai trebuiau încă pe atât.

— Bine. Tanța?

Tanța își potrivi basmaua pe cap, obrajii i se împurpurară mai mult și, tăcută, înălță din umeri, ca și când n-avea ce să spună. De fapt, în timiditatea ei, tot timpul nu scosese o vorbă și stătuse retrasă, stingherită, de parcă n-ar fi cunoscut pe nimeni în odaia aceea.

— Ai citit broșura?

Tresări și înălță privirea către Valeriu.

— Nu, n-am citit-o, mărturisi ea moale și, rușinată, plecă fruntea. N-am avut vreme. Nu ne lasă cocoana nici să ieșim din atelier, să bem apă, cică să dăm zor cu rochiile. Tot la miezul nopții am închis ochii.

— Bine, ai grijă de cărțulie ca de lumina ochilor! Unde o ții?

— La mine în odaie, sub podea. Am desprins o scândură și am pus-o dedesubt…

— Tanțo, vezi să n-o roadă șoarecii! râse Romică și-o trase în glumă de basma. Cum ești tu lălâie, te rod și pe tine!

Un râs general izbucni deodată în odaie și râse și Tanța, dar fără să ridice ochii. Durdulie și îndesată ca un pepene, stătea cu capul tot plecat, cu obrajii roșii ca para focului, frământându-și în poală mâinile mari, crăpate de sodă.

Valeriu întrebă apoi mai departe pe fiecare despre felul cum și-au îndeplinit sarcinile și asculta cu atenție, dând îndrumări, povățuindu-i cum să acționeze în viitor, ce trebuie să facă pentru ca totul să iasă bine.

— Dar tu, Ștefane?

Maxim, mic și slăbuț, cu fața lui cenușie, pământie, bătrânicioasă, zâmbi sfielnic și se ridică în picioare. Își potrivi cămașa numai zdrențe pe pieptul scobit și zise:

— Eu, tovarășe Valer, n-am avut sarcini. M-a plimbat „legătura” de colo până colo, pe la felurite întâlniri și asta a fost tot. Mai nimic, zău…

Înălță din umerii săi ascuțiți și cu mâneca ferfeniță își șterse nasul, privindu-l stăruitor pe Valeriu drept în ochi cu un fel de teamă, dar și cu mult respect. Nu avea părinți. Tatăl, hamal în port, murise pe front, mama, spălătoreasă, pierise în primul bombardament al aviației anglo-americane asupra orașului. Rămas orfan, crescuse ca vai de el, din mila vecinilor, până ce un lucrător brutar l-a băgat ucenic la brutăria „Frații Graff”, din piața Radu Negru.

— Și zici că mai nimic, Maxime?

— Chiar așa, tovarășe Valer.

— Ei, nu-i chiar așa, îl contrazise Valeriu și zâmbi privindu-l cu un fel de dragoste părintească pe micuțul orfan, pe care și-l apropiase sufletește încă din prima clipă a venirii lui în organizație. Și spun că nu-i chiar așa pentru că întâlnirile astea au și ele rostul lor. Tovarășii ți-au verificat punctualitatea, seriozitatea cu care ai privit sarcina de a veni la ora exactă la locul stabilit, pentru că la urma urmei și asta e tot o sarcină de organizație. Înțelegi tu?

— Înțeleg, tovarășe Valer…

— Așa, și după asta ai să primești alte sarcini. Să te achiți de

ele cu aceeași conștiinciozitate cu care ai venit la întâlnirile unde ai fost chemat. Și să fii cu ochii în patru, Ștefane, să nu faci vreo boacănă, că pe urmă e foarte greu să scapi din primejdie…

— Nici o grijă, tovarășe Valer.

— Bine. Stai, te rog, jos, îl pofti Valeriu. Acuma, tovarăși, să vă spun ce aveți de făcut în viitor. Nu notează nimeni nimic. Sarcina noastră principală este difuzarea a cinci teancuri de manifeste pe care o să le primim de la un tovarăș din organizația de partid. Pentru aceasta…

În clipa aceea, câinele începu să latre cu înverșunare, zuruindu-și lanțul pe sârma întinsă deasupra curții. Valeriu îngheță cu vorba pe buze. Înmărmuriți, băieții și fetele se priviră într-o fulgerare de secundă, cu ochii mari, plini de spaimă. Dana simțea cum îi bate inima, tare de tot, cum i se taie răsuflarea și din clipă în clipă e gata să se înăbușe. Strânse brațul Lilianei și aceasta, tremurând ca prinsă de friguri, își acoperi instinctiv fața cu palmele, parcă să nu vadă, să nu audă cele ce se vor întâmpla. Era pentru prima dată când toți cei din organizație treceau prin astfel de clipe. Până atunci, nimeni niciodată nu le descoperise locul unde se adunau, nu le tulburase nimeni ședințele și totul se desfășura liniștit și normal, de parcă n-ar fi trebuit să se ferească de ochii și urechile poliției. Și deodată…

— Să fugim! zise Pavel și-și încălță repede sandalele. Gata, într-un minut ne-am topit!

Se ridicară toți deodată în picioare ca la o comandă. Stăteau totuși nemișcați, tăcuți, cu sufletul la gură. Nu știau ce să facă. Se pierduseră cu totul. Tanța începu să suspine, ștergându-și cu dosul palmei o lacrimă de pe obraz, dar Maxim veni lângă ea și o prinse de braț, întorcând-o cu fața către el:

— Hei, ce te-a apucat, mireaso? Tovarășe Valer, se întoarse el, ia te uită umflata asta plânge de parcă i-ar fi murit mumă-sa…

— Ssst, las-o-n pace!

Valeriu ocoli masa la care stătuse până atunci și veni la fereastră. Dădu nițel perdeaua la o parte și privi stăruitor în curte. Nu se vedea nimeni în zăpușeala amiezii. Lângă gard se zărea cușca câinelui putrezită și hâită într-o parte, cu paiele răvășite în fața ei; mai încolo un scaun răsturnat, fără un picior, cu speteaza ruptă, un lighean cu smalțul sărit, uitat pe pălimarul

tinzii, iar pe lângă tulpina dudului mulțime de puișori ciuguleau dude în urma cloștii care, semeață, cu capul tot pe sus, îi aștepta din loc în loc să nu piardă vreunul. Câinele se înapoie de la poartă tăcut, cu coada între picioare, trăgând după el lanțul lung și ruginit și se tolăni pe paiele din fața cuștii, rămânând nemișcat, cu capul pe labele de dinainte. Stătu așa câteva clipe, apoi deodată înălță capul privind către poartă, se ridică și începu să latre cu aceeași înverșunare de mai înainte. Peste hămăiturile lui repetate se auzi cântecul unei muzicuțe. Valeriu înălță mâna, semn că cei din cameră nu trebuie să mai facă nici un zgomot și orice șoaptă încetă pe dată.

— Ia auziți, muzicuța! zise el încet.

— Muzicuța lui Lică… șopti și Aurel venind lângă fereastră. Înseamnă că…

— Trebuie să fugim! propuse agitat Romică. Are dreptate Pavel…

— Ssst! Liniște, tovarăși!

Iar nu mai vorbi nimeni. În semiobscuritatea odăii băieții și fetele stăteau tot în picioare, încordați și nemișcați, cu fețele crispate, imobile, ca de piatră, fără să-și vorbească.

Peste câteva secunde afară în curte se auzi un glas subțire de fată strigând pesemne către cineva din curtea vecină:

— Doamna Popescuuu! Doamna Popescuuu! Sunteți acasă?

— Ăsta-i consemnul! vorbi înfrigurat Valeriu, fără să-și dezlipească obrazul de pe geam. Tovarăși, se întoarse el după aceea și șopti cu glasul sugrumat de emoție: suntem în pericol! Să părăsim casa! Pe rând, unul câte unul. Ne-am înțeles: în caz că vreunul dintre noi este prins, nici o vorbă!

Momentul era destul de critic. Tensiunea neliniștii, a înfrigurării, a spaimei la apogeu. Nervii supraîncordați ca niște arcuri în comprimare.

— Ne-am înțeles, tovarăși, mai zise Valeriu și, prinzându-l pe fiecare de mână, căută să-l privească drept în ochi, să-i inoculeze parcă curaj și tărie.

— Fii fără grijă, tovarășe Valer! îl asigură Maxim dinapoia ușii, în timp ce-și strângea pantalonii soldățești cu cureaua. Jurământul nostru, al uteciștilor, îi sfânt!

— După cum am stabilit, ieșiți prin bucătărie, lămuri repede Aurel, iar de acolo treceți în șopronul de lemne. Este o scândură pregătita de mine, o dați la o parte și prin grădina vecină vă

strecurați în strada cealaltă. Pius, boxerule, ia-o înainte, băiete, tu cunoști drumul.

— Ia și o fată cu tine, îl opri Valeriu. Tanța, după el!

O clipă în odaie se produse învălmășeală. Grăbindu-se să părăsească încăperea, băieții și fetele își luau rămas bun unul de la celălalt, încurajându-se din priviri.

— Gata, gata, tovarăși! îi zori Valeriu. Mai repede! Lila, unde ești?

— Aici, Valeriule! răspunse emoționată Dana.

— Vino încoace.

Dana veni lângă fereastră. Tremura. Fața-i devenise palidă, buzele își pierduseră culoarea. În ochi i se citea spaima. Valeriu o prinse de mână:

— Plănuisem să te întreb la fârșitul ședinței, dar dacă, uite, s-a întâmplat așa, răspunde-mi totuși acuma repede...

— Ce anume?

— Ce-i cu fratele tău?

— Cu Mihai?

— Ei da, cu el. Ce, mai ai altul?

— Nu mai am.

— Atunci? Ce-i cu el? Ce știi de el?

— Nu știu nimic, răspunse speriată Dana, și cu palma își acoperi pieptul să-și potolească bătăile inimii. A plecat acum doi ani la București, la școala militară de ofițeri și de acolo a fost trimis în Germania. Ultima dată ne-a scris din Africa... Dar de un an nu mai avem nici o veste... Tata și mama sunt îngrijorați. S-a întâmplat ceva cu el? Spune! Vorbește!

— Află că a fost închis într-un lagăr german de unde a evadat. E urmărit nu numai de gestapou, dar și de poliția și comenduirea noastră...

— Mihai? întrebă cu sufletul la gură Dana, și fața îi era acum albă ca varul. Dar ce-a făcut?

— Nu știu. Am fost informat că azi dimineață a sosit la regiment o telegramă de la Corp, în care se cerea prinderea lui. Poliția la fel. Te rog, ai grijă. Vor fi poate percheziții acasă. Ți se vor cere declarații... Fii prudentă... Mă înțelegi, Lila?

În stradă se auzi duduind motorul unei mașini. Câinele prinse a lătra și mai puternic, zbătându-se în lanț. Muzicuța încetă să mai cânte. Valeriu o prinse pe Dana de mână și o trase către ușa dinspre bucătărie.

— Haide, du-te! Cu bine!

3

În acest timp, în gara orașului răvășită de bombe, intra un tren tixit de călători, cu oameni ciorchine pe scări, tampoane, unii dintre ei cățărați chiar pe acoperișurile și ferestrele vagoanelor. Locomotiva șuieră lung, ascuțit și, frânând parcă obosită de drum, se opri încet în fața peronului, greoaie, lucie de apă și ulei, învăluita în nori alburii de aburi.

Un conductor scund și rotofei, cu ceafa groasă și umerii lați, sări din mers de pe scara unui vagon și, potrivindu-și geanta la șold, merse câțiva pași pe-alături de vagoane, anunțând profesional:

— Turnu Severin, cinci minute!

Apoi, vrând parcă să asiste și aici la vacarmul și îmbulzeala atât de obișnuite în gările aglomerate, își dădu șapca pe ceafă, scoase batista să-și șteargă fața de sudoare și se trase într-o parte, așteptând.

Ca la o comandă, oamenii începură a coborî unii pe ferestrele vagoanelor, alții sărind de pe scări și tampoane, cu cufere și paporniţe înălțate deasupra capetelor, strigând și îmbrâncindu-se, cu icniri surde, dușmănoase, prăvălindu-se gălăgios între șine peste saci, lăzi și baloturi. Iar în acea clipă, dinspre peron, un alt val de călători se năpusti să ia cu asalt vagoanele. Se auzeau țipete, înjurături, chemări și blesteme, îndemnuri și plânsete, toate într-o larmă ca vuietul unei ape care creștea și se întețea cu fiecare clipă.

— Repede, mă, Culai, aburcă-te, ian colea, pe scara asta!

— Ioniţăăă, unde ești, Ioniță, bărbate? Pune mâna, omule, și saltă sacu ăsta că io-te acu pleacă trinu!

— Lele Polixenie, un’te urcași, fa? Nu acolo, păcatele mele, că ăla-i vagonu pentru boieri. Treci în ăilaltu, da umblă încet să nu-ți scape ăla micu din brațe…

— Lumeee, stați, lume, să cobor! Uf, dumnezăule, că ați dat năvală ca turcii. Ian, ia că acușica mă prăpădesc!

Zicând acestea, o țărancă tânără, voinică, cu părul despletit și basmaua căzută pe ceafă, scăpă prin mulțimea care urca bulucindu-se pe scara unui vagon și se răsturnă de-a berbeleacul între linii, cu picioarele în sus și fustele ridicate, arătându-și fără voie goliciunea coapselor.

— Trăsni-v-ar să vă trăsnească de nepricopsiți, n-ați mai avea

hodină nici în mormânt! blestemă ea și, bâjbâind cu mâinile printre zecile de picioare, începu să-și caute pieptenul de sticlă roșie, bătut cu bumbi sidefii.

Pe de lături, un călugăr bătrân, cu barba sură și anteriul cafeniu, decolorat de soare, opintindu-se sub povara a doi desagi doldora de cumpărături, era împins de colo până colo în învălmășeala din fața vagoanelor și se clătina ca beat, cu o mână întinsă căutând sprijin. Un jandarm slab și înalt, cu fața negricioasă, asudată, cu o raniță în spate, îl înghionti zdravăn pe călugăr dându-l la o parte din cale-i, își făcu loc cu coatele și înjurând de toți sfinții din calendar, începu să se cațere pe peretele unui vagon întocmai ca la asaltul unei redute. Ajuns pe acoperișul de tablă încinsă, scoase ranița din spate și-și puse pușca pe genunchi, mulțumit de faptul că se aranjase pentru călătorie. Lângă el, un băietan, jerpelit și desculț, mânca cu poftă dintr-un pepene, zvârlind cu fereală cojile în capul celor care se învălmășeau țipând la scările și ferestrele vagoanelor.

— Care dai, mă, da-ți-ar popa cu cădelnița să-ți dea?! striga câte o femeie cu fața spoită de zeama pepenelui. Tiha, măiculiță, că mulți neghiobi ai dumnezăule în grădina ta!

În acest timp, trenul își ciocni ușor tampoanele, frânele slăbiră, nori de aburi se vălătuciră sub roți.

— Zoriți, măi, că uite-l pleacă! dădu careva țipăt.

Vacarmul spori. Strigătele și țipetele se învălmășeau într-o larmă de nedescris. Conductorul cel scund și rotofei începu să se înghesuie și el, făcându-și loc cu coatele și îmbrâncind ca să apuce cu talpa piciorului scara unui vagon.

Dar iată că în clipa aceea undeva în înalt se auzi ca un zvon îndepărtat uruitul continuu al unor motoare. Zumzetul lor metalic, egal și profund, creștea, se amplifica într-un vuiet înspăimântător. Parcă un burghiu uriaș sfredelea încet și statornic tăriile cerului. Și atunci se petrecu parcă un miracol. Ca electrizați, oamenii se opriră din îmbulzeala aceea, iar cei de jos nici nu luară seama că trenul începuse a luneca încetișor pe șine, pregătindu-se de plecare. Cu capetele pe spate și mâna streașină la ochi, ei priveau temători spre limpezimea cerului, căutând să deslușească siluetele avioanelor ce se apropiau. Dar, oricât se străduiau, nu zăreau nimic. Se auzea numai zumzetul acela îndepărtat, care venea de peste dealurile iugoslave, sporind cu fiecare clipă, înfricoșător și lugubru.

— Iar bombardează americanii! spuse careva cu spaimă.

— Grăbiți, măi, să nu ne prindă cu trinu-n gară, că zob ne face, nu alta!

— Uite c-am plecat...

Trenul, gemând sub greutatea încărcăturii, cu furnicar de oameni pe acoperișurile vagoanelor, pe scări și tampoane, se pusese încet în mișcare. Cei rămași porniră s-alerge pe lângă el, încercând s-apuce un locșor pe câte un colț de scară. Femeile înnebunite de groază, cu basmalele căzute și părul despletit, prinseră a țipa și a blestema, iar copiii începură să se întreacă într-un plânset atât de sfâșietor și jalnic de credeai că i-a aruncat cineva pe jăratec. Călugărul acela bătrân cu desagii în spinare, cocoșat sub greutatea lor, merse câțiva pași pe lângă un vagon, împiedicându-se mereu în poalele anteriului, cu mâna întinsă, până ce reuși să se prindă de pulpana hainei unui băiețandru. Dar după o clipă, căzu de-a rostogolul într-un geamăt prelung și deznădăjduit, cât pe-aici să intre sub roțile trenului. Un țăran voinic, numai în cămașă și izmene, venind din urmă în goana mare, sări peste călugăr, se agăță de felinarul ultimului vagon, dar în zdruncinătura trenului, la ace, slăbi strânsoarea mâinilor și se prăbuși între linii, zdrobindu-și capul de brațul unui macaz.

Curând, trenul dispăru pe sub podul de lângă dispensarul Șantierului naval și, luând viteză, începu să gonească spre dealul Balotei.

Uruitul avioanelor creștea amenințător cu fiecare clipă, vestind apropierea dezastrului, a morții. Sirena de pe clădirea gării începu să șuiere lung și ascuțit, semnal ce vestea primejdia; în același timp o locomotivă de manevră, aflată dincolo de ateliere, dădu și ea drumul la glasu-i răgușit și spart. Sus, în orașul care se întindea pe terasa dinapoia gării, dincolo de spitalul cu acoperișul smuls de bombe, prinseră a bate în tânguiri rare clopote, și odată cu ele alte sirene începură a umple văzduhul cu chemarea lor de groază. Cei ce scăpaseră trenul începură să alerge îngroziți încotro vedeau cu ochii, sărind peste linii, trecând pe sub vagoanele de marfă trase la rampă, împrăștiindu-se ca niște potârnichi speriate de detunătura unei arme. Funcționarii stației părăsiră și ei birourile, năvălind pe ușile cu geamurile sparte și, strecurându-se prin spatele gării, începură să urce potecile ce duceau pe sub

coroanele pomilor spre șanțurile săpate drept adăpost în parcul din fața Administrației financiare. În stânga, dincolo de depou, se vedea furnicarul muncitorilor de la ateliere care lăsaseră lucrul și alergau, unii către malul Dunării, alții în deal, spre viroagele din jurul regimentului de artilerie.

Mihai, numai într-o cămașă zdrențuită, murdară și niște pantaloni albaștri de doc, peticiți și unsuroși, desculț și cu părul mare, netuns de multă vreme, coborâse cu greu dintr-un vagon de clasa a treia și acum, după plecarea trenului, stătea năucit între linii, neștiind ce să facă. În jurul lui oamenii strigau și alergau îngroziți, căutând să se ascundă cât mai repede de urgia avioanelor ce se apropiau cu fiecare clipă. Dar el îi privea absent, fără să se clintească, de parcă tot vacarmul acela i-ar fi fost străin, nu l-ar fi interesat, nu s-ar fi aflat și el în primejdie ca toți ceilalți. Ceva nevăzut îl țintuia locului și nu-l lăsa să facă un pas... Acel ceva era dezastrul ce i se desfășura înainte ca un trist tablou al durerii.

Clădirea gării, altădată frumoasă, impunătoare, construită în chip de tren, cu turnul ceasului înalt, închipuind coșul locomotivei, cu ferestre mari și luminoase, și peronul larg, umbros, construcție executată după o anume estetică modernă, era acum de nerecunoscut. Totul se materializa doar prin câteva ziduri ciuntite, afumate, parcă ireale. Acoperișul era prăbușit mai mult de jumătate și în soarele dimineții se zăreau grinzile negre arse, frânte în pârjolul focului. Restaurantul, coletăria, biroul de informații, revizia, biroul de mișcare, toate aveau geamurile sparte, iar zidurile ciuruite de schije. Pe peronul murdar se vedeau ici-colo grămezi de moloz – tencuială și cărămizi sparte – fiare răsucite, cioburi de sticlă, bucăți mari de tablă smulse de pe acoperișuri. Peste linii, către magazii, trei vagoane clasă stăteau răsturnate pe-o parte, iar o cisternă cenușie, năclăită de ulei, zăcea cu roțile în sus peste un camion strivit cine știe în ce împrejurare. Din loc în loc, zeci de gropi uriașe, ca niște pâlnii negre, pline cu apă verzuie, stătută, arătau numărul bombelor căzute asupra gării, depoului, triajului. Mai încolo, către stadionul „Locomotiva C.F.R.” se zărea un lung tren de marfă, cu vagoanele arse, schelete de fier, unele răsucite și turtite, altele răsturnate și strivite de parcă le-ar fi călcat talpa unui uriaș.

Mihai cerceta tăcut, cu privirea sa obosită acest dezolant

tablou al dezastrului și o mânie surdă clocotea în el. Pe terasa dinapoia gării văzu clădirea spitalului Grecescu, cu acoperișul smuls și zidurile mușcate de schije. În jurul ei alte case își înfățișau zidurile triste, negre, arse, copaci cu coroanele retezate, stâlpi de telegraf culcați la pământ, acoperișuri strivite și prăbușite de suflul puternic al bombelor de calibru mare ce zguduiseră din temelii întregul oraș. Și tot privind această materială și înspăimântătoare expresie a ruinei, deodată gândul îi zbură la părinții săi, la rudele sale. „Ce-o fi făcând tata, mama? Dar Dana, sora mea? Or fi în viață? Ce s-o fi ales de casa noastră de pe strada Aurelian? O fi la pământ ca astea de pe aici? Unchiul Alexandru știam că e pe front. O mai fi trăind el pe acolo, pe unde-l poartă pașii nenorociți ai războiului? Dar tanti Emilia, soția lui? Era casieră, aici în gară…”

Mihai plecase din oraș în urmă cu doi ani, iar de aproape opt luni de zile nu mai primise nici o veste de la părinți. De altfel, în peregrinările sale prin nordul Africii cu trupele germane, nici nu era posibilă primirea vreunei corespondențe. Ca într-un film derulat spre trecut, revăzu ziua când se despărțise de cei dragi. Era într-o duminică la amiază, pe la jumătatea lunii august. Zi călduroasă, cu aer încins, înăbușitor. Pleca la București, la școala militară, și veniseră să-l conducă la gară părinții și rudele. Mihai privea acum peronul răvășit de bombe și parcă-l vedea aievea pe tatăl său, profesorul de istorie Vlad Gheorghiu, scund și slăbuț, în haine maron, cu fruntea bombată și părul ușor încărunțit la tâmple, cu ochelarii în ramă de aur și nelipsitul său baston de bambus în mână. Oare unde stătea atunci? Da, lângă cel de-al doilea stâlp al peronului, în fața biroului de mișcare. Alături de el, mama, fostă profesoară de muzică, abia pensionată din cauză de boală, într-o rochie înflorată, cu pălărie de pai, albă, cu borurile mari și evantaiul strâns în pumn. La doi pași de părinți, o vedea pe soră-sa, Dana, pe atunci elevă abia promovată în clasa a șasea a liceului „Principesa Elena”, slăbuță, cu ochi albaștri și părul blond strâns în codițe peste pieptul rotunjor. Nu venise singură. O ținea de braț pe Liliana, colegă de an, fiica unui muncitor de la Atelierele C.F.R., tot subțirică și slăbuță, cu păr bogat, castaniu și ochi căprui, mari și frumoși, căreia cu un an în urmă Mihai îi declarase dragoste statornică, așa cum declară de obicei orice elev din ultimele clase ale liceului. Cu cinci minute înainte de plecarea trenului,

apăruse tot într-o fugă prin mulțimea de pe peron și tanti Emilia, sora tatei, mică și firavă ca o fetiță, în halat albastru de olandină și cu țigara aprinsă între degete. Fusese învoită de șeful gării să părăsească pentru câteva minute ghișeul biletelor și venise să-și ia rămas bun de la singurul nepot, „băiat în toată firea”, cum îl apostrofa totdeauna când greșea cu câte ceva. Iar în jurul tuturor țopăia neastâmpăratul Costel, băiețelul ei în vârstă de șase ani, căruia Mihai îi spunea în glumă Costelino, amintindu-i prin aceasta de un clovn al circului Kludsky ale cărui giumbușlucuri le văzuseră deseori împreună, înveselindu-se tare mult... Era cald, foarte cald și tanti Emilia vorbea repede și aprins, așa cum îi era obiceiul, despre cearta ei de dimineață cu un maior de artilerie care-i prezentase o foaie de drum cu ștersături și căruia, pentru că fusese într-un anume fel obraznic, îi trântise geamul ghișeului în nas. „Auzi, tu, Eleno, ce neobrăzat, lua-l-ar dracu’, că-l cunosc și pe el și pe nevasta-sa, o pațachină, care bate toată ziua bulevardul alături de elevii școlii de aviație!” Tata, mama și chiar Dana o ascultau cu plăcere, pentru că totdeauna tanti Emilia povestea frumos, antrenant, colorat, se enerva, apoi pe dată redevenea zâmbitoare și bine dispusă, de parcă toată lumea ar fi fost a ei. Numai Liliana, tristă, cu buzele răsfrânte, stătea parcă absentă și-l privea cu ochi plânși pe Mihai, impunându-și să se arate indiferentă, nepăsătoare, să nu-și trădeze cumva dragostea...

Sosise trenul, intrând în gară ca o vijelie; îl îmbrățișaseră cu toții, Dana îi urase în glumă să ajungă cât mai repede general, în timp ce Costel îl trăgea mereu de mână, cerându-i poate pentru a mia oară să nu uite să-i aducă de Crăciun o sabie adevărată. Liliana, cu ochii plecați, rușinată de prezența părinților lui Mihai, primise în fugă, cu o anumită împotrivire, sărutarea ce i-o dăduse el înainte de a urca pe scara vagonului...

Acum stând între linii și privind cu durere peronul pustiu, Mihai își amintea totul, absolut totul, până în cele mai mici amănunte, pentru că acest ultim tablou, viu și grăitor al familiei îl avusese mereu în fața ochilor în cei doi ani ai peregrinărilor sale. Unde-or fi ei în clipa asta? se întreba, privind dezastrul din jurul său. Ce-or fi făcând? I-o fi ocolit, oare, urgia sălbaticelor bombardamente care, după cum vedea, au distrus aproape întregul oraș? A trecut vremea și...

— Hei, tinere, te-ai smintit la scăfârlie sau faci cumva pe grozavul?

Mihai tresări din gândurile lui și privi cu mirare în jur, să vadă cine strigă.

— Tu, ăla, vagabondu…

Continuă să-și rotească ochii în jur dar nu zărea pe nimeni. Peronul, câmpul liniilor, rampa, toate erau acuma pustii, tăcute, lipsite de viața. Sus, soarele dogorea puternic și aerul parcă fierbea, tremurând zarea la orizont.

— Mă, tu ăla care te răsucești în loc ca un semafor, tu n-auzi, mă?

Mihai privi din nou în toate părțile, de astă dată cu multă luare-aminte și, după câteva clipe zări înapoia unui stâlp de susținere a peronului un impiegat de mișcare, slab și înalt, numai în cămașă, cu șapca roșie pe cap. Acesta agita amenințător pumnul, vădit revoltat de comportarea ciudatului călător.

— Ce vrei, dom’le, pentru ce țipi la mine? îl întrebă enervat Mihai și porni întărâtat către el, pășind cu grijă să nu se împiedice de șine.

— Cum „ce vreau”? se sumeți impiegatul cu glasul răgușit de atâta strigat. Stai ca un popândău acolo, între linii, să te vadă ăia de sus și să ne lase aici câteva bombe!… Nu ne ajung atâtea bombardamente pe capul nostru? Ai rămas ca prostu-n bâlci cu gura căscată în văzul avioanelor!

— Bă, moț de curcan, ce te legi așa tam-nisam de mine? Ți s-a făcut de vreo două după ceafă? îi sări țandăra lui Mihai, gata pus pe harță. De ce mă faci vagabond?

— Păi nu ești?

— Ia vezi că acu-ți dau chipiul jos! nu se lăsă Mihai și căuta în jur un băț, ceva, cu care să-l înfrunte pe impiegat. Uite al dracului! Ești fricos ca un iepure. Se vede că n-ai mirosit praful de pușcă undeva pe front…

Văzându-l pornit, impiegatul ocoli gara și se făcu nevăzut. Mihai îl căuta un timp cu privirea, apoi renunțând să-l mai intereseze incidentul, vârî mâinile adânc în buzunarele pantalonilor jerpeliți și porni de-a lungul terasamentului, călcând cu picioarele-i desculțe, zdrelite, pietrișul colțuros dintre traversele înnegrite de păcură. Ajuns în umbra unor tufe de liliac, se opri. Se simțea obosit, sfârșit de puteri. Căldura ce se

revărsa din plin în aerul încins devenea tot mai apăsătoare. Zărind la zece pași mai încolo câteva traverse putrede stivuite lângă peretele prăbușit al unui canton, se așează pe ele să se odihnească puțin înainte de a porni către casă. Sus, în oraș, glasul sirenelor și al clopotelor continua să vestească alarmant apropierea dezastrului. Iar peste Dunăre, undeva în înalt, zgomotul avioanelor creștea cu fiecare clipă, trepidant și înspăimântător. Mihai puse palma streașină la ochi și privi îndelung și stăruitor în sus încercând să le descopere. Zadarnic însă. Limpezimea de cleștar a cerului întins și strălucitor îi obosea ochii, încât după câteva clipe de zadarnice căutări, simți dureri în adâncul lor. Totuși nu renunță. Cercetă din nou de la un capăt la altul întreaga boltă a cerului și, după puțin, printre câțiva norișori albi și pufoși, zări la mare înălțime, scânteind în sclipirea lor de argint cinci avioane mici, atât de mici, încât păreau niște puncte sidefii. Pluteau în formație săgeată, lin, aproape nemișcat, asemenea unor cocori de staniol. Curând intrară într-un nor cenușiu, scămoșat și nu se mai văzură. Îndată însă se iviră în urma lor alte cinci, urmând aceeași cale. Iar când primele se arătară din nou în largul cerului, o a treia formație sclipi argintiu în urma celorlalte, învăluită în aburul de puf al norilor ce păreau că le însoțesc în plutirea lor lină. „Poate că nu se abat asupra orașului, gândi Mihai, apreciind direcția de zbor a bombardierelor. Trec Dunărea și cred ca se îndreaptă către Brașov sau Ploiești”.

Deodată, sirenele încetară. Și nici glasul de bronz al clopotelor nu se mai auzi. Peste toate coborî o liniște adâncă și tristă, prevestitoare de primejdii. Întreaga fire parcă încremenise. Numai zumzetul acela metalic al morții, venind de peste dealurile iugoslave, se intensifica coborând parcă tot mai aproape de pământ.

Ascunși prin gropi umede, mărginite de bălării înalte, trântiți pe burtă în umbra magaziilor și a vagoanelor răsturnate, oamenii, stăpâniți de groază, așteptau. Poate că nici nu-și vorbeau… Și nici nu se priveau… Stăteau tăcuți, nemișcați. Ascultându-și bătăile inimii și numărând clipele de viață ce-i mai despărțeau de hotarul morții.

— Iote-le, mămicoooo! dădu deodată strigăt un copil, de undeva din pustietatea parcului. Iote-le, vin! Thii, ce mai lucesc! Au aripi de oglinzi?

Mihai întoarse capul, dar nu zări nicăieri copilul acela guraliv. Parcul era pustiu. Printre copaci se înălțau ici-colo grămezi de pământ uscat, acoperite de mărăcini, se vedeau câteva bănci răsturnate, iar sus pe bulevard alerga în mare viteză o mașină neagră, claxonând repetat și strident, pentru cale liberă. Privi apoi din nou către limpezimea cerului. Avioanele, ajunse deasupra Dunării, se zăreau acum destul de bine; erau din acelea cu două fuselaje. Siluetele lor pluteau lin în uruitul sumbru al motoarelor. Se apropiau parcă sfidător, într-o liniște amenințătoare, sclipind viu, diamantin în pulberea de aur a soarelui.

4

Dana trecuse prin destule emoții până să se vadă scăpată din acel perimetru al cartierului bănuit a fi pus sub observație de către poliția orașului. Ieșise prin spărtura gardului pregătită din vreme de Aurel, traversase o curte pustie – pe-o parte și pe alta erau două rânduri de case vechi, cu tencuiala căzută, părăsite de locatarii lor – și deschizând o poartă de fier, se pomenise în strada Virtuții. De aici, ținând-o tot într-o fugă, apucă pe strada Alecsandri, în jos, spre calea Traian, și tocmai pe când traversa strada Providenței, începură să sune sirenele, vestind primejdia unui nou bombardament aerian. „Trebuie să intru repede într-un adăpost, chibzui ea fără să se oprească din alergătură, cu palma pe piept ca să-și potolească bătăile inimii. Dacă sunt într-adevăr urmărită, în mod sigur mi se va pierde urma”.

Ajunsă în piața Mihai Bravu, zări înapoia unor boschete un șanț de adăpost către care se îndrepta în grabă un bătrânel cu o bocceluță în mână. Fugi și ea într-acolo. După ce se încredința că înapoia ei nu venea nimeni, coborî câteva trepte de pământ, în adăpostul săpat în aer liber, acoperit din loc în loc cu bârne peste care erau aruncate crengi uscate de tei.

De câteva clipe se afla aici, între pereții de pământ, istovită de alergătură, stând pe o banchetă improvizată, putredă. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare și nici măcar n-avea la ea o batistă. Rochia i se lipise de spate, umedă și rece, iar părul i se despletise în șuvițe năclăite de sudoare, ce-i cădeau în neorânduială peste ochi. Stătea tăcută, cu palma încă pe piept, emoționată și neliniștită, gândindu-se la cei de care se despărțise în urmă cu un sfert de oră. Să li se fi întâmplat oare ceva? O fi venit poliția acolo în curte sau n-au reușit agenții să descopere casa?

În adăpostul destul de adânc era răcoare. Deasupra se zărea cerul limpede și albastru, liniștit și curat, fără pată de nor. Bătrânelul cu bocceluța pe genunchi, care coborâse în adăpost înaintea Danei, stătea ghemuit într-un colț al acestei încăperi strâmte de pământ, cu capul plecat, de parcă dormita într-o așteptare fără de sfârșit. Lângă el se vedea o femeie între două vârste, cu o față frumoasă, dar exagerat fardată și cu părul strâns sub un tulpan înfășurat în chip de turban, îmbrăcată într-un capod lung, de mătase. Ținea pe genunchi un cățeluș cu

botul mic și părul lățos, căruia îi mângâia mereu gâtul liniștindu-l să nu scâncească. Iar în fața ei o altă femeie, ceva mai în vârstă, cu o față aspră, cenușie, cu un mic geamantan lângă ea, îmbrăcată într-un balonzaid jerpelit și murdar, privea mereu cerul și se închina șoptind cuvinte numai de ea știute.

După un timp, femeia în balonzaid înălță ușor capul din groapă și, ascultând spre înalt huruitul sinistru al avioanelor, anunță parcă pentru toată lumea, cu un glas plin de deznădejde:

— I-auziți-le, vin! Prea-sfântă fecioară Maria, aibi în pază păcătoșii de pe pământ...

Se așează iarăși la locul ei, trase mai bine geamantanul lângă ea și începu să se închine cu ochii tot în sus. Presimțind parcă primejdia, cățelușul vecinei în capod de mătase începu să latre, dar îndată stăpâna îi prinse botul în pumn și-l amenință cu degetul întocmai ca pe un copil:

— Fii cuminte, Pufi, se poate să faci gălăgie? Tocmai ție, țoancă mică, să-ți fie frică? Cățelușul unui domn colonel?

Și în timp ce mângâia coama lățoasă a cățelului se adresă Danei pe un ton prietenos:

— Vai, domnișoară, știi ce inteligent este? Simte de la distanță că se va întâmpla ceva rău... Și are un fler... ce să-ți spun, mă uimește! Bărbatul meu e colonel, poate ați auzit, colonelul Dona, de cavalerie, a adus bijuteria asta de pe front, cu avionul... Și ce insistă, dragă, pe lângă mine un dentist polonez, din ăia refugiați, să i-l vând. „Fugi, domnule, încolo cu banii dumitale, i-am zis, nu-mi trebuie, nu mă despart eu de sufletelul ăsta al meu!” Ce să-i faci?! oftă ea într-un târziu. Bărbatu-i plecat, am și eu cu cine-mi petrece vremea...

Dana însă n-o asculta. Stătea tăcută, cu capul plecat și se gândea la vestea ce i-o dăduse Valeriu despre Mihai. Va să zică fratele ei trăia! Într-un anume fel o bucura lucrul acesta. De când plecase în Germania, la școala militară de mecanizate, părinții, mai ales mama, îi purtaseră o neasemuit de mare grijă. Scrisorile venite de pe acele meleaguri străine, le citeau cu toți ai casei de zeci și zeci de ori, încât aproape că le învățaseră pe dinafară. Erau singura lor legătură cu el, aflat atât de departe. Și deodată n-a mai venit nici măcar un rând de la Mihai. Totul s-a stins ca o flacără suflată de vânt. Oricât s-a străduit tatăl, profesorul Vlad Gheorghiu, să afle vreo veste despre fiul plecat

pe meleaguri străine, totul a fost fără nici un rezultat. Atunci s-a înstăpânit în casă o tăcere și o tristețe grea, apăsătoare. Nu-și vorbeau, umblau ușor, cu frunțile tot plecate, cu inimile cernite, îndurerate. Îl considerau mort sau dispărut pe frontul din Africa, de unde le trimisese cu un an înainte ultima lui scrisoare. În rarele discuții ale familiei, seara, în jurul mesei, sau după-amiezele, când timpul prilejuia acest lucru, numele fiului dispărut era rostit în șoaptă, cu adâncă smerenie. Și îndată mama începea să plângă cu fața îngropată în palme, iar tatăl rămânea tăcut cu chipul împietrit de durere. Atunci Dana căuta să abată discuția pe alt făgaș, în speranța că poate totuși într-o zi o veste luminoasă le va însenina din nou viața. Și acum iată... Mihai trăiește, a evadat dintr-un lagăr german... Dar vestea asta poate aduce liniștea atât de mult așteptată în familie? Ce va zice tatăl? Dar mama? Mihai trăiește, dar... a evadat dintr-un lagăr german... Pentru ce a fost în lagăr?...

Dana își cuprinse capul în palme și rămase gânditoare. În liniștea grea, adâncă, ce se lăsase cu încetul peste năpăstuitul oraș, se auzea acum deslușit undeva în înalt uruitul puternicelor motoare ale avioanelor de bombardament. Numai în apropiere, la o casă pesemne cu ferestrele deschise, un radio, sfidând parcă clipele de groază, trimetea în zăpușeala amiezii melodia atât de cunoscută tuturor:

Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor...
Le-a cules o țigăncușă
Din grădina fermecată,
A poveștilor de-amor...

Danei îi plăcea foarte mult acest cântec, dar acum nu-i da ascultare. Inima ei nu era făcută în aceste clipe pentru bucurie, pentru destindere. O neliniște grea o apăsa, gata parcă s-o strivească. „Să le spun părinților cele aflate, sau să nu le spun? era chinuitoarea întrebare care-i frământa mintea. Desigur se vor bucura că Mihai trăiește, că nu-i putrezesc oasele undeva, prin locuri îndepărtate. Dar ce vor zice când vor auzi că a evadat dintr-un lagăr, că nemții și poliția noastră au pornit o urmărire turbată, vrând cu tot dinadinsul să pună mâna pe el? Bineînțeles că tata se va duce iară la comandamentul german, așa cum a mai fost de atâtea ori în zbuciumul lui, se va duce pe la

regiment să vadă ce-i de făcut, ce se poate aranja și în mod sigur va fi întrebat de unde are știrea? El se va referi poate la mine. Atunci eu ce va trebui să răspund? Nu, n-am să le spun nimic despre Mihai! hotărî în cele din urmă Dana. De ce să mai amărăsc inimile părinților când și așa ei sunt destul de necăjiți cu viața asta plină de mizerie, cu urgia bombardamentelor americane care s-a abătut ca un blestem asupra orașului de nu știi dintr-o clipă într-alta dacă vei mai trăi, dacă vei mai avea adăpost sau te vei mulțumi să privești cu ochii plânși la zidurile fumegânde ale casei doborâte la pământ? În familia noastră s-a așternut un fel de uitare voită în privința lui Mihai, e bine să rămână așa, conchise ea. Ce va mai fi, vom vedea. Am totuși o mare mulțumire că trăiește; bine, rău, dar e în viață și nutresc speranța că nu va trece mult și-l vom revedea în mijlocul nostru. Și totuși… totuși bucuria aceasta îmi este umbrită de-o neliniște, de îngrijorare, pentru că nu știu ce-a făcut pe acolo, pentru care motiv a fost închis… Și nici Valeriu n-a putut să-mi spună ceva precis…”

Astfel gândind, își potrivi rochia pe genunchi, își îndreptă părul pe frunte și rămase tăcută, ascultând cântecul ce se răspândea în eter, dulce și melodios:

Violete pentru fete
Din iubire înfloresc,
Să le-aducă pentru-o seară
O speranță-n inimioară,
Celor care mai iubesc…

„Adevărat, celor care mai iubesc, gândi Dana, reflectând asupra textului ce însoțea plăcuta melodie. Mai iubesc… Dar poate ea, iubirea, să fie întreruptă, de pildă, de necazuri, fie ele cât de mari? Cred că iubirea trebuie să fie continuă ca apa unui izvor, ea nu poate seca, nu se poate stinge, e veșnică și pentru totdeauna”. Își aminti de Sandu, băiatul vecinului Ion Raicu, muncitor da Șantierul naval. Alături de el aflase întâia iubire, așa cum se poate afla la vârsta de treisprezece ani. Învățau împreună – erau în clase paralele – se plimbau împreună seara prin parcul tribunalului sau prin grădina publică, mergeau la stadion să vadă meciurile de fotbal ce le susținea Locomotiva C.F.R., își scriau scrisori de dragoste, se certau, se împăcau și iar se certau pentru pricini imaginare de gelozie… Dar într-o zi

viața lor tihnită, liniștită a fost zdruncinată. Mama lui Sandu a murit în primul bombardament din noaptea de 4 aprilie, tatăl a fost închis în preajma zilei de 1 Mai, bănuit a fi comunist, iar băiatul, dat afară de la liceu pentru acest motiv, a devenit ucenic la Șantierul naval; acuma era plecat la Constanța, unde fusese mutat împreună cu mai mulți lucrători, din pricină că atelierele de pe malul Dunării suferiseră grele avarii și Șantierul nu prea avea comenzi.

„Am rămas singură, își spunea Dana, gândindu-se la toate acestea. Dar îmi pare bine că Sandu s-a ținut de carte și a continuat să-și treacă examenele în particular. Acuma, poate că vine de la Constanța să-și dea restul examenelor pentru a promova și el în clasa a opta. Și liceul e tocmai la Șișești, cale de zeci de kilometri! Bietul tata, cât drum trebuie să facă și el în fiecare săptămână pentru a încheia situațiile școlare!”

O umbră se profilă atunci deasupra adăpostului și un glas de băiețandru întrebă aproape răstit:

— Hei, e careva aici?

Dana tresări. Cineva coborî în grabă treptele de pământ și în acea clipă cățelul doamnei cu capodul de mătase prinse să latre din nou tare, asurzitor. Noul venit nu era altul decât Maxim, cu cămașa murdară, zdrențuită, în pantalonii lui soldățești, prea mari pentru trupu-i firav și slăbit.

— Pufi, țoancă mică, iar faci scandal? își apostrofă doamna colonel „odrasla” din brațe. Ce-ai cu băiatul?

Dar câinele nu-i da ascultare. Se smucea, gata să-l sfâșie cu botul său mic și rânjit pe Maxim, care cât mai ferit vroia să treacă înainte, spre fundul adăpostului.

— Huo, javră râioasă, ține-ți clanța, că acu-ți dau una peste bot, de-ți piere glasul!

Și zicând acestea, făcu un gest de lovire cu pumnul. Câinele se înverșună și mai mult. Maxim începu să râdă, sări peste geamantanul femeii cu balonzaidul jerpelit, care tocmai citea o carte de rugăciuni și, dând cu ochii de Dana, se înveseli și mai mult.

— Hei, ce grozăvie, dom’le! exclamă el și se lovi cu palma peste frunte. Ia uite unde era prințesa noastră?!

Dana puse degetul arătător pe buze, făcându-i semn să nu mai trăncănească, deoarece poate fi auzit de cei de față. Apoi îi făcu loc să se așeze lângă ea pe banca improvizată.

— S-a întâmplat ceva? întrebă Dana în șoaptă la urechea lui Maxim.

— Nimic, răspunse el tot în șoaptă, în chip misterios, privind cu precauție către cei din adăpost. Mi se pare că s-au speriat ăia de pe stradă de pomană. Măi, și ce ghinion! urmă el necăjit, lovindu-se iar cu palma peste frunte. Tocmai azi ziceam că primesc și eu o sarcină…

Vru să mai spună ceva, dar Dana îi făcu semn că nu pot vorbi aci de față cu cei din adăpost, întrucât puteau ușor atrage atenția cuiva că se cunosc. Maxim înclină din cap în semn că a înțeles și tăcu făcându-și de lucru cu un bețișor pe care îl rupea bucățele și le azvârlea în peretele de pământ umed. Dana îl privi câteva clipe într-ascuns; era netuns de multă vreme, cămașa zdrențuită mirosea a sudoare, iar pantalonii kaki, soldățești, abia se mai țineau petic peste petic. Băiatul avea ochi frumoși, căprui, inteligenți, în care se citea cu ușurință suferința unei vieți de mizerie.

Dana continua să-l privească pe Maxim în tăcere, căutând să dezlege în minte tainele ce păreau să învăluie trista lui biografie. Știa că e orfan, le-o mărturisise el o dată, și că muncește ca ucenic la întreprinderea „Frații Graff”, dar încolo nu mai cunoștea nimic despre viața lui.

— O duci greu la stăpânii tăi, Ștefane? îl întrebase ea o dată, când se adunaseră într-o casă conspirativă pentru ședința organizației.

— Greu, Lila, răspunsese el trist, înnegurat. Dar ne spunea tovarășul Valer că o să vie o vreme în care și noi săracii vom fi fericiți, vom avea ce mânca, ce îmbrăca. Zicea c-o să fie numai pâine și trandafiri…

— Zău? făcuse cu prefăcută mirare Dana.

— Așa cum îți spun. Să treacă numai prăpădul asta, să dăm jos boierii și-apoi să vezi matale! zice că și dumnealui i-ar fi spus despre treaba asta cu pâinea și cu trandafirii, unul Max…

— Marx, îl corectase Dana zâmbind.

— Așa, Marx… Cine-i ăsta, Marx?

— Un învățat al proletariatului, căutase a-l lămuri Dana. Învățătura lui arată tuturor celor ce muncesc drumul pe care trebuie să meargă ca să nu mai fie oameni exploatați de patroni, de fabricanți, să fie ei, proletarii, stăpâni pe toate bogățiile pământului, că numai ei muncesc și asudă…

— Că drept mai grăiește învățatul ăsta, prințeso, se luminase la chip Maxim. Numai să vină el la patronii mei, să vadă cum îmi duc viața și ce mănânc, și cred că i-ar băga în doi timpi și trei mișcări la pușcărie!

— Bine, așa ar trebui să fie, încuviințase Dana, dar vreau să te întreb ceva, Ștefane.

— Întreabă, și am să-ți răspund.

— De ce-mi zici tu mie prințesă?

Maxim roșise până-n vârful urechilor și plecase rușinat privirea. Tăcea. Parcă îi luase cineva graiul dintr-o dată.

— Îmi spui?

— Pentru că ești foarte frumoasă, de-aia! mărturisise el cu sinceritate. Am fost de Crăciun la cinema „Regal”, m-am furișat printre oameni, de nu m-a dibuit nimeni ca n-aveam bilet și am văzut acolo în film una frumoasă ca matale, căreia îi ziceau toți prințesă. Numai că avea pe cap o coroniță strălucitoare, din alea cum poartă irozii…

Dana își reamintea cu plăcere discuția de atunci și-l privea stăruitor pe Maxim, căutând acum, ca și altă dată, să pătrundă în intimitatea vieții lui oropsite. O stăpânea un sentiment de profundă umanitate, de milă și înțelegere pentru durerile micului ei tovarăș de luptă…

Deodată, Maxim se ridică în picioare și întinse mâna arătând către peticul de cer:

— Aoleu, uite-le! Mamă, mamă ce mai sclipesc! Unul… două… cinci avioane!

Pe cerul albastru de deasupra adăpostului apăru în plutire lină prima formație a bombardierelor americane. Într-adevăr, sclipeau ca argintul în bătaia soarelui. Sirenele tăceau. În jur liniște. Numai sus, în înalt, motoarele avioanelor huruiau monoton și statornic, făcând parcă aerul să vibreze în trepidații continue, înfricoșătoare. Nu după mult, zgomotul acela se stinse și se așternu o liniște într-atât de adâncă, încât se auzea limpede fâlfâitul păsărilor de deasupra adăpostului. Dana, înspăimântată, cu sufletul la gură, ținându-l strâns de mână pe Maxim, privea în sus, către limpezimea cerului, urmărind siluetele de argint ale avioanelor.

— Parcă nu se mai aud, șopti Maxim, cu teamă în glas. Așa e? Le-au stat motoarele…

— Acum urmează clipele cele mai grele… răspunse Dana mai

mult în șoaptă. Vor arunca bombele...

Într-adevăr, după câteva secunde se auzi o explozie înfiorătoare, apoi alte două aproape în același timp și iar încă una, toate într-atât de puternice, încât zguduiră pământul din temelii. Ecoul lor se înălță o clipă ca o rostogolire de tunete peste oraș, dar fu acoperit îndată de alte explozii tot atât de profunde și adânci. Ecoul acestora, prelung și sinistru, se contopi cu al primelor și un vuiet continuu și dens dăinui minute în șir. Urmară alte explozii, de data asta șase la număr, undeva foarte aproape. Răbufnirea lor fu atât de cumplită încât pământul se cutremură și parcă începu să se scufunde cu încetul, rupându-se în bucăți.

Înfricoșată, Dana se ghemui și mai mult în colțul ei și închise ochii, acoperindu-și totodată urechile cu palmele. Maxim stătea și el chircit, cu capul între umeri și numai cu un ochi privea când și când cerul, îngrozit de exploziile surde și puternice ce urmau una după alta ca loviturile unui uriaș ciocan, în partea cealaltă a adăpostului doamna colonel îl stăpânea cu greu pe Pufi, care urla și se zbătea în brațele ei, cuprins parcă de turbare. Cealaltă femeie se închina mereu, cu capul plecat, vârât adânc în gulerul balonzaidului, să nu audă, să nu vadă nimic. Numai bătrânelul, cu bocceluța pe genunchi, se arăta oarecum liniștit și privea impasibil către înalt să vadă ce se mai întâmplă. Dar parcă nu se mai întâmpla nimic. Pământul răbufnea uneori surd, înăbușit, desigur spintecat de explozii. Iar în răstimpuri, afară, în mica piață, radioul își urma nestingherit cântecul și același glas cald și plăcut de femeie trimitea depărtărilor invariabila melodie ce părea că nu se mai sfârșește:

De câte ori rătăcesc,
Încercând să-mi alung un dor,
O țigăncușă întâlnesc
Care-mi cântă încetișor...

Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor, le-a cules o...

Deodată, ca o fulgerare, se auzi un fâlfâit prelung undeva în apropierea gropii și în clipa următoare răsună o bubuitură puternică, asurzitoare, de apocalips. Cântecul acela se frânse. O bucată mare din acoperișul unei case trecu în zbor razant, ca o

aripă neagră, pe deasupra adăpostului și tot atunci o ploaie de țarină începu a se cerne asupra celor ce stăteau nemișcați așteptând sfârșitul. Unul dintre pereții de pământ ai adăpostului crăpă de-a curmezișul în toată lungimea lui și în aceeași clipă câteva bârne de deasupra se prăbușiră cu crengi cu tot. Bătrânelul scoase un geamăt surd, înăbușit. Doamna colonel țipă sfâșietor, prelung, iar cățelul, schelălăind ca lovit de un retevei, țâșni din brațele ei și ieși glonț din adăpost. Dana deschise ochii și văzu dezastrul. Cutremurată, își trecu palma peste fața mânjită de praf, își scutură țărâna de pe rochie și vru să se ridice. Dar o amețeală o cuprinse pe dată și căzu la loc pe bancă, cu spatele rezemat de peretele umed.

— Stai matale liniștită, zise micuțul Maxim, că le sar eu în ajutor. Mi se pare că omul acela bătrân…

5

Undeva foarte aproape cineva tuși sec și Mihai, care stătuse până atunci trântit la rădăcina unui copac, înălță capul și privi în jur. Sus, pe terasa dinapoia spitalului Grecescu, orașul clocotea sub urgia bombardamentului. Coloane de fum negru se ridicau către cer vălătucindu-se în înalt. Exploziile surde, zguduitoare, urmau continuu, una după alta, și se părea că erau ultimele lovituri ce aveau să prefacă orașul într-o ruină. O ceață de funingine și praf dens plutea peste coroanele copacilor ca o năframă neagră; în căldura amiezii aerul devenise acru, înecăcios, sufocant.

Omul acela tuși iară și de astă dată Mihai îl zări. Nu departe, înapoia lui, la umbra unui castan, un ceferist stătea aplecat asupra unui ștergar și îmbuca de zor, parcă fără să-i pese de tot ce se întâmpla în jur. Insul, neras de multă vreme, purta o cămașă fumurie, murdară și o pereche de pantaloni de dimie, făcuți ferfeniță, plini de unsoare. Mesteca rar, liniștit, de parcă numai la mâncare îi fusese gândul toată viața; când și când ducea un ulcior pântecos la gură și sorbea din el cu nesaț, după care își ștergea încetișor mustățile mari cânepii, cu mâneca largă a cămășii. Tot privindu-l, lui Mihai îi încolți un gând: de bunăseamă că omul face serviciu aici în gară. Șapca lui, de ceferist, se odihnea lângă paporniță cu mâncare. Ce-ar fi deci să-l întrebe de soarta mătușii Emilia? Negreșit o cunoaște, lucrează doar în gară de atâția ani. Dacă ea trăiește, înseamnă că acasă nu s-a întâmplat nimic, că nici o bombă n-a cumnat viețile alor săi. Locuiau doar în aceeași curte…

Gândind astfel, se ridică și porni către bătrânul ceferist, îi dădu bună ziua și omul înclină din cap în semn de răspuns, după care îi făcu semn să ia loc alături. Pe un ștergar alb erau întinse câteva cepe, o bucată mare de mămăligă rece, una de brânză și trei ouă răscoapte.

— Nici dumitale nu ți-e frică de bombe? întrebă bătrânul și fața lui scorojită se lumină de un zâmbet.

— De ce să-mi fie frică? se miră Mihai și se așeză pe iarbă în fața bătrânului. Tot atât de bine poți să mori și în adăpost…

— Așa am zis și eu, aprobă el, înfulecând fără zăbavă. Când ți-a venit ceasu neică, moartea te caută și te găsește chiar de-ai fi în fundu pământului! Da, ia și ’mneata ceva în gură. Din ce

avem și noi, de, ca ăi săraci, că anu ăsta nu s-a prea făcut nimic… Nici n-a avut cine munci pământu…

— Mulțumesc dumitale, am mâncat mai adineauri, minți Mihai și înghiți în sec. Dar dacă-ți face plăcere…

— Cum să nu, cu dragă inimă, hai, îndeamnă, zise bătrânul cu bunătate, că bucatele, vezi ’mneata, de-aia-s date: să fie mâncate. Colea în ulcior, avem și apă, bună, rece, am luat-o mai adineauri tocma de la fântâna Călărașilor. Ar fi fost bun un vin, dar de, dacă nu e, nici burta nu cere, săraca de ea…

Mihai luă o bucată mare de mămăligă, o bucățică de brânză și începu să mănânce repede, hulpav, de parcă l-ar fi zorit careva. De două zile nu pusese nimic în gură. N-avusese nici bani cu ce să cumpere ceva alimente și, chiar dacă ar fi avut, n-ar fi găsit nimic prin gările prin care trecuse. Numai în apropiere de Timișoara, o bătrână îi dăduse în tren un castravete verde și o bucățică de lipie și cu ele își mai astâmpărase foamea. De atunci însă…

— Ce se mai aude cu frontu, îl mai țin nemții sau îi dau rușii mereu de-a berbeleacu? întrebă bătrânul și cu un gest al mâinii îl îndemnă să mănânce, să nu se sfiască. Că din gazete nu știi ce să mai alegi…

— Eu știu? înălță din umeri Mihai. Nu cunosc situația.

— E groasă de tot, dom’le! clătină bătrânul din cap atotștiutor. Au dat de dracu nemții! Vin ceferiștii noștri de prin părțile alea ale Moldovei și ne spun că a intrat spaima în ei… Să-i vedem acușica pe unde-or să scoată cămașa… Cum îi bumbăcesc rușii din față, să le dăm și noi niște ghionți din spate, tot ar fi o treabă, i-am stropși ca pe coropișnițe și i-am da mai repede afara din țară! Că ăștia au adus prăpădu pe capu nostru. Dreptu-i?

— Așa e! consimți Mihai.

Discutară apoi despre una, despre alta; mai mult vorbea bătrânul. Omul se plânse că la ei în sat n-are cine să strângă bucatele în toamnă, pentru că toți bărbații sunt pe front și au rămas numai muierile, copiii și câțiva invalizi, oameni fără mâini, fără picioare, ce de-abia își trag sufletul. Apoi chiar dacă s-ar face ceva, tot or să moară de foame în iarnă că de bunăseamă, la fel ca și în anul trecut, le iau nemții tot grâul și tot porumbul pe niște prețuri de batjocură…

— Și toate s-au scumpit, dom’le, vorbi el cu amărăciune. Uite,

de pildă alaltăieri, în târg la Strehaia, s-au vândut vacile până la douăzeci și cinci de mii de lei capu, iar porcii șase mii. Apăi, spune și ’mneata, poți să te mai apropii de târg?

Omul tăcu, se scarpină în cap răvășindu-și părul cânepiu, după care oftă din adâncul pieptului, stăpânit parcă de o grea suferință.

— Ascultă, moșule, întrebă Mihai după o vreme, aici în oraș este armată germană?

Chibzuise că e bine să știe, să se ferească de patrulele nemțești pe care eventual le-ar întâlni pe stradă și în fața cărora ar putea apărea suspect.

— Apăi, așa... regimente nu sunt, că nu mai au nici ei, le-au tocat rușii pe toate, dar au un comandament, tocmai în vale, lângă tribunal, pe bulivard...

— Chiar lângă tribunal?

— Da, lângă el, într-o casă mare, cu etaj; e cam prăpădită dar e întreagă, a scăpat până acu de urgia bombardamentelor. Am văzut mereu un neamț de santinelă la poartă și multe mașini trase în față. Așa că comandament trebuie să fie... Dar ’mneata nu ești de pe aici?

— Nu sunt, minți Mihai și ocoli privirea bătrânului. Vin tocmai de la Ploiești. Mă duc la niște rude de-ale mele, în oraș. La casiera de la gară, dac-o cunoști dumneata... doamna Emilia Nicoleanu...

— Pe doamna casieră să n-o cunosc? se arată intrigat, bătrânul. O cunosc, cum să nu, că doară fac servici la întreținere. Dar, dânsa, de...

Ceferistul se întunecă la chip, clătină capul cu amărăciune și dădu din mână în semn de părere de rău.

— Ce-i cu ea? sări Mihai și neliniștit prinse mâna bătrânului de la încheietură. Spune! A murit?

— Nu, n-a murit, dar din noaptea aia de 4 aprilie...

Omul clătină iar capul, se șterse cu dosul palmei la gură și-și făcu de lucru, adunând resturile bucatelor pe ștergar, pregătindu-se să le lege în bocceluță. Tăcea, socotind că nu-i bine să vorbească despre lucruri care în mod sigur nu-i fac nici o bucurie tânărului din fața lui.

— Ce-i cu noaptea de 4 aprilie? stărui Mihai cu glas tremurat și se dădu mai aproape, fără să lase mâna bătrânului. Hai, vorbește, ce dumnezeu!

— Apăi, ce să fie? glăsui moale bătrânul. Iaca, atunci a început prăpădu ăsta care s-a abătut pe capu nostru.

— Atunci a fost primul bombardament asupra orașului?

— Da, atunci.

— Și ce s-a întâmplat cu tanti-mea, casiera de la gară?

— Ce să se întâmple? vorbi bătrânul, fără să-l privească pe Mihai în timp ce punea bocceluța cu mâncare în paporniță ruptă de alături. Bine nu e cu ’mneaei. Trebuie numa să-ți povestesc ca să vezi dumneata cum a fost…

— Hai, povestește.

Bătrânul își trecu dosul palmei peste mustățile mari, cânepii, tuși scurt și începu:

— Apăi, dom’le, în sara aia, era înainte de Paști, mă aflam aici în gară, că eram de servici și aveam treabă la o garnitură tocma încolo spre triaj. Și cum mergeam așa cu lădița cu scule printre linii, deodată numa ce văd așa pe cer niște umbrele ca de foc care pluteau pe deasupra orașului și-i luminau străzile ca ziua. Ei, am zis c-o fi vreo minune dumnezeiască, că de, așteptam învierea Domnului, că în biblie spune, mi se pare, într-un loc de luminile cerului care la judecata de apoi or să arate oamenilor unde-i raiul… Vorbesc de-ăia cu credința-n dumnezeu, care au făcut numai lucruri bune pe pământ, nu de păcătoși. Și cum îți spun, am văzut umbrelele alea aprinse care se tot lăsau către pământ într-o plutire lină. Lumea a ieșit îndată pe străzi și a început să țipe, să alerge către marginile orașului, dar cu ochii tot către cer, de parcă se fereau de ghiavolul ce cobora spre ei cu harapnic de foc. Și-atunci au prins a bate și clopotele, și-a suna și sirenele de pe la vapoarele din port, de la făbrici, din șantier, iară locomotivele noastre din depou au prins și ele îndată glas. Toate vesteau lumea de primejdia ce se apropia. Ei, și după vreo câteva minute numa ce auzim uruit de avioane, așa cum s-a auzit acuma, dar alea s-au lăsat jos de tot, nu ca astea, că, uite, privești după ele și de-abia le vezi cu ochiu liber. Și cum spun, treceau atât de jos, de zbârnâiau geamurile și tremura frunza în pom nu alta, și din ce huruiau motoarele lor mai tare, din aia băgaseră mai mult spaima în oameni.

— Dar cum s-a întâmplat cu tanti-mea? întrebă nerăbdător Mihai care, nu că nu l-ar fi interesat cele povestite de bătrân, dar vroia să afle mai degrabă vești despre ai lui.

— Îndată… îndată… zise bătrânul tot cu glas moale, și-i făcu

semn cu mâna să fie liniștit. Ajung eu și acolo.

Își drese nițel glasul, mai bău o dată zdravăn apă din ulcior, și urmă:

— Și cum îți spuneam dumitale, în noaptea aia mă aflam în triaj, umblam pe la osiile unui tren cu muniție, că vroiam să-l băgăm pe linia a patra, să-i mai legăm câteva vagoane cu cherestea. Păi când am văzut cum fuge lumea care-ncotro, am lăsat totu baltă și am fugit și eu încoace în deal, către biserica Grecescu; mă tot strecuram pe după copacii ăștia, să nu m-ajungă cumva blestemata aia de lumină a umbrelelor. Și cum alergam tot mai tare, numa ce m-am împiedicat de-un bolovan aruncat în mijlocul drumului de m-am dus de-a berbeleacu cât colo, gata să-mi rup un picior. Dar m-am ridicat și tot tremurând de frică, am început iar să alerg. Și nu crezi că numa ce-am ajuns colo la colțu străzii Decebal, lângă cârciuma lui Felker – nu-l știi dumneata, că nu ești de pe-aci – și cum am ajuns acolo, am și auzit primele bubuituri jos în gară, dar într-atât de zdravene, încât am zis că s-a răsturnat pământu cu susu-n jos. Cădeau bombele ca ploaia. Nu știam unde lovesc, dar era un vuiet, și-un prăpăd, de ziceam că-i blestemu iadului pe capu nostru. Acuma de, ne-am învățat, uite de pildă auzi cum bubuie și prăpădesc pământu, dar dacă nu mai mi-e aminte de ele, nu-mi e, și gata! Poate să bubuie domnii americani cât or pofti, că le-arăt dosu, iartă-mi vorba, dom'le, dar de, ce să-i faci, mi-e și mie năcaz că nu se mai sfârșește odată războiu ăsta…

— Și mai departe?

— Așa. Mai departe, reveni bătrânul la șirul povestirii sale, mai departe, ce crezi 'mneata? O bombă, dom'le a nimerit drept în trenu cu muniții din gară, ăla care-i umblasem eu pe la osii, ca să vezi ce noroc am avut de-am plecat la vreme de lângă el! Și două zile și două nopți au tot pocnit drăcoveniile alea din lăzi, că pușcau și șuierau amarnic de nu te puteai apropia din nici o parte. D-apoi gara?! Când am coborât înspre zori, ardea cu fum gros și negru, iar în juru-i se rădicau numai nori de praf, că nu mai avea nici acoperiș și nici atelierele nu mai aveau, și nici teatru cel nou de lângă ateliere, că peste tot loviseră bombele…

— Dar tanti-mea, casiera?

— Ea, săraca de ea, când a auzit că încep să cadă bombele s-a zăpăcit de tot și, până a strânge biletele, hârtiile, până a lua banii cu ea – că nu-i putea lăsa așa în voia domnului – nu știu

cum s-a făcut că s-a încuiat iala la ușă și n-a mai putut-o deschide în zăpăceala aia în nici un fel. Și nima nu-i putea veni într-ajutor, că fiecare fugea care'ncotro să-și scape pielea. Și uite așa a stat biata de ea până-n zori în grozăvia bombelor iară când ne-am întors noi, ăștia teferii, să dăm ajutoare, am găsit-o tot acolo în biroul ei…

— Rănită?

— Da de unde! făcu bătrânul dând din mână. Nici măcar o zgârietură cât de mică n-avea. În odaia aia a ei nu s-a clintit decât un părete și atât. A crăpat de-a curmezișul…

— Atunci?

— Era teafără, săraca de ea, dar stătea jos pe dușumea și, aci râdea, aci plângea, după care începea să cânte. Înnebunise… și părul îi albise tot pe la tâmple… Păi spune 'mneata, să stai toată noaptea sub grozăvenia aia de bombe, să dai să ieși din odaie și să nu poți, mai rămâi zdravăn la minte? Ei, asta-i…

Bătrânul sfârși vorba și clătină din cap cu amărăciune. Mihai rămase cu privirea plecată, îngândurat, fără să scoată un cuvânt. Îl cuprinsese o ușoară amețeală și ochii i se împăienjeniseră, de parcă se așternuse pe ei o ceață lăptoasă și grea. „Biata tanti Emilia!… o compătimea el în gând. Nu-i venea să creadă că femeia asta, atât de veselă și de prietenoasă, cu un suflet atât de bun și de mărinimos, care-i făcuse o copilărie fericită, se afla acum într-o situație de plâns. Vitregă soartă a avut! Dar unchiul Alexandru? O mai trăi oare acolo pe front? Dar Costel, băiețașul lor? Dar tata? Mama? Dana?…"

— După aia, urmă bătrânul, socotind că trebuie să mai adauge ceva la cele spuse, a venit dimineața fratele ei, sau cumnat – nu știu ce-i vine – e profesor mi se pare, și a luat-o acasă. Io-te, de atuncea au trecut atâtea luni și n-am mai văzut-o pe doamna casieră. Săraca de ea! Biata femeie!… Îmi dădea câteodată țigări din alea scumpe, că primea și ea de pe la călători. „Ține, nea Tudorane, că mie Tudoran îmi zice, Ilie Tudoran, ține să faci și 'mneata pe boieru măcar după țigara asta!"

— Dar profesorul, nu știi, trăiește? se interesă Mihai stăpânindu-și cu greu durerea ce-l cuprinsese.

— Care profesor?

— Acela care spui c-a venit s-o ia pe tanti-mea acasă.

— De, știu eu? înălță bătrânul din umeri. Atunci trăia, în

vremea aia, dar soarta omului, vezi ’mneata, acu îi legată ca de-un fir de ață. Nu știi când se întinde firu și se rupe. Au trecut aproape patru luni din noaptea aia și de atunci au mai venit șapte-opt valuri de avioane și-au tot bombardat, au tot bombardat de nu mai știu dacă din trei-patru case mai e vreuna întreagă sau nu. Acum, io-te, iară prăpăd… Auzi cum bubuie… Au lăsat bombele mi se pare în deal, prin cartieru dinspre pădurea Crihala sau pe Strada Mare…

Răbufnituri surde se repetau la intervale egale, și cu fiecare dintre ele pământul se zguduia ca după un puternic cutremur.

— Moare lumea pe capete, dom’le, moare și tot necazu ăsta parcă nu mai are sfârșit, zise bătrânul și, luând papornița de jos, se ridică. Dar, am uitat să te întreb, pe la Ploiești pe acolo de unde vii ’mneata, tot așa e?

— Tot așa…

— Sfârșitu lumii, dom’le, anul două mii, cum spune biblia; ei, ăsta e anu două mii… Ne-a trebuit război, uite-l acum că ne iese pe nas…

— Dar ce, parcă ți-a trebuit dumitale sau mie? zise Mihai înciudat, ridicându-se și el de jos.

— Apăi, nu nouă, ci mărimilor, ălora de la cârma țării. Nu-i bine să vorbim, că nu știi niciodată cum zboară vorba, urmă el șoptit, dar uite că bine-a zis cine-a zis: unu face, altu trage! Aia e! Apăi, cu sănătate și s-auzim de bine! Mă duc prin vale, prin gara, că văd că pe aici, astăzi domnii americani nu ne-au adus nici o outoare…

Prinse papornița mai bine în mână și porni printre pomii parcului, coborând repejor pe o potecă ce ducea la cantonul părăsit. Mihai privi un timp în urma lui, apoi se hotărî să pornească chiar în clipa aceea către casă. Momentul era cât se poate de potrivit. Alarmă aeriană, bombardament intens, toată lumea stătea ascunsă prin adăposturi, nu-l putea vedea nimeni. Orașul era pustiu și în mod sigur n-avea să întâlnească nici măcar vreo patrulă sau vreun polițist.

6

Profesorul Vlad Gheorghiu venise în Turnu Severin în urmă cu cincisprezece ani, fiind transferat de la un liceu din Iași. Născut în Pitești, făcuse studiile liceale acolo, după care urmase facultatea în marele oraș al Moldovei, unde și rămăsese să-și înceapă cariera profesorală, îndată după primul război mondial. Era om drept și cinstit, nu putea suferi minciuna și înșelătoria. Mai bine să-i fi spus elevul că n-a învățat lecția pentru ziua aceea, decât să tragă cu urechea la ce i se sufla din bancă, sau să umble cu fițuici. Barem în privința emancipării timpurii a unora dintre copii ducea o adevărată luptă, atât cu ei cât și cu susținătorii lor. Nu admitea ca la ora lui elevul să vină cu frizură și cravată. „Aceasta, bre, îi o cinste numai pentru cei ce-au ajuns în clasa a opta! decreta el de la catedră, cu degetul arătător ridicat în semn de ascultare. Voi, ăștia mai mititeii, umblați așa cum am pomenit și eu disciplina în școală: tunși și cu haina încheiată la gât!” Bineînțeles că se iveau proteste, comentarii, se argumenta că de ce, de pildă profesorul Oprescu, de matematică, permisese elevilor clasei unde era diriginte, clasa a șaptea B, să poarte părul mare și cravată... La fel și profesorul Ștefănoiu... Atunci? „Bine, bre, v-a dat domnul profesor Oprescu voie, să vă fie de bine, umblați cum vi-i voia, numai la ora mea să veniți fără claie de păr, că altminteri vă scot afară din clasă!” N-aveau ce face elevii și se tundeau, însă îi purtau pică și de multe ori chiar îl bruftuluiau pe Mihai, care le era coleg. „Ce-are, măi, tat-tu cu noi, are impresia că-i Nero călare pe Roma? De ce face altminteri de cum zic ceilalți?” Mihai înălța din umeri, fără să știe ce să răspundă, și-și arăta zâmbind capul tuns chilug, dovadă elocventă că în școală nu există nici o excepție.

În perioada guvernării legionarilor, principiile lui Vlad Gheorghiu ajunseseră de pomină în școală. Nu admitea, de pildă, ca pe cei câțiva elevi înscriși în „Garda de fier”, să-i vadă pe stradă, și cu atât mai mult la cursuri, îmbrăcați cu cămașa verde scoasă peste pantaloni. „Mă cimpanzeilor, troglodiților! îi lua el la rost, prinzându-i zdravăn de urechi. Ștergeți-vă întâi nasul și după aceea apucați-vă de politică! Nu știți anii de domnie ai lui Ștefan cel Mare și ziceți că voi o să scrieți istoria țării? Mucoșilor! Ia să nu vă mai văd la ora mea în cămășile

astea scoase din izmene! Ați înțeles? Scurt! Ori și izmenele le aveți tot verzi?” Bineînțeles că îndrăzneala lui n-a rămas fără urmări. N-a trecut mult și a fost chemat de două ori la inspectoratul școlar județean, unde un profesor tinerel, destul de bine legat și cu părul mare, l-a mustruluit zdravăn pentru insultele aduse mișcării legionare, după care i-a amintit conținutul circularei nr. 230882 din 1940 a Ministerului Educației Naționale care dădea „Frățiilor de cruce” sarcina „educației” elevilor, școala făcând separat numai instrucția acestora. Zadarnic însă. Oricât s-a străduit tinerelul acela să-l convingă pe bătrânul profesor de pretinsa justețe a dispozițiilor superioare, cu Vlad Gheorghiu tot n-a fost chip s-o scoată la capăt. Profesorul își susținea punctele de vedere cu tenacitate, nu renunța la nici una din concepțiile sale privind felul în care trebuie să se comporte elevii la școală, afirmând în repetate rânduri că „politica nu e de nasul oricărui mucos”… Profesorul cel tinerel și cu părul înfoiat, enervat peste măsură, a schimbat pe dată tonul discuției, dar pe Vlad Gheorghiu nu l-au speriat nici amenințările și nici avertismentul că va fi îndepărtat din învățământ. „Eu, dragii mei colegi – s-a adresat celor de la inspectorat care asistau la discuție – nu mă tem nici dacă ajung în împărăția întunecatului Hades, în adâncul pământului! Vedeți domniile voastre, eu nu concep ca pe mine, profesorul Vlad Gheorghiu, să mă conducă din punct de vedere politic elevul Ciocârdel, de pildă, din clasa a șasea, un destrăbălat și un golan notoriu, repetent și vagabond, care aruncă cu pietre în vitrinele evreilor și devastează ziua în amiaza mare casele unor oameni cinstiți și nevinovați. Dacă comportarea huliganică a acestui dezmățat se cheamă educație, apoi aprobați-o dumneavoastră, eu n-o aprob! Bunul simț îmi dictează să întorc spatele unor asemenea specimene și chiar educatorilor lor!” Cu fața aprinsă de supărare, congestionată, s-a ridicat, și-a lua pălăria și bastonul de bambus și a plecat trântind ușa, fără să spună bună ziua. A avut noroc că peste câteva zile s-a terminat cu guvernarea legionarilor, altfel cine știe ce i s-ar mai fi putut întâmpla!

Vlad Gheorghiu se purta îmbrăcat modest, în haine ieftine dar curate, cu pantalonii totdeauna călcați și cămașă albă, scrobită. Intra în clasă cu un aer marțial, plin de o anumită gravitate, cu catalogul sub braț, se așeza tacticos la catedră, își scotea încet

ochelarii cu ramă de aur și, până să le șteargă lentilele, privea cu ochii micșorați peste rândurile elevilor, tăcut și aspru, fără să-i tresară măcar un mușchi pe obrazul totdeauna proaspăt ras. Zâmbea rar, făcea uneori și glume, însă fără să treacă măsura „bunei tactici pedagogice”, cum socotea el. Era zgârcit în aprecierea cunoștințelor și totdeauna notele pe care le da elevilor nu treceau de șapte. De asemenea, se declara împotriva însușirii mecanice a materiei și nu era lecție unde să nu vorbească de zeci de ori despre o anume problemă care i se părea că nu s-a înțeles, devenind după părerea elevilor enervant și cicălitor. Dar când trecea la ascultare și vedea că nu se știe lecția, fără nici un fel de reținere dădea note doar între doi și patru, încât în clasă începeau pe dată văicărelile. Cât despre comentarii, afară, în recreație, acestea nu se mai sfârșeau.

— Ce-ai făcut, Alexiule, la istorie? îl auzeai pe câte unul întrebându-și plin de curiozitate colegul din clasa paralelă.

— Ce să fac? N-am cunoscut drumul celei de-a doua expediții romane și m-a tras „Vlad-Țepeș” în țeapă cu un doi de m-a dărâmat!

— Îl avem și noi ora asta. Să știi că dă dracu-n turcii noștri! Cu „Țepeș” ăsta nu-i de joacă!

Îl porecliseră elevii astfel și aproape toată școala nu-i mai spunea decât „Vlad-Țepeș”. El aflase lucrul acesta, dar se făcea că nu știe nimic, socotind că fiecare elev este un bârfitor și un nemulțumit când se situează printre cei din urmă la învățătură.

Când venise de la Iași și se instalase în casa de pe strada Aurelian din Turnu Severin, pe care o închiriase de la un preot, copiii lui nu erau de loc răsăriți ca vârstă. Mihai, mic și dolofan, împlinise cinci ani, iar Dana abia începuse să meargă în picioare. Grijuliu cu educația lor, cu mare dragoste pentru ei, Vlad Gheorghiu le dăruia mult din timpul său liber, prinzându-se cu ei în joacă. Sau citindu-le povești din cărțile pe care le împrumuta de la biblioteca liceului. Seara, împreună cu ei și cu soția sa Ana, profesoară și ea, însă de muzică, la liceul de fete, ieșeau la plimbare prin grădina publică a orașului, unde într-un chioșc cânta uneori fanfara regimentului 95 Infanterie. Când se înserа, ieșeau din grădină, treceau prin fața cafenelelor de pe „centru”, locul de promenadă al severinenilor, se opreau la restaurantul „Imperial” unde beau bere, mâncau alune și ascultau orchestra lui Victor Predescu sau pur și simplu se așezau pe o bancă sub

castanii de pe bulevardul Carol ce ducea la gară, odihnindu-se și privind lumea care trecea în sus și-n jos prin fața monumentului Eroilor.

Când Mihai a terminat școala primară, a fost înscris să urmeze cele opt clase secundare la liceul „Traian” unde preda tatăl său, iar Dana a fost înscrisă la liceul de fete „Principesa Elena”, să fie sub supravegherea mamei. Băiatul învăța destul de bine, câțiva ani a fost chiar premiant, însă nu avea înclinații de a deveni slujitor al catedrei, fapt ce l-a mâhnit foarte mult pe tatăl său, care vroia să-l vadă un mare cercetător al monumentelor istorice din antichitate. Terminând liceul, Mihai și-a manifestat dorința să se facă ofițer, spre satisfacția mamei, care avea slăbiciune pentru uniforma militară, dar spre nemulțumirea tatălui care îi hărăzise în taină o altă meserie: aceea de profesor.

Așa că mama l-a susținut din răsputeri să-și aleagă cariera armelor și a fost în culmea fericirii când a citit în „Universul” rezultatele examenului de admitere la Școala de ofițeri de infanterie, unde băiatul a reușit al zecelea din cei peste trei sute de candidați admiși. Și în timp ce Mihai lua drumul Capitalei, Dana urma mai departe liceul. Era o fată plăcută, veselă, cu mare predilecție pentru pian (cânta destul de bine câteva bucăți din repertoriul clasic), fapt care o făcuse pe mamă să se gândească a o îndruma în viitor către conservatorul din București, unde să-și desăvârșească talentul și cultura muzicală.

Cu zece ani în urmă venise în oraș și sora profesorului Vlad Gheorghiu, Emilia, în vârstă de treizeci și doi de ani, încă nemăritată din pricină că era prea mofturoasă în alegerea bărbaților. Mică, slăbuță, cu un coc mare, bogat, și ochi albaștri ce-i luminau vesel obrazul, era o fire deschisă, plină de dezinvoltură, săritoare la nevoie și cu foarte multă dragoste pentru copii. Venise din Pitești, unde multă vreme fusese funcționară la o bancă și se aciuase în Turnu Severin, pe lângă fratele său, profesorul, cu gândul s-o sprijine, să-și facă și ea un rost în viață. După câteva luni a intrat casieră la gară. A fost repede remarcată pentru bunăvoința și conștiinciozitatea ei în serviciu, fiind apreciată și stimată de întreg personalul stației. La serviciu se purta îmbrăcată în halat albastru, cu guleraș alb, scrobit, și cum mergea repede, cu pas mărunt, vioi, ai fi zis că e mai degrabă o elevă de liceu rătăcită prin stație decât o

funcționară de vârsta ei. Tot timpul ținea între degete țigara aprinsă, slobozind fumul pe gură cu o anumită grație, parcă studiată, după spusele cumnatei Ana. La doi ani după aceea, într-o iarnă, l-a cunoscut pe Alexandru Nicoleanu, viitorul ei bărbat, contabil la Banca Națională, cu care s-a căsătorit foarte repede. Noua familie a ocupat două camere și un antreu într-o casă foarte veche de pe strada Horațiu, proprietatea unei doamne pe nume Roza, fostă bucătăreasă aproape douăzeci de ani, pe un mare vas de pasageri, astfel că Emilia s-a văzut nevoită să se despartă de fratele ei și de cumnata Ana, cu care conviețuise atâta vreme. Totuși, îi vizita des, mai ales că-l iubea nespus de mult pe Mihai, căruia îi accepta toate strengăriile, înveselindu-se odată cu el de poznele pe care le făcea. Își dorea un băiat asemenea lui și iată că după doi ani l-a născut pe Costel, un drăcușor de copil, neastâmpărat și zburdalnic, care la cinci ani îl bătea de-l zvânta pe unul de opt, se cățăra pe toate gardurile, devenind totodată spaima pisicilor și a câinilor de pe strada Horațiu pe care-i alunga cu pietre până departe.

— Am dorit un drac și-am dat peste tat-su! spunea deseori Emilia, mirată de nebuniile lui Costel, pe care i le accepta întrutotul. Alexandre, să știi că ăsta micu seamănă cu tine!

Dar Costel nu semăna nici pe departe cu tatăl său. Alexandru era o fire blândă, îngăduitoare, împăciuitor și supus ca o fată. Urmase liceul comercial în București, făcuse Academia Comercială tot în Capitală, lucrase câțiva ani la Banca Națională de pe Lipscani și apoi, după ce fusese mutat prin câteva orașe ale țării, se stabilise pentru totdeauna la Turnu Severin, unde-și întemeiase familia. Își iubea nespus de mult cumnatul, pe profesorul Vlad Gheorghiu, pentru care avea un deosebit respect și căruia îi dădea întâietate în toate discuțiile iscate în sânul familiilor lor. De asemenea, o stima pe Ana, femeie muncitoare și mamă devotată a celor doi copii, care, pensionată fiind în urma unei grele operații, continua totuși să muncească, dând acasă lecții de pian celor ce se îndeletniceau cu muzica. Alexandru era și el o fire săritoare la fel ca nevastă-sa Emilia; nu rareori renunța la timpul său liber și se ducea pe la Vlad să-l ajute ba la căratul lemnelor pentru iarnă, ba la săpatul grădinii sau la cine știe ce altă treabă gospodărească.

În iarna lui patruzeci și doi a primit ordin de mobilizare și a plecat să-și caute regimentul de artilerie undeva prin stepele

rusești, către Cotul Donului. Uneori, înainte de a fi mobilizat, spunea cumnatului său în discuțiile lor intime, seara, în fața unei cești de cafea:

— Dacă apuc să plec pe front, să știi, Vlade, că nu mă mai întorc. Am impresia că războiul nu mă cruță…

— Vorbești prostii! replica profesorul privindu-l compătimitor prin lentilele ochelarilor. Prostii…

— Nu, nu vorbesc prostii, îl contrazicea Alexandru. Dar vreau să-ți spun ceva…

— Ce anume?

— Uite, stau câteodată singur și reflectez, fie la birou, fie acasă, când prind câte-o clipă de singurătate. Știi la ce concluzie am ajuns eu? Războaiele n-ar mai avea loc dacă toți oamenii s-ar înțelege și nu s-ar duce să lupte. Așa este?

— Așa este!

— În fond, crezi că războiul ăsta pe care l-a pornit Hitler are vreo justificare? Sau are vreo justificare faptul ca ne-am băgat și noi ca musca-n lapte în această horă a morții?

— Uite ce-i, Alexandre, vorbea moale Vlad Gheorghiu, punându-i mâna pe umăr, iartă-mă dar asemenea discuții, nu le pot duce. Eu, dragul meu, nu fac politică. Sunt profesor de istorie și atâta tot. Istoria consemnează fapte deosebite de-a lungul timpului, pe care le redă apoi generațiilor viitoare spre știință și bună prețuire. Ori istoria nu-i politică…

— Bine, Vlade, dar ca om, nu ca istoric, ca simplu om poți accepta situația asta care duce la dezastrul țării?

— Ți-am spus, dragul meu, eu nu fac politică, încerca să încheie discuția profesorul. Poate să ai dreptate, poate nu. Nu știu. Și nici nu caut să aflu un adevăr undeva deasupra cunoștințelor mele…

Atunci, iarna, în seara plecării, Alexandru se arătase trist, posomorât fără chef de vorbă. În gară, pe peronul acoperit de zăpadă, în vâltoarea viscolului care bătea cu putere, își îmbrățișase încă odată soția, copilul, dăduse mâna cu Vlad și cu Mihai, care veniseră să-l petreacă.

— Ai grijă de tine, Alexandre, îl povățuia mereu Emilia, abia stăpânindu-și plânsul. Nu sta în calea glonțului, nu face rău nimănui, că mare-i dumnezeu și le vede pe toate. Ia seama să nu răcești…

Castel, mic și zgribulit în paltonașul lui negru, cu căciula

vârâtă adânc peste urechi, stătea lipit numai de taică-său și se juca nepăsător cu curelele raniței. Iar Vlad, în paltonul gros, îmblănit, tăcea îngândurat, tropăind din picioare să se încălzească.

Alexandru a plecat și n-au mai aflat nimic despre el. După vreo șase luni, vara, a venit în oraș unul Vasiliu, căpitan rezervist într-un regiment de artilerie și, întâlnindu-l pe Vlad, i-a spus că cumnatul său a fost dat dispărut pe front. La auzul acestei triste vești, Emilia a plâns, s-a zbuciumat, a petrecut nopți de-a rândul în nesomn și chin, până în noaptea primului bombardament al avioanelor americane, când acolo în gară, îngrozită de spaimă, mintea și așa slăbită de gânduri negre, i-a rămas rătăcită pentru totdeauna.

La sfârșitul verii, în anul acela, a plecat și Mihai la școala militară. Au primit scrisori de la el din București, apoi după un timp din Germania, Franța, Italia și la urmă din nordul Africii. De opt luni de zile însă se așternuse o tăcere prevestitoare de rău și-n jurul lui. Biata mamă nu știa ce să mai facă de durere. La îndemnul ei, Vlad s-a dus la colonelul Predoiu, comandantul „părții sedentare” a regimentului de infanterie și al garnizoanei, să se intereseze de soarta băiatului, a făcut apoi un drum chiar la București, la școala militară, să vadă dacă nu au vreo știre despre soarta celor trimiși să-și continue studiile în Germania, după aceea a trecut pe la legația germană... În zadar toată această osteneală. Nimeni nu știa nimic, nu putea da nici o relație. Evident, se eschivau de la un răspuns direct, categoric, ocolind adevărul sau pur și simplu înălțau din umeri: „De, e război, și-n război se întâmplă multe!”

Înțelegând că nu mai poate face nimic pentru a da de urma fiului dispărut, profesorul s-a întors acasă zdrobit, înfrânt, și din ziua aceea în odăile locuinței lui din strada Aurelian s-a așternut o tăcere ca de moarte. Nimeni nu mai scotea un cuvânt, nici măcar o șoaptă. Umblau cu toții în liniște, ca într-un cimitir, triști și îndurerați, cu grijă să nu facă nici cel mai mic zgomot, să n-o supere mai ales pe mama îmbătrânită în câteva zile cu peste zece ani. Vlad Gheorghiu pleca deseori în comuna Șișești, unde fusese evacuat liceul, pentru a încheia situațiile elevilor sau pentru a examina pe cei care urmau cursurile în particular. Se întorcea după câteva zile obosit și prăfuit, scârbit parcă de tot ce-i în juru-i, cu umerii plecați ca sub apăsarea unor nevăzute

greutăți. Auzea pași pe stradă și tresărea ori de câte ori cineva trântea poarta. Sau deslușea glasuri dincolo de ea. Dar nu era el... N-avea chef de nimic, nu făcea nimic. Își petrecea timpul stând în grădina din fața casei și răsfoind ziarele venite cu întârziere prin poștă. Dana se ducea zilnic să presteze „munca de război”, împreună cu elevii și elevele care rămăseseră în oraș, ajutând la demolarea clădirilor distruse de bombardamentele aeriene, ale căror cărămizi sparte, grinzi sau pereți prăbușiți baricadau străzile. Cine lipsea de la această treabă nu primea adeverință și deci în toamnă nu se putea înscrie la școală. Venea târziu acasă, după prânz, uneori pe înserat, frântă de oboseală, cu mâinile zdrelite și rochia îmbâcsită de praf, nemulțumită că-și petrecea în felul acesta vacanța. De cum intra în odaie, căuta să înțeleagă dintr-o privire dacă în viața familiei se produsese vreo schimbare. Poate adusese cineva vreo veste despre Mihai? Poate sosise vreo scrisoare rătăcită de la el? Sau poate... Dar nu, nu se întâmplase nimic deosebit. Ca în fiecare zi, toți își vedeau de treburile lor, umblând tăcuți, cu ochii plecați, vinovați parcă de soarta celui dispărut.

Astfel treceau una după alta zilele, săptămânile... Treceau într-o monotonie apăsătoare, tristă, care măcina nervii, sufletele...

7

Starea de alarmă nu încetase încă. Undeva, în cealaltă parte a orașului, se mai auzeau încă răbufnirile surde ale bombelor ce continuau să cadă parcă fără oprire. Dar după un timp exploziile se răriră, apoi nu se mai auziră de loc. Se ridicau numai către înalt, plutind peste ruinele orașului, trâmbe de fum și nori cenușii de praf ca o ceață densă, grea. Avioanele, sclipind peste dealuri ca niște bumbi de argint, se îndepărtau acum cu fiecare clipă încât abia se mai deslușeau în zare cu ochiul liber. Și odată cu ele, zumzetul acela metalic și înfricoșător se pierdea tot mai mult peste dealuri, estompându-se cu încetul până ce nu se mai auzi. După câteva minute sirenele prinseră a suna din nou, vestind supraviețuitorilor că primejdia trecuse. Și, ca la o comandă, de prin adăposturile săpate în parcuri sau în locurile virane, începură a ieși bărbați și femei, cu copiii de mână, sub brațe cu pleduri, mici geamantane și boccelușe, așa cum se pregăteau de fiecare dată pentru o eventuală pribegie. Se priveau speriați, cu fețe livide, trase, neliniștite, o clipă-două apoi își zâmbeau parcă fericindu-se din ochi pentru faptul că iată, trecuse și prăpădul acesta, erau sănătoși, teferi, și se puteau bucura de viață. Unii mai neîncrezători puneau palmele streașină la ochi și cercetau de la un capăt la altul cerul, să ia seama dacă într-adevăr primejdia trecuse sau nu, după care se închinau și zoreau la drum către casă.

— Cică au bombardat în jurul bazinului de apă, își dădea cineva cu părerea, oprindu-se în colțul primăriei.

Îndată câteva zeci de curioși se și adunară în jurul aceluia, vrând să afle cât mai repede vești, fie bune, fie rele, numai să le afle.

— Ce este? Ce spune?

— Zice că ar fi bombardat în jurul bazinului de apă…

— Nu, domnule, se arătă un altul atotștiutor, avioanele au venit din direcția Cladovei, au trecut pe deasupra grădinii publice și au lăsat bombele tocmai în jos, spre cartierul celălalt, ăl nou.

— Da de unde! se auzi alt glas. Uite acuma numai ce trecu pe aicea un birjar și spuse că în cartierul nemțesc, sus, către stadionul Angelescu, nu se mai ține cărămidă pe cărămidă.

— Ei, acuma, unde-o fi dat, a dat, bine c-am scăpat cu viață.

Haideți către casele noastre, să vedem dac-om mai recunoaște locurile...

În trecerea sa prin oraș, Mihai prindea din mers, fără să vrea, toate aceste discuții. Nu se oprea însă să asculte totul. Nu că nu l-ar fi interesat, dar nu vroia să se arate în calea oamenilor. Cine știe cine l-ar fi putut recunoaște și l-ar fi denunțat imediat. Regreta că nu pornise spre casă chiar de la începutul bombardamentului; nu l-ar mai fi surprins acum încetarea alarmei pe drum. Iată, de prin șanțuri, de prin parcuri, de după case apăreau grupuri-grupuri de oameni ce se îndreptau zoriți către centrul orașului.

Cu grijă să nu fie văzut, tăie parcul în două, ținând-o tot prin umbra pomilor. Jos, în vale, către dreapta, se înșiruiau atelierele Șantierului naval, iar în continuare portul cu magaziile și pontonul. Prin desimea frunzișului se zărea sclipind apa Dunării, ce vălurea ușor în lumina soarelui. Mihai ieși cu multă precauție în aleea principală a parcului, apoi trecu aproape în fugă pe lângă monumentul Eroilor. O clipă stătu locului, mai mult ascuns după tulpina unui copac, să-și tragă răsuflarea. Se simțea obosit. Inima îi bătea cu putere. Își roti ochii în jur – după doi ani de absență, revedea locurile pe unde alta dată se plimbase cu băieții și fetele de vârsta lui. Parcul rozelor, numit astfel de severineni pentru bogăția trandafirilor săi, nu mai avea farmecul cunoscut tuturor. Boschetele neîngrijite, năpădite de iarba crescută sălbatic și văduvite de gingășia petalelor, se uscaseră. Păreau niște mărăcini. Din loc în loc se vedeau gropi adânci făcute de bombe și șanțuri săpate drept adăpost în vechile ronduri de flori. Peste ele bârne putrede aruncate de-a curmezișul. Pietrișul aleilor fusese luat de ape, împrăștiat. Iar arcadele de lemn, vopsite în verde, ce susținuseră pe vremuri trandafirii cățărători, erau acum rupte, prăbușite la pământ. Totul arăta trist, lipsit de viață, asemenea unor locuri părăsite, singuratice.

Mihai întoarse capul și privi spre bulevardul care începea de la gară și ducea către centrul orașului. Și acesta era pustiu. Asfaltul pe care-l călcau în plimbările lor zilnice localnicii, mergând încet pe sub umbra bătrânilor castani, era acum murdar, acoperit de grămezi de moloz și cărămizi sparte, de cioburi și tinichele smulse de la clădirile lovite de bombe. Iar casele, care altădată se înșiruiau cochete și sobre în eleganța

lor, cu ferestre mari, luminoase, deschise spre Dunăre și cu grădini încărcate de flori, fuseseră distruse la rând, nemilos și sălbatic; nu mai rămăseseră din ele decât ziduri ciuntite, negre, cu tavanuri prăbușite și acoperișuri smulse, năpădite ici-colo de bălării.

În clipa aceea se auzi pe bulevard motorul unei mașini. Un claxon țipa strident pe mai multe tonuri, cerând să i se facă loc mașinii prin mulțimea ce se îndrepta spre case. Instinctiv, Mihai întoarse capul. Pe sub coroanele castanilor gonea un „Mercedes" albastru, decapotabil, condus de un subofițer neamț. În spate, în uniformele lor verzi-cenușii, un locotenent-colonel cu ochelari și un căpitan roșcovan, stăteau înțepeniți în canapele, îndesându-și din când în când pe cap caschetele înalte, cu grijă să nu le zboare vântul. Zărindu-i, Mihai se trase înfrigurat înapoia copacului. „Într-adevăr, în oraș sunt nemți, gândi el, cuprins de un sentiment de teamă în timp ce urmărea cu privirea mașina ce zbura pe bulevardul umbrit de castani. Trebuie să mă feresc... Trebuie... Fără îndoială că ăștia de aici au primit ordin să mă urmărească și să mă aresteze. Am fost doar înrolat în armata germană. Și același ordin l-au primit de bună seamă și autoritățile române... Dar dacă... Nu, nu, își luă el seama, evadarea mea a fost sesizată, am fost doar un deținut înmatriculat, e imposibil să nu fiu căutat. Chiar aici, la mii de kilometri de Bremen, sunt căutat... Își pot da seama că nu m-am aciuat nici la partizanii iugoslavi și nici la cei slovaci, bănuiesc că e posibil să fi venit acasă. Și atunci un ordin telegrafic a zburat și către Turnu Severin: *Urmăriți, prindeți și arestați pe deținutul... evadat...* Brr, ce groaznic! Groaznic!"

Mihai simți că-i cuprins de-un fior de gheață. Se închipuise pentru o clipă înapoi între sârmele cu curent electric ale lagărului de la Bremen sau în vreo celulă umedă din închisorile gestapoului. Cunoștea regimul detențiunii germane. În școala militară de motomecanizate fusese închis în repetate rânduri pentru indisciplină, pentru neexecutare de ordin și insultarea superiorului... Ultima dată fusese închis la Bremen pentru motivul că intenționase să ajute unui deținut să evadeze și dăduse și două palme unui subofițer german. „Nu, mai bine mort decât arestat. Și dacă vreau să trăiesc – își zise el cu hotărâre – trebuie să fiu cu ochii în patru!"

Gândind astfel, se desprinse de lângă tulpina copacului și

porni cât mai ferit, de-a lungul bulevardului, către casă. Zăpușeala creștea tot mai mult. Soarele încălzea puternic și căldura muiase asfaltul trotuarelor. Prin dreptul clădirii teatrului, un convoi puțin obișnuit îi tăie calea: o trăsură veche, hodorogită, lăsată pe arcuri și trasă de un cal costeliv, urmată de trei furgoane militare, cu roți înalte, transportau în mare grabă către spital mulțime de răniți, femei, bărbați și copii, îngrămădiți de-a valma unii peste alții, ale căror țipete sfâșiau văzduhul. Un gardian înalt, voinic, cu fața buhăită și mustăți mari, răsucite către vârf, încerca să facă ordine, îndepărtând pe curioșii ce se apropiau să vadă muribunzii.

— La o parte, cetățeni, faceți loc, faceți loc! ordona el autoritar, înălțând bastonul negru de cauciuc. Ce beliți ochii așa? Circulați! Ăștia nu e maimuțe de la circ, e oameni ca și voi, nenorociți!...

Mihai traversă repede bulevardul, intră pe strada maior Strehăianu, locul de plimbare al severinenilor prin fața cafenelelor și rămase de-a dreptul uimit de cele ce i se înfățișară înaintea ochilor. Marile clădiri ale orașului, ridicate în centru, în care se aflaseră principalele instituții și localuri publice, nu mai erau în picioare. Banca Mehedințiului și toate casele din juru-i erau acum la pământ. Hotelul „Regal”, hotelul „Traian”, liceul comercial de băieți, hotelul „Europa”, o sumedenie de prăvălii, cafenele, restaurante, tot ce marcase cu câteva luni înainte perimetrul vechilor clădiri din fața primăriei, erau acum numai ruini. Parcul din mijlocul acestui perimetru în care se afla impunătoarea statuie a lui Traian, era și el răvășit de bombe; peste boschetele pârjolite de arșiță și peste fostele ronduri de flori zăceau culcați stâlpi de telegraf, se vedeau bucăți de tablă smulsă de pe acoperișuri, cioburi de sticlă și resturi de tencuială, iar din loc în loc gropi imense ce se căscau hâde, înconjurate de bălării. Mihai privea totul din fugă, se cutremura până-n adâncul ființei lui de această priveliște sumbră urmându-și neostenit alergarea către casă, cu gândul să fie cât mai de grabă între ai săi. Îndată o coti la dreapta pe strada Aurelian, o stradă liniștită, pavată cu pietre de râu și mărginită de trotuare acoperite cu dale pătrate de ciment. De o parte și de alta se înșiruiau case vechi, înalte, cu ferestrele zăbrelite în cruciș de scânduri, cu zidurile afumate, unele fără acoperișuri sau distruse de bombe, până în temelii. Peste tot mirosea a ars, a funingine

și a vopsea încinsă. Prin curți – bălării crescute sălbatic, mobilă spartă, moloz și grămezi de cărămizi cu tencuială dezghiocată. Trecând pe lângă biserica Maioresii, în dreptul unei străzi ce urcă în pantă către calea Traian (sau Strada Mare – cum îi spun severinenii), arteră comercială principală, Mihai rămase deodată locului. O mulțime de oameni era adunată în fața unei case cu etaj care, lovită în plin de o bombă ardea ca o torță uriașă. Acoperișul de tablă, cu grinzile negre cuprinse de flăcări, era prăbușit mai mult de jumătate. Prin ferestrele înalte răbufneau limbi de foc și nori de fum. Pe ușa deschisă a unui balcon, doi bărbați numai în cămăși, cu mânecile suflecate, negri de funingine, aruncau în stradă lucrurile ce se mai puteau salva în clipele acelea: perne, saltele, haine, geamantane. În curte o femeie țipa ținându-se cu mâinile de cap și cerea celor din jur ajutor să-și mai poată salva și ea câteva lucruri din casă. Altă femeie, în stradă, căzută la pământ, plângea cu sughițuri, smulgându-și părul din cap de durere că nu-și aflase copilul pe care-l lăsase în casă cu un ceas înainte.

— Am plecat să iau uleiul pe bon, se jelea ea, m-am dus tocmai în vale la Economatul funcționarilor publici, și m-a prins prăpădul pe drum... și copilașul în casă... cu fereastră deschisă...

— Dar bărbatul unde-ți este? o scutură de umăr o bătrână care-i punea mereu comprese cu apă rece la tâmple.

— E la serviciu, unde să fie... îi comisar-ajutor... Anghelescu, Anghelescu îl cheamă... Dați fuga careva să-l chemați... Of, doamne, zilele mele... Copilașul meu...

Mihai se băgă și el în mulțime să vadă ce se mai întâmplă și într-adevăr, casa care ardea îl impresiona profund. Se prăbușeau în flăcări giurgiuvele, grinzi, cu trosnete seci, se auzeau plânsete sfâșietoare, strigătele bărbaților care alergau cu căldări cu apă, încercând să oprească într-un fel pârjolul. În jur aerul plin de funingine era încins, pălălaia se înălța tot mai sus amenințând clădirile vecine, iar lumea privea neputincioasă învățată cu asemenea dureri ce le încerca în fiecare săptămână.

Deodată, un băiețaș din mulțime dădu un strigăt, arătând cu mâna către plopul înalt ce scăpase ca prin minune în fața casei bombardate.

— Ia uitați-vă ce se zbate colo-n vârful plopului! O pasăre cu aripi roșii... Uite că-i gata să cadă printre crengi la vale...

Toți cei adunați pe trotuar priviră într-acolo cu mâinile streașină la ochi. Într-adevăr, printre crengile destul de stufoase ale plopului, sus, către vârf, se zbătea ceva, ce nu aducea însă a pasăre. O flamură roșie parcă luneca în jos, printre frunze. Se zărea și ceva alb...

— Nu-i pasăre, domnilor! zise un invalid din mulțime, un om între două vârste, neras și cu ochi bulbucați. Era îmbrăcat încă în uniforma militară, dar cu capul descoperit; la o cheutoare a vestonului avea prinsă destul de vizibil o panglică a „Crucii de fier”. Ce, așa arată o pasăre? făcu el contrariat. Să fim serioși...

— Ba pasăre este!

— Nu, nu este, are dreptate dumnealui... intră și un bătrânel în vorbă.

Atunci, parcă pentru a confirma sau infirma părerile unora și altora, căzu din plop la picioarele celor adunați în juru-i, un pantof de lac, scorojit, mic, de copil. Invalidul scăpă îndată cârja, se aplecă cu greutate și-l ridică de jos.

— Acolo, sus, e un copil! zise careva din mulțime.

— Ei, cum să fie un copil? Ce caută copilul acolo?

— Uite că e un copil. E al domnului comisar. Îl cunosc după jachetică...

— Doamne, dumnezeule, scapă printre ramuri și zob se face!

Nevasta comisarului-ajutor se repezi, luă pantoful, îl strânse la piept și începu sa țipe mai avan ca înainte, privind într-una către vârful plopului.

— Copilul meu! Copilul meu! gemea ea cuprinsă de disperare. Uite-l cum se prăpădește! Săriți, oameni buni!... Săriți! Ajutor! Ajutor!

Părul despletit îi căzuse peste ochi, iar privirea i se tulburase. Lumea comenta în fel și chip această nemaipomenită întâmplare. Suflul bombei smulsese copilul din odaie și-l proiectase drept în ramurile copacului de care rămăsese agățat printr-o împrejurare fericită. Dar copilul nu scotea nici un țipăt, nu vorbea, ci numai se zbătea pesemne în neștiință, contuzionat. I se zărea prin frunziș o mânuță spânzurată și capul lăsat într-o parte, de parcă el însuși s-ar fi pregătit să coboare, dar nu putea.

— Urcați-vă careva, oameni buni! îndemna bătrâna care se îngrijise până atunci de mama copilului. Un bărbat mai cu curaj...

— Aici nu-i vorba de curaj, intră în vorbă invalidul abia menținându-și echilibrul între cârje. E nebunie curată să se urce cineva în plopul ăsta. Ia vedeți numai cum i-a retezat o schijă din tulpină... Acu-acu se prăbușește...

Lumea curioasă, se îngrămădi și mai mult în jurul plopului, apoi, văzând că într-adevăr, copacul avea la rădăcină o tăietură destul de adâncă, făcută parcă de un fierăstrău, începu a se da de-a-ndărătelea. Unii mai fricoși chiar plecară, de teamă să nu cadă plopul peste ei.

— Feriți-vă, fraților, că nu știți în ce parte se prăbușește...

Deznădăjduită, femeia cu părul căzut peste ochi se năpusti în disperarea ei și prinse tulpina copacului în brațe. Încercă apoi să se cațere, dar abia puse un picior pe coaja trunchiului că talpa îi alunecă, mâinile i se desprinseră și se prăbuși neputincioasă pe caldarâm. Izbucni apoi într-un plâns năvalnic, lovind cât putea de tare cu palmele pietrele din pavajul străzii.

— Ce dumnezeu, aveți inimă de iască? sări cu gura bătrâna către cei câțiva bărbați, care mai rămăseseră la oarecare distanță să vadă ce are să se întâmple. Ptiu! Așa oameni n-am văzut de când mama m-a făcut!

— Să se ducă cineva și să cheme pompierii cu scara lor cea mare, zise o altă bătrână ce stătea mai de-o parte. Că pompierii vin la treburi de-astea.

— Ce să facă pompierii? se miră invalidul întorcându-se către femeie. Dumneata nu vezi că plopul n-are stabilitate? He-hei, dacă nu era beleaua cu tăietura la rădăcină, uite, așa cum mă aflu, mă cățăram chiar eu până acolo sus... Am fost în război în situații mai grele, nu ca asta...

Și, ca să atragă tuturor atenția asupra vitejiei sale, își scutură cu degetul o urmă de praf imaginară de pe panglica medaliei fasciste prinsă la cheutoarea vestonului și privi roată în jur, plin de o anumită importanță.

Mihai asista la toate aceste discuții vădit nemulțumit de pasivitatea cu care toți cei din jur priveau la nenorocirea femeii. Desigur, dacă n-ar trebui să treacă atât de neobservat, s-ar oferi primul, fără a mai sta pe gânduri, să salveze copilul. Dar făcând acest lucru, de bună seamă că toți ochii s-ar aținti asupra lui și poate că s-ar găsi cineva care să-l recunoască. Trăise doar în oraș, întâlnise atâta lume, mulți îl cunoșteau prin tatăl său, profesorul Vlad Gheorghiu. Tot chibzuind astfel, zări deodată la

doi pași de el, un tânăr ce abia sosise și care cerea explicații celor de față, neștiind ce anume se întâmplă. Era înalt, slăbuț, tuns chilug, purta o cămașă militară, fără guler, și niște pantaloni bleumarin, uzați.

Mihai îl văzu pe tânăr cum cercetează cu atenție înălțimea plopului și cum se apropie apoi, lovind de câteva ori trunchiul cu palma, chiar deasupra tăieturii, de parcă ar fi vrut să-i încerce trăinicia. După aceea, tăcut, urmărit de privirile celor din jur, se trase lângă un zid, își scoase bocancii soldățești, scofâlciți și-i aruncă pe trotuar.

— Te urci dumneata? îl prinse de umăr invalidul.

— Da, am să mă urc eu…

Cei ce priveau mai de departe se apropiară, curioși să vadă ce ispravă va face noul venit. Stăteau pe trotuarul vecin, la umbra unei case, înșiruiți ca într-o tribună oficială pentru a asista la o demonstrație a curajului. Din casa cuprinsă de flăcări ieșea acum un fum gros, negru, iar în aerul încins al amiezii pluteau nori de funingine îngreunând respirația. Dar oamenii nu se clinteau. Dimpotrivă, numărul curioșilor veniți de pe străzile vecine creștea tot mai mult. Unii stăteau cu batistele la gură, ochii le lăcrămau din pricina fumului, dar nu se îndurau să plece. Alții se așezaseră pe lângă ziduri, la umbră și discutau în șoaptă, fără să-și ia ochii de la tânărul care, desculț, se apropiase de plop și începuse să se cațere cu ușurință pe trunchiu-i scorojit. Atunci sosi și comisarul-ajutor Anghelescu, un bărbat voinic, gras, cu pântec rotund și ceafă puternică. Uniforma neagră părea să pleznească pe trupu-i voluminos. Fața-i roșcovană, parcă pătată de rugină, era lac de sudoare. Eghileții albi îi atârnau pe piepții vestonului în neorânduială, rupți și scămoșați de parcă atunci ar fi scăpat dintr-o încăierare. Cravata neagră n-o mai avea la gât, îi spânzura într-unul din buzunarele vestonului, iar cămașa albă, descheiată, lăsa să se vadă un gât gros ca de taur, peste care era nevoit să-și treacă deseori batista, să-și șteargă transpirația.

— Arde casa, domnu’șef! zise invalidul și se înclină slugarnic în chip de salut. Dându-se aproape de polițist, vru să mai spună ceva, dar în clipa aceea se auzi o trosnitură ca de trăsnet, urmată de o răbufnitură puternică; jerbe de scântei izbucniră deodată spre înalt, asemenea unor artificii, plutind prin norul de fum.

— Domnu'șef, interveni tot slugarnic invalidul, căutând a-l prinde de braț pe polițist, s-a dus dracului tavanul din partea ailaltă…

— Lasă-mă, domnule-n pace! se răsti comisarul-ajutor și, scoțându-și repede vestonul, îl agățâ de un gard, semn că-i gata să treacă la treabă. Unde mi-e nevasta? Copilul? se întoarse el, privind disperat în juru-i… tu-i biserica mamii ei de viață! Elviro! Unde ești, Elviro! Ia uite și la ăla cum se urcă-n plop… ridică el privirea către tânărul ce înainta acum destul de anevoie către vârful copacului, strecurându-se prin frunzișul des. Unde dracu' te duci, mă, neghiobule? Să-i culegi poamele?

Cineva îi spuse că nevasta lui e într-o curte vecină, a leșinat de două ori până acuma, iar copilul e tocmai în plop sus, unde l-a zvârlit suflul bombei care a lovit casa. Pesemne că trăiește, deoarece se zbate acolo între ramuri. La început n-a vrut nimeni să se urce după fel, că-i plopul aproape tăiat de la rădăcină, dar s-a oferit tânărul acela…

Anghelescu rămase o clipă năuc. Parcă-l izbise careva în moalele capului cu o măciucă. Cum? Copilul lui e acolo… sus? Bine, dar cum… Un curent electric îi străbătu pe dată întreaga ființă. Se cutremură. Ochii săi verzi se măriră ca de o cumplită spaimă. Apoi după o clipă, revenindu-și privi repede în sus, dând capul pe spate cu palma streașină la ochi, să vadă mai bine. Tânărul ajunsese în vârful plopului. Se ținea cu mare greutate de un ram gros, iar cu mâna dreaptă încerca să prindă copilul, să-l ia în brațe. Nu reușea însă în nici un fel.

— Trăiește, domnule? strigă de jos comisarul-ajutor, punând palmele pâlnie la gură. Când și când, trăgea agitat de bretelele pantalonilor, gata parcă să le rupă; simțea că în clipele acelea trebuia să facă ceva și nu știa ce anume. Vorbește, domnule, cu el… Îl cheamă Mircea… Ia strigă-l dumneata… Strigă-l… Mircea. Vorbește-i blând că răspunde… Ei, ce zici, trăiește?

— Trăiește! veni răspuns din vârful plopului. E mai mult speriat. Numai că trebuie să-mi vină cineva într-ajutor. Nu-l pot coborî singur…

— Mda, să se mai urce careva, făcu comisarul-ajutor și privi în juru-i să vadă cine ar mai putea face treaba asta. Eu m-aș urca, dar…

— Cade copacul, domnu' șef! zise invalidul și zâmbi ușor, ferit, ca să nu-l supere pe polițist. La greutatea

dumneavoastră… Și-așa nu vedeți plopul cum se clatină? Nu știu cine s-ar mai încumeta…

— Zău, domnule Vărzaru, iartă-mă, te-am repezit adineaori, sunt cam nervos, căută a-și cere scuze comisarul-ajutor, adresându-se pe un ton politicos invalidului. Îl cunoștea, avusese doar prăvălie pe Strada Mare, apoi deschisese o bodegă unde când și când Anghelescu se mai răcorea cu câte-o țuică rece și castraveciori murați de la gheață. Ai fost aici, domnule Vărzaru, când s-a întâmplat nenorocirea?

— Nu, n-am fost, mărturisi amical invalidul, eram pe Strada Mare. Am văzut lumea adunată și am venit și eu…

— Hei! Cine-mi vine-n ajutor? strigă tânărul din vârful copacului, care nu era altul decât caporalul Tudor Dincu. Fusese la ședința organizației U.T.C. și, cum trecea către casă să-și schimbe hainele civile, văzuse nenorocirea și se oprise. Hei! Nu se-aude?

Nici unul însă, dintre cei de jos, nu se încumeta să dea vreun răspuns. Unii chiar începuseră a pleca, să nu fie solicitați de comisar la o treabă atât de primejdioasă. Nu-l puteau refuza, dar nici nu riscau… Anghelescu privi roată în jur, căutând din ochi un binevoitor, dar nu se oferea nimeni.

Mihai se ferise până atunci să dea ochii cu omul ordinei publice, temându-se ca acesta să nu-l recunoască. Dar în situația aceea comisarul era prea disperat ca să se mai intereseze de altceva. Așa că nu mai stătu pe gânduri. Cum era milos din fire, – nu putea suferi să știe oameni în nenorocire, pradă unor întâmplări tragice, neprevăzute, cu atât mai mult fiind vorba de copii, – își făcu hotărât loc printre oameni, prinse tulpina copacului în brațe și, în câteva minute, ajunse sus. Peste puțin coborâră amândoi, el și Dincu, sfârșiți de oboseală. Mihai, lac de sudoare cu părul lui mare, netuns căzut peste ochi și cămașa murdară scoasă afară din pantaloni, ținea în brațe un băiețaș de 4-5 ani, alb la față ca varul, ce suspina ușor privind speriat în toate părțile. Jacheta lui roșie era sfâșiată iar mânuțele îi tremurau de parcă îl prinseseră frigurile. Caporalul cu fața aprinsă și palmele zdrelite, își făcu loc printre oameni și, tăcut, de parcă săvârșise o treabă obișnuită, se duse lângă zid unde-și încălță liniștit bocancii. Se îndreptă apoi de șale și cu dosul palmei începu să-și șteargă încet, fără grabă sudoarea de pe frunte.

Comisarul-ajutor Anghelescu, cu mâinile tremurânde, luă repede copilul din brațele lui Mihai, îl cercetă atent pe toate părțile, vorbindu-i cu blândețe, să-l liniștească, și, bucuros că era nevătămat, începu să-l joace, cântându-i și țopăind cu el ca un urs. Dădu apoi copilul în brațele unei femei și vesel, bine dispus se întoarse spre Mihai:

— Mă, băiete, ia cheamă-l și pe vagabondu celălalt, să vă cinstesc. Bravo, ați făcut treabă bună…

Zicând acestea, începu a se scotoci prin buzunare după bani, vârând adânc mâinile până la coate, de parcă ar fi căutat cine știe ce lucruri minuscule într-un sac fără fund.

Mihai îl privi câteva clipe cu dispreț, făcându-se a nu fi auzit chemarea și dădu să plece, dar invalidul îl prinse de mână și, întorcându-se către caporal, îl strigă și pe el:

— Hei, domnule, te cheamă domnu' șef… Stai, domnule și dumneata, unde te grăbești așa?

Mihai rămase cam nehotărât locului, vădit nemulțumit de intervenția invalidului și de faptul că era nevoit să mai stea în fața comisarului-ajutor.

Tudor Dincu veni și el cu pas moale, parcă lipsit de vlagă și se opri lângă Mihai. Îi zâmbi șters, obosit și-i întinse mâna.

— Îți mulțumesc, ești un om curajos. Și cu inimă…

— Ca și dumneata…

În acest timp, fără să-i privească, grăsunul comisar nu mai sfârșea cu scotocirea buzunarelor. Scoase la repezeală jumătate de țigară mototolită, niște hârtii, cravata, apoi un nasture mare, alb, o batistă murdară și în sfârșit găsi o monedă de o sută de lei. O privi pe toate părțile, apoi o întinse celui cu cămașă militară și pantaloni jerpeliți.

— Ține, mă, pentru amândoi, și să fiți sănătoși. Azi ați câștigat un ban prin muncă cinstită. Bravo…

Fața roșcovană a comisarului-ajutor era numai lumină.. Zâmbea mărinimos, patetic, cu acel aer de superioritate pe care i-l dădea funcția de polițist. De obicei pe vagabonzi îi prindea, îi bătea și-i zvârlea în beciul arestului. Acum, iată, putea fi și alt om… Îi ajuta cu bani… Cu o sută de lei.

— Hei, mă, nu iei banii? stărui el, adresându-se lui Dincu. Mă ții cu mâna întinsă…

— Mulțumesc, domnule comisar, zise caporalul în timp ce, nehotărât luă moneda și o băgă în buzunar. Nu era cazul. Pentru

ce-am făcut noi poate ăți face și dumneavoastră vreun bine, altuia, vreodată…

— Ei, lasă că bine am făcut și fac eu la toată lumea, răspunse plin de sine comisarul, bătându-l prietenește cu palma pe umăr. Sunt eu mai al dracului cu ăi de tulbură ordinea publică, dar încolo…

— Să trăiți, domnu' șef!

— Mergeți cu bine…

Dincu duse două degete în dreptul frunții în chip de salut, îi făcu un semn din ochi lui Mihai, după care strecurându-se printre oameni, se îndepărtă grăbit. Mihai îl urmă. Comisarul-ajutor Anghelescu privi o clipă după ei, ironic, batjocoritor, apoi plescăindu-și buzele groase, zise:

— Uite-ai dracului vagabonzi! Cât pe-aci să nu ia banii… de parcă trăiesc pe picior mare. Dacă-i bagi la zdup și le dai vreo doi pumni să le vină disciplina la cap, zic că-s om rău…

Îi urmări un timp cu privirea, aspru, amenințător, după care se întoarse și se duse degrabă în curtea vecină să vadă ce face nevastă-sa.

Un val de fum, negru, dens se vălătucea peste case, iar scânteile zburătăceau ca niște licurici în amiaza fierbinte de vară.

8

Închise cu grijă poarta și stătu o clipă locului, privind către curțile vecine, să vadă dacă nu l-a zărit cineva intrând. Dar în jur casele erau tăcute, pustii, cu ferestrele oblonite. Se vede treaba că unii dintre locatari părăsiseră pentru totdeauna orașul, plecând undeva la țară, iar alții, care se încumetaseră să suporte urgia bombardamentelor, fugiseră în dimineața aceea pe câmp sau în pădurea Crihala și încă nu se întorseseră acasă.

Cu inima bătându-i puternic la revederea casei părintești, după o absență atât de îndelungată, Mihai alergă pe lângă zidul acoperit cu iederă și se opri pe scările verandei. „Or fi acasă, tata, mama?" Apăsă clanța ușii de fier. Era încuiată. Ciocăni de câteva ori cu degetul îndoit în geamul din dreapta, acolo unde știa că e dormitorul părinților. Așteptă o secundă, dar nu răspunse nimeni. „S-au dus să se ascundă în vreun adăpost, la marginea orașului, gândi el, nemulțumit că întârzie clipa revederii. Sau poate că au plecat undeva la țară?"

Înciudat, coborî treptele de piatră și-și roti ochii peste curtea în care copilărise. Întâlnirea cu locurile lui de joacă, de odinioară îl înduioșă. Nimic nu se schimbase aici. Nucul cel mare, de care spânzurase multă vreme leagănul, se înălța tot falnic și umbros în fața casei. Lângă tulpina lui, cușca câinelui, acoperită cu tablă (o lucrase unchiul Alexandru într-o toamnă), având în jur paie răvășite și resturi de mâncare, stătea singuratică. Unde-o fi Haiduc, lățosul? Mai trăiește oare? Poate că rătăcește pe undeva pe stradă. Grădina, altă dată înveselită de panseluțe și petunii, era acum de nerecunoscut. Rondurile erau stricate, florile pârjolite, călcate parcă în picioare, amestecate cu pământul aspru și zgrunțuros. Crescuseră pe lângă gard buruieni înalte printre care se vedeau ciugulind două găinușe. Mai încolo, la umbra viței de vie, zări masa la care mâncau vara toți ai casei; avea tăblia tot verde, dar spartă, cu vopseaua scorojită și picioarele noroite cum o stropiseră ploile. Stătea într-o rână, gata să se prăbușească. Dincolo de ea era întins un șezlong, cel în care după-amiezile stătea tatăl și corecta în liniște tezele ce se înălțau teanc alăturea pe un scaun. Acuma șezlongul se odihnea singuratic, la umbra... Ba nu! Pe spătarul de pânză se vedea culcat un cap, cu păr bogat, argintiu...

Mihai tresări. „Cine să fie oare? se întrebă el neliniștit și porni

cu pas șovăielnic către umbrarul viței de vie. Poate că e mama. Am să merg ușor, să n-o sperii…”

Călcând în vârful picioarelor, ocoli masa, veni înaintea șezlongului, dar rămase deodată înmărmurit cu răsuflarea tăiată. Nu, nu era mama. În fața lui se afla o femeie, îmbrăcată într-o rochie de stambă, veche și decolorată, în picioare cu niște târligi de postav. Stătea culcată în scaunul de pânză, cu capul pe spate, visătoare, cu un zâmbet împietrit în colțul gurii. Absentă, privea cerul, prin frunzișul viței de vie. Cearcăne vinețiii îi umbreau ochii albaștri. Avea fața palidă, suptă, iar buzele subțiri erau roșite neîndemânatic și grosolan cu foiță; părul albit și lățos și-l prinsese cu câteva agrafe pe lângă urechi, ceea ce îi dădea o înfățișare caraghioasă, de păpușă cu perucă prost fixată pe creștetul capului.

— Doamne, dar asta e tanti Emilia! zise Mihai și cu pas șovăielnic se dădu mai aproape, să fie văzut. Sărut mâna, tanti, i se adresă el reverențios, ce faci matale?

Femeia tresări, se ridică de pe spătarul de pânză și întoarse privirea spre străinul din fața ei îmbrăcat ca un cerșetor. Ochii ei mari, plini de mirare și neliniște, îl măsurară de sus până jos de câteva ori, în tăcere, apoi întoarse capul fără să-i mai dea vreo atenție.

— Nu mă cunoști, tanti? stărui băiatul și, aplecându-se, încercă să-i prindă mâna ca să i-o sărute. Dar Emilia, speriată, și-o retrase, ducând-o repede la spate, ca într-o apărare.

— Eu sunt, Mihai, nepotul matale…

În ochii dementei se aprinse pentru o clipă o luminiță ce se reflectă alb pe chipul palid și slăbit ca după o grea suferință. Zâmbetul din colțul gurii crescu. Fruntea i se descreți.

— M-am întors, tanti Emilia, urmă el blând, de parcă vorbea unui copil. Unde-i mama? Dar tata? Văd că ușa din față e încuiată…

Femeia nu răspunse. Continua să-l privească în tăcere, cu aceeași luminiță vie în ochi și cu zâmbetul pietrificat în colțul gurii. Apoi, după câteva clipe, ca și când și-ar fi amintit de ceva, se ridică, își potrivi rochia pe trupul slab ca o nuia și, târșâindu-și târligii de postav cu talpă de cauciuc, plecă încet, către fundul curții, pășind dreaptă, cu fruntea sus, stăpânită de un aer grav, de nerecunoscut. După puțin, se opri în luminișul dintre caiși, cu mâinile la spate și, înălțând privirea, cercetă cerul de la un

capăt la altul, lung și stăruitor. Căuta parcă ceva în imensitatea albastră de deasupra pământului. Nu găsi nimic. Mulțumită de această constatare, vru să plece făcând câțiva pași prin iarba înaltă, dar se răzgândi, se înapoie și mai privi o data către înălțimi. Înveselită apoi peste măsură, trecu tot dreaptă pe lângă Mihai, plutind ca o umbră și, fără să-l bage în seamă, se așeză iar în șezlong, cu capul rezemat pe speteaza de pânză, rătăcind cu ochii pe bolta înverzită a viței de vie.

Mihai nu știa ce să facă. O urmărise tot timpul cu un sentiment de durere și compătimire. Cu toate că aflase de la bătrânul ceferist despre cele ce i se întâmplase, fiind oarecum pregătit, acuma, constatând realitatea, cruda realitate, ceva parcă se prăbușise în el stârnindu-i o revoltă surdă pe tot ceea ce putuse să aducă asemenea nenorociri unor oameni lipsiți de apărare. Tanti Emilia... O femeie atât de bună și de inimoasă, care-l iubise ca pe propriul ei copil, iată ajunsese într-o situație de plâns, cu mintea rătăcită, slăbită... O victimă a războiului... Și câte asemenea victime nu împânzeau pământul? Mame îndurerate plângând moartea copiilor sfârtecați de schijele bombelor... Oameni înnebuniți de grozăvia atacurilor la baionetă... Trupuri sângerânde, fără mâini și picioare, zvârcolindu-se sub ploaia gloanțelor și a grenadelor... Orfani micuți, dezbrăcați, flămânzi și slăbiți ca niște umbre rătăcind în căutarea unor mâini proteguitoare... Umblase prin multe locuri, văzuse atâtea dezastre, atâtea suferințe, cunoștea necazurile, durerile oamenilor...

Se așeză pe treptele de piatră ale verandei, adânc răscolit de toate acestea. Se simțea obosit. Mintea îi era încâlcită în gânduri negre, apăsătoare, amare. Îl cuprinsese o tristețe grea, nemiloasă și parcă-i era scârbă să trăiască când în juru-i unii oameni lipsiți de scrupule, de conștiință, de umanitate, puteau aduce asemenea nenorociri semenilor lor...

Tăcut, își sprijini capul pe brațe și rămase în nemișcare, parcă lipsit de viață, multă vreme.

Pe cerul limpede, soarele se înălțase bine de tot și încălzea puternic. Sub streașina lată a casei un stol de vrăbii gureșe se zbenguiau, apoi deodată zbucneau spre înălțimi ca un nor viu, cenușiu și gălăgios. Pe stradă se auzea vorbă. Oamenii începuseră să umble după treburi, plecând sau venind din oraș. O căruță, trasă de doi cai mari, dolofani, trecu uruind pe piatra

de râu a caldarâmului, zdrăngănindu-și fierăria într-un chip asurzitor și enervant. La colțul străzii se auzeau strigătele unor copii care încercau să înalțe un zmeu. Iar pe celălalt trotuar, un om cu șorț alb pe dinainte, purtând în mâini două oale de pământ îmbăierate și acoperite cu ștergare, striga oprindu-se prin dreptul porților:

— Lapte covăsit! lapte, lapteee!

Orașul prinsese din nou viață. Ascultând zvonul acesta al străzii, atât de cunoscut încă din vremea copilăriei, Mihai se revăzu deodată cu câțiva ani în urmă, pe când urma clasele liceale... Stătea la umbra nucului, cu câinele tolănit la picioare și învăța. Tata era în examene, mama la liceu. În odaia dinspre stradă, cu geamul deschis, acoperit de perdelele subțiri, fluturânde, Dana cânta la pian, încercând să învețe „Carnaval" de Schumann sau „Nocturna" lui Chopin. Era liniște și pace, viața își urma cursul, orânduită așa parcă de când lumea. Se părea că nimic nu avea s-o clintească, s-o abată de pe făgașul obișnuinței familiei. Apoi, deodată, cerul liliachiu al acestei tihne patriarhale s-a acoperit tot mai mult de nori prevestitori de furtună. Ziarele au început să aducă vești din ce în ce mai neliniștitoare despre Germania fascistă. Hitler se zvârcolea, fierbea, se zbătea, pretențiile nu-i mai încăpeau între hotarele statornicite prin vechile convenții... Profesorul Gheorghiu venea acasă tot supărat, mânca puțin, citea gazetele pe care apoi le zvârlea cât colo, de parcă-i frigeau mâinile. Pleca și se întorcea seara târziu de la cafenea. Copiii îl auzeau mereu spunând mamei: „La radio s-a comunicat... în cutare ziar scrie... A venit cineva din București care a aflat că... Profesorul Teodorian a primit ordin de concentrare... De mâine, se spune, pleacă și cei din contingente mai vechi..."

A început războiul... S-a dezlănțuit ca un uragan. Țările au mobilizat... Treceau pe Strada Mare a orașului, venind dinspre Regimentul 95 infanterie, coloane de soldați în marș, cu echipament nou, mirosind a naftalină, cu bidoane și lopeți zdrăngănind la șold, cu căști lucioase și raniță doldora în spinare. Huruiau în urmă-le, pe caldarâm, bucătăriile de campanie, cu cazanele clocotinde, chesoane și tunuri acoperite cu prelate, căruțe cu lăzi de muniție și saci de alimente. Se duceau coloanele, se duceau... Și după câteva zile altele noi, proaspete se iveau dinspre bariera Craiovei, trecând în cadență

și liniște pe strada prăvăliilor spre gară. Oamenii în uniforme priveau trist de sub căști, cercetau fugar lumea de pe trotuare și mărșăluiau mai departe, sub apăsarea ranițelor și a amarului din suflete.

Și nu după multă vreme, pe aceleași străzi ale orașului, au început să umble răniți în cârje, în haine zdrențuite, cu bonete albastre, slabi și pământii ca niște umbre. S-au ivit pe la porți steaguri îndoliate, lungi, negre... Iar în ziare, listele celor morți nu se mai sfârșeau... „Marius Cristescu, sublocotenent de cavalerie, căzut în luptele de la...", „Virgil Pană, adjutant aviator, și-a frânt aripile deasupra pozițiilor de luptă la o recunoaștere aeriană...", „în veci îndurerați, părinții, frații și surorile, precum și rudele apropiate, plâng moartea prematură a unicului lor fiu, Sandu, dintr-o unitate de infanterie, căzut în atacul de la..."

Zile negre... Zile triste... Noaptea orașul zăcea în bezna unui camuflaj total... Pâinea se dădea pe cartelă... În vitrinele magazinelor apăruseră haine de celofibră... Carnea se distribuia numai de trei ori pe săptămână... Nu se găseau ulei, untură... Iar pe pereții caselor alături de „ordonanțele" primăriei, prin care se aducea la cunoștința populației că este interzisă tăierea vitelor, erau lipite afișe țipător colorate care îndemnau pe severineni: „Consumați deliciosul sirop de fructe TUTTI-FRUTTI, fabricat german, 327 lei sticla..."

Zile negre. Zile triste... Apăruseră pantofii cu tălpi de lemn, care bocăneau zgomotos pe trotuare... Elevii ultimelor două clase de liceu, premilitarii, erau instruiți în fiecare duminică de către ofițeri rezerviști pe câmpul din spatele cimitirului sau pe stadionul orașului. Aproape zilnic, din casă în casă, umblau cu colecte: „Dați rufărie pentru ostași!" Iar ofițerii italieni și nemți, cantonați în oraș, se înghesuiau la „Regal" s-o vadă pe Danielle Darrieux în „Clubul femeilor" sau dansau până noaptea târziu pe terasa teatrului, ca niște vilegiaturiști puși pe petreceri.

Mihai stătea cu capul sprijinit în palme și se gândea la toate astea. Vremurile pe care le trăise în urmă cu doi ani, înainte de a părăsi orașul, i se arătau limpede în minte, de parcă abia s-ar fi despărțit de ele. Ce se mai întâmplase de atunci? Nu putea ști. Veniseră bombardamentele aeriene... Distruseseră clădirile, parcurile, răvășiseră străzile. În goană către casă văzuse mormane de cărămidă acolo unde pe vremuri fuseseră Banca

Mehedințiului, hotelurile „Europa”, „Regal”, „Traian”. De la gară până în centrul orașului, pe tot bulevardul, nu mai rămăsese o clădire în picioare. Atelierele C.F.R., liceul de fete, liceul comercial, majoritatea prăvăliilor de pe Strada Mare erau la pământ...

Zile negre... Zile triste...

Cineva trânti poarta și Mihai tresări ca trezit dintr-un vis. Se ridică încet în picioare. În curte intrase tatăl, gârbovit, abătut, în niște haine cenușii, ponosite, purtând sub braț un pled galben făcut sul, iar în cealaltă mână un geamantănaș cafeniu, ros și scorojit. În urma lui se arătă și mama, slăbită, abia mergând, ducând în mână un alt geamantănaș.

— Tată! Mamă! izbucni deodată Mihai și alergă înaintea lor cu brațele întinse.

Vlad Gheorghiu rămase deodată locului ca împietrit fără să mai facă un pas. Mama se opri lângă el mută, cu palma pe gură, în aceeași încremenire. Amândoi, unul lângă altul, ca două stane de piatră, își priveau lung și stăruitor fiul întors ca dintr-o altă lume. Părea o făptură ireală, o vedenie care crescuse fantomatic dintr-un abur...

— Mihai, tu ești? întrebă tatăl cu glas moale, nesigur, măsurându-și fiul de sus până jos cu aceeași uimire de la început.

— Eu, tată.

Neîncrezător, profesorul întoarse capul și aruncă o privire nevestei. Îi cerea parcă încuviințare de adevăr. Nu-i venea a crede ochilor că fiul lor, pe care-l așteptaseră atâta, pentru care se zbuciumaseră zile și nopți de-a rândul li se înfățișa acum viu și nevătămat înaintea ochilor. Lăsară repede bagajul lângă zidul casei și-și îmbrățișară fiul pe rând, sărutându-l pe frunte, pe obraji.

— Ce-i cu tine, măi băiatule? Pe unde-ai umblat? De unde vii? Ce-i cu tine în halul ăsta?

Profesorul se dădu un pas înapoi și își cercetă prin lentilele ochelarilor fiul, măsurându-l din cap până-n picioare, vădit nemulțumit de ținuta lui vestimentară aidoma unui vagabond, cu picioarele desculțe, zdrelite...

— Ce s-a întâmplat cu tine?

— Lasă-l, Vlad, întâi să se spele, să se schimbe... interveni

mama, ștergându-și cu mâneca rochiei lacrimile de pe obraz. După aceea vom avea timp și de vorbă. Hai, Mihai, hai băiatule, în casă…

Mihai făcu câțiva pași alături de părinți, apoi întrebă:

— Dar Dana unde-i?

Nu-și văzuse sora și era neliniștit.

— Cred că vine și ea acuma, răspunse tatăl, descuind ușa verandei. A plecat de dimineață la munca de război. Pe tanti-ta ai văzut-o?

— Am văzut-o, mărturisi îndurerat Mihai și făcu loc mamei să treacă înainte. E acolo în șezlong, sub umbrar…

— A rămas așa de la primul bombardament. Eh, nenorocită soartă a avut femeia asta! De Alexandru nu mai știm nimic… Casa în care locuiau pe Horațiu a fost bombardată… Uite, stă și ea aici la noi cu mititelul ăla de Costel. Copilul se joacă, iar maică-sa, cât îi ziua de mare, nu se mișcă din șezlong. Tace… Tace… Sau privește neliniștită cerul, temându-se pesemne de avioane…

În odaie era răcoare și liniște. Mirosea a naftalină. Mihai își roti privirea jur-împrejur: toate erau la locul lor, așa cum le lăsase. Masa lungă din mijlocul camerei acoperită cu catifea albastră, divanul din colț, scrinul cu multe sertărașe, pendula din perete, lampa din tavan, cu cele trei brațe metalice pe care de atâtea ori, când era mica, Dana își azvârlea bascul când venea de la școală… Iată și colivia cu cei doi canari, prinsă deasupra ferestrei. Și oglinda mare de cristal, înrămată, în care se privea înainte de a pleca la liceu sau la cinematograf. Și bufetul prin ale cărui geamuri se vedeau rafturile încărcate cu ceșcuțe, păhărele și farfurioare… Iar pe mica bibliotecă de lângă el, fotografia lui în uniformă germană, cu gradul de „gefreiter”, pe care o făcuse la Erfurt. Îl înfățișa zâmbind, privind vesel într-o parte, cu pieptul scos în afară și caschetă înaltă, cu vultur în chip de pajură și șnur argintiu pe cozorocul mic, lucios.

— Stai, băiete, stai pe scaun! îl îmbie tatăl. Stai și povestește. Vii de pe front? Unde ți-s hainele?

— Nu, nu vin de pe front.

— Atunci?

Vlad Gheorghiu se așezase pe divan, își ștergea liniștit lentilele ochelarilor cu o batistă și aștepta.

— Vin din lagăr…

— Cuuum?
— Din lagăr.
— Ce fel de lagăr?
— Lagăr german…
— Dar ce-ai căutat tu în lagărul ăsta german? se miră tatăl și, punându-și ochelarii se ridică de pe divan, înmărmurit de cele ce auzise. Cu mâna tremurândă trase un scaun și se așeză lângă Mihai să fie mai aproape, să audă mai bine fără însă să-și ia ochii de la el. Spune, măi băiete, te ascult. Ana! se întoarse el și-și strigă soția care se apucase să pregătească de-ale mâncării în odaia alăturată. Ia vino încoace să auzi și tu de unde vine fiul nostru!

Asprimea din glasul tatălui, privirea-i rece ca de gheață, gesturile lui agitate vesteau declanșarea unui scandal pe care, de fapt Mihai îl prevăzuse. Cunoștea firea dreaptă, cinstită a tatălui, grija sa permanentă de a da copiilor o educație deosebită, așa încât prin comportamentul lor să nu dea niciodată naștere unor situații neplăcute ce i-ar fi putut tulbura liniștea. Nu credea însă că totul se va petrece așa de repede, că va fi luat la rost încă din primele clipe ale sosirii sale. Spera că va avea prilejul să explice părinților, să-i facă să înțeleagă situația destul de dificilă în care se afla și că într-o zi-două, sau chiar mai multe, cu încetul, totul se va limpezi, că va găsi chiar un sprijin în tatăl atât de neînduplecat față de cei care-i pricinuiau necazuri, supărări, totuși concesiv când era vorba de propriul lui fiu.

Mihai stătea cu privirea plecată, frământând între degete un colț al feței de masă. O ușoară fierbințeală îi cuprinsese fruntea. Simțea că aerul din cameră îl înăbușă, că ceva îl amețește cu fiecare clipă tot mai mult, mai stăruitor. Un nod ivit pe neașteptate în gât îl sugruma, îi tăia răsuflarea. Iată că venirea lui nu-i bucura pe părinți… Tatăl îl privea într-atât de aspru, de parcă ar fi făptuit o crimă. Nu, el n-a făptuit nici o crimă… A salvat cel mult un om…

În ușă se ivise mama, în mână cu o farfurie pe care tăiase un castravete, o bucățică de brânză și câteva felii de pâine neagră.

— Ana, te rog, ia loc, o îndemnă profesorul. Haide, băiete! se întoarse apoi către Mihai. Spune, ce-ai făcut de-ai ajuns în lagăr? Ai fost eliberat? Sau poate că ai fugit?

— Cum? A fost închis? sări mama și începu să plângă. Dar ce-

ai făcut, Mihai? Ce? Spune, ai fost închis?

— Da, a fost închis într-un lagăr german… vorbi tatăl. Nu, băiete? Sau n-am înțeles eu bine…

Mihai își privi tatăl pieziș, apoi mama și, după o clipă, tăcut, clătină ușor capul a încuviințare.

— Va să zică, e adevărat! izbucni Vlad Gheorghiu și-și cuprinse deznădăjduit capul în mâini. Dumnezeule, ce viață mi-ai dat?! Auzi tu, Ana? Auzi?

Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea. Ochelarii i se aburiră și lentilele păreau acum mate, lipsite de transparență. O vână albăstruie i se zbătea ritmic la încheietura gâtului, gata parcă să plesnească. Mama, cu ochii în lacrimi, îl fixa și ea cu o privire speriată, imobilă, totuși cercetătoare și aspră. Tăcea… Clătina ușor capul a deznădejde și tăcea.

— Nu te neliniști, tată, vorbi moale Mihai, trecându-și degetele răschirate prin părul mare. Nici matale, mamă. N-am făcut nimic rău… Nu sunt un criminal. Vă rog din suflet să nu mă judecați greșit.

— Copilul meu… Copilul meu… începu a suspina mama și plecând capul izbucni mai tare în plâns.

— Știu… înțeleg… e dureros pentru dumneavoastră, urmă Mihai cu același glas convingător. Însă dacă mă veți asculta… mă veți înțelege… Te rog, mamă, liniștește-te…

— O să înceapă poliția să ne bată noaptea în poartă ca la vecinul ăsta al nostru, Raicu de la Șantier, zise tatăl cu amărăciune. Și o să ne facem și de râs în oraș.

— Ei, Vlade, de Raicu se aude că-i comunist, spuse Ana, vorbind mai mult în șoaptă. Că e împotriva mareșalului și a războiului…

— Ce e, ce nu e, pe noi nu ne privește! îi tăie vorba profesorul. Fiecare cum își așterne, așa doarme. Uite-l că acuma e arestat, după ce i-au întors casa pe dos cu zeci de percheziții… Păi asta ne-ar mai lipsi nouă?

Tăcu. Tremura de enervare. Își scoase batista, și-o trecu ușor peste fruntea îmbrobonată de sudoare, după care se întoarse către Mihai:

— Spune, măi băiete, îndemnă el cu glasul mai potolit, pentru ce ai fost închis? Ce-ai făcut? A fost o condamnare politică?

— Nu, tată.

— Atunci?

— Am să vă povestesc.

— Povestește.

— Lasă-l, Vlade, întâi să se spele și să mănânce, interveni mama grijulie, ștergându-și ochii cu o batistă. Nu-l vezi în ce hal este? Pielea și osul…

— Nu, nu pot s-aștept! îi retează vorba Vlad, aspru. Vreau mai întâi să știu cine stă la masa mea… Pe cine hrănesc… pe cine cresc. Eu sunt un om cinstit, drept, n-am cârtit împotriva nimănui. Nu fac politică. Nu m-amestec. Am fost totdeauna supus și ascultător și mi-am văzut de treabă, de grijile mele. Așa am vrut să fie și copiii mei. Și, uite-l pe dumnealui!

Vlad Gheorghiu fierbea. Rămase câteva clipe tăcut, îngândurat, cu privirea plecată.

— Ia s-auzim, băiete, zise el într-un târziu, parcă mai domolit. Spune-ne și nouă ce s-a întâmplat, să-ți cunoaștem isprăvile. Ai plecat bine îmbrăcat, ca băiatul unui om cu stare, și iată, te-ai întors zdrențăros, ca un derbedeu. Haide, dă-i drumul!

În odaie se așternu liniștea. O rază de soare pătrundea prin geamul acoperit cu fâșii de hârtie lipite cruciș, oprindu-se pe catifeaua albastră a mesei. În perete pendula își urma tic-tacul ei monoton, de totdeauna. Mihai privi o clipă cadranul vechi cu cifrele aproape șterse de vreme, voind parcă să-și adune gândurile și începu să povestească. Îi plăcuse viața militară. De aceea ținuse să se facă ofițer, mai ales că asta fusese și dorința mamei. Cât a învățat la București, lucrurile au mers cum au mai mers. Viața ostășească era destul de aspră, dar s-a obișnuit cu ea. A bătut în marșuri și teme de luptă câmpul de instrucție de la Ghencea, lunca Jilava, împrejurimile fermei Costaforu de la marginea Bucureștiului, a mers pe brânci kilometri întregi pe șoselele Măgurele, Giurgiului, Pantelimon… Apoi, într-o dimineață, pe când începuse a fulgui mărunt și des, a venit ordinul Marelui stat major ca prima sută de elevi din efectivul școlii de ofițeri, cei care în primele luni se distinseseră și obținuseră mediile cele mai mari, să plece pentru a-și continua studiile militare în Germania. A plecat deci și el. Au călătorit cu trenul prin Ungaria, Austria, au sosit în sfârșit la Berlin și imediat, conform unei planificări, au vizitat cu toții capitala Germaniei, pe care o cunoșteau numai din filme sau din imaginile colorate ale revistei ilustrate „Signal”. După aceea, timp de o lună de zile, au fost purtați prin cele mai renumite

locuri ale războiului, ca să se convingă cu proprii lor ochi de superioritatea armatei germane, căreia, după cum spuneau instructorii nemți, „i s-au plecat la picioare aproape toate popoarele Europei”. Au vizitat, așadar, linia de fortificații Maginot de la granița cu Franța, au ajuns în Paris și au cutreierat timp de câteva zile străzile acestei capitale cu monumentalele clădiri construite în secolele trecute, la ferestrele cărora fluturau acum steagurile cu crucea încârligată ale armatei germane cotropitoare. Au rătăcit prin Cartierul Latin, admirând clădirea Universității Sorbona, au intrat în Panthéon și au rămas timp de câteva minute în fața criptelor sub lespedea cărora se odihneau pentru totdeauna Voltaire, Victor Hugo, Emile Zola, Jean Jacques Rousseau și alte personalități celebre. S-au plimbat după aceea pe malurile Senei, unde o mulțime de pictori profesioniști creau și apoi vindeau pe prețuri de nimic tablourile ca să-și poată duce zilele de azi pe mâine. În altă zi s-au urcat în turnul Eiffel și au admirat de acolo întregul Paris, contemplând până departe cu ochiul liber sau cu binoclul clădirile și piețele marii capitale a Franței, de la Place de la Concorde până la catedrala Notre-Dame și de la rue de Tolbiac ce trece prin periferia de sud până la cartierul Montmartre cu monumentala Église du Sacré-Coeur, alături de care se află gările de nord și est, despărțite prin marele bulevard La Fayette. Într-o dimineață au vizitat și cimitirul Montparnasse, simetric amplasat, cu alei largi și cavouri lucrate în stil italian. S-a oprit cu pioasă reculegere la mormântul lui Maupassant, ale cărui nuvele îi plăcuseră foarte mult încă în vremea liceului, la cel al lui Sainte-Beuve, marele critic francez, și la acel al poetului Baudelaire. Timp de treisprezece zile cât au rămas în capitala Franței au trecut prin sălile muzeului Louvre, au rătăcit pe marile bulevarde Voltaire, de la Bastille, Bonne-Nouvelle sau Saint-Germain, au admirat fațada operei al cărei stil le-a amintit de Cercul Militar din București… În sfârșit, în ultima zi, au vizitat Hôtel des Invalides, măreț edificiu construit din ordinul lui Ludovic al XIV-lea, unde se află mormântul lui Napoleon I, pe a cărui lespede au citit celebra frază din testamentul său: „Je désire que mes cendres reposent sur les bords de la Seine, au milieu de ce peuple français que j’ai tant aimé…”[1]

[1] Doresc ca cenușa mea să se odihnească pe malurile Senei, în mijlocul acestui popor francez pe care l-am iubit atât de mult (l. franceză, n.a.)

— Dar te-ai plimbat, măi, băiete, nu glumă! spuse Vlad Gheorghiu, așezându-se mai bine pe scaun, semn că e gata să asculte mai departe.

— Lasă, e bine că a putut să cunoască locurile astea, intră în vorbă mama. A fost o plimbare instructivă…

— Ei, s-auzim mai departe, își exprimă nerăbdarea profesorul. Sunt curios să văd cum ai ajuns, unde ai ajuns… asta mă interesează mai mult…

Mihai înclină capul în semn că a înțeles, își drese nițel glasul tușind în pumn și urmă:

— Chiar în după-amiaza plecării am vizitat Școala militară franceză, instalată într-o veche clădire, construită pare-mi-se prin anul 1792, cu o fațadă de aproape două sute de metri lungime, având două etaje și o curte interioară în care acum se găseau diferite pavilioane ale Școlii Superioare de Război. Aici se instalase provizoriu comandamentul german și, încheind vizita prin Franța, la plecare, adunați în careu, am ascultat cuvântarea unui general cu monoclu, care, mai mult țipând, în răcnete scurte, sacadate, ne-a vorbit despre viitorul nostru și despre perspectivele ce ni se deschid învățând sub comanda instructorilor germani, după cum zicea el, „cei mai capabili, cei mai viteji, cei mai culți”. În încheiere ne-a urat ca, odată încadrați în armata celui de-al treilea Reich, să ajungem să cucerim și alte numeroase capitale asemenea Parisului, pe al cărui turn Eiffel, flutura semeț, la o înălțime de trei sute de metri, steagul cu svastică, simbolul victoriei armatelor lui Hitler…

Mihai povestea cu glas scăzut, egal, subliniind apoi cu o notă de indignare tot ceea ce i se întâmplase mai târziu, după prima lună de aclimatizare cu noile realități ale vieții lui de ostaș în uniformă germană. Filmul amintirilor sale derula cu încetinitorul înfățișând alte și alte secvențe de acum triste, apăsătoare, pline de suferință și mizerie. După „luna de miere”, cum o denumiseră elevii pe cea în care făcuseră pe excursioniștii, au urmat cele mai grele zile din câte au cunoscut. A început instrucția prusacă caracteristică tuturor cazărmilor germane, în care din primele clipe s-a demonstrat cum poate fi terfelită demnitatea de om. În Germania nimic nu s-a potrivit firii lui Mihai. Regimul aspru, inchizitorial și neomenos al traiului din cazarmă, insultele și batjocurile care cădeau ca ploaia, ar fi

zdruncinat până și nervii celui mai pașnic om din lume. Pentru o nimica toată erai băgat la carceră, oprit de a ieși în învoire duminici de-a rândul sau pur și simplu pus să faci corvezi înjositoare. De pildă, pentru că la o inspecție, lui Mihai i-a scăpat baioneta din mână, înfigându-se cu vârful în pământ, a fost pedepsit ca zece nopți la rând să sape pe un câmp dincolo de cazarmă câte două amplasamente de mitralieră, în măsurători regulamentare. În total douăzeci. „Baioneta se înfige în dușman, nu în pământ!” îl admonestase aspru instructorul său, Rudolf, un subofițer neamț scund și îndesat. „Pământul doar se cucerește!” Altădată, pentru că la conducerea tancului n-a schimbat repede vitezele și mașina de luptă s-a oprit înclinată pe o pantă, gata să se răstoarne, a fost pedepsit cu cincisprezece nopți, de la ora stingerii și până la aceea a deșteptării, să stea în picioare într-o carceră strâmtă de zid, în care nu puteai nici să te răsucești pe-o parte. Iar diminețile i se ordona să spele closetele ofițerilor germani. „Este încă o onoare pentru dumneata, elev, să speli closetele unor eroi, i se atrăsese atenția de către același subofițer neamț, instructorul său. Pe viitor, dacă mai greșești, vei trece să faci curățenie la trupă!” După câteva luni de instrucție, prin bălți și păduri, de marșuri lungi și istovitoare, cu cărămizi în raniță și după examenul de conducerea tancului, i s-a conferit în sfârșit și lui primul grad în armata germană, acela de „gefreiter”. După alte patru luni urma să fie avansat, dar a rămas bun în grad fiind acuzat de îndărătnicie în însușirea științei militare germane. Dar nu numai atât. A fost băgat și la închisoare și nu i s-a dat concediu de vară pentru a veni în țară. A fost oprit împreună cu alți elevi să ajute niște meșteri zidari la văruirea pe de-a întregul a cazărmii cu ziduri cenușii și reci. Iar pentru că într-o zi la prânz, nemulțumit de lăturile pe care le mânca, a vărsat ciorba sub masa unde ospătau ofițerii, a fost destituit din grad, fiind trimis la obișnuitul stagiu pentru practică în unitățile de pe front, ca simplu elev. Așa a ajuns Mihai să participe la campania germană din nordul Africii.

Într-o noapte fierbinte, cu aer încins, sufocant, a debarcat cu regimentul lui de tancuri la Bengazi. Au urmat marșuri și lupte prin nisipurile calde ale Saharei, în diviziile de sub comanda lui Rommel. În lupta de lângă oaza Er-far, schija unui proiectil i-a rănit piciorul, mai jos de genunchi. A fost debarcat de pe tanc și internat la spitalul de campanie din Tripoli. La 9 mai, mareșalul

Rommel, vizitând coasta Mării Mediterane, a trecut prin Tripoli, printre alții a stat de vorbă și cu Mihai și i-a strâns mâna ca unui brav supraviețuitor al crâncenelor bătălii de la Er-far. După o lună a ieșit din spital, dar n-a mai luptat pe tanc și, până la completa restabilire fizică, a fost trimis înapoi în Germania, pentru a fi folosit în trupele auxiliare. Astfel a ajuns în detașamentul de pază al unei uzine de armament. Aci, într-un conflict cu un subofițer neamț – în care parcă-l vedea pe instructorul său Rudolf – i-a dat acestuia două palme atât de puternice, încât i-a spart timpanul urechii drepte. Bineînțeles, a fost băgat imediat la închisoare. După câteva zile, pe când era scos la corvoadă, a zărit într-un convoi de deținuți ce deserveau uzina cărând cu spinarea lăzi grele de muniții, pe Leon, un vechi coleg de liceu, fiul evreului Avram Kern, vânzător la o prăvălie în Turnu Severin. După trei zile a încercat să-i strecoare acestuia un bilet prin care-i promitea că o să-l ajute să evadeze. Biletelul a căzut însă în mâna poliției militare germane și, până la judecare, Mihai a fost trimis în lagărul de lângă Bremen. Credea că aci își va avea sfârșitul. Nimănui să nu-i fie dat să trăiască regimul unei detenții sub paza gestapoului german! După zile întregi de planuri, de chibzuință, a reușit să evadeze într-o noapte ploioasă împreună cu un polonez. Desculț, în haine de căpătat, mergând mai mult pe jos, sau cățărat pe scările și tampoanele vagoanelor, flămând și slăbit, dar mereu cu ochii în patru să nu cadă în mâinile urmăritorilor, a ajuns la Oradea, apoi la Timișoara și de acolo la Turnu Severin…

— Drumul a fost destul de greu, încheie Mihai povestea peripețiilor sale. Însă mă bucur că vă văd și că sunt iară lângă dumneavoastră… Ce dor mi-a fost… ce dor… mai ales că aflasem de bombardamentele americane asupra orașului și de atâtea luni nu mai aveam nici o veste de aci…

Mihai tăcu, își trecu palma peste față și rămase cu capul plecat. Mama plângea încetișor și-și ștergea mereu ochii cu batista, privindu-și printre lacrimi băiatul după care suferise aproape doi ani de zile. Cutremurat de cele auzite, profesorul nu scoase o vorbă multă vreme. Tăcut, bătea cu degetele în catifeaua albastră de pe masă și se uita gânditor pe fereastră. Judeca lucrurile, chibzuia, făcea presupuneri și calcula, lua hotărâri, apoi le anula și-și frământa în reflecții chinuitoare mintea, pentru a găsi soluția cea mai potrivită. Într-un târziu

întrebă:

— În ce constă deci gravitatea faptei tale? în aceea că l-ai lovit pe instructorul neamț sau pentru că ai vrut să-l ajuți pe fiul lui Avram Kern să evadeze?

— Pentru că l-am lovit pe dobitocul acela, poate nu prea pățeam mare lucru, zise Mihai, cu glas moale. În definitiv, a fost vinovat că a încercat să mă lovească mai întâi el pe mine. Eu m-am apărat... Făceam puțină închisoare și...

— Atunci?

— Pentru celălalt caz, cu evadarea. Am fost acuzat de complicitate...

— Nenorocitule! izbucni profesorul și, lovind tare cu pumnul în masă, se ridică brusc în picioare. Cine te-a pus, nesocotitule, să-ți pui capul sub sabie pentru altul? Nu-ți ajungeau belelele tale? Nu-ți puteai vedea de treaba ta, de necazurile tale, să nu te amesteci în lucruri care nu te privesc?

— Nu, tată, zise liniștit Mihai. Nu te supăra, dar n-ai dreptate. Lucrurile acelea mă priveau. Nu puteam să văd dus la moarte un coleg, un...

— Nu-ți mai era coleg de patru-cinci ani. A plecat la Cluj...

— N-are importanță. Mi-a fost coleg. Un băiat nevinovat...

— Dar cine ești tu să apreciezi dacă era vinovat sau nu? strigă profesorul aproape înăbușindu-se de mânie. Cine? Știi tu ce a făcut el? Știi tu pentru ce a fost condamnat?

— Pentru simplul motiv că este evreu...

— Și te-ai găsit tu să iei apărarea evreilor?

— M-am găsit, răspunse hotărât Mihai. Dumneata m-ai învățat să fiu totdeauna om și să iubesc oamenii. Dar oare nu dumneata ai luat apărarea evreilor cărora le erau devastate casele de către unii elevi smintiți, îmbrăcați în cămăși verzi? Spune, este sau nu adevărat? Am fost împotriva huliganismului legionar! Știi bine asta... Acuma mi-am dat seama ce însemnează și fascismul...

Profesorul înălță sprâncenele a mirare, întoarse capul și o privi întrebător pe nevastă-sa, apoi se uită lung și stăruitor la Mihai, fixându-l aspru, necruțător.

— Ai început să ai concepții de răzvrătit, Mihai? zise el, clătinând capul a dojană. Se vede că s-a prins ceva de tine în zilele pe care le-ai petrecut în lagăr printre cei cu asemenea concepții...

— Orice om cinstit, care ar da la o parte poleiala realităților germane și ar pătrunde adânc în miezul lucrurilor, ar avea fără îndoială astfel de concepții! vorbi cu aceeași hotărâre Mihai. Dumneata, tată, cunoști doar din ziare viața Germaniei. Sau de la cinematograf... Atât. Eu însă am trăit această viață. Doi ani de zile am trăit-o. Așadar, cred că totuși concepțiile mele au o justificare...

— Și soră-ta, Dana, o luase razna acum câteva luni cu concepțiile astea, continuă tot așa de aprins profesorul. S-a apucat să conteste actuala cultură germană, încât era gata-gata să fie dată afară din toate școlile statului. Noroc că sunt profesor și am găsit înțelegere printre profesoarele de acolo, colegele mamei. Altfel...

În cameră se așternu din nou liniștea. În limpezimea tăcerii se deslușea iară tic-tacul pendulei din perete. Vlad Gheorghiu își scoase din nou ochelarii și începu să le șteargă încet lentilele; mama stătea cu capul sprijinit în palme și-și privea cu ochii înlăcrimați fiul întors din lunga-i pribegie. Toate necazurile prin care trecuse îl maturizaseră, îl făcuseră să fie mai aspru la vorbă, săpaseră cute în obrazul lui tânăr, îmbătrânindu-l cu câțiva ani, îl căliseră, îi conturaseră caracterul. „Bietul de el, îl compătimea ea în gând. Cum a plecat și cum s-a întors! Poate că are dreptate...”

— Și acum, bineînțeles, ești urmărit de autorități, zise tatăl într-un târziu, cu glas molcom, nefiresc pentru fierberea în care se afla.

— Cred că da...

— În cazul ăsta, nu poți rămâne aici în casă! hotărî el desfăcând larg brațele ca unul care n-are ce face în asemenea împrejurări. Caută-ți adăpost în altă parte, te ajut și eu în treaba asta, dar aici în nici un caz nu poți rămâne. Îmi pare rău, ești copilul meu, atâta timp m-am zbuciumat și eu și mamă-ta să te aflăm lângă noi, însă, dragul meu, nu vreau să am neplăceri de pe urma ta. Văd că ești destul de dezghețat la minte. Umbletul prin străini, departe de casă, te-a copt într-un fel. Așa că judecă și trage singur concluziile...

— Bine, tată... zise moale, Mihai – și se ridică pregătindu-se chiar în clipa aceea de plecare. Trei săptămâni am rătăcit în halul în care mă aflu, desculț, dezbrăcat și flămând, ca să găsesc la dumneata un sprijin, un adăpost și când colo... Nu-i

nimic!

Se îndreptă spre ușă cu pas hotărât, drept, cu fruntea sus.

— Mihai! dădu mama un țipăt ca scoasă din minți și, repezindu-se îl cuprinse în brațe. Nu, nu pleca! Of, doamne, rugăciunile mele, zbuciumul meu să te văd acasă, lacrimile mele... Nu pleca, dragul meu! Vlad, se întoarse ea, ce, ai înnebunit? Unde gonești băiatul? Stai, Mihai, dragule, stai și te odihnește, te spală, ia și mănâncă, uite ți-am adus astea. Pâine, castraveți, brânză... Nu se mai găsește nimic în piață, trăim și noi cum putem... și, după ce că-i viața atât de amară ne mai și dușmănim!

Izbucni într-un plâns năvalnic; apoi prinse capul băiatului, îl strânse la piept, îl mângâie pe părul mare, crescut sălbatic. Cât se chinuise! Cât îl așteptase! Și acum să plece? Nu, nu-l va lăsa. Unde să plece? Să rătăcească iar într-o nesfârșită pribegie, ca un câine alungat din curtea stăpânului? Mihai, băiatul ei cel drag? Nu, nu, asta nu se va întâmpla niciodată! Poate că nu e urmărit... și chiar dacă îl vor căuta, va sta și el ascuns, cum se aude că mai stau și alții fugiți de pe front și nu-i va da nimeni de urmă... Se va găsi unde... Se vorbește că războiul nu mai ține mult. Nemții sunt gata să-și dea duhul... O da dumnezeu să se sfârșească prăpădul, să fie pace și liniște, să-și vadă fiecare de treburile lui. Va pleca băiatul la o facultate, undeva la București sau la Iași. Își va rândui viața altfel de cum l-a îndemnat ea. Poate că era mai bine de la început să-l fi ascultat pe Vlad, să nu-l dea la Școala militară, să-l fi lăsat să urmeze istoria ca și el... Poate...

— Copilul meu... Copilul meu...

Profesorul stătea gânditor, cu fruntea sprijinită în palme, copleșit de amărăciune. Parcă totul i se învălmășea în minte și nu-și putea limpezi nici un gând. Nu, nu pentru lagăr își crescuse el băiatul. Și nici să devină un răzvrătit, un revoluționar, așa cum vedea că anumite idei începuseră să-i cuprindă mintea încă fragedă. Visa să facă din el un intelectual de mâna întâi, un om al cărților și al studiilor, preocupat de cercetări științifice, cu o anumită reputație. De aceea îi propusese să urmeze o facultate. Istoria... Și acum? A ascultat-o pe mamă-sa, s-a dus să se facă ofițer. S-a întors ca un dezertor, un evadat, urmărit și fugărit de autorități...

În clipa aceea, prin curte se auzi dupăit de pași, apoi deodată

ușa se deschise și în cameră intră Dana, veselă și zgomotoasă. Se ferea cât putea de Costel, care se ținea după ea cu un laț de sârmă și vroia s-o prindă de un picior.

— Stai, vrăbioară, stai că te bag eu acuma la colivie! striga copilul înverșunat. Convenise cu ea că, dacă o va prinde, să o închidă în cușca câinelui de lângă tulpina nucului.

Văzându-și tatăl stând la masă, cu capul plecat, trist și abătut, iar mama în picioare, plânsă, cu ochii roșii, umflați și cu un tânăr înalt și jerpelit pe care-l strângea la pieptu-i, fata se opri deodată în pragul ușii ca electrizată. „Ce se întâmplă aici? se întrebă ea și cu palma își îndreptă părul de pe frunte. Nu cumva…” Mirată, privi spatele străinului, cămașa lui murdară, ceafa cu părul mare, lățos, mâna aspră de pe umărul mamei…

— Mihai! dădu ea un strigăt și, repezindu-se, își prinse fratele de gât și începu să-l sărute repede și zgomotos. Te-ai întors! Ce bine-mi pare că te-ai întors!

— Da, m-am întors, Dana, șopti el cu glas stins, prinzându-și sora de amândoi umerii și privind-o drept în ochi. Însă trebuie să plec…

— Să pleci? întrebă ea mirată și, plină de nedumerire, aruncă o privire fugară mai întâi tatălui, apoi mamei. Unde să pleci? De ce? Pentru numele lui dumnezeu, s-a întâmplat ceva? Spuneți-mi și mie, nu sunt o străină…

— Străin sunt eu, șopti Mihai cu același glas stins. Străin în casa părinților mei…

— De ce, Mihai?

— Sunt fugit dintr-un lagăr german. Sunt urmărit… Nu pot sta aici… Tulbur liniștea tatei…

Dana își cuprinse capul cu palmele și fața i se făcu albă ca varul. „Va să zică a avut dreptate Valeriu, gândi ea copleșită de durere. Sperase că e numai un simplu zvon, o presupunere. Dar iată că totul era adevărat. Confirma chiar el. E urmărit de autorități”… Întinse mâna și prinse brațul fratelui scuturându-i-l ușor, ca să-l trezească din apatia în care căzuse.

— Dar ce-ai făcut Mihai, de-ai ajuns în lagăr? întrebă și-l îndemnă să se așeze alături de ea, pe unul dintre scaunele aflate în jurul mesei.

— Ia mai lasă curiozitățile, domnișoară! i-o reteză tatăl. Mai bine spune-mi unde-ai umblat de azi dimineață de la ora zece? De unde vii în halul ăsta, cu rochia murdară de pământ, cu părul

despletit ca o țigancă? Te-ai uitat în oglindă să vezi cum arăți?

— M-am uitat! răspunse Dana înțepată. Arăt destul de bine... Sunt frumoasă, am ceva natural...

— Lasă obrăznicia! îi reteză vorba profesorul. O auzi, Ana? Uite, asta e emanciparea de care-ți vorbeam...

— Dana, se poate să dai un asemenea răspuns? interveni Ana mâhnită. Și cui? Tatălui tău...

— Am fost la munca de război, mamă, apoi m-am plimbat puțin pe bulevard, se scuză ea, aranjându-și părul pe frunte. M-a prins după aceea alarma și, când a început bombardamentul m-am ascuns și eu într-un adăpost ca toată lumea. După încetarea alarmei, am venit acasă.. Asta-i tot. Ce puteam face? Să trec prin ploaia de bombe?

— Umblăm toți ca niște zănatici! vorbi aspru profesorul, săgetând-o pe Dana cu privirea lui rece, de gheață. V-am spus că în situații din astea grele trebuie să fim toți la un loc, cad bombele, nu știm ce se întâmplă...

— E frumos ceea ce spui dumneata, tată, că trebuie să fim toți la un loc, zise Dana în timp ce cu un pieptene începu să-și aranjeze cârlionțul de pe frunte în fața oglinzii. Dar văd că de-abia ne-am adunat și iar ne despărțim...

— ???

— Degeaba mă privești așa, vorbi fata înțepată, întorcând capul de la oglindă. Mihai îți tulbură liniștea... cu prezența lui. Sunt chiar spusele dumitale.

— Îmi tulbură liniștea cu apucăturile lui răzvrătite.

— Daa? se miră ea puțin ironic, înălțând sprânceana dreaptă. F... f... f... foarte grav... zău...

— Nu te mai scălâmbăi aici că nu-ți stă bine! o apostrofă tatăl privind-o cu aceeași asprime. Am doi copii și amândoi, în loc să-și vadă de carte, au început să aibă concepții... politice. Și nu numai atât, dar și o atitudine obraznică...

— Totdeauna copiii seamănă părinților.

— Nerușinato!

Zicând acestea, Vlad Gheorghiu se ridică roșu de enervare și ieși. Mama privi o clipă în urma lui, apoi se adresă Danei:

— Se poate, fata mea, să vorbești astfel cu tatăl tău?

— Presupun cum a vorbit el cu copilul lui, mamă, zise Dana supărată. A umblat atâta vreme să-l găsească și, când a venit singur, îl obligă să plece, că-i tulbură... liniștea.

— Ei, n-a zis chiar așa, vorbi pe un ton împăciuitor mama. Are și el nițică dreptate, dacă stăm să judecăm lucrurile…

Lângă bufet, Costel stătea îmbufnat cu lațul acela în mână, absent la tot ce se petrecea în casă.

— Ce faci, măi voinicule? îl mângâie Mihai pe cap, după care îl prinse cu două degete de bărbie și-l privi drept în ochi. Te-ai făcut băiat mare. Mă mai cunoști?

— Te cunosc. Nu ești nenea Mihai?

— Da, eu sunt.

— Păi, dacă ești de ce umbli îmbrăcat așa ca un țigan?

— Uite așa m-am îmbrăcat eu! încercă Mihai să zâmbească și-l mângâie iar pe cap. Nu-ți place?

— Nu.

— Bine, o să mă schimb și o să îmbrac alte haine, conveni el. E bine așa?

— E bine. Dar sabia mi-ai adus-o?

— N-am adus-o, că n-am găsit una bună, sclipitoare, cum îți place ție, zise Mihai zâmbind. Toate erau ruginite…

Costel asculta cu fruntea plecată. Cine știe ce judeca mintea lui în clipele acelea. Mihai îl privea cu dragoste și în același timp cu compătimire: tatăl pe front, nu se știa nimic de el, iar mama cu mintea rătăcită, bolnavă.

— Da’ un zmeu îmi faci? întrebă Costel nerăbdător.

— Îți fac.

— Da? Nu mă minți?

— Vai de mine, se poate? se apără Mihai cu palma pe piept. Sunt un om de cuvânt.

— Uraaa! se bucură Costel și, zvârlind lațul din mână începu să sară într-un picior. Ce bine c-a venit nenea Mihai! Ce bine! Mă duc să-i spun lui unchiu să-mi dea din biroul lui niște hârtie groasă…

O zbughi pe ușă în cealaltă cameră, dupăind mărunt pe podele, îmbrâncind și trântind totul în cale-i.

— Sărmanul de el! zise mama, privind în urmă-i. Ce știe el? Bine că are un adăpost în casa noastră.

— Trebuie învățat să nu spună nimănui nimic despre prezența lui Mihai, interveni Dana și, ridicându-se de pe scaun, luă un prosop din scrin și un săpun de pe bufet, pregătindu-se să se spele. Poate să-l tragă cineva de limbă. Hai, Mihai, tu nu te speli?

— Vino mai întâi să-i pregătim niște rufe să se schimbe, zise mama și o prinse pe Dana de braț. Of, dumnezeule, bine că a venit acasă! Bine că trăiește și că-i sănătos…

Trecură împreună în odaia dinspre stradă, închizând cu grijă ușa în urma lor. Rămas singur, Mihai, se așeză pe scaun, la masa acoperită cu catifea albastră. Se simțea foarte istovit, slăbit, parcă o greutate imensă îl trăgea cu încetul spre fundul unei ape tulburi. Își sprijini capul pe braț în chip de pernă și stătu așa un timp, până ce-l cuprinse somnul.

9

În fața primăriei orașului se află un mic parc, cu ronduri de flori mărginite de merișori, cu alei presărate cu pietriș multicolor, cu bănci și brazi umbroși. În mijlocul lui se înalță o veche statuie a împăratului Traian. De-o parte și de alta a parcului, două străzi late, asfaltate, duc din bulevardul gării în sus, către piața orașului și hala centrală. Pe aceste străzi, cu fața spre parc, se ridicau câteva dintre marile și importantele clădiri ale urbei – instituții de stat, bănci, hoteluri, restaurante, librării, cafenele, toate distruse acum de numeroasele bombardamente aeriene.

Într-o parte și alta a primăriei, era locul de parcare a vehiculelor pentru transportul public. În stânga mașinile, iar în dreapta trăsurile. În vremuri de liniște, birjarii, în așteptarea clienților, se adunau ciopor în spatele halei, la bodega lui Diaconescu și, cu țoiurile de țuică în mână, povesteau întâmplări de prin armată, de prin mahalalele unde locuiau, sau se văicăreau că s-a scumpit fânul și nu se mai găsesc grăunțe pentru cai. Câteodată, bine dispuși, treceau strada și, hotărâți să se mai distreze puțin, se opreau la librăria lui Măldărescu din colț, lângă zidul căreia Toma, lustragiul, concesionase doi metri pătrați de trotuar de la stat și-și instalase „prăvălia”, singurul de altfel admis să facă ghetele clienților mai simandicoși, aici în centrul orașului.

Toma era un om scund și gras, ras în cap, cu fața măslinie și fălci mari, lăsate. Nasul puțin ascuțit, ca ciocul unui uliu, ochii negri, mici și oblici ca și sprâncenele ușor înălțate și stufoase îl făceau să semene cu vreun oștean mongol de-al faimosului Gingis-Han, rătăcit de istorie pe meleagurile severinene. Purta pe cap o șapcă de piele maron, pantaloni negri, bazonați tot cu piele și un pieptar cu nasturi alămii, în buzunarul căruia adăpostea un ceas de aur, cu capace frumos ornamentate, prins de un lanț tot de aur, de care atârna un breloc monogramat. Era mut din naștere. Când încerca să vorbească, își însoțea gângăvelile cu gesturi repezite, întinzând mâna, bătându-se cu ea pe piept, făcând diferite semne, într-un cuvânt, căutând să fie cât mai convingător. „Prăvălia” lui era o cutie mare, de lemn, cu două suporturi pentru tălpile ghetelor, vopsită în negru, cu chenare de alamă pe la colțuri. În jur, pe câteva planșe de lemn,

avea agățate felurite perii, mai rare și mai dese, cu părul mai lung sau mai scurt, iar în cutioare și sticluțe ținea tot felul de cremuri, paste și unsori, trebuincioase meseriei. Era favoritul intelectualității liberale din oraș. Ori de câte ori sosea la Turnu Severin câte o personalitate din conducerea partidului, el își strângea lucrurile, le lăsa în grija unui vânzător de librărie și pleca la gară să întâmpine oaspetele. Se înapoia apoi alături de acela, pe centrul orașului, călcând semeț și privind de sus la cei de pe trotuare, de parca era un general ce-și trecea în revistă trupele. Ca să-l necăjească, deseori birjarii, sau cei care ieșeau duminica la plimbare și voiau să se înveselească, profitau de neatenția lustragiului și, cu creta, la repezeală, îi desenau în fața cutiei cu perii și cremuri, un cerc mare, alb, semnul electoral al „Partidului național țărănesc”, față de care Toma avea o nemăsurată aversiune. Când observa treaba asta, lustragiul lăsa clientul să aștepte cu gheata cremuită pe suportul lădiței, se ridica în picioare și începea să răcnească și să amenințe cu pumnul către birjarii ce stăteau grămadă în colțul opus al străzii și se prăpădeau de râs; pe ei îi bănuia întotdeauna de necuviințe. Intra apoi în librărie, cerea o căldare cu apă și o zvârlea pe trotuar să șteargă creta. Și, dacă totuși semnul persista, își lua lădița, prindea clientul de braț și-l ruga mai mult prin semne să se mute cu câțiva pași mai încolo. Începea apoi lustruitul, tot strigând și scoțând sunete guturale, ciudate, ca niște șuierături, înălțând când și când mâna cu peria în aer, drept amenințare.

Nu lustruia ghetele orișicui. Când se oprea clientul în dreptul lui, îl măsura mai întâi de sus și până jos, cercetându-i din ochi îmbrăcămintea (și deci și punga) și numai după aceea, dacă îi convenea, bătea cu peria în lădiță, îndemnându-l sa pună piciorul pe suport. Avea clientela lui permanentă, avocați, doctori, profesori, negustori, și nu-și strica crema pe orice ghete sparte și noroite. Așa că atunci când, dinspre gară, trecea prin centrul orașului vreun străin neavizat, un om simplu, în haine ponosite, de pildă cu o paporniță în mână, și vroia să-și cremuiască încălțările, Toma se ridica în picioare, îl prindea de braț și, cu mâna întinsă îi arăta să se ducă la lustragiii mai oropsiți, țigani sau coșari, care se înșiruiau, lipsiți de privilegiile mutului, în piață, pe lângă zidul halei. El cu asemenea clienți nu se încurca…

De când veniseră ofițerii nemți în oraș și aviatorii italieni, numărul „bunei” clientele a lui Toma se mărise. Nu mai prididea cu văcsuitul cizmelor înalte, cu carâmb moale, și al pantofilor negri de box. Își dădea tot interesul să fie pe placul străinilor, pentru că și ei îi zvârleau în șapcă mai mulți bani de cât se cuvenea. Însă cel căruia îi acorda cea mai mare atenție, ostenindu-se să-i facă cizmele lucii ca oglinda, era locotenent-colonelul Hans von Klausing, șeful comandamentului german din oraș, un bărbat înalt, blond, cu fața pistruiată și ochelari cu ramă de aur. Klausing se purta foarte elegant îmbrăcat: tunică bine ajustată pe corpu-i de atlet, cu nasturi aurii și petlițe argintii, pantaloni de șeviot cenușii, strâmți la genunchi, dar cu bufa înaltă, cizme negre din cel mai fin box, iar pe cap un chipiu cu partea din față a calotei mult ridicată, cu cozoroc mic și vulturul german cusut în fir de argint. Venea întotdeauna cu mașina, un Mercedes albastru, decapotabil, pe care șoferul o trăgea în fața primăriei. Cum îl vedea pe locotenent-colonel că se dă jos și se îndreaptă către el, Toma se ridica repede în picioare și-l aștepta cu șapca în mână, în semn de mare respect și de bună cuviință.

Lustragiul îl cunoscuse pe ofițerul german cu doi ani în urmă, când acesta venise pentru prima dată în oraș. Atunci, ca și acum, pe geamul unei vitrine a librăriei Victor Măldărescu, din colțul străzii, era lipită o hartă mare a frontului răsăritean, cu mici stegulețe colorate înfipte ici-colo, ce marcau mersul operațiilor de pe pământul sovietic. De fiecare dată după ce punea cizma pe suportul de pe cutia de văcsuit și periile lustragiului începeau a umbla repede pe carâmbul de box, Klausing își trecea vremea privind prin ochelari harta din fața sa, prinsă pe geamul vitrinei. O studia în tăcere, liniștit, uneori aplecându-se să vadă mai bine unele localități despre care știa din comunicatele de război că fuseseră cucerite. Se arăta foarte mulțumit de victoriile armatei țării sale, deoarece în timp ce privea cu stăruință linia frontului, începea să fluiere un cântec la modă, bătând totodată tactul cu talpa cizmei pe lădița lustragiului într-atât de ritmat, încât aproape că-l împiedica pe acesta să-și facă treaba.

— *Blitzkrieg!*[2] arăta el lui Toma cu palma înmănușată stegulețele din jurul Stalingradului. Armata german forte bun!

[2] Război fulger (l. germană, n.a.)

Ja?

Fața sa era numai zâmbet și într-atât se arăta de mândru încât tot umflându-și pieptul ai fi crezut că dintr-o clipă într-alta plesnește vestonul pe el.

— Forte bun: *Ja... Ja...* forte bun...

Mutul îl asculta, dădea repede cu periile să scoată lustrul cizmelor, gângăvind, dând aprobator din cap, privind când și când înapoi la harta de pe geamul vitrinei.

— Bolșevic kaput. *Fünf* zile, gata! *Fertig! Ja?*

Toma îl privea pe sub sprâncene și clătina capul a neîncredere. Degeaba îi arăta neamțul degetele rășchirate ale mâinii, numărându-le rar și apăsat, în timp ce prin gesturi căuta să-i explice cum înaintează armata germană, că Toma tot nu putea fi convins cu una cu două. De opt săptămâni Klausing îi tot arăta degetele mâinii, numărându-i câte zile mai sunt până la înfrângerea armatelor sovietice, dar steguleţele de pe hartă nu se mai mișcau din locul unde fuseseră înfipte. Dimpotrivă, începuseră a se rări. Așa că într-una din zile, după încercuirea totală a trupelor germane la Stalingrad, când Klausing l-a mai întrebat o dată de ce dă negativ din cap, lustragiul a strâmbat din nasu-i coroiat, arătându-i prin aceasta într-un mod nu tocmai delicat că nu pune temei pe vorbele lui.

— *Warum?*[3] s-a încruntat Klausing și l-a lovit pe lustragiu cu mănușa peste cozorocul șepcii de piele.

Toma nu s-a pierdut însă cu firea. A lăsat periile jos, a rășchirat degetele ambelor mâini, le-a strâns pumn și iar le-a deschis aproape de șapte ori, gângăvind supărat și nemulțumit, arătând neamțului de câte zile îi tot spune că „bolșevik kaput” și „kaput” nu se vede de fel. Dimpotrivă...

— *Gut!*[4] a zis Klausing, punând mâna pe piept, vădit jignit că un oarecare lustragiu nu pune temei pe vorbele lui, ofițer al marelui Reich, decorat de două ori cu „Crucea de fier”. *Gut!* Facem pariu. Eu dau la tine ceas aur, bun, *sehr gut!*[5] și i-a arătat ceasul-brățară de la încheietura mâinii stângi. Dacă pierde tu dai la mine ceas aur! și, aplecându-se, a prins lănțișorul de aur ce spânzura de buzunarul vestei lui Toma scuturându-l de câteva ori ca să fie înțeles. *Jawohl?*[6]

---

[3] Pentru ce? (l. germană, n.a.)

[4] Bine! (l. germană, n.a.)

[5] Foarte bun! (l. germană, n.a.)

[6] Da? (l. germană, n.a.)

Lustragiul și-a dat cu un gest moale șapca de piele pe ceafă, a stat puțin la îndoială, privind fața asudată a domnului oberstleutnant, după care, zâmbind de năstrușnica afacere, a dat aprobator din cap, semn că târgul fusese încheiat.

De atunci au trecut aproape doi ani. În dimineața aceasta, când Klausing veni iară să-și văcsuiască cizmele, îl găsi pe Toma în picioare, cu o perie în mână, zgâindu-se cu interes la harta de pe geamul vitrinei librăriei. Lustragiul privea și clătina capul vesel, bine dispus. Stegulețele se mutaseră atât de mult în ultimul timp către apus, încât de prin aprilie se aflau chiar în preajma Iașului. Unele se înșiruiau prin Polonia, ajungând răzlețite până aproape de Marea Baltică.

— Ei, *achtung!*[7] zise Klausing și, bătând cu vârful cizmei în lădiță, îl avertiză pe lustragiu că e timpul să-și facă meseria.

Toma tresări și se întoarse. Văzându-l pe șeful comandamentului german, fața i se lumină de bucurie. Salută înclinându-se din șale și înălță șapca în chip de mare respect. Apoi îl prinse pe ofițerul german de mână, îl duse în fața geamului și-i arătă harta. Situația nu era deloc strălucită, așa cum susținuse oberstleutnantul, lucru ce-l știa și el, mai ales că de la o vreme se arăta foarte nervos și din nimica toată îi sărea țandăra. Și ca să se facă înțeles, lustragiul ciocăni de câteva ori, cu degetul său butucănos, întâi în geamul librăriei, apoi în cadranul ceasului de aur de la mâna ofițerului german și, mai mult prin semne și cuvinte gângăvite, căută să arate că nu va trece mult și pariul se va încheia în favoarea sa. Dar pe domnul oberstleutnant Klausing îl supără nespus de mult comportarea lustragiului, mai ales că în jurul lor se strânseseră și vreo câțiva birjari, curioși să audă discuția dintre Toma și ofițerul neamț. Cum să fie el luat de mână și jignit de un țigan valah cu care și-a permis să schimbe în glumă două vorbe, doar așa pentru a-și trece vremea în timp ce-i lustruia cizmele? Să aducă o insultă la adresa armatei germane, cea mai vestită din lume, cea mai vitează, cea mai…

Și în timp ce Toma continua să-i facă cunoscut prin semne că se apropie sorocul și că trebuie să intre în posesia ceasului de aur, Klausing, roșu la față, smuci mâna într-o parte și îl plesni peste față cu mănușile.

---

[7] Atenție! (l. germană, n.a.)

— *Zigeuner!*[8] exclamă el, făcând aluzie la fața măslinie a lustragiului și, întorcându-se plin de enervare, chemă mașina, se urcă și porunci șoferului să pornească imediat către comandament.

Toma își frecă obrazul cu palma, apoi răcnind în gângăveala lui înăbușită, înălță mâna în care ținea peria și amenință în urma lui Klausing, gesticulând și căutând să se facă înțeles de cei care erau în jur, că el are dreptate și că ofițerul neamț este un pungaș care l-a dus cu vorba că-i va da ceasul în caz că pierde pariul. Și, înfuriat cum era, intră ca o vijelie în librărie și peste un minut toată lumea îl văzu în vitrină, călcând peste cărți, penare, caiete. Se sprijini cu mâna de geam și nervos, repezit, mută steguleţele ce însemnau linia frontului tocmai prin dreptul Budapestei…

— S-a înfuriat mutul, și mare lucru dacă n-are s-o pățească! zise Vărzaru, invalidul, care întâmplător asistase la întreaga scenă.

— Ce pot să-i facă, domnule Vărzaru? îl întrebă un tânăr vânzător din librărie care tocmai ștergea cu o cârpă geamul vitrinei. N-a zis omul nimic. Nici nu poate vorbi…

— N-a zis, dar a făcut, răspunse contrariat invalidul. Se poate să amenințe cu pumnul un ofițer german? Un aliat de-al țării noastre? De-al domnului mareșal Antonescu? Cum își permite? Și-acum uite unde a mutat frontul… Păi aici s-a retras armata germană?

— Ajunge ea și acolo, n-avea grijă. Ține la fugă…

Toma ieși în stradă și, tot mai nervos, începu a opri trecătorii și a le arăta noua linie a frontului, demonstrând prin degetele ce le răschira mereu că în puține zile armata germană va fi definitiv înfrântă și că războiul se va sfârși. Dar după un minut, însuși proprietarul librăriei, Victor Măldărescu, șchiopătând puțin de-un picior, ieși în stradă supărat și cu un cârlig trase repede ruloul peste geamul vitrinei.

[8] Țiganule! (l. germană, n.a.)

10

În aceeași după-amiază, profesorul Vlad Gheorghiu se plimba agitat pe unul dintre coridoarele poliției, privindu-și când și când, cu nerăbdare și nervozitate, ceasul de buzunar. Pe niște bănci roase de vreme, scrijelate, așezate de-a lungul pereților cenușii, murdari, stăteau oameni veniți aici cu diferite pricini. Vorbeau pe șoptite și, ori de câte ori se deschidea câte o ușă, urmăreau curioși cu privirile pe gardienii sau comisarii în uniformă neagră și cu eghileți albi ce treceau de la un birou la altul în mână cu dosare, cu hârtii sau îmbrâncind pe câte un bețivan adus la cercetări.

Coridorul era întunecos, luminat de un singur bec ce spânzura de tavanul murdar; între pereții lui cenușii stăruia un aer închis, stătut, ce provoca greață. Profesorul se retrase lângă o fereastră cu gândul să o deschidă, ca să intre puțin aer curat. Dar, privind jos, în curtea interioară a poliției, constată cu scârbă că era plină de balegă. O mulțime de boi dejugați, legați de loitrele carelor, stăteau tolăniți în murdăria aceea, mestecând între fălcile lor mari coceni uscați.

— Sunt care luate pentru rechiziție! Îl lămuri un bărbat mărunțel la trup, cu fața întunecată, neras, și cu haine pătate de uleiuri. Îl văzuse pe profesor că privește mirat spre curtea interioară și găsise nimerit să-i dea această explicație. De trei zile stau aici bieții oameni, nici nu primesc vreun ordin, nici nu-i lasă să plece.

Profesorul înclină din cap în semn că a înțeles dar nu-i răspunse omului și chiar găsi nimerit să-i întoarcă spatele, socotind că nu-i bine să lege vorbă cu cine se nimerește. Auzise că pe sălile poliției se găsesc totdeauna fel de fel de agenți, care zicând că sunt împricinați ce stau să fie chemați la unul sau altul dintre comisari, nu fac altceva decât trag cu urechea, să audă ce se vorbește în dreapta sau în stânga despre cârmuitorii statului, despre traiul din ce în ce mai greu, despre război, sau pur și simplu provoacă ei asemenea discuții, pentru a trage de limbă pe cei chemați la cercetări. Așa că fără să-l mai bage în seamă pe binevoitorul său informator, plecă cu pas moale către capătul coridorului și cu aceeași neliniște de mai înainte aștepta să vadă pentru care motiv fusese chemat chiar de șeful poliției. „Desigur, cugeta el, trebuie să fie ceva în legătură cu Mihai. Să

se fi aflat oare că a venit acasă? Sau poate că e vorba de altceva…”

Deodată, din spatele unei uși masive, cenușii, auzi o discuție aprinsă, cineva strigă: „bolșevicule, pușcăria te mănâncă!” și nu mult după aceea răsunară câteva palme într-atât de puternic aplicate pe obrazul cuiva, că omul gemu surd și se prăbuși răsturnând un scaun sau chiar o masă, nu se putea desluși bine ce anume. Apoi același glas, care fără îndoială era cel al comisarului-șef (biroul era al lui – cel puțin așa informa tăblița prinsă pe ușă) strigă: „Anghelescule, fă-i acte și trimite-l cât mai neîntârziat la București, la Siguranța generală. De două luni și jumătate îl ții aici de pomana dracului și nu scoate o vorbă. Să-l condamne, să-l trimită pe front, să-l împuște, nu mă privește ce-or face cu el, dar să nu-l mai văd aici în prevenție! Așa că întocmește raportul și înaintează-l Siguranței generale.”

După puțin, ușa se deschise și pe coridor ieși un om cam de 50 de ani, tras la față, cu părul răvășit și barba atât de crescută, încât îi dădea o înfățișare sălbatecă. O urmă sângerie îi înflorise la tâmplă, obrazul drept îi era vânăt și umflat. Purta haine ponosite, rupte, iar în picioare bocanci mari, grei și scofâlciți, cu boturile întoarse. Mâinile și gleznele picioarelor le avea prinse în lanțuri.

— Domnule Raicu! exclamă deodată Vlad Gheorghiu, zărindu-și vecinul, nituitor la Șantierul naval și instinctiv făcu un pas înainte, vrând să pună mâna pe brațul celui arestat, dar imediat amintindu-și de strigătele comisarului-șef, gândi că nu e bine să-și pericliteze situația, îi întoarse spatele și vru să se îndepărteze.

— Stai o clipă, domnule profesor! zise Ion Raicu. Ce bine că te văd! Uite pe mine mă țin în arestul pușcăriei, fără să mă judece… Spune-i, te rog, lui Sandu al meu, că sunt bine, să aibă grijă de casă… De când mi-a murit nevasta…

Oftă și, cu mâinile prinse în cătușe, încercă să-și șteargă sângele ivit în colțul gurii. Fusese arestat chiar în ziua de 1 Mai dimineața. Muncitorii Șantierului naval erau adunați în hala mare a atelierului de montaj să asculte apelul adresat lor de către un arhitect, subsecretar de stat la „Muncă”. Când unul, Anghel, tâmplar la secția dulgherie, cunoscut ca unealtă a directorului, dăduse citire apelului și printre altele spusese că „… anul acesta 1 Mai este umbrit de pătimirea adusă de urgia războiului pe care nu l-am dorit, nici provocat…”, Raicu ceruse

să i se explice pentru care motiv mareșalul Antonescu, conducătorul statului, poruncise armatei să intre în război? Cum poate să se spună că „nu l-am provocat”? Acuma, când le-a ajuns cuțitul la os, mai marii țării caută justificări în fața poporului, că „n-am dorit război” și câte și mai câte...

Anghel, urcat pe o tribună improvizată, la fel ca și directorul și maiorul Atanasescu, comandantul militar al șantierului, s-au prefăcut a nu fi auzit replica nituitorului, dar la două ore după sfârșitul adunării, acesta a fost luat pe sus din atelier de către patru polițiști și aruncat într-o mașină ce aștepta în fața clădirii administrației. De atunci zăcea în penitenciarul orașului, supus la nenumărate anchete și torturi de către zbirii poliției.

— Băiatul să-și vadă de lucru la șantier, urmă Raicu, apropiindu-se mai mult de Vlad Gheorghiu. Și te mai rog, domnule profesor, să-mi trimită un flanel...

— Hai, hai și lasă vorba! îl înghionti pe nituitor o namilă de gardian care fiind ocupat cu aprinderea unei țigări de la un țăran ce aștepta pe sală, nu observase la început că arestatul ce-l avea în grijă își găsise o cunoștință. Iară dumneata, ochelaristule, fă bine și vezi-ți de treburile dumitale că acu’ raportez la domnu’ șef că ești în cârdășie cu bolșevicul ăsta!

Vlad Gheorghiu făcu fețe-fețe și-și retrase rușinat capul între umeri, vădit jignit de vorbele necioplitului gardian. Nu cumva îl mai auzise careva în jur? se întrebă el privind roată în toate părțile. Dar oamenii nu luau în seamă, ci priveau cu compătimire după Raicu, ce mergea mai mult înghiontit pe coridorul întunecos, zuruindu-și lanțurile de la picioare.

„Cine știe care-i adevăratul motiv al detențiunii, cugetă profesorul, privind lung după vecinul său. Desigur mulți, foarte mulți oameni din oraș și de prin alte părți, chiar la sate, discută în mod nefavorabil regimul dictatorial al mareșalului, comentează în fel și chip situația grea din țară, iar de pe front vin zilnic vești cât se poate de proaste, mor oamenii pe capete, cu miile, secerați de gloanțele mitralierelor și schijele brandurilor. Vorbesc oamenii, dar o fac cu prudență, cu oarecari rezerve. Au dreptate unii, nu se știe către cine deschizi gura și cum ți se interpretează adevăratele concepții, stările sufletești... Dar Raicu, vecinul meu, se arată a fi om hotărât, cu o minte ageră, sclipitoare și, după câte am auzit, plin de curaj, dovadă că s-a pronunțat deschis împotriva stărilor de lucruri din țară...

Poate că era mai bine să-și fi văzut de treabă, că uite-l acuma, pătimește fără rost, suferă și el și copilul, rămas fără nici un fel de sprijin. Așa se întâmplă când omul nu-și stăpânește la timp pornirile… când nu chibzuiește îndeajuns înainte de-a face ceva… Ajunge eroul propriei sale tragedii… În ce încurcătură a intrat și Mihai al meu! Repezit, impulsiv și necontrolat cum e, iată-l în pragul unei mari nenorociri! Și după el mă trage și pe mine… S-au poate că citația nu e în legătură cu el… Atunci ce rost are să fiu chemat aici”?

Profesorul se simțea istovit, venise tocmai din comuna Șișești, unde era transferat liceul, cale de zeci de kilometri pe jos, cu grijă să fie la ora exactă la poliție, și-acum stătea aci de atâta timp fără să-l bage cineva în seamă, neliniștit că nu știa pentru care motiv fusese chemat. Dar iată că în clipa aceea ușa din fața sa se deschise și comisarul-ajutor Anghelescu, burtos, roșcovan, se ivi în prag și strigă în lungul coridorului:

— Profesorul Vlad Gheorghiu a venit?

— Aici sunt, domnule comisar! tresări profesorul și veni repede în fața polițaiului. Aștept cam de mult…

— Și ce dacă aștepți? îi replică tăios roșcovanul, măsurându-l de sus până jos cu o privire aspră. Ce, aici ești la liceul dumitale unde intri în clasă când sună clopoțelul?

— Mă rog, dar nu cred că tonul…

— Hai, și lasă gâsca, că nu suntem în parlament să vorbim care cum vrem! răbufni comisarul-ajutor și părul i se zburli pe dată ca o coamă. Intră aici la domnu șef, că miroase a pârnaie, să știi. Nu te prea văd bine.

Vlad Gheorghiu simți că-l cuprinde amețeala. Nervii îi erau peste măsură de încordați. Acesta era personalul poliției orașului? se întrebă el plin de indignare. Oamenii ordinei publice? Cei care vegheau la respectarea legilor țării? Nu avusese până acum de-a face cu ei, dar nici nu mai întâlnise în viața lui asemenea bădărani de tipul comisarului-ajutor. Atitudinea polițaiului roșcovan, cu fața parcă pătată de rugină, îl revolta la culme și simțea că mii de ciocănele îi bat într-una tâmplele, gata să i le spargă. Dar ce putea oare face? Trebuia să sufere orice fel de grosolănie, până ce situația lui Mihai avea să se limpezească. Fără îndoială că pentru el îl chemaseră.

— Poftiți, poftiți, domnule profesor!

Trecu pragul în biroul comisarului-șef, atât de emoționat și în

același timp atât de revoltat, încât se împiedică de carpeta de la ușă, cât pe ce să cadă.

— Încet, încet, că mai ai până a face plecăciuni! îi râse la ureche Anghelescu și-l prinse zdravăn de braț, ca să-l sprijine. Să trăiți, domnu' șef, a sosit domnu' profesor! Dumnealui este…

Șeful poliției, comisarul-șef Paul Alboiu, înalt și voinic, cu umerii largi și gâtul gros, îmbrăcat civil, cu cămașă albă apretată și batistă de mătase la haina verzuie, se ridică plin de amabilitate, ocoli biroul și întinse mâna profesorului, ca unei vechi cunoștințe, vrând să arate prin aceasta că cei doi ani petrecuți prin facultatea de drept îi serviseră măcar să cunoască regulile bunelor maniere.

— Îmi pare bine că ați răspuns chemării noastre, domnule profesor! zise el și-l pofti pe Vlad Gheorghiu foarte curtenitor să ia loc pe un scaun. De altfel, dacă nu mă înșel, mi se pare că noi ne-am mai văzut o dată…

— Da… ne-am mai văzut, confirmă profesorul și, fulgerător, îi apăru în minte scena când mai fusese în acest birou în vremea când îi scosese afară din clasă pe elevii îmbrăcați în cămăși verzi.

— Sunt vreo patru ani, dacă nu mă-nșel… urmă amical șeful poliției. Dar, mă rog, n-are importanță… Anghelescule! se întoarse el către roșcovan, adă încoace băiatule, dosarul cu chestiunea. Apoi, adresându-se profesorului, găsi cu cale să adauge: sunt câteodată în viață lucruri neplăcute, stimate domnule profesor, dar de, noi ca oameni ai legii, trebuie să le executăm, că și noi, vedeți dumneavoastră, suntem niște ostași credincioși ai conducătorului, la fel ca cei ce luptă pe front…

Alboiu zâmbi încântat de comparația găsită. Obrazul alb, proaspăt ras fu învăluit pe dată de-o lumină blândă, binevoitoare, prietenoasă. De altfel era cunoscut pentru amabilitatea ce-o arăta orișicui, chit că în spate înjura fără opreliști, făcându-i pe toți porci și smintiți ce-i tulbură ordinea publică și-l aduc în situația să aibă necazuri cu mai marii lui de la București.

În oraș vroia să fie remarcat ca un neîntrecut cavaler al eleganței. Câte belele nu erau pe capul croitorilor! Iar diminețile pierdea minute în șir în fața oglinzii – își aranja haina, batista din buzunarul de la piept, potrivea cravata sau își masa pielea în jurul ochilor să nu capete crețuri care trădează mersul spre

bătrânețe.

Acum, cu un gest elegant, studiat, luă dintr-o cutie de pe birou o țigară, o aprinse, țăcănind scurt bricheta și, lăsându-se alene pe spătarul scaunului, cu privirea ațintită în tavan, dădu drumul spre înalt rotocoalelor de fum alburiu. Amintindu-și însă că are un musafir, se scuză repede și-l servi îndată și pe profesor, întinzându-i cu o politețe exagerată cutia.

— Vă rog să mă iertați, își ceru el afabil scuze, însă m-am luat cu vorba și... Serviți, vă rog, domnule profesor. Țigări „4 Mai” din Ada-Kaleh...

— Mulțumesc, nu fumez! zise Vlad Gheorghiu și, scoțând batista din buzunarul hainei, își tampona de câteva ori fruntea îmbrobonată de sudoare.

— E mult mai bine că nu fumați, domnule profesor, constată șeful poliției și închizând capacul cutiei de țigări se lăsă iar leneș pe spătarul scaunului tapisat în piele. Aveți sănătatea asigurată. Uite, eu de pildă, am avut plăcerea să cunosc alaltăieri prin domnul colonel Klausing pe un doctor german, om eminent. Trecea către București și de acolo mai departe spre front. Știți ce mi-a spus? Că tutunul nu numai că dă un mare număr de bolnavi de plămâni, dar zdruncină foarte serios și sistemul nervos. Ori, pentru un intelectual cum sunt eu sau dumneavoastră... a, uite, a venit Anghelescu. Hai, băiete, hai trap...

Polițaiul roșcovan, cu fața parcă pătată de rugină, intră și puse pe masa comisarului-șef un dosar cenușiu, legat cu șnur tricolor. Apoi, observând un gest al superiorului său, se retrase, închizând cu zgomot ușa în urma lui.

— Așaaa! făcu comisarul-șef, dezlegând încet șnurul colorat și deschizând coperta dosarului. Să vedem cum devine, vorba ceea, cazul cu... macazul!

Luă una câte una hârtiile, le duse sub ochii săi negri, afundați în grăsimea obrajilor buhăiți și le citi cu o atenție exagerată, ca și cum în clipa aceea ar fi luat pentru prima dată cunoștință de conținutul lor. După fiecare citire, scotea câte un sâsâit printre buzele-i mari, unsuroase, clătinând capul a nemulțumire, de parcă era nevoit să facă o treabă împotriva voinței lui, dar n-are încotro și-și dă silința ca lucrurile să iasă cum trebuie.

— Uite despre ce e vorba, domnule profesor... zise el într-un târziu, lăsând ultima hârtie să-i cadă pe birou. Ia să auzim ce

vești mai aveți de la băiat, de la Mihai, care-i plecat sa facă școala militară în Germania?

Vlad Gheorghiu se aștepta la o asemenea întrebare. Ca să câștige timp pentru a ticlui un răspuns cât mai verosimil, scoase ochelarii și cu batista începu să le șteargă lentilele. Simțea cum cu încetul îl învăluia o căldură amețitoare, ce-i dădea o stare de neliniște deosebită. Nu se gândise niciodată că la vârsta aceasta, când prin propriile sale strădanii își făcuse o carieră destul de onorabilă, ar putea fi chemat la interogatorii în birourile poliției. Și pentru ce? Pentru o nesocotință a lui Mihai, pentru un teribilism care avea să-l coste poate chiar viața?

— Vă ascult, domnule profesor! insistă comisarul-șef, potrivindu-și batista albă în buzunarul de la piept.

— M-ați întrebat ce vești am de la băiatul meu? întrebă Vlad Gheorghiu, vădit încurcat, în timp ce-și punea ochelarii. Păi… cum să vă spun, nu mai știu nimic de el de aproape un an de zile. După o tăcere atât de îndelungată, bineînțeles că m-am neliniștit și am început să fac unele întrebări pe la oficialitățile competente. Am fost pe la comandamentul german, pe la regimentul de infanterie, apoi m-am dus la București, la legația germană. Nimeni însă nu mi-a putut da vreo explicație edificatoare în privința fiului meu. Prin urmare m-am resemnat, gândind că poate a căzut în vreo luptă sau poate că e prizonier… Așa că de un an nu mai știu nimic…

Tăcu și-și plecă fruntea, privind pălăria pe care o învârtea în mână, fără astâmpăr. Va fi observat oare comisarul-șef că minționise? se întrebă. Nu cumva ei știu că Mihai a venit de aproape o săptămână în oraș, că stă ascuns în casă, și pândesc doar momentul potrivit să pună mâna pe el? Dar dacă știu – chibzui profesorul – atunci ce rost mai mare această invitație la poliție, ce rost mai au aceste întrebări, aceste suspiciuni?

— Deci, de un an de zile nu mai știți nimic… încheie șeful poliției și începu să bată toba pe tăblia biroului cu degetele-i butucănoase ca niște cârnăciori. Mda… foarte interesant…

— Da, nu mai știu nimic, întări profesorul, privindu-l cu oarecare teamă pe comisar.

Șeful poliției rămase câteva minute pe gânduri, privind afară în stradă prin geamurile înalte, mărginite de draperii grele de pluș, vișinii; apoi, ca și când ar fi găsit chiar în acele clipe soluția, plescăi din buzele-i groase și zise:

— Păi, domnule profesor, dacă nu mai știți nimic de fiul dumneavoastră de un an de zile, vă rog să scrieți lucrul acesta pe o bucată de hârtie... Uite, trase el sertarul, am aici o coală albă, poftim toc și...

— Cum s-ar spune, să dau o declarație?

— Da, să dați o declarație, întări șeful poliției, privindu-l oarecum cu mirare. Ce vi se pare anormal în treaba asta? Aici, la noi, domnule Gheorghiu, se dau sute de declarații zilnic, pe baza lor facem cercetările, opiniem acuzațiile... mă rog, într-un cuvânt ne facem meseria.

Profesorul rămase tăcut, gânditor, fără să știe ce să răspundă.

— E ca și cum, urmă Paul Alboiu, dumneavoastră ați scoate un elev la tablă și l-ați pune să vorbească, de pildă, despre luptele dintre daci și romani, nu-i așa? râse el, dezvelindu-și dinții mari, îngălbeniți de tutun. Ce-ar părea anormal unuia și altuia, că dumneavoastră scoateți un elev la lecție? Vă faceți doar meseria de fiecare zi...

Tăcut, profesorul luă coala de hârtie, tocul și călimara de pe biroul șefului poliției și se retrase la o măsuță din colțul încăperii, pregătindu-se să scrie. Își mai luă odată ochelarii de pe nas, le șterse lentilele, privi apoi lung penița cam uzată a tocului, după care rămase nemișcat în fața foii de hârtie de parcă s-ar fi aflat înaintea unei teze ale cărei probleme dificile cereau multă chibzuială. În acest timp telefonul zbârnâi lung, strident, umplând odaia cu glasul lui de alarmă. Șeful poliției ridică cu un gest leneș receptorul și-l duse la ureche, lăsându-se moale pe spătarul scaunului înalt, tapisat în piele.

— Ce-i, Anghelescule? întrebă el, plictisit. Ia cântă, zmeule, să te-aud. Cine, mă? Toma, lustragiul? Dă-l dracului, lasă-l liber că nu facem nimic cu el. Mă, nu auzi ce-ți ordon eu? Lasă-l liber, dă-l în mă-sa! Ei, cum să fie acuzat că a înjurat Germania, când el e mut, nu scoate două vorbe! Păi, vezi? Ne facem de râs, Anghelescule... Dă-i vreo două să știe că a trecut pe la noi și apoi fă-i vânt în stradă. Așa, zmeule!

Paul Alboiu trânti receptorul în furcă, apoi după ce-l privi câteva minute pe profesor cum scrie aplecat asupra hârtiei, se ridică de la birou și trecu la fereastră să vadă cine mai trece pe stradă. Trotuarele erau aproape pustii. Prăvăliile care mai rămăseseră în picioare aveau obloanele trase. Un bragagiu, om bătrân cu barbă albă și fes roșu, vindea unui preot o sticlă de

limonada. O femeie tânără, cochetă, cu fustă strâmtă și pantofi ortopedici, înalți, trecea grăbită prin umbra castanilor, îndreptându-se către primărie. „Doamna colonel Dona, își zise Paul Alboiu, tresărind. Să văd ce-a făcut aseară la nevasta farmacistului la poker”. Vru să se aplece peste pervaz, să strige după ea, dar tocmai atunci telefonul zbârnâi iar și comisarul-șef renunță. Cu pasul lui greoi, ca de urs, porni către birou și ridică receptorul:

— Ce mai vrei, mă? Ia cântă! Cum? Vorbesc eu cu primarul, n-avea tu grijă. Desigur, în seara asta. Spune-i lui Graff să-și care făina la moară cu ce știe și mâine să zvârle pe piață câteva sute de pâini, că dacă nu, îl văd cam albastru. Ce spui? Nu, nu putem. Carele astea le-am agățat prin piață cu rechiziție și le trimitem chiar în noaptea asta la moara Bistricioara tot pentru ca să aducă făină. Așa, zmeule… Iar mâine dimineață în zori mai scoate două-trei echipe de gardieni în piață și mai puneți mâna pe vreo zece-cincisprezece care. Vin țăranii cu lemne, cu fân și oale; să lase dracului marfa și să vină la cărăușie. Altfel n-avem pâine în oraș. Ai înțeles, zmeule? Gata, executarea!

Zicând acestea, aruncă degajat receptorul în furcă, își potrivi bretelele pantalonilor pe pântecu-i voluminos, după care se așeză în scaunul tapisat în piele. Luă țigara de pe marginea scrumierei și o vârî în colțul gurii, privindu-l pe profesor prin ceața fumului, cu ochii micșorați, lung și stăruitor. Vlad Gheorghiu tocmai se ridicase în picioare și recitea încă o dată cele scrise, stând cu capul aplecat asupra hârtiei.

— Gata, domnule profesor? întrebă pe un ton foarte politicos șeful poliției și întinse mâna să i se dea hârtia.

— Gata. Am scris cele ce am știut…

— Foarte bine, zise Paul Alboiu, netezind hârtia cu palma. În câteva zile noi vă vom dovedi dacă ne-ați spus adevărul sau nu.

— Ce trebuie să înțeleg prin afirmația asta? se arată neliniștit Vlad Gheorghiu.

— Ce doriți. Cugetarea dumneavoastră e liberă, zâmbi șeful poliției. Poate că vă vom ajuta noi să căpătați unele vești despre fiul dumneavoastră.

— Mă rog…

— Sunteți liber și vă mulțumim pentru vizita făcută.

Vlad Gheorghiu se înclină în semn de salut, deschise ușa și ieși pe coridorul întunecos și murdar trecând cât mai repede pe

lângă oamenii necăjiți ce-și așteptau rândul la audiențe.

Ajuns în strada, respiră cu nesaț aerul curat al după-amiezii aceleia de vară și porni încet, cu pas măsurat, către casă. Era copleșit de gânduri. Îl neliniștea foarte mult venirea lui Mihai acasă. Stătea, ce-i drept, ascuns, într-atât de ascuns, încât nici de dinapoia perdelelor nu îndrăznea să privească în stradă. Dar până când avea să dureze situația asta? Dacă într-una din zile poliția ar face pe neașteptate o percheziție, nu l-ar găsi oare acolo? Și atunci o să se iște scandal, tărăboi, agenții o să-i aresteze pe toți ai casei și numai bine tot prestigiul lui de om pașnic, așezat, se va spulbera. Mergea pe stradă ocolind mormanele de moloz și zidurile căzute ale caselor bombardate și tot gândind parcă își asemuia propria situație cu aceea a vecinului Raicu, în curtea căruia aproape în fiecare lună veneau dimineața, seara sau la miez de noapte polițiști repeziți și obraznici, care fără nici o introducere începeau, așa-zisele „percheziții fulger”. De după garduri, sau de dinapoia ferestrelor cu perdelele lăsate, oamenii priveau cum agenții îl înghionteau pe Raicu urcându-l cu forța într-o mașină sau cum Sandu, băiatul lui, era pălmuit pentru diferite pricini. „Să ajung să am o asemenea situație în familia mea? se întreba contrariat profesorul, chiar revoltat de încurcătura în care-l băgase Mihai, fără voia lui. Asta nu, niciodată. Asemenea lucru nu se va întâmpla. Voi discuta cu el chiar în seara asta și-i voi porunci să părăsească imediat casa. Nu vreau ca pentru actele lui necugetate să mă expun tuturor brutalităților celor de la poliție…”

11

Caporalul Tudor Dincu intră în cancelaria companiei și rămase în picioare lângă ușă. Înalt, slăbuț, cu fața trasă și ochi căprui, blânzi, era îmbrăcat în niște haine militare largi și mototolite de parcă atunci le scosese de la etuvă. Pantalonii aveau bazoane de foaie de cort, iar moletierele scămoșate erau într-atât de scurte încât nu treceau mai sus de glezne.

La o masă cu tăblia veche, scrijelată, pătată cu cerneală violetă, pe care se aflau mai multe dosare și niște imprimate, stătea plutonierul major Petre Grădinaru, un om scund și îndesat, cu obrajii roșii, bucălați și cu mustața tunsă scurt din foarfecă. Șapca, cu calota slinoasă, decolorată și cozorocul spart, și-o ținea dată pe ceafă. După urechea dreaptă așezase o țigară „Mareșal Antonescu”, s-o aibă mai la îndemână, ca s-o aprindă după ce mai termina cu treburile. Acum n-avea nici măcar timp să tragă un fum, într-atât era de ocupat. Era șeful magaziei de armament, ținea și locul comandantului la compania depozit numită și companie de garnizoană, pentru că sublocotenentul Victor Ganea era plecat într-o detașare, iar de dimineață îl chemase colonelul Predoiu, comandantul P.S. al regimentului de infanterie, și-i ordonase să facă ce-o știi, dar să se ocupe și cu aprovizionarea cu furaje pentru cai, că mor cu zile în grajd. Subofițeri sunt puțini la P.S., toată lumea e pe front, iar cei care au rămas aci scăpați ca prin urechile acului de vitregia războiului, să facă bine și să muncească cât șapte, că de nu, intră și ei în primul batalion de marș pentru frontul de la Iași. „Situația e delicată, Grădinarule, îi spusese în dimineața aceea colonelul în biroul său. Frontul cere oameni și nu știu cât om mai putea ține frontul ăsta, că cei de la mobilizare n-au pe cine mai trimite. Așa că să te împărți într-o sută de locuri și să faci treabă. Ești om bătrân, cu experiență, nu mă îndoiesc de capacitatea ta. De altfel, te-am și propus pentru gradul de adjutant.” „Să trăiți și să vă dea dumnezeu sănătate, dom’ colonel!” luase el poziție de drepți, bâlbâindu-se din pricina emoției ce-l cuprinsese pe dată, că nu se aștepta la o asemenea veste. I-auzi, adjutant, acum când mai avea trei ani până la pensie! „Și să vă văd și pe dumneavoastră general de brigadă sau chiar pe undeva pe la Corp”… „Bine, bine, hai, du-te și să te văd zorind ca o sfârlează!”

— Alo, unu! Alo, unu! țipa el acuma în receptorul telefonului de campanie pe care-l ținea strâns în palma asudată. Alo, unu! Mă, n-auzi, mă, fir-ai al dracului cu mămițica ta de mârlan, că dormi pe tilifon… Alo, unu! Alo, unu!

Învârti nervos de manivela aparatului, apoi începu din nou să strige în receptor, cu sudoarea șiroindu-i pe frunte, lovind mereu cu pumnul în masă, de parcă telefonistul de la celălalt capăt al firului l-ar fi putut vedea și s-ar fi speriat pe dată.

— Ia uite a dracului de treabă, acuma se face noapte și eu n-am putut intra în legătură cu ăia de la Erghevița, vorbea el de unul singur, enervat peste măsură. Mă gândisem la vremea prânzului să mă duc până acolo, dar mi-am zis că aranjez treburile prin tilifon și uite acuma nici n-am plecat și nici tilifonul nu cuvântă. Ei, anafura mamii lui de mârlan, că ăștia de la transmisiuni toți e tehnicieni, dar la treabă dau dosu, nu-s în stare să stea lângă un tilifon!

Trânti cu putere receptorul și, zărindu-l pe caporal lângă ușă i se adresă aspru:

— Ai venit, mă?

— Am venit, dom’ major.

— Păi de ce nu spui c-ai venit? se stropși Grădinaru la el. Aștepți să te văz eu ca pe-un general? Tu nu știi cum cântă regulamentul? Militaru vine, se prezintă și raportează!

— Erați ocupat, dom’ major, încercă caporalul să se apere. Și n-am îndrăznit…

— Eram, că uite, ai dracului de mârlani nu stau lângă tilifoane, stau cu ochii aiurea, zgâiți pe pereți, și soneria sbârnâie dar ei dorm, dormir-ar somnu ăl lung să-l doarmă! Toți învârtiții au rămas la P.S., dar treabă nu fac și colo-n război moare floarea mândră a țării, cum spune cântecu…

Caporalul Tudor Dincu nu răspunse. Poate că plutonierul major Grădinaru făcea aluzie și la el, pentru că fusese reformat și datorită unui certificat medical pe care-l obținuse cu mare greutate – în civilie, ca meseriaș turnător înghițise mult praf de plumb și se îmbolnăvise de plămâni – reușise să rămână în țară și să nu plece nici măcar o zi pe front.

— Acuma, tu ce ai să raportezi?

— Păi, dom’major, n-ați ordonat dumneavoastră să viu când s-o însera, că mă trimiteți nu știu unde?

— Aha! își aminti deodată Grădinaru, da, ai dreptate. Du-te,

măi băiatule, la sergentul major Gălușcă, la aprovizionare, și spune-i să-ți dea ce l-am rugat eu, după care dai fuga acasă la mine și duci cocoanei pachetul. Ai înțeles, mă?

— Am înțeles, dom'major.

— Gata, trap, băiete!

— Zic să se întunece mai mult, dom'major, propuse caporalul. Știți, e mai bine…

— Ai tu treabă cu vreo gagică pe camuflaj? râse plutonierul major, dezvelindu-și cei patru dinți de aur din față. Mă, pezevenghiule, lasă că te-am cam mirosit eu că umbli lelea prin oraș…

— Nu umblu, dom'major…

— Lasă, lasă nu te-ncontra cu mine la vorbă că-s vulpe bătrână, sa știi!

— Se poate, dom'major?

— De *par ecsampl* unde-ai stat alaltăieri toată dimineața?

— Păi n-a fost alarmă aeriană și bombardament, dom'major? se apără caporalul. Puteam veni așa, prin prăpădul ăla?

— Să fi venit, mă, c-așa-i stă bine unui melitar viteaz, spuse Grădinaru patetic și luă iar în mână receptorul. Prin ploaie de șrapnele, cu toți ne-am avântat… cum spune cântecu. Îl știi?

— Nu-l știu, dom'major…

— Păi, vezi, se cunoaște că n-ai fost în compania mea de recrute. Că dacă ți-ar fi intrat sfânta disciplină în oase de când ai învățat a pune molitieru, acuma erai melitar cu scaun la cap. Dar eu stau aicea și-mi omor sănătatea cu situații peste situații, pune mârlanii la ordinar, scoate-i de la ordinar, fă efectivu, caută răspândirile, aleargă la compania depozit, du-te încoace, du-te-n colo și furieru meu lelea prin oraș…

— N-am umblat lelea dom'major, m-ați învoit dumneavoastră, v-am spus că mă duc acasă la dom'colonel Predoiu să lucrez mai departe la instalația pompei.

— Mai ai mult de lucru acolo?

— Mai am, dom'major, că nu găsesc tot ce-mi trebuie. Am fost pe la noi, pe la Atelierele C.F.R. să fac rost de niște țeavă, dar de câte ori mă duc nu găsesc pe nimeni să stau de vorbă. Toată lumea îi pe câmp ascunsă de frica bombardamentelor…

Caporalul, meseriaș turnător, era folosit de ofițerii și subofițerii „părții sedentare" a regimentului pentru diferite servicii pe la casele lor. El se arăta săritor la orice treabă și se

îndeletnicea cu de toate, numai să-și facă drum în oraș unde conducea munca ilegală a organizației U.T.C. locale. Repara instalații sanitare, robinete de apă, biciclete, făcea pe vopsitorul, pe zugravul, desfunda canale, repara garduri, într-un cuvânt tot ce i se cerea. De două luni se apucase să sape un puț american înapoia casei colonelului Predoiu, cu scopul de a instala o pompă să tragă apă, deoarece în oraș conductele fuseseră sparte din cauza bombardamentelor. Avea cam tot ce era necesar ca material, dar înadins întârzia cu terminarea lucrării, ca să aibă mai departe motiv să iasă cât mai des în oraș. Uneori, când în adevăr săpa puțul, din curtea colonelului Predoiu, umbla îmbrăcat militar, alteori nici nu da pe-acolo, ci trecea repede pe acasă și-și punea în grabă hainele civile pentru ca, participând la ședințele organizației, să nu i se poată identifica de către uteciști locul de muncă.

— Și azi ai umblat tot după țeava aia? întrebă într-un târziu Grădinaru, zdrobind cu coperta unui registru o muscă ce umbla mereu peste hârtii.

— Tot, dom’major.

— Îmbrăcat țivil?

— Nu, dom’major, nu m-am îmbrăcat civil.

— Mă, minte sergentul major Gălușcă? înalță Grădinaru sprâncenele, fulgerându-l pe ostaș cu privirea. Hai, minte un domn subofițer?

— Nu zic că minte, dom’major, dar poate m-o fi confundat cu altcineva. Că oamenii, de, mai seamănă între ei.

— Cică te-ar fi văzut îmbrăcat țivil și beleai ochii la o casă să vezi cum arde.

— Nu-i adevărat, dom’major, n-a ars nici o casă p-acolo pe unde am umblat eu…

— N-a ars… N-a ars… bombăni supărat Grădinaru, dar ardea ficații-n mine aicea, că nici cheia de la magazie n-ai lăsat-o. Ehei, de-aia-i bine ca mârlanu să nu facă armata lângă casă, toată ziua cere învoire sau dacă nu, iese la raport să fie descazarmat. Ca să umble cu muierili sau gagicili prin oraș…

— Am fost în misiune, dom’major.

— Lasă că știu eu misiunea ta. Lucrezi ce lucrezi la dom’colonel și pe urmă, gata cu muierili…

Tăcu, învârti nervos de câteva ori de manivela telefonului de campanie de pe masă și începu iar să răcnească, cu fața

congestionată și ochii bulbucați, parcă gata să-i sară din orbite:

— Alo, unu! Alo, unu! Fir-ai al dracului de batalionu unu, cu tilifonistu tău ăl adormit, să fie cu mumă-sa și cu tat-su și cu tot neamu lui de mârlan! Alo, unu! Alo, unu! Unuuu!

Ridică ochii către caporal, îl văzu și se stropși la el:

— Ce faci, mă? N-ai plecat?

— Credeam că mai aveți ceva, dom'major.

— Am draci, aia am! zise el aprins, cu glas răgușit. Hai, stânga-mprejur, și dă-i drumu că așteaptă cucoana mea pachetu!

— Am plecat, dom'major, dar să știți că trec și pe la un meșter de la ateliere, să fac rost de niște șuruburi pentru pompa lui dom'colonel. Întârzii puțin…

— Bine, du-te! Ai grijă însă, să nu spui nimănui ce-i în pachet, ai înțeles, mă?

— Am înțeles, dom'major.

— Gata, executarea!

Casa plutonierului major Petre Grădinaru era situată în marginea de nord-est a orașului, la periferie, aproape de câmpul de instrucție al regimentului. Era o clădire nu prea înaltă, dar frumoasă, formată din cinci camere mari, luminoase, cu gard de piatră și șipci vopsite în verde. O grădină în fața casei, cu trandafiri și globuri colorate înfipte în bețe ici-colo printre rondurile cu flori completau liniștitul decor. Din poarta casei, ziua se zărea departe câmpul întins pe care păștеau oile sau care era folosit de soldați pentru instrucție.

Când caporalul ajunse aci în cartier, se întunecase de-a binelea. Casa era cufundată în beznă, la fel ca toate cele din jur. Ostașul ducea sub braț un pachet destul de voluminos, cu carne, macaroane, pâine de război și ceva marmeladă. Nu-l găsise la aprovizionare pe sergentul major Gălușcă, dar în schimb un soldat, ajutorul acestuia, care știa despre ce e vorba, îi pregătise în grabă pachetul și în mai puțin de cinci minute Dincu se așternea la drum către orașul ce se cufunda tot mai mult în întunericul nopții.

Bătu în poartă, dar nu-i deschise nimeni. Mai bătu o dată de data asta mai tare. Un câine din vecini începu să latre și imediat îi ținu isonul un altul de peste drum. Caporalul așteptă câteva minute să se ivească cineva în verandă și, dacă văzu că nu se

arată nimeni, deschise poarta și intră în curte. Trecu de-a lungul verandei, călcând pe pietrișul aleilor și, după ce ocoli casa, ajunse la ușa din dos, care da spre bucătărie. Știa rostul pe aici, o cunoștea și pe doamna Florica – Fifi, cum i se spunea în intimitate – soția plutonierului major Grădinaru, că doar fusese de nenumărate ori, ba să repare un comutator electric sau clanța la o ușă, ba să schimbe vreun burlan spart sau vreun bec ars. Intră deci într-un coridor întunecos și deschise o ușă. Făcu un pas, doi și podelele prinseră a scârțâi. Deodată, în cealaltă cameră se auziră șoapte, somiera patului scârțâi zgomotos, semn că cineva se ridică grăbit de pe ea, un pahar se sparse în cioburi și Dincu, rămas locului în așteptare, deslușì glasul sergentului major Gălușcă mai mult șoptit:

— Fir-ai al dracului de pahar, să fii! Fifi, tu stai liniștită aici, nu te mișca, că văd eu cine e…

— O fi Petrică…

— Boșorogul tău? Ăla-i plecat de la amiază la Erghevița, altfel nu veneam eu…

— Atunci cine-o fi?

— Umblă bagabonții după furtișaguri, când se lasă noaptea, c-așa-i în timpul bombardamentelor, nu-i lumină, nu-i nimica… Stai că văd eu…

O brichetă scapără dincolo și la flacăra ei, prin geamul cu perdeluță transparentă, caporalul zări pentru o clipă capul sergentului major, cu părul răvășit, care se tot apleca și se ridica de parcă ar fi căutat ceva pe jos, în timp ce umbra mărită se proiecta destul de bine pe geamul ușii ca pe un ecran. Dincu nu mai stătu locului, se întoarse, vru să plece, dar ușa acelei camere se deschise și sergentul major întrebă somnoros:

— Cine-i acolo? Hei, nu se aude? Cine-i?

Caporalul nu răspunse. Stătu o clipă rezemat de perete, să nu fie văzut, apoi când după câteva minute totul se liniști, lăsă pachetul pe o masă ce se afla în coridor și ieși repede în curte. Și tot așa de repede trecu pragul porții și plecă pe strada cufundată în beznă către marginea orașului. „Al dracului om Gălușcă ăsta, zise el în gând, zorind să fie la ora fixată într-un anumit loc numai de el știut. Cu mâna țeapănă lemn și tot îi arde să se dea la nevasta majorului. Mi se pare că porcul ăl bătrân cam știe el ceva, dar îl lasă în apele lui sperând să-l prindă o dată asupra faptului!” Gălușcă, însă, era mare

șmecher, știa cum să aranjeze lucrurile ca să iasă totul bine. Florica, nevasta lui Grădinaru, era o femeie slăbuță, cu ochi negri și obrazul alb, fardată tot timpul, lăsând dâre de parfum în urmă-i, plină de draci la cei peste patruzeci de ani ai ei. Prima nevastă a majorului murise în urmă cu zece ani și Grădinaru o aflase pe Florica la țară, la o nuntă. Atât îl jucase ea de-l ostenise și atât îl sărutase de față cu toată lumea că-l înnebunise nu alta. Hotărât și înfierbântat, omul a zis că fără ea nu se mai întoarce în oraș, chiar dacă are să-l dea regimentului dezertor. Așa că s-a însurat, femeia i-a jurat dragoste veșnică, dar de un timp ochii au început a-i umbla tot după bărbați tineri, ferindu-se totodată de centironul lui Grădinaru, ca dracul de tămâie. De altfel, prudentă, nu îndrăznise niciodată să cheme pe cineva să-i treacă pragul casei. Numai Gălușcă, cu firea-i prietenoasă și slugarnică, reușise să se facă iubit de plutonierul major și să-i fie admise vizite acasă chiar în lipsa lui. Se vorbea că ar fi părtaș cu el la niște afaceri de vreo câteva vagoane de fasole și fân pe care le învârtise Gălușcă, frustrând regimentul de sume destul de mari de bani, dar nimeni nu cuteza să-i acuze de ceva, nefiind probe concludente.

Se mai vorbea prin regiment că sergentul major ar fi fost într-adevăr pe front, dar că nu ar fi fost rănit așa cum se lăudase el, că totul nu era decât o înșelătorie. Fiu de chiabur, plătise bani grei unei întregi comisii medicale și doctorii îl declaraseră inapt pentru front, dar apt pentru serviciul administrativ pe vreme de război. Așa că l-au trimis în țară. Evident că era un învârtit, unul dintre aceia care nu precupețesc nimic și nu se dau în lături de la nimic pentru salvarea propriei lor persoane. În regiment era plin de servilism față de cei mari și aspru, neînduplecat cu cei de sub comanda sa. Nu o dată a fost auzit spunând militarilor care reclamau că mâncarea e proastă: „Vreți meniu ca la palatul regal, gorobeților? Ei, ai dracului, cu burțile voastre! Nu e carne, nu e macaroane, nu e marmeladă, nu-i nimic. Țara trece prin momente grele. Să fi fost pe front ca mine, să fi luptat și să fi rămas și cu mâna invalidă… Și uite că nu zic nimic, stau și-mi fac datoria către țară, aici la regiment”.

Era un bărbat destul de frumos sergentul major Gălușcă, totdeauna proaspăt bărbierit, frizat și parfumat, cu uniformă din stofă ofițerească și în picioare cu cizme bilgher, maron, lustruite, lucii ca oglinda. Singurul lui defect era că ținea mâna stângă

cam țeapănă, încolo plăcea femeilor, mai ales că avea bani, numai el știe de unde, și ceva avere la țară. Chiar se vorbea în ascuns că ar plăcea nu numai cucoanei Fifi, nevasta plutonierului major Grădinaru, ci chiar și altor neveste, care-l cunoscuseră în diferite împrejurări. „Cade el o dată pe bec! îl judeca în gând Tudor Dincu pe Gălușcă, mergând pe străzile întunecate ale orașului. Nu se poate să nu dea într-o zi Grădinaru peste el. Și cum e majurul al dracului de răzbunător…”

Caporalul își privi ceasul de la mână și zori pasul. Trebuia să fie la ora opt și jumătate fix tocmai sus, pe bulevardul Elisabeta, acolo unde această arteră importantă a orașului se întretaie cu strada Coroanei. Mergea repede pe străzile periferice ale căror case erau cufundate în beznă, cu ferestrele oblonite, tăcute așa cum erau întotdeauna la lăsarea serii. Prin curțile pline cu verdeață, stând pe scăunașe la taifas, bărbați și femei sporovăiau toate câte le treceau prin minte, așteptând să treacă vremea până către miezul nopții, să vadă ce se întâmplă: se dă iar alarma, cum se statornicise obiceiul, cam între orele zece și douăsprezece în fiecare noapte, sau se duc liniștiți la culcare? Copiii stăteau și ei tot prin curți, pe lângă părinți, să fie gata la porunca acestora pentru a fugi cu bagajele pregătite către pădurea Crihala, la doi kilometri de oraș, sau spre comunele Cerneți, Banovița sau Schela Cladovei, mai puțin vizate de aviația anglo-americană.

Ajungând la târgul de vite, un imens teren viran, la colțul străzii Banatului, zări afară, în fața unei cârciumi, câțiva bărbați stând pe scaune la lumina unui felinar camuflat cu hârtie neagră, cu țoiuri de țuică în mână, vorbind tare, gălăgios, așa cum fac oamenii la beție. Unul dintre ei, purtând veston militar, cu capul descoperit, stătea rezemat de oblonul prăvăliei, în cârje și cânta lălăind tare să se audă pe toată strada:

Frunză verde ca lipanu
De trei ori potcovii calu.
Ca să trec la mândra dealu!… Uiuuu! Uiuuu!

— Las-o dracului, măi, nea Vărzarule, nu mai răcni așa și stai jos pe scaun ca oamenii! îi zise negustorul care numai ce ieșise în ușa prăvăliei cu o sticlă în mână. De ce bei dacă ți se urcă

țuica la cap? Faci gălăgie ca până la urmă să m-amendeze pe mine poliția…

— De ce să te-amendeze pe dumneata? întrebă bâlbâindu-se Vărzaru, cu părul căzut pe ochi și bale la gură. De ce? Că cânt eu? Păi, mă, nea Mitică, eu sunt rănit de pe front, am fost luptător, uite ici, na „Crucea de fier”, cine mai e ca mine? și, bălăbănindu-se, gata să cadă, prinse panglica decorației ce o avea la una din cheutorile vestonului militar, vrând parcă s-o desprindă. Uite-o, na, o vezi? Eu sunt un erou, mă, nea Mitică, un erou, înțelegi dumneata? Cu o mitralieră am omorât singur într-o noapte peste o sută de dușmani, aia să știi dumneata. Dar mi-am pierdut și umbletu. Nu-i nimic, mă nea Mitică, pentru țară l-am pierdut și pentru domnu mareșal Antonescu, că a venit și a dat și mâna cu mine în spital la 303 la București, ce știi dumneata? Habar n-ai. Mi-a promis domnu mareșal că-mi dă și pământ, și casă, să deschid prăvălie cum am mai avut eu aici în Severin și s-a ales prafu de ea c-au făcut-o americanii zob cu bombele lor. Uite, d-aia cânt eu, na…

— Lasă că acum nu-ți mai dă prăvălie, zise un bătrân de alături, care stătea liniștit pe un scaun și sorbea când și când din țoiul lui de țuică ce-l ținea pe genunchi. Acum i-a ajuns cuțitul la os, nu mai știe unde i-e capul, ce să mai aibă el grijă de prăvălia dumitale…

— Ba o să-mi dea! lovi aerul cu mâna Vărzaru și în acea clipă scăpând cârja se prăvăli ca un butuc pe caldarâmul din fața prăvăliei.

Vreo doi se ridicară de pe scaune, îl luară de subsuori și-l așezară jos, pe treptele de ciment ale prăvăliei.

— Stai aici, domnule Vărzaru, stai liniștit și lasă, nu te mai necăji, că ai să capeți de toate, zise tot bătrânul acela care sorbea liniștit din țoiul de țuică. Dacă ți-a promis mareșalul, să știi că se ține de cuvânt…

Vărzaru, cu cârjele alături, lăsat într-o parte, cu bărbia în piept și părul pe ochi, părea că nici nu-l ascultă. Dormita și lălăia în surdină cântecul, repetând la nesfârșit unele și aceleași cuvinte, singurele pe care le învățase de altfel.

Caporalul îl cunoștea pe invalid, îl mai văzuse cu câteva zile în urmă, lângă plopul din fața casei comisarului-ajutor Anghelescu. Chiar îl întrebase atunci invalidul dacă are curaj și e hotărât să se urce în copac, dar nu știa cine este, nu-i cunoștea „isprăvile”

de pe front, atât de apreciate de nemți încât îl și decoraseră.

Dincu mai stătu puțin locului în colțul străzii Banatului să asculte discuția celor din fața cârciumii, apoi porni cât mai repede peste câmpul târgului.

Ajuns pe bulevardul Elisabeta, la colțul străzii Coroanei, se opri. Privi în toate părțile și prin bezna nopții nu zări nici o umbră de om. Totul în jur era pustiu. Blocul cenușiu din colț, cu două etaje, era întunecat. Unele ferestre erau acoperite cu fâșii de hârtie puse în cruciș, altele cu jaluzelele lăsate. Casa de peste drum, mare, frumoasă, pare-se a unui arhitect, era și ea cufundată în întuneric. Undeva îndepărtat, se auzea în liniștea nopții cum lătra un câine, iar dinspre gară se deslușea pufăitul ritmic al unei locomotive și din când în când șuierul ei lung, ascuțit.

Caporalul își privi ceasul de mână și constată că minutarele arătau exact opt și jumătate. „De ce oare nu întâlnesc „legătura”? se întrebă el cu înfrigurare. E ora exactă… sau ceasul meu a stat?” Dar abia ridică ochii de pe cadranul fosforescent, că în clipa aceea auzi în urma sa pași. Întoarse repede capul. Se apropia un om. Călca ușor pietrișul mărunt al străzii și abia i se deslușea silueta sub coroanele întunecate al teilor ce populau bulevardul.

Dincu se căută repede prin buzunare, scoase o țigară din pachet și o puse între buze. Scăpără apoi un chibrit și duse flăcăruia la capătul țigării s-o aprindă.

— Îmi dați voie? i se adresă cel ce se oprise în fața sa.

Era un bărbat voinic, într-o cămașă maron, cu mânecă scurtă, și cu capul descoperit. Sub braț ținea un ziar împăturit.

— Poftiți! îi oferi caporalul propria țigară să aprindă și-l cercetă fugar, pe sub sprâncene pe cel din fața sa. Ceruse un foc, avea sub braț un ziar…

— Fumați „Regale” cu carton?

— Nu, „Mareșal Antonescu”, ca toți militarii.

— N-ați văzut trecând pe-aici un preot înalt, slăbuț cu pălărie cu boruri largi?

— N-a trecut decât o țărancă cu un copil de mână. A luat-o pe strada Coroanei către oraș…

— Vino după mine! șopti omul cu cămașă maron. Fii atent pe lângă cine treci. Urmează-mă la distanță de vedere…

Caporalul zvârli țigara și rămase câteva clipe locului, până ce

străinul se depărtă câțiva pași. Apoi, când abia îi deslușì silueta în noapte, porni în urma lui, privind în dreapta, în stânga și înapoi, să ia seama dacă nu-i văzut de cineva. Încerca să pășească ușor, dar bocancii lui scălâmbăiați și mari dupăiau destul de zgomotos pe caldarâmul străzii. Ținându-se cât mai aproape de cel din fața sa, se gândea în clipele acelea dacă n-ar fi mai bine să se descalțe, dar renunță la ideea aceasta, deoarece presupusese că ar atrage și mai mult atenția eventualilor trecători. Un militar desculț... cu bocancii subsuoară... era desigur nepotrivit.

Trecu pe câteva străzi cufundate în beznă, ajunse lângă stadionul „Dr. Angelescu”, intră pe strada Tabla Buții și tot ținându-se în urma celui ce-i ceruse să aprindă țigara, se pomeni pe strada Cireșoaia. În dreptul unei case, cu fereastra mare, pe al cărei pervaz se vedeau cinci glastre cu flori, acela se opri. Dincu fu îndată lângă el și îl văzu pe omul în cămașă maron cum dintr-o fulgerare a privirii numără glastrele. Se întoarse apoi, șopti caporalului „intră” și se depărtă repede, pierzându-se în întunericul nopții.

12

Caporalul Dincu se afla de aproape cinci minute într-o odaie, nu prea mare, destul de modest mobilată, și aștepta. Curios își roti ochii în jur. Totul în încăpere era simplu, sobru, mobilă de oameni nu prea avuți, care adunaseră din munca lor strictul necesar traiului. Un dulap vechi cu oglindă, destul de demodat, un pat dublu de brad, vopsit în maron, acoperit cu o cuvertură de ață, iar în mijlocul odăii o masă cu două scaune. În dreptul ferestrei ce dădea spre curte se vedea o mașină de cusut marca „Singer”, de tip vechi, pe care erau înșiruite câteva figurine de ipsos. Iar în colțul de lângă ușă o sobă de zid cu tencuiala coșcovită, crăpată. Pereții camerei erau zugrăviți într-un model simplu, câteva linii albe întretăiate pe un fond gălbui și din loc în loc floricele de câmp.

Intrase aci condus de o femeie între două vârste, cu fața ovală și ochi cenușii, întunecați, îmbrăcată într-un capod uzat; ea nu scosese o vorbă, și nici măcar nu-l privise. Dincu îi mulțumise înclinând ușor capul, iar ea închisese ușa și plecase parcă zorită de cineva. Caporalul se așezase pe unul din scaune și acum aștepta să vină cel cu care trebuia să se întâlnească. În odaie era cald, hainele lui miroseau a naftalină, dar nu putea deschide fereastra. Geamurile erau acoperite cu două pleduri albastre, bătute în cuie, ce abia se zăreau sub perdelele de ață.

Tot așteptând, zări în perete o fotografie înrămată în coajă de copac. Unde mai văzuse el fotografia asta? Curios, se apropie și o privi cu luare-aminte. Într-adevăr, era aceeași cu cea pe care o știa din odăița părinților săi, în cartierul Moara de foc. În spate un decor de iarnă, în care fulgi uniformi, mari, cădeau în liniște peste un brad verde, grosolan executat de un pictor lipsit de talent. În fața acestui brad, pe o bancă asupra căreia, ciudat, nu mai ningea, stăteau vreo cinci bărbați, în haine de sărbătoare, ieftine, cu capetele descoperite, iar jos trei băietani între doisprezece și cincisprezece ani, așezați cu picioarele cruciș și mâinile pe genunchi. Priveau cu toții senini, cu ochi mari, luminoși, către obiectivul fotografic. Dedesubtul fotografiei, un scris mărunt, aplecat, cu cerneală neagră: „Lucrătorii și ucenicii tipografiei Imprimeria mehedințeană, 1 Mai 1937.” Printre cei cinci bărbați, caporalul îl recunoscu și pe tatăl său, zețarul Ștefan Dincu, mort în urmă cu doi ani, într-o gară, într-un

accident de tren.

Privind fotografia, se gândi că, de bunăseamă, gazda casei în care se afla acum (și în mod sigur omul trebuie să fie printre cei din fotografie) l-a cunoscut pe tatăl său, au lucrat împreună. Dar care dintre cei patru bărbați și trei ucenici să fie acela? Munca ilegală de partid îl dusese prin multe case conspirative, dar nicăieri nu trăise ca acum emoția de a descoperi că tatăl său fusese prieten cu locatarul, la rândul lui simpatizant al partidului sau chiar membru de partid. Desigur, putea trage de aici concluzia că tatăl nu fusese străin de țelurile și idealurile de luptă ale comuniștilor sau poate că activase chiar în organizația ilegală locală a partidului. Cât trăise tatăl, Tudor nu aflase nimic nici despre activitatea lui în rândurile partidului comunist, nici faptul că era poate numai unul din simpatizanții acestui partid. Era un om tăcut din fire, adânc nemulțumit de viața pe care o ducea; doar când și când îi scăpa câte-o vorbă de alinare pentru nevastă și copil, că nu va trece mult și „va ieși soarele”. Despre ce soare putea fi vorba, nu înțelegea nici nevasta și nici micul Tudor.

La un an de la moartea soțului ei, Ecaterina Dincu, spălătoreasă la hotelul Traian, murise și ea de tuberculoză în sărăcăcioasa odăiță din cartierul Moara de foc. Tudor, care între timp intrase ucenic la Atelierele C.F.R., a petrecut-o îndurerat pe drumul cel fără de întoarcere și a rămas singur, fără vreo rudă sau vreun cunoscut mai apropiat. Exploatat și umilit, cu un salariu de mizerie, fără îmbrăcăminte și mâncare ca lumea, a găsit repede calea pe care trebuia să lupte pentru ca să vină ziua în care va „ieși soarele” cum îi spusese tatăl său. A intrat în rândurile organizației locale a Uniunii Tineretului Comunist...

Ușa se deschise și caporalul tresări, oarecum rușinat că fusese surprins contemplând fotografiile de pe pereții încăperii.

— A, tovarășul Haralamb! zise el și se întoarse zâmbind, recunoscând pe omul prin care ținea permanenta legătură cu organizația de partid locală. Tot dumneata ai venit... Tocmai priveam o fotografie.

Haralamb – Dincu nu-l cunoștea decât sub acest nume conspirativ, după cum, la rându-i nici Haralamb nu-l știa pe caporal decât sub numele de Valeriu – era un bărbat cam de cincizeci de ani, înalt, uscățiv, cu sprâncene groase, stufoase și ochi negri, vii, pătrunzători. Părul albit la tâmple, ca și fața

aspră, cu obrazul uscat și gura strânsă, îi dădeau o înfățișare severă, rece. Era numai într-o cămașă de in, albă, cu gulerul răsfrânt și o vestă din postav verzui în culoarea pantalonilor.

Dincu rămase în picioare în timp ce Haralamb se întoarse și răsuci cheia în ușă. Îl văzu apoi cum se duse să se încredințeze dacă cele două pleduri acoperă în întregime ferestrele, după care îl invită să ia loc.

— De ce-ai venit îmbrăcat militar? întrebă Haralamb în timp ce bătea capetele unei țigări de tăblia mesei. E cam imprudent...

— N-am avut timp să trec pe acasă, mărturisi sincer caporalul. Și așa am avut noroc că am putut să ies din cazarmă, pentru că i-am dus majorului acasă un pachet cu alimente...

— Bine, dacă poți, pe viitor evită lucru acesta, îl povățui Haralamb, în timp ce-și aprindea foarte calm țigara. E mult mai bine. Prin însuși faptul că porți uniformă, deconspiri în primul rând locul dumitale de muncă. Or, în situația asta ești mai ușor de depistat...

Dincu, cu o ușoară roșeață în obraji, lăsă capul în jos, găsindu-și de lucru cu ața unui nasture de la bluza-i militară. Într-adevăr, nu se prea gândise la treaba asta... De fapt era pentru prima oară când se întâmpla acest lucru. Fie înainte de ședințele organizației de tineret, fie de cele care aveau loc cu „legătura” pentru organizația de partid locală, trecuse totdeauna mai întâi pe acasă, în mare grabă, și se schimbase în haine civile. Dar acum...

Haralamb fuma liniștit, scuturând când și când, cu gesturi lenețe, scrumul în farfuria de pe masă ce ținea loc de scrumieră. În cameră era o zăpușeală înăbușitoare ca înainte de ploaie. Într-adevăr, după câteva clipe se și auziră afară, undeva îndepărtat, tunete adânci și repetate, ca niște prăvăliri de bolovani pe un jgheab de tablă. După câteva clipe, frunza pomilor din curte începu să freamăte vijelios, ramurile lovind geamurile în clătinările lor tot mai puternice.

— Vine furtuna! Adelo, închide, dragă, puii ăia! auziră cei doi o femeie afară, în curte, adresându-se pesemne unei fetițe. Lasă joaca și ai grijă de orătănii!

Haralamb privi atent către geamurile acoperite cu pleduri apoi se aplecă și scotoci prin manșeta pantalonilor.

— Adelo, reluă femeia din curte, ia ceva pe umeri, că uite a

început să picure. Și aleargă mai repede, dragă, nu te mai moșmoni atâta…

Caporalul ascultă glasul femeii, după care întrebă:

— Gazda a avut sau are soțul tipograf?

— Nu știu, răspunse rece Haralamb. E o casă conspirativă a partidului și, tocmai pentru că este conspirativă, e bine să știm cât mai puține lucruri despre proprietarii ei. Cred că înțelegi rostul…

Dincu înclină din cap și tăcu. Afară ploaia se pornise de-a binelea, vijelia șuiera ascuțit prin frunzele pomilor, iar apa prinse a lovi geamurile în rafale scurte și repezi. Lampa din tavan avea pâlpâiri scurte, repetate, și ori de câte ori tuna cutremurând pământul, părea că e gata să se stingă.

— Uite ce este, tovarășe Valeriu, începu să vorbească mai mult pe șoptite Haralamb, în timp ce cu palma netezea pe masă o minusculă bucată de hârtie. Spune-mi, te rog, dacă sarcinile trecute au fost duse la îndeplinire de către toți uteciștii…

— De către aproape toți, tovarășe Haralamb.

— N-ați ridicat încă manifestele de acolo, vorbi oarecum nemulțumit Haralamb și ochii îi luciră în sclipiri de cărbune. E o sarcină a voastră…

— Știu, dar n-am putut organiza nimic, am crezut că suntem filați și ședința s-a întrerupt, se scuză caporalul. După aceea a început bombardamentul… Însă vom organiza.

— Cât mai neîntârziat și cu multă precauție, vorbi autoritar Haralamb. Sunt patru teancuri de fluturași.

— Nu cinci?

— Patru. Cel ce le are în păstrare și-a schimbat domiciliul pentru depozitarea lor și așteaptă. Nu putem ține omul ăsta multă vreme în inactivitate…

— Am înțeles…

— Convoacă câte doi-trei uteciști, pe rând, prin „legăturile” pe care le ai și treci la treabă.

Haralamb tăcu, încercă să citească ceva pe bucățica aceea de hârtie, o înălță puțin sub lampă, dar neizbutind scoase din buzunar o pereche de ochelari cu rama de sârmă și-i puse pe nas.

— M-a lăsat de tot vederea, spuse el ca o scuză; seara mai ales nu deslușesc nici literele ziarului, darămite liniuțele astea înșirate aici de-ți trebuie o lupă să le dai de rost. Așa, zise el

netezind iară cu palma bucățica aceea de hârtie. Ei, tovarășe Valeriu, „Fulgerul” cere să raportezi, așa cum ai primit sarcina, situația efectivelor din garnizoană. Ai reușit să faci ceva?

— De bună seamă, răspunse caporalul satisfăcut. Cum s-ar spune situația e la zi…

— O ai scrisă?

— Nu, am memorat-o.

— Foarte bine. Te ascult.

— Păi, chestiunea stă în felul următor, începu Dincu. În regiment se află o companie de ostași, compania de garnizoană așa se cheamă, sau compania depozit, comandată de un sublocotenent de rezervă, în viața civilă profesor. Îl cheamă Victor Ganea. Se mai află o gardă la depozitul de muniții, formată din câțiva ostași rezerviști, mai în vârstă. Apoi în comunele Erghevița și Poroinița, având și tabără în pădurea Bolota, la câțiva kilometri de oraș, se găsesc două batalioane de recruți contingentul 1945, cu instrucția neterminată, o companie de armament greu, precum și un pluton cu apărarea pasivă, comandat de un sergent major. Atât în ceea ce privește regimentul de infanterie.

— Și restul?

— Îndată vă spun și despre restul, urmă caporalul, privind undeva către colțul încăperii, de parcă acolo ar fi fost scrise toate datele. Așa… Regimentul 37 artilerie de pildă, cu cazarma pe dealul din spatele Atelierelor C.F.R., lângă aeroportul civil, are la partea sedentară două baterii, una cu tunuri, alta pe jos. Tot acolo se mai găsesc două escadroane de cavalerie… Numai că atât artileriștii cât și cavaleriștii sunt plecați în tabără tocmai la Padina, cale de vreo 60 de kilometri.

— La Regimentul 95 infanterie nu mi-ai spus nimic despre comandanți, interveni Haralamb care-și făcea unele mici însemnări pe spatele acelei foițe de hârtie.

— Batalioanele acelea cantonate în pădure sunt încadrate complet cu ofițeri și subofițeri, spuse caporalul. Nu le cunosc numele tuturora…

— Bine, vom discuta la urmă despre problema comandanților care ne pot ajuta. Spune te rog mai departe efectivele.

— Mai departe… Păi la Cercul Teritorial Mehedinți se găsește un pluton de secretari…

— Ce-s ăștia? Furieri?

— Da, furieri, însă eu i-am denumit după ordinea de bătaie.

— Bine, mai departe…

— Va să zică, am spus un pluton de secretari, iar la compania a 7-a sanitară, care se află în clădirea de lângă penitenciarul orașului se găsește un pluton de soldați de serviciu, înzestrat cu două mitraliere. Mai este Centrul de exploatare Mehedinți, care se ocupă cu aprovizionările pentru armată, la sediul căruia se găsesc câțiva militari pentru pază și diferite corvezi. Cam acestea sunt efectivele ce se găsesc în garnizoană la ora actuală, încheie caporalul scurtul său raport. Situația e la zi și cred că ea corespunde realității.

— Mda, făcu Haralamb și continuă să mai scrie ceva pe hârtiuța din fața sa. Dar cu armamentul cum mai stăm?

— Am mai făcut rost de zece grenade și de două puști Z.B.

— Le-ați ascuns tot în același loc?

— Da, în ghețăria părăsită pe care o știe „Fulgerul”. Sunt în deplină siguranță.

— Ai grijă de tot acest armament, de muniție. Nu va fi departe ziua când va trebui să le folosim. Te-am informat la timp asupra indicațiilor primite de la centru în privința pregătirii formațiunilor de luptă patriotice. Se apropie timpul să ne răfuim cu Antonescu și cu nemții. Un rol important în această acțiune îl are bineînțeles și organizația U.T.C. de aici.

Un tunet năprasnic sparse deodată tăriile cerului și casa parcă se zgudui din temelii. Haralamb încetă să mai vorbească și privi în sus spre tavanul care se crăpase în mai multe locuri. Afară ploua cu găleata și apa continua să lovească în geamuri cu aceeași furie de la început.

— Vai de cei care n-au un acoperiș în vremea asta, zise Haralamb cu glas scăzut. Multe distrugeri au făcut bombardamentele americane în orașul nostru…

— Nici casa asta nu mai ține mult. Uite tavanul…

— Casă de oameni nevoiași, ce să-i faci! Se duce cu vremea…

Își potrivi mai bine ochelarii pe nas și privi iar hârtiuța din fața sa. Vorbi mai departe:

— Aveți grijă, tovarășe Valeriu, și folosiți alarmele false pe care le organizăm. Îndemnați oamenii să părăsească lucrul și să fugă către adăposturi. La Șantierul naval, la Atelierele C.F.R., oriunde, să întârziem prin orice mijloace efectuarea lucrărilor, să împiedicăm de pildă reparațiile de armament, că în ultima

vreme au început să aducă tunuri să le peticim scuturile cu tablă groasă. Avem multe posibilități în direcția asta.

— Tovarășe Haralamb, îl întrerupse caporalul, noi am avut câteva acțiuni bune, îndeplinite cu succes, cunoașteți cazul acelei eleve care prin distrugerea unor diapozitive a împiedicat ținerea unei conferințe de către șeful comandamentului german din oraș. Apoi acțiunea băieților noștri de la Atelierele C.F.R., care au distrus instalațiile grupului electrogen, să nu se mai lucreze noaptea, iar cei din Șantier au uns curelele la mașini, să lunece și să nu se mai facă transmisia. Au distrus apoi rezistențele electrice de la unele motoare... Eu v-am informat la vreme despre treburile astea, le cunoașteți... Apoi la vasul german Kepler, care a fost în Șantier pentru a i se aduce modificări să fie transformat în vas de război...

— Și ce s-a făcut la vasul ăsta? I-ați defectat tunurile ca la ăla, cum dracu' se chema...

— Dürer...

— Așa, Dürer...

— Nu, tunurile nu i le-am putut defecta, însă doi uteciști de-ai noștri au acționat și de data asta cu mult curaj, cu sânge rece. Știți ce-au făcut? Unul dintre ei a atras santinela germană într-o cursă, iar celălalt a intrat repede în sala mașinilor unde a distrus cărbunii dinamurilor și carburatorul. Vasul a plecat cu o întârziere de cinci zile...

— Foarte bine, aprobă Haralamb. Care dintre băieți a acționat?

— Pius și Gabriel. Acesta din urmă a plecat la Șantierul naval din Constanța, cu lotul acela de muncitori care n-au mai avut de lucru aici, din cauza bombardării atelierelor și a calei de lansare...

— Da, bine, zise Haralamb. Să continuați și pe viitor cu multă precauțiune.

— Am înțeles.

— Aveți grijă și nu neglijați munca în rândul tinerilor de vârsta voastră, băieți și fete, nemulțumiți de viața pe care o duc sub dictatura lui Antonescu, reluă discuția Haralamb. Iar dumneata, acolo, în cazarmă, prin oamenii cu care lucrezi, caută și mărește numărul grupelor antifasciste din rândul militarilor. Câți mai ai acum în evidență?

— S-au mai adăugat patru la cei pe care-i știți.

— Foarte bine. Acum, că a venit vorba de unitățile militare – de altfel îmi și notasem aici, propunându-mi să vorbesc cu dumneata mai la urmă – spune-mi, te rog, cum stăm cu ofițerii și cu subofițerii? Ai găsit vreun om de încredere, patriot, cu vederi progresiste, antifasciste pe care ne vom putea bizui la momentul potrivit? Sau poate mai mulți... Dumneata stai toată ziua alături de ei, poate ai și discutat cu unii, așa mai pe departe, bineînțeles...

Caporalul stătu nițel pe gânduri, netezind cu palma fața de masă și apoi zise:

— Tovarășe Haralamb, nu mă prea pot lăuda că am făcut mare lucru în privința asta, însă un om de nădejde am reușit totuși să atrag de partea noastră...

— Ofițer?

— Da, ofițer, întări caporalul. E chiar comandantul companiei unde sunt eu. Sublocotenent de rezervă. Îl cheamă Victor Ganea, v-am mai amintit de el la început când am dat efectivele, profesor de latină în viața civilă, undeva într-un oraș din Ardeal...

— Mda...

— A învățat carte în condiții foarte grele. A fost argat, îl cunoaște chiar un om concentrat de la noi din companie care e dintr-un sat vecin cu el.

— Și cum l-ai aflat?

— L-am studiat de mai multă vreme și mi-am dat seama că e mai deosebit decât alții. Are o atitudine înțelegătoare față de ostași, nu le face mizerie, stă deseori cu ei de vorbă și le înțelege necazurile. Chiar s-a exprimat într-o zi că războiul pe care-l ducem „e o aventură din care cu tristețe trebuie să constatăm că unii profită și alții plătesc. Plătesc chiar cu viețile lor”. Sunt cuvintele lui.

— Da, e interesant.

— Acum e plecat într-o delegație la București și Craiova, dar trebuie să se întoarcă. A rămas plutonierul major Grădinaru „tatăl companiei”, cum își zice el, și numai în răcnete și pumni ține oamenii.

— Bine, tovarășe Valeriu, zise Haralamb, ai grijă și apropie-te mai mult de acest sublocotenent Ganea, parcă așa ai zis că-l cheamă, nu?

— Da, așa.

— Totodată fii prudent. Știi, centrul ne cere tot mai mult să atragem de partea noastră și ofițeri. Dumneata l-ai depistat pe acest Victor Ganea. Foarte bine. Cum vine din delegația aceea, ocupă-te mai mult de el, studiază-l mai temeinic, vezi cum discuți și cum pui problema; am vrea să avem confirmarea dumitale că ne vom putea bizui pe el. Să putem raporta „Fulgerului” și de acolo mai sus. Deci mare grijă…

— Nouăzeci la sută sunt convins că e foarte apropiat de vederile noastre, tovarășe Haralamb, zise caporalul cu certitudine. De unde trag această concluzie? De vreo patru ori, sub diferite motive am fost la el acasă și discuțiile noastre au alunecat în mod firesc spre problemele cele mai importante ale zilei: războiul care ne-a adus numai necazuri, mizeria poporului, nedreptățile care ne-apasă… Spre surprinderea mea, mi-a vorbit foarte deschis arătându-și limpede poziția față de aceste probleme: i-a urât întotdeauna pe cei avuți, războiul e susținut de profitori, de capitaliști, nu poate suferi actualul regim dar, spunea el, îi e ciudă că nu se ridică mai repede o forță care să pună capăt dezastrului… Știa de unele acțiuni ale partizanilor din Valea Prahovei, chiar citise un manifest al partidului ce-i căzuse întâmplător – spunea el – în mână.

— Foarte interesant…

— Apoi, altceva, zise Dincu. El le scrie ostașilor cărțile poștale către cei de acasă. Și nu numai că se ferește să scrie plângerile și nemulțumirile bieților oameni împotriva mizeriei și a războiului, așa cum cer ei, dar chiar întărește aceste probleme, alegând cuvintele cele mai potrivite.

— Ce vorbești?

— Așa cum vă spun. Iar acum două săptămâni, urmă caporalul tot mai aprins, au fost aduși în cazarmă, sub escortă, patru militari care dezertaseră din trenul ce-i transporta pe front. Au declarat deschis că nu vor să mai lupte să se mai ducă și alții la război din cei care stau pe-acasă scutiți pe motiv că sunt cultivatori de tutun, fasole, soia și câte și mai câte. Cei patru au fost băgați la închisoare până a li se face acte de trimitere în judecată. Ei bine, nici până astăzi sublocotenentul Victor Ganea nu le-a întocmit aceste acte. Mai mult, a dat ordin să li se dea mâncare de la cazan integrală și nu rația redusă de închisoare și uneori îi scoate la muncă prin curtea cazărmii chiar fără santinele.

— Și i se tolerează asemenea lucruri?

— Văd că i se tolerează, răspunse sigur pe sine caporalul. I se tolerează, pentru că e un om dintr-o bucată care știe cum să discute cu colonelul, comandantul P.S.-ului. Vine cu argumente, cu justificări, mă rog, știe cum să pună problema, încât nimeni nu reușește să-l acuze pentru ceva. Tovarășe Haralamb nu știu, dar am impresia că el cunoaște munca ilegală a partidului, că nu e străin de lupta noastră… Mi se pare că prin Banat sau Ardeal a făcut chiar parte din grupul de simpatizanți ai partidului nostru…

— Pe ce te bazezi când faci această afirmație?

— Mi-a dat să înțeleg lucrul ăsta…

— Bine, tovarășe Valeriu, încuviință Haralamb, atunci așa cum ți-am spus, găsește prilejul și mai discută cu el. Însă foarte, foarte pe departe. Ți-am spus, când ești complet sigur asupra lui, îmi dai de veste ca să-l anunț pe „Fulgerul”. Și nu-i neglija nici pe cei patru militari care n-au vrut să se mai ducă pe front. Vezi care le sunt vederile, analizează și trage concluziile potrivite. Cam asta a fost tot ce aveam să discutăm. Eu îți urez succes pe mai departe și am să informez „Fulgerul” de tot ce-ați făcut voi tineretul până acum…

Zicând acestea, Haralamb se ridică de la masă și-i întinse mâna lui Dincu, strângându-i-o cu putere, tare, bărbătește.

— Vezi, ai grijă cum părăsești casa, îl sfătui el pe caporal. Profită de faptul că plouă și că e întuneric. Când fulgeră, stai locului lângă un zid și nu mai înainta, ca să nu fii văzut… Așteaptă omul de legătură și la viitoarea întâlnire nu mai veni în uniformă…

— Am înțeles. Rămâneți cu bine și sănătate!

Afară continua să plouă cu găleata. Apa șiroia năvalnic din burlane, noroind și mai mult trotuarele. Din loc în loc răsăreau în lumina scurtă a fulgerelor bălți lucii ca niște oglinzi. Apoi după ce șerpuirea de foc a fulgerelor se stingea, întunericul devenea parcă și mai dens, aproape de nepătruns, încât nu vedeai nici la doi pași înainte. Dincu își potrivi mai bine boneta pe cap, ridică gulerul bluzei de doc și, după ce stătu mai întâi câteva clipe înapoia porții, ca să se încredințeze că nu mai trece nimeni pe stradă, ieși, mistuindu-se în beznă.

Ploaia îi biciuia fața, uneori, dar el alerga pe lângă zidurile caselor, să ajungă cât mai repede la cazarmă. Nu se gândea decât la un singur lucru: partidul trăiește, acționează din plin,

pătrunde tot mai mult în conștiința maselor. Nu cunoștea nici un membru de partid al organizației locale, în afară de Haralamb care se vede că avea sarcina să se ocupe de tineretul comunist, dar tocmai prin el, prin „bătrânul”, cum îl numea pentru sine, întrevedea viața partidului.

13

Era într-o după-amiază. Soarele trecea către asfințit și umbrele caselor, pomilor, stâlpilor de telegraf se alungeau tot mai mult pe pământul uscat de arșiță. Sandu, feciorul lui Ion Raicu, un băiat de vreo șaptesprezece ani, stătea în curtea casei sale, la umbra unui vișin și cu briceagul încerca să cioplească un cui de lemn pentru strâns o coardă a viorii. Sosise în dimineața aceea de la Constanța, unde fusese cu mai mulți muncitori ai Șantierului naval și avea să rămână aci în oraș pentru a se pregăti în vederea examenelor particulare ce trebuia să le dea la liceu. Găsise casa pustie, așa cum o lăsase la plecare. Ferestrele acoperite cu scânduri, ușa blocată cu șipci groase bătute în cuie. Prin curte bălării înalte, sălbatice. Nu-l întâmpinase nimeni, pentru că nu mai avea pe nimeni. Mama îi murise în noaptea de 4 aprilie, în timpul primului bombardament aerian asupra orașului. O surprinsese năvala bombelor pe străzi, alergând către Șantierul naval, unde auzise că primul val de avioane făcuse prăpăd nu alta. Plecase să vadă ce face soțul ei, și nu s-a mai întors. Dimineața, în zori, Sandu și tatăl său au găsit-o pe un trotuar, în fața cinematografului „Regal”, nemișcată, cu pieptul sfârtecat de schija unei bombe ce distrusese două case din apropiere. La câteva săptămâni după aceea, veniseră două mașini ale poliției și-l ridicaseră de acasă pe Ion Raicu, bănuit a fi comunist. Se afla închis în beciurile poliției, ori la penitenciar, băiatul nu știa unde anume, se făceau anchete peste anchete, dar nici nu era judecat în vreun proces, nici nu i se dădea drumul. Sandu nu-l văzuse decât o singură dată, în curtea poliției, într-o dimineața când venise să-i aducă flanelul, bocancii și paltonul, deoarece, după cum îi spusese un gardian, avea să fie transportat într-un lagăr din țară de unde nu se știa când avea să se mai întoarcă. Atunci, tatăl îi zâmbise liniștit, cu ochii blânzi și-i spusese să aibă grijă de casă, să se țină de muncă, de carte, să fie corect la Șantier și pretutindeni, să trăiască totuși cu speranța că nu va trece multă vreme și se va întoarce acasă.

De dimineață, când coborâse în gară venind de la Constanța, Sandu se întâlnise cu mama unui ucenic, coleg de-al lui de atelier, care-i spusese c-ar fi auzit că tatăl nu se mai află la poliție și nici la închisoarea din oraș, că ar fi evadat de vreo

două săptămâni și nimeni nu știe unde este. Cel puțin așa umblă vorba printre muncitorii care-l cunoșteau și care pesemne auziseră aceste lucruri de pe la vreun gardian guraliv. Dar cum o fi evadat, unde se afla, cum o ducea cu sănătatea, Sandu nu știa nimic și nimeni nu-i putea da vreo informație. Să se ducă la penitenciar și să vadă, poate s-o înduplece vreun paznic să-i spună câte ceva? Sau poate pe la poliție? Dar oare familia profesorului Gheorghiu, vecinii lui, nu știu nici ei nimic?

Sandu lucra repede cu lama briceagului, fasonând viitorul cui de vioară, dar nu uita să privească din când în când prin crăpăturile ulucilor, în speranța că poate o s-o zărească pe Dana. N-o mai văzuse de aproape două luni de zile și-i era tare dor s-o întâlnească. Curtea profesorului însă era pustie. Ferestrele casei închise, iar sub umbrarul viței de vie nu se vedea țipenie de om. Probabil că nu era nimeni acasă sau dormeau, așa cum făcea mai toată lumea după-amiezele, deoarece nopțile oamenii stăteau de priveghi până spre zori, să vadă dacă nu cumva se mai abate vreun val de avioane americane asupra orașului. În acel ceas al după-amiezii soarele trecea încet către asfințit, dar cu toate astea era încă destul de cald și o zăpușeală înăbușitoare stăruia în aerul încins. În fața cuștii sale, câinele profesorului, un dulău mare, lățos, dormita cu capul pe labele dinainte, tresărind când și când la înțepătura vreunei muște ce nu-i dădea pace și i se plimba pe ochi.

Deodată, una dintre ferestrele dinspre curte se deschise și Sandu tresări. Lăsă lucrul și porni încet către gard, pășind în vârful picioarelor să nu fie auzit. Se apropie cu răsuflarea întretăiată și privi stăruitor printre uluci. Pe după perdeaua de mătase albă, zări capul Danei, cu părul ei lung, blond, revărsat peste umeri. Se pieptăna. Agățase o oglindă de ivărul ferestrei, se privea în ea și-și trecea încet, cu gesturi lenețe, pieptenele prin păr, plecându-și cu o anumită grație capul într-o parte, de parcă s-ar fi știut admirată. Într-un târziu, prinse două agrafe într-o parte și alta a frunții, după care dispăru în cameră. Reveni după câteva clipe, dădu perdeaua la o parte și cu o cană de tablă smălțuită începu să ude florile din glastrele de pe pervazul ferestrei.

— Dana! strigă mai mult șoptit Sandu, parcă cu un fel de temere în glas și, înălțându-se pe vârfurile picioarelor, căută să se facă zărit peste gard.

Fata tresări și rămase mirată, cu cana în mână. Privea nedumerită în toate părțile, nu știa de va fi fost glas de om sau numai așa, o părere.

— Aici, aici, Dana! zise Sandu și înălță mâna să-i arate locul unde se află. Hei, mă vezi?

— Ce, te-ai întors Sandule? întrebă ea mirată, cu licărul bucuriei în priviri. Vai, ce bine-mi pare! Te rog așteaptă-mă, vin îndată…

Perdeaua căzu și peste câteva minute Dana apăru în ușa verandei, veselă, zglobie, într-o rochie de vară albă, decoltată, strânsă în talie cu un cordon roșu. În picioare avea tot sandalele ei în barete, singurele de altfel cu care se încălța când ieșea în oraș. Alergă către poartă, ieși în stradă, apoi intră alături, în curtea casei lui Sandu.

Nici nu închise bine poarta, că băiatul îi ieși grăbit în întâmpinare, deschise larg brațele și o strânse la piept sărutând-o apăsat pe ochi, pe buze, pe frunte. Apoi, dându-și seama că poate l-a zărit careva de prin vecini și mai ales că era într-o cămașă cam murdară și pantalonii de toate zilele cu care mergea la lucru, jegoși și unsuroși, se rușină pe dată și-și ceru scuze că nu se schimbase. „Nu se face, chiar așa…”

— Hai, lasă, nu mai face pe fandositul! îi zise Dana și în glumă îi răvăși părul castaniu, ondulat… Ce, eu te plac pentru hainele tale?

— Ei, ce faci? Îmi strici frizura! se împotrivi glumind Sandu. De două ceasuri mi-o tot aranjez ca să te dau gata…

— M-ai dat gata mai de mult, și nu cu asta, zise Dana prinzându-l de mână și pornind cu el către fundul curții. Pe vremea aceea, dacă-ți amintești, erai tuns în cap ca un soldat…

— Cu ce te-am dat gata? fu curios să afle Sandu și se opri în loc, s-o privească drept în ochi.

— Știi tu cu ce…

— Zău că nu știu…

— Ei, cu felul tău de a te comporta, cu curățenia ta sufletească, cu caracterul tău deosebit, cu multe…

— Cu multe și mărunte, râse Sandu.

— Fie și mărunte, cum spui tu, conveni Dana, dar să știi că mărunțișurile astea sunt de mare importanță… Când ai venit?

— Azi dimineață.

— Definitiv?

— Cred că da, zise el și-o rugă să se așeze pe o bancă sub vișinul din fața casei. Vreau să-mi dau examenele. Liceul pe unde-o fi?

— Dragă, e tocmai în comuna Șișești, răspunse Dana, făcându-și vânt cu palma în dreptul frunții. Uf, ce cald e, se lasă seara, dar tot e zăpușeală.

— Deci, în Șișești?

— Da, în Șișești, întări fata. Acolo-s toate cataloagele, registrele, o parte din bibliotecă. Bietul tata, când vine de acolo, o dată sau de două ori pe săptămână, cum poate și el, că e chemat pentru diferite treburi administrative, cade frânt de oboseală…

— Ce mai face dumnealui? se interesă Sandu. Tot așa de sever este?

— Cum îl știi. Numai că a cam slăbit…

— Și Mihai? Ce mai știți de el? Aveți vreo veste?

— Nimic, nici una, minți Dana. Și tata și mama sunt foarte îngrijorați că n-a mai dat nici un semn de viață.

Conspirativitatea în privința fratelui nu-i îngăduia să trădeze cu nimic prezența lui în oraș. Orice neatenție cât de mică în legătură cu întoarcerea lui acasă, l-ar fi putut costa chiar viața. Mihai stătea toată ziua în casă, în odaia dinspre stradă și urmărea, de după perdea, cine trece și încotro trece, veghind să nu fie luat cumva prin surprindere.

— Ți-a fost dor de mine? întrebă Dana ca să schimbe firul discuției. Nici n-ai scris…

— Mi-a fost, Dana, mărturisi sincer Sandu. Ce să-ți scriu? Banalități? Cu cenzurarea asta a scrisorilor, parcă nici nu-ți mai vine să-ți așterni pe hârtie gândurile adevărate.

— Și ce făceai tu aici? întrebă fata luând de pe scaunul alăturat betișorul cioplit.

— Un cui pentru vioară. S-a rupt cuiul de la nota *la*…

— la te uită dom’le! se miră ea. Te știam mare viorist, dar nu și meșter de viori…

— De nevoie înveți de toate. Eu, acum de când sunt singur, spăl, gătesc, îmi cos nasturii, ciorapii… Apropo, știi ceva de tata?

— Se aude c-ar fi evadat, răspunse Dana în șoaptă, dar nu știu sigur. Tata l-a văzut acum vreo săptămână sau nu, două, da două, l-a văzut pe sala poliției. Tocmai ieșea de la comisarul-

șef…

— Daaa? se miră Sandu. Atunci dacă a evadat înseamnă că a făcut lucrul ăsta de curând…

— Tot ce se poate…

Tăcură un timp amândoi. În curte ea și pe stradă coborâse o liniște adâncă. Doar undeva în depărtare se auzea o căruță uruind pe caldarâmul străzii. Dana ascultă o clipă zgomotul roților stingându-se în amurgul ce se lăsa pe nesimțite, apoi întoarse capul și-l privi într-ascuns pe Sandu. Cât de mult se maturizase băiatul acesta! Fața i se înăsprise, brațele îi deveniseră mai puternice, mâinile îi erau îmbibate cu uleiuri și pilitură de fier, iar cămașa murdară era grea de sudoare și praf. Îl cunoștea de patru ani, de când se mutase acolo cu părinții săi. Crescuseră unul lângă altul, își scriseseră primele scrisori de dragoste, timide, stângace, se întâlniseră și se plimbaseră de atâtea ori prin parcurile orașului după-amiezele sau în zilele de sărbătoare. Îl cunoștea, era un băiat răbdător dar hotărât, cu un suflet deosebit, care știa să primească loviturile, dar mai ales știa să lupte, adunând în inimă putere pentru a învinge pe cei care-l apăsau, îl dușmăneau. După moartea mamei lui, Dana îl zărise adesea printre gard stând singur și plângând. „Suferi mult, Sandule, îi spunea ea ca o alinare. Te înțeleg…” „Nu, Dana, nu sufăr, mă doare mult de tot… Dar…” Înălța capul bărbătește, hotărât să alunge chinuitoarele gânduri. După o clipă, însă, lăsa iar fruntea în pământ și cădea într-o uitare adâncă. Îi arestaseră apoi tatăl, îl chemaseră și pe el la poliție în mai multe rânduri și-l bătuseră cu pumnii, cu frânghia udă, cu bastoanele de cauciuc, ca să vorbească despre „activitatea clandestină comunistă” a părintelui său. N-a scos un cuvânt. A tăcut și a răbdat scrâșnind din dinți, adunând în suflet ură și răzbunare. „Prea de timpuriu ai început să suferi, Sandule”, îi spunea Dana când îl întâlnea și el îi povestea toate câte i se întâmplau. „Nu-i nimic, răspundea el, e bine că ne dăm seama de timpuriu cât îi de strâmbă lumea și cât îs de hidoși călăii care apără această strâmbătate…” Ultima lovitură venise la câteva zile după arestarea tatălui. Băiatul fusese dat afară din liceu, cu drept de a-și da examenele în particular. Inițial se făcuse propunerea să fie dat afară din toate școlile statului, dar singurul profesor care se ridicase în apărarea lui și obținuse, după îndelungate pledoarii, înlăturarea acestei propuneri, fusese

Vlad Gheorghiu. „Domnilor profesori, colegi, vorbise el în ședința aceea. Nu fac politică și de aceea cuvântul meu, intervenția mea să nu fie socotite ca fiind ale unui politician. Deci, departe de mine gândul și deci și de dumneavoastră, aceia care aveți vreo intenție de acuzare asupră-mi, de a mă considera adeptul vreuneia sau alteia dintre ideile partidelor politice. Dar îl cunosc pe acest băiat de atâția ani de zile, a crescut sub ochii mei, aș putea spune în curtea mea, alături de copiii mei, îi cunosc părinții, oameni cinstiți, muncitori, respectați în cartier. Se spune că tatăl său ar fi fost arestat pentru că-i comunist. Se prea poate să fie comunist – cum tot la fel de bine se poate să nu fie. Mă rog, aici îi vorba de politică și la politică nu mă pricep. Dar, domnii mei, în chestiunea de față nu-i vorba despre părinte, ci despre un elev al școlii noastre. Alexandru Raicu, iubiți colegi, e un băiat eminent, cu bune rezultate la învățătură, în două rânduri chiar premiant, cu o purtare exemplară. Și cunoscându-l deci, socotesc că se face o mare nedreptate dacă adoptăm propunerea colegului nostru Stanciu, de la catedra de latină. Mi-aș permite chiar să cred că luând o asemenea hotărâre, nu facem altceva decât să dăm dovadă de iresponsabilitate în fața societății!”

Vlad Gheorghiu se așezase pe scaunul lui de la masa consiliului profesoral, sub privirile tăioase ale lui Stanciu. Apoi, nemaiputând suporta fulgerele dușmănoase ale ochilor acestuia, se ridicase din nou și adăugase: „Am uitat, domnilor, să fac o remarcă, și rog să fiu scuzat pentru această nouă intervenție. V-am spus că nu fac nici un fel de politică și nici n-am făcut. Colegul nostru, domnul Stanciu, președinte al organizației locale a partidului țărănesc, organizație desființată dar destul de activă în inima domniei sale, cred că-și susține propunerea împotriva elevului Raicu Alexandru numai pe considerente politice. Dumnealui e țărănist iar tatăl elevului, v-am spus, se zice că e comunist. Or, cred că asemenea considerente personale nu trebuie să stea la baza unei hotărâri când discutăm – și trebuie să discutăm în lumina dreptății – situația unui elev și încă a unui elev eminent!”

Se așezase din nou, aprins la față, congestionat, sub privirile pline de mirare ale celorlalți profesori. Când a fost pusă la vot propunerea profesorului Stanciu, acesta n-a găsit decât trei adepți, împotriva ei ridicându-se douăsprezece mâini. Astfel

Sandu a rămas să dea liceul în particular, fără a mai fi exclus din toate școlile statului.

Dana îi povestise toate aceste lucruri lui Sandu și de atunci el îl stima și mai mult pe profesorul Gheorghiu. Intrase imediat ca ucenic la Șantierul naval, fiind sprijinit la angajare de câțiva muncitori, prieteni ai tatălui său, și începuse a prinde rostul meseriei de strungar. Șantierul fusese bombardat în câteva rânduri, își mutase o parte din ateliere în pădurea Crihala și în comuna Malovăț, iar în urmă cu două luni Sandu plecase cu lotul muncitorilor detașați la Constanța…

Cobora amurgul. Zgomotele orașului piereau cu fiecare clipă ca afundate într-o apă. Începea încă o noapte de beznă sub camuflajul acela total, încă o noapte de așteptări înfrigurate, de teamă pentru eventualele incursiuni ale bombardierelor americane. În corcodușul din fundul curții, găinile se și rânduiseră pe crengile înfrunzite, pregătindu-se de culcare. Stele firave prinseră a clipi timid în înaltul întunecat al cerului, ca niște luminițe îndepărtate, mângâiate de vânt.

— Pe la Constanța au fost bombardamente aeriene? întrebă într-un târziu Dana, punând mâna pe brațul lui Sandu.

— Au fost, dar n-au provocat atâtea distrugeri ca aici.

— Severinul e oraș martir, ce crezi! zise Dana râzând. De vreo două ori a și fost citat de Antonescu pe națiune.

— Dacă mai bombardează americanii de vreo trei ori, cred că până la urmă n-are ce mai cita pe națiune domnul mareșal, răspunse Sandu cu ironie în glas. Tu nu vezi că sunt străzi întregi unde n-a mai rămas nici o casă în picioare? Ia de pildă bulevardul Carol. Am venit azi dimineață către casă și m-am uitat de-a lungul lui mirat și în același timp revoltat. De la gară și până în centru, toate clădirile au fost făcute zob…

Fata tăcu un timp, sprijinindu-și capul pe umărul lui, apoi înălță fruntea și zise:

— Ascultă, vreau să-ți aflu părerea într-o anume privință. Mi-o spui?

— Desigur, acceptă Sandu. Pentru tine eu nu am gânduri ascunse, știi lucrul ăsta și de aceea te rog să mă întrebi orice că am să-ți răspund cu toată sinceritatea…

Dana stătu o clipă pe gânduri, privind covorul sclipitor de stele, căutând anume în minte cuvintele cele mai potrivite, care să exprime ceea ce vroia să afle. Într-un târziu zise:

— Spune sincer, ce crezi tu despre toate câte se întâmplă în țara noastră?

— Cum ce cred? se miră Sandu și o privi cu ochii mari, neînțelegând ce anume vrea să afle de la el.

— Părerea ta sinceră, știu, ești sincer, mi-ai spus…

— Bineînțeles, dar dă-mi măcar câteva jaloane, să pot înțelege ce vrei să-ți spun…

— Jaloane? Ce jaloane să-ți dau? Ți-am spus destul de clar: ce crezi despre toate câte se întâmplă în țară?…

— Și ce se întâmplă în țară? se prefăcu Sandu a nu înțelege, interesat s-o vadă pe ea ce gândește. Îl surprindea felul ei de a pune această problemă, mai ales că până acum n-o auzise niciodată discutând asemenea chestiuni. Și nici în familia ei, total apolitică, după câte știa el, nu se discutau asemenea lucruri. Profesorul Vlad Gheorghiu era cunoscut ca un om intransigent, neînduplecat, aspru și nu admitea, după cum se exprima câteodată, ca „copiii să-și bage nasul unde nu le fierbe oala!” Și acum, iat-o dintr-o dată pe Dana răbufnind, luând inițiativa unei dispute de păreri, pe care el, Sandu, n-o bănuia nicicând că ar putea-o avea.

— Nu zău, Dana, n-ai vrea să fii mai explicită? stărui Sandu și în același timp un gând îi fulgeră mintea. „Ce-ar fi, își zise el, s-o atrag în organizația noastră de tineret? Ar fi bine, o cunosc de atâta vreme, numai să văd unde vrea să ajungă cu discuția…”

Sandu activase în organizația locală un timp, apoi după desele percheziții pe care poliția le făcuse acasă tatălui sau, primise indicația să nu mai participe la ședințe, ci să primească sarcini direct prin Romică Dumitrașcu, cunoscut pe numele conspirativ de Pius. Plecase apoi la Constanța, lipsise două luni de zile și acum, înapoindu-se, desigur că avea să caute să intre în legătură cu Valeriu, secretarul, pentru a fi reluat în evidență.

Și în timp ce el o rugase pe Dana să fie mai explicită în ceea ce vroia să afle de la el, fata, preocupată în aceeași măsură de aceeași problemă, gândea în sinea ei cum să procedeze mai bine să-l atragă pe acest băiat inimos, muncitor, cu un tată în mod sigur activist de partid, în organizația tineretului comunist din care făcea și ea parte. Poate că discuția începută avea să-i ușureze realizarea intenției… Așa că nu mai stătu pe gânduri și-i relată lui Sandu tot ceea ce îl interesa. În țară era foamete, mizerie, prețurile creșteau cu fiecare zi, nu se găseau alimente,

lucruri de îmbrăcăminte… Toate acestea le cunoștea și el foarte bine. Se purtau haine de celofibră și pantofi cu talpă de sfoară sau de lemn… Orașele erau cufundate în beznă, din pricina camuflajului, firele electrice erau rupte, iar din lipsă de curent nu funcționau uzinele, cinematografele, aparatele de radio. Conductele de apă erau sparte… Cozi imense se înșiruiau, încă de la ivirea zorilor, la pâine și mălai și deseori auzeai noaptea câte-un glas strigând în beznă, parcă pentru a nu fi identificat:

Antonescu și Mihai
Ne dau pline cu mălai

Într-adevăr, pâinea era neagră, cleioasă, făcută din tărâțe de mălai amestecate cu paie, cu nelipsitu-i timbru aplicat pe spate, pentru ca impozitul să nu scape nici măcar cu această ocazie guvernanților. Un kilogram de carne de porc, când se găsea, costa 250 de lei, o pâine „populară” de șase sute de grame douăzeci de lei, iar ca să-ți confecționezi un costum de haine îți trebuiau unsprezece mii de lei, adică de două ori salariul mediu al unui muncitor de rând. Uleiul se dădea pe cartelă, gazul de lampă la fel… Numeroase colecte erau lansate pentru front și, pe lângă bani, cetățeanul era obligat să dea îmbrăcăminte, nouă sau uzată, să subscrie la împrumuturile de stat și câte și mai câte…

— Ei, ce părere ai, Sandule, de toate acestea? întrebă Dana într-un târziu. Care crezi că e calea pe care trebuie să apuce poporul nostru, ca să iasă la un drum bun, luminos?…

Sandu întoarse capul și din nou, poate pentru a suta oară, în seara aceasta, o privi pe Dana cu ochi măriți de uimire, parcă n-o mai recunoștea nici măcar fizic. De unde până unde la ea atâta putere de pătrundere, de analiză, de orientare politică?

— Ce să spun, Dana? înălță el din umeri și deschise larg brațele a neputință. Sunt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi… Nu voia să-și trădeze gândurile, concepțiile lui politice, năzuințele lui. Desigur Dana, cu sufletul ei deosebit, inteligentă, apropiată lui, nu l-ar fi putut nicicând denunța. Totuși… era mai bine să fie prudent, să analizeze problemele mai pe ocolite, să aibă timp să tragă anumite concluzii. Bineînțeles vederile fetei îl bucurau, însă nu putea înțelege cui se datora această nouă atitudine a ei față de problemele grele

ale vieții.

— Va să zică, spui că sunt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi? reluă Dana.

— Întocmai…

— N-ai dreptate! îl contrazise ea cu fermitate și-și cuprinse genunchii cu brațele, lăsându-se pe spătarul băncii. Principalul e să înțelegem aceste lucruri. Și dacă le înțelegem, apoi drumul către rezolvare e mult mai simplu…

— Păi de înțeles socotesc că le înțelegem, făcu Sandu pe naivul. Iar dacă-i vorba de un drum, eu după câte știu pot să spun că există în țara asta un far care să-l lumineze, care să taie în noapte drum liber celor mulți…

— Există? făcu Dana cu mirare. Ce fel de far?

— Ei, un far… zise Sandu roșind nițel. Am spus numai așa, la figurat…

— Bineînțeles că la figurat, dar îmi place să cred că expresia ca atare exprimă o realitate, nu?

— Desigur, exprimă o realitate…

Tăcură un timp, rămânând fiecare cu gândurile lui. Întunericul se lăsase de-a binelea și întregul oraș era cufundat în beznă. Contururile caselor dispăruseră cu desăvârșire. Pe deasupra pomilor din grădină, o pasăre își fâlfâia fugar aripile în zborul ei rătăcitor. Dana stătea gânditoare, cu capul sprijinit pe umărul lui Sandu, așa cum îi plăcea să stea mai întotdeauna și simțea un val de bucurie cuprinzându-i întreaga ființă. „Am să vorbesc cu Valeriu despre el, își zise. Neapărat am să vorbesc. E un băiat destoinic, dezghețat, fiu de muncitor… Cum de-o fi rămas până acuma în afara organizației?”. „A crescut Dana, nu mai este aceea pe care o cunoșteam eu, gândea și Sandu. Asta dovedește că sunt mulți tineri ca ea ce pot fi atrași în rândurile noastre. Așa am adus-o și pe Tanța, ucenica de la croitoria doamnei Rafael. Cu prima ocazie, când stabilesc legătura, am să-i spun lui Valeriu despre treaba asta… Îmi pare bine c-o voi avea alături de mine…”

Pe stradă se auzi undeva îndepărtat fluierul unui gardian. O mașină claxona strident către bariera orașului și un tren, șuierând ascuțit, cobora zgomotos dealul Balotei spre gara Șimian. Dincolo de gard, pe trotuarul ce mărginea casa, un grup de băieți și fete vorbeau tare, zgomotos, ținând-o numai în glume și râsete. Apoi începură să cânte toți deodată în cor, de

parcă strada toată ar fi fost numai a lor:

Ochii tăi nu-s camuflați,
și-ai s-o pați...
Și-o să fluiere sergentul,
c-ai călcat regulamentul
și întregul București l-ai luminat!

— Mămulică doamne, ce beznă, fraților, nu vezi la doi pași. Uite mă, ia uite cum din greșeală îmi bag degetele-n ochi!

Un râs general cuprinse strada. Un băiat dădu un chiot, iar un altul începu să cânte dintr-o muzicuță de gură o sârbă îndrăcită. O fată interveni pe dată, rugător, mai mult țipând peste glasurile zgomotoase ale băieților, să se facă auzită:

— Mircea dragă, cântă mai bine un tango...

— Da, măi, hai, zi un tango!

— Cântă tu, Cristino, pe ăla cu trenul. Hai că ai voce, te-a făcut mă-ta cântăreață...

— Cântăreață călăreață!

— Ohoho, ca alea de la circ!

Iar izbucniră cu toții în râs, umplând strada cu larma lor. Câinii începură să latre. Peste glasul lor răsună din nou melodia stridentă a muzicuței. Urmară chiote, strigăte, frânturi de melodii. În beznă totul se amplifica, creștea, dând străzii o notă accentuată de veselie.

— Mă duc și eu, că e târziu, zise Dana, ridicându-se de pe bancă. Ai mei poate că s-au și culcat.

— Bine, Dana...

— Dar nu m-ai lămurit ce e cu acel far...

— Îmi țin cuvântul și-ți voi spune altă dată, o asigură Sandu.

Zicând acestea, se ridică de pe bancă și o prinse pe Dana de braț. O apropie la pieptu-i și o mângâie ușor cu palma lui aspră pe părul lung, mătăsos. Apoi o sărută lung și apăsat pe buze și simți cum în acea clipă o înfiorare caldă îi cuprinde ființa...

— Hai, mai lasă și pentru mâine, glumi Dana desprinzându-se din brațele lui. Că pe urmă, vorba ălora de pe stradă, o să fluiere sergentul, c-ai călcat regulamentul...

Sandu zâmbi și, luând-o de braț, porni alături de ea către poartă.

— De toate am vorbit, Dana, numai despre noi n-am vorbit

nimic, zise el cu părere de rău în glas. Și cât te-am dorit, câte aveam să-ți spun…

— Serios? se miră ea.

— Foarte serios.

— Lasă, Sandule, că cele ce-am vorbit tot despre noi au fost, zise ea pășind ușor alături de el. Apropo, știi că într-o zi am stat în parc pe banca pe care ne-am întâlnit noi prima dată?

— Când. Mai mergem acolo?

— Când dorești tu.

— Bine, rămâne să hotărâm împreună…

Dana deschise poarta și vru să plece. Sandu însă o reținu o clipă, spunându-i că vrea să-i șoptească o vorbă la ureche și ea, ascultătoare, se întoarse.

— Ce vorbă?

— O vorbă. Hai, vino mai aproape…

Își plecă fruntea. El îi prinse repede capul și-i sărută ochii.

— Hoțule! îl amenință ea zâmbind și fugi în stradă.

Sandu îi auzi pașii pe pietrișul din curtea vecină, apoi o zări printre uluci cum urcă, pată albă în noapte, scările verandei.

14

De aproape două săptămâni de când venise acasă, Mihai își schimbase complet înfățișarea. Era îmbrăcat curat, mereu bărbierit, cu hainele călcate, într-un cuvânt revenise la ținuta lui de om civilizat, dar părul îl avea tot netuns, crescut mare la urechi, și la ceafă, deoarece nu se putea duce în oraș la o frizerie. Se mai împlinise puțin la față, la trup era însă tot slab și, cu toate că se odihnea de dimineața până seara, încă nu se restabilise complet. Neavând ce face, își petrecea vremea citind literatură sau ascultând radioul în camera dinspre stradă. De fapt, mai mult pândea dinapoia perdelei studiind trecătorii și luând seama să nu intre cineva străin în curte, vreun copoi al poliției sau militari de la comenduirea pieții, să-i dea de urmă și să-l aresteze. Plănuise ca, în caz de se va întâmpla ceva, să se ascundă într-un șanț adânc, săpat în grădina din fundul curții, ce folosea drept adăpost pentru alarmele aeriene. S-ar fi strecurat pe ușa din dos a bucătăriei, apoi pe sub coroanele pomilor și în câteva clipe ar fi fost în siguranță. Dar trecuseră atâtea zile și se vede treaba că nimeni nu se mai interesa de soarta lui. Tatăl, Vlad Gheorghiu, fusese chemat la poliție pentru a da declarația aceea și atâta tot. „Pesemne, gândea Mihai, stă cineva la pândă la colțul străzii ziua sau noaptea, să vadă dacă vin sau plec de acasă. Sau poate ei cred că nici n-am venit acasă? Este posibilă și treaba asta... Desigur consideră că n-aș fi atât de imprudent să viu la părinți...”

De fapt, lângă Berlin, Mihai a recurs la un șiretlic ce poate avea să-i folosească. Într-o noapte, în timp ce împreună cu polonezul evadat, încerca să se strecoare neobservat printr-o gară, s-a produs în apropiere o mare catastrofă de cale ferată. S-au ciocnit două trenuri, unul de marfă, celălalt cu pasageri. Pe câmp au rămas sute de morți. Unii dintre ei erau într-atât de mutilați, încât nu li se mai putea deosebi chipul. Ajutat de întunericul nopții și de panica grozavă ce-i cuprinsese pe cei din stație, Mihai s-a furișat prin larma aceea de oameni ce țipau strigând după ajutor, în vacarmul de groază ce stăpânea noaptea. Făcându-se chipurile că ajută la evacuarea răniților, a cotrobăit prin buzunarele unui tânăr muribund și i-a luat actele, lăsând în locul lor carnetul său de identitate militar, scrisorile și fotografiile ce le avea asupra sa. De atunci a călătorit tot timpul

sub numele de Otto Mahler, concesionar de piei de șoareci din München și delegat al unei fabrici de marochinărie din Berlin... „Poate că autoritățile nemțești, descoperind actele, mă consideră mort și mă lasă în pace, își zicea el când vedea că mai trece o zi și nimeni nu-l arestează. Desigur, la început, în primele zile, au trimis hârtii pentru urmărirea mea în toate părțile, dar ulterior, aflându-mi identitatea la locul accidentului de cale ferată, cred că au renunțat să mă mai caute și m-au înregistrat ca atare, decedat. Evadat și decedat..."

Mihai împărtășise și tatălui său aceste gânduri, dar profesorul era neînduplecat în hotărârea lui. Băiatul trebuia să părăsească neapărat casa, altfel din clipă în clipă se putea abate o cumplită nenorocire asupra întregii familii. Cu o seară înainte avusese cu el o discuție foarte aprinsă în acest sens și conflictul în loc să se atenueze, dimpotrivă, se înăsprise și mai mult

— Așadar, băiete, conchisese Vlad Gheorghiu, te rog să-ți cauți un adăpost, unde vei crede de cuviință și unde să nădăjduiești că vei fi în siguranță. Îți sunt părinte, îmi pare rău că te oblig să pleci din casă, dar gândește-te la liniștea familiei noastre. Povestea cu catastrofa de tren și cu găsirea actelor tale nu are temei. Ăștia de la gestapou sau cei de la poliția noastră nu sunt atât de naivi să se rezume la această simplă constatare. Tăcerea lor, faptul că de atâta vreme nu întreprind nimic, mă îngrijorează foarte mult... Cine știe ce pregătesc...

— Nu pregătesc nimic, căutase să-l asigure Mihai. Îți spun eu dumitale că pentru ei concluzia este clară...

— Clară-neclară, te rog să părăsești casa, decretase autoritar profesorul. Pentru dumnezeu, Mihai, înțelege odată că nervii mei nu mai rezistă... Zi și noapte tresar la orice zgomot de pe stradă!

— Bine, tată, consimțise Mihai. În două-trei zile, sau chiar mâine dacă am să pot, cu ajutorul Danei, am să-mi caut acel adăpost, numai să te văd odată liniștit. Contează mai mult liniștea nervilor dumitale decât viața mea...

— Viața ta ți-ai pus-o singur în joc, băiete, după cum te-a tăiat capul. Așa că acum nu-ți rămâne decât să tragi consecințele...

Mihai vorbise după aceea cu Dana și ea îl asigurase că are să se intereseze să vadă ce se poate face cu tăinuita lui găzduire; avea să vorbească cu unele prietene de-ale ei, cu cunoscuți, cu oameni de încredere și într-o zi sau două totul avea să se

rezolve.

Încredințându-l astfel pe Mihai, Dana se gândise în primul rând să ceară sprijin lui Valeriu. Era un om cu experiență, care cunoștea destul de bine legile conspirativității și în afară de asta cunoștea și situația lui Mihai. „Mihai nu mai este un oarecare – cugeta Dana, gândindu-se la fratele ei – este un om care-i urăște de moarte pe fasciști și acest lucru îmi întărește și mai mult convingerea că situația lui îl va preocupa în mod deosebit pe Valeriu”.

Chibzuind astfel, ea mergea în acel ceas al amiezii pe bulevardul Carol către locul de întâlnire cu „legătura” ce avea s-o îndrumeze mai apoi către casa unde urma să aibă loc ședința organizației.

Era cald. Soarele ardea atât de puternic, încât muiase asfaltul trotuarelor. În smoala cenușie, zgrunțuroasă, se vedeau imprimate ca niște efigii, urme de tocuri, blacheuri și ținte. Aerul încins mirosea a fum și a lemn ars. Dana mergea numai pe sub coroanele umbroase ale castanilor și cu o revistă ilustrată își făcea mereu vânt în dreptul frunții, să se mai răcorească. Purta o rochie albă cu cordon din piele roșie, iar în picioare obișnuitele ei sandale lucrate din barete, cu talpă din bucăți de crupon. Prin dreptul liceului Traian, întâlni un bătrân bragagiu, cu păr alb și fes roșu tras pe-o sprânceană, în mână cu o cofă strânsă în cercuri de alamă. Se opri și ceru un pahar cu apă rece.

— Nu estem apa, domnișoara, regretă turcul, înălțând sprâncenele a părere de rău. Numai braga estem. Braga bun pentru domnișora giugiuc!

— Fie și-un pahar cu bragă…

Sorbi cu poftă lichidul gros și dulceag, din făină și lapte, plăti, și în timp ce turcul își trecea mereu monezile peste barba-i sură, murmurând mașinal în urmă-i: „Alah detem saftea, cinstit să fie Alah”, plecă mai departe pe bulevard, cu grijă să întâlnească „legătura”.

Peste drum de teatru, două clădiri fuseseră culcate la pământ de ultimul bombardament aerian. Rămăseseră în picioare numai câteva ziduri, ce-și arătau zugrăveala afumată, două coșuri de cărămidă pentru sobe, iar în fundul curții un garaj cu acoperișul prăbușit într-o parte. Printre mormanele de cărămizi și tencuială, se vedeau țăndări de mobilă, covoare și perdele sfâșiate, sau pe jumătate arse în incendiul ce abia fusese stins.

Grămezi de moloz se întindeau până în mijlocul străzii, împiedicând circulația. Ajungând în dreptul acestor ruine, Dana zări în curtea largă a fostelor case, mulțime de băieți de la liceul Traian, care într-o zarvă de nedescris, numai în cămăși și cu mânecile suflecate, cărau cărămizi și moloz cu tărgile, aruncând totul în două căruțe trase la umbra unui dud. Printre ei se vedeau câțiva profesori, tot în cămăși, ce dădeau îndrumări și supravegheau lucrul sub arșița dogoritoare a soarelui.

Dana grăbi pasul, să nu fie observată. Nu scăpă însă de privirile băieților din clasele mari; urcat pe o grămadă de moloz, unul dintre ei dădu primul de veste:

— Măi băieți, uitați-o pe fata profesorului de istorie

Toți, ca la o comandă, lăsară lucrul și rămaseră cu privirile după Dana. Zeci de tărgi, lopeți, cazmale fură aruncate cât colo, zeci de palme se puseră streașină la ochi, zeci de glasuri începură a șopti: „Frumoasă tipa, fraților. Și are un mers de parcă plutește…”

— Afrodita, fiica lui Uranos, născută din spuma albă a mărilor! strigă deodată un vlăjgan din clasa a opta, înalt și slab, cu părul roșcat și ciufulit.

Și punând două degete în gură trase un fluierat de răsună parcul de peste drum.

— Zi mai bine Pandora făcută de Hefaistos din lut și apă.

— Sau Persefone, fiica lui Zeus…

— Fiica lui Vlad Țepeș!

— Ei, să vedeți voi cum o să vă tragă tat-său în țeapă cu câte un doi chiar în primele zile ale școlii. Îi știți obiceiul…

Dana cunoștea asprimea tatălui și știa că elevii îl porecliseră „Vlad Țepeș”, așa că auzind din urmă strigătele băieților și glumele pe seama ei, se făcea a nu le da importanță. Afișând o subliniată indiferență, mergea repede cu pas hotărât dar mlădiu pe sub umbra răcoroasă a castanilor.

— Un-te duci tu până-n zori, cu papucii roșiori? strigă în urma ei vlăjganul cu păr roșcat și ciufulit.

— Las-o mă, că poate are și ea o întâlnire…

— Trage chiulul de la munca de război…

— Cine poate, oase roade, nu știi proverbul?

— Trage chiulul, dar adeverință că a prestat munca de război tot o să aibă, că e tat-său profesor!

— Crezi că face cumva secretara gură că n-o înscrie până nu-i

aduce țidula? Așî! Asta să i-o spui lui mutu'!

Dana nu mai auzi ultimele vorbe ale băieților și, ocolind clădirea înaltă a teatrului, coborî pe autostrada largă, în curbă, către Baia Comunală. De aici, intră în parcul Rozelor și apucă pe o alee dreaptă ce ducea către Monumentul Eroilor.

Obrajii i se îmbujoraseră, erau aprinși, inima-i bătea cu putere; apucăturile huliganice ale celor câtorva băieți, care avuseseră pesemne de-a face la liceu cu asprimea tatălui său, o indignau. „Niște golani, lipsiți de caracter și de bună creștere!" îi categorisi ea mânioasă și căută să uite. Dar abia făcu câțiva pași pe alee, că deodată tresări. De pe o bancă se ridicase în întâmpinarea ei „legătura". Era același băiat de vreo șaisprezece ani, înalt și slab, cu fața plină de pistrui, ce avea parcă un zâmbet statornic în privire.

— La ora unsprezece, în grădina publică, sus la Turnul lui Sever! șopti el și trecu pe lângă ea, de parcă nici n-ar fi cunoscut-o.

Dana repetă de câteva ori în gând locul și ora, iar când după câțiva pași întoarse capul, pistruiatul nu se mai văzu. Parcă intrase în pământ. Se opri și-și privi ceasul de la mână. Era zece și jumătate. Mai avea o jumătate de oră, deci suficient timp pentru a ajunge la vreme. Așa că mai merse câțiva pași și urcă prin parc pe lângă Monumentul Eroilor, către bulevard.

În grădina publică a orașului, un frumos și bogat parc, umbrit de castani, tei și brazi înalți cu nenumărate ornamentații de merișori și ronduri de flori, se află un loc numit Turnul lui Sever, situat către Dunăre, pe o înălțime dominantă și ascuns vederii atât datorită copacilor, cât și abundenței vegetației ce-l înconjoară. Aici a existat în vechime, cam prin secolul al doisprezecelea al erei noastre, cetatea Severinului, din care astăzi n-au mai rămas decât urmele unei biserici, ale unor locuințe aparținând fostului ban de Severin și ostașilor săi, precum și un turn de piatră înalt de vreo zece metri. Din acest turn privirea putea cuprinde odinioară toată valea Dunării, de la Cladova și până în jos spre Hinova și chiar către înapoi spre fosta câmpie întinsă a Severinului.

Ruinele Turnului lui Sever, importantă construcție medievală, erau înconjurate de un gard de fier ruginit și năpădite de bălării. Pe lângă castrul militar roman Drubeta și piciorul podului de peste Dunăre, construit de vestitul arhitect Apolodor din

Damasc, din ordinul împăratului Traian, ca să-și treacă trupele către Sarmisegetuza, Turnul lui Sever constituie unul dintre principalele locuri de atracție pentru turiștii ce vizitează orașul.

Severinenii, atât de obișnuiți cu descoperirile arheologice din orașul lor, nu le mai dau importanță acestor relicve ale trecutului și nu le mai vizitează decât cu rare ocazii: fie ca părinți, când trebuie să-și însoțească copiii de școală în excursiile locale, fie cu prilejul sosirii în oraș a unei rude sau cunoștințe de pe alte meleaguri și căreia țin neapărat să-i arate unele din podoabele istorice ale orașului de incontestabilă valoare mondială. În rest, plimbându-se duminica prin frumoasa grădină publică, urcă uneori panta abruptă către vechiul Turn al lui Sever și de aici, în asfințitul soarelui, admiră jos în vale peisajul Dunării, cu mulțimea vapoarelor ancorate în port, cu geamandurile ale căror luminițe verzi clipesc seara ca niște licurici în largul întunecat al apelor, cu micul ostrov al Șimianului, acoperit de verdeață; sau contemplă piciorul podului roman ce se zărește dincolo pe malul iugoslav, pe locul vechiului castru militar Egeta…

Iată de ce, se gândea Dana mergând către grădina publică, acest loc atât de retras, lipsit de vizitatori în zilele liniștite ale orașului – cu atât mai mult acum, în timpul războiului când severinenii erau refugiați de frica bombardamentelor în comunele învecinate – fusese bine ales de către Valeriu pentru ținerea ședinței.

După puțin, intră în vechea grădină a orașului. Cine ar fi văzut-o, ar fi fost încredințat că această plimbare pe sub castani nu are de loc o țintă anume. Mergea agale pe alei, cu revista în mână, admirând parcă frumusețea și răcoarea parcului. Ici-colo se vedeau gropi adânci, niște pâlnii uriașe, făcute de bombe, în jur cu pământ răvășit, acoperit în parte de buruieni. Printre copaci se zărea impunătoarea clădire a hotelului turistic, albă, luminoasă, cu vederea spre Dunăre, acum transformată în spital de război. În jurul ei ambulanțe sanitare ce așteptau sub coroanele copacilor, grămezi de paturi de fier și saltele abia aduse, infirmiere ce umblau de colo până colo printre răniții ce-și purtau cu greutate cârjele în scurtele plimbări la umbra binefăcătoare a castanilor.

În dreptul chioșcului deteriorat, în care altădată, duminicile, fanfara regimentului 95 Infanterie cânta valsuri și tangouri la

modă, Dana se opri și privi cu atenție în urmă. În afară de cei din jurul spitalului nu se zărea nimeni în tot parcul și nici pe bulevardul larg ce trecea pe lângă grădină și ducea către gară. Astfel, încredințându-se că nu era urmărită, coborî treptele de piatră ale unei scări mărginite pe-o parte și pe alta de țevi protectoare, ajunse în valea umbroasă unde cu ani în urmă se făcea într-un chip fastuos serbarea împărțirii premiilor pe întregul oraș și apoi începu să urce alte trepte, rudimentar lucrate din piatră de râu, ce duceau către Turnul lui Sever. O liniște odihnitoare, adâncă, învăluia totul în răcoarea din jur. Dana urca treaptă cu treaptă și, ca de fiecare dată când știa că-i întâlnește pe cei din organizație, o încerca o emoție deosebită.

În sfârșit, ajunse pe platoul pe care se afla istoricul monument. Turnul, în parte deteriorat, cu piatra acoperită de mușchi verzi, se înălța singuratic, părăsit, înconjurat de boschete și tufe sălbatice. Rămase o clipă locului să-și tragă răsuflarea. Departe, în vale, apa Dunării sclipea ca o oglindă, iar cheiul portului era pustiu. Un singur șlep se vedea ancorat lângă ponton, iar pe puntea lui o femeie întindea rufele la uscat, agățându-le pe o sfoară între cabina de cârmă și un mic catarg.

— Ce faci, contempli peisajul danubian?

Dana tresări și întoarse capul. În fața ei se afla Sandu. Era îmbrăcat într-o cămașă albă, curată, cu o impecabilă frizură trasă într-o parte, zâmbitor, cu privirea vie, neastâmpărată.

— Tu... aici? întrebă ea abia șoptit, nesigur, și simți că deodată parcă îi încetaseră bătăile inimii. Obrajii i se împurpuraseră. Ardeau...

— Da... aici, răspunse Sandu și-o prinse de mână privind-o drept în ochi, stăruitor, și vesel, sărutându-i pentru o clipă luminițele albastre și limpezi.

— Dar... nu știu... nu înțeleg...

— Ce nu înțelegi?

— Totul... Faptul că tu ești aici...

— Îți spun sincer, nici eu nu mă așteptam să te întâlnesc în acest loc! mărturisi el prinzând-o de braț. Am venit mai devreme și Valeriu printre altele îmi vorbea mereu de Lila. Nu știam cine este această fată, am lipsit doar atât de mult din organizație, iar tu ai venit între timp. Când ai sosit aici sus și te-ai oprit o clipă să privești în jur peisajul, iar el mi te-a arătat, am tresărit de parcă un curent electric mi-ar fi străbătut corpul. Pe cuvânt de

onoare!

— Îți pare bine, Sandule?

— Foarte bine, Dana, mărturisi el fără să-i lase brațul. Cred că-i cea mai frumoasă întâlnire a noastră de totdeauna. Sunt fericit că te știu alături de mine și aici...

Rămase o clipă tăcut, privind-o cu dragoste, învăluind-o în căldura sentimentelor sale adânci. Parcă nu-i venea să creadă că totul e adevărat. Dar ea se afla lângă el, lângă ceilalți din organizație, prezență vie, reală, așa cum nici nu-și închipuise.

— Și când te gândești că eu sondam terenul să văd dacă te pot atrage în rândurile noastre! râse Dana. Îți amintești? Atunci seara, în ziua când ai venit de la Constanța... Când colo, tu erai mai vechi ca mine...

— Să fiu sincer și eu intenționam să te atrag pe tine, spuse Sandu. Și știi de când? Puțin mai târziu ca tine, cu câteva minute, râse și Sandu. După ce ai intrat în curte la tine și am rămas singur, mi-am dat seama că ești alta decât cea pe care am lăsat-o când am plecat pe malul mării...

— Hai, să mergem. Poate suntem așteptați...

Porniră încet, unul lângă altul, ținându-se de mână, ocoliră gardul de fier ce înconjura Turnul lui Sever și ajunseră într-un luminiș. La umbra unui arțar, Tudor Dincu, în cunoscuta-i cămașă militară, cu capul gol și în pantaloni bleumarin, uzați, discuta ceva cu Maxim și cu Romică Dumitrașcu, boxerul. Auzind pași, întoarse capul.

— Ce, vă cunoașteți? se miră el și, ridicându-se întinse mâna Danei.

— Suntem doar vecini, zise Sandu și așternu un ziar pe o piatră, pregătindu-i Danei să se așeze.

Maxim, în cămașa lui zdrențuită și pantaloni soldățești, mari și peticiți, arăta un neastâmpăr deosebit. De cum o văzu pe Dana, chipul i se lumină, înclină ușor capul în semn de salut și-i făcu chiar șmecherește cu ochiul, ca unei vechi cunoștințe. Apoi, parcă nevenindu-i să stea locului, se desprinse de lângă Romică și, venind lângă ea, îi șopti plin de bucurie la ureche:

— Prințeso, azi primesc o mare sarcină. Degeaba mă privești așa, mi-a spus tovarășul Valer. Zău dacă te mint... Și uite colo în pachetul acela mi-a adus și-o pereche de pantaloni, dar tot militari... Noi, ca din cutie...

„Oare Valeriu să fie militar? se întrebă Dana privind către el.

Cămașa aceea înseriată, de croială soldățească... părul tuns... bocancii... Tot ce se poate...”

— Tovarăși, acum pentru că sunteți toți, veniți mai aproape, spuse caporalul, și-i făcu semn lui Maxim să se așeze și el undeva, să nu stea în picioare. Nu avem mult timp la dispoziție, ședința noastră va fi scurtă. Vroiam la început să i-l prezint Lilei pe Gabriel, crezând că nu s-au văzut niciodată, dar văd că lucrurile s-au potrivit mai bine decât mă așteptam. Sosind primul la întâlnire, Gabriel îmi vorbise chiar despre ea, propunându-mi s-o atragem în organizație. „Am o fată, o vecină, cu vederi înaintate, elevă, care îmi dau seama că e alături de noi”, și așa mai departe, mi-a turuit el vreo cinci minute și când colo, el forța o ușă care era deschisă. Îmi pare bine că avem în organizație oameni capabili, care se stimează unul pe altul.

Și-acum să trecem la ordinea noastră de zi, urmă el vorbind pe șoptite. Iată despre ce este vorba.

— Mă auziți?

— Da...

— Partidul pregătește acțiuni mari. La ele trebuie să contribuim și noi, tineretul. Avem patru teancuri de manifeste, tipărite pe hârtie mică, în chip de fluturași, manifeste care trebuie difuzate. Această sarcină o va îndeplini Lila și cu Ștefan. Lila – se adresă el Danei – vei ridica materialul de la adresa pe care ți-o va stabili „legătura” în seara zilei de joi, la ora nouă. Tu, Ștefane, te ocupi de difuzarea acestui material, adică vei lipi fluturașii pe burlane, pe case, pe geamuri, pe garduri, oriunde, la loc vizibil, sub supravegherea Lilei, care-ți va face siguranța... Ne-am înțeles?

— Da, tovarășe Valer! zise Maxim bucuros peste măsură și ochii lui neastâmpărați luciră viu, aprins. Își îndreptă pe dată și umerii, plin de o anume importanță și-i dădu un cot lui Romică, boxerul, vrând prin asta să-i spună: „Vezi, nenicule, ce fac eu? Să nu mai zici una și alta... că sunt înapoiat și mai știu eu ce...”

— Voi, Gabriel și Pius, aveți o sarcină de mare răspundere, urmă caporalul adresându-se lui Sandu și lui Romică. Suntem informați de către „legăturile” noastre superioare că peste maximum zece zile va trece prin stația Turnu Severin un tren de 70 de platforme care transportă tancuri și mașini destinate frontului, la Iași. Trenul vine din Ungaria și are pază nemțească. Tancurile și mașinile germane nu trebuie să ajungă pe front.

Trenul să rămână între Șimian și Balota…

— Cum să rămână? interveni naiv Maxim, privind cu mirare pe fiecare în parte. Să sară în aer, tovarășe Valer, ca ăla de atunci… Altfel…

— Ei bine, fie cum spui tu, să sară în aer! aprobă caporalul zâmbind și ochii lui se luminară de admirație pentru acest puști din cale afară de inimos. Auziți, tovarăși, ce spune Ștefan al nostru: să sară în aer. Pentru asta însă, acțiunea trebuie pregătită cu mare grijă…

— Bineînțeles, spuse Romică, în timp ce-și aprindea o țigară. Dar exploziv?

— Vorbim îndată și despre asta. Când am spus că acțiunea trebuie pregătită, m-am gândit în primul rând la faptul că e nevoie să studiați din vreme toate posibilitățile pentru ca planul să reușească pe deplin și, firește, în cât mai mare siguranță. Pentru aceasta trebuie chiar de mâine să vă deplasați în respectiva regiune, să studiați terenul, să vă faceți un plan de acțiune și să mi-l arătați și mie. Cât despre exploziv, mă voi îngriji eu. Ne-am înțeles?

— Când prezentăm planul, întrebă Sandu.

— În trei zile, prin „legătura” care-l va întâlni pe Romică.

— În regulă.

— Asta-i tot, încheie caporalul în șoaptă. V-am convocat la ședință numai pe cei care aveți aceste sarcini urgente de îndeplinit. Însă, vă rog, prudență, cât mai multă prudență! Conspirativitatea să fie lege de fier…

— N-aveți nici o grijă, tovarășe Valer, că știm noi cum să ne purtăm, îl asigură Maxim și cu mâneca cămășii își șterse ca de obicei foarte nedelicat nasul.

— Și cu asta am terminat, tovarăși, zise Tudor Dincu, ridicându-se de pe piatra pe care stătuse. Vă rog să părăsiți locul la interval de cinci minute. Lila, te rog pornește tu prima…

— Nu, eu vreau să mai discut ceva cu tine…

— Bine, atunci tu, Ștefane, dă-i drumul la vale.

— Gata, tovarășe Valer, sări Maxim de la locul său și vârî repede sub braț pachetul cu pantalonii cei noi. M-am dus ca vântul…

— Și ai grijă, măi, vezi ce faci cu fluturașii aceia…

— Îi fac să zboare, tovarășe Valer. Ei ne aduc pâinea și trandafirii despre care spunea învățatul acela, Max… Sănătate și

vă las cu bine! Și vă mulțumesc pentru pantaloni!

Zicând acestea, micuțul Maxim, cu cămașa umflată de vânt, și pantalonii soldățești largi și peticiți, porni ca o vijelie pe potecă la vale, pierzându-se printre boschetele și bălăriile înalte. Îl urmară îndată Sandu și Romică.

— Ei, ce ai să-mi spui? întrebă caporalul, întorcându-se către Dana.

Ea oftă, trăgând adânc aer în piept, îl privi pe Dincu drept în ochi și zise:

— Totul e referitor la fratele meu, la Mihai…

— A venit?

— Da, a venit. Chiar în ziua când am avut noi ultima ședință și a fost bombardamentul acela…

— I-au dat cumva de urmă?

— Nu, spuse Dana, nu s-a întâmplat nimic rău până acuma. Numai că tata…

— Ce-i cu dumnealui?

— Nu mai vrea să-l țină adăpostit în casă. Îi e teamă și mereu are discuție cu Mihai, cerându-i să plece cât mai neîntârziat. Unde să plece, bietul de el? Unde să se ducă, să se ascundă? A trecut și el prin atâtea necazuri, a scăpat cu viață și acuma… Vezi, eu m-am gândit că prin comportarea lui, prin atitudinea pe care a avut-o acolo față de fasciști, e apropiat de vederile noastre, că l-am putea atrage mai târziu și pe el alături de noi…

— De bună seamă! aprobă caporalul, privind departe, la vale, spre Dunăre, în timp ce căuta în minte o soluție cât mai favorabilă acestei probleme destul de complicate.

— M-am gândit să-ți cer sprijinul, urmă Dana. Cui altcuiva să-l fi cerut?

— Bine ai făcut, încuviință caporalul, trecându-și mereu palma peste frunte, gânditor, preocupat să găsească chiar atunci rezolvarea cea mai potrivită.

Apoi, după o vreme, întrebă, înălțând fruntea:

— Poliția nu s-a interesat de el până acum?

— L-au chemat o dată pe tata la poliție, să dea o declarație în sensul celor susținute de el, că nu mai știe nimic de Mihai de un an de zile. Atât…

— Bine, Lila, zise caporalul, și-o prinse pe fată de braț. Printr-o „legătură” vei primi instrucțiuni în cel mult trei zile unde anume să se prezinte Mihai. Însă te rog să nu-i spui fratelui tău că ne

cunoaștem. Îți dai seama că ar fi imprudent. Motivezi totul vorbindu-i de o cunoștință de-a ta, o colegă, care la rândul ei are un văr ce-l va adăposti. Tu nu m-ai văzut deloc, nu știi cine sunt. E bine?

— Foarte bine și-ți mulțumesc din inimă! spuse Dana emoționată. Eram sigură că tu vei găsi o rezolvare…

— Stai, stai puțin că încă n-am găsit-o, zâmbi caporalul. Poți să-mi spui asta după ce Mihai va fi la adăpost.

— Bine, Valeriule…

— Acum dă-i drumul către casă, o îndemnă el. Ai grijă și observă mereu în urma ta…

Dădură mâna și Dana porni pe aceeași potecă pe care urcase cu zece minute mai înainte. Caporalul privi multă vreme în urma ei, până ce n-o mai zări printre copacii din grădina publică, apoi se hotărî să plece și el.

Când Dana ajunse în fața primăriei, se întâlni deodată față în față cu Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Era o femeiușcă blondă, înaltă și subțire ca o trestie, cu fața pistruiată și prelungă, cu ochi albaștri, mai mult verzi. Avea buze subțiri, pe care nu le farda niciodată. Când râdea, și asta se întâmpla foarte rar, își dezvăluia dinții lați, cariați și îngălbeniți de tutun, ca niște boabe de porumb putred înșiruite pe-o ață. În dimineața aceasta purta o bluză portocalie de olandină, închisă până sus la gât cu nasturi mici și galbeni de metal și o fustă albă din buret, cam uzată, dar bine întreținută. În picioare încălțase pantofii ei de totdeauna: ortopedici, înalți, cu talpă de plută, confecționați dintr-o piele ce imita pe aceea de șarpe. Sub braț ducea un teanc de caiete învelite în hârtie albastră și legate în cruciș cu o panglică albă.

De cum o zări, Dana înclină din cap în semn de salut și vru să treacă înainte, dar profesoara, cu un aer rece și distant, îi făcu semn cu degetul să se apropie.

— Unde ai fost dumneata? întrebă ea pe un ton marțial, micșorându-și ochii parcă s-o privească și mai bine pe elevă.

— La plimbare, domnișoară, răspunse Dana tot așa de rece ca și privirea profesoarei. Până la capătul bulevardului spre gară și înapoi…

— Dumneata nu prestezi munca de război?

— Ba da, prestez. Ieri am fost toată ziua cu elevele clasei

noastre, care mai sunt în oraș și am cărat cărămizi chiar la liceul nostru... Nu știu dacă ați văzut că n-a mai rămas nici un zid în picioare...

— Și astăzi?

— Astăzi... n-am mai fost.

— De ce?

— Pentru că am cerut voie tatei să nu mă mai duc, minți Dana. De dimineață am avut puțină treabă acasă. Apoi când am terminat, era prea târziu...

— Nu e bine că tatăl dumitale îți tolerează asemenea atitudini! vorbi tăios, glacial și autoritar Lizzi Hintz. Dumneata știi și știe și dumnealui, cu atât mai mult cu cât e profesor, că în toamnă nu te poți înscrie la liceu dacă n-ai prestat numărul obligatoriu de ore pentru munca de război. Trupele germane și române fac un efort supraomenesc să apere civilizația de barbaria bolșevică și dumneata nu iei parte la un efort local pentru acțiuni obștești?

Dana vru să-i răspundă că trupele germane nu apără, ci distrug civilizația, că fasciștii lui Hitler sunt principalii vinovați de suferința de azi a întregii omeniri, că dacă n-ar fi pornit ei războiul n-ar fi fost distruse atâtea case și vieți omenești... În consecință n-ar mai fi fost nevoie nici de această muncă de război (ce termen caraghios!)... Își luă însă seama, zicându-și că nu e momentul potrivit să combată mentalitatea prusacă a acestei fiice de ceasornicar neamț, care de la venirea trupelor germane în oraș era mereu văzută la plimbare în compania ofițerilor fasciști.

— ...Mâine să faci bine să mergi la munca de război! stărui profesoara de germană; de atâta enervare pistruii i se accentuaseră parcă, iar fața căpătase o culoare de mozaic. Acuma mergi către casă?

— Da, domnișoară.

— Te rog să duci caietele astea la mine. Știi unde stau?

— Da, pe calea Traian... adică pe strada Mare cum i se mai spune...

— Exact. La atelierul tatălui meu, magazinul „La ceasul de aur”. Îi spui că eu mai întârzii puțin de la masă, deoarece trec pe la Comandamentul german.

— Am înțeles, domnișoară...

Dana luă caietele sub braț, lucrări scrise ale unor eleve

corigente la limba germană, spuse „bună ziua” și plecă cât mai grăbită sub privirile lungi și cercetătoare ale domnișoarei Lizzi Hintz.

— Iar mâine să nu uiți să te prezinți la munca de război! mai strigă ea în urma Danei.

De astă dată, Dana se făcu că nu aude și grăbi pasul. Era enervată peste măsură... Cum de-i răsărise în cale această caricatură de femeie pe care n-o putea suferi, pentru aroganța ei, nici o elevă? Și culmea, are și tupeu: îi dă, ca unei servitoare, să-i ducă caietele acasă...

Trecu prin apropierea magazinului de coloniale al lui Cristescu, unde era o coadă imensă – se dădea uleiul pe cartelele nebarate, câte un sfert de litru de persoană. Printre cei ce stăteau la rând o zări și pe Liliana. Era în rochia ei albă cu năsturași albaștri și în mână cu o plasă cu două sticle. Îi făcu un semn cu mâna, ea îi răspunse la fel, și se depărta.

15

Ostașii companiei „depozit” din regimentul 95 Infanterie se aflau afară la câmp, între râpele cu pământ galben, lutos (unde câțiva țigani înălțaseră două cuptoare de cărămidă) și drumul ce ducea către comuna Cerneți. Stăteau în careu, cu armele la picior, moleșiți de căldură, sub soarele dogoritor de august, și-l ascultau pe plutonierul major Grădinaru care le preda o lecție de tactică. Cei mai mulți erau tineri, abia încorporați, niște copilandri, îmbrăcați cu bluze decolorate, ude de transpirație, și pantaloni din doc. Printre ei se aflau și unii bătrâni, concentrați de multă vreme sau înapoiați de pe front, oameni cu spinările îndoite, cu fețele cenușii, aspre, arse de soare, cu mustăți mari, niște moșnegi ce se rezemau în puști ca în toiege. Câțiva dormitau de-a-n picioarelea, cu pleoapele pe jumătate lăsate, clătinându-se ușor, ca niște trestii sub adierea vântului; când și când tresăreau la vorba repezită a majorului și atunci îl priveau buimaci, cu ochii holbați a spaimă, de parcă nu știau pe ce lume se află.

— Bă, inamicul trebuie luat prin *suprindere*! striga Grădinaru, asudat tot, roșu la față, cu mustața zburlită și cascheta dată pe ceafă. Ce-nseamnă *suprindere*? Înseamnă că nu te vede. Dacă inamicul nu te vede, înseamnă că l-ai *suprins*. Asta este. Deci ce este *suprinderea*? Ia spune tu, soldatul Niță Dogaru!

Soldatul Niță Dogaru, un bătrân cocârjat, cu boneta pusă strâmb pe cap, dormea de-a binelea, clătinându-se, gata-gata să se prăbușească. Noroc cu cei din dreapta și din stânga lui care cu câte un ghiont îl mai trezeau uneori, reușind să-l țină în picioare ca între doi stâlpi de poartă.

— Soldatul Niță Dogaru! strigă plutonierul major Grădinaru și făcu un pas înainte, gata să-l mănânce din ochi pe ostaș.

— Ordonați, dom’major! se bâlbâi bătrânul, trezindu-se ca dintr-o amorțeală și lovi călcâiele bocancilor.

— Ce făceai, bă, cap de dovleac? se răsti la el plutonierul major. Dormeai?

— Nu dormeam, dom’major, ia numa mă gândeam așa și vă ascultam pe dumneavoastră cum glăsuiați…

— Ei, despre ce glăsuiam eu?

— Păi… despre armată… dom’major. Despre armată și despre noi toți… despre inamic… despre majestatea sa regele…

— Bă, neghiobule, v-am vorbit eu acuma despre majestatea sa? se înfierbântă Grădinaru și porni cu pas apăsat până în fața bătrânului ostaș.

— Nu, dom'major, ne-ați vorbit de prima dată despre majestatea sa…

— Și-acuma despre ce v-am vorbit?

Soldatul Niță Dogaru lăsă privirea în pământ, frământându-și mintea să ghicească cam despre ce le-o fi vorbit majorul, că de vorbit vorbise el ceva, îl auzea prin vis cum scrâșnește ca pietrele morii lui Ghindoc, de la el din sat, scrâșnește și macină spusele de n-alegi fărâmă din ele. Dar uite, afurisită treabă oricât se străduia nu-i putea da de capăt. Ce anume cântase el în clipele acelea? Rugător, întoarse privirea pe furiș către vecinul din dreapta, un băietan înalt, cu fața îmbujorată, lac de apă, cu ochi negri, vii, neastâmpărați.

— Despre surpriză, nea Dogarule! îi șopti acesta și întoarse repede fața către înainte, să nu-l observe Grădinaru.

— Ei, zii, bă, cap de dovleac! porunci iară plutonierul major. Despre ce v-am vorbit eu? Ori nu v-am vorbit pe românește?

— Ba pe românește, dom'majur…

— Păi atunci?

Soldatul Niță Dogaru înălță privirea și în ochii lui mici, ascunși în crețurile obrajilor se putea citi neliniște, teamă, îngrijorare…

— Ei?

— Dom'major, dumneavoastră ne-ați vorbit despre… despre asta… despre su… despre su…

— Ei, hai, rupe-o!

— Despre… despre…

— Surpriză! șopti iarăși din dreapta ostașul cel înalt, cu fața îmbujorată.

— *Supriză*, dom'major! zise deodată soldatul Niță Dogaru și fața i se lumină ca de o mare izbândă. Asta el Despre su…

— Și ce-i aceea *supriză*?

Bătrânul ostaș se posomorî iară de parcă i s-ar fi așternut o pânză neagră peste ochi. Ce putea el știi ce e aceea *supriză*. El știa numai de necazurile lui, că umblă îmbrăcat militar de aproape cinci ani, ba concentrat, ba pe front, vai de zilele lui, iar ăi de acasă nici tu grâu, nici tu mălai să-și astâmpere foamea. Și războiul ține și tot ține de nu mai are capăt, să se sfârșească odată suferințele oamenilor și să se întoarcă fiecare la casa lui…

— Ei, ia zii, bă, cap de dovleac!

Soldatul Niță Dogaru, tăcea, cu fruntea plecată, cuprins de aceeași teamă și picioarele începuseră a i se muia încât simțea că dintr-o clipă într-alta e gata să se prăbușească. Îl cunoștea pe majurul Grădinaru încă de pe vremea concentrărilor și mai apoi de pe front, era om dat dracului, aspru, și-i sărea țandăra din te miri ce. Și când îl apuca nebunia, apoi lovea cu centura, cu lopata Linemann sau dădea cu bocancul în stomac, de nu-ți aflai alinare săptămâni în șir după ce scăpai din mâinile lui.

— Nu vrei să zici, nu? îl privi Grădinaru tăios pe sub sprâncene, dându-și cu un bobârnac șapca pe ceafă.

— Ba zic, dom'major…

— Păi atunci, de ce paștele mă-ti, bă, mă faci să aștept atâta de parcă ți-aș trage vorbele cu cleștili din gură? Hai? Ia spune ce-i aia *supriză*?

Soldatul Niță Dogaru privi iară pe furiș către dreapta să-i vină salvarea de la băietanul acela înalt, cu fața îmbujorată și băietanul înțelese, că se arăta tare dezghețat, așa că prinse îndată a-i șopti. Dar nu apucă să lege două vorbe, că plutonierul major îl și zări.

— Bă, Chirică… tu-ți dumnezeirea cui te-a încălțat, cine ești tu, bă, de-i sufli boșorogului ăsta, hai?

— Dom'major, n-am su…

— Gura! răcni Grădinaru către el și în aceeași clipă îi și croi două perechi de palme într-atât de tare, încât Chirică se clătină și se prăbuși peste Niță Dogaru.

— Va's'că mă prostești tu pe mine, hai, bă? strigă majorul, roșu de mânie, cu mustața zburlită. Auzi cică n-a suflat… De *par ecsamplu* eu îs orb, nu? Am dat în orbu găinilor…

Chirică își luă boneta de jos, o puse sub brațul mâinii cu care ținea pușca și cu cealaltă mână începu a-și șterge sângele ce-i curgea din nas. Niță Dogaru se căută repede prin buzunare și-i întinse batista sa, un șervet mare, cenușiu, din pânză țărănească, mototolit și murdar.

— Lasă-l, bă, lasă-l, nu-l obloji atâta că nu-i muiere! îl opri majurul. Ăsta n-a mirosit frontu, n-a dat piept cu inamicu, că de da el, alta-i era pricopseala acum! Dincule! se întoarse plutonierul major și strigă către caporal care se afla în flancul drept al companiei.

— Ordonați, dom'major!

— Ia vino tu nițel încoace…

Caporalul Dincu alergă sprinten și se opri la un pas înapoia lui Grădinaru. Aruncă o privire compătimitoare lui Chirică și apoi rămase cu capul sus, așteptând ordinele plutonierului major.

— Mă băiete, începu Grădinaru, ia să-l iei tu pe lunganul ăsta, pe Chirică și pe boșorogul de Niță Dogaru și cum se lasă noaptea faci pe aici pe câmp niște teme de luptă cu… salturi, înțelegi tu?

— Am înțeles, dom'major! răspunse răspicat Dincu, ducând palma la bonetă.

— O sută, două, trei, o mie de salturi, să se ducă tot într-un atac până dau peste inamic și fac cum s-ar spune *supriza*. Ai înțeles, mă?

— Am înțeles, dom'major!

— Că *supriza* mai mult noaptea se face, de nu te vede inamicu… Așa le-am și spus mârlanilor, dar să-i ia dracu', au capete de dovleac, de nu judecă nici măcar cât un bocanc reformat! Ei, acuma ia să-i întrebăm și pe alții câte ceva…

Și plutonierul major Grădinaru a tot întrebat și a explicat și iar a întrebat și iar a explicat până ce soarele s-a ridicat la amiază. Făcuse clăbuci la gură, dar „teoria" s-a prins de ostași ca apa de penele gâștii. N-a fost unul în stare să priceapă două vorbe din toată strădania lui. Și dacă „mârlanii" n-au priceput, că „au capete de dovleac", apoi au fost trecuți pe nota lui Dincu vreo cincisprezece la număr, trebuind ca la căderea nopții să vină și ei aci pe câmp și să facă „salturile către inamic" pentru a realiza cu alte cuvinte *supriza*…

Cum s-a întunecat, cei cincisprezece ostași încolonați, și mai bătrâni și mai tineri, cu puștile pe umăr au pornit în cadență către câmpul de instrucție din afara orașului. Tot mai mult se lăsa întunericul ca o năframă neagră fără sfârșit, acoperind depărtările. În liniștea aceea a începutului de noapte, când zăpușeala încă nu se topise, pe câmp, dinspre comunele Cerneți și Halânga se auzea zvon de glasuri și lătrat de câine, iar undeva către regimentul rămas în urmă se deslușea uruitul roților unei căruțe pe caldarâmul de piatră al șoselei ce ducea spre comuna Șimian.

— Cântăm ceva, măi băieți? întrebă în glumă Dincu, mergând alături de coloană.

— Apoi de cântat ne arde nouă acuma, dom'caporal? zise soldatul Niță Dogaru, ce mărșăluia undeva înapoia coloanei. Vai de zilele noastre, că mai bine am boci și ne-am plânge bătrânețele, că ne-a fost dat la anii ăștia să suferim batjocura unuia și altuia…

— Sst, mă, ăl bătrân, ce-ți veni de-ți porni gura împotriva superiorului? se auzi un glas dinapoi. Te aude dom'caporal…

— De dom'caporal nu mi-e mie teamă! zise Niță Dogaru, că dom'caporal l-am ghicit eu, e om cu inimă bună, e de-ai noștri. Ei, dac-ar fi toți ca'mnealui…

Ajunseră la marginea unor râpe, dincolo de cărămidărie și caporalul ordonă îndată să se ia repaus câteva minute. Oamenii se strânseră în jurul lui și se așezară pe iarba încă încinsă de arșița zilei. Jur-împrejur era liniște adâncă. Foarte de departe, de undeva din întuneric, veneau șoaptele orașului cufundat în bezna camuflajului. Nu se zărea nici măcar o luminiță cât de mică într-acolo. Totul se mistuia într-un negru dens, abia de se ghicea conturul primelor case de la periferie, peste ale căror acoperișuri se înălțau siluetele singulare ale unor plopi.

— Și vă e gândul să ne muiați oscioarele, dom'caporal? începu vorba bătrânul Niță Dogaru, stând cu picioarele sub el și cu arma sprijinită pe genunchi.

— Lasă, mă nea Niță, că face dumnealui cum e bine, zise careva din întuneric.

— Care ești, mă ăla?

— Eu, nea Niță, Totelică…

— Aha…

— Eu nu vreau să vă moi oscioarele, măi tată Nițule, interveni caporalul ce abia își aprinsese o țigară și o ținea ascunsă în pumn, așa cum îl învățase majorul Grădinaru că se fumează pe front, în linia întâi. Ce dracului, nu suntem tot oameni? Mi-a dat domnul plutonier major ordinul ăsta, apăi eu l-am executat și v-am adus încoace. Aici, de, vedem noi ce temă de luptă facem…

— Vedeți, numai vedeți bine și cu folos, dom'caporal, zise iar soldatul Niță Dogaru cu înțeles. Of, doamne-dumnezeule, nimeni nu știe câte salturi din astea am făcut eu în concentrări, pe ploaie și pe viscol, sau în război, prin vifornițele luptelor. Numai cine n-a fost pe front, nu-și poate închipui…

— Că și cine a fost, ori a venit beteag, ori a venit jigărit și amărât ca o umbră.

— Ori n-a mai venit de loc! zise Niță Dogaru. Că vedeți voi, măi, oameni buni, urmă el trăgându-se mai în față să fie auzit de toți, am luat sama că azi trăiesc și trăiesc bine ăia de se învârt, ăia care au neamuri sau proptele la armată și-i scutesc de mobilizare, ăia care dau bani și plocoane… Dară eu, păcatele mele, ce să fi dat? N-am nici uluci la bătătură, dară mite să zic că sunt propitar…

— Cât pământ ai acasă, măi nea Nițule? întrebă caporalul trăgând cu poftă din țigară.

— Cât pământ am? se scarpină după ceafă bătrânul soldat și privi roată în jur, parcă să vadă de este vreunul care poate da un răspuns mai altfel decât al lui. Păi, dom'caporal, am și eu o juma'de pogon și-o grădină pe lângă casă. Încolo, în deal, la cimitir, cât să sari un pas în dreapta și altu în stânga…

Ostașii începură să râdă. Dincu însă nu râse și urmă cu altă întrebare:

— Cine-i cel mai bogat om de la dumneata din sat?

— De la noi? Păi, dom'caporal, sunt mai mulți din ăștia cu stare, zise el și întinse degetele pentru a-i număra. Iacă e unul întâi și întâi cu moșie mare, îl cheamă Tintorescu, Oscar Tintorescu, boier mare pe care nu l-am văzut de vreo douăzeci de ani prin sat. Se zice că stă prin străinătățuri…

— Și cine are grijă de moșie?

— Are un ginere, colonel de cavalerie, unul Dona, ăsta taie și spânzură acolo. Dar acum și ăsta e pe front. Așa. Apăi avem un negustor, unul Stelică Sultan, care ține două prăvălii, una la șușeaua mare, alta mai înspre marginea satului. Asta de la șușeaua mare are și salon pentru nunți, și mașină de umplut sifoane, nu mai vorbesc de mașina lui de treierat, și tractorul, și hambarele, și cășile, că are vreo trei căși toate arătoase, de a zis că vrea să mai aridice una să-l puie-n pozenar pe boieru Tinctorescu, auziți dumneavoastră cum se joacă blestematu ăsta cu banii!?

Niță Dogaru tăcu, întoarse capul în dreapta și-n stânga și întrebă:

— Care-aveți, mă, copiilor, să-mi dați și mie o țigară? Că mi se usucă gura…

— Ia de aici, nea Nițule! îl îmbie caporalul întinzându-i pachetul. Fumezi „Naționale"?

— Fumez, dom'caporal, de ce să nu fumez? Crezi că mai stau

să aleg? Vorba ceea: calul de dar nu se caută-n gură!

Aprinse țigara, slobozi spre înalt câteva fumuri, tuși sec, după care bătrânul ostaș urmă:

— Și cum vă spuneam de negustoru ăla cu două prăvălii, pe nume Sultan… Ei bine, ăsta are doi băietani, iacă nițel mai în vârstă decât Chirică al nostru și decât alții din companie, mă rog, oameni de armată, dar credeți-mă, vă spui pe zâlele mele care le mai am, că ăștia doi nici nu știu unde se află cazarma regimentului, dar să mai fi văzut frontu…

— Au dat bani grei, nea Nițule…

— Au dat, dom’caporal, au dat că au de unde și a avut și cine lua, zise Niță Dogaru cu năduf. Ei, oameni ca alde dom’major al nostru se găsesc prin toate locurile.

— Mă, ăl bătrân, iară vorbești prostii, se auzi un glas înapoia lui.

— De ce vorbesc prostii, mânca-ți-aș sufletu? se întoarse mirat Niță Dogaru și-l căută cu privirea pe acela prin întuneric. Află dumneata care ești că nu-ți văz ochii, că dom’major Grădinaru mi-a cerut cinci mii de lei ca să mă lase acasă de tot…

— Cinci mii?

— Cinci mii! întări Niță Dogaru. Uite să mă bată dumnezău dacă vă mințăsc. Cinci mii în cap. Era atunci, la început, când umblau banii altfel… I-am zâs: „Dom’major, n-am, păcatele mele, nici cinci sute, dară cinci mii, și n-am nici cincizeci de lei în pozonar, de unde să fac eu banii? Dați-mi drumu, că de când mi-a murit băiatu pe front, n-are cine munci peticul ăla de pământ acasă, că muierea îi oloagă de vreo șase ani, abia se târăște pe prispă, și moare cu zile, săraca de ea, și pământu ăla ajunge pârloagă, și n-am nici eu cu ce da foncierea, că vine pirceptoru și bate-n poartă și cere, că așa l-a învățat mumă-sa să ceară…”

— Ai avut un băiat, nea Nițule? întrebă interesat Dincu.

— Am avut dom’caporal, suspină bătrânul și dădu drumul unui oftat din adâncul pieptului. Am avut… Și ce băiat! Înalt și frumos, și ascultător, și muncitor, săritor la orice nevoie, și uite că s-a prăpădit cu zile pe front… Era într-un regiment de dorobanți…

Bătrânul tăcu, lăsă capul în piept și-și șterse lacrimile cu dosul palmei în care ținea țigara aprinsă.

— S-a prăpădit, săracu de el, și s-au mai prăpădit și alții din

sat și din alte sate, urmă cu glas stins, că unde te uiți, dom'caporal, vezi numai cârpe negre la porți. Numa copiii lui Sultan, negustoru nostru, și alții, și alții ca ei stau și au zile... și ce zile! Ei, tot banu bogătanului face politica!

Zicând acestea, Niță Dogaru dădu a lehamite din mână, își potrivi mai bine pușca pe genunchi și tăcu. Caporalul Dincu îl privi câteva clipe, după care zise:

— Așa-i războiul, nea Nițule, mor oamenii... Dacă l-am pornit...

— Apăi, eu l-am pornit, dom'caporal? sări Niță Dogaru cu gura, dându-și cu un gest repezit boneta pe ceafă. Sau poate dumneata? Sau Chirică, prăpăditu ăsta? Sau Totelică de aci, ori moșneagu Gheorghe Cârlig de colo, că parcă-i o umbră în țoalele astea militare? Spune, noi l-am pornit?

— Vrei să spui că nu?

— Îți bați joc de sufletele noastre dom'caporal?

— Atunci cine? întrebă cu un aer nevinovat caporalul.

— Cum cine? Boierii, miniștrii, ăia cu bani, ca de pe urma războelului să facă alți bani. Ei l-au pornit! dădu ca o sentință Niță Dogaru. Așa-i, măi, oameni buni? se întoarse el către ceilalți militari. Am grăit drept sau nu?

— Drept, nea Nițule!

— Apăi vedeți? Asta-i... Dac-ar fi după noi, dom'caporal, uite acușica ai veni cu noi la magazie, ți-am da puștile astea și ne-am tot duce fără să ne mai uităm înapoi!

— Ba eu m-aș uita să n-alerge dom'major Grădinaru după noi și să ne cheme înapoi, zise Totelică, un om între două vârste, cu o mustață neagră, tăiată scurt și un veston prea lung pentru trupul lui puțintel și rebegit.

— Ei, și chiar de-ar alerga, m-aș trage după un dâmb, la o cotitură, l-aș aștepta și i-aș da una în cap cu un bolovan, să mă ție minte toată viața dac-o mai avea minte după aia! zise Niță Dogaru și răsuflă ușurat de parcă s-ar fi răcorit numai la gândul că ar putea odată și-odată să-l răpună pe cel care-i batjocorește zilele acum la bătrânețe.

Alături, stând trântit într-un cot pe iarbă, Chirică încerca să cânte dintr-o frunză, pe care mereu o umezea între buze și nu-i afla în nici un fel rostul.

— E de tei, mă, Chirică? se întoarse către el Niță Dogaru.

— Nu e, nea Niță. E de plop. Când ieșirăm pe poarta cazărmii

și rămăsei mai în urmă să-mi leg moletiera găsii o ramură smulsă…

— Îi bună și de plop, zise Niță Dogaru, dară ție îți arde a cânta?

— Păi, de ce să nu-mi ardă, nea Niță?

— Ești tânăr, ce-ți pasă, de-aia îți arde a cânta. Numai noi cu jalea-n suflet…

— Am și eu jalea mea, nea Niță, vorbi moale Chirică, da-ncerc a o uita, că dacă mă ia gându, iar mă apucă nebunia… Da, da, geaba te uiți mata așa la mine, eu am o nebunie a mea care când mă apucă îmi vine să fac prăpăd în jur!

— Ce nebunie ai, mă Chirică? întrebă Totelică de alături, care se trăsese și el mai aproape, să intre în vorbă. Ia auziți oameni buni… Uite muream și nu știam nimica de județ ăsta…

— Ei, mă doare sufletu când mi-aduc aminte, da rabd și rabd până s-o rupe răbdatu ăsta odată…

Totelică aruncă o privire întrebătoare lui Niță Dogaru și acesta înălță din umeri a neștiință, ca și când ar fi vrut să spună că nu poate ști el pe unde-i umblă mintea lui Chirică.

Caporalul Dincu veni și el mai aproape, aruncă țigara cu un bobârnac departe în întuneric, și-l stârni pe Chirică la vorbă. Flăcăul nu se lăsă mult îndemnat, mai ales că-l ruga chiar caporalul, față de care avea un mare respect, așa că începu a povesti cam de unde-i vine „nebunia” aceea a lui. Cu un an în urmă, în comuna lui, a venit la moșierul Petre Soreanu, fiul acestuia, maior de stat major, ca să-și petreacă concediul la vie. Dar n-a venit singur. A venit însoțit de un locotenent-colonel neamț, unul înalt, blond, cu ochelari cu ramă de aur, căruia i se spunea de către boieri, „domnu Klausing”…

— Îi țiu minte numele câte zile oi avea, vorbea cu răsuflarea întretăiată Chirică și ochii pierduți într-aiurea. Nu l-oi uita în vecii vecilor!

— Ei, și ce dac-a venit neamțu ăsta în sat? întrebă plin de curiozitate Niță Dogaru.

— Păi a venit acolo, în deal la moșie, și a stat vreo câteva zile ținând-o tot într-o petrecere, urmă Chirică cu glas sugrumat de neîmpăcare. Tocma atuncea venise și soră-mea Marioara de la oraș, de la școală, că era la școala de menaj, o dăduse taica să învețe și ea carte, măcar s-ajungă ceva de capu ei că nu l-a lăsat învățătoru în nici un fel până n-a trimis-o la examen că era

bună la învățătură. Așa, și cum spun venise și ea, era fată la șaisprezece ani împliniți, și frumușică, și cuminte, și muncitoare, că numa ce-a venit și auzind că eu cu taica și cu muma ne ducem să muncim în via moșiei ca să scoatem și noi un ban, ea numa ce-a zis că merge și ea, că doară pentru ea muncește taica să facă bani ca s-o țină la învățătură. Și uite așa a doua zi ne-am dus cu toții la vie și administratoru de pe moșie a trecut-o și pe ea la catastif să-i facă parte la plată. Și cum treceam noi așa în cea de-a treia zi pe lângă cerdacu conacului în sus către vie, numa ce zărim acolo sub umbrar, stând tolăniți în două foteluri de pânză, pe George, maiorul, fiul moșierului, în cămașă albă, cu ochelari negri pe nas, și alături de el, pe neamțu ăla, Klausing, cum i-am spus. Stăteau și fumau privind în vale către sat, peste livezi, cum răsărea soarele în dimineața aceea. Și acum am trecut prin preajma cerdacului cu sapele pe umăr, am dat și noi ziua bună așa ca oamenii și ne-am văzut de drum în sus, printre vii. După vreo câțiva pași, taica s-a uitat în urmă, și l-a văzut pe neamț că pune binoclu la ochi și privește după noi, dar și-a zis că de, e omu străin și vrea să vadă cum arată țăranii noștri. Și am ajuns noi în deal, și-am început a da cu sapele pe lângă buștenii de vie. Ei, și n-a trecut mult și așa cam după vreun ceas și ceva numa ce vine o femeie bătrână, una Aristița, îngrijitoare acolo la conac, și spune că a poruncit domnu George ca să vină soră-mea Marioara până la el că are s-o întrebe nu știu ce. Taica a aruncat o privire către mine, eu către el și-apoi după ce s-a scărpinat în cap a zis femeii acelea să se ducă și să-i spună lu domnu George că n-are ce s-o întrebe pe Marioara de vorbă, că el îi boier, băiat subțire, iară ea îi fată de țărani necăjiți și neștiutori și nu-i poate da învățătură, cu atât mai mult vreo povață. Și s-a dus Aristița, femeia aceea și a dus vorba către boier și numa că ne pomenim cu ea ca vine înapoi tot într-un suflet și-i spune lu taica să facă bine și să vină și el cu fata până la domnu George. Taica tot nu s-a dus și atuncea numa ce ne pomenim, așa, cam când se ridicase soarele bine pe cer că răsar printre buștenii de vie chiar cei doi boieri: maiorul și cu ofițerul neamț. Veneau agale, urcând dealu, domnu George tot în cămașa aceea albă, cu mâinile la spate și cu ochelarii negri pe nas și neamțu îmbrăcat în uniforma lui, cu centură neagră de lac și cu șapca înaltă, verzuie. S-au oprit lângă noi și numa ce l-a întrebat băiatu moșierului pe taica de ce n-a vrut sa vină acolo

la cerdac? Ori s-a întors lumea cu susu în jos și vin boierii la țărani?

Taica n-a zis nimic, nici nu i-a aruncat măcar o privire lu George ăsta, ci și-a văzut mai departe de treabă, mușuroind pământul la rădăcina buștenilor, că aveam mare zor, trebuia să sfârșim în săptămâna aceea treaba, că mai aveam și pe-ale noastre pe lângă casă de făcut.

— Vezi, domnule Klausing, cum se poartă țăranii noștri? s-a întors băiatu moșierului către neamț.

— Forte prost! Forte prost, nu-i bun! a clătinat din cap neamțu și cu ochii umbla tot după soră-mea, Marioara, care se îndepărtase câțiva pași mai către deal dând mereu cu sapa. Țăran trebuie ascultat boier.

Taica a înțeles ce vor cei doi și când soră-mea a întors capu către el, numai ce i-a făcut semn din sprâncene și ea îndată a priceput. A lăsat sapa și a luat-o la fugă prin vie la vale, către sat. Neamțu a încercat și el să se ia după ea, așa ca într-o joacă, dar eu m-am pus îndată în cale-i cu sapa înălțată deasupra capului. Înfuriat, el mi-a dat încet sapa la o parte cu mâna, iar cu cealaltă mână umbla să desfacă tocu pistolului. Într-o fulgerare de-o clipă, taica l-a văzut ce vrea să facă și l-a prins de mână.

— Ce vrut? Ce vrut? s-a întors înfuriat neamțu către taica și așa tam-nesam a scos pistolu și a descărcat două focuri în pieptu lui.

Muma a început să țipe. Eu am ridicat sapa și am vrut să-i dau una în cap neamțului, dar s-a pus între noi George, băiatu moșierului, și l-am lovit pe el atât de zdravăn, încât i-am tăiat umărul adânc de tot. Atunci, neamțu a întins repede pistolu către mine și nu știu de unde am avut atâta putere de mi-a venit un gând bun, și i-am dat una cu sapa peste mână, încât pistolu i-a căzut în țărână. M-am aplecat în clipa aceea, l-am luat, m-am îndepărtat câțiva pași și am întins arma către cei doi, spunându-le că ori pleacă, ori trag.

Au plecat. George a făcut câțiva pași, ținându-se cu mâna de umăr, apoi s-a întors și mi-a spus că am să dau socoteală la postu de jandarmi. Taica a murit peste o săptămână, eu am fost luat de jandarmi și trimis într-un batalion de reabilitare și uite așa am ajuns să fac armata înainte de a-mi veni rându…

— Dar când îți vine ție rându?

— La toamnă…

Chirică tăcu și privi roată în jur să vadă ce efect au avut cele povestite de el asupra celorlalți militari din companie. Ostașii fumau în tăcere, clătinau capul dar nimeni nu zise nimic. Numai caporalul Dincu întrebă într-un târziu:

— Și cu boierul cum a rămas, măi Chirică?

— Cu George ăla? Păi am să-l dau în judecată când m-oi întoarce acasă. Dară mi-a spus notaru nostru că nu fac nimic cu procesu, că nu el l-a împușcat pe taica, iară pe neamț, vorba aceea, prinde orbu scoate-i ochii! E străin și n-au ce să-i facă legile noastre… Așa umblă vorba…

— Neamțul ăsta e aici în oraș, zise Dincu. E șeful comandamentului german…

— Cine? se miră Chirică și se dădu aproape de Dincu, să-l privească în ochi.

— Cum cine? Ăla de l-a omorât pe taică-tău. Klausing, că văd că-i ții bine minte numele…

— E aici în oraș? holbă ochii Chirică. Ei, dumnezeirea cui l-a adus pe lumea asta! scrâșni el din dinți, atuncea numa lasă-l pe mâna mea, că-i fac eu de petrecanie…

— Mai încet, măi Chirică, mai încet, nu te-nfierbânta așa, zise Totelică de alături. Nu uita că nemții îs aliații noștri și…

— Și ce dacă-s aliați? sări cu gura bătrânul Niță Dogaru, care tăcuse până atuncea. Să ne fure bucatele din bătătură, să ne bage pe front numai în linia întâi și ei să dea mereu dosu că zic că-s de ilită sau cum se spune, să ne omore ca pe niște vite, auzi să tragă cu pistolu în om nevinovat și să facă ce vor, asta însamnă că-s aliați? Ei, mânca-i-aș ficații lu domnu Clausin ăsta, că uite pentru necazurile lu Chirică, cum l-oi vedea, întâi eu mă-nfig în el…

— Măi, nea Niță…

— Lasă, măi frate, că ajunge cât am tot înghițit, vorbi supărat Niță Dogaru. Uite, măi Totelică, ia-ți inima ta și citește în ea ca într-o carte și citește și-n a altuia, și-n a altuia, și-ai să vezi că și tu și toată lumea sunteți de părerea mea, și tu și toată lumea nu mai puteți suferi toate câte sunt pe capu nostru de când s-a pornit războiu ăsta. Ajunge! Nu știu cum să se facă, dar oricare dintre noi simte că i-a ajuns cuțitu la os! Că trebuie să se întâmple ceva, ca să se sfârșească odată chinu ăsta… Așa-i dom’caporal? Bine am grăit, că uite să mă bată dumnezău dacă

te mint, îmi spune inima că ești om bun și nu mi-e teamă de toate câte le-am sporovăit și noi aicea!

Dincu zâmbea în întuneric și-l încerca în clipele acelea o mulțumire fără margini. Avea în jurul său oameni simpli ca și el, cei mai mulți desigur fără o conștiință politică ridicată, dar care oricând erau gata să fie alături de lupta adevăraților patrioți pentru izbăvirea țării de fasciștii din afară și dinăuntru. Asemuia în închipuirea lui masa aceasta de oameni cu o pastă de lut, materie definită prin o mie și una de însușiri, de caracteristici, proprii modelajului, dar care nu putea căpăta o anumită formă revelatoare decât prin iscusința, prin meșteșugul și priceperea unui neîntrecut maestru în lucrarea obiectelor de ceramică. De felul cum acesta își dă toată osteneala, punând în joc priceperea și talentul, obiectul capătă forma realității. „Câtă forță, câtă înțelepciune, câtă putere de luptă are poporul nostru! – cugeta Dincu în sinea lui, privind pe rând fețele militarilor care se deslușeau destul de bine în noaptea ce acoperea câmpul. Și mai ales câtă putere de pătrundere și de analiză, de înțelegere adevărată a lucrurilor...” Putea oricând să se bizuie cu încredere și cu fermitate pe ei, erau oameni muncitori ca și el, cu aceleași aspirații, cu aceleași nădejdi, oprimați de exploatare, batjocoriți de cei avuți, oameni care datorită unei judecăți limpezi, datorită minților clarvăzătoare dibuiseră în necunoscutul ce-i înconjura adevărata cauză a nenorocirii în care se zbătea țara. Poate că întrezăreau și drumul pe care trebuiau să meargă cu toții pentru a ieși la adevărata lumină a dreptății...

— Uite de-asta am eu nebunia aia de care v-am vorbit, zise ca o încheiere soldatul Chirică. Și numa când văd pe stradă un soldat cu uniformă verzuie, un neamț din ăsta, eu uit că-i aliat sau ce este și-mi vine să mă reped la el și să-i bag baioneta în șale până dau de buric în partea ailaltă, așa-mi vine mie, să știți... Ei, fraților, oftă el clătinând din cap a durere, ce mai om a fost taica și cum și-a trudit el viața, că s-a târât printre oameni ca o furnică din ălea și uite că tot l-a călcat un netrebnic... Asta e!

Chirică tăcu, aruncă frunza ce-o tot umezise între buze, se ridică și se pierdu în întuneric, trăgând pușca după el.

— Are dreptate, bietu de el, zise Niță Dogaru. Nebunii din astea de care zice Chirică avem cam fiecare, că fiecare avem câte-o socoteală de încheiat cu câte cineva: cu boieru, cu

negustoru, cu priceptoru, cu ăi care ne mănâncă viața cu dobânzile pe la bancă, iacă așa cu toți ăștia…

— Ai vrea să nu mai fie boierii mai marii țării, nea Nițule? îl întrebă caporalul și-i puse mâna pe umăr prietenește, simțindu-se apropiat de sufletul lui.

Niță Dogaru râse din toată inima. Râseră și ceilalți ostași pe de lături.

— Zău, dom'le caporal, zise el ștergându-și gura cu dosul palmei, știi numa cum m-ai întrebat dumneata? Așa ca și cum ai fi zis: „Mă, nea Nițule, ți-ar place, mă, să te pupe o femeie frumoasă?" Paște calule iarbă verde, vorba ceea!…

Militarii se porniră iar pe râs și odată cu ei și caporalul Dincu, înveselindu-se peste măsură de mult.

— Păi cum să nu-mi pară bine, dom'le caporal? urmă Niță Dogaru și-i privi pe cei din jur, pe rând, pe fiecare în parte. Aș vrea să fie la cârma țării tot de-ai noștri, țărani ca mine sau muncitori ca dumneata, oameni care ne știu năcazurile și durerile…

— Așa e, nea Nițule, zise caporalul, fiecare am vrea să fie mai marii noștri oameni muncitori ca și noi, dar vezi dumneata, pentru ca oamenii ăștia să ajungă la cârma țării, trebuie să fie schimbate rânduielile astea strâmbe pe care-i așezată țara, să fie altă prețuire pentru omul muncitor, uite ca mine, ca alde dumneata, Totelică, și alții. Or, treaba asta nu se poate face fără luptă, strâmbătatea n-o putem înlătura decât prin luptă, o lupta pe viață și pe moarte împotriva a tot ce-i putred și ne batjocorește, ne mănâncă viața asta și așa destul de amară și de grea. Lupta asta, nea Nițule, trebuie purtată de oamenii care muncesc ca să trăiască, care nu trăiesc de pe spinarea altora…

Caporalul Dincu vorbea cât mai pe ocolite despre viața grea și de mizerie pe care o ducea poporul umilit, exploatat, târât într-un război pe care nu l-a dorit, batjocorit de bogătași și de bancheri, despre ce trebuie să facă fiecare om cinstit, care nădăjduiește să se ivească odată lumină peste întunericul ce-a cuprins țara. El vorbea și ostașii din jurul său, într-o tăcere deplină, îl ascultau fără să clipească din ochi, sorbindu-i parcă fiecare vorbă și minunându-se totodată de câtă deșteptăciune e cuprins gradatul lor, pe care acuma socoteau că-l cunosc și mai bine, că e mai lipit de inima lor și de sufletul lor, că nu-i de mirare lucrul ăsta, deoarece și el e muncitor și-și duce traiul din

ce câștigă cu mâinile.

— Mă înțelegeți, măi oameni buni? încheie într-un târziu Dincu scurta sa discuție cu soldații pe care-i avea în subordine. Voi nu puteți citi ziarele, nu puteți asculta ce se mai spune pe la radio, nu auziți ce mai vorbește lumea prin oraș, că stați în cazarmă, dar eu umblu cu diferite treburi prin oraș, și uite cele ce v-am spus le-am auzit și eu de la unul și de la altul, că lumea vorbește, fraților, și nu numai că vorbește dar adună și venin în suflet și caută fiecare un drum care să ducă spre o viață mai bună…

— Adevărat dom'caporal…

— Oamenii s-au săturat de război, urmă caporalul tot mai insistent, mai convingător, că mulți nu și-au dat numai vita din bătătură la rechiziție, dar și-au dat și viața sau au ajuns schilozi, de nu mai au vindecare, s-au săturat să mai primească pâine, și gaz, și ulei, pe cartelă, s-au săturat să mai plece și să moară aiurea pentru interesele unuia și altuia dintre mai marii țării. Dușmanul nostru de moarte, măi oameni buni, e aici în țară, la doi pași de noi, umblă pe lângă noi ca stafiile de zici că nu-l poți vedea, dar îl vezi dacă vrei, ne suge sângele și ne strânge de grumaji și de beregăți și ne ia suflarea, – îi mareșalul cu toți ai lui, cu nemții lui Hitler și toți cei care s-au dat de partea lor. Așa să știți, măi oameni buni. Ei, uite asta-i toată chestiunea ce aveam să vă spun.

— Drept și pe inima noastră ai grăit dom'caporal…

— Acuma, vă rog, atenție la mine, ceru Tudor Dincu.

Se auziră câteva îndemnuri, ostașii tăcură, se liniștiră.

— Ce vreau să vă spun? Am vorbit aici ca oamenii cuprinși de aceleași necazuri, nu cred să se afle printre noi vreo coadă de topor să ne vândă către mai marii noștri…

— Cum ai zis, dom'caporal, să ne vândă? sări Niță Dogaru și-l prinse pe Dincu de mână. Să ne vândă, zici? Uite na, mă uit acușica în ochii lor, cum mă uit într-ai dumitale dom'caporal, ce dracu, că ne cunoaștem între noi, vorbim mai de mult pe ascuns despre treburile astea, nu-i prima dată, dar dacă acu sunteți și dumneavoastră în gând cu noi, parcă ni-i inima mai ușoară și sufletele mai deschise. Așa-i, fraților?

— Literă de lege, nea Niță, ce-ți mai răcești gura de pomană întrebându-ne? zise Totelică din întuneric. L-am mirosit eu pe dom'caporal că-i de-al nostru, știi, ți-am spus odată dumitale o

vorbă, așa-i omu care-i tot de-o suferință ca a noastră…

— Și eu, ca și voi, urmă Tudor Dincu, nu am alt gând, măi fraților, decât să se facă mai repede pace și dreptate în țară.

— Așa-i dom' caporal, și dreptate, întări Niță Dogaru. Că geaba se face pace, dacă dreptatea ne-o mănâncă mai departe boierii…

— Și acum că a trecut vremea cu sporovăitul, zise caporalul, haide-ți să vedem ce facem cu salturile alea pe care a ordonat dom' major Grădinaru să le faceți…

Și zicând acestea, se ridică de jos, își scutură pantalonii cu latul palmei și așteptă până ce se ridicară și ceilalți militari din jurul său.

— Dom'caporal, interveni Niță Dogaru, aș avea și eu o vorbă de spus, zise el și-i privi cu șiretenie pe ceilalți de lângă el, pe rând, pe fiecare în parte.

— Ei, spune, nea Nițule…

— Ce să ne mai omorâm ăle oase pe blestematu ăsta de câmp? zicem și noi că am făcut salturi din alea, și gata! Așa-i măi, fraților? se întoarse el către militari. Iaca, mai bine ne-au prins cele auzite de la dumneavoastră, decât să ne izbim ăle burți de pământ…

— Așa-i, dom'caporal, are dreptate nea Nițu… zise și Totelică.

— Nu suflă unul o vorbă, dom'caporal…

— Mai bine ziceți mai departe despre viața asta a noastră, că parcă le ziceți din cărți… zău, oameni buni, din ce ascult și tot nu m-aș sătura să-l aud pe dumnealui vorbind…

Caporalul Dincu își luă iar boneta de pe cap, își șterse fruntea de sudoare cu latul palmei și zâmbi subțire în întuneric, fără să știe ce să răspundă. Părea nehotărât în cele ce gândea… De fapt și el plănuise să nu mai omoare oamenii, unii dintre ei cu ani de război în spinare, să nu-i mai alerge acum noaptea pe câmpul cu iarba pârjolită de arșiță, mai ales că era convins că pedeapsa era nedreaptă, urmare a apucăturilor păcătoase ale plutonierului major, care nu știa altceva decât să înjure, să bată și să pedepsească… Ce rost aveau salturile acelea, când oamenii, majoritatea dintre ei, înaintaseră pe adevărate câmpuri de luptă, chiar sub ploaia gloanțelor? Căutase și el la amiază să-i explice lucrul acesta lui Grădinaru, dar plutonierul major îi aruncase o privire care mai degrabă ar fi vrut să însemne „ia vezi că ai să faci salturile alea cu tine în fruntea companiei!",

decât că e surprins de cuvintele lui.

— Măi, oameni buni, zise caporalul, să nu fie printre voi vreunul care să înceapă a-i turui gura către dom'major, că noi n-am făcut instrucție, ci am stat de vorbă…

— Care să fie ăla, dom'caporal? întrebă Niță Dogaru, și-și roti o dată ochii peste cei din jur. Uite, numa să-l aflu eu că-i mănânc ficații, să fiu al dracului dacă vă mințăsc! Este vreunu printre noi din ăia, măi fraților? Care ești, dă-te acuma în fapt până nu te dibui eu, că la urmă vorbim altfel!

— Vezi-ți de treabă, nea Nițule, ce mai întrebi? zise Chirică de alături. Parcă nu ne-ai cunoaște…

— Mormânt, nea Nițule, asta suntem! grăi Totelică din întuneric.

— Dar ce *enteres* am avea? zise un altul. Care-i prostu ăla să se ducă și să-i spună majurului că el nu și-a dat burta de pământ de-o mie de ori și vrea să și-o dea sub comanda 'mnealui?

— Bine, fu de acord caporalul. Atunci să ne încolonăm și să mergem încet către cazarmă.

— Așa da, dom'caporal!

— Și vă rog încă odată, nu discutați cu nimeni…

— Ce dracu', dom'caporal, suntem oameni sau ce suntem? sări Niță Dogaru cu gura. Păi ar trebui să ne cunoașteți mai bine și atunci să gândiți ce vreți despre noi!

Peste câteva minute, cei cincisprezece ostași mergeau în pas de voie pe câmpul întunecat către cazarmă, în frunte cu caporalul Dincu. Noaptea era neagră și nu se vedea mai departe de câțiva zeci de metri. O liniște firească, liniștea câmpului adormit, stăruia în acele clipe în imensitatea de necuprins din jur. Se auzea numai țârâitul ascuțit al unor greieri și undeva înainte se deslușea tropotul copitelor unor cai pe caldarâmul șoselei ce ieșea din oraș.

— Acum cântăm ceva, nea Nițule? întrebă caporalul și-și întoarse fața către bătrânul soldat ce mărșăluia la mijlocul coloanei nițel șchiopătând de-un picior.

— Cântăm, dom'caporal! fu de acord Niță Dogaru. Acuma, că am vorbit de-ale noastre, parcă ne-am mai mângâiat și noi sufletele…

— Atunci să dăm tonul. Chirică!

— Ordonați, dom'caporal!

— Ia zii, mă, pe-ăla care l-am învățat alaltăieri…

— Ăla cu gornistul?
— Așa, ăla.
Chirică își drese puțin glasul, cântă de unul singur începutul melodiei, după care la comanda lui Dincu toți militarii reluară o dată:

Mă bădiță, nu fi trist,
C-ai s-ajungi și tu gornist,
Tra-la-la-la-la…
Ai s-ajungi poate gradat
Până n-ăi veni în sat,
Tra-la-la-la-la…

Cântecul se revărsa peste câmpul întunecat și se auzea până departe la cazarmă. Așa că Dincu nu se miră când, în timp ce dădea comanda de oprire militarilor în fața pavilionului companiei, îl zări pe scările de piatră, tocite de vreme, chiar pe plutonierul major Grădinaru. Stătea ca o umbră, neclintit, cu două pâini la subsuoară și aștepta ca gradatul companiei să dea repaus oamenilor.
— Dincule! strigă el după aceea.
— Ordonați, dom’major!
Caporalul veni imediat în fața lui Grădinaru și salută regulamentar, stând în poziția de drepți.
— Văd că-s veseli mârlanii, i-ai dat cu burta de pământ să-nvețe *suprinderea*?
— I-am dat, dom’major. Cred că acuma s-au învățat minte și când explicați dumneavoastră la teorie nu mai greșesc…
— Așa, băiete. Acuma să treacă la dormitor. Trap!
Zicând acestea, plutonierul major Grădinaru plecă prin curtea întunecată a cazărmii, călcând greoi, pe sub castanii cu coroane bogate, ținând strâns sub braț cele două pâini cazone.

16

Într-o seară, Dana l-a vestit pe Mihai că în noaptea următoare, la orele unsprezece și jumătate, va trebui să fie în marginea câmpului de instrucție al regimentului, în locul unde începe strada Brâncoveanu. Acolo îl va aștepta un tânăr scund și îndesat, cu șapcă de licean pe cap, îmbrăcat într-o cămașă albă și în mână cu o ramură de brad. Consemnul recunoașterii, parola: „Nu știți cumva unde este strada Austrului?” „Nu știu că nu sunt de pe aicea, dar puteți întreba la cârciuma din colț”. „Cârciuma este închisă”.

Se bucurase foarte mult Mihai că se aranjase într-un fel această situație, dar nu-i era limpede unde anume avea să meargă. Dar nici Dana nu știa mai multe. Caporalul Dincu îi spusese numai atâta: „În seara de cutare, la ora cutare...” „Unde îl vei adăposti pe fratele meu, Valeriule?” încercase ea să afle. „Nu-ți pot spune, vorbise el deschis. Îl va aștepta tânărul despre care ți-am vorbit și fii încredințată că va fi găzduit în deplină siguranță și nu va duce lipsă de nimic”.

Mihai se întâlnise cu cel ce-l aștepta, se recunoscuseră după consemnul stabilit și pornise cu el peste câmp. După vreo trei sute de metri, dintr-o groapă le ieșise înainte caporalul Dincu, îmbrăcat civil. Îl luase în primire pe Mihai, îi mulțumise tânărului cu șapcă de licean pe cap și după ce acesta se pierduse în noapte, caporalul îl rugase pe fratele Danei să-l aștepte cel mult douăzeci de minute în groapa în care stătuse el. Trebuia să se ducă până la marginea orașului, la o casă, ca să se schimbe de haine, să se îmbrace militar.

— Dumneata ești sub arme? se mirase Mihai.

— Deocamdată, da, spusese Dincu pregătindu-se de plecare. Trebuie să îmbrac uniforma ca să pot intra în cazarma...

— În cazarmă va fi adăpostul meu?

— Da, în cazarmă.

— Mă mai ia cineva în primire de la dumneata? întrebase neliniștit Mihai.

— Nu. Eu o să fiu acela care o să te am în grijă. Te asigur, domnule Mihai, că vei fi în deplină siguranță.

— De unde știi că mă cheamă așa?

— Crezi dumneata că mi-am luat sarcina să adăpostesc un necunoscut?

— Deci dumneata ești vărul…

— Nu, vărul este cel care te-a adus la mine. Eu sunt vărul vărului, râse Dincu și dându-i mâna îi spuse să-l aștepte că are să se întoarcă numaidecât.

Peste exact douăzeci de minute, caporalul Tudor Dincu se înapoie echipat în uniforma militară. Se îmbrăcase mai înainte civil pentru ca nici măcar „legătura”, tânărul cu șapcă de licean, să nu-l știe că e ostaș. Din toată rețeaua conspirativității, singurul care știa că e militar și că face parte dintre ostașii Regimentului 95 infanterie era tovarășul Haralamb și mai sus „Fulgerul”. Încolo absolut nimeni.

— Haide, domnule Mihai, spusese Dincu luându-l de braț. Să mergem…

— Ce ești dumneata, caporal? întrebă Mihai, căutând a desluși prin întuneric tresele de lână de pe epoleții bluzei.

— Da, caporal…

— Parcă te-aș cunoaște… Uite, după ce m-ai lăsat singur și-ai plecat să te îmbraci militar, m-am tot gândit la lucrul ăsta. Parcă te-am mai văzut undeva…

— Se prea poate, consimți Dincu. Și știi unde? Chiar mă gândeam acum pe drum. Ne-am urcat amândoi în plop să salvăm copilul comisarului…

— Exact, dom’le! exclamă bucuros Mihai. Uite acum îmi aduc perfect aminte… Dumneata ești curajosul salvator…

Au ajuns la poarta numărul doi a regimentului, aceea din spatele cazărmilor, ce da spre câmpul de instrucție și pe care în timpul zilei ieșeau militarii încolonați sau căruțele cu fân, cu alimente sau cu echipament.

Dincu îl lăsă pe Mihai să aștepte puțin mai deoparte și se duse către santinela ce abia se deslușea în noapte.

— Dumneata ești, nea Nițule? întrebă Dincu, apropiindu-se.

— Dar care ești acolo, mă, frati-miu, de mă cunoști? vorbi Niță Dogaru cu glas răgușit.

— Eu, caporalul Dincu…

— Să trăiți, dom’caporal, eu sunt, vai de bătrânețele mele, zise necăjit Niță Dogaru. Stau la miezul nopții cu pușca-n brațe să păzesc stelele de pe cer…

— Dă-te mai încoace să-ți spun o vorbă…

Bătrânul soldat se apropie și Dincu îi șopti că i-a venit un cumnat de la țară, n-are unde să doarmă și-l ia cu el în cazarmă

să se odihnească până dimineața, că e amărât vai de zilele lui, a venit pe picioare vreo treizeci de kilometri, să vadă ce mai face nevasta că e în spital de două luni de zile…

— Să doarmă sănătos, dom'caporal! spuse Niță Dogaru, bucuros că-l putea servi pe Dincu cu ceva. Că ce ziceți dumneavoastră, pentru mine-i sfânt… Mai rar așa suflet…

— Știi, eu ziceam de consemn…

— Dă-l dracului de consemn, dom'caporal! vorbi Niță Dogaru cu arma la umăr. Dacă s-ar fi ținut ăi mari de consemn, nu porneau prăpădul ăsta…

Mihai și Dincu intrară în curtea cazărmii. Chiar lângă poarta numărul doi se înșiruiau grajdurile și remizele în jurul cărora plutea un miros greu de balegă putredă. Mai încolo se vedeau câteva clăi de fân, șoproane și stive de lemne.

Prin curtea largă, prăfuită, nu se vedea țipenie de om. Trecură în mare taină pe lângă magaziile regimentului, niște clădiri lucrate în același stil, cu cerdacuri într-o parte și alta, scunde și acoperite cu tablă, ale căror uși masive de lemn de stejar erau închise cu drugi de fier puși de-a curmezișul. Către stradă se zăreau pavilioanele înalte, din cărămidă roșie, cu mulțime de geamuri, ale căror trepte de la intrare erau date cu var.

Ajungând în dreptul uneia dintre magazii, Dincu se căută prin buzunare, scoase un lanț cu multe chei și deschise lacătul unui drug de fier ce bara o ușă laterală. Dădu ușa la o parte, scăpără un chibrit și-l pofti pe Mihai să intre. Trecură printre rastele de arme și rafturi cu lăzi mari și grele și ajunseră la o cameră în fundul magaziei.

— Aici va fi locuința dumitale! zise Dincu și-l pofti pe Mihai să intre.

Un aer închis, stătut, mirosind a unsoare râncedă și a var, îi izbi deodată nările lui Mihai. Totuși trecu pragul și rămase lângă ușă, rotindu-și privirea în toate părțile să vadă unde-și va petrece cele câteva săptămâni sau poate luni de adevărată detențiune.

Era o odaie scundă, văruită în alb, cu tavanul înclinat, pe lângă ai cărei pereți se înălțau stive de lăzi. Dușumeaua roasă, putredă, era găurită din loc în loc și scârțâia jalnic la orice apăsare a piciorului. Avea o singură fereastră acoperită cu gratii prin ale cărei geamuri mate, vopsite în alb nu se putea vedea nimic afară. De tavanul coșcovit atârna un bec murdar, stropit

cu var, ce împrăștia în jur o lumină slabă, difuză.

— Îți mulțumesc, domnule caporal, îți mulțumesc din suflet, spuse Mihai, așezându-se pe patul improvizat de către Dincu pe două lăzi de pușcă-mitralieră. Am să-ți fiu recunoscător pentru toată strădania dumitale...

Dincu asculta și-l examina în tăcere pe Mihai. Părea un tânăr interesant. Destul de voinic, cu părul răvășit, privirea ageră, deschisă, îmbrăcat curat, chiar elegant pentru vremurile acelea. Ochii îi erau încercănați probabil de nesomn sau suferință, dar obrazul se arăta parcă luminat de-o trăire lăuntrică, intensă. Caporalul îl studia în ascuns și căuta să-și închipuie prin câte putuse trece acest om în lunile de instrucție sub comanda germană, și mai ales între sârmele lagărului de lângă Bremen unde fusese închis.

— Te rog, domnule caporal, să înțelegi și să judeci la justa ei valoare atitudinea mea față de frații noștri de arme, ostașii germani, urmă Mihai privindu-l drept în ochi. Și-mi place să cred că dacă ai consimțit să mă protejezi în felul acesta, asigurându-mi un adăpost, îmi îngădui a aprecia că și vederile dumitale nu sunt departe de ale mele...

— În ce privință? ceru Dincu o lămurire, înălțând sprâncenele.

— În privința fraților noștri de arme, preciză Mihai. Despre ei e vorba. Despre ostașii germani...

— Mda, făcu Dincu, puțin stânjenit, ca omul care se ferește să ia o atitudine. Vezi dumneata, cum să-ți spun ca să mă înțelegi mai bine, cu toate că n-am avut un contact direct cu ei și nu m-au lovit ca pe dumneata, totuși nu pot spune că nu împărtășesc întrucâtva punctul dumitale de vedere...

— Vrei să-ți spun ceva?

— Te rog...

— Știi, gestul dumitale de a mă adăposti în asemenea condiții, destul de periculoase pentru dumneata, mă face să trag concluzia că ești un om cu un caracter deosebit, zise Mihai prinzându-l pe caporal de braț. Un om dintr-o bucată... Ce meserie ai în viața civilă?

— Turnător, însă cunosc și instalații de apă, sanitare, electricitate...

— Din ce oraș?

— De aici, din Turnu Severin...

— A, va să zică ești localnic, se bucură Mihai. Și cum ai

aranjat de n-ai plecat pe front?

— Medical. Sufăr de plămâni... Și apoi am mai făcut unele lucrări ofițerilor, colonelului Predoiu și chiar plutonierului major Grădinaru, „sufletul companiei”, râse Dincu.

— Păi să știi dumneata că majorii ăștia sunt cei care trag sforile în regiment, întări Mihai. Ei mobilizează, ei lasă la vatră. Regimentului îi trebuie un efectiv de atâția oameni să completeze pierderile pe front, dar nu se precizează că trebuie să i se trimită ordin lui cutare sau cutare... Și atunci totul rămâne la alegerea majorului de la mobilizare, care se are bine cu ăla de la îmbrăcăminte sau de la aprovizionare și așa mai departe. Cine are noroc și zile, scapă, cine nu – nu!

— Văd că cunoști toate mecanismele astea, așa-zise ascunse, ale majorilor! zise Dincu vesel.

— Dar cine nu le cunoaște?!

Mihai îl întrebă apoi pe Dincu dacă are părinți, unde locuiește în oraș, dacă-l cunoaște pe profesorul Gheorghiu și câte și mai câte.

Dincu răspundea cu plăcere întrebărilor și făcea lucrul acesta nu pentru a îndeplini o cerință a politeței, ci fiindcă fratele Danei, manierat și binecrescut, un băiat cult și cu deosebire integru, se arăta a fi un interlocutor agreabil, plăcut și foarte sociabil. Nu-i mai puțin adevărat că-l aprecia fără rezerve cunoscându-i justificata revoltă împotriva nemților. De aceea, în timp ce Mihai începuse a povesti din peripețiile sale prin străinătate, Dincu chibzuia și-și frământă mintea cum să-l atragă la activitatea organizației de tineret, a întregii mișcări antifasciste din oraș, bineînțeles fără ca el, Dincu să se deconspire și să-și trădeze calitatea de membru al organizației tineretului comunist.

În cele din urmă ajunse la o soluție și spuse:

— Domnule Mihai, te rog să n-ai nici o grijă în privința hranei și a siguranței în care te afli. Voi face tot posibilul să-ți asigur, dacă se poate spune, un „confort” cât mai acceptabil.

— Îți mulțumesc foarte mult, domnule caporal.

— Vreau însă să te rog ceva...

— Cu plăcere. Ascult.

— Ca să nu te plictisești, pot să-ți ofer o anume îndeletnicire? Una simplă de tot...

— Desigur! acceptă Mihai, fără nici un fel de rezervă, bucuros

că poate răsplăti într-un fel bunătatea militarului. E vorba de curățitul unor arme? Văd pe-aicea niște lăzi…

— O, nu, nici pe departe nu poate fi vorba de așa ceva! râse Dincu, ci de cu totul altă chestiune. Uite, vreau să cunosc situația exactă a felului cum merg treburile pe front, ce mai e nou prin lume…

— Și cum te pot ajuta pe dumneata în această problemă, atâta vreme cât sunt nevoit să stau închis între acești patru pereți? întrebă Mihai zâmbind de năstrușnica idee a caporalului pe care practic, în acel moment n-o vedea realizabilă. Ai vreo soluție, alta decât a-mi furniza presa din care eu să extrag articolele trebuincioase?

— Desigur.

— S-o vedem.

Fără prea multe ocolișuri, în câteva cuvinte, Dincu îi spuse că el, om cinstit, nu poate da crezare comunicatelor germane care denaturează situația frontului și acoperă cu o perdea de minciuni adevărata situație a războiului. Ca militar, desigur, este interesat direct de mersul operațiunilor și la dorința unor camarazi din regiment ar vrea să-i informeze și pe ei despre declinul tot mai accentuat al armatei germane, despre situația reală care-i în țară și câte altele. Din unele date pe care le deține în privința biografiei lui, știe că în Germania a urmat un curs de limba rusă, deci poate înțelege puțin din ceea ce se vorbește. În acest caz i-ar aduce un mic aparat de radio, cu ajutorul căruia să asculte emisiunile unui post românesc clandestin și care se cheamă, pare-se „România liberă”, apoi Moscova, Londra, Alger, după care să întocmească mici buletine pe care să i le dea în fiecare dimineață când va veni să-l vadă. N-ar fi îndrăznit să-i ceară acest lucru, dar din cele discutate și-a dat seama că și el, Mihai, este un adevărat patriot care înțelege datoria fiecărui om cinstit din țara noastră de a o ajuta să nu meargă către pieire.

— Poate că dacă toți oamenii cinstiți, patrioți, își vor uni gândurile, glasurile – continuă Dincu – dacă vor trece la fapte, se mai poate schimba ceva spre binele țării și a salvării ei din dezastrul în care a adus-o regimul dictatorial al lui Antonescu.

— Deci și dumneata, ca și mine, nutrești aceleași sentimente de ură împotriva guvernanților antonescieni și a nemților? întrebă Mihai.

— Dacă din cele ce ți-am spus până acuma, tragi aceasta concluzie…

— Da, eu trag această concluzie.

— Eu nu te contrazic…

Constatarea aceasta îl bucură într-atât de mult pe Mihai, încât nu se putu stăpâni să nu-l îmbrățișeze pe caporal.

— Păi atunci, zise el vesel, se cheamă că privim lucrurile prin același binoclu…

— Da, prin același binoclu, însă țin să adaug că adevăratul conținut al acestor lucruri îl putem deslușI în raport cu vederea fiecăruia…

— Cum anume? se miră Mihai. Nu înțeleg…

— Destul de simplu: unul are vederea mai bună, altul mai slabă, râse Dincu. Nu? Dar important este că privim prin același binoclu, cum bine te-ai exprimat dumneata, și în aceeași direcție…

— Da, în aceeași direcție…

Dincu își aprinse o țigară, îl îmbie și pe Mihai să ia una din pachet, dar Mihai spuse că nu fumează și că mai degrabă ar vrea să doarmă. Se simțea tare obosit, stătuse toată ziua într-o continuă încordare, crezând că va veni poliția să-l caute pe acasă și nici noaptea trecută nu închisese ochii tot din această pricină; la orice mic zgomot de pași auzit pe stradă sau motor de mașină, tresărea și stătea cu sufletul la gură, așteptând ca cineva să intre în curte. Dar faptul că astăzi avea să fie rezolvată favorabil găzduirea sa, îl mai înviorase puțin spre seară, mai exact căpătase o anume stăpânire de sine așteptând clipa când avea să fie condus aci.

— Da, e destul de dificilă situația asta a dumitale, zise Dincu și-și puse boneta pe cap, semn că se retrage. Însă acuma sper că te vei liniști.

— Asta e adevărat…

— Te rog, însă, un singur lucru, domnule Mihai, și cred că și dumneata ești convins de lucrul ăsta – nu faci nici cel mai mic zgomot, mai ales ziua, când majurul și unii militari poate vor umbla prin magazie…

— Daaa? făcu ochii mari Mihai. Păi… se folosește această magazie?

— Desigur…

— Atunci…

— Nu, nu-ți fie teamă, îl asigură caporalul. Ușa camerei va fi tot timpul încuiată iar cheia este la mine.

— Ufff! zâmbi Mihai șters. M-am liniștit.

— Deci, continuă Dincu, grijă mare când auzi pași sau glasuri alături…

— Este în interesul meu, așa că voi lua toate măsurile de precauție. Să n-ai nici o îndoială în privința asta. Apropo, când primesc aparatul de radio?

— Poate chiar în noaptea asta. Mă duc să văd dacă pot să-l aduc. Am o cunoștință în oraș…

— Bine, am să aștept.

— Nu, dumneata te poți culca. Când viu am să te scol eu… Deci, noapte bună.

— Noapte bună și încă o dată îți mulțumesc din inimă!

Peste câteva zile, caporalul Dincu avea în mână primele buletine cu știri emise pe calea undelor de posturile de radio „România liberă”, Moscova și Londra. Noapte de noapte, Mihai asculta cu multă răbdare toate emisiunile, regla butoanele „Tellefunken-ului” în așa fel ca sunetul să fie abia perceptibil și scria de zor pe bucățele de hârtie tot ce recepționa.

— Îți foarte mulțumesc, domnule Gheorghiu! exclamase caporalul Dincu citind primele însemnări ale lui Mihai. Îți rămân foarte recunoscător…

La prima întâlnire cu Haralamb, într-o casă conspirativă din cartierul Tabaci, caporalul îl informase de faptul că-l găzduise în cazarmă pe Mihai și de îndeletnicirea ce i-o dăduse. La început, Haralamb nu se arătă mulțumit de inițiativa lui Dincu; dimpotrivă se și supără și-l mustră aspru pentru acțiunea întreprinsă, acțiune ce putea aduce mari neajunsuri muncii ilegale a organizației. Tocmai în cazarmă s-a gândit să-l adăpostească? Nu putea să-l ascundă în altă parte, undeva în oraș sau într-o comună învecinată? Dar până la urmă, socotind că nu se mai putea face nimic, încuviințase să continue a lucra cu el, însă cu mare precauție, cu mult tact…

— În definitiv, tovarășe Haralamb, băiatul e sub cheia mea, așa că nu mă poate trăda în nici un fel…

— Asta e foarte adevărat. Dar cum i-ai justificat necesitatea acelor buletine?

— I-am spus că-mi trebuie pentru aflarea exactă a situației de pe front. Soldații sunt curioși să știe când se termină războiul,

deoarece circulă fel de fel de zvonuri și nu mai știu cărora să le dea crezare și cărora nu…

— Foarte bine. Te rog să-mi aduci și mie acele buletine.

17

Au trecut câteva zile. Într-o dimineață înnourată, gata să înceapă ploaia, pe când se aflau în cancelaria companiei numai caporalul Dincu și plutonierul major Grădinaru, intră pe neașteptate comandantul regimentului – partea sedentară – colonelul Predoiu.

Grădinaru tocmai mânca un pepene verde și era tot mozolit pe la gură și pe mustăți de zeama roșie ce i se prelinsese până și pe piepții vestonului. Dincu, la o masă, lângă fereastră, trăgea niște linii cu creionul roșu într-un registru.

De cum se ivi colonelul în prag, Grădinaru sări în picioare ca ars și rămase stană de piatră cu felia de pepene în mână, pe jumătate mâncată.

— Să trăiți, dom' colonel! zise el cu gura plină și lăsă repede pe masă felia de pepene. Mă iertați că…

— Te respecți, Grădinarule, te respecți, zise colonelul, plimbându-se prin cameră cu mâinile la spate. Era un bărbat nu prea voinic, cu părul alb, tuns scurt și ochi căprui, blânzi, ca de adolescent. Mănânci de parc-ai fi în ceasul morții…

— Să trăiți, dom' colonel… mănânc… ce să fac… vorbi fâstâcit majorul și cu dosul palmei se șterse discret la gură. Să vedeți, veneam azi dimineață încoace spre cazarmă și se tot ținu după mine o lăptăreasă din alea din Cerneți și a dracului nu se lăsă până ce nu-mi puse pepenele ăsta în brațe. „Ia-l, zice, că-i de-ăla turcesc, cu semințe negre, zahăr nu alta!" Și, de, nu mai avusei răbdare până acasă și tăiai acolea o feliuță să văd e zahăr sau e numai o vorbă așa… Că dacă-i altminteri de ce să-l mai car doi kilometri până acasă?

Grădinaru vorbea, gura îi turuia ca o morișcă, dar colonelul, absent, nu lua aminte la cele ce-i spunea. Deschisese un registru ce-l găsise pe masa unde lucra caporalul și citea cu atenție însemnările din el. Răsfoi câteva file, mai citi ce mai citi, apoi îl închise cu un gest de plictiseală, mai mult de dispreț, suflându-și praful imaginar de pe degete. Într-un târziu se întoarse și privi câteva clipe pe fereastră afară, la câțiva soldați desculți, numai în cămăși care descărcau dintr-o căruță vestoane și pantaloni de reformă.

— …că dacă v-amintiți când eram cu dumneavoastră pe front, dom' colonel, urmă cu insistență Grădinaru, tot așa o femeie cu

un afurisit de pepene din ăsta...

— Lasă-l, măi, dracului de pepene! îi reteză vorba colonelul și veni lângă masa lui. Spune-mi mai bine de unde au civilii din oraș arme?

— Ce să aibă, dom' colonel? holbă ochii Grădinaru.

— Arme, mă! Ar-me! înțelegi? Pușți. Pușți Z.B. ...

— Păi de unde le au?

— Asta te întreb eu pe tine. Tu ai în primire magazia de armament și muniții și poate că ai început să vinzi armele precum lăptăreasa aia pepenii!

Grădinaru, vădit precipitat, neliniștit, făcu fețe-fețe, roșu tot ca un rac, se mai șterse o dată la gură cu dosul palmei fără să-și ia privirea de la colonel și tot cu palma încercă să înlăture un roi de muște care se tot învârtea să se așeze pe pepenele tăiat de pe masă.

— Dom' colonel, uitați să mă bată dumnezeu dacă eu știu ceva de armili alea! zise el eu glasul înecat, mai mult bâlbâindu-se. Poate că au venit cu ele de pe front. Că știți dumneavoastră cum e omu: pe ce găsește pune mâna... că așa suntem noi fiecare, strângători. Nu știți dom' general...

— Hai, și nu mai trăncăni despre lucruri fără rost, care n-au nici o legătură cu problema în discuție! zise supărat colonelul și lovi cu cravașa în tăblia mesei. Eu vorbesc una și tu îi dai zor cu alta. Te întreb: știi ceva de armele pe care poliția le-a găsit la civili?

— Nu știu, dom' colonel, să mă bată dumnezeu dacă știu! se apără Grădinaru luând poziția de drepți. Fața i se îmbrobonase de sudoare, fălcile lăsate îi tremurau ușor ca piftia. V-am spus doară. Dar câte arme s-au găsit? încercă el să afle o lămurire.

— Două. Pușți Z.B. amândouă.

— Pușți Z.B.? se miră el. Se poate. Tot ce se poate. Doar toată armata are numai pușți Z.B. Cine știe de unde dracului au venit cu ele. De la noi în nici un caz, nu lipsesc...

— Dar dacă lipsesc? întrebă colonelul și-l privi pe Grădinaru lung pe sub sprâncene. Ia uite aici biletul ăsta, citește-l că scrie seriile pușților. Mi le-a dat la telefon șeful poliției... Ia vezi tu după registru, astea sunt trecute în evidența noastră?

Grădinaru luă cu mâna tremurândă bilețelul din mâna colonelului, îl depărtă mult de ochi, citi cifrele ce însemnau seriile celor două pușți, după care se întoarse și porunci lui

Dincu:

— Ia dă, măi băiete, registru ăla încoace!

— Care registru, dom' major? întrebă Dincu ridicându-se de la masă. Ăla cu armamentul de pe oameni sau din magazie?

— Din magazie.

— Păi e acolo, în magazie. Mă duc să-l aduc…

— Lasă, măi băiete, că mergem mai bine acolo, zise colonelul și se îndreptă spre ușă. Să vedem dacă nu sunt cumva și unele posibilități de sustragere a armamentului… Să luăm ceva măsuri pentru a asigura paza magaziei… Haide, Grădinarule!

Ieșiră toți trei, în curte. Colonelul mergea înainte, tăcut, grav, mai mult îngândurat, cu mâinile în care ținea cravașa la spate. Plutonierul major venea la un pas în urma lui și îi vorbea mereu învălmășind cuvintele, căutând să arate că el are o evidență clară a materialelor, pe oameni, în răspândiri și în magazie, că a făcut atâtea verificări, dar poate că situațiile care vin de pe front aici la partea sedentară nu corespund cu realitatea, că pe front e ca pe front, se distrug vieți omenești darămite niște puști, și oamenii le mai schimbă de la o unitate la alta, nu se mai țin de serie, pușcă să fie, cu țeavă, cu magazie de cartușe, cu trăgaci, cătare și crestătura înălțătorului…

— Lasă, măi Grădinarule, lasă că de gură nu te-ntrece nici dracu'! îl opri la un moment dat colonelul. Ce te mai justifici atâta? Am zis că-s puștile de la tine? Eu numai am presupus.

— Că bine ar fi dom' colonel să fie numai o presupunere, zău să trăiți, i-auzi ai dracului de civili, pe front nu se duc, dar acasă țin arme, dar-ar dracu în ei, că bine era dacă intra disciplina și-n ei cum se auzea atunci cu Frontu Renașterii Naționale că le făcuse și uniformă…

— Lasă tu Frontul Renașterii și du-te de deschide mai repede magazia. Unde-s cheile?

— La caporalul Dincu, dom' colonel!

— De ce le ții la el?

— Pentru că e un băiat de încredere și apoi i-am dat și lui o mică gestiune, adică vreo douăzeci de poziții din registru: chei, grile, tuburi arse, arcuri pentru încărcătoare și altele. Restu armamentului, puști, grenade, pistoale, sunt în lăzi sigilate așa că acolo el nu are *apces*… Dincule!

— Ordonați, dom' major! răspunse caporalul din urmă și alergă venind lângă Grădinaru.

— Fugi, băiete, și deschide magazia! Trap, mă, să n-aștepte dom’ colonel, că-i grăbit…

— Ia stai nițel, caporale! îl opri colonelul pe Dincu printr-un gest al mâinii.

Caporalul Tudor Dincu se întoarse, luă poziția de drepți și ducând palma la marginea bonetei salută cât mai corect.

— Ordonați, dom’ colonel!

— Măi băiete, cum mai merge lucrarea aceea de acasă de la mine? Conducta de apă e spartă, țeavă nu se găsește, iar până faci tu puțul acela, n-avem strop de apă…

— Luați din vale, de la fântâni, dom’ colonel! dădu o lămurire Grădinaru, plecându-se slugarnic din șale. Acolo jos, lângă liceul Traian, sunt niște cișmele…

— Las’ că le știu eu cișmelele acelea, dar n-o să beau toată viața apă de-acolo… vorbi superior Predoiu. E și cam departe… Toată ziua ordonanța e cu căldările după apă. Ei, caporale, se întoarse el către Dincu, când văd puțul acela american gata?

— În două-trei săptămâni, dom’ colonel! răspunse Dincu, stând tot în poziția de drepți. Am făcut rost de țeavă, îmi trebuie niște chei. Am să mă duc la atelier…

— Păi du-te mai repede, că stă pământul acela răvășit în curte, e un aspect mizerabil acolo.

— Am înțeles, dom’ colonel!

— Acuma grăbește și deschide magazia…

Dincu o rupse la fugă, zorit să descuie lacătul în timp ce inima îi bătea într-atât de tare, încât parcă dintr-o clipă într-alta era gata să-i spargă coșul pieptului. Lipseau vreo șapte arme din magazie pe care le sustrăsese el în interval de câteva luni, depozitându-le după sfatul „Fulgerului” într-o ghețărie părăsită de la marginea orașului, dar acelea erau scăzute din evidența registrelor, pentru că avusese el grijă să aranjeze în așa fel lucrurile, încât la orice control totul să fie în ordine: trei la atelierul de armurărie la Corpul de Armată, patru cu țevile decalibrate trecute la reformă… Deci lipsa acelor arme, sesizată de colonel, nu-l neliniștea din acest punct de vedere, ci mai degrabă îl bucura. „Se înarmează oamenii, se înarmează! cugeta el gândind la cei care puneau mâna pe arme și se pregăteau pentru doborârea dictaturii militare fasciste și alungarea nemților din țară. Asta demonstrează că forța noastră crește, că victoria noastră e pe cale de a se înfăptui…”

Dar ceea ce îl neliniștea pe caporal era faptul că nu avusese putința să-l prevină pe Mihai de o eventuală surpriză. „Nu, colonelul nu va cere să vadă și camera aceea, gândea Dincu în timp ce urca șovăielnic treptele de piatră ale magaziei. Avem acolo numai lăzi goale și n-are rost să le controleze. Și dacă totuși va cere, am să-i spun că n-am cheile la mine, le-am pierdut și am să raportez să treacă după amiază sau cel mai târziu mâine dimineață să facă câte cercetări voiește. Până atunci îi fac eu vânt fratelui Danei într-alt loc…”

În acest timp, Mihai tocmai transcria pe foi curate de hârtie știrile înregistrate în cursul dimineții. Auzind alături, în magazie, niște voci, tresări și îngheță cu stiloul în mână. Vroi să se ridice de pe lăzile ce-i serveau drept pat, dar rămase nemișcat, cu auzul încordat, fără măcar a face un pas. Cineva călca apăsat pe cimentul magaziei, iar o altă persoană se ținea în preajmă-i și-i dădea unele explicații. Din discuțiile ce se deslușeau foarte limpede, el înțelese că cel ce dădea lămuririle nu era altul decât plutonierul major Grădinaru, pe care-l mai auzise umblând și în alte rânduri prin magazie și-i cunoștea de-acum vocea, iar celălalt, după cum i se adresa Grădinaru pronunțând gradul, „domnul colonel”, nu putea fi decât comandantul părții sedentare a regimentului.

— Și astea ce-s aicea? auzi Mihai.

— Niște măști de gaze reformă, dom’ colonel, răspunse repede Grădinaru. Trebuie să le vărsăm. Am făcut actili… Dincule, gata, măi, actili pentru măștili reformă?

— Gata, dom’ major! răspunse Dincu de undeva din fundul magaziei.

„Va să zică e și caporalul cu ei, constată cu oarecare satisfacție Mihai, apreciind că dacă e și el prezent, înseamnă că nimic nu i se poate întâmplă. Este el atât de prevăzător să motiveze într-un fel blocarea ușii către cămăruță”.

— Ia vezi, măi Grădinarule, cercetează cele două serii de pe puștile Z.B., vezi nu-s ale noastre? zise colonelul cu glasul parcă mai muiat ca la început. Ai registrul aicea… Și până te uiți tu, eu iau puțin seama să văd dacă gratiile de la ferestre sunt în bună ordine, sau pe aici se pot strecura unii bandiți să ne fure armamentul?

— Nu se *ezicstă*, dom’ colonel! făcu Grădinaru contrariat. Cum o să calce picior străin în magazie?

— Ei, uite că în alte părți s-a întâmplat lucrul ăsta, zise Predoiu cu certitudine. Ne-a venit o circulară de la Corpul I Armată și apoi mi-a spus și domnul comisar-șef Alboiu. S-a spart chiar o ușă de fier, înțelegi tu? Ușă de fier... Apropo, ușa asta unde duce?

Colonelul se apropie cu pas apăsat de ușa cămăruței. Mihai înlemni pe patul lui improvizat, cu hârtiile în mână, într-o așteptare încordată, neclintit, de parcă ar fi fost de piatră. Predoiu ciocăni de câteva ori în tăblia ușii cu degetul îndoit și apoi, zdrăngănind lacătul atât de tare de parcă ar fi vrut să-l smulgă din belciuge, întrebă:

— Mai Grădinarule, tu auzi ce te-am întrebat eu?

— N-am auzit, dom' colonel, mă iertați, să trăiți! zise plutonierul major și i se deslușiră pașii alergând prin magazie, venind lângă colonel. Ordonați!

— Ce se găsește aici în camera asta?

— Mai nimic, dom'colonel, răspunse Grădinaru gâfâind. Ținem niște lăzi goale, vreo trei bidoane din alea mari de ulei, o masă de curățat puștile...

— Dar armament?

— Nimic, dom' colonel.

— Ei, ai găsit seriile acelea?

— Nu corespund cu registrul nostru, dom' colonel.

— Precis?

— Foarte precis. Așa că nu sunt de la noi...

— Bine. Controlează încă o dată gratiile de la ferestre și te rog să fixezi un post de santinelă aici noaptea, să umble în jurul magaziei, ai înțeles? Spui ofițerului de serviciu că am dat eu ordin.

— Am înțeles, dom' colonel...

— Așa. Să respectăm recomandările făcute de Corpul de Armată. N-are voie să intre în magazie nimeni în afară de dumneata și de caporal. Ne-am înțeles?

— Întocmai, dom' colonel!

Pașii se îndepărtară, se pierdură în cuprinsul magaziei și după un sfert de oră se auzi ușa trântindu-se și zgomotul drugului de fier ce-o fereca de-a curmezișul. Abia atunci Mihai răsuflă ușurat și se întinse pe patul improvizat, mai obosit parcă decât după trei nopți de nesomn.

18

Magazinul sau mai bine zis atelierul „La ceasul de aur” era o încăpere nu prea mare, situată pe strada centrală a orașului, nu departe de clădirea primăriei. Peter Hintz, proprietarul, germanofil convins, era un omuleț pirpiriu, ghebosat, cu părul alb și ochelari cu ramă de sârmă pe care-i purta mai mult atârnând pe nasul subțire, pistruiat. Era cunoscut ca omul cel mai conștiincios în repararea ceasornicelor, indiferent de marcă și, mai ales foarte condițional în ceea ce privește termenele. Dacă, de pildă, îți promitea că reparația e gata sâmbătă la orele cincisprezece, desigur că termenul era o adevărată lege pentru el. Însă ceea ce-l făcuse apreciat în lumea severineană nu era meșteșugul înzdrăvenirii ceasornicelor, pricepere de altfel recunoscută, ci arta cu care grava bijuteriile, îndemânarea cu care executa orice fel de piesă din aur. Verighete, brățări, cercei, lănțișoare sau capace de ceas, toate, dar absolut toate erau executate cu un deosebit talent de mare maestru în ale gravurii. De dimineața până seara, fără să aibă vreun ajutor, stătea aplecat la masa lui de lucru înconjurată de paravane de sticlă, cu lupa la ochi și sub lumina becului învelit cu o hârtie neagră sau, când nu era curent, a lămpii cu gaz, meșterea tăcut, preocupat parcă numai de meseria lui, fără să ridice ochii de la piesa pe care căuta s-o așeze la locul ei în mașinăria complicată a ceasului.

Când clopoțelul agățat deasupra ușii vestea printr-un ușor clinchet intrarea vreunui client, el îl privea fugar cu ochiul la care nu avea lupa și apoi își vedea mai departe de treabă, ca și când nu l-ar fi căutat nimeni. Întreba fără să ridice privirea:

— Cu ce vă pot fi de folos, domnul meu?

Și apoi, tot cu privirea plecată, fără să întrerupă o clipă lucrul, dădea lămuririle necesare în privința reparației, a termenului și bineînțeles a prețului din care nu scădea o centimă. Atât costă, atâți bani trebuie să primească. Reparație garantată. Cine dorește poate să meargă și în altă parte, la ceasornicăria lui Begu, Elias, Dombach, Ivanovici, sau unde poftește... El și așa este aglomerat cu lucrul până peste cap. Mai ales că nu are nici lucrător.

Singura lui preocupare în afară de meseria migăloasă de ceasornicar era îngrijirea unui frumos canar pe care-l ținea într-o

colivie agățată pe perete printre mulțimea de pendule ce băteau toate într-un glas orele și jumătățile de oră. Canarul, primit în dar cu câteva luni în urmă de la domnul oberstleutnant Klausing, era socotit de Peter Hintz drept o pasăre aducătoare de noroc. Și aceasta nu numai pentru faptul că de când pasărea începuse a cânta în triluri fermecătoare înveselind mica prăvălioară, clientela parcă crescuse la număr, ci mai ales pentru că din ziua aceea domnul oberstleutnant Klausing îi onora aproape zilnic atelierul cu vizita lui, întrebându-l de sănătatea canarului, dorind deopotrivă vești despre domnișoara Lizzi, profesoară de limba germană la liceul de fete.

— Cum se simte *freulein* Lizzi? era prima întrebare a ofițerului german. Cum a dormit?

— Foarte bine, domnule ofițer. Foarte bine…

— Dorește să mergem la plimbare? Nu-i cumva obosit?

— Pentru dumneavoastră nu-i obosită niciodată, domnule oberstleutnant! răspundea bătrânul Peter Hintz, roșind până-n vârful urechilor de atenția ce i-o acorda șeful comandamentului german din oraș. Așa o cinste nici că s-a pomenit… Vă rog să treceți în camera ei… Lizzi! striga bătrânul cu glas răgușit. Lizzi! A venit domnul comandant…

Vizita intimă a domnului comandant în camera domnișoarei Lizzi ținea două-trei ceasuri, uneori întreaga noapte și de fiecare dată se auzeau din încăpere râsete, melodiile aparatului de radio sau clinchet de pahare ciocnite în clipele de adâncă fericire. Peter Hintz nu îndrăznea să-și tulbure fiica nici măcar cu o șoaptă. Stătea la masa lui de lucru, în micul atelier, cu lupa la ochi și lucra încordat trăgând cu urechea la tot ce se vorbea dincolo, în odaia fiicei sale. Nu-l deranjau nici accesele de dragoste excesivă ce le mărturisea sau practica violent domnul comandant, nici pasiunea declarată a domnișoarei Lizzi ce îndrăgostită se înlănțuia de gâtul lui Hans, nici orgiile cu care se sfârșeau mai toate aceste vizite. Câteodată, părăsind odaia, Klausing mai stătea de vorbă cu bătrânul ceasornicar. Dar de cele mai multe ori, pleca în zori, duhnind a coniac și răspândind în jur miros tare de parfum; atunci domnul Klausing nici nu-l băga în seamă, ci trecea înainte ca o umbră, în timp ce Peter Hintz, după o noapte de nesomn, ridicat pe jumătate de pe scaun încerca să-l salute cât mai respectuos printr-o adâncă înclinare a capului. Bătrânului ceasornicar îi ajunsese la ureche

o vorbă a lui Klausing spusă într-o clipă de confidentă destăinuire și apoi confirmată de Lizzi și anume că nu va trece mult și o va cere în căsătorie, înainte de a se înapoia în Germania. Războiul va fi câștigat de armata führerului, iar el, Klausing, se va întoarce acasă împreună cu ea, adorata lui, în Mercedesul albastru, proprietate personală, și vor locui la vila părinților săi, crescători de vaci într-un mic orășel de lângă granița cu Franța. El își va termina studiile în filozofie la Berlin, după care va ocupa o catedră universitară acolo în capitala Germaniei sau poate la Paris și o va lua și pe Lizzi cu el. Doi profesori care se iubesc și vor face o căsătorie fericită… Nimic mai frumos!

O, cât de măgulitoare erau toate astea pentru bătrânul ceasornicar. Ce perspective! Dar cât de fericită se simțea domnișoara Lizzi, gândindu-se la viitorul ei atât de strălucit!

Și pentru ca zestrea ei să fie cât mai cuprinzătoare, într-o seară i-a propus tatălui ei, în numele lui Hans von Klausing, o mică afacere: domnul ofițer are drept proprietate o mică valiză plină cu dinți de aur, verighete, inele, brățări, tot ce a putut strânge de pe vremea când făcea serviciu în unele garnizoane din nordul Poloniei. Le-a „cumpărat” de la diverși misiți, pe prețuri derizorii, pentru că polonezii aveau nevoie de bani să-și refacă gospodăriile distruse de război.

— Și ce să fac eu cu un asemenea material, Lizzi dragă? s-a mirat foarte mult Peter Hintz. Să-l cumpăr la rându-mi?

— O, nu, nici pe departe asemenea propunere, tată, a vorbit cât mai convingător Lizzi. Trebuie numai să-l prelucrezi și apoi obiectele finite să le vinzi. Iar banii…

— Care bani?

— Banii ce vor rezulta din vânzarea lor o să constituie averea noastră. A mea și a lui Hans…

— Bine, dar tu mi-ai spus că vrei să pleci cu dumnealui în Germania, că te vei stabili acolo…

— Foarte adevărat. Și ai să mergi și dumneata cu noi…

— Și ce vei face cu banii românești pe piața germană? Mai bine plecați cu aurul…

— E imprudent să valorificăm acolo obiectele acestea. Așa că mai bine le prelucrezi dumneata, le vindem aici și banii românești îi vom preschimba în cocoșei de aur… Au circulație internațională. Acesta e planul lui Hans și dumneata trebuie să-l

ajuți să și-l realizeze...

Peter Hintz a stat multă vreme pe gânduri, la masa lui de lucru, cu un ceas în mână, fără să-l mai meșterească. Ce urmărea oare domnul ofițer cu asemenea afacere? Și de unde până unde a adunat el atâția dinți de aur? Cum, oamenii de prin Polonia își vindeau dinții numai ca să facă, cum spunea Lizzi, capital? Cam greu de presupus asemenea lucru. Bine, în definitiv, nu-l interesează pe el proveniența aurului, că domnul ofițer este stăpân pe bunurile sale, dar cum va vinde el acele obiecte? Cum le va justifica fiscului? Că de bună seamă vor trebui înregistrate verighetele, capacele de ceas, brățările, tot ce va rezulta din prelucrarea aurului...

— La ce te gândești, tată? l-a întrebat într-un târziu Lizzi, privindu-l cu duioșie prin lentilele ochelarilor săi.

— Ce fac cu cei de la fisc? și-a mărturisit el teama. Că aurul trebuie înregistrat.

— O, în privința asta, n-ai nici o grijă. Nu e Hans cel mai mare în orașul ăsta? l-a asigurat cu certitudine Lizzi mângâindu-și tatăl pe părul cărunt. Cine ar îndrăzni măcar să întrebe ceva în această privință?

Peter Hintz a căzut iar pe gânduri, rămânând într-o consternare mută, cu capul plecat, privind mulțimea de piese, capace, ciocănele, șurubelnițe și rotițe îngrămădite sub abajurul lămpii, pe masa lui de lucru.

— Gândește-te, tată, că ceea ce faci, faci pentru viitorul meu, a urmat Lizzi cu tot mai multă stăruință. Ți-am spus, nu putem pleca în Germania cu dinții aceia de aur...

— Bine, draga mea, a zis după o vreme bătrânul. Mâine am să-ți dau răspunsul. Bineînțeles un răspuns care să nu-l supere pe domnul ofițer.

— În acest caz, răspunsul nu poate fi decât unul singur, să accepți propunerea mea. Mai bine zis a lui Hans...

N-au trecut decât zece zile de la această discuție și în vitrina atelierului „La ceasul de aur” au apărut bijuterii și capace de ceasuri, brățări și inele executate „cu materialul clientului” și eventual „al patronului”. Iar după încă patru zile, într-o dimineață, clopoțelul de la intrare vesti lui Peter Hintz că un client a trecut pragul atelierului. Era un bărbat nu prea înalt, roșcovan, cu ochii verzi și fața mare, roșie, parcă pătată de rugină. Purta haine din doc maron și sub braț o servietă din

piele galbenă.

— Cu ce vă putem servi, domnul meu? întrebă cu același glas invariabil bătrânul ceasornicar, fără să ridice ochii de pe piesele unui ceasornic de mână ce-l avea demontat într-o farfuriuță în fața sa.

— Sunt comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliția orașului! zise străinul și trânti servieta pe un scaun. Dumneata ești Peter Hintz?

— Întocmai, domnule! înălță bătrânul ochii săi albaștri, spălăciți, și scoțând lupa își puse ochelarii cu ramă de sârmă să-l vadă mai bine pe vizitator. Cu ce vă pot fi de folos?

Comisarul-ajutor nu luă în seamă întrebarea ceasornicarului și nici nu înregistră chipul acestuia ce se albise ca varul înapoia paravanelor de sticlă ce-i înconjurau masa de lucru. Se duse calm la vitrină, deschise un gemuleț de dinapoia ei, întinse mâna și luă în palmă un capac de ceas și o brățară pe care le privi multă vreme întorcându-le când pe-o parte când pe alta.

— Aur adevărat? se întoarse el și-l întrebă pe ceasornicar.

— Veritabil, domnule comisar…

— Care-i proveniența lui?

— Mă rog? întinse urechea bătrânul. N-am auzit…

— De unde ai dumneata aurul acesta?

— De unde-l am?

— Da, de unde-l ai?

— Păi… de la clienți… Cumpăr și vând… Știți dumneavoastră cum se face negustoria. Vremurile sunt atât de grele! Oamenii n-au cu ce trăi și atunci se gândesc că se pot lipsi de-o verighetă…

— Sau de-o dantură…

— Câteodată și așa…

Anghelescu tuși în pumn, îl privi pe bătrân lung și bănuitor pe sub sprâncene, apoi deschise servieta, scoase o hârtie și citi cu atenție ceva, preocupat de-o problemă a cărei dezlegare se părea că n-o putea afla decât în acea hârtie. O lăsă apoi să alunece în servietă și zise:

— Dumneata, domnule Hintz, ești acuzat a fi în legătură cu o bandă de hoți care noaptea dezgroapă morții din cimitir, le ia danturile și apoi le aduce la dumneata să le prelucrezi…

— Eu, domnule comisar? se miră bătrânul făcând ochii mari și ridicându-se în picioare. Eu să am legătură cu hoții? Dar asta e o

infamie… o acuzare lipsită de temei… o…

— Mă rog, până la proba contrară sunt nevoit să-ți sigilez toate obiectele lucrate din aur. Așa că te rog strânge vitrina și pune totul în casa de fier.

— Domnule comisar, vă rog, nu pot face acest lucru, zise Peter Hintz, ocolind masa. Obiectele nu sunt ale mele… Sunt proprietatea chiar a domnului oberstleutnant Hans von Klausing în persoană. Așa că…

— Cum proprietatea domnului oberstleutnant? se miră la rându-i Anghelescu și fața i se roși și mai tare. Ce legătură are dumnealui cu atelierul dumitale? Și apoi, la urma urmei, chiar dacă ar fi așa, legea nu dă drept domnului oberstleutnant să-ți vândă dumitale aur fără autorizație! E clar? Ce, dumnealui are depozite de aur? E furnizor de obiecte prețioase? De unde și până unde îndeletnicirea asta?

— Ați înțeles greșit, domnule comisar, găsi nimerit să adauge bătrânul ceasornicar. Eu am spus că obiectele sunt proprietatea dumnealui și nu că mi le-a vândut…

— În ce fel trebuie să înțeleg acest lucru?

— Adică sunt obiectele dumnealui și se folosește de vitrina mea pentru a le vinde.

— Nici acest lucru nu e permis fără o prealabilă autorizație, zise cu voce gravă Anghelescu. Cu atât mai mult, cu cât dumnealui, domnul oberstleutnant nu e cetățean al statului român și deci comerțul pe care-l face dumnealui a frustrat vama de sume considerabile!

— Nu știu, domnule comisar, eu nu știu nimic, înălță din umeri Peter Hintz, cu un aer nevinovat. Poate fi așa cum spuneți dumneavoastră, că dumneavoastră cunoașteți legile, noi numai le executăm. Dar în cazul acesta, vă rog să stați de vorbă cu dumnealui…

— Deocamdată stau de vorbă cu dumneata, că pe dumneata te-am găsit în neregulă, zise aspru comisarul-ajutor. Așa că strânge, te rog, obiectele cum am spus și pune-le în casa de fier ca să le sigilez. După aceea, vei semna și un proces-verbal.

Peter Hintz desfăcu larg brațele a neputință, semn că e pus în mare încurcătură, și cu pas moale, aproape fără vlagă, mergând gheboșat, bătrânește, se duse și deschise vitrina. Pe o tavă de argint începu să aranjeze cu mâna tremurândă tot ce se afla acolo: verighete, capace de ceas, brățări, monograme, cercei.

Apoi se duse și le puse în casa de fier, a cărei ușă masivă o dăduse la perete. Comisarul ajutor Anghelescu stătea de-o parte și observa întreaga operație, în timp ce cu un băț de chibrit se scobea insistent în măsele, schimonosindu-și fața într-un chip foarte caraghios. Bătrânul ceasornicar îl privea pe sub sprâncene, cu un fel de teamă și în același timp cu ură, străduindu-se totuși să pară cât mai nepăsător posibil. Se gândea că nu are cum să-l anunțe pe domnul ofițer Hans von Klausing, pentru că dacă dumnealui ar fi avut cunoștință de cum îi sunt sigilate obiectele, în definitiv averea sa personală, desigur că lucrurile nu ar fi ajuns aici, ci ar fi luat altă întorsătură. Dar așa? E nevoit să închidă totul în casa de fier, să iscălească un proces-verbal, poate chiar să-i fie confiscate... Și ce va zice atunci domnul Hans von Klausing? Îi va găsi oare vină că n-a fost mână de fier? Dar oare poți fi mână de fier cu comisarul-ajutor Anghelescu, care trece drept cel mai brutal și mai neomenos dintre toți slujbașii poliției? Omul care bate până lasă leșinat un țăran în piață pentru că vinde pe-un ștergar câteva grămăjoare de spanac sau fasole uscată și nu are bilet de plata taxei comunale?

Tocmai când gândea astfel, se auzi clinchetul clopoțelului de deasupra ușii și în prag apăru destul de grăbită domnișoara Lizzi, într-o rochie de mătase înflorată și pantofi albi cu tocul ortopedic, după moda vremii. Cum o văzu, comisarul-ajutor se dădu un pas la o parte ca să-i facă loc să treacă și apoi o urmări cu privirea ochilor săi verzi, bulbucați, cum se duce și-l sărută pe bătrânul ceasornicar pe frunte. Dar umbra de tristețe de pe chipu-i înnegurat îi dete imediat a înțelege lui Lizzi că se întâmplase ceva deosebit, ceva care îi îngreunase sufletul și-i zdrobise inima.

— Ce-i tată? Ce s-a întâmplat? întrebă ea în limba germană și aruncă o privire fugară lui Anghelescu presupunând că totul e în legătură cu el.

— Du-te, te rog, și spune-i logodnicului tău (vorbi astfel pentru a nu-i pronunța numele ofițerului german ca să-l audă polițaiul) că obiectele lui vor fi sigilate...

— Cum se poate asta? se miră domnișoara Lizzi și aruncă o privire ascuțită comisarului-ajutor care de astă dată arăta că nu-l mai interesează făptura ei și continua a se scobi cu acel băț de chibrit în măsele. Pentru care motiv?

— Nu putem vorbi acuma. Spune-i numai ce ți-am comunicat și roagă-l să ia măsuri urgente...

Domnișoara Lizzi trecu în camera ei, se pieptănă în fața oglinzii, dădu cu puțin roșu pe buze, după care intră iarăși grăbită în atelier, trecu pe lângă comisarul-ajutor fără să-l mai bage în seamă și ieși în stradă.

19

Comandamentul german era instalat într-o casă veche, cu un etaj, pe bulevardul principal al orașului, în imediata vecinătate a tribunalului. Întreaga fațadă a clădirii cu pereții coșcoviți, era îmbrăcată în iederă și acest veșmânt verde îi dădea o notă de cochetărie tinerească. Era una dintre puținele case mari rămase nevătămate de pe urma numeroaselor bombardamente aeriene și acest lucru, cât și faptul că era situată în centrul orașului fuseseră considerente pentru care oberstleutnantul Hans von Klausing se hotărâse în alegerea ei. În curtea nu prea largă, dar destul de umbroasă, se vedeau trase sub ramurile unui bătrân cais două mașini militare germane, decapotabile. Lângă una dintre ele, cea dinspre stradă, doi soldați în salopete de culoare cenușie stăteau jos și reparau un cauciuc. Un altul, cocoțat pe aripa mașinii, în uniformă gri-verzuie, cu vestonul descheiat și boneta dată pe ceafă, se delecta cântând dintr-o muzicuță de gură.

La poartă, înaintea unei gherete vopsită în gri și pe care erau trase în diagonală două dungi late, negre, se plimba santinela, un ostaș scund și blond, cu ochi albaștri și sprâncene alburii, ce-și ținea cu o anume gravitate automatul spânzurat de umăr.

Domnișoara Lizzi trecu pe lângă el repede, cu capul pe sus, afișând un aer marțial, fără să-i dea vreo importanță. Surprins, ostașul german tresări și luă imediat poziția de drepți, înclinând ușor capul în semn de salut, apoi întoarse privirea după „admiratoarea domnului oberstleutnant”, așa cum o cunoștea tot comandamentul, apreciind din ochi mersul ei grațios pe tocurile înalte, ortopedice. Nu-i ceruse să-și decline identitatea, înainte de a intra în comandament, așa cum se proceda de obicei cu orice persoană din oraș și nici nu o întrebase unde se duce și pentru care motiv. Ar fi fost o îndrăzneală de neiertat pentru un subaltern al domnului comandant. Și asemenea îndrăzneli dumnealui le pedepsea întotdeauna socotind că hotărârile sale, în interesul disciplinei, nu aveau nevoie de explicații...

Hans von Klausing se afla în biroul său. Stătea în picioare lângă fereastră, între draperiile albastre, fuma foarte liniștit și discuta cu colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul orașului, despre problema aprovizionării trupelor germane cu făină de grâu.

— Calitate forte prost, tomnule primar, vorbea Klausing într-o românească stricată, strâmbând nasul și trăgând leneș din țigară. Faine prost, paine prost… Doare stomac… Soldat german trebuie se lupta, trebuie forța… Dacă paine prost și forța prost…

— Aveți dreptate, domnule oberstleutnant, încuviința primarul, un om înalt și slab ca trestia, cu părul alb, lins peste cap și cu monoclu, purtând uniforma cavaleriei, cu eghileți din șnur galben, de stat-majorist. Însă vedeți dumneavoastră, aprovizionarea orașului se face foarte greu. Am vorbit acum câteva zile cu șeful poliției, domnul comisar-șef Alboiu, și dânsul m-a asigurat că va face tot posibilul să rechiziționeze în continuare toate carele și căruțele pe care le găsește prin piață, dimineața. Numai astfel putem asigura transportul făinii la moară și aducerea pâinii în oraș. Cât despre făină, mă rog, asta-i calitatea ei și nu avem ce face… desfăcu larg brațele primarul orașului.

— Forte prost! zise Klausing. Forte prost…

— O fi, domnule oberstleutnant, nu vă contrazic, dar bine că avem pâine și în condițiile astea. Iată, zilele trecute, întreprinderea „Frații Graff” a trimis primăriei o adresă prin care ne face cunoscut că nu va mai putea aproviziona orașul cu pâine deoarece n-au apă și curent din pricina bombardamentelor aeriene. Apoi, după toate acestea, domnul Graff se plânge, și pe bună dreptate, că Marele stat major nu i-a admis muncitorii în planul de mobilizare și că aceștia au lăsat lucrul baltă și au fugit din oraș.

— Grevă? înălță sprâncenele alburii Hans von Klausing. Împușcat… împușcat… decretă el nervos, apăsând cu degetul pe un trăgaci imaginar.

— Nu-i vorba de grevă, căută să explice colonelul Dimitrie Jurăscu. Dar oamenii nu vor să lucreze sub bombardamente. Dacă întreprinderea ar fi militarizată, ar fi altceva… Și apoi nu au întotdeauna de lucru și ei sunt plătiți cu ziua…

— Atunci cine face pâine? întrebă el mirat și trase adânc din țigară. Trupe german trebuie se lupta, trebuie forța…

— Am aranjat cu întreprinderea „Frații Graff” și va face pâine în cuptorul de probă din comuna Bistricioara. Zilnic va asigura aducerea în oraș a maximum o mie de pâini…

— Forte bun! spuse satisfăcut oberstleutnantul Klausing, punând mâinile la spate, înălțând bărbia și privindu-l admirativ

pe primar. Forte bun! Totul pentru armata german...

— A, nu, domnule colonel, îi tăie vorba primarul. Cantitatea asta de pâine e pentru populația civilă. Oamenii aceștia din oraș ce mănâncă? Vom căuta să dăm din această rație și comandamentului dumneavoastră o cantitate aproximativă.

— Ce-i asta aproxi... ta...

— Aproximativă, adică nu o cifră exactă, ci în raport cu ce socotim noi necesar că s-ar putea da, lămuri colonelul, aranjându-și mai bine monoclul la ochi. În orice caz nu vom lăsa armata germană, glorioasa dumneavoastră armată, care a dat pilde de nenumărate acte de vitejie, să nu aibă ce mânca în urbea noastră. Vă închipuiți că ar fi ridicol...

— Da... da... forte bun gândit... forte bun... aprobă Hans von Klausing și apropiindu-se de birou mai trase un fum în piept, după care stinse restul țigării în scrumiera de metal de lângă telefon. Apoi se așeză pe scaun și scoase ochelarii cărora începu să le șteargă lentilele folosindu-se de draperia de pluș din spatele său.

În încăpere se așternu pentru câteva clipe liniștea. De jos, din curtea umbroasă venea până sus zvonul unui cântec german cântat din muzicuță. Undeva în port, un vapor sună lung și gros ca un muget, iar prin dreptul parcului liceului Traian din vecinătate trecu un tren și pământul prinse a se cutremura atât de tare, încât și clădirea comandamentului german parcă trepida, gata să se prăbușească.

Într-un târziu, zărind pe masa oberstleutnantului un ziar german desfăcut, colonelul Jurăscu găsi nimerit să-l întrebe pe Klausing ce se mai aude nou în legătură cu atentatul împotriva führerului, pus la cale, în ziua de 20 iulie, de către colonelul Klaus von Stauffenberg.

— Totul forte bun, spuse Klausing, punându-și pe nas ochelarii cu ramă aurie. Führerul rănit puțin, forte puțin chiar zâmbit și apoi chemat pe Ducele Mussolini la discuție cu el. Venit la el și Reichsmarschall Goering. Scrie ziarul...

— Deci führerul n-are nimic?

— Nimic.

— Și tâlharii?

— Ce-i asta... telharii?

— Acei care au tras cu pistolul...

— Nu tras pistol, corectă Klausing puțin enervat. Stauffenberg

pus bomba cu ceasornic.

— Ei, mă rog, aceștia care au pus bomba, au fost condamnați?

— Da, confirmă oberstleutnantul și deschise ziarul de pe birou, bătând cu degetul îndoit întruna din pagini. Opt acuzație... Tribunalul poporului marelui Reich condamnat la ei, la opt august, la moarte... forte bun... La moarte...

Colonelul Jurăscu tăcu, înclinând numai din cap în semn că e de acord cu cele spuse de șeful comandamentului german, apoi își puse cascheta pe cap, arătând prin aceasta că discuția s-a terminat și socotește că e timpul să plece. Klausing se ridică imediat în picioare, își potrivi vestonul, își aranjă centura de lac negru și, zâmbind foarte politicos și amabil, întinse mâna peste birou, strângându-i-o puternic pe cea a primarului.

— Nu uitat! amenință în glumă cu degetul Klausing și zâmbi iară, micșorându-și ochii albaștri prin lentilele ochelarilor. Paine forte bun pentru armata german...

— Se face, domnule oberstleutnant, îl asigură primarul, luând poziția de drepți și ducând mâna la caschetă. Se face. Cam greu, v-am spus, dar vom lua măsuri...

— Forte bun... Forte bun...

Abia ieși primarul, zdrăngănindu-și pintenii pe coridorul acoperit cu linoleum, că ușa se deschise și ca o vijelie intră domnișoara Lizzi fără a se mai lăsa anunțată.

— Hans, dragul meu! zise ea în germană și aruncă cu un gest degajat geanta drept pe biroul lui. Simt că înnebunesc! Înnebunesc, înțelegi tu?

Fața domnișoarei Lizzi era congestionată, lentilele ochelarilor i se aburiseră, iar pe frunte îi apăruseră deodată mulțime de bobițe sclipitoare, semn că asudase de atâta alergătură.

— Dar ce s-a întâmplat? se ridică el îngrijorat de la birou și veni în fața logodnicei sale, prinzându-i amândouă mâinile în ale sale. Liniștește-te...

— Hans, poliția a sigilat bijuteriile noastre în casa de fier a lui papa...

— Ce-a făcut? se miră Klausing, înălțând sprâncenele și strâmbând din nas, semn că nu înțelege nimic. Cine a sigilat bijuteriile?

— Poliția!

— De ce?

— Nu știu. A venit un comisar-ajutor, unul fălcos și roșcovan și a poruncit tatei să adune totul din vitrină, din sertare și de pe unde mai are asemenea obiecte și să le depună în casa de fier pentru a fi sigilate…

Și domnișoara Lizzi, fără a atenua nimic din întreaga-i efervescență ce-o cuprinsese, continuă a vorbi repede și pe nerăsuflate, explicând, gesticulând, ba, într-un timp, cuprinsă de nervozitate trânti așa de tare tamponul de metal pe capacul călimării de bachelită, încât îl sparse.

— Un imbecil! încheie ea și tot cu gesturi repezite își aranjă părul care-i cădea mereu peste ochi.

— Fii liniștită, îi spuse la urmă Klausing. Am să iau imediat măsuri.

Și ca să arate că nu întârzie cu nimic realizarea acestei hotărâri, puse mâna pe telefon și ceru să i se dea imediat legătura cu poliția orașului.

Peste zece minute, în cabinetul comisarului-șef Alboiu intră puțin speriat Anghelescu și, gâfâind de alergătură, rămase lângă ușă, așteptând, într-o aproximativă poziție de drepți, cu o mână întinsă de-a lungul vipuștii pantalonului negru, iar cu cealaltă ștergându-și mereu cu batista fruntea îmbrobonată de sudoare.

— Ascultă, bă, Anghelescule, cine dracu’ ți-a dat voie să te duci la ceasornicarul Hintz și să-i sigilezi giuvaerurile alea sau ce dracu are în prăvălie?

— Să trăiți, domnu’ șef, eu mi-am dat voie, vorbi bâlbâit comisarul-ajutor și înghiți o dată în sec, deoarece îl văzu pe șeful poliției că se ridică masiv de la birou și vine înspre el. Știți… am primit un denunț și… am zis să iau imediat măsuri…

— Dar ce, tu faci totul de capul tău? țipă Alboiu și ochii săi negri ascunși în grăsimea obrajilor buhăiți îl fulgerară ascuțit pe Anghelescu, gata parcă să-l sfâșie în bucăți. Unde te trezești aicea? Pui sigiliuri la oamenii Reichului?

— Păi, domnu’ comisar-șef…

— Bă, ăla-i omul Reichului, înțelegi tu, sau nu înțelegi? strigă iară șeful poliției atât de tare încât geamurile cabinetului său zăngăniră ca după un cutremur. Ce te bagi tu în afacerile lor? Cine ești tu?

— Legea, domnu șef… încercă Anghelescu să se apere. Știți, legea nu permite…

— Bă, când e vorba de aliații noștri germani, legile astea ale

noastre nu mai fac doi bani, înțelegi tu? Ce vrei, să ne ia domnul von ăla Klausing și să ne zvârle cât colo ca pe niște măsele stricate? Să-mi pierd postul din cauza tâmpeniilor pe care le săvârșești tu?

Anghelescu tăcea, cu capul plecat, asudat tot, cu fruntea îmbrobonată și părul căzut pe ochi. Nu îndrăznea nici să se clintească măcar. Îl știa pe comisarul-șef cât era de pornit în asemenea situații; îi trăgea două palme și un picior în spate și-l trimitea și legat la București să-l ancheteze aceia pentru insulte aduse la adresa instituției. Era zbir și nu admitea o singură abatere care să-i zdruncine autoritatea.

— Să te duci imediat, trap, să rupi sigiliile alea de la ceasornicar și să-i ceri și scuze! încheie comisarul-șef parcă liniștindu-se puțin. Ai înțeles? Acum să te duci!… Îi spui că a fost o eroare, deoarece denunțul era pe numele altui ceasornicar, sau mă rog spui ce vrei, numai să vii să raportezi că lucrurile au fost reparate, e clar?

— Clar, domnu comisar-șef!

— Așa! Dă-i bătaie!

— Să trăiți!

Anghelescu se întoarse, își puse cascheta pe cap, dar când să apese pe clanța ușii, șeful poliției îl opri cu un gest al mâinii.

— Ia stai puțin…

— Ordonați, domnu șef!

— Cum merge ancheta cu arestarea lui Mihai Gheorghiu?

— Cu…

— Ce belești ochii așa la mine? strigă iară șeful poliției. Te-am întrebat cum merge ancheta cu Mihai Gheorghiu, fiul profesorului de istorie de la liceul Traian. Ăla de-a fugit din lagărul din Germania.

— Da, știu, domnu șef, că eu mă ocup de chestiune…

— Păi dacă te ocupi de ce mama dracului mă privești așa de parcă nici n-ai fi auzit de numele ăsta? zise șeful poliției și trecu înapoia biroului, așezându-se greoi pe scaun. Ei, ce vești mai ai?

— Domnu șef, n-avem nici o veste, vorbi moale Anghelescu și fața lui căpătă o asemenea expresie încât părea că spune „puteți să mă și spânzurați dar n-am de unde să-l scot!”. Oamenii mei au cotrobăit peste tot, au făcut cercetări, nimic!

— Ce spun vecinii?

— Nimeni nu știe nimic. Nu l-au văzut de doi ani de zile.

— Dacă se ascunde acasă?

— Imposibil, domnu șef, zise Anghelescu, tăind aerul cu palma. Ar fi o nesocotință prea mare din partea lui!

— Deocamdată e o nesocotință din partea noastră, vorbi aspru șeful poliției. Sau mai bine zis o neglijență. Imediat după ce l-am chemat pe profesor la poliție, dumneata care aveai cazul, trebuia să iei măsuri pentru prinderea individului.

— Domnu șef, îmi permiteți să vă întrerup, dar nu avem nici un indiciu că ar fi venit în oraș, se apără Anghelescu. Circulara spune că a evadat din lagăr… Apăi, lumea e mare, cine știe unde s-o fi dus… Așa că de ce să fi făcut zgomot pentru nimic?

— Ce zgomot, bă, zevzecule, ce zgomot! strigă iară șeful poliției și se ridică în picioare cât era de voluminos. Ce, poliția trebuie să facă zgomot când urmărește pe cineva? Trebuie să tragem noi concluzii că n-a venit în oraș, că lumea e mare, cum spui tu, sau cum dracu îți trece prin cap să spui? Noi trebuie să ne facem datoria, să facem cercetări, anchete, să luăm măsuri. Ce, am ajuns în situația să ne aprecieze șeful comandamentului german ca incapabili? Știi bine că și el se interesează de acest caz…

— Știu, domnu’șef…

— Și-atunci? Uite, mi-a dat telefon domnul colonel Klausing acum câteva minute și pe lângă neghiobia ta m-a întrebat și de mersul cercetărilor în privința lui Mihai Gheorghiu. Și ce-i putem spune? Nimic! Pentru că nimic e și-n capul tău, domnule Anghelescu, ai înțeles?

— Am înțeles, domnu șef, consimți Anghelescu și cu dosul palmei îndrăzni să-și șteargă iar sudoarea de pe frunte, că-i șiroia atât de tare încât îi intra în ochi. „E întors pe dos șeful astăzi, cugetă el în sinea lui și se gândi ce rău e când superiorului nu-i merg toate cum trebuie. Ori a pierdut aseară la poker, ori l-a tradus nevasta farmacistului!”.

— Dac-ai înțeles, ia imediat măsuri! zise aspru șeful poliției. Scoate ordinul parchetului și fă-i în două ceasuri o percheziție să întorci casa cu dosul în sus, ai înțeles, mă? Poate găsești un indiciu cât de mic…

— Am înțeles, domnu șef. Să trăiți!

— Hai, circulă, că dracu-i pe tine! Pe urmă îmi faci un raport cu rezultatul cercetărilor să-l înaintăm garnizoanei și comandamentului german. Ți-am spus: colonelul Klausing se

interesează personal de treaba asta!

20

Profesorul Vlad Gheorghiu stătea afară sub umbrarul viței de vie, la masă și citea ziarul *Universul*, foarte preocupat să vadă cum mai merg treburile pe front. Îl interesau de asemenea problemele de ordin diplomatic, unele știri referitoare la spectacole, crime, accidente, într-un cuvânt tot ce se poate citi într-un ziar, chiar dacă vine în oraș, la chioșc, cu o întârziere de câteva zile. Alături, într-un șezlong, se odihnea soția sa, Ana, care țesea o pereche de ciorapi. Lângă picioarele mesei, Costel, nepotul lor, săpase cu un bețișor în pământ niște șănțulețe pe care le umplea acum cu apă, acoperindu-le totodată cu cioburi de sticlă găsite pe stradă de la casele bombardate. În camera dinspre stradă, cu ferestrele deschise, Dana cânta la pian, încercând să descifreze un menuet de Ravel.

— S-au scumpit pânzeturile, zise într-un târziu profesorul, împăturind foile ziarului. „America” a ajuns șase sute cinci lei metrul, șifonul de optzeci centimetri costă șapte sute șaizeci și trei, iar „Olanda”, nouă sute șaptezeci și cinci lei!

— Scrie în ziar? întrebă mirată Ana.

— Da, e aici o reclamă... Așa reclamă îi lasă rece pe cumpărători!

— Mda, se scumpește viața din ce în ce mai mult, conchise și Ana, țesând de zor ciorapii. Carnea de porc a ajuns la aproape trei sute de lei kilogramul. Iar uleiul nu s-a mai dat de mult, nici pe cartelele barate, nici pe cele nebarate. Uite, suntem în august, și nu ni s-a dat nici cota din aprilie!

— Am auzit că se dă la economatul funcționarilor publici, zise profesorul ridicând ochii de pe ziar. Astăzi parcă le-a venit un butoi. Vorbea cineva de dimineață în piață... Sau la oficiul de aprovizionare al Șantierului naval? căută el să-și amintească, privind undeva în sus, către umbrarul viței de vie. Da, da, la cel de la Șantier a venit...

— În cazul ăsta să vorbim cu Sandu, băiatul vecinului Raicu, poate ne face el rost de vreun kilogram, hotărî Ana și acest gând i se păru atât de salvator, că fața i se lumină pe dată. Îi dăm cartelele mâine dimineață... Nu se găsește nici untură...

Dana, auzind discuția și mai ales văzând că tatăl său citește ziarul (o gazetă se găsea foarte greu în acel timp în oraș, deoarece nu veneau din lipsă de comunicații), închise capacul

pianului și coborî și ea în curte. Luă un scăunaș, și se așeză lângă mama sa.

— Uite, orașul nostru a fost citat pe națiune, ca unul care a suferit grele bombardamente! exclamă deodată profesorul și potrivindu-și mai bine ochelarii se aplecă asupra ziarului și începu să citească comunicatul președinției consiliului de miniștri, publicat în pagina întâi. Da, da, iată, Ploiești, Turnu Severin, Brașov, Iași, Craiova, Câmpina, Pitești, Giurgiu... Semnează chiar Antonescu.

— Poate să semneze el oricâte comunicate o vrea, intră în vorbă Dana și, dându-și cu un gest al capului părul spre spate, luă din poala mamei un ciorap, un ac cu ață și începu și ea să cârpească. Comunicatele astea nu alină în nici un fel durerile pe care le-au pricinuit oamenilor guvernanții antonescieni!

Vlad Gheorghiu lăsă pentru o clipă ziarul din mână și-și privi fata cu ochii mari, plini de mirare, foarte contrariat pentru cele ce auzea. Cum, iară nu-și controla vorbirea? Iară avea păreri politice, când el i-a spus poate, de sute de mii de ori că n-are voie nici să gândească așa ceva?

— Durerile nu le-au pricinuit guvernanții, cum spui tu, fata mea, căută s-o corecteze profesorul, ci bombardamentele...

— Dacă nu era politica dumnealor, nu erau nici bombardamentele, căută Dana să se facă mai bine înțeleasă, vorbind pe un ton sentențios, fără echivoc.

Profesorul lăsă iară ziarul din mână și peste ramele ochelarilor o privi lung, mustrător și în același timp neliniștit, fără să știe ce să mai creadă. „Ce se întâmplă cu fata mea? gândea el aruncând priviri îngrijorate soției, care la rându-i înălța din umeri și se arăta de asemenea neliniștită. Ce dracului de prostii i-au intrat în cap și nu i le mai poate scoate nimeni? Cine știe ce boroboață mai face și nici că aș mai fi în stare s-o salvez cum am salvat-o atunci după discuția cu profesoara de limba germană, când a subapreciat actuala cultură germană...”

— ...Poporul nostru n-a dorit războiul ăsta, vorbi Dana mai departe, ca pentru sine, stând cu capul aplecat, cu părul căzut pe frunte, preocupată parcă numai de cârpitul ciorapilor. Nimeni n-a pus de bună voie mâna pe pușcă și a zis: „Hai măi, hai să murim pentru țară și rege”, cum spun unele cântece pe la radio...

— Ajunge! tună deodată tatăl și, ridicându-se în picioare,

zvârli enervat ziarul pe masă. Ai căpiat, fetițo dragă? întrebă el privind roată în jur, să se încredințeze că nimeni prin vecini nu i-a auzit fata vorbind asemenea lucruri nepermise. Ți-ai ieșit din minți? Vrei să te trezești chiar tu la Curtea Marțială? Cine dracu te-a îndemnat să vorbești așa, să faci politică?

Era peste măsură de enervat. Fața i se împurpurase, ochelarii îi căzuseră pe nas, iar bărbia îi tremura ușor. Ana lăsase ciorapii în poală, nu mai cosea și se uita și ea lung și îngrijorător la Dana, cu o umbră de neliniște pe față, fără să spună nimic. Ce-ar fi putut spune? În ce fel ar fi putut interveni?

— Mihai, frate-tău, la fel, n-a avut de lucru, s-a apucat și el de politică și acuma umblă ca un dezertor cu poliția pe urmele lui, zise supărat profesorul vorbind repezit, mai mult în șoaptă să nu-l audă careva. Dumnezeule, se prinse el cu mâinile de cap, ce copii mi-ai dat?! Ce copii!

— Dar dumneata, tată, nu faci politică? întrebă Dana sumețindu-se, preocupată mai departe de cusutul ciorapilor. Spune, nu faci?

— Euuu? se miră profesorul și înălță sprâncenele, rămânând cu gura căscată pentru cele auzite. Eu, politică? Ce-ți trece prin cap, fată dragă? Tu ești în toate mințile sau nu ești?

— Sunt în toate mințile.

— Păi dacă ești, de ce debitezi niște prostii mai mari decât tine? De unde și până unde m-ai văzut tu că fac eu politică?

— Nu te-ai afirmat, vorbi liniștit Dana, dar chiar faptul că taci și nu iei atitudine împotriva rânduielilor strâmbe de acum din țară, înseamnă că accepți politica guvernului Antonescu. Ori asta nu se numește tot un fel de politică? Nu înseamnă că tolerând dezastrul ăsta – și dumneata fii te rog sincer, îți dai seama că-i un dezastru – zic nu înseamnă că tolerându-l ești de partea celor care l-au provocat? Ei, ce părere ai?

Profesorul stătea în picioare, lângă masă, cu mâinile puse cruciș pe piept și tăcut își privea stăruitor fata prin lentilele ochelarilor. Era cu desăvârșire uluit! Parcă cineva îi zvârlise peste față o căldare cu apă rece. I-auzi ce-l întreabă fata lui? Copilul lui? Dana care crescuse într-o cumințenie exemplară, asupra căreia, la fel ca și asupra lui Mihai, își îndreptase atât el cât și Ana toată atenția, să fie model de supunere și ascultare, să-și vadă de învățătură și de viitor, să n-o intereseze ce-i în dreapta și ce-i în stânga. Auzi ce-i trece prin cap? Chiar că nu

știa ce să-i răspundă! Acuma, cinstit vorbind, ea avea puțină dreptate – nu lua nici un fel de atitudine, în nici o ocazie, afară numai de cazurile de indisciplină și de nedreptate ce se făceau la școală – dar aceasta ea trebuia s-o catalogheze nici mai mult nici mai puțin decât drept politică? Politică de acceptare a măsurilor luate de guvern? A dispozițiilor și hotărârilor guvernului? Bine, dar era oare un om în țara asta care putea declara deschis că nu este de acord cu politica guvernului?

— N-ai nici o părere, tată? întrebă într-un târziu Dana și zărind ziarul aruncat pe masă, lăsă ciorapul în poală, îl luă și se apucă să-l răsfoiască afișând un total aer de degajare. Sau nu vrei să ai vreo părere?

Tatăl nu luă în seamă ironia fetei și ca și când nu ar fi fost angajat în această discuție, îi întoarse spatele și, supărat, intră în casă. Dana rămase mai departe cu privirea în paginile ziarului, imperturbabilă și în același timp satisfăcută că pusese la punct o problemă care o frământa de multă vreme. Mama o privi un timp fără să mai lucreze și din întreaga ei înfățișare se putea citi o umbră de îngrijorare pentru ieșirile necontrolate ale fetei.

— Se poate, Dana, să vorbești astfel cu tatăl tău? îi zise ea pe un ton de mustrare și ca s-o facă atentă îi puse mâna pe braț.

— Cum am vorbit? înălță ea privirea din ziar.

— Să-i spui că face politică, când tu știi prea bine că el e departe de orice partid... Mai ales că partidele știu că sunt și desființate de câțiva ani...

— Nu-i neapărat nevoie, mamă, să fii înscris într-un partid ca să faci politică, replică Dana autoritar, și se apucă să citească iarăși ziarul. A, exclamă ea deodată plină de bucurie, uite, mamă, la București, la Casandra, un nou film cu Alida Vali: „Te voi iubi mereu”... Joacă cu Antonio Centa și Gino Cervi. Ce păcat că cinematografele din orașul nostru nu pot da filme... Uf, lipsa asta de curent mă înnebunește. Vezi ce înseamnă războiul? răbufni ea. Ce ne-a adus războiul? Și tata...

— Ei, lasă, lasă, căută s-o liniștească mama. De ar fi numai asta... Dar câte nu ne apasă?

— Păi vezi?

Din fundul grădinii se zări printre pomi înaintând cu pas ușor o umbră. Era tanti Emilia în rochia ei veche de stambă, decolorată, târându-și papucii de pâslă rupți, scămoșați. Cu

părul despletit, albit și fața brăzdată de cute adânci, umbla cu ochii rătăciți pe sus, căutând să zărească prin frunziș cerul albastru. Ținea mâinile cruciș pe piept și, fără să-și ia ochii de la cer, murmura, mai mult șoptit, niște versuri pe care nimeni nu-și amintea să le fi citit undeva:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...
Se-ntunecă văzduhul și nu e pic de soare...
Trec păsări argintii... Trec păsări argintii...

Se oprea pentru câteva clipe locului, se uita înapoi de parcă s-ar fi ferit de cineva și apoi privea iar cerul și murmura aceleași versuri, încet și cu răbdare, dar într-atât de mult repetate că făcea spume la gură și glasu-i devenea tot mai răgușit:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...
Se-ntunecă văzduhul și nu e pic de soare...

— Lasă-le-ncolo de păsări argintii, tanti Emilia, îi zise Dana și zvârlind ziarul îi ieși în întâmpinare. Ce tot vorbești de ele? Unde vezi dumneata acuma păsări din acelea argintii?

Tanti Emilia se opri și-o privi pe Dana mirată, cu ochii ei albaștri mari, înconjurați de cearcăne viorii. Prinse apoi să zâmbească, și-o undă de lumină parcă îi învălui fața. Costel ieși de sub masa unde se juca, își prinse mama de mână și își lipi capul de trupul ei slăbit. Ea îl mângâie pe păr, pe frunte, pe obraji și era atâta duioșie în privirea ei încât în clipele acelea părea că mintea îi este destul de lucidă, că nimic n-a întunecat-o și a îndepărtat-o de la judecata limpede a lucrurilor, că nici un fel de nenorocire nu s-a abătut pe capul ei.

— Mamă, eu mă joc cu bărcuțele, spuse Costel prinzând-o de mână. Mi le-a făcut nenea Mihai...

— Ssst... îi puse Dana palma peste gură copilului. Să nu spui nimănui că nenea Mihai a venit acasă. Ai înțeles, Costel? Noi am vorbit odată amândoi ceva, ai uitat?

— Știu, știu, Dana, replică el candid, am vorbit, dar n-am spus la nimeni. Mama știe doar c-a venit. Cu ea pot să vorbesc de nenea Mihai că e doar de la noi din casă...

— Ei poți să-i spui, zise Dana și făcu mamei sale cu ochiul. Și așa tanti nu vorbește cu nimeni.

— Of, vai de viața ei, săraca! oftă Ana și ochii i se umeziră de lacrimi. Ce femeie capabilă a fost! Ce gospodină! A rămas și fără casă și fără bărbat... Bietul Alexandru...

— Ei, ce este cu el?

— Se zice că a murit undeva pe front, șopti mama cu fereală să n-o audă cumnată-sa. Asta e...

— Mort? se miră Dana și se cutremură cuprinsă de spaimă. De unde aveți vestea asta?

— Tatăl tău a adus-o azi dimineață. A venit de pe front un profesor de desen, ofițer de rezervă, rănit, și acesta i-a spus.

Îndurerată, Dana rămase pe gânduri, cu chipul întunecat. Îl mângâie pe Costel pe obraji și tanti Emilia văzând gestul prinse a zâmbi, dar tot tăcută și împietrită, cu privirea rătăcită într-aiurea. Ana își șterse ochii cu dosul palmei și după puțin luă iar ciorapii din poală și începu să-i cârpească.

În acea clipă, undeva în susul străzii se auzi motorul unei mașini. Nu trecu un minut că în fața casei se opri un automobil negru, cu luciul caroseriei șters, cam hodorogit și lăsat pe arcuri ca o veche droșcă de țară. Era una dintre acele mașini de piață cu mulți ani de serviciu, rechiziționată de stat și repartizată instituțiilor, a cărei fierărie zdrăngănea la fiecare hop, hurducându-se zgomotos și sinistru în mai toate gropile ivite în caldarâm.

— O mașină! exclamă Costel și începu să bată din palme de bucurie. A venit tăticu! A venit tăticu!

Și zicând acestea, o și zbughi către poartă. În pragul verandei se ivi pe dată profesorul Vlad Gheorghiu, numai în cămașă, cu ochelarii în mână și capul descoperit. Rămase în ușă, cu privirea spre poartă, să vadă cine-i face o vizită în această după-amiază călduroasă de august. Dana, mama și tanti Emilia stăteau tăcute sub umbrarul viței de vie și așteptau să vadă cine descinde din mașină și deschide poarta.

Peste câteva clipe însă se lămuriră cu toții despre cine era vorba. Din automobilul negru coborî greoi comisarul-ajutor Anghelescu, îndesat, roșcovan, îmbrăcat civil în niște haine cenușii, cu gulerul cămășii răsfrânt peste cel al hainei, cu fălcile lăsate și ochii verzi privind în jur, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Și în clipa când el încercă să apese pe clanța porții, alți trei polițiști – de astă dată gardieni – și încă doi îmbrăcați civil se rânduiră la spate-i ca la o comandă.

— Ăsta gras, roșcovanul, e comisarul care m-a anchetat la școală, șopti Dana la urechea mamei. El mi-a cerut declarația…

— Dumnezeule! exclamă Ana cutremurată de spaimă. O fi pentru Mihai sau… tot pentru tine?

Văzându-l, Vlad Gheorghiu, puțin emoționat, își trecu cu un gest stângaci palma peste părul lins, pieptănat într-o parte cu cărare și coborând treptele de piatră ieși în întâmpinarea polițiștilor.

— Bună ziua! zise grav comisarul-ajutor Anghelescu ducând două degete la tâmplă, în chip de salut, în timp ce călca greoi cu mersul lui legănat ca de rață, îndreptându-se spre verandă. Domnul profesor Vlad Gheorghiu?

— Da, eu în persoană.

— Am onoarea să mă prezint, comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliția orașului. Parcă ne cunoaștem, nu?

— Mda… parcă.

Anghelescu zâmbi nițel strengărește, clipind dintr-un ochi, apoi îl bătu familiar cu palma pe umăr pe profesor. „Ești nițel șmecher, domnule profesor, părea că spune privirea lui obraznică. Dar să nu uiți că eu sunt tatăl șmecherilor! I-auzi, „parcă”… Cum să nu mă cunoști doară eu te-am băgat la anchetă în cabinet la domnul comisar-șef Alboiu”.

— Ce scop are vizita dumneavoastră? întrebă profesorul cu amabilitate, fără să-și poată ascunde însă starea de surescitare ce-l cuprinsese.

— Ce scop? zâmbi iară Anghelescu, un zâmbet acru, distant, și plescăi zgomotos din buzele-i groase. Mă miră întrebarea dumneavoastră, domnule profesor! Zău că mă miră!

— Păi de ce să vă mire?

— Foarte bine, uite că mă miră…

— Nu trebuie să vă mire de fel, replică Vlad Gheorghiu, de astă dată vădit enervat de impertinența comisarului-ajutor. Datoria mea de locatar al acestei case îmi cere să vă întreb pentru care motiv poliția îmi face această vizită neașteptată? Vă rog să nu vă supărați, dar uzanța bunei cuviințe, știți… impune acest lucru.

— Atunci sunt dator să vă explic, plescăi din buze comisarul-ajutor și vârî mâinile adânc în buzunarele pantalonilor, luând un aer grav, marțial, impunător, socotindu-se „cineva” în poliție și căruia numai cine nu-i cunoaște meritele și perspectivele își

poate permite să-l întâmpine astfel. Și în ce împrejurare? Față de niște pârliți de gardieni? Daaa, sunt dator să vă explic, urmă el pe un ton superior și obraznic, fără să-și scoată mâinile din buzunare. Dacă vă amintiți, domnule Gheorghiu, ați fost la noi într-o scurtă vizită și domnul șef al poliției v-a promis c-o să vă ajute să-l găsiți pe domnul Mihai, fiul dumneavoastră de la care nu mai aveți vești de... de...

— De aproape un an, completă profesorul.

— Exact, de aproape un an. Ei, și în consecință, pentru ca să-l găsim trebuie să-l căutăm. Logic, nu? De aceea am venit. Să-l căutăm... Să vă ajutăm să-l găsiți... și... pentru o mică percheziție.

Tanti Emilia, fără să dea vreo importanță polițiștilor plecă în obișnuita-i plimbare către fundul grădinii, târșâindu-și papucii zdrențuiți pe sub coroanele umbroase ale pomilor. Dana și mama ei, se apropiară la oarecare distanță ca să asculte discuția. Zărindu-le, și afișând un aer voit politicos, Anghelescu le salută extrem de reverențios, înclinând ușor capul, după care se întoarse și întrebă.

— Mă iertați, domnule Gheorghiu, dânsele sunt rudele dumneavoastră?

— Da. Soția și fiica mea...

— Ooo, trebuie să vă felicit! exclamă el teatral trăgând cu coada ochiului către Dana. Aveți nu o fată, ci o adevărată zeiță! Pe onoarea mea dacă vă mint! Și parcă aș cunoaște-o... sau...

Vlad Gheorghiu îl asculta pe comisarul-ajutor, dar după felul cum îl privea, rece, tăios, printre gene, se vedea că-l disprețuiește, că doi bani nu dă pe-un asemenea terchea-berchea ce atunci la poliție, la fel ca și acum îi vorbise obraznic, cu impertinență. Un bădăran și-un necioplit...

Și într-adevăr, parcă vrând în acea clipă să-i confirme aprecierile, Anghelescu, fără să-i pese că se află de față și două femei, vârî adânc un deget în nas și începu să se scotocească cu insistență.

— Care va să zică, asta este situația! zise el ca o concluzie în timp ce-și ștergea degetul de pulpana hainei. Trebuie să ne facem datoria...

Se întoarse, făcu un semn cu capul către gardienii ce-i stăteau în preajmă și porni cu mersul lui greoi, legănat, către verandă. După câțiva pași, gardienii îl depășiră, iar unul chiar

pătrunse grăbit în casă, de parcă l-ar fi fugărit careva din urmă. Doi dintre ei ocoliră clădirea și se pierdură în livada cu pomi dinapoia ei. Profesorul porni și el în urma lui Anghelescu, tăcut, enervat, roșu de tot la față, cu broboane de sudoare pe fruntea înaltă și bombată.

— Vlad! îl strigă Ana din urmă. Ce-nseamnă asta?

— Ce anume? se întoarse el agitat.

— Pentru ce intră în casă?

— N-ai auzit? Îl caută pe Mihai…

Și fără să mai dea vreo explicație, grăbit, profesorul urcă treptele verandei câte două o dată, zorind să-l ajungă cât mai repede din urmă pe comisarul-ajutor. Dar, acesta se afla deja în mijlocul sufrageriei și stătea cu mâinile în șold privind cu mult interes jur împrejur pereții acoperiți cu tablouri. Gardianul care intrase primul, trăsese de pe masa lungă din mijlocul camerei catifeaua albastră și acum scotocea înfrigurat prin sertare. Anghelescu se grăbi să-și imite subalternul: se întoarse, trase și el sertarele scrinului și începu a scotoci prin rufăria frumos călcată, zvârlind pe-un scaun fețe de pernă, cearceafuri, prosoape…

Dana, enervată la culme de această neașteptată vizită, intră și ea repede în casă și zărindu-l pe comisarul-ajutor cum cotrobăie ca un smintit prin rufăria spălată și călcată de ea, îl prinse de braț și-l smuci înapoi cu putere.

— Aici îl cauți pe fratele meu, domnule comisar? Ochii ei aruncau fulgere de mânie, de revoltă. Pieptu-i tresălta ușor iar mâinile îi tremurau și întregu-i corp parcă era cuprins de friguri. Spune, aici? În sertarele astea?

Anghelescu însă nu se pierdu cu firea. Dimpotrivă, arătă a fi foarte calm ca unul ce-i obișnuit cu atitudinile celor cărora li se face percheziție. Și ca să demonstreze acest lucru, lăsă din mână un teanc de șervețele de masă și se întoarse zâmbind către Dana:

— Ce-ați întrebat? vorbi calm, pe un ton măgulitor și cu anume inflexiuni în voce. Mă iertați, n-am auzit… A, constată el plăcut surprins, chiar zâmbind, mi se pare că-mi sunteți o veche cunoștință, așa-i domnișoară? V-am văzut adineauri în curte și-mi ziceam: „dom’ le parcă… parcă…” Uite, abia acum când vă văd mai bine și mai îndeaproape, îmi amintesc perfect!

— Eu nu-mi amintesc nimic!

— N-ați spart dumneavoastră niște plăcuțe din alea de geam cu fotografii despre Germania? întrebă calm Anghelescu. Ați dat o declarație… la liceu… Nu sunteți elevă?

— Se prea poate, replică rece Dana. Eu însă nu-mi mai amintesc nimic.

— Desigur, a trecut cam mult timp și, mă rog, n-aveți nici un interes să vă amintiți. Însă să știți că niciodată poliția nu uită!

— Nici cei care sunt anchetați nu-i uită pe anchetatori! zise ea și, văzându-l pe polițai că răvășește iar rufele, puse din nou mâna pe brațul lui și i-l trase atât de puternic la o parte încât era gata-gata să-l dea jos…

— O, dar puternică mai sunteți domnișoară! zâmbi Anghelescu. Parol! V-am supărat?

— V-am întrebat adineauri ceva și nu mi-ați răspuns.

— Mă iertați, ce anume?

— În sertarele astea îl căutați pe fratele meu? Că așa spuneați, că-l căutați pe el…

— O, nu, frumoasă domnișoară, zise polițaiul, cu același zâmbet de la început, parcă fără să dea importanță faptului că fusese brutalizat. Desigur, nu presupun câtuși de puțin că un om ar putea fi ascuns într-un sertar. Vai, dar ar fi un afront pentru meseria mea. Însă vedeți dumneavoastră, practica ne învață multe: aici un indiciu, dincolo altul, aici ceva, dincoace altceva, putem până la urmă trage anumite concluzii…

— Vă rog totuși să dați dovadă că sunteți un om civilizat, vorbi Dana tăios, enervată peste măsură. Și dumneavoastră și oamenii dumneavoastră. Uitați cum se comportă…

Unul dintre gardieni răsturnase o somieră și-i cerceta arcurile, în timp ce alături de ea, pe podea, aruncase pernele, cearceaful și o cuvertură lucrată de mână. Un altul lovea cu bastonul de cauciuc limba pendulei din perete ca s-o pornească, deoarece umblase la ceas și-l stricase. Iar în camera vecină unul dintre cei doi civili deschisese ușile șifonierului și scotea repede, aruncându-le de-a valma pe pat, rochii, haine, pălării și tot ce găsea.

— Cu atenție, domnilor, cu atenție! le strigă comisarul-ajutor, înclinând capul către Dana, vrând să arate că iată, făcându-i plăcerea, ordonase gardienilor să se comporte „civilizat”. Nu scăpați însă nimic din vedere!

Zărind biblioteca, Anghelescu se întoarse și, cu ochii țintă

numai către ea, se repezi într-acolo și deschise repede ușile, privind lacom titlurile volumelor înșiruite pe rafturi.

— Aveți ceva suspect pe aici, domnule profesor? îl întrebă el pe Vlad Gheorghiu, care tocmai atunci venea din camera vecină, neștiind unde să supravegheze mai întâi.

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin „suspect”?

— Păi cum, dumneavoastră ca profesor nu știți ce însemnează „suspect”?

— În meseria pe care o predau, eu nu utilizez acest termen! răspunse ironic Vlad Gheorghiu.

— Ce predați dumneavoastră?

— Istoria.

— A, istoria? păru că se miră comisarul-ajutor. Mda, în istorie nu se găsesc domnitori suspecți. Decât ăia fanarioții mi se pare… Apropo, ce-i asta?

Cu ochii plini de mirare, Anghelescu luă în mână un dosar între coperțile căruia se aflau câteva zeci de foi dactilografiate și mai multe schițe desenate pe calc. Le răsfoi în grabă, apoi întoarse dosarul și privind coperta, silabisi scrisul mare, cu creionul roșu: *„Studiu asupra cercetărilor arheologice în orașul Turnu Severin”*. Mai silabisi o dată titlul acela, după care se întoarse către profesor și întrebă plin de uimire:

— Ce, și dumneata faci cercetări?

— Da, cercetări arheologice…

— Ce-s alea… arhelogice?

— Arheologice, îl corectă profesorul, vădit revoltat de incultura polițaiului. Adică cercetări ce se referă la trecutul istoric, privind unele săpături menite să scoată la iveală o așezare din vremuri foarte îndepărtate, de pildă…

— Dar cine v-a dat dumneavoastră voie să faceți cercetările astea?

— Cum cine? se arătă contrariat Vlad Gheorghiu. Meseria mea de profesor.

— Păi dumneavoastră nu știți că orice cercetări se fac numai de poliție? vorbi apăsat comisarul-ajutor, cu un licăr de satisfacție în priviri pentru că-l găsise, gândea el, în defect pe profesor. Ce, credeți că pe oricine îl taie capu, și-i vine lui pe chelie, se apucă să facă cercetări? Unde ne trezim aicea? Ce, lucrați la anchete? Dumneavoastră aveți dreptu să interogați oamenii? De unde până unde îndrăzneala asta?

Dana, care asista la discuție, zâmbea de prostia comisarului-ajutor și vorbea șoptit cu mama ei, căutând s-o liniștească, să-i arate că la mijloc era vorba de-o simplă necunoaștere a problemei și că desigur, cu toate constatările acestui găgăuță, se vor găsi la poliție și oameni mai luminați care își vor da seama că țin între ei o nulitate, că studiul tatei nu are absolut nici o legătură cu cele pretinse de el.

— Bine, dar până atuncea poate îl arestează…

— N-ai nici o grijă, vorbi Dana tot în șoaptă. Nu are motiv pentru asemenea lucru…

— Dar când l-au arestat pe vecinul nostru, Raicu, au avut vreun motiv?

Comisarul-ajutor Anghelescu parcurgea grăbit foile dactilografiate, umblând cu degetul arătător de-a lungul și de-a latul lor, în timp ce Vlad Gheorghiu îl privea în aparență liniștit, dar tot numai un pachet de nervi.

— Aha! tresări deodată polițaiul și bătu cu degetul într-o schiță lucrată pe calc. Uite aici e vorba de niște legiuni române…

— Romane, îl corectă profesorul.

— Lasă, nu mă duce dumneata pe mine cu muia, că nu suntem noi din ăia fleții, de n-avem pic de cap să pătrundem lucrurile! îi replică supărat Anghelescu și parcă fălcile i se revărsaseră și mai mult peste gulerul hainei. Am mai găsit noi manifeste din astea scrise camuflat. Va să zică studiul dumneavoastră nu-i nici mai mult nici mai puțin decât o lucrare despre Garda de Fier! Extraordinară descoperire! Cu schițe, cu planuri cum să vină legiunile să atace orașul… Ei, ce părere aveți, domnișoară, despre munca noastră? se întoarse comisarul-ajutor către Dana, vorbindu-i pe un ton impertinent. Ziceați să nu mai răvășim lucrurile și mai știu eu ce, să umblăm civilizat… Uite de ce răvășim noi. Astea sunt indiciile…

— Indiciile astea demonstrează că nu aveți nici măcar patru clase primare! zise Dana cu fața congestionată de supărare. Pentru că dacă le-ați avea ați fi învățat despre legiunile romane care au atacat Dacia la anul 101 și 106, despre luptele care s-au purtat la Sarmisegetuza și Tapae, despre castrul roman Drubeta la care se fac săpături de ani de zile aici în oraș, lângă Dunăre… Dar cred că e prea greu pentru dumneavoastră cei de la poliție, care confundați cercetările științifice cu cercetările

dumneavoastră, zic e prea greu să înțelegeți unele lucruri elementare! Mă rog, prostia poate să-și facă loc și-ntr-o instituție de stat ca poliția…

— Domnișoară! strigă deodată Anghelescu și ochii săi verzi, bulbucați se măriră nefiresc de mult în orbite. Te rog să fii respectuoasă când vorbești cu ordinea publică!

— Eu nu vorbesc cu ordinea publică, pentru că e imposibil să vorbesc cu noțiunea însăși, zise Dana dându-și la o parte cu un gest al capului părul de pe frunte. Eu vorbesc cu oamenii care se pretind că reprezintă ordinea publică, sau mai bine zis care sunt plătiți să facă această ordine. Dar văd că dumneavoastră sunteți mai degrabă oamenii dezordinei…

— Nu vă permit! strigă Anghelescu cu spume la gură și călcând peste mormanul de cărți răsturnate din bibliotecă, vru s-o prindă pe Dana de mână. Dar fata se trase într-o parte, ocoli masa și rămase înapoia ei. Despre ce dezordine vorbiți? Cum îndrăzniți?…

— Despre dezordinea pe care ați făcut-o aici, zise fata cu privirea aprinsă de ură. Nu vedeți ce-ați făcut în casă?

În mijlocul camerei stăteau învălmășite vase de bucătărie, perne, cearceafuri, cărți, tablouri, până și colivia cu cei doi canari în care bietele păsări se zbăteau neliniștite neștiind ce se întâmplă cu ele. În camera vecină – dormitorul profesorului și al soției sale – un gardian se opintea de zor să deplaseze șifonierul de la locul său, ca să vadă de nu-i ascuns ceva în spate, iar un altul, îmbrăcat civil, răvășind patul, descosea saltelele și introducea în zegrasul cu care erau umplute un cârlig lung, trăgând din când în când cu putere afară, doar-doar va agăța vreun obiect dubios.

În acest timp, în curte, tanti Emilia stătea dreaptă sub umbrarul viței de vie și oricât încerca gardianul ce controlase grădina s-o întrebe câte ceva, ea rămânea impasibilă, privindu-l fix, cu ochii ei albaștri, mari, tulburi.

— Dumneata, cucoană, nu înțelegi românește? se răstea la ea gardianul, un om înalt, între două vârste, cu uniformă cafenie, ponosită și șapcă jegoasă, decolorată de soare. Unde-i cheia de la pod?

Tanti Emilia însă părea că nici nu-l bagă în seamă.

Costel se apropie în fugă și-l îmbrânci pe gardian să se dea la o parte, deoarece din nebăgare de seamă îi călcase pe bucățile

de sticlă ce acopereau șanțurile săpate de el și umplute cu apă.

— Nene, uite, îmi strici cetatea! zise el supărat și în ochii săi albaștri prinseseră să joace lacrimi. Dă-te la o parte, n-auzi?

Gardianul tresări și se întoarse de îndată, ca să vadă cine vorbește, dar fără să-și ia piciorul de pe lucrarea copilului. Zărindu-l, îl prinse de mână și-l întrebă pe el dacă nu știe ceva de cheia de la pod.

— Nu știu! înălță el din umeri. Ultima dată a umblat cu ea nenea Mihai...

În clipa aceea, ca la o comandă, toate sirenele din oraș începură să șuiere unindu-și glasurile într-un strigăt continuu, amenințător, de moarte. Gardianul lăsă brațul copilului și privi spre casă să vadă ce face comisarul-ajutor, apoi se îndreptă grăbit către ușa verandei să primească ordine. Clopotele bisericilor începură și ele să bată pe întrecute și în același timp sirenele locomotivelor și ale vapoarelor ce se aflau în port ca și cele ale fabricilor ce nu fuseseră încă dispersate dădură drumul glasurilor metalice ce prinseră a umple văzduhul cu strigătele lor de groază.

Nu trecu nici un minut, că din casă ieși în mare grabă Anghelescu, urmat de gardieni și se îndreptară cu toții, în fugă, către mașina aflată în fața porții. Înainte de a deschide portiera, comisarul-ajutor se opri o clipă, cercetă cerul cu palma streașină la ochi, și apoi strigă profesorului ce aștepta în ușa verandei:

— După alarmă, să treceți pe la mine, pe la poliție! M-ați auzit? Deocamdată sunteți acuzat pentru lucrarea aceea care e la mine și constituie corp delict!

Apoi adresându-se șoferului:

— Dă-i bătaie, nea Petrică, afară, către pădurea Crihala, că ne ajung din urmă „Liberatoarele”.

Mașina porni în mare viteză, cu gardienii claie peste grămadă înăuntru, coti la stânga în Strada Mare și apucă apoi pe drumul către târgul orașului.

Profesorul împreună cu Dana și soția parcă uitaseră de necazurile pricinuite de polițist cu câteva minute mai înainte. Auzind alarma, coborâră repede în curte și, speriați, începură a privi și ei cu palmele streașină la ochi cerul. De la un cap la altul era limpede ca sticla, fără urmă de nor, de-un albastru marin, ca o imensă cupolă de peruzea. Dar nu zăreau încă nimic. După câteva minute, sirenele își opriră pe rând strigătul și într-o clipă

se așternu peste oraș o liniște atât de adâncă și de profundă încât te înspăimânta tăcerea aceea rece, prevestitoare de moarte.

— Se văd? întrebă într-un târziu Ana fără să ia mâna de la ochi.

— Nu, nu se văd, răspunse Dana, care pentru a-și lărgi orizontul, ieșise chiar în stradă, privise în toate direcțiile cerul și acum se înapoia în curte.

— Ssst! Liniște, se aud! zise profesorul și înălță urechea ascultând undeva către marginea dinspre Dunăre a orașului. Le deslușiți zgomotul? Vin dinspre Iugoslavia…

Într-adevăr, în depărtare, peste dealurile iugoslave, se auzea un uruit continuu, înspăimântător, care creștea cu fiecare clipă. Motoarele „Liberatoarelor” americane duduiau înfundat și zumzetul acela metalic, statornic, constant, se apropia mărind spaima.

— Iată-le, se văd! zise Dana și arătă cu mâna peste casă, departe, în zare. Unul, două, trei… patru… uite-l și pe-al cincilea mai înapoi…

— Unde? Unde? întrebă profesorul ștergându-și în mare grabă cu o batistă lentilele ochelarilor.

— Privește pe lângă coșul casei! zise Dana și prinzându-și tatăl de mână îl trase mai spre poartă, dincolo de umbrarul viței de vie. Uite-le, sclipesc în soare…

— Aha, le văd, zise el și chipul i se albi deodată ca varul. Înapoia lor vine alt grup… Și încă unul…

Sus, în înalt se zăreau plutind liniștit, în formație de V, mulțime de avioane ale căror planuri străluceau când și când aprins în lumina soarelui. Veneau către oraș și nu era exclus, așa cum se întâmplase de opt ori până atunci, să bombardeze restul clădirilor rămase în picioare, sau chiar ruinele caselor încă fumegânde.

— Ce facem? întrebă speriată Ana cu palma pe piept, abia ținându-și răsuflarea. Stăm aici în curte să ne facă zob?

— Haideți! porunci Vlad Gheorghiu. Încuiați și să fugim și noi către pădurea Crihala. Luați copilul. Unde-i Costel?

— Aici, unchiule! răspunse Costel de lângă șezlongul maică-si. Unde mergem?

— La pădure, că vin avioanele!

— Și mama? Pe mama n-o luăm?

— Nu, ea nu vrea niciodată să meargă…

Peste două minute alergau cu toții pe strada Aurelian în mână cu mici bocceluțe, alăturându-se grupurilor tot mai mari de oameni ce afluiau către Strada Mare și mai departe spre periferiile orașului.

Numai tanti Emilia rămăsese în scaunul acela de pânză, cu ochii privind cerul atât cât îl putea vedea prin frunzișul viței de vie, recitând la nesfârșite versurile ce parcă-i dădeau o anume satisfacție:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare,
Și-ntunecă văzduhul și nu e pic de soare…

21

Mihai stătea în cămăruța lui strâmtă, igrasioasă, cu miros acru de tencuială scorojită, și la lumina becului înfășurat într-o foaie de ziar făcea unele însemnări într-un carnet, redactând concis ultimele știri auzite cu o oră mai înainte la radio. Abia termină de scris, că tresări și își privi repede ceasul de la mână. Era timpul să asculte postul „România liberă”. Închise, așadar, carnetul și se aplecă asupra aparatului de radio, încercând să potrivească lungimea de undă și să prindă postul. Era atent să nu ridice tonalitatea aparatului, deoarece putea în orice clipă să fie auzit de afară, de santinelă, sau de către cei care treceau pe lângă clădirea magaziei. În același timp însă, se străduia să găsească „plaja” cea mai potrivită pentru ca emisiunea să fie clară, limpede și totul să se înțeleagă perfect. Postul german de radio ILSE II, pe 302 metri lungime de undă, transmise câteva minute muzică de dans, apoi crainicul anunță invariabilul text liniștitor pentru trupele lor aflate pe pământul țării noastre: *„Achtung! Achtung! Luftraummeldung – im Luftraum Rumäniens herrscht Ruhe!”* [9]. Postul Alger transmitea pe unde scurte un comunicat în limba franceză despre situația unităților care înaintau spre Paris și Marsilia, iar radio București vestea ascultătorii că la Teatrul Alhambra actrița Nora Piacentini joacă și prezintă cu mult succes spectacolul „În spațiul Alhambra... liniște deplină!” în două acte și 24 de tablouri de Mircea Șeptilici. Echipa de fotbal F.C. Rapid a făcut meci egal – doi la doi – cu Juventus, duminică pe arena din Splai. O melodie plăcută îndemna pe ascultători să folosească cu încredere numai lama de ras „Pucha”, „o minune, cea mai bună”, în timp ce alta făcea reclama hainelor de ploaie, relatând o întâmplare „într-o zi de toamnă rece, în tramvaiul cincisprezece” cu un cetățean care a început să strănute deoarece n-avea fulgarin...

Tocmai se pregătea să treacă indicatorul de-a lungul scalei pentru a găsi „România liberă”, când Mihai tresări. Cineva ciocănise la ușă. Fără îndoială că era caporalul care-i aducea mâncarea de seară. Într-adevăr, ușa se deschise încet și Dincu, în mână cu o gamelă plină cu ciorbă de arpacaș și sub veston cu o jumătate de pâine neagră, cu miezul zgrunțuros, își făcu

[9] Atențiune! Atențiune! În spațiul aerian al României, liniște deplină! (l. germană, n.a.)

apariția, încet, ca o umbră.

— Cum merge? întrebă el și puse cu grijă gamela pe una dintre lăzile goale de muniție.

— Merge bine, răspunse Mihai și lăsând aparatul să-i vină în ajutor caporalului. Mă pregăteam să prind „România liberă”.

— Ce se mai aude?

— Armata Roșie atacă insistent pe toate fronturile.

— Dar pe frontul din Moldova?

— Nimic deosebit. Rare schimburi de focuri de armă. Totuși am impresia că se pregătește ceva…

— Altceva?

— Diferite știri externe, vorbi Mihai în șoaptă. Mareșalul Mannerheim a preluat conducerea statului finlandez, fiind numit președintele republicii. Cei care au atentat la viața lui Hitler, la 20 iulie, au fost condamnați la moarte. În Franța se pregătește eliberarea Parisului, de altfel lucrul ăsta l-a anunțat și postul Alger… Am notat tot în carnetul meu…

— Bine, ai să-mi dai pe urmă o notiță, zise caporalul tot în șoaptă, grăbit, parcă preocupat să termine cât mai repede convorbirea. Peste cât timp emite „România liberă”?

— Peste un sfert de oră.

— Foarte bine. Acuma, te rog, ia și mănâncă și în timp ce mănânci, ascultă-mă, am să-ți fac o propunere…

Mihai micșoră la minimum tonalitatea aparatului de radio, mai privi o dată ceasul de la mână și în timp ce caporalul Dincu se așeză pe o ladă în fața lui, el trase alături gamela și începu să mănânce cu poftă zeama de arpacaș.

— Te ascult, domnule caporal…

Dincu își trecu palma peste față, stătu puțin cu fruntea plecată, parcă pentru a găsi cuvintele cele mai potrivite, apoi începu să-i spună lui Mihai cele ce avea de gând să-i propună. Avea nevoie de pregătirea unui exploziv, sub forma unei mine sau chiar o simplă cutie de tablă cu trotil. Militarii urmau să execute peste câteva zile un exercițiu denumit „compania în atac” și explozia la inamic, marcând tragerile masive de artilerie, trebuie să fie cât mai reală, să se declanșeze la momentul potrivit, să aibă în același timp efect…

Mihai asculta spusele caporalului, cu un ușor zâmbet în colțul buzelor, fără să mai afunde lingura în zeama arpacașului. Mesteca arar bucata de pâine ce-o avea în gură și-l privea țintă

pe Dincu, interesat de cele ce auzea dar în același timp puțin contrariat de falsitatea argumentelor caporalului. „De ce umblă cu asemenea ocolișuri? se întreba el. În urma acestei propuneri se conturează cum nu se poate mai bine chipul lui, activitatea lui ascunsă, sau mai bine zis voit ascunsă. Nu are de fel încredere în mine... Oare el nu înțelege că tocmai pentru atitudinea asta a lui, pentru această activitate care o presupun că este în slujba oamenilor cinstiți, antifasciști, eu îl stimez și îl apreciez? Crede oare că am să-l trădez? El nu-și dă seama că eu poate sunt mai pornit împotriva nemților decât el, că am toate argumentele să fiu astfel? E prudent caporalul și ăsta e un lucru bun. Totuși, ar trebui să cunoască mai mult oamenii... Doar îi sunt un fel de prizonier, nu iau contact cu nimeni și mă are, cum s-ar spune, la mână..."

— Ei, ce spui, domnule Gheorghiu, mă ajuți să realizăm explozivul ăsta? întrebă la urmă caporalul și puse mâna pe umărul lui Mihai. Vreau ca într-adevăr compania din care fac parte și de a cărei muniție răspund, să iasă bine la exercițiu. Vine și domnul sublocotenent Victor Ganea, comandantul meu din detașare. Se anunță mi se pare și o inspecție... Dumneata, după câte mi-ai spus, cunoști și instrucția pionierilor...

— Da, o cunosc, fu de acord Mihai, și am să te ajut. Vreau însă, dacă-mi este îngăduit, să-ți pun o întrebare. Se poate?

— Cu plăcere...

— Uite, vezi dumneata, ar trebui să-mi fie indiferentă cererea ce mi-ai făcut: realizarea unei mine. O fac și gata, ce-i așa mare lucru? Pentru ce, de ce, puțin îmi pasă! Datorită dumitale pot azi să fiu în siguranță, la adăpost de orice urmărire a gestapoului sau a poliției române așa încât nici nu încape îndoială că te-aș fi putut refuza. Și nici n-aș fi avut nevoie de explicațiile pe care dumneata ai încercat să mi le dai cu viitorul exercițiu al militarilor din companie, cu mai știu eu ce, după mine argumente de prisos. Am spus doar: dumneata ești binefăcătorul meu și pentru asta îți stau la dispoziție cu toată priceperea mea. Însă... mă asculți, domnule caporal?

— Te ascult, desigur, de ascult... zise Dincu și se trase mai aproape pe lada de muniție.

— Așa, după cum îți spuneam, n-ar trebui să mă intereseze obiectul cererilor dumitale, scopul lor. Totuși, pe mine mă nemulțumește un lucru...

— Ce anume?

— Este vorba chiar de întrebarea pe care vroiam să ți-o pun…

— Te ascult…

— De ce oare mă crezi un naiv? Un om lipsit de înțelegerea anumitor lucruri? De ce mă consideri un străin de gândurile și preocupările dumitale?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, zise Dincu și-și încruntă sprâncenele arătând a fi mult mai atent în discuția ce-o purta. Fii te rog mai explicit.

— Am să încerc, conveni Mihai și împinse cu un gest moale gamela din față-i, punând alături de ea bucata de pâine neagră ce-i fusese adusă pentru cină. Vezi dumneata, domnule caporal, eu sunt fiul unor intelectuali, după cum bine știi și poate că tot atât de bine știi – din auzite măcar – că tata e împotriva faptului ca noi, copiii lui, să ne amestecăm în treburi politice. Aceste precepte el ni le-a insuflat, mie și soră-mi Dana, încă de când am început a ne ridica la înțelegerea anumitor lucruri. Cu aceste precepte am plecat și eu în Germania să fac școala militară. De fapt „am plecat” nu e bine spus. Am fost trimis e mai corect. Trimis împotriva voinței mele. M-am dus acolo din ordin. Am ajuns la Berlin. Acolo însă, printre militarii germani, mai bine zis printre corpul de comandă, ofițeri, subofițeri și chiar printre elevii, camarazii de școală la motomecanizate, am înțeles că lucrurile stau cu totul altfel, că noii românii nu suntem considerați aliați, așa cum de fapt se trâmbițează în toate cuvântările conducătorilor statului german și ale alor noștri, ci suntem catalogați drept supușii lor, oameni cărora trebuie să le mărturisim veșnică recunoștință pentru că ne împărtășesc, cică, civilizația lor superioară.

— Foarte interesant!

— Acolo, urmă tot mai înfierbântat Mihai, în Germania, mi-am dat seama de adevărata față a lucrurilor. Și pentru că sunt un om drept, cinstit, care nu suferă defăimarea și țin la țara în care m-am născut și am crescut, la poporul ăsta umilit și batjocorit de cei ce-s în cârdășie cu Hitler, pentru că eu însumi am fost pălmuit și batjocorit de instructorii nemți din pricina unor motive imaginare, pentru toate acestea, zi cu zi în suflet am adunat împotriva lor ură, revoltă, răzbunare. Și cu atât mai mult a crescut această ură și revoltă cu cât eu însumi am fost deținut în lagărul acela de la Bremen și mi-am așteptat din clipă în clipa

moartea cum poate o așteptam și acasă dacă nu se ivea bunăvoința dumitale de a mă adăposti…

Mihai se opri, trase adânc aer în piept și urmă:

— De aceea, spun sincer, știindu-mă cine sunt și care-mi sunt sentimentele, concepțiile, atitudinea față de regimul antonescian și de nemți, gândind după cele discutate din prima clipă a cunoștinței noastre, că și dumneata nu ești departe de aceste sentimente, ci dimpotrivă – și mi-a plăcut lucrul acesta – împărtășești oarecum concepțiile mele, de aceea, spun, mă miră rezerva pe care o ai față de mine, ascunderea anumitor acțiuni întreprinse de dumneata, acțiuni la care în limita posibilităților aș putea participa și eu din toată inima.

Dincu tăcea. Emoționat, îl privea cu plăcere pe Mihai, zâmbind, plin de-o nemărturisită afecțiune. Până aici, după fiecare discuție, adăugase noi culori în conturarea portretului său moral. Acuma însă, totul era parcă învăluit într-o lumină nouă, înviorătoare, descoperise în concepțiile lui valențe care-i fixau și mai hotărât fizionomia morală, completaseră cu trăsături definitive liniile portretului său atât de neclar la început, atât de viu acuma, în aceste clipe.

Bucuros că descoperise în el un nou tovarăș de luptă și idei, caporalul era gata să-l îmbrățișeze, să-l sărute ca pe un frate, să-l ia de mână și plin de entuziasm să-i arate drumul pe care trebuia să meargă de aci încolo. Drumul lui și al atâtor altora… Dar putea oare face acest lucru acum, în situația aceea destul de dificilă? Putea oare să-și deconspire calitatea, sarcinile ce le avea în rândurile tineretului comunist din oraș, obiectivele luptei lor ilegale? Desigur totul ar fi fost riscant. Mihai rămânea pentru el un înflăcărat, un om de acțiune, un răzvrătit împotriva celor care-i umiliseră demnitatea, dar deocamdată atât și nimic mai mult. Se va putea el, oare, ridica la concepțiile marxist-leniniste ale organizației? Iată întrebarea al cărei răspuns avea să hotărască atragerea definitivă a acestui năpăstuit și vitregit în rândurile tinerilor comuniști din oraș. Până atunci, însă, era necesar să mai reflecteze asupra concepțiilor și vederilor lui după câte se vedea net progresiste.

— Ei, ce zici, domnule caporal? întrebă într-un târziu Mihai, văzându-l pe Tudor Dincu că stă parcă impasibil, dar totuși frământat de anumite gânduri.

— Ai foarte multă dreptate, domnule Mihai, răspunse

caporalul. Desigur, orice om cinstit – așa cum bine ai afirmat – care judecă totul limpede, nu poate să nu vadă prăpastia către care mergem, dezastrul ăsta care-i în țară datorită lui Antonescu. Și atunci oamenii acționează, nu stau cu mâinile în sân și ca adevărați patrioți caută diferite căi pentru a ajunge la drumul cei drept și sigur către izbândă…

— Aceste căutări le ai și dumneata? Mai bine zis le întreprinzi și dumneata?

— Nu pot afirma cu certitudine că da, dar nici să neg acest lucru nu pot, răspunse moale caporalul și ochii săi luciră viu în lumina slabă a becului din tavan. Există totuși o preocupare… Orice om cinstit, bun patriot am spus, caută drumul cel drept…

— Buletinele acestea ale știrilor radiofonice nu ajută și ele cumva la găsirea acelui drum „drept și sigur” care să ducă către izbândă? întrebă Mihai zâmbind cu înțeles.

— Am spus, există o preocupare…

— În orice caz, preocuparea aceasta ar trebui s-o aibă cât mai mulți militari, fu de părere Mihai. Și după capul meu, dumneata ești cel mai indicat să dai tonul… Ce zici?

— Condițiile din cadrul cazărmii nu permit să avem asemenea preocupări, căută o scăpare Dincu. E greu…

— Totuși, condițiile trebuie adaptate scopului, stărui Mihai. Astfel dacă rămânem robii acestor condiții, niciodată nu vom putea acționa cu succes împotriva blestematului regim antonescian!

„E băiat deștept și are vederi apropiate de-ale noastre, îl judecă în gând Dincu pe Mihai. Îmi place. Consider că mă pot bizui pe el, însă sarcinile muncii noastre de partid nu-mi permit să pot discuta încă de acum mai multe cu el. Se arată hotărât și sincer… Îi voi vorbi tovarășului Haralamb despre el…”

— Oamenii au nevoie de organizare, au nevoie de cineva care să le arate acel drum „drept și sigur” de care vorbeai dumneata adineauri, urmă Mihai tot cu glas șoptit. Atât cât am putut umbla printre acești oameni în fuga mea ascunsă către țară, mi-am putut da seama că totu-i un vulcan pe punctul de a-și revărsa lava fierbinte, incandescentă… Nu se mai poate… Înțelegi? Nu se mai poate!

Tăcu și prinse a mesteca cu lingura prin zeama de arpacaș din gamelă. Rupse o bucățică de pâine și începu să mănânce.

— Am să mai reflectez la cele discutate, spuse caporalul și se

ridică, semn că trebuie să plece. Dar până atunci, am asigurarea că-mi vei confecționa acea cutie cu exploziv?

— Bineînțeles, răspunse Mihai și se ridică. Mai ales, adăugă el zâmbind, nu se face ca exercițiul să se desfășoare fără a fi marcată… tragerea de artilerie.

Caporalul zâmbi la rându-i și, după ce-i dădu mâna, se îndreptă spre ușă.

— A, era să uit! se întoarse el din prag. Ce materiale trebuie?

— O cutie de tablă, un ceas deșteptător, un sfert de kilogram de trotil, un fitil Bikford, o brichetă, niște sârmă și deocamdată atât… Restul mai vedem noi. Când să fie gata?

— Exact peste două zile.

— Dacă mâine am materialul, spuse Mihai șoptit, promit că totul va fi gata la timp. Se poate să se desfășoare exercițiul fără acest efect de regie scenică?

Caporalul râse din nou, îi atrase atenția să nu scape cumva emisia postului „România liberă”, după care duse două degete la bonetă în semn de salut și ieși, închizând ușa cât mai încet, să nu fie auzit cumva de santinela ce patrula în curte, de-a lungul zidului.

22

În amurg, Sandu se trezi din somn și se dădu repede jos din pat. Dormise două ore încheiate și căldura odăii îl moleșise întrucâtva. Își scoase cămașa, o aruncă pe un scaun și apoi ieși în curte. Răcoarea serii se făcea tot mai simțită. Soarele coborâse undeva după casele orașului și în lumina albastră a începutului de seară se zărea la orizont numai o dungă roșietică, estompată, ca o tentă ruginie. În jur totul se cufundase într-o tăcere adâncă. Luă din dulapul aflat în săliță o cană de tablă și cu ea se duse lângă butoiul așezat la gura burlanului. O afundă în apa de ploaie călduță din timpul zilei și începu să se spele. Se șterse apoi cu prosopul, și când să intre în casă rămase deodată locului ascultând. Dincolo, în curtea profesorului, se auzea muzică. Dana cânta la pian și prin ferestrele deschise se revărsau în amurgul serii acordurile pline de prospețime ale unui lied de Schumann. Cu prosopul în mână, Sandu se duse până la gard, se înălță pe vârfurile picioarelor și privi o clipă către fereastră – fata se zărea foarte vag înapoia perdelei de mătase – după care intră în casă. Puse prosopul într-un cui după ușă și trecu în bucătărie. Pe mașina de gătit se mai afla crăticioara în care după-amiază gătise o simplă mâncare de fasole verde. O luă, și o puse pe masă, pe un taler de lemn, ca să nu se strice mușamaua. Găsi o bucată de pâine uscată într-un dulap și începu să mănânce. Nu era tocmai gustoasă mâncarea, dar îi plăcea că era făcută de el. Când și când mai venea și-l ajuta Dana, iar uneori chiar mama ei îi trimitea în ascuns, să nu vadă vecinii, câte o farfurie de mâncare. Dar de cele mai multe ori Sandu își gătea singur, de obicei seara după ce se întorcea de la lucru și trecea prin piață, unde mai apuca să găsească cele trebuitoare.

Încet-încet, amurgul devenea tot mai dens. În odăița în care, înainte de a muri, mama lui improvizase bucătăria, era cald și mirosea a mâncare. Pe tavan și pe pereți mulțime de muște stăteau lipite ca niște puncte negre sau roiau de colo-colo bâzâind enervant. Prin fereastra deschisă larg, să intre aerul serii, pătrundeau de afară șoaptele tot mai stinse ale orașului ce se pregătea de culcare. În corcodușul din dreptul ferestrei, găinile se înșiruiseră pe o cracă, cu capetele vârâte sub aripi, moțăind în somn.

Sandu privi ceasul de masă, vechi, cu cadranul murdar, instalat pe bufet, și se gândi că mai are aproape o oră până să se întâlnească cu Pius. Acesta terminase lucrul la ora patru, spunea că trece pe la sala căminului de ucenici să facă un ușor antrenament la box după care se ducea acasă, mănâncă și la ora opt și jumătate fix avea să fie la întâlnire. „Ne va aduce Valeriu explozivul? se întreba Sandu în timp ce închidea ferestrele la bucătărie, pregătindu-se să plece. Ne-a spus că planul acțiunii e bun, dar să vedem cum îl vom pune în aplicare...”

Gândindu-se la toate acestea, îl încerca o ușoară emoție. Avea parcă o strângere de inimă. Ceva nedefinit îl făcea să aibă continuu o stare de neliniște, de neîmpăcare și grijă. Mai acționase atunci pe vasul german Kepler și trecuse prin stări sufletești destul de puternice, dar totul rămăsese undeva în urmă, ca o simplă amintire sau o faptă comună, obișnuită. Acum îl încerca parcă un sentiment deosebit poate și datorită faptului că pentru prima dată îndeplinea o astfel de sarcină, nu tocmai ușoară, ce comporta riscuri destul de serioase. „Principalul e să ne stăpânim nervii, conchise el scurtul colocviu cu el însuși. Și dacă lucrăm cu calm, cu precauție, fără să ne pripim, este imposibil să nu reușim”.

Lăsă în sertarul mesei actele ce le avea asupra sa și orice obiect de prisos de prin buzunare. Nu-și opri decât briceagul. Căută apoi într-un săculeț de pânză, ascuns într-o ladă, și scoase de acolo o lanternă mică, portativă, fabricată în Germania, pe care tatăl său o cumpărase cu un preț de nimic de la niște marinari. Nu avea nevoie de baterie. Se încărca electric și dacă n-o utilizai frecvent, o putea folosi multă vreme.

Încuie ușa de la bucătărie, apoi pe cea de la odaia din față și ascunse cheia înapoia unei glastre cu flori ce se afla afară în curte, lângă treptele de piatră ale casei. Ieși după aceea în stradă. Se întunecase de-a binelea. Cât ținea trotuarul de la un capăt la altul, nu se vedea țipenie de om. Casele cu ferestre oblonite sau cu hârtie pusă cruciș peste geamuri își pierduseră conturul în pâcla serii. Ici-colo se deslușeau vag ca niște cuburi imense în negura tot mai adâncă. Auzind încă pianul, intră ușurel, cât mai neobservat, în curtea profesorului și se duse la fereastra dinspre stradă.

— Dana! șopti el și întinse mâna să dea perdeaua la o parte.

Dana, pianisto, n-auzi?

Dana se ridică repede de la pian și veni la fereastră. Era într-un capod de casă lung, roșu, cu flori mari albe. Părul și-l strânsese în fileul de școală.

— Ce faci, prințeso? râse Sandu dezvelindu-și șirul dinților albi. Te distrezi?

— Exersez! răspunse ea țuguindu-și buzele și alintându-se. De ce-mi spui „prințeso”? Te-ai apucat și tu să-l imiți pe Ștefan?

— Da, mărturisi Sandu, complimentele inteligente îmi plac și le imit întotdeauna.

— Unde te duci acum, noaptea?

— Până la un prieten…

Prin curte se auziră pași. Cineva își târșâia papucii prin pietrișul mărunt.

— Du-te, spuse Dana, să nu te vadă tata. Nu vreau să zică…

— Ce?

— Ei, îl știi cum e el, zise fata, dând a lehamite din mână. Nu vreau să ne vadă stând de vorbă la fereastră. Ne-a mai văzut într-o seară, știi tu, duminică și după ce-ai plecat mi-a și zis: „Ce făceai Julieto, vorbeai cu Romeo despre camuflaj?” Închipuiește-ți tu ce vorbă!

Sandu începu să râdă pe înfundate și în acea clipă de după colțul casei apăru o umbră. Parcă plutea. Era tanti Emilia, cu brațele puse cruciș pe piept, mergând ușor, târșâindu-și papucii prin pietrișul mărunt al curții.

— Săraca de ea, zise Dana, uite-o, așa umblă și ziua și noaptea. N-are somn de fel…

— E târziu, am plecat, Julieto! glumi Sandu și înălțându-se pe vârfurile picioarelor, o strânse de încheietura mâinii. Romeo te sărută!…

Ieși pe poartă repede, fluturând mâna, în semn de bun rămas și se pierdu în întuneric. Dana mai rămase nițel cu coatele rezemate de pervazul ferestrei, cu fruntea mângâiată de boarea răcoroasă a serii, apoi se retrase în odaia ei și se așeză din nou la pian.

Sandu se întâlni cu Romică Dumitrașcu exact la ora stabilită, pe un teren viran, înapoia bisericii Maioresii. Boxerul era numai într-un maieu subțire, de culoare albastră și într-o pereche de pantaloni de pânză, ușori, iar în picioare încălțase niște pantofi

de tenis rupți, legați cu șireturi peste glezne, ca să nu-i iasă din picioare. Era asudat tot, roșu la față de alergătură și pieptul lui îndesat, puternic, îi tresălta ușor în ritmul respirației.

— Măi, dar am alergat, nu glumă! zise el și-și trecu palma peste față să-și șteargă broboanele de sudoare. Am fost la antrenament, am așteptat ce-am așteptat și, văzând că nu vine antrenorul, m-am dus acasă. Tata numai ce venise și el de la lucru. M-a pus să sap niște gropi în dosul casei, să puie stâlpi pentru gard, că a căzut gardul de vreo două luni și ies găinile în câmp... Și ori am dat cu ranga aceea, ori n-am dat! încheie el răsuflând din adâncul pieptului. Ziceam că mă ia dracu, așa mă grăbeam, că știam că aștepți...

Sandu îl privea cu admirație, ascultându-l cum povestește, și în sinea lui îl prețuia din adâncul inimii pentru prietenia ce-i lega. Îl știa un sportiv în continuă dezvoltare, – făcea din zi în zi progrese în boxul pe care-l practica de vreo doi ani. Avea o musculatură de atlet, un piept lat, puternic și o ceafă groasă, îndesată. Îl văzuse de atâtea ori în meciuri amicale, jucând pe ringuri improvizate în grădina publică sau în curtea atelierelor și cu sinceră emoție îi urmărise mișcările brațelor și jocul picioarelor dorind din toată inima să iese învingător. Iar când, prin lovituri precise, date prin surprindere, își trimitea adversarul într-o secundă să se legene între corzi sau chiar la podea, entuziasmul lui nu mai avea margini. Aplauda, sărea în sus de bucurie și îndemna toată lumea să-l ovaționeze.

— Până ce vine Valeriu, să stăm să mai fumăm o țigară... zise Romică și-l prinse pe Sandu de mână, plecând cu el către niște stive de stâlpi de telegraf, înșiruite în spatele bisericii.

Se așezară. Romică scoase pachetul, îl îmbie și pe Sandu să ia o țigară, dar fiind refuzat, luă numai el una, o puse între buze și o aprinse tacticos, ca unul ce face treaba asta de ani îndelungați și are o anume experiență de fumător. În jur era o beznă de nepătruns. Prin bălăriile ce crescuseră sălbatic pe acest loc unde altă dată copiii jucau fotbal, umblau acum niște găini, pesemne ale preotului ce locuia în casa parohială de lângă biserică. Acolo se zărea licărind slab o lumină la una din ferestre, dar până la urmă se stinse, ceea ce însemna că preotul se culcase. Pe cer alergau nori groși, alungiți, ca niște reptile unduitoare, și curând, de undeva de după turla bisericii, răsări luna, mare, rotundă ca un talger de aramă, presărat ici și colo cu pete de

umbră. Și în clipa aceea, deodată totul se lumină, ca în revărsatul zorilor. Se vedeau acum destul de bine casele din jurul locului viran, niște magherniță, scundace, cu acoperișuri de șindrilă, căzute, hâite, cu ochiuri de geam cât să le măsori cu palma, în care locuiau oameni săraci, hamali sau birjari, în orice caz nevoiași ce abia își duceau zilele de azi pe mâine. În partea de sud se zărea și clădirea alungită a fabricii de gheață dinspre care venea un miros de amoniac, greu, apăsător, chiar grețos.

— Dacă e așa lumină tot timpul, am dat-o dracului! vorbi Romică, trăgând cu poftă din țigară, în timp ce privea cu îngrijorare spre discul imens al lunii. Uite, parcă e ziuă. Orice om al poliției ne ia la ochi ca pe iepuri...

Sandu privi cerul tăcut, de parcă atunci ar fi constatat apariția lunii. Zise, după o vreme:

— E mai bine pe lună. Ne orientăm mai ușor și găsim și drumul de întoarcere mai repede... Ți-e teamă?

— Mie? întrebă Romică întorcând capul. Nu, băiatule, nu mi-e teamă, dar nu vreau să dăm greș.

— Dacă funcționează aparatul sau explozibilul, că nici nu știu ce ne aduce Valeriu, totul va fi în ordine.

Romică mai trase o dată din țigară, apoi cu un bobârnac zvârli chiștocul într-o arcuire largă, destul de departe, fapt ce-l făcu să-l privească pe Sandu într-un anume fel, ca și când ar fi vrut să spună, că uite ce grozav este el, încât o poate face și pe asta.

— Ascultă, măi băiatule, zise după aceea, tu poate ești mai informat, nu știi ce-a făcut duminica trecută F.C. Rapid în meciul cu Juventus? Au jucat pe arena din Splai...

— Meci egal, răspunse Sandu, jucându-se cu briceagul pe care-l scoase din buzunar. Doi la doi.

— Zău, mă? se miră Romică. Credeam că bate Rapidul...

— Uite că n-a bătut.

— Au jucat cu formația completă?

— Da, după câte-mi amintesc din cele citite în ziar. Sadowsky în poartă, Ghiuriță, Moldovan, Baratki centru, Ionică Bogdan extremă...

— Va să zică, doi la doi, vorbi de unul singur Romică, clătinând capul a mirare. Ei, parcă nu mai merge Rapidul ca altădată.

În clipa aceea, de după colțul bisericii se ivi o umbră ce abia se deslușea ca o pată neagră în întuneric. Când intră în lumina

lunii, Sandu îl făcu atent pe Romică, lovindu-l ușor cu cotul.

— Acela e Valeriu…

— Mda, după statură și după mers, el este, fu de acord Romică. Ascultă, măi băiatule, ăsta-i militar? întrebă el în șoaptă. Eu parcă-mi amintesc că a lucrat în ateliere. Așa, după figură, nu mi-e străin…

— Nu știu dacă e militar sau nu.

— Ba cred că este. Nu l-ai văzut că uneori vine îmbrăcat cu o cămașă cazonă, înseriată sau ștampilată, nu știu ce dracu de număr are pe piept, că a ieșit la spălat.

— Ei, cămăși militare din astea poartă acuma toată lumea, că mai toți au trecut prin concentrări și mobilizări, zise Sandu și închizând lama briceagului îl băgă în buzunar.

Cel ce se apropia, traversă câmpul plin cu bălării și, în lumina vie a lunii, cei doi îi deslușiră chiar chipul. Într-adevăr, era Valeriu. Îmbrăcase ca întotdeauna cămașa albă de in, obișnuiții pantaloni bleumarin, uzați, iar în picioare încălțase acum niște sandale confecționate din resturi de piele.

— Noroc, tovarășilor, zise el în șoaptă și rămase drept, nemișcat în fața lor. Avea sub braț o servietă scorojită, cu pielea roasă, destul de grea, pentru că se vedea că de-abia o ține. Sunteți gata?

— Gata, zise Sandu, și se ridică în picioare:

Se ridică și Romică, încet, greoi și-și șterse palmele de fundul pantalonilor, tot privindu-le apoi, de parcă le-ar fi controlat dacă sunt murdare sau nu.

— Știți ce aveți de făcut, cum veți acționa? întrebă Valeriu tot în șoaptă și privi o dată roată cu ochii în toate părțile, să vadă dacă n-a venit careva după el să-i ia urma. Dar maidanul era pustiu, liniștit, iar pe lângă biserică nu se mișca nimeni. Uite, aveți aicea explozivul, arătă el servieta. E o încărcătură destul de puternică. Aveți grijă cum vă strecurați până acolo. Trenul va intra în gara de aici exact peste o oră și jumătate. Va pleca la ora unsprezece și zece. O garnitură de patruzeci și opt de platforme…

— Nu sunt șaptezeci? întrebă Romică. Că așa era vorba…

— Nu, sunt patruzeci și opt de platforme pe care se află tancuri și mașini grele de război. Sunt acoperite cu prelate. Veți monta explozivul numai după ora unsprezece și zece, ne-am înțeles? La ora aceasta va pleca garnitura din stație, va trece

fără oprire prin Șimian, luând apoi pieptiș panta Balotei. Deci, suntem siguri că din moment ce i s-a dat cale liberă, nu mai coboară altul la vale către Turnu Severin, vreun tren cu cherestea sau personal, ca să ne încurce socotelile…

— E în regulă, zise Sandu în timp ce lua servieta din mâna caporalului. Aoleu, da-i grea, dom'le!

Deschise curios capacul, privi cu luare-aminte pachetul dinăuntru și-l pipăi îndesându-l cu degetele.

— Știți cum să lucrați cu explozivul, vorbi mai departe Tudor Dincu. Cred că n-ați uitat cele ce-am vorbit.

— Nu, n-am uitat…

— Căutați un loc mai potrivit lângă șină, montați cutia, că totul e pus într-o cutie de tablă, controlați după aceea fitilul, să nu fie răsucit. Apoi fixați clama pe șină. Când trec primele roți ale locomotivei, greutatea lor apasă clama, în clipa aceea se face contactul declanșând scânteia, flacăra trece fulgerător prin fitil și următoarele trei-patru vagoane au și sărit în aer. Aveți grijă să vă retrageți la mare depărtare… Înăuntru e o cantitate foarte mare de trotil…

— E clar, tovarășe Valeriu, zise Romică. Vreau însă să te întreb: în mod precis trece garnitura la ora aceea?

— În mod precis, asigură caporalul, vorbind tot în șoaptă. Toată acțiunea e organizată de „Fulgerul", informațiile sunt verificate de sus…

— Ce mai, totul e limpede, zise Sandu, arătând a fi gata de plecare.

Valeriu le întinse mâna. Îi privi apoi tăcut câteva clipe, de parcă ar fi vrut să le citească gândurile. Fața parcă i se înăsprise dintr-o dată. Zise cu glas șoptit, emoționat:

— Vă urez succes și nu uitați, Gabriel și tu Pius, asta este o sarcină pe care ne-a încredințat-o partidul!

— Rămâi cu bine, tovarășe Valeriu și n-avea nici o grijă. Vom ști să ne descurcăm destul de bine…

Cerul se limpezise. Nu mai alergau nori negri într-o parte și-n alta, iar stelele sclipeau acuma strălucitor și vesel, ca de argint. Luna lumina totul ca ziua, văruind în alb casele, pomii, așezările. Sandu și Romică, mergând unul înapoia celuilalt, se strecurară cât mai ferit prin umbra bisericii și caporalul privi mult timp în urma lor, până nu le mai desluși siluetele. Porni apoi și el către casă, să-și schimbe hainele; trebuia să ajungă cât mai degrabă

la cazarmă, de unde plecase în urmă cu o oră, pe poarta dinspre câmp, fără voia nimănui.

23

Mergeau târâș, de-a bușilea sau aplecat, urcând cu greutate povârnișurile destul de abrupte din pădurea Balotei. Romică, boxerul, scund și îndesat, sufla din greu, dar nu se da bătut și înainta metru cu metru, luând pantele pieptiș, în timp ce schimba servieta dintr-o mâna într-alta. În urma lui, la câțiva pași, venea Sandu, călcând ușor, să nu facă zgomot. Deslușea în fața lui silueta masivă a lui Romică și-l mira cu câtă agilitate se strecura acesta printre copaci, urcând la deal fără istov. După un timp, ajunseră într-un luminiș și Romică se opri să-și tragă răsuflarea. Se așează lângă trunchiul unui stejar și așteptă până ce veni și Sandu alături. Sufla și el greu, obosit de urcușul pantei, și-și apăsa pieptul cu palma să-și domolească bătăile inimii.

— Cât e ceasul? întrebă el în șoaptă.

— E aproape zece, zise Romică, privind cadranul fosforescent de la mâna stângă. Peste o oră trebuie să fim la locul stabilit...

— E greu al dracului urcușul ăsta...

— Dar ce credeai c-o să mergi ca la plimbare pe bulevard?

Sandu tăcu și nu mai răspunse. Își rezemă spatele de trunchiul stejarului și rămase așa, să se odihnească. Luna se zărea undeva sus, printre ramurile dese ale copacilor, luminând departe în vale orașul, ale cărui acoperișuri sclipeau viu, aprins, de parcă toate erau de tablă lucitoare. Deasupra tuturor așezărilor, cam în mijlocul îngrămădirilor de case, se înălța ca un imens turn de cetate, cu acoperișul țuguiat, bazinul de apă al orașului, a cărui turlă sclipea ca o oglindă. Iar către stânga, apa Dunării netedă și liniștită, de un luciu cenușiu, mai, se pierdea undeva în depărtare, contopindu-se cu zarea.

— Uite, măi băiatule, cum se vede orașul de aici de sus, șopti Romică în timp ce cu o batistă își ștergea cu mișcări domoale gâtul și ceafa de sudoare. Cu tot camuflajul lui, că într-adevăr nu se vede nici o lumină aprinsă, dar din pricina lunii, casele se deslușesc ca ziua...

— Dacă ar veni acum bombardierele americane, n-ar mai avea nevoie de parașutele acelea luminoase, ca în noaptea de 4 aprilie, zise Sandu tot în șoaptă. Ai dreptate, se vede totul ca-n palmă...

Deodată, în vale, prin pădure se auziră scârțâind niște roți.

Pesemne un car, încărcat cu povară, urca încet pe drumul Balotei. Sandu îl prinse pe Romică de mână și-l făcu atent. Rămaseră câteva clipe nemișcați, cu auzul încordat în noapte.

— Hăi, tu, Napoleoane! Cea, Turcule, cea! Ei, al dracului cu coarnele tale, că de-abia îți tragi picioarele!

Un om îndemna boii și glasul i se deslușea acuma limpede, în liniștea pădurii. Nu trecu mult și printre copaci, jos în vale, cei doi zăriră o luminiță ce se legăna într-o parte și-n alta, ușor, ca o părere.

— E felinarul de la car, șopti Romică. Pesemne vreun țăran de prin partea locului.

Ascultară un timp zgomotul acela al roților, apoi după puțin li se păru că-l aud undeva în spate, foarte aproape, cam la zece-cincisprezece pași. Întoarseră capul în direcția aceea și într-adevăr zăriră înapoia lor felinarul ce se legăna prin luminișurile dintre ramuri.

— Să ne adăpostim! zise Sandu și punând mâna pe umărul lui Romică îl apăsă la pământ. Ne poate vedea în fâșiile de lumină ale lunii…

Se trântiră amândoi la tulpina bătrânului stejar și rămaseră nemișcați, cu ochii țintă către luminița ce se zărea parcă tot mai aproape.

— Măi, să fie-al dracului, nu-mi explic cum vine treaba asta? șopti Sandu. Că parcă am auzit roțile carului în partea cealaltă…

— Șoseaua urcă în serpentină, asta e…

După puțin, carul se opri. Cei doi priviră cu atenție printre ramuri și răchiți, și-l zăriră foarte vag în lumina lunii. Era un furgon militar, înalt, cu roți mari, grele, acoperite cu o prelată, tras de doi boi, cu coarnele mari, puternice. De capătul oiștei era agățat un mic felinar, cu lumina slabă, abia pâlpâitoare. Un soldat bătrân, puțin aplecat de șale, veni, desprinse felinarul din agățătoarea lui, îl luă și porni cu el să umble pe sub car, pe la roți, de parcă ar fi căutat ceva. Omul avea petrecută în bandulieră o armă și la șold un sac cu merinde, gol, cu curelele desprinse și atârnate ca niște ațe. Umblă ce umblă, apoi lăsă felinarul jos, în marginea drumului, căută în jur doi bolovani mari, și, aplecându-se, îi puse înapoia roților din spate ale furgonului, înțepenindu-i bine, cu lovituri de bocanc.

— Aici, în pădurea asta, e un cantonament militar, șopti Sandu la urechea lui Romică. Sunt recruți de la Regimentul 95

Infanterie. Așa că am nimerit-o ca Ieremia cu oștea-n gard!

— Ce, măi băiatule, boșorogul ăsta e recrut? râse Romică și arătă cu capul către bătrânul soldat care tot trebăluia în jurul furgonului cu arma în spate. Tu nu-l vezi cum umblă? Parcă duce bolovani în spinare... Aoleu, ia uite la el!

Zicând acestea, Romică îngheță cu vorba pe buze. Sandu se ridică într-un cot să vadă mai bine și rămase nemișcat, cu privirea speriată, îndreptată către omul acela cu arma la spinare.

Soldatul lăsase carul în mijlocul drumului și aplecat din șale cum îi era umbletul pornise către ei prin pădure, călcând cu grijă peste vreascurile uscate, ocolind răchitele și tulpinile groase ale copacilor. Când și când privea către înapoi, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Ajungând la vreo câțiva metri de cei doi, el se opri, scoase încet arma din bandulieră și o rezemă de un copac, după care se apucă să-și descheie centura de pânză din jurul trupului. Desfăcu apoi cureaua de la pantaloni...

— Acuma trebuie să stăm aici până ce-și golește ăsta burta! șopti Sandu și apucând mâna lui Romică de la încheietură, privi cadranul ceasului. Timpul trece, ce facem?

— Mă duc și-i iau arma, zise Romică hotărât. Apoi îl somez să se predea...

— Și ce faci cu el?

— Vedem ce are în furgon, poate ceva arme, le capturăm și înseamnă că am îndeplinit o sarcină foarte importantă. Nu știi ce ne spunea Valeriu la una din ședințe? Să procurăm arme. Avem nevoie de arme. Mult n-o să mai dureze situația asta. Va veni curând ceasul răfuielilor...

Înfierbântat, Romică ridicase nițel glasul, apoi dându-și seama de acest lucru, se opri. Era prea târziu însă. Bătrânul soldat îl auzise. Stând pe vine înapoia copacului, începu a scoate când și când capul de după trunchi, cercetând stăruitor cu privirea în jur. Nu-și putea da seama din ce parte îi ajunseseră la urechi câteva șoapte. Cei doi, nemișcați, se făcuseră una cu pământul. După câteva clipe, soldatul, bănuind că e cineva prin apropiere, întinse mâna după armă, dar Romică îl văzu și înțelese că de acum totul e pierdut. Într-o fulgerare de-o secundă se ridică în picioare și din câteva sărituri ajunse lângă soldat și se năpusti asupră-i. Luat prin surprindere, soldatul cu pantalonii în vine se răsturnă pe spate, cu fundul gol și picioarele în sus. Romică îl

acoperi cu pieptul lui puternic, apăsându-l la pământ, îi puse palma lui grea pe gură și bătrânul începu să geamă înfundat, gata parcă să-și dea sfârșitul. Totul se petrecu atât de repede, încât Sandu nu avu timp să se dezmeticească din uluitoarea-i vedenie. Lăsând servieta lângă tulpina stejarului, se ridică și veni și el în ajutorul lui Romică, ce se lupta cu bătrânul și încerca să-i bage în gură o batistă mototolită.

— Măi, Pius, dar cu ce-l legăm?

— Scoate-i cureaua de la pantaloni, șopti repede Romică. Desprinde-i și centura de la veston…

Bătrânul soldat se zvârcolea, căutând să scape din strânsoarea brațelor voinice ale lui Romică, dar toate încercările lui erau zadarnice. Continua să geamă înfundat, clătinând capul într-o parte și-n alta, vrând să scuipe batista, dar Romică i-o vâra la loc în gură, apăsându-i-o tare cu palma, gata-gata să-l înăbușe. Îl legară zdravăn de mâini și de picioare cu cureaua de la pantaloni și centura de pânză, îi luară arma și lăsându-l jos, lângă tulpina copacului, plecară. Sandu se repezi, luă servieta cu exploziv și îl ajunse din urmă pe Romică, care alerga cu pași mari, strecurându-se printre copacii pădurii, urcând cu o viteză de neînchipuit panta dealului.

— Să ne fi uitat, să vedem ce era în furgon, zise Sandu cu răsuflarea întretăiată, venind mai aproape. Poate dam peste niște arme…

— Nu era bine, răspunse Romică în șoaptă, întorcând capul. Rămâneam în șosea mai mult de un minut și era periculos. Poate trecea cineva… Tabăra militarilor cred că e aproape. Bine c-avem o pușcă. E bună și-asta… Ia să vedem, e încărcată?

Trase închizătorul și privi în magazia de cartușe.

— Are trei cartușe! zise el satisfăcut. E-n regulă. Tot e ceva. Captură de arme și muniție…

Mergeau grăbiți la deal, prin pădure, și priveau mereu înapoi cu teamă să nu le ia cineva urma. Sandu călca acum aproape de Romică și-i vorbea în șoaptă, spunând că de fapt nu făcuseră bine ceea ce făcuseră. Trebuia să-și fi văzut de misiunea ce-o aveau de îndeplinit, și să nu-și pericliteze situația acuma cu atacarea soldatului. În mod sigur, se va alarma unitatea și vor porni patrule pe urmele lor.

— Mai bine îi dădeam una în cap bătrânului și-l lichidam de nu mai dădea nici o informație! zise Romică, oprindu-se o clipă

locului și umflându-și puternic pieptul să tragă aer.

— De ce să fi făcut treaba asta? spuse Sandu. Omul poate că e un necăjit, un năpăstuit de vitregia războiului, ca atâția alții și nu e vinovat cu nimic…

— Dar întinsese mâna să ia arma și să tragă. Ce spui de asta?

— Oricare ar fi făcut la fel, îi luă Sandu apărarea bătrânului. Instinctul de conservare dictează aceasta…

— Ia mai lasă-mă, măi băiatule, dracului în pace, cu instinctele tale! îi tăie vorba supărat Romică. Eu am să răspund singur de faptele mele. Ce-am făcut rău că am capturat o armă pentru partid? Voi fi chiar felicitat pentru treaba asta…

În clipa aceea, undeva, în vale, deasupra satului Șimian, scăldat în lumina lunii, se auzi un șuierat ascuțit și prelung de locomotivă. Șuierul se repetă după câteva secunde și se amplifică în ecouri metalice, ca un vaiet ce se înalță peste dealul împădurit al Balotei.

— Ăsta-i trenul! șopti Romică și privi înfrigurat ceasul de la mână. În cel mult douăzeci de minute începe să urce panta. Să ne grăbim…

Prinse mai bine arma la umăr și luă în același timp servieta din mâna lui Sandu.

— Dă-o-ncoace! zise el. Și ține-te zdravăn după mine.

Începu să urce și mai grăbit panta, strecurându-se printre copacii al căror frunziș des scânteia sub clarul de lună. Jos, în vale, se auzea tot mai înfundat gâfâitul sacadat al locomotivelor care trăgeau din greu garnitura trenului.

— Pe aici, măi, pe poteca asta! zise Sandu și-l prinse pe Romică de mână.

Începură să coboare tot mai repede, aproape rostogolindu-se de-a berbeleacul pe-o cărăruie ce se deslușea cu greu printre copacii deși și rămuroși. Crengile întinse ale răchitelor și ale arinilor le împiedicau mersul, lovindu-i peste mâini sau peste față, dar ei nu luau seama la nimic și zoreau, cu fețele lac de sudoare, grăbind să ajungă cât mai repede la vale, în locul stabilit, lângă linia ferată.

— Nu ne-am rătăcit cumva, măi băiatule? întrebă Romică, cu teamă și, oprindu-se puțin, privi îngrijorat în toate părțile să se orienteze. Parcă nu-i asta cărarea…

— Asta este, îl asigură Sandu. Nu-ți amintești de la recunoaștere? Mergi înainte fără grijă, că în câteva minute

suntem acolo. Uite, na, chiar se vede linia ferată…

Printr-o deschizătură în rămurișul des al copacilor, se zărea o tăietură adâncă, un fel de vale strâmtă, pe ai cărei pereți abrupți se înălțau stejari tineri. În acea vale, linia ferată sclipea argintiu în lumina lunii, ca două fire lungi și subțiri de beteală întinse peste verdele întunecat al pădurii.

Ajunseră lângă un stâlp de telegraf, proptit cu altul mai mic. Pe el era bătută o tăbliță neagră pe care se deslușeau cifre scrise cu vopsea albă. Cei doi se opriră și ascultară o clipă în jurul lor. Se uitară chiar în urmă. Nu se auzea nici un zgomot. Totul era cufundat într-o liniște deplină. Se auzea numai, tot mai apropiat, gâfâitul ritmic al celor două locomotive ce urcau încet la deal trăgând după ele cele patruzeci și opt de vagoane platformă pe care se aflau tancurile și mașinile germane. Când și când, de undeva nu prea de departe, se înălțau peste frunzișul pădurii jerbe de scântei ca două jeturi de confeti aprinse, ce se împrăștiau în noapte.

— Măi băiatule, locomotivele sunt aproape! zise Romică îngrijorat și zvârli arma de la umăr, luând în brațe servieta cu exploziv. Haide să montăm drăcia asta aici…

— Era bine mai încolo, zise Sandu și arătă cu capul un loc mai la vale.

— Nu mai mergem până acolo, că pierdem timpul, se împotrivi Romică. Ori aici, ori acolo, e tot una.

Coborâră în marginea terasamentului. Sandu luă servieta din brațele lui Romică, scoase cutia metalică și o puse jos, alături de el. Ziarul în care fusese învelită cutia îl făcu cocoloș și-l aruncă mai încolo într-o râpă. Desfășură sârma, probă printr-o ușoară apăsare clapa metalică…

— Merge? întrebă Romică, ce se apucase cu un cuțitaș să sape la repezeală o mică scobitură sub una dintre traversele înnegrite de catran.

— Merge, spuse Sandu în șoaptă. Pune repede cutia că eu montez clapa…

În câteva secunde treaba fu gata. Romică luă servieta goală de jos, apucă apoi arma și porni să urce panta la deal, pe cărăruia pe care coborâseră cu câteva minute mai înainte. Sandu mai stătea încă aplecat asupra cutiei metalice controlând fitilul.

— Haide, măi băiatule, că nu mai avem timp să ne

îndepărtăm! îi strigă șoptit Romică. Auzi, se apropie trenul...

Deodată, ca o confirmare a celor spuse de el, una dintre locomotive șuieră lung și ascuțit de trei ori, trimițând în văzduh ca un semnal de alarmă, glasu-i de groază. În secunda următoare șuieră și cealaltă și pe deasupra copacilor se zăreau acuma destul de limpede cele două suluri groase de fum negru, vălătucit, ce le scoteau coșurile lor. Jerbe de scântei jucau în înalt peste coama întunecată a pădurii, ca niște licurici.

Sandu alergă pe pantă în sus, se strecură printre copaci și suflând greu de osteneală îl ajunse în sfârșit pe Romică.

— Nu coborâm în satul Șimian, spuse el cu răsuflarea întretăiată, prinzându-l de braț pe boxer. Ocolim nițel pe la marginea pădurii și cădem drept în spatele fabricii de spirt din Banovița...

— Nu sunt militari prin partea asta?

— Cred că nu sunt. Știu că tabăra lor e în partea cealaltă, pe unde am urcat și unde am dat de furgonul acela...

Ajunseră sus, în coama dealului împădurit și deodată, ca și mai înainte, li se dezvălui ochilor jos, în vale, panorama orașului, cu miile de acoperișuri ale caselor scăldate în lumina lunii. Era atâta limpezime în noapte, încât se deslușeau și străzile drepte ce traversau de la un capăt la altul orașul, ca și Dunărea a cărei apă liniștită de-un luciu mai, ca de plumb parcă sta în loc, încremenită.

— Pe aici, pe cărarea asta! zise Sandu, apucându-l pe Romică de mână.

— Aha, uite satul Banovița...

Dar nu făcură decât un pas, că deodată, în clipa aceea, sus, în coama dealului împădurit, o răbufnitură puternică, ca un tunet, zgudui parcă pământul din temelii și ecoul ei hăui prelung și sinistru minute în șir prin văile adânci și negre. Stoluri de păsări adormite își fâlfâiau aripile înălțându-se speriate deasupra copacilor. Instantaneu, o goarnă prinse a suna, în chemări repetate, alarma. Se auziră împușcături răzlețe prin pădure, apoi șuierul lung și ascuțit al unei locomotive, în acea parte se deslușeau foarte vag glasuri de oameni care se strigau sau se chemau, nu se auzea bine ce anume, dar era o învălmășeală de țipete ce nu prevestea nimic bun.

Sandu și Romică stătură o clipă locului, ascultând toate aceste zvonuri alarmante ale nopții, apoi se priviră în tăcere și-și

zâmbiră, strângându-se de mână.

— S-a făcut! șopti Sandu în ai cărui ochi se putea citi bucuria. Îl prinse apoi în brațe pe Romică și-l sărută repede pe obraji, peste măsură de entuziasmat. Sunt fericit, mă Pius, mă boxerule! adăugă el, sunt fericit că le-am dat la cap nemților! I-am făcut cnocaut, mă! Cnocaut în trei secunde!

— Haide, măi băiatule, hai că dăm de dracu, dacă mai zăbovim prin locurile astea, zise Romică grijuliu și, desprinzându-se din brațele lui Sandu, luă arma în mână și începu să alerge printre copaci la vale, sărind peste răchite și boschete, greoi ca un urs.

Sandu porni în urma lui, căutând să se țină cât mai aproape. Sărea ca un copil, țopăind strengărește, zvârlind servieta goală în sus, strecurându-se cu greu prin lăstărișul copacilor. Fața și mâinile îi erau zgâriate de crengi și spini, abia mai răsufla de atâta alergătură, dar bucuria ce-l stăpânea în clipele acelea era neasemuit de mare, ca să mai poată simți usturimea micilor răni.

Când ajunseră în marginea comunei Banovița, un cocoș urcat pe gardul fabricii de spirt prinse a trâmbița lung și strident ca un țignal de vardist, vestind a doua jumătate a nopții. Romică se lăsă lângă un gard, își scoase maieul și începu să-și șteargă cu el sudoarea ce-i șiroia în dâre lucii pe față, pe gât. Sandu își scoase și el cămașa și făcu la fel. Apoi, după ce se mai odihniră nițel, acuma fiind în afară de orice pericol, porniră către oraș, apucând-o peste câmpul de instrucție al regimentului.

24

Sublocotenentul de rezervă Victor Ganea era un tânăr înalt, voinic și atât de robust, încât privindu-l aveai impresia că a coborât de undeva din basmele copilăriei. Călca greoi, ca un urs, mergând legănat, fără să se grăbească, bocănind cu cizmele pe caldarâmul străzii, de i se auzea umbletul de la două colțuri.

În ciuda staturii sale impunătoare, de ridicător de haltere sau luptător de circ, ochii lui albaștri ce-i luminau fața măslinie exprimau multă blândețe și bunătate. Era de prin părțile Sighișoarei. Crescuse de mic în lipsuri și nevoi, copil al unor țărani săraci, argați la un bogătan, căruia băiatul îi vindea în fiecare dimineață laptele la oraș, transportându-l cu bidoanele într-o cabrioletă hodorogită, lăsată pe arcuri. Victor Ganea își avea biografia lui foarte cunoscută de colegii săi de școală. Îl vedeau cum din revărsatul zorilor și până către ora șapte, desculț și prăfuit, numai în cămașă și pantaloni de pânză, pe care abia se țineau petic de petic, trăgea după el calul de căpăstru, o gloabă râioasă și costelivă de-o sufla vântul, oprind cabrioleta pe la toate porțile. Îl vedeau apoi cum împarte laptele în crătiți, oale sau sticle pe la casele arătoase din centrul orașului, după care, văzând că se ridică tot mai în înalt soarele, arunca claie peste grămadă, bidoanele goale în cabrioleta aceea hodorogită și, în zgomotul tinichelelor lovite ce stârneau câinii de după garduri, dădea bice calului, alergând către un han de la marginea orașului, al cărui proprietar era fratele stăpânului său. Băga cabrioleta sub un șopron, spăla repede bidoanele, priponea gloaba sub un acoperiș, și după ce-i dădea un braț de fân, zorea către școală, ostenit și îmbrobonat de sudoare, cu cărțile învelite într-un ștergar alb la subsuoară. Se așeza cuminte în bancă, în rând cu toți elevii și, atent să nu-i scape o vorbă, asculta cu luare aminte lecțiile profesorilor. La vremea prânzului, grăbit, alerga către han, scotea cabrioleta în stradă, dădea două-trei bice gloabei și pornea la drum cale de cincisprezece kilometri până la satul unde trăia împreună cu părinții săi.

Într-o odăiță de lângă grajdul bogătanului, în care mai creșteau trei frățiori, la lumina unei lămpi de gaz fumegânde, Victor își făcea lecțiile până noaptea târziu, ostenit de toată alergătura de peste zi prin ograda stăpânului. El aducea apă,

țesăla calul, mulgea vacile, se ducea cu sapele la ascuțit, mătura, dădea de mâncare la porci și câte alte multe treburi ce se aflau la fiecare pas în gospodăria aceea.

Era un băiat milos din fire și cu toate că se arăta a fi cel mai voinic din școală și-și putea face dreptate cu pumnii, nu-i plăcea să se certe cu nimeni, evita discuțiile aprinse și nu răspundea batjocurilor ce i le adresau unii copii de oameni avuți, care strigau în urmă-i prin curtea școlii: „Uriașul vinde cașul!”

— Lovește-i, Ganea! îl îndemna câte unul văzând cu câtă nerușinare aceia nu-i dădeau pace.

El însă zâmbea, dădea a lehamite din mână și-și vedea mai departe de-ale lui, fără să-i bage în seamă pe răutăcioși. Avea atâta grijă să nu facă rău nimănui, încât ocolea până și mușuroaiele de furnici ce i se iveau în cale, luând seama să nu le calce sub tălpile desculțe.

În ultimii ani de liceu, prin ce împrejurare nimeni nu știa, făcuse rost de-o pereche de bocanci mari, sparți, cu tălpile descusute, pe care-i încălța iarna pe piciorul gol. Pentru a-i face mai arătoși, îi stropea când și când cu zeamă de bozi și-i înnegrea, trecând repede peste bombeurile lor un ghemotoc de hârtie în chip de perie. Odată însă, spre primăvară, n-a mai venit cu bocancii aceia în picioare, ci desculț, călcând apăsat, cu tălpile lui mari pe dușumeaua clasei. Era trist, cu ochii înlăcrimați, abătut, cuprins de-o mare și adâncă durere.

— Ce s-a întâmplat, Victore? l-a întrebat colegul de bancă. Ai ochii plânși, ți-au furat bocancii?

— A murit tata ieri dimineață, a răspuns el cu glasul stins, sugrumat. Ridica un șopron pentru stăpânul nostru și a căzut o bârnă pe el. L-am încălțat cu bocancii mei, să meargă cu cinste la groapă…

Cu toate că era cel mai bun la învățătură, Victor Ganea n-a fost niciodată premiantul clasei. Se bucura însă de o deosebită considerație în rândurile elevilor, care-i recunoșteau în mod tacit meritele la învățătură și superioritatea în răspunsurile date.

În vacanțe sau când avea puțin timp liber, muncea din greu, argățind pe la cei cu stare sau făcând pe salahorul la diferite construcții din oraș, ca să câștige bani și să se țină la școală. A terminat liceul și, dând lecții unor odrasle de bogătași, în București, a putut să urmeze și facultatea; a devenit apoi profesor de latină în orașul din care plecase în urmă cu șase ani

și pe străzile căruia, până în preajma examenului de bacalaureat, umblase cu cabrioleta încărcată de garniturile cu lapte ale bogătanului din satul său. La doi ani după izbucnirea războiului făcuse un curs redus de școală militară și primise gradul de sublocotenent de rezervă.

Fusese repartizat la Turnu Severin, la partea sedentară a regimentului de infanterie, unde îndeplinea funcția de comandant de companie, având drept subalterni pe plutonierul major Petre Grădinaru, iar ca furier și magazioner pe caporalul Tudor Dincu. Timp de trei săptămâni se aflase în delegație, la București, după niște armament, lucrase un timp detașat pe la Corpul de Armată și acum se întorsese acasă. Locuia pe strada Unirii, aproape de spitalul militar al orașului, la o bătrână pensionară, fostă profesoară de lucru manual la școala profesională de fete.

Era dimineața, pe la orele opt, și Victor Ganea trecea către regiment cu mersu-i legănat, ca de urs, pe sub bătrânii castani de pe bulevardul Carol. Purta o bluză militară kaki, de doc, ajustată și bine călcată. Pantalonii bine croiți, ca și cizmele noi, noute, lustruite oglindă, îi dădeau un aer de eleganță și de bun gust cu care puțini dintre ofițerii regimentului se puteau mândri.

Când ajunse în dreptul liceului Traian, se întâlni față în față cu Dana, care mergea zorită în sus, către clădirea teatrului.

— Ave Dana![10] zise el, ducând mâna la caschetă și înclinându-se în fața fetei, cu un gest de vădită curtoazie.

O cunoscuse pe fată cu aproape patru luni în urmă, prin aprilie, într-un adăpost în timpul unei alarme aeriene și datorită unei discuții inteligente pe care o purtaseră, rămăseseră prieteni, fără însă să se mai întâlnească pentru vreun motiv sau altul. Numai când întâmplarea îi scotea unul în fața celuilalt se bucurau sincer, schimbau câteva cuvinte de complezență, uneori banalități și la atât se rezuma totul.

Dana simțea că îi face curte, dar ea, fără să-și explice de ce, nu-i împărtășea sentimentele și-i acceptase prietenia numai pentru plăcerea de a cunoaște un om cu erudiție, de înaltă factură intelectuală, cu bună pregătire în meseria de profesor. Atât și nimic mai mult.

— Încotro așa de noapte?

— La munca de război, răspunse Dana, îmbujorându-se din

[10] Te salut, Dana! (l. latină, n.a.)

pricina acestei neașteptate și matinale întâlniri.

— Îmi închipui că n-ai nici o plăcere pentru treaba asta, zise Victor Ganea și ochii săi albaștri luciră viu, blând, pe fața-i măslinie. Nu te-am mai văzut de mult, de fapt am fost plecat. Cum mai stai cu dragostea?

Dana plecă rușinată fruntea, fără să știe ce să răspundă. Cât era de îndrăzneață în alte împrejurări, devenea de nerecunoscut în discuțiile pe care întâmplător le avea cu acest profesor de latină, îmbrăcat în haine militare. Și nu-și putea explica în nici un fel motivul acestei stări sufletești deosebite. Poate erudiția lui sau bunătatea pe care i-o citea sincer în privirea-i blândă, sau poate marea afecțiune ce-o avea pentru ea, declarată fără rezerve într-una din zile... Totuși acum îndrăzni să-l privească în ochi și-i răspunse:

— M-ai întrebat cum stau cu dragostea, nu? Stau la fel ca dumneata...

— O, nu, asta n-o mai cred! spuse Victor complet contrariat de această afirmație. Știi ce spune Ovidiu, dragă Dana? *Dilligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est!*[11]. Ori, cum sunt un om simplu, crescut la țară, n-am un asemenea noroc să-mi fie prielnic, să întâlnesc o fată pe potriva simplității mele...

— Și totuși ești atât de complex!

— Se prea poate, fu de acord Victor. Bineînțeles *exceptis excipiendis!*[12] râse el arătându-și cu mâna fizicul enorm. Încolo, poate că se mai găsește câte ceva care să placă și la mine. Dar cum *impossibilium nulla obligatio est*[13], zic și eu, cum ziceau vechii latini*: „Ita diis placuit!”*[14]... Așa au voit zeii...

— Poate că sunt zeițe care vor altfel, aruncă Dana o vorbă încurajatoare și râse, îndepărtându-și cu un gest al capului părul de pe frunte. Mai știi?

— O, de-aș afla aceste zeițe, puse Victor mâinile la piept ca pentru rugăciune. Sau măcar una...

— Speră, domnule, speră, zise Dana zâmbind. Și pentru că mă alinți numai în dictoane latinești, îți răspund în același mod, sfătuindu-te să te gândești la cele spuse de Horațiu în ale sale Epistole: *„Grata superveniet, quae non sperabitur, hora!”* [15]. Îți

[11] Iubit e numai acela căruia norocul îi este totdeauna prielnic (l. latină, n.a.)
[12] Exceptând ceea ce trebuie exceptat (l. latină, n.a.)
[13] Nimeni nu-i dator să facă ceea ce nu se poate (l. latină, n.a.)
[14] Așa au voit zeii, așa a fost să fie! (l. latină, n.a.)
[15] Ceasul norocos îți va veni pe negândite (l. latină, n.a.).

amintești?

— Da… desigur… un profesor de latină să nu-l știe pe Horațiu?

— Dacă-ți amintești, gândește-te la acest ceas și sunt sigură că el va veni negreșit. Acum, iartă-mă, se scuză ea și-i întinse mâna, dar mă duc, că întârzii la adunarea elevelor. Și avem o dirigintă tare nesuferită. Domnișoara Lizzi Hintz…

— O știu. Ochelaristă, pistruiată și rea!

— Și amorezată! râse Dana. De șeful comandamentului german!

— Știu. Dar mă rog, cine nu știe? Ei, atunci petrecere frumoasă și la revedere! zise Victor ducând palma la cozorocul caschetei.

— Așa petrecere nu doresc nimănui! răspunse zâmbind Dana și se îndepărtă făcând semne de bun rămas cu mâna.

Peste o jumătate de oră, sublocotenentul Victor Ganea intră în curtea regimentului. Se lăsase o căldură moleșitoare, sufocantă, de te amețea nu alta. În fața pavilionului administrativ, la umbra castanilor, era trasă la scară trăsura colonelului. Pe capră, un soldat cu fața tuciurie, suptă, ținea hățurile pe genunchi și dormita cu capul lăsat în piept, tresărind uneori din pricina mușteloor care nu-i dădeau pace. Prin curte nu era mai nimeni. Doi-trei soldați măturau aleile cu niște mături mari, stufoase, confecționate din ramuri de tei, iar mai încolo, în fața bucătăriei, sergentul major Gălușcă, proaspăt bărbierit, cu pantalonii la dungă și cizmele sale bilgher sclipind să-ți ia ochii, striga cât îl ținea gura la un soldat bătrân și cocârjat care se străduia să stea drepți în fața lui, în mână cu o cratiță mare, roșie, smălțuită:

— Te ia mama dracului, ostaș! țipa el, înghiontindu-l mereu în coaste cu cravașa. Cine te-a pus, bă, să bagi la cazan și cartofii ăia. Cantitate dublă, hai? Vrea mârlanul să mănânce iahnie în loc de ciorbă? Scoate-i imediat de la fiert, că te ia mama dracului! Imediat!

Ganea stătu o clipă locului privind către bucătărie și o umbră de mâhnire i se așternu pe chip. „Mare pezevenghi e și chiaburașul ăsta de subofițer! zise el în gând. Se crede buricul pământului și lovește oamenii ca pe animale. Până când l-oi apuca eu odată de beregăți, să dau cu el de pământ, încât să-i

iasă cizmele alea boierești din picioare!”

Tocmai pe când cugeta astfel și vroia să intre în pavilionul administrativ, îl văzu pe colonelul Predoiu, comandantul părții sedentare a regimentului. Cobora afectat treptele de ciment zăngănindu-și pintenii, cu cascheta în mână, roșu la față ca un rac și foarte agitat.

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel! zise Ganea și, ducând palma la cozorocul caschetei, se dădu la o parte, să-i facă loc să treacă.

— Ce-i cu tine, mă, ai venit? se opri comandantul în fața lui, măsurându-l de sus până jos cu privirea.

— Am venit, domnule colonel. Azi dimineață, la patru am venit.

— S-a terminat detașarea aceea?

— S-a terminat, domnule colonel…

— Ce mai e nou pe la Corp?

— Ce să fie, domnule colonel? înălță din umeri Ganea. Vorbind sincer, toți de la cel mai mic până la cel mai mare, sunt neliniștiți de soarta țării. Numai aliații noștri, nemții, sunt optimiști și-și tot laudă mereu trupele ce le vor băga în luptă: viteze, de elită, eroism fanatic… mă rog chestii din astea… Vorba lui Seneca: *„Magnifica verba mors prope admota excutit!”*

— Ce înseamnă asta? întrebă colonelul, în timp ce-și punea cascheta pe cap. Știindu-l pe sublocotenent cam limbut, îl privea cu ochii mici, întredeschiși, ironic.

— Moartea apropiată stoarce vorbe admirabile celui în agonie, răspunse Ganea zâmbind… Adică…

— Ia mai lasă tu citatele astea, că până la urmă am să te cam văd la Curtea Marțială, îi tăie vorba colonelul privindu-l aspru. De la o vreme sunt informat că arunci niște cugetări nu tocmai potrivite pentru onoarea de ofițer și aceea de aliat al armatelor germane. Da, da, ascultă ce-ți spun! mai bine ocupă-te de educația oamenilor din companie și vorbește-le pe românește, să bage la cap, că soldatul nu pricepe o iotă din latina ta.

— Am înțeles, domnule colonel, zise Ganea, luând poziția de drepți.

— Știi ce s-a întâmplat alaltăieri noapte cu un soldat din compania ta?

— Nu știu, domnule colonel, mărturisi sincer Ganea, cu ochii măriți de uimire. V-am raportat, am sosit azi dimineață, la ora

patru, cu o mașină… Ce s-a întâmplat?

— Uite pentru asta mă cheamă acuma și șeful comandamentului german, locotenent colonelul Klausing.

— E ceva grav?

— Destul de grav, însă nu te prea fac răspunzător pentru că ai lipsit atâta vreme și de instruirea lor s-a ocupat Grădinaru, cu toate că știi, vorba aceea, care ți-o spun eu pe românește: „Peștele de la cap se împute!” Dacă te ocupai mai mult de educația lor, era altceva. Dar dumneata le tolerezi orice, te bați pe burtă cu ei, le dai țigări, iar ălor neștiutori de carte, am auzit că le scrii scrisori către cei de-acasă…

— Și ce vedeți rău în asta, domnule colonel? întrebă plin de mirare Ganea. Din pricina unor împrejurări nenorocite, niște oameni – și durerea mare e că sunt cam mulți – nu știu să scrie și să citească… Îi ajut. Sunt și eu țăran ca și ei. Am fost și sunt un sărac… Cunosc necazurile…

— Ce vrei să înțelegi dumneata prin „împrejurări nenorocite”?

— Astea în care se zbate țara…

— Cu războiul?

— Cu războiul și altele mai de mult, completă Ganea. Că doar plaga mizeriei și a analfabetismului s-a întins cam de mult pe trupul ăsta bolnav al țării… Mă iertați că vă rețin, dar citeam ieri într-o revistă engleză că din banii pentru construirea unui avion s-ar fi putut face, mi se pare, douăzeci de școli. Dar guvernanții noștri…

— Spusele dumitale, sublocotenente, au iz de propagandă bolșevică! decretă aspru colonelul. Parol! Vezi, ai grijă. Te previn. De altfel, în armata bolșevică ofițerii, subofițerii chiar și ostașii, așa toți de-a valma își zic „tovarăși”. Până la urmă, nu-i de mirare ca și ostașii dumitale au să te tovărășească… Îți spun sincer, atitudinea dumitale e foarte primejdioasă… Ai grijă, repet. Ești prea indulgent, nu dai dovadă de asprime în raporturile cu subordonații, așa cum i se cere unui ofițer.

— Domnule colonel, părerea mea este că nu prin asprime și prin pumni un ofițer își poate comanda cu bune rezultate subalternii, vorbi Ganea cu hotărâre, sigur pe el. Nu știu cum să mă exprim mai limpede, dar vă rog să fiți de acord cu mine că ostașii sunt oameni, nu animale, ei trebuie educați, trebuie să li se explice totul cu calm își răbdare și atunci, vă asigur, ordinele vor fi executate mult mai bine decât de frica centurii sau a

lopeții Linemann…

— Ai vederi prea libertine, sublocotenente! îi replică tăios colonelul Predoiu. Se vede că nu ești militar de carieră și că sub vestonul ăsta al dumitale bate tot o inimă de civil.

— Inimă de om, domnule colonel.. Un om cu dragoste de oameni, cu înțelegere pentru necazurile lor…

— Am văzut cu ce fel de înțelegere te răsplătesc ei, sub locotenente! îi aruncă în obraz colonelul Predoiu. Mâine-poimâine parcă te văd la Curtea Marțială…

— Vă rog, domnule colonel, făceți-mă să pricep totuși ceva, stărui Ganea vădit neliniștit. Mereu îmi vorbiți de niște nereguli, de Curtea Marțială. Credeți-mă, sunt direct interesat…

— Ce să pricepi? zise colonelul îndreptându-se către trăsură cu Ganea alături. De fapt, nici nu prea am timp acuma să-ți vorbesc, că mă grăbesc. Dar în două cuvinte… Uite despre ce-i vorba…

— Vă ascult, domnule colonel…

— Un dobitoc de soldat din cei din contingentele vechi, a fost trimis ieri noapte de Grădinaru cu un furgon, să ducă niște saci de merinde goi și câteva perechi de bocanci reparați la recruții care-s în pădurea Balota. Și ce crezi? Mamelucul a fost atacat de partizani, i s-a luat arma și apoi aceia au aruncat și un tren german, cu vreo cincizeci de vagoane, în aer. Înțelegi dumneata? Numai tancuri și mașini… Asta e situația! Șeful comandamentului german e supărat foc. Am primit ordin de la Corp să fac cercetări. Dacă boșorogul ăla de soldat era instruit și avea cât de cât simț milităresc în el, punea mâna pe partizani, că doar era înarmat și, dacă punea mâna pe ei, aceia nu mai aruncau nici trenul în aer. Dar ăia și-au făcut de cap, vorba ceea, ca-n târgul lui Cremene!

Ganea era de-a dreptul uluit. Și aceasta nu pentru faptul că unui soldat din compania sa i se luase arma, doar se pierduseră sute de mii de arme pe front, ci pentru senzaționala știre că și în această regiune a Dunării acționează grupuri de partizani. Avea unele informații foarte vagi despre asemenea oameni prin valea Prahovei, sub conducerea comuniștilor – chiar îi căzuse în mână, cu totul ocazional, un manifest și-l citise cu foarte mare interes – dar nu-și închipuise că detașamentele lor se întinseseră până în această parte a Olteniei. Într-un anume fel îl bucura lucrul acesta: regimul antonescian pe care nu-l putea suferi din o mie

și una de considerente, primea lovituri tot mai puternice, și dintr-o zi în alta avea să se prăbușească.

— Du-te imediat, Ganea, zise colonelul, în timp ce se urca în trăsură, și ia în mână cercetările în locul lui Grădinaru. Până la prânz să-mi întocmești actele de dare în judecată!

— Am înțeles, domnule colonel…

Trăsura porni în goana cailor și în urma ei. Se ridică un nor de praf alburiu și dens. Ieși pe poarta larg deschisă de către santinela de la postul numărul unu și se așternu la drum către oraș, pe strada pietruită și murdară.

Ganea privi o clipă în urma trăsurii, apoi porni cu pas moale către cancelaria companiei sale. „Să întocmesc acte de dare în judecată, chibzuia el, amintindu-și spusele colonelului. Desigur, e foarte ușor să dai ordin și este foarte ușor să întocmești astfel de acte… Dar să vedem mai întâi care e vina soldatului? Că dacă nu are nici o vină, de ce să mai stricăm hârtia și cerneala de pomana dracului?”

Urcă treptele tocite ale pavilionului companiei și intră în cancelarie. De cum îl văzu, plutonierul major Grădinaru, care stătea în picioare cu centura în mână, luă imediat poziția de drepți, zicând un „să trăiți”, tare, din toți bojogii, așa cum știa el că le place superiorilor. Într-un colț, mai după ușă, se afla soldatul Niță Dogaru, descheiat la bluză, fără moletiere și curele la bocanci, cu fața trasă de nesomn, nebărbierit și amărât, aproape cu lacrimi în ochi de durere. Lângă el, un soldat tânăr, de santinelă, cu arma la picior.

— Ce e aici, Grădinarule? întrebă Ganea și scoțându-și cascheta o puse pe masă. Ce-i Niță Dogaru, cu dumneata?

— Ce să fie, dom’sublocotinent, înălță din umeri bătrânul soldat și în ochii lui, Ganea citi ca într-o carte durerea și suferința ce-l stăpâneau. Uite, a dat necazu peste capu meu…

Oftă, clătină capul plin de amărăciune și rămase tăcut, fără să mai scoată, o vorbă, cu fruntea plecată, ca un înfrânt.

— El e cel căruia i s-a luat arma? se întoarse Ganea și-l întrebă pe Grădinaru.

— El, dom’sublocotenent, el, dar-ar dracii în burta lui să dea, de neghiob! vorbi plin de venin plutonierul major și-l fulgeră o dată cu privirea, pe Niță Dogaru. Că le-am isplicat mârlanilor, dar ei ce să înțeleagă, că au capete de dovleac, firar-ai dracului cu capetele lor cu tot, zic le-am isplicat cum îi treaba cu *supriza*,

cu inamicu. Și uitați dumneavoastră la el, n-a știut cum să umble cu *supriza* și i-a luat ăia arma. Niște golani, niște prăpădiți, auziți dumneavoastră, ei cu mâinile goale și el, melitarul, cu pușca la el…

— Bine, ieși dumneata puțin afară, zise Ganea liniștit către plutonierul major. Și dumneata, se adresă după aceea santinelei. Veniți când vă chem eu…

Grădinaru își petrecu centura în jurul pântecului voluminos, încheindu-i cu greu catarama, luă din cuier cascheta decolorată și slinoasă, cu cozorocul spart, și și-o aruncă pe ceafă, iar după ce mai rândui pe masă niște registre, hârtii, călimara, tocul și câteva dosare, îi făcu semn santinelei să-l urmeze, ieșind afară în curte.

— Ei, ia spune-mi mie adevărat cum s-a întâmplat tot necazul? se adresă după aceea ofițerul lui Niță Dogaru. Stai colo jos, pe scaunul acela și povestește. Tot, absolut tot, dar să nu mă minți…

— Pe dumneavoastră să vă mințăsc, dom'sublocotinent? zise bătrânul soldat și se așeză pe scaun cu mare greutate, că primise la spate de la Grădinaru vreo cincizeci de lovituri cu centura. Pe dumneavoastră să vă mințesc eu, un om cu o inimă atât de bună, că uite mă ținea în pumni și-n curele dom'majur iar eu mă rugam la sfânta fecioară pe unde-ți fi să veniți mai degrabă că simțeam că mor cu zile nevinovat, să veniți zic și să mă scăpați. Și parcă rugăciunea mea a auzit-o ăl de sus, că uite taman ați picat pe ușă, uf, să vă dea dumnezău multă sănătate, că n-am mai întâlnit de cinci ani de când o țin în concentrări și-n război, n-am mai întâlnit zic printre comandanți un om atât de bun ca dumneavoastră…

— Ei, ia spune cum a dat necazul peste dumneata? întrebă Ganea. Și așezându-se la masa lui Grădinaru scoase o țigară, o aprinse și slobozi fumul către tavan. Fumezi? îl întrebă el pe soldat.

— Fumez, dom'sublocotinent, dar acum nu-mi arde de nimica…

— Bine, ia spune, că te ascult, dar știi… adevărul adevărat…

— Adevărat, dom'sublocotinent… Pe dumneavoastră nu vă mințăsc. V-am spus că m-ar bate dumnezău pentru o faptă ca asta!

Și bătrânul Niță Dogaru se apucă să povestească, cum cu

două seri în urmă plutonierul major Grădinaru l-a chemat pe el și pe soldatul Chirică și le-a dat ordin să transporte cu furgonul niște materiale la recruții din tabăra aflată în pădurea Balota…

— Și Chirică a fost cu dumneata?

— Și el, dom'sublocotinent…

— Așa, mai departe. Spune cum a fost mai departe…

— Păi, mai departe cum să fie, dom'sublocotinent? zise Niță Dogaru, ștergându-și nasul cu mâneca bluzei de doc. Chirică a rămas mai în urmă, că zicea că-și pierduse un molitir și s-a întors pe drum să-l caute, că după aia avea bocluc cu dom'major Grădinaru și cum a rămas el în urmă, eu am îndemnat boii la deal, că ziceam că m-ajunge. Și dac-am văzut că nu m-ajunge, am oprit furgonul, m-am uitat pe la osii și până a veni el din urmă, am zis să mă duc și eu să-mi fac nevoile, de, ca omu, iertați de vorba asta, dar așa s-a întâmplat, dom'sublocotinent, uite mi-e martor dumnezău de vă mințăsc, că am avut și eu un băiat mare, putrezește nu știu pe unde în pământ străin. Și cum m-am dat după un pom, numa că aud o vorbă venită din pădure, și numa ce-am întins mâna după pușcă s-o iau că era răzămată de pom în fața mea, când atunci în clipa aia numa ce s-a prăbușit unul peste mine, voinic ca un taur, un băietan zdravăn, în putere, și fără să zică nimic a scos batista din pozonar și mi-a băgat-o în gură. Apoi a venit un altul, tot așa băietan și ăla, m-au legat de mâini și de picioare cu cureaua de la pantaloni și cu centura, m-au legat zdravăn încât așa m-a aflat Chirică după un ceas, când a dat peste mine acolo jos… Când m-am uitat, arma nu mai era. Mi-o luaseră…

— Asta-i tot?

— Tot, dom'sublocotinent, adevărul adevărat, uite să mă bată dumnezău dacă mințăsc cu ceva, zise Niță Dogaru și-și făcu semnul crucii pe toată lățimea pieptului.

— Dar trenul cum a fost aruncat în aer? întrebă sublocotenentul trăgând leneș din țigară. Că așa am auzit că un tren german cu tancuri și mașini a fost aruncat în aer…

— Da, așa am auzit și eu, confirmă Niță Dogaru și-și șterse iar nasul cu dosul mânecii. Dar nu l-am văzut. Atuncea când eram jos, legat burduf de nu mă puteam răsuci nici pe o parte, nici pe alta, la puțină vreme după plecarea băetanilor ălora, am auzit o bubuitură atât de tare, cum numai pe front mi-a fost dat să aud, când trăgea artileria grea a rușilor. Ziceam că se prăbușesc

copacii peste mine în pădure, nu alta, iar țărâna din aer a venit până deasupră-mi, de mi-a intrat și-n ochi…

— Bine, soldat Niță Dogaru, zise Ganea, și se ridică de la masă. Uite, – trase el sertarul și scoase o foaie de hârtie – te rog scrie dumneata aici tot ce s-a întâmplat, așa cum mi-ai povestit mie, cu cuvintele acelea, după care te iscălești. Uite și toc… Stai jos și scrie… Știi carte, nu?

— Așa și-așa, dom'sublocotinent, vorbi moale bătrânul. Că pe vremea mea taica a zis că de ce să mai umblu la școală, că n-o să mă facă popă, să văd numai de boul de la plug și de casă…

— Bine, scrie cum te pricepi dumneata.

— Dar o să pățesc ceva, dom'sublocotinent? întrebă el cu teamă.

— O să vedem noi, îl liniști Ganea. Deocamdată, nu-ți face griji. Eu te cunosc pe dumneata, așa că…

— Of, să vă ajute dumnezău, să mă scăpați de beleaua asta, dom'sublocotinent și din puținul ce-l am oi fi și eu recunoscător, că zău îs om de treabă și de cuvânt…

— Ei, lasă, lasă, că nu pentru plocoane fac eu treaba asta, zise Ganea ocolind masa. Eu vreau să iasă la lumină dreptatea cea adevărată, înțelegi dumneata?

— Înțeleg, dom'sublocotinent… Că toți din companie vă știm om drept și apropiat de sufletele noastre…

— Bine, așează-te la masă și scrie…

Niță Dogaru își șterse palmele lui mari, crăpate, de fundul pantalonilor, apucă după aceea tocul privindu-i penița multă vreme ca pe un lucru rar, nemaivăzut, o muie încet, cu grijă în sticla cu cerneală violetă și se aplecă asupra colii albe de hârtie. Sublocotenentul stătea deoparte și-l privea. Chipul lui Niță Dogaru, asprit de mizeria vieții, îi aducea în față aievea pe cel al tatălui său, tot așa cocârjat de suferință, cu barba mare, nerasă de multă vreme, cu ochii stinși și triști, om ce și-a dus cu greu traiul zilelor amare la curtea stăpânului, numai ca să aibă o bucată de pâine. Poate că asemenea dureri îl apăsau și pe Niță Dogaru, și pe alții și alții ca el din companie și îl mustra conștiința că trecuse atâta vreme de când îi avea în subordine și nu făcuse mai mult pentru a-i cunoaște îndeaproape ca să le fie prieten și ajutor la nevoie…

— Zic și de Chirică, dom'sublocotinent? întoarse capul cu ochii săi plânși Niță Dogaru.

— Zi-i și de el, întări Ganea. Așa cum mi-ai povestit mie, așa să povestești și pe hârtie.

— Bine, dom'sublocotinent…

Afară, prin curtea largă a cazărmii, sub soarele dogoritor de august, sergentul major Gălușcă, descheiat la veston și cu capul gol, fugărea în salturi patru ostași, oameni de serviciu de pe la bucătărie, dându-i cu burta de pământ, învățându-i să se târască pe brânci, uneori urcându-se cu cizmele pe grumajii lor, și zbierând cât îl ținea gura:

— Așa, mârlanilor, geniliera cât mai mică, cât mai mică, dumnezeii mamilor voastre de putori! Trageți chiulul pe la bucătărie, nici n-ați mirosit frontul ca mine și ați uitat cum se înaintează către inamic… Mergi, mârlane, cu burta lipită de pământ și râmă cu nasul până faci tranșeu, să nu te vază din față bolșevicii! Așa, mă! Așa… Asta-i geniliera, s-o țineți minte…

Parcă absent la toată această instruit, plutonierul major Grădinaru stătea pe un scăunaș în cerdacul bucătăriei având în față o masă scundă cu trei picioare. Pe ea un talger de lemn, cu bucăți mari de carne fiartă, aburindă, abia scoase de la cazan. Le prindea între degetele lui butucănoase, suflând să nu-l ardă, dădea capul pe spate, căsca gura mare, până la urechi și cu o dexteritate nemaivăzută, și le zvârlea între fălci, mestecând după aceea ca un hămesit, cu ochii bulbucați de poftă și lăcomie.

— Luați și-o cinzeacă de la popotă, dom'majur! îi strigi Gălușcă, scuturându-și praful de pe pantaloni cu lovituri scurte de cravașă. Are pușlamaua aia o țuică mamă-mamă! Termin instrucția cu bucătarii ăștia și vă vin și eu în ajutor…

Grădinaru însă parcă nu-l auzea. Înfuleca de zor, mozolit pe la gură și pe bărbie de grăsime, cu șapca dată pe ceafă și fruntea asudată, înghițind totul fără pâine, fără sare, grăbit să termine mai repede, să nu-l vadă careva.

Atunci, se ivi de după colțul bucătăriei plutonierul major Tănăsică, un om în vârstă, slăbuț, cu părul albit la tâmple, îmbrăcat curat, cu ochi căprui și privirea blândă. Era unul dintre cei mai cumsecade subofițeri din unitate, săritor la orice treabă, calculat și cu măsură în tot ce făptuia. Mergea șchiopătând de-un picior, abia ieșise din spital, explodase un focos de proiectil la o tragere și câteva schije îi sângeraseră pulpa.

— Te îndopi ca un porc, mă Grădinarule, nu te lași de fel, tot

așa te știu! îl luă el de departe cu vorba pe Grădinaru, care tocmai se ștergea la gură cu șorțul unui bucătar.

— A... ai înviat, mă Cristos? râse cu toată gura Grădinaru, că așa îl poreclise el pe Tănăsică, Cristos, deoarece era blând, zicea el, ca sfinții din biblie.

— Am înviat, numai mi-e teamă c-ai să mori tu de toate câte le bagi în tine, aruncă Tănăsică. Credeam că te-ai schimbat, dar tot așa ai rămas. Ne faci pe ăilalți subofițeri de rușine cu hămăseala asta a ta!

— Mă Cristos, știi una? îl luă peste picior Grădinaru. Hai, ia-o din loc că te-apucă ploaia! Pă cinstea mea!

Tănăsică dădu scârbit din mână și se depărtă. Grădinaru râse cu poftă în urma lui după care vorbi de unul singur cu gura plină:

— Toți e grozavi în regimentu ăsta. Până și ăsta, face pe deșteptu!

„Sfântă nedreptate, cum încălzești tu prostimea dintre zidurile cazărmii! cugetă Ganea, privindu-și majorul prin fereastră. Greu, foarte greu să schimbi năravul unora... Mai ales dacă năravul ăsta ține de zeci de ani”... Mai stătu o clipă, cu coatele rezemate de pervaz, apoi își descheie vestonul, își slăbi nodul cravatei și se așeză pe scaun înapoia mesei, ascultând în liniștea odăii cântecul peniței cu care soldatul Niță Dogaru își scria destul de chinuit povestea tristei sale năpăstuiri.

25

În biroul său spațios, cu draperii de pluș vișiniu la ferestre, Paul Alboiu, șeful poliției, stătea tolănit pe scaunul tapisat cu piele, cu spătar înalt, sculptat, și dintr-o ceșcuță ce-o ținea pe farfurioară sorbea încet, fără grabă, cafeaua pe care numai ce i-o adusese un gardian. De două zile și două nopți n-avea odihnă, nu închisese ochii, nu putea nici să mănânce. Catastrofa feroviară de pe dealul Balotei îl slăbise cu cel puțin zece kilograme. Ochii ascunși în grăsime erau încercănați, fălcile mari se lăsaseră ca două pungi peste gulerul alb, scrobit, iar părul îi încărunțise puțin pe la tâmple. Chiar în noaptea accidentului fusese sculat din somn de către telefonul șefului comandamentului german, locotenent-colonelul Hans von Klausing, care-i ceruse, nici mai mult nici mai puțin, ca până dimineața la ora zece să-i afle pe vinovați. Dimineața îl chemase telefonic Siguranța generală de la București, apoi Biroul 2 de la Corp, iar pe la ora prânzului din nou Klausing, supărat și enervat peste măsura că nu se făcuse nimic.

Zeci de gardieni și patrule militare cutreieraseră pădurea din dealul Balotei, să caute indicii care să ducă la arestarea vinovaților, dar totul fusese zadarnic. Se făcuseră pânde de noapte, razii și percheziții la unii cetățeni vizați a nu simpatiza regimul antonescian, dar nimic nu dusese la vreun rezultat favorabil. Fusese interogat și soldatul Niță Dogaru, aici la poliție, însă bătrânul nu știa cu nimic mai mult decât cele ce declarase și la regiment. Un tânăr voinic, puternic, l-a cuprins în brațe, i-a băgat o batistă în gură, iar un altul i-a legat mâinile și picioarele cu curelele. După aceea i-au luat pușca și au fugit...

— N-au vorbit între ei nimic? îl întrebase la primele cercetări șeful poliției care se ocupa personal de treaba asta.

— Ba parcă au grăit ceva, dom'șef, căutase a-și aminti Niță Dogaru.

— Ce anume?

— Unul a zis: „Măi Pius, dar cu ce-l legăm?" iar celălalt a zis să-mi scoată centura și cureaua de la pantaloni.

— Pius ai zis?

— Da, dom'șef, Pius.

— Bă, hodorogule, ăsta-i numele papei de la Roma, bă! îi lovise Alboiu pe bătrân, în cap, cu degetul îndoit. Te-ai scrântit

la minte sau ai venit aicea să faci pe prostul cu noi?

— Nu știu al cui nume o fi, dom'șef, dar eu ăsta l-am auzit, nu s-a lăsat Niță Dogaru. Uite, să mă bată dumnezău dacă vă mințăsc...

— Lasă, că o să te batem noi mai întâi să ne spui adevărul adevărat! l-a amenințat mai marele poliției. Deocamdată o să-ți aducem câțiva băietani să vedem dacă vreunul dintre ei seamănă cu cei care te-au atacat. l-ai recunoaște dacă i-ai vedea?

— Eu așa cred, dom'șef. Cu toate că era noapte, tot le-am văzut oleacă chipurile...

Patru ceasuri la rând au fost aduși la poliție și au fost puși să treacă prin fața lui Niță Dogaru, mulțime de tineri, dar de fiecare dată cum îl zărea pe cel ce intra în cameră, el dădea din cap negativ, spunând că nu aduce nici pe departe cu vreunul dintre cei care l-au atacat.

— Bă, boșorogule, ești smintit? îl zgâlțâise de umeri Alboiu, enervat peste măsură, gata să-i repeadă o palmă peste ceafă. Ce dracului, n-ai ținere de minte sau faci pe nebunul? Vrei să intri în pușcărie?

— Dacă e nevoie, intru, dom'comisar, vorbise moale bătrânul. Ce să fac, dacă nu-l văd pe ăla de mi-a băgat batista în gura?

Au fost cercetate toate fișele și registrele cu buletinele de identitate, registrele de stare civilă de la primărie, dar nicăieri nu s-a aflat vreo persoană cu numele de Pius... Atunci, Alboiu ceruse să i se aducă la cercetări și recunoaștere de către bătrân toți sportivii din oraș, în special cei care practicau luptele și boxul. Alte ceasuri la rând, aproape din sfert în sfert de oră, în odaia în care se afla Niță Dogaru au intrat fel de fel de copilandri sau băieți mai mari, dar bătrânul soldat obosit, cu pleoapele lăsate nici măcar nu le mai arunca vreo privire.

— Nu e dom'comisar! înălța el din umeri. Dacă nu e, nu e și gata!

Când Romică Dumitrașcu a fost înștiințat de către un gardian că este și el invitat la poliție pentru a da unele lămuriri, tocmai se afla la antrenament, într-o sală mică și întunecoasă, unde cu mănușile lui mari de box lovea de zor un sac de nisip. Dacă nu ar fi fost întunericul acela din sală, poate că omul poliției ar fi observat cum tânărul tresărise și se făcuse pe dată alb ca varul la față.

Când a intrat în odaia în care pe un scaun se afla Niță Dogaru, Romică a avut imediat o ușoară tresărire și parcă un nod i se oprise în gât, gata-gata să-i taie răsuflarea. S-a stăpânit însă pe dată și printr-un mare efort de voință și-a recăpătat calmul. Cu toate că atunci în pădure fusese noapte și deci nu-i putuse deslușì bine fața, totuși acum îl recunoscuse într-o clipă pe bătrânul soldat.

— Ei, moșule, ia spune, îl cunoști pe ăsta? l-a zgâlțâit de umeri comisarul-ajutor Anghelescu într-atât de tare, încât era cât pe-aci să-l dea jos de pe scaun. Primise ordin să continue el cercetările, întrucât șeful poliției se simțea peste măsură de extenuat.

Bătrânul l-a privit lung pe Romică, apoi a făcut ochii mari și băiatul înghețând de spaimă, a citit în ei o ușoară tresărire, ca o părere. Dar după o clipă, bătrânul a clătinat capul ca întotdeauna, desfăcând larg brațele.

— Nu-i nici ăsta, dom'comisar!

Anghelescu și-a prins tâmplele în palme și a ieșit pe ușă, înjurând de toți sfinții din calendar, blestemându-și ziua când intrase în poliție, slujbă ingrată, grea și neprețuită de cei mari, îți macini ficații cu toți netrebnicii, îți mănânci sănătatea cu bagabonții și revoluționarii și până la urmă de reușești ceva tot șefii sunt ăia de primesc prime și avansări în posturi. Uite, i se dăduse pe mână o asemenea anchetă, tare a dracului de încurcată încât nu știa cum să mai conducă cercetările, cum să afle un capăt de ață care să-l ducă spre făptaș. De dimineață și până acum către prânz, numai confruntări peste confruntări, obositoare, enervante, sâcâitoare și... nimic! De bună seamă, șeful poliției se dăduse în mod diplomatic la o parte sub pretextul oboselii și-i lăsase lui pe cap beleaua acestui caz neasemuit de greu.

— Anghelescule, ia-n mână chestiunea că-n ea stă avansarea ta! îi atrăsese atenția Alboiu. Am și raportat „sus" că am dat cazul unui om destoinic, ce plesnește de inteligență, al dracului din născare.

— Vă mulțumesc, dom'șef, se arătase măgulit Anghelescu. Am să-mi dau toată silința.

Și a început să și-o dea, dar toată treaba bătea pasul pe loc: parcă încerca să umple din Dunăre, cu furca, un butoi cu apă...

După două zile, amenințat de șeful poliției că dacă a doua zi

nu-i aduce un cât de mic indiciu îl va înainta legat Siguranței generale, s-a dus la bătrânul Dogaru și i-a spus:

— Moșule, primul care intră mâine dimineață aici în cameră, spui că ăla e criminalul…

— Da de ce să fac treaba asta? se mirase bătrânul privindu-l pe omul poliției cu ochi mari, neliniștiți.

— Uite așa, ca să sfârșim odată ancheta asta blestemată.

— Și să intre un om nevinovat la apă?

— Dar ce te privește pe dumneata? Ce, intri dumneata?

— Mă privește, că eu am suflet, dom'comisar, și am *coștință*, și nu pot să intru în păcat.

— Atunci să știi că vei fi băgat tu la pușcărie, îl amenințase Anghelescu, agitat, roșu la față de supărare. Tu ai aruncat trenul în aer…

— Dacă așa socotiți dumneavoastră, faceți cum știți…

— Moșule, primești zece mii de lei, să spui ce te-am învățat eu? Uite, poftim douăzeci de mii, o pereche de boi!

Bătrânul l-a privit lung pe comisarul cel roșcovan, după care a dat scârbit din mână și s-a ridicat de pe scaun.

— Ce-i moșule?

— Apăi, domnule comisar, eu mă duc în vale, la noi, la cazarmă, nu mai stau aici, a zis el îndreptându-se către ușă. Dac-am început a ne târgui ca la piață, înseamnă că nu-i *coștința*, nu-i nimic…

— Deocamdată ești la dispoziția noastră, mă, mațe fripte, îi tăiase calea Anghelescu, și-l îmbrâncise gata să-l răstoarne de pe scaun. Uite al dracului de pârlit, n-are după ce bea apă și-mi dă zor cu conștiința! Stai dracului aici, că nu s-a terminat încă ancheta!

Acum, comisarul șef Alboiu stătea în biroul său, sorbind agitat cafeaua și se gândea la mersul cercetărilor. Era enervat la culme, „Mnezeii mă-si de treabă! înjura el plin de venin. N-am dom'le subalterni capabili, și pace! constata declarativ poate pentru a mia oară în zilele acelea. Cu cine să fac cercetări? Cu Anghelescu, incultul ăsta care a făcut poliția de râs la percheziția casei profesorului Gheorghiu? Auzi, tâmpitul, să confunde cercetările arheologice ale ăluia cu cercetările noastre judiciare! Cretin, dom'le, minte seacă și cap umplut parcă cu tărâțe, 'tui mama lui de puturos! Și, colac peste pupăză mai face

și gafa cu confiscarea bijuteriilor ceasornicarului Hintz… Gata să-mi aprind paie în cap cu Klausing, iar neamțul ăsta de când cu catastrofa nu mă slăbește nici el, de parcă are draci! Aproape din zece în zece minute, presat și el pesemne de mai marii lui, dă mereu telefoane și întreabă una și aceeași problemă: „Ce aflat nou? Cercetări merge bun? Rezultat?” „Ce rezultat să-i dau? Am vreun rezultat?”

Tocmai când Alboiu cugeta astfel, se deschise deodată ușa și în birou intră ca o vijelie Anghelescu, îmbrăcat civil, cu gulerul cămășii răsfrânt peste haină, cu fața toată lucie de sudoare și părul vâlvoi de parcă-l răvășise vântul.

— Ce-i, mă? tresări supărat Alboiu cu ceașca de cafea în mână. Ce dai buzna așa ca la dame?

— Să trăiți, dom’șef, vorbi întretăiat Anghelescu, abia trăgându-și răsuflarea, vă raportez că am găsit criminalul!

— Ai găsit criminalul? întrebă mirat șeful poliției și punând încet ceașca de cafea pe birou, fără să-și ia ochii de la Anghelescu, se ridică brusc în picioare, gata să răstoarne scaunul. Păi cum l-ai găsit, mă? Ia spune…

Pe fața-i buhăită de nesomn a șefului se revărsă pe dată o lumină vie, aprinsă, iar ochii prinseră a-i sclipi ca de bucuria unei izbânzi.

— Ei, sunt copoi bătrân, dom’șef, zise Anghelescu îndreptându-și umerii și dându-și oarecare importanță. V-am spus eu, lăsați totul pe mine și-n câteva zile îi mănânc ficații, dumnezeii mamii lui de bolșevic…

— L-ai adus aici?

— L-am arestat imediat, dom’șef, ce, mai stăteam la tocmeală? zise cu aceeași importanță Anghelescu. Să-l bag în birou?

— Ia adu-l încoace!

Anghelescu ieși în ușă și strigă în lungul coridorului:

— Măi, Boboruță, Tontoroiule, ia aduceți-l, mă, încoace pe criminalul ăla, aici la dom’șef… Hai, trap!

Pe sala murdară și întunecoasă se auziră răcnete, îmbrânceli și vaiete. Dușumeaua putredă scârțâia jalnic sub tropotul pașilor. Cineva plângea sfâșietor, parcă o femeie sau un copil, și glasul se pierdea tot mai mult sub năvala înjurăturilor și a amenințărilor. Peste câteva clipe, doi gardieni împinseră în biroul lui Alboiu pe micuțul Maxim, ucenicul de la întreprinderea

de panificație „Frații Graff”. Băiatul era legat de mâini și de picioare, cu o frânghie groasă, încât abia se putea mișca. Fața îi era roșie de sânge, un ochi i se umflase, gata parcă să-i iasă din orbite, iar pe gât, pe umeri, atât cât se putea vedea prin sfâșieturile cămășii zdrențuite, se zăreau dungi vineții în urma loviturilor primite cu bastonul de cauciuc. Băiatul avea privirea tulbure, stinsă, era mai mult leșinat de pumnii gardienilor și sufla greu, tremurând din tot trupul lui firav, cuprins parcă de friguri.

Șeful poliției îl privi câteva clipe pe Maxim, îl prinse de bărbie și căută să i se uite în ochi, apoi se dădu un pas înapoi și, tăcut, grav, îl măsură de câteva ori din cap până-n picioare. După aceea, aruncă o privire nedeslușită lui Anghelescu, neîncrezătoare și plină de mirare.

— Mă, tu ești întreg la minte? îl întrebă.

— De ce, dom’șef? sări speriat comisarul-ajutor.

— Păi ăsta are mutră de partizan, mă?

— Dar ce are, dom’șef? L-am prins asupra faptului…

Alboiu întoarse iară privirea asupra lui Maxim, îl cercetă din nou de sus până jos, cu un fel de scârbă după care se duse și se reașeză pe scaunul tapisat în piele dinapoia biroului.

Maxim purta pantalonii cei vechi militari, rupți și peticiți, cu picioarele desculțe, murdare și crăpate.

— Cum te cheamă, măi băiete? întrebă Alboiu și, ca să facă ceva, împinse ușor cu latul palmei ceașca de cafea de dinaintea sa.

Maxim se clătina pe picioare, ametit, inconștient, cu aceeași răsuflare greoaie de la început, cu chipul învinețit și plin de sânge. Pleoapele și le ținea pe jumătate lăsate, cuprins parcă de un somn și de-un tremur fără sfârșit.

— Bă, tu n-auzi, cum te cheamă? strigă la el Anghelescu și-i dădu o palmă atât de tare peste față, încât firavul Maxim se prăbuși imediat pe covorul din fața biroului. Se zbătu în câteva spasme scurte, apoi rămase nemișcat, gemând ușor, cu gura năclăită de sânge și ochii vinetii stinși. Uite, al dracului, face pe nebunul aicea!

— Lasă-l, mă Anghelescule, lasă-l în mă-sa două-trei ore până se reface și apoi băgați-l în viteză, spuse Alboiu de la biroul său în timp ce, tolănit în scaun își aprindea tacticos o țigară. Dacă tu spui că ai dovezi, începe imediat ancheta, cu toate că eu, să-ți

spun drept, mă îndoiesc de adevăr. Cum l-ai dibuit? E în legătură cu vreo organizație comunistă?

— Vă raportez eu îndată, dom'șef, răspunse Anghelescu, deschizând ușa camerei. Numai să-i chem pe gardieni să ia pramatia asta de-aici. Hei, Boboruță, Tontoroiule! Veniți, măi, și luați-l pe-ăsta din biroul domnului șef!

Gardienii se prezentară de îndată, îl prinseră pe Maxim de subsuori, și-l târâră afară pe coridor ca pe-un sac. Băiatul cu capul plecat, leșinat, ținea pleoapele tot lăsate, de parcă își dăduse sufletul.

— Boboruță, băiete, trei găleți cu apă rece pe el, și pe urmă din nou la întrebări, zise Anghelescu autoritar din ușă. Cunoști tu regulile că doar ești curvă bătrână în poliție...

Stătu o clipă în prag, privind cum îl târau pe Maxim pe dușumeaua roasă către camera de anchete, după care intră iar în biroul lui Alboiu.

— Ia zii mă, cum l-ai dibuit?

— Păi, dom'șef, simplu de tot, cum nici nu mă gândeam, începu vorba Anghelescu, și la îndemnul superiorului său se așează într-unul din fotoliile din fața biroului, fericit la culme că superiorul îi făcea asemenea cinste. Pușlamaua asta n-are tată, n-are mamă, e ucenic și vânzător de covrigi la „Frații Graff". Azi dimineață, de credeți, am și eu antenele mele, vine unul din ăștia, un invalid, pe nume Vărzaru, a avut el o mică prăvălioară prin piață, e un om devotat, are și-o „Cruce de fier" primită pe front, zic vine ăsta la mine și-mi spune că așa cam pe la miezul nopții, cum venea el în jos pe Strada Mare, prin dreptul magazinului de coloniale al lui Ostian, vede pe trotuarul celălalt o fată, iar înapoia ei un băietan cu pantaloni soldățești, desculț. Fata mergea liniștită înainte și în urma ei, cam la distanță de patruzeci-cincizeci de pași, derbedeul tot umbla cu palma pe geamurile de la vitrinele prăvăliilor, pe burlane, pe porți și pe garduri. Invalidul, curios, a trecut strada și scăpărând un chibrit a luminat geamul unei vitrine și a citit micul afiș lipit cu clei...

— Ce afiș? întrebă Alboiu trăgând liniștit din țigară. Vreun manifest?

— Manifest, dom'șef. Am unul dincolo la mine, la dosar, am să vi-l arăt...

— Ce spune manifestul?

— Păi dumneavoastră nu știți ce spune fițuicile astea? îl

măguli cu vorba Anghelescu. Tot îndemnuri la sabotaj, la nesupunere la mobilizare și câte și mai câte. Cică, „ostași refuzați să mai luptați și să mai muriți pentru criminalii Hitler și Antonescu”. Auziți dumneavoastră, dumnezeii mamii lor de bandiți, cum îi zic domnului mareșal al nostru? Și celui mai mare comandant de armate, domnului Hitler?…

— Bine, lasă asta, că am să văd eu manifestul, dar spune-mi, îl opri Alboiu, lăsându-se pe spătarul înalt al scaunului și trăgând alene din țigară, spune-mi mai întâi cum ai descoperit toată afacerea? Cum ai ajuns la concluzia că ăsta a aruncat trenul în aer, că el i-a luat arma soldatului și toate celelalte…

— Păi, dom’șef, uitați cum a fost, urmă Anghelescu, trecându-și palma peste părul înfoiat ca o coamă. Azi-noapte, invalidul a încercat să se țină după băietan, să pună mâna pe el, dar vă dați seama că omul de-abia își trăgea cârjele. Și-apoi ăla, puștanul, văzând că-i luat la ochi, a întins-o, și la primul colț a dispărut. Și a dispărut și fata…

— Bănuiești că fata era în legătură cu el?

— Categoric, dom’șef! spuse Anghelescu sigur pe sine. Altfel nu dispărea odată cu puștanul.

— Și cine este fata?

— Pe ea n-am putut pune mâna, răspunse Anghelescu, arătându-se total dezamăgit. L-am snopit pe covrigaru ăsta în bătaie dar al dracului nu scoate un cuvânt!

— Despre fată?

— Nici despre fată, nici despre el. Spune că nu știe nimic, că nu el a fost pe stradă la miezul nopții, că nu e în legătură cu nici o organizație comunistă și așa mai departe…

— Ei, așa spun ăștia, că așa sunt învățați, zise Alboiu, scuturând țigara cu un gest elegant în scrumiera de pe birou, însă, tu știi cum e chestiunea, trebuie învățat să declare. De aruncarea trenului în aer nu știe nimic?

— Absolut nimic. Tace ca peștele. Al dracului, parcă e mut. Dai în el ca-ntr-un sac și degeaba. Ați văzut că l-am făcut cârpă, nu alta…

— Poate că nu este el acela care lipea manifestele azi noapte, încercă Alboiu să pună la încercare abilitatea subalternului său. Cum ai ajuns la concluzia asta? Ai spus doar că invalidul nu l-a putut identifica…

— Într-adevăr, nu l-a putut identifica, fu de acord Anghelescu,

trecându-și iar mâna prin părul înfoiat. Însă câteva indicii tot mi-a dat. Ce statură avea, că purta pantaloni soldățești, umbla desculț... Și-apoi, dom'șef, am găsit corpul delict. Am găsit chiar în brutărie, sub niște tăvi ruginite, un manifest.

— Din acelea ce se găsesc lipite pe geamuri și pe garduri?

— Nu, un altul, un alt text, dar tot dracul ăla îl spune.

— Și cum ai ajuns la concluzia că trebuie să faci o descinderi la brutărie?

— Simplu de tot, dom'șef, se umflă în pene Anghelescu, plin de sine, și fața i se lumină toată de satisfacție. Să vedeți, azi dimineață a fost invalidul la mine, chiar acasă, că știți, de când mi-a bombardat casa, m-am mutat în altă parte, stau la un cumnat al invalidului, pe strada Eroii de la Cerna, în sus către târgul de vite. Și cum vă raportam, după ce a venit și mi-a dat relațiile respective, eu m-am îmbrăcat civil și am pornit la identificarea individului. Cred că n-am făcut douăzeci de pași prin piață, mergând așa cu mâinile la spate ca omul fără treabă, când l-am zărit – auziți dumneavoastră ce baftă! – zic l-am zărit prin lume pe puștanul cu pantalonii soldățești. Umbla cu coșul în urma unei cucoane, mi se pare că nevasta unuia din domnii Graff, n-o cunosc, una grasă, cu capul rotund și pieptul lăbărțat, mă rog, nu pot ști cine era, cum zic l-am ochit pe individ și am și pus mâna pe el. „Unde lucrezi, mă?" m-am înfipt eu în el și l-am apucat de piepții cămășii. „La domnul Graff", a răspuns el moale și pe dată s-a pierdut cu firea. „Hai cu mine!" i-am poruncit și am încercat să-l prind de subsuori. Dar al dracului a început să dea din picioare, să mă lovească cu pumnii peste piept, peste gură, auziți de ce-i în stare jigodia dracului, dar l-am prins zdravăn de ceafă, am chemat doi gardieni care treceau pe-acolo și l-am umflat. Până a se dezmetici cucoana, eram cu el la domiciliu, la prima percheziție...

— Păi spuneai că ai găsit manifestul acela sub niște tăvi... la brutărie deci...

— Da, e adevărat, confirmă Anghelescu. Puștanul nu are locuință, dom'șef, el doarme pe niște saci rupți, într-un ungher întunecos al brutăriei. Ei, și întorcând brutăria cu susul în jos, am dat sub un teanc de tăvi de drăcia aia de manifest. Așa că nu mai încape nici o îndoială în privința vinovatului...

Alboiu rămase puțin pe gânduri parcă absent, bătând darabana pe tăblia biroului cu degetele lui groase, încărcate de

inele, în timp ce privea pe fereastră, afară, cerul limpede ca sticla. Zise apoi după o vreme:

— Vezi tu, mă Anghelescule, e bine cum ai lucrat, dar ce ne facem cu nemții? Ăsta, pușlanul o fi în legătură cu vreo organizație de comuniști, n-o fi, nu știm, numai ce presupunem, dar n-avem probe că el a aruncat în aer trenul cu tancuri și mașini ale aliaților noștri. Înțelegi tu?

— Ăsta să fie necazul, dom'șef? sări Anghelescu, și-și trecu iar mâna prin claia de păr roșcat. Lăsați-l pe mine, și dacă mâine n-o declara că el a aruncat în aer nu numai trenul ăsta, ci și pe ăla din luna trecută, uitați, să mă zvârliți cât colo ca pe-o treanță! Păi se poate, dom'șef? se sumeți comisarul-ajutor. Ce, lucrez în poliție de două-trei zile? Un singur caz am rezolvat eu? Ascultați-mă pe mine, dacă n-o spune ăsta până diseară și laptele care l-a supt de la mă-sa, uitați, îmi leg un bolovan de picioare și să fiu al dracului m-arunc în Dunăre! Lăsați-l pe mine... Este el așa pirpiriu, slăbuț, de-l suflă vântul numai când îi arzi o palmă peste mutră, dar e al dracului, să știți, nu scoate un cuvânt. Dar cu mine nu-i merge, pușlamaua! Nu-i merge, dom'șef, că unu-i Anghelescu în poliția orașului! Așa că eu am să continui ancheta...

— Bine, Anghelescule, continu-o... aprobă Alboiu, ușurat ca de o grea povară și apăsând cu degetul chiștocul țigării, îl stinse încet în scrumiera de porțelan de pe birou. Dacă așa stă chestiunea, atunci am să-i telefonez și șefului comandamentului german, să știe și dumnealui în ce stadiu suntem cu cercetările, să se liniștească și să nu creadă că dormim aici de pomana dracului...

Ridică cu un gest moale receptorul de pe furcă, dar în clipa aceea ușa se deschise și în cameră intră însuși Hans von Klausing, urmat de un plutonier neamț, scund și îndesat, cu fața albă ca laptele. Anghelescu se trase repede înapoia ușii, stând în picioare într-o poziție respectuoasă, iar Paul Alboiu lăsă receptorul din mână și vru să se ridice de la birou.

— Nu deranjat! *Nein!* zise Klausing și cu un gest repezit zvârli mănușile în cascheta pe care o pusese în brațele plutonierului. Buna dimineața...

— Să trăiți! răspunse Alboiu și se ridică în picioare, aranjându-și ținuta. Luați loc, domnu' colonel. Luați loc...

Ocoli repede biroul și potrivi în fața ofițerului neamț fotoliul,

poftindu-l să se așeze. Dar Klausing arătă că nu ia în seamă gestul acesta de curtoazie și se așeză nepăsător în fotoliu, scoțându-și cu un aer degajat ochelarii pe care începu să-i șteargă calm cu batista.

— Care-i noutate? întrebă el, punându-și ochelarii și privindu-l de sus pe Alboiu.

— Tocmai voiam să vă telefonez, domnule colonel, despre mersul cercetărilor, când dumneavoastră…

— Ha, ha, ha, râse forțat Klausing, mai mult rânjind ironic de potriveala lucrurilor. Este un proverb: *„Wenn man von Wolfe spricht, so ist er nicht weit!”* Înțeles cum vine german? Forbești de lupul și lupul la ușa…

— Întocmai, domnule colonel, zâmbi la rându-i și șeful poliției, un zâmbet șters, mai mult silit, de complezență. Și în românește avem proverbul ăsta…

— *Jawohl!* aprobă Klausing pe un ton autoritar, arătând că nu vrea să se întindă mai mult la vorbă. *Jawohl*… Ei, resultat? înălță el sprâncenele deasupra ochelarilor cu ramă de aur.

— Cercetările merg foarte bine, domnule colonel, vorbi Paul Alboiu. Suntem pe urmele cele bune. Comisarul-ajutor Anghelescu care-i aici de față, impulsionat, a pornit la treabă cu rezultate foarte bune…

— Făzut? zise Klausing, privindu-l peste umăr pe Anghelescu, căruia nu-i ierta nesocotința cu ancheta la ceasornicarul Hintz. Eu spus odat: *Műssiggang ist aller Laster Anfang!*

— Nu înțeleg, domnule colonel, zise plecăcios Alboiu. Scuzați… Noi, știți, cu limba germană… greu…

— Weber! făcu un semn Klausing plutonierului scund și îndesat, care tocmai vroia să-și ceară permisiunea să aprindă o țigară. *Bitte*…

— Domnul comandant, se adresă acesta lui Alboiu, spune că din trândăvie se nasc toate relele!

— Am înțeles, domnule colonel, am înțeles! zise Alboiu satisfăcut și prinse a râde. Sunteți mare filozof, pe onoarea mea, și aveți dreptate. Multă dreptate… Sigur că din trândăvie se nasc toate relele. Dar noi am luat măsuri…

— *Herr* Alboi, îl întrerupse Klausing înălțând profesoral degetul arătător. Prea multe forbe! Trebuie fapte, înțeles?

— Desigur, domnule colonel, desigur, aprobă șeful poliției. Tocmai despre fapte vroiam să vă raportez. Uitați, azi

dimineață, comisarul-ajutor Anghelescu a arestat pe unul dintre partizanii care se crede că au acționat în pădurea Balota. Un băiețandru, ucenic la o brutărie. S-au găsit la el manifeste comuniste. A fost văzut chiar lipind aceste manifeste noaptea pe geamurile vitrinelor, pe burlane…

Plutonierul Weber traduse îndată lui Klausing cele relatate de Paul Alboiu și șeful comandamentului german făcu deodată ochii mari.

— Partizan? întrebă el privindu-l când pe Alboiu, când pe Anghelescu, care se dăduse mai aproape, gata să povestească el despre felul cum l-a prins pe băiat. *Ein Kind Partisan?*[16]

— Da, da, kinder, domnu' colonel, kinder comunist! întări Anghelescu, făcând un pas înainte. Kinder, fir-ar al dracului de bagabond! Păi să vedeți dumneavoastră…

Dar Alboiu îi făcu un semn discret ajutorului său să nu se întindă la vorbă și acesta se retrase bombănind lângă ușă unde stătuse mai înainte.

— *Ist hier das Kind?*[17]

— Este, domnule colonel, răspunse Alboiu. E la camera de arest. Doriți să-l vedeți?

— *Jawohl!*

Zicând aceasta, Hans von Klausing se ridică în picioare și ceru lui Weber cascheta și mănușile. Alboiu, cât era de gras, ocoli cu repeziciune biroul, se duse către ușă și o deschise larg în fața ofițerului german.

— Anghelescule! ordonă după aceea, întorcându-se către comisarul-ajutor. Dă fuga și deschide arestul!…

— E deschis, dom'șef, sări comisarul-ajutor ca ars. E Boboruță acolo și cu Tontoroiu, fac cercetări…

Hans von Klausing porni înainte pe coridorul întunecos, murdar, cu pereții afumați și geamurile nespălate, urmat la un pas în urmă de Weber și de cei doi polițiști. Podelele sparte, scârțâiau jalnic la fiecare pas. După puțin ocoliră la dreapta pe un coridor tot așa de întunecos și murdar ca cel dintâi, dinspre fundul căruia răzbea insistent un miros grețos de urină. Aci, ușile de pe dreapta și stânga erau acoperite cu drugi groși de fier și în tăbliile lor erau tăiate ferestruici mici cât un lat de palmă, zăbrelite cu gratii. Dintr-una din camere se auzea un

[16] Un copil partizan? (l. germană, n.a.)
[17] Este aici copilul? (l. germană, n.a.)

geamăt stins, sfâșietor și când și când răcnetul de fiară al unuia dintre gardieni:

— Spune, bagabondule, spune că te-mpușc, ’mnezeii mamii tale de bolșevic! Spune, mă, nu mă face să-mi ies din minți!

Alboiu făcu semn lui Anghelescu și acesta, depășind grupul se duse repede și deschise ușa camerei în care se auzea geamătul. Cei doi gardieni, înalți, voinici, numai în cămăși, asudați, în mâini cu bastoanele de cauciuc, tresăriră uimiți și prinzând din zbor șoapta lui Anghelescu își șterseră repede frunțile de sudoare cu mânecile cămășilor și se dădură lângă perete, așteptând în poziția de drepți. Jos, pe podeaua roasă și murdară, plin de sânge și de vânătăi pe față și pe grumaji, zăcea micul Maxim, făcut ghem, cu genunchii la gură, zvârcolindu-se în spasme scurte. Cămașa îi era numai zdrențe, sfâșiată de sus până jos, udă de apa zvârlită cu găleata de gardienii ce vroiau să-l aducă în simțiri. Cu unghiile, bietul de el zgâria podeaua putredă, plângea și șoptea printre sughițuri cuvinte care pentru gardieni n-aveau nici un înțeles:

— Nu știu… Nu știu… Fugi, prințeso… Fugi…

— Ce spune, mă, ce spune? zise repede Anghelescu și se lăsă în genunchi, aplecându-se asupra lui Maxim, să prindă mai clar vorbele acestuia.

— Dracu-l știe ce spune, dom’comisar! răspunse unul dintre gardieni. Îi tot zice mereu de-o prințesă și atâta tot. Dar încolo nu scoate o vorbă…

Hans von Klausing veni și el mai aproape și se opri locului, cu mâinile la spate, stând drept și țeapăn ca o statuie. Îl privi un timp acru și disprețuitor pe micuțul Maxim, după care cu vârful cizmei sale lustruite încercă să-l întoarcă cu fața în sus. Dar zadarnică îi fu încercarea și până la urmă renunță, de necaz lovindu-l pe băiat cu bombeul în coastă.

— Să-l scol în picioare de subțiori, dom’șef? zise slugarnic Anghelescu, dând să pună mâna pe băiat împreună cu gardienii. Poate vrea să-l vadă mai bine domnu’ comandant…

— *Nein!* renunță printr-un gest al mâinii ofițerul neamț. Nu-i nefoie…

— Îi dau una, domnu’ comandant, de sare ca ars în sus! vorbi mai departe Anghelescu. O să iau eu personal în mână interogatoriul. Trebuie să declare, trebuie să-i denunțe pe cei cu care era în legătură…

— *Ist hart wie Stahl!* zise Klausing, arătându-l pe Maxim. Nu forbești…

— Ce spune domnu comandant? îl întrebă Alboiu pe Weber.

— Zice că vagabondul ăsta e tare ca oțelul.

— Tare ca oțelul? se miră Anghelescu deodată cu Alboiu. Domnule comandant, cât o fi el de oțel dar în doi timpi și trei mișcări îl fac cârpă, sa fiu al dracului! Numai să veniți mâine să-l vedeți…

— Eu zic să-l mai lăsăm două-trei zile, poate că are să facă unele declarații, propuse unul dintre gardieni. Dacă-l ținem tot așa în bătaie, se duce dracului, moare…

— Ce e? se interesă Klausing la Weber, curios să afle ce vorbise gardianul. Plutonierul îi traduse în germană și ofițerul neamț prinse a zâmbi, dând scârbit din mână: *„Unkraut vergeht nicht!”*

Și pentru a arăta că într-adevăr buruiana rea nu piere, Klausing se duse din nou lângă Maxim și-l mai lovi o dată în coaste cu vârful cizmei, apoi în cap și iar în coaste. Băiatul gemu sfâșietor, se zvârcoli pe podeaua roasă, zgâriind cu unghiile de durere, iar ofițerul neamț, imperturbabil, îi mai dădu una, de astă dată cu tocul cizmei, în fluierul piciorului.

— *Hei, Partisan, spreche! Und bist du nicht willig, so brauch’ ich Gewalt!* [18]

Dar Maxim nu se clinti. Continua să plângă stins și să zgârie cu unghiile, la nesfârșit, podeaua putredă a odăii.

— *Ich bin zu gut für diese Welt*[19], zise într-un târziu șeful comandamentului german și potrivindu-și cascheta pe cap se întoarse să plece. Trebui împușcat! *Wird verbrannt mit…*[20] asta… bricheta, *verbrannt und* forbești imediat! *Also nicht*, împușcat! Eu împușcat!

Părăsi apoi încăperea, urmat îndeaproape de Alboiu și Anghelescu. Weber rămăsese mai în urmă să-și aprindă o țigara.

— Îi vom face acte de trimitere în judecată, domnule comandant! spuse Alboiu venind alături de Klausing. Îl trimitem la Curtea Marțială.

— *Wird* impușcat! Împușcat… Asta este… Dacă nu forbești *fertig*, împușcat…

---

[18] Hei, partizanule, vorbește! Dacă n-o faci de bună voie, o vei face de nevoie! (l. germană, n.a.)

[19] Sunt prea bun pentru lumea aceasta! (l. germană, n.a.)

[20] Trebuie ars cu… (l. germană, n.a.)

Coborî în grabă scările tocite ale clădirii, fără să-i mai dea vreo atenție lui Alboiu și împreună cu Weber se urcară în Mercedesul albastru care demară într-o clipă, pornind în goană pe Strada Mare a orașului, în sus, către primărie.

26

În comuna Cerneți, la o depărtare de trei kilometri de oraș, într-o casă mică, din trei odăi și cu pridvorul acoperit cu zorele, locuia gardianul Petre Măciucă, ce făcea de câțiva ani serviciu la penitenciarul Turnu Severin. Mai înainte fusese măturător la atelierele căilor ferate, dar renunțase la acest post din pricină că se certase cu un șef de secție care-l dăduse afară pentru indisciplină. Într-un timp vânduse ziare, apoi zarzavaturi în piață și până la urmă se angajase gardian, după ce în prealabil făcuse vreo șase cereri în acest scop, mereu fiind amânat fără vreun motiv anume. În noul său serviciu, Petre Măciucă dădu dovadă, încă din primele zile, de un zel deosebit și de o conștiinciozitate neasemuit de mare. I se duse faima printre deținuți de greutatea pumnului său cu care lovea fără milă pe oricine nu executa ordinele date de directorul închisorii. Adevărată măciucă! spunea câte unul, văzându-l cum dintr-o singură lovitură trimitea drept în zid pe câte un borfaș care nu se supunea poruncilor vreunui gardian să iasă la corvoadă. N-a greșit cine i-a pus numele ăsta... Noaptea, în timpul patrulărilor de la un post la altul, era numai ochi și urechi și rar îi era dat să nu prindă în auz cel mai mic zgomot de prin preajma închisorii. N-au trecut decât două luni de la angajarea sa că a și descoperit aranjamentul unor hoți de buzunare de a evada peste câteva zile. I-a prins asupra faptului și imediat a fost recompensat cu câteva sute de lei, chiar de directorul închisorii. Iar altădată, cu simțul lui deosebit, descoperise într-o pâine adusă la vorbitor de o femeie o mică pilă cu care deținutul (un măcelar ce-și omorâse cumnatul într-un scandal) vroia să taie gratiile celulei și lanțurile de la picioare și să o șteargă peste zidul închisorii. Nu e de mirare deci că, după șase luni, Petre Măciucă fu avansat în funcția de șef de detașament și dat ca exemplu celorlalți gardieni pentru felul conștiincios cu care-și făcea serviciul. Iar în urmă cu două luni avusese un conflict și cu Ion Raicu, închis aici până a fi transferat într-un lagăr, pentru bănuiala de a fi comunist. Acesta ridicase tonul în fața lui Petre Măciucă cerând regim de deținut politic și șeful gardienilor, cum îi era obiceiul, îl admonestase imediat amenințându-l că dacă mai vorbește îl „bagă în viteză”. „N-ai dreptul să lovești deținuții! strigase Ion Raicu de se cutremuraseră zidurile închisorii. Am să fac

plângere la Direcția Penitenciarelor!...” „Vrei plângere? întrebase cu spume la gură Petre Măciucă. O să-ți dau eu plângere!”...

Cazul devenise public și conflictul dintre deținut și șeful detașamentului de gardieni era cunoscut de toți cei închiși care apreciau actul de curaj și în același timp de demnitate al muncitorului Ion Raicu.

Dar într-o noapte, Ion Raicu a evadat din penitenciar și, cu toate cercetările făcute, nimeni n-a putut afla cum a reușit deținutul politic cu numărul 6 să iasă din celulă și să escaladeze zidul închisorii. Petre Măciucă și cu încă doi gardieni au fost găsiți înapoia grajdului legați unul de altul cu o frânghie și bătuți măr, cu vânătăi pe față. Iar pe panta din spatele închisorii ce cobora spre cazărmile Regimentului 37 artilerie au fost descoperite dimineața urme ale unor pantofi de femeie. Atât și nimic mai mult... Cine a putut să înfăptuiască acea îndrăzneață operațiune de răpire a deținutului, nimeni nu a putut afla. Totul a rămas învăluit într-un mister nedezlegat și multă vreme s-a comentat nefavorabil lipsa de vigilență de care dăduseră dovadă gardienii penitenciarului în paza lui Raicu care nu peste multă vreme urma să fie transferat. „Cum dau cu ochii de el, îl împușc! decretase aspru și plin de venin Petre Măciucă. I-auzi ce-a fost în stare, să mă lege și s-o șteargă... Nici nu mi-am dat seama cum m-a prins somnul. Pesemne mi-a pus prafuri în apa de băut din căldarea fântânii...”

Acestea sunt faptele. Dar cititorul să nu se mire dacă va afla că de la evadare, Ion Raicu se adăpostea chiar în casa lui Petre Măciucă, din comuna Cerneți. Acest simpatizant al partidului, care fusese atras în mișcare chiar de pe vremea când mătura birourile la atelierele căilor ferate, era un om de nădejde al organizației locale și se pusese mare temei pe acțiunea sa. Nu-i mai puțin adevărat că riscase foarte mult, însă planul întreprins de Haralamb reușise, și acum Ion Raicu, aflat în siguranță, putea conduce prin el toată activitatea de partid din oraș.

Secretarul organizației de partid locuia într-o cămăruță ale cărei ferestre erau veșnic acoperite cu o pătură. Nimeni din comună, unde gardianul trecea drept un om închis și morocănos, n-ar fi îndrăznit să-i treacă pragul, tocmai datorită firii lui respingătoare și aspre, mereu pus pe gâlceavă din te miri ce. Măciucă îi procurase lui Raicu un aparat de radio cam vechi,

pe care-l așezase într-un dulap de haine ca să-i fie amortizată rezonanța difuzorului. Astfel, zi și noapte, el putea asculta veștile venite pe calea undelor din întreaga lume. Ținea legătura cu organizația de partid prin Haralamb. Acesta venea când și când, către miezul nopții, dădea scurte rapoarte și primea instrucțiuni cum trebuie îndeplinite sarcinile. Aici, în cămăruța aceasta, Haralamb și Raicu întocmiseră într-o noapte, până în cele mai mici amănunte, planul de organizare a formațiunilor de luptă patriotice din oraș. Se trecuse după aceea la constituirea grupelor, la numirea comandanților și la stabilirea obiectivelor. Dar stând și cântărind lucrurile pe toate părțile, Raicu găsea mereu câte ceva de modificat, cu grijă ca totul să fie temeinic organizat, să nu se ivească nici o fisură în acțiunea ce trebuia întreprinsă în oraș când conducerea partidului avea să dea semnalul.

Într-o seară, după ce sfârșise de mâncat, Raicu stătea în cămăruța lui, cu coatele rezemate de tăblia mesei și tocmai vroia să-și aprindă o țigară la sticla lămpii, când se auzi o scurtă bătaie în ușă. Tresări și rămase nemișcat, cu țigara în mână. Aruncă o privire fugară spre ușa dulapului de haine. Era închisă. După o clipă, în încăpere intră Haralamb, suflând din greu, aprins la față cu cămașa leoarcă de sudoare. Se vedea că alergase.

— Noroc, tovarășe Raicu! zise el și întinse mâna secretarului care se și ridicase în clipa aceea în picioare să-i dea un scaun. Ce făceai?

— Uite, te așteptam și eram îngrijorat că nu mai vii…

— A fost o razie în oraș și a trebuit să ocolesc mult până să pot ieși în câmp, încoace, către comună, vorbi întretăiat Haralamb, în timp ce cu o batistă își ștergea, cu gesturi pripite, sudoarea de pe frunte și de pe ceafă. Și, ca să nu întârzii, să te neliniștesc că mi s-ar fi întâmplat ceva, am tras un pic de alergătură!

— Credeam că te-au fugărit copoii poliției… Hai, stai colea, pe scaunul ăsta…

— Așa! N-au ei norocul ăsta! zise Haralamb, trăgând scaunul mai aproape de masă. Sunt bătrân în meserie, știu să mă feresc…

Scoase și el o țigară și o aprinse tot de la flacăra lămpii ce se

afla pe masă, sfârâind ușor și fumegând. Pe pereți jucau lumini și umbre. În odaie era liniște.

— Petre era afară?

— Afară, zise Haralamb. Stă la colțul casei, înspre grădină și supraveghează, cu vestonul de gardian pe umeri.

— Ei, ia spune, ce vești îmi aduci? întrebă Raicu șoptit, scuturând scrumul țigării în capacul unei cutii de cremă ce se afla pe masă în chip de scrumieră.

— Vești foarte bune, începu Haralamb, continuând să-și șteargă fața cu batista. Dom'le, dar cald mai e!

— Cum stăm cu organizarea oamenilor în formațiunile de luptă? S-au completat grupele acelea de la Ateliere? Trebuie să terminăm odată!

— S-au completat. Oamenii sunt gata pregătiți. Așteaptă semnalul să pună mâna pe arme…

— Bine, despre treaba asta vom vorbi mai mult la urmă, de aceea te-am chemat. Spune-mi acuma ce s-a făcut cu sarcinile?

— Toate la țanc. Celula de șantier a îndeplinit sarcina dată cu câtva timp în urmă. Lanțul granicului s-a rupt și lăzile cu piese pentru vasele germane s-au dus la fund, în Dunăre, în două secunde!

— Le-au scos?

— Le-au scos, dar îți închipui ce fel de piese mai erau și alea. S-a întârziat reparația cu două săptămâni.

— Foarte bine. Dar la Atelierele C.F.R.?

— Și acolo treburile merg bine. Se dau mereu alarme false, cum de altfel se dau și la Șantier, oamenii aleargă afară, părăsind lucrul și ziua de muncă s-a dus! A venit un ordin să se ia măsuri severe împotriva celor care părăsesc serviciul de capul lor. Sunt considerați sabotori și spune ordinul că vor fi trimiși în fața Curții Marțiale.

— Ei, să le fie de bine celor care dau asemenea ordine! zise Raicu dând nepăsător din mână. Au descoperit pe careva?

— Pe nimeni…

— Să le fie de bine!

— Două locomotive oprite alaltăieri în gară, pe motiv că au defecțiuni, au fost băgate în ateliere pentru reparații, urmă Haralamb, vorbind în șoaptă. Erau de la un tren cu cisterne pline cu benzină pentru Germania. Au fost demontate complet…

— Asta-i grozav. Ce fac uteciștii?

— Ce să facă? Bine. Se descurcă destul de frumos până acum, spuse Haralamb. Trenul cu mașini și tancuri germane de pe Balota a sărit în aer.

— Am auzit explozia și m-am bucurat, zise Raicu și ochii îi luciră viu în lumina lămpii. A „căzut” cineva?

— Nu.

— Cine a lucrat acolo?

— Doi băieți. Unul Gabriel de la Șantier și celălalt, Pius, de la Ateliere…

— Sunt numele lor conspirative, nu-i așa?

— Da.

— Transmite-le prin Valeriu mulțumiri din partea „Fulgerului”. Ai înțeles?

— Am înțeles.

— Dar cum s-a întâmplat dom’le, cu puștanul acela, covrigarul de la „Frații Graff”? întrebă Raicu îngrijorat și chipul i se încruntă pe dată. Era utecist? Mi-a spus Petre că-l chinuie în mod barbar ăia de la poliție, de-i gata-gata să-l lase fără zile…

— E utecist, confirmă Haralamb. Mi-a relatat Valeriu la ultima întâlnire cum s-au petrecut lucrurile. Un invalid l-a zărit noaptea lipind fluturași pe vitrinele magazinelor și l-a denunțat comisarului-ajutor Anghelescu… Dar băiatul se ține tare. N-a trădat nimic. Nu scoate un cuvânt.

— E păcat că trebuie să acționăm cu jertfe, zise Raicu, abătut și îngândurat. Și mai ales că e vorba de copii din aceștia care luptă alături de noi, însuflețiți de speranța unei vieți mai bune! Ce pot spune că au făcut în anii lor puțini la număr? Mai nimic. Decât că și-au jertfit copilăria pentru o cauză măreață, și uite, se întâmplă câte unul să nu ajungă să vadă împlinirea ei…

Raicu tăcu, scuturâ scrumul țigării în capacul cutiei de tinichea și rămase câteva clipe gânditor, privind la fumul ce se ridica în rotocoale alburii. Către tavanul scund al odăii, într-un târziu întrebă:

— Știi ceva de Sandu al meu?

— E bine, răspunse Haralamb în șoaptă. S-a întors de la Constanța și lucrează la Șantier. L-am întâlnit săptămâna trecută, umbla prin piață cu un braț plin de zarzavaturi. Își gătește singur…

— Nu-i spui nimic despre mine, auzi, tovarășe Haralamb? Poți să aduci vorba pe departe, că ai aflat de la cineva că sunt bine,

sănătos și mă gândesc tot timpul la el. Să fie cuminte și să aibă grijă de casă…

— Bine…

— Cum stăm cu armele? Ați mai făcut rost de ceva?

— Unul dintre uteciștii care au aruncat trenul în aer a capturat o armă de la un ostaș bătrân, concentrat. Putea să-l coste scump această treabă. Mă gândesc la compromiterea acțiunii…

— S-a prelucrat cazul în organizația de tineret?

— S-a prelucrat. Mă rog, băiatul și-a justificat fapta prin aceea că ori trebuia să-l omoare pe ostașul ce-i descoperise, ori să-l lege și să-i ia pușca, – de fapt cum a și fost.

— Unde e arma?

— A fost dată lui Valeriu, iar acesta a dus-o la locul știut, alături de celelalte.

— Foarte bine. Uite, îți spun dumitale și te rog transmite-i și lui Valeriu, aveți grijă de arme, de grenade și de muniție ca de lumina ochilor din cap. Dintr-o clipă într-alta, vom avea nevoie de ele. Când le vom împărți la oameni, să meargă ca ceasul…

— Se aude ceva? întrebă în șoaptă Haralamb. Știu c-a fost la dumneata cineva de sus. Nu mai am răbdare, au început să mă mănânce al dracului palmele…

— Da, a fost tovarășul acela care a venit mi-a înapoiat planul nostru de acțiune, cu unele îndrumări precise.

— Ceva modificări?

— Nu, grupele rămân organizate așa cum le-am stabilit noi, plus alea de la Ateliere care spui că s-au completat.

— Da, s-au completat.

— Așa. Dar ce facem cu militarii din garnizoană? se arătă îngrijorat Raicu. Asta m-a întrebat și tovarășul de la regiune. Uite, trece zi după zi și dumneata parcă bați pasul pe loc. Doborârea regimului ăstuia și întoarcerea armelor împotriva nemților trebuie făcute cu participarea militarilor. E o indicație dată de sus și trebuie să lucram așa cum s-a stabilit. Noi am constituit grupele, știm pe ce forțe ne bazăm, dar oare e de-ajuns?

— Tovarășe Raicu, nu te neliniști, frate, căută să-l îmbuneze Haralamb. Sublocotenentul Ganea, singurul de altfel indicat a participa la acțiune, a fost plecat din oraș. Cum s-a înapoiat, am și luat legătura cu el, așa cum mi-ai dat sarcina…

— Și…

— Este de acord. Chiar s-a bucurat că e chemat într-o asemenea treabă, că i se acordă încredere de către acel grup de inițiativă, cum am numit eu față de el organizația noastră. I-am arătat ce trebuie să facă și a rămas să întocmească și el un plan de acțiune pentru militarii din garnizoană. El contează sigur pe compania ce-o comandă, de altfel singura la *peseul* regimentului de infanterie.

— Bine, dar ne rezumăm numai la Ganea? Pe altcineva în plus n-ai mai reușit dumneata sau caporalul să atrageți în această treabă?

— Nu s-a putut face mai mult, tovarășe Raicu, zise Haralamb, desfăcând larg brațele. Este riscant să se procedeze la alte depistări. De altfel, în orașul ăsta, după cum mi-a spus Valeriu, n-a găsit pe altcineva potrivit. Mai este un ofițer, un locotenent de la *peseul* regimentului de cavalerie, pe nume Sabin Nuțulescu, care, de, ar cam putea fi atras, dar n-avem încă destule confirmări asupra convingerilor lui reale. Rămânem, deocamdată, la Victor Ganea…

— Bine, rămânem la el, dar nu trebuie neglijat nici acest ofițer, Nuțulescu. Să ne fie în atenție, să-l influențăm pe linia vederilor noastre… Cât privește pe Ganea mi se pare că e limpede.

— Te asigur că e un om de nădejde, ți-am spus, am stat de vorbă cu el. După cum a reieșit din discuția ce am avut-o, mi se pare că acest Ganea a mai avut unele legături cu partidul…

— Ei, asta mă bucură, zise Raicu. Mai ales că după câte mi-ai spus, sublocotenentul are mare influență asupra ostașilor din unitate.

— Întocmai. De la Valeriu cunosc acest lucru.

— Atunci, avându-l pe Victor Ganea alături de noi, înseamnă că putem trece la definitivarea planului de acțiune, conchise secretarul. Să punem de acord propunerile lui cu ale noastre, bineînțeles această îmbinare făcându-se pe linia planului elaborat de noi. Trebuia mai de mult să facem treaba asta, dar, mă rog, dacă spui că omul n-a fost aci… Să ne grăbim totuși. Până mâine seară să-mi aduci propunerile lui. Se poate?

— Cred că da. Voi lua chiar azi legătura cu el să-mi pregătească materialul, așa că mâine voi avea planul.

— Eu voi întocmi planul general de acțiune și apoi îl vom discuta în cadrul unui mic colectiv, unde fiecare va primi sarcini

precise…

— Când convocăm acest colectiv și unde?

— Duminică seara, la ora douăzeci și două, în podul fabricii de spirt Banovița. Locul este verificat.

— Cine participă?

— Toți cei care răspund de această acțiune: eu, dumneata, Florea, nituitorul de la Șantier, Valeriu și bineînțeles, sublocotenentul Ganea…

— Și el?

— Da, și el. Vom discuta numai probleme strict legate de trecerea la acțiune împotriva nemților din oraș: sarcini, obiective, mijloace de realizare…

— Bine, tovarășe Raicu, zise Haralamb, ridicându-se, gata de plecare. Deci, mâine seară îți aduc materialul de la Ganea, iar duminică la ora douăzeci și două, așa cum s-a stabilit… Să trăiești și rămâi cu bine.

Își strânseră cu putere mâinile, după care Haralamb, deschizând ușor ușa, ieși în vârful picioarelor în tindă. Stătu câteva clipe, ascultând liniștea nopții calde de vară, după care, avertizat de semnalul lui Petre Măciucă, coborî în curte, ocoli casa ca o umbră și se pierdu printre pomii livezii, într-o întunecime de nepătruns.

Părăsind comuna cât mai pe ascuns, Haralamb traversă câmpul ce se întindea către oraș și, pe când se apropia de primele case, auzi în întuneric la poarta uneia dintre ele zarvă multă. Câțiva bărbați se certau ridicând glasul, o femeie plângea cu sughițuri, câinii lătrau pe întrecute, iar noaptea amplifica totul, dând scandalului proporții de nebănuit. În beznă se vedea agitându-se un felinar aprins, iar cel ce-l purta se vede treaba că nesocotea cu vădită intenție legea camuflajului, atât de riguros impusă localnicilor în ultima vreme. Lumina felinarului aci se înălța, aci cobora în fața acelei porți, uneori fiind ascunsă, de cei ce-o înconjurau.

— Lasă-măăă, lasă-măăă, Dumitre! se auzea destul de limpede în noapte glasul femeii care plângea. Uite, îmi vine rău…

Haralamb stătu o clipă locului, ascultând cu auzul încordat, după care chibzui ce să facă. Era într-adevăr curios să știe ce se întâmpla acolo, dar în situația lui trebuia să evite orice întâlnire

cu cineva cunoscut sau cu vreun polițist. Așa că fără a mai da importanță larmei ce spărsese liniștea nopții, apucă pe a doua stradă, zorind către inima orașului. Dar nu făcu decât câțiva pași prin întuneric, că se întâlni piept în piept cu o femeie bătrână, îmbrăcată destul de sărăcăcios, ce trăgea după ea un copil de vreo cinci ani, numai în cămășuță și desculț.

— L-au prins, domnule? întrebă ea, oprindu-l cu un gest al mâinii pe Haralamb care tocmai vroia s-o ocolească.

— Pe cine să prindă? se arătă mirat Haralamb.

— Pe ucigaș.

— Care ucigaș?

— Păi dumneata nu vii de acolo? De la casa lui Zamfiroiu, frate, ce te uiți așa la mine?

— Nu, nu vin de-acolo, vorbi încet Haralamb și căută să-și ascundă fața, chipurile ștergându-și fruntea cu batista. Dar ce s-a întâmplat?

— A, va să zică nu știi despre ce-i vorba? se arătă lămurită femeia. Păi, uite, găsiră oamenii un soldat neamț mort, în spatele casei lui Zamfiroiu. Cine a dat, a dat zdravăn cu cuțitul, că plutonierul ăsta – se spune că e plutonier neamțul – n-a zis nici pâs și s-a prăbușit ca un copac în bălăriile alea de lângă gard…

— Dar ce au avut cu el?

— Da’ cine poate ști ce-au avut cu el? înălță femeia din umeri. Umblă fel de fel de vorbe. Unii spun că l-ar fi mai văzut și altădată, venea la femeia lui Zamfiroiu și că bărbatul ei ar fi plătit niște bătăuși să-l omoare, că pe ea o omoară el. Alții zic că i-au luat viața niște țigani șătrari ca să-i umble prin pozonare după bani și să-i ia și ceasul de la mână, că avea ceas din alea scumpe, de aur… Că, auzi dumneata, i-au tras până și cizmele din picioare. Cizme bune din toval, sănătoase, noi…

— Ce vorbești? se arătă surprins Haralamb.

— Uite, asta e tărășenia, sufletele, încheie femeia, stăpânind cu greu copilul care o trăgea mereu de mână să meargă. Dar oricum o fi, că unii zic că la mijloc ar fi niște partizani din ăia de dau trinurile cu roatili în sus, bine fac că le dau la cap nemților, că din cauza lor avem și război și năcazuri…

— Război ca război, dar ce necazuri ne-au adus mătușă? o stârni la vorbă Haralamb.

— Ce năcazuri? oftă ea din adâncul pieptului. Poate că ai ce

îmbuca, ce îmbrăca, sau nu trăiești pe lumea asta? îl luă la rost bătrâna.

Haralamb începu să râdă.

— Geaba râzi dumneata, urmă ea. Uite, după ce că s-a ales prafu' de oraș, de nu se mai ține cărămidă pe cărămidă, nu mai avem nici ce mânca... A venit de dimineață o căruță cu pâine în vale, pe Strada Mare și n-a apucat lumea să se bată pe câteva amărâte de turte din alea cu tărâțe, că stăteau bieții oameni de la miezul nopții așteptând, că s-a și ivit de după colț o patrulă nemțească, a spus ălor de se îmbulzeau acolo să se ducă fiecare *țuhaus*[21] – auzi dumneata cum i-au înjurat blestemații! –, după care au luat pâinile și-au plecat, ocărâți de toată lumea...

— Păi de ce-au luat pâinile?

— Cică să mănânce trupa lor, zise supărată femeia, că ei ne păstrează rânduiala în țară să nu vină comuniștii la guvern. Și amărâții ăștia de copii ai noștri n-au cu ce-și astâmpăra foamea. Rod toată ziulica la poame... Așa că bine face cine face de le mai dă nemților câte una la cap!... Apoi, sănătate și s-auzim de bine!

Femeia se mistui în noapte cu copilul de mână și Haralamb privi câteva clipe în urma ei, vădit mișcat de cele auzite. „Oricare ar fi mobilul acestei crime, cugetă el, gândindu-se la plutonierul neamț ucis în spatele casei acelui Zamfiroiu, un lucru e limpede: ai noștri nu-i mai pot răbda pe nemți, le-a ajuns cuțitul la os..."

Cugetând astfel, nu mai zăbovi locului și grăbind pasul traversă câteva străzi întunecoase, scufundate în beznă și se îndreptă către casă. Undeva, foarte aproape, se auzea huruitul înfundat al unui motor. Era pesemne mașina poliției sau a comandamentului german, care se îndrepta în mare viteză spre locul unde fusese ucis plutonierul neamț.

[21] acasă (l. germană, n.a.)

Odăița din podul fabricii de spirt, unde se ținea consfătuirea, fusese pe vremuri locuința unuia dintre paznicii acestei întreprinderi, acum aflată aproape în părăsire. Era o încăpere mică, strâmtă, cu tavanul coșcovit, căzut, de care spânzurau ici-colo pânze de păianjen. Podeaua de scândură, murdară și putredă, era spartă în mai multe locuri, și prin crăpături se deslușeau greu, în lumina lunii, jos, sub ea, într-o hală mare, câteva cazane imense, înconjurate de pasarele de fier ușor estompate în întunericul nopții. Un geam mic, rotund, cât gura unei căldări, ce da spre curtea fabricii, era acoperit cu o haină, așa încât lumina lămpii cu gaz nu se putea zări afară.

La ora zece fără cinci, toți cei convocați erau prezenți în încăperea aceea sărăcăcioasă, neprimitoare, îmbâcsită de praf, cu miros stăruitor de mucegai și lemn putred. Gligor, nituitorul, cunoscut în munca de partid sub numele de Florea, un om bine legat, cu umerii largi și fața aprinsă parcă de dogoarea focului, se așezase pe un butuc de lemn și cu palmele-i mari netezea o foaie de ziar pe care încerca să citească, la lumina puțină a lămpii, rândurile unui articol pe jumătate rupt. Lângă el, Haralamb stătea pe un alt butuc de lemn și își ștergea cu o batistă ochelarii, privindu-l când și când pe Ganea care vorbea ceva pe șoptite cu caporalul Dincu. Ofițerul era îmbrăcat civil. Purta o haină cadrilată, de croială sport, pantaloni golf, iar în picioare niște ghete de munte cam uzate, cu șireturi late și albe. Masiv, greoi, abia îl ținea o ladă răsturnată pe care se așezase de cum venise. Ganea îl asculta pe caporal care-i povestea ceva în legătură cu fântâna americană pe care o lucra în curtea colonelului Predoiu, dar gândurile ofițerului zburau mereu în altă parte. Încă de când avusese loc întâlnirea cu Haralamb, dar mai ales acum, în această odăiță, departe de oraș și de ochii poliției, pe ofițer îl încerca un sentiment deosebit – găsise, în sfârșit, drumul către mâine, întâlnise oamenii care alături de alții, de aici și din alte locuri aveau să schimbe lucrurile în țară. În același timp însă îl apăsa teama pentru noua sa activitate. Din clipa în care acceptase propunerea lui Haralamb de a participa la acțiunea grupului de patrioți avea impresia că pătrunde tot mai mult în locuri necunoscute, ca într-o pădure cu tainice cărări neumblate, că treptat și într-un chip interesant, chiar

surprinzător de interesant i se dezvăluie lucruri pe care până atunci doar le intuise, le bănuise, dorise să le cunoască în adevărata lor esență. Iată, așadar, lângă el, sub acest tavan cu tencuiala căzută și în lumina plăpândă a acestei lămpi de gaz, pe câțiva dintre oamenii cu care vroise să se întâlnească și către care pornise uneori numai cu gândul, pe care-i simțea că există uniți într-o forță unică, comună dar pe care nu-i putuse afla, nu-i putuse depista fizic, și care acum se pregăteau în ascuns, aici ca și în toate colțurile țării, să doboare strâmba rânduială a regimului antonescian și să întoarcă armele împotriva adevăraților dușmani ai poporului: fasciștii lui Hitler. Privirile i se opriră asupra lui Gligor, nituitorul. Câtă forță, câtă hotărâre exprimau ochii săi negri, pătrunzători! Dar Haralamb? Un om în aparență liniștit, cuprins însă de o nesecată efervescență, de o energie fără seamăn, un adevărat „argint viu”, desigur și el muncitor, undeva în Atelierele C.F.R., sau poate în Șantier... Apoi Tudor Dincu, caporalul, tânăr, entuziast, inteligent și calculat în discuții, ponderat în afirmații, cu mare putere de pătrundere, de analiză, rezervat și totuși foarte activ în problemele ce priveau interesele colectivității... Și câți n-or mai fi ca el în armată? Iată, de dimineață se întâlnise pe Strada Mare, mai sus de primărie, cu locotenentul Sabin Nuțulescu, de la *peseul* regimentului de cavalerie, un tânăr înalt, slăbuț, cu privire ageră și înfățișare de sportiv. Îl cunoștea mai de mult, era un „învârtit” după cum îl bârfeau alții, făcuse numai opt zile de front și apoi nimeni nu știe prin ce împrejurări rămăsese în țară la diverse servicii administrative, mutat mereu dintr-o unitate într-alta. Era un om dintr-o bucată, se ciondănea într-una cu superiorii săi. Fiu de general, după câte se auzea, avea concepții total deosebite de cei care sprijineau regimul antonescian. Visa să fie pace, să poată călători în toată lumea, să cunoască oameni, locuri istorice, peisajele diferitelor țări, obiceiurile de pe alte meleaguri, să scrie apoi o carte de reportaje; era un visător și nu putea înțelege în nici un fel argumentele propagandei germane pentru susținerea războiului.

— Ce mai faci, măi ursule? îl oprise el pe Ganea. Apoi cu totul confidențial îl luase deoparte și-i șoptise că știe el dintr-o sursă sigură că războiul n-o să mai țină mult, că într-o lună-două se duce dracului toată piesa pe care-o joacă Antonescu. Știi ce-am găsit la mine în escadron? vorbise el misterios. Țigări pe care

când le aprinzi și tragi primele fumuri, apare scris pe ele, așa ca la comandă, „Proletari din toate țările, uniți-vă!” Sau, „Ostași, părăsiți frontul!” Sau apare secera și ciocanul.

— Ai văzut tu?

— Mi-a adus un sergent și mie câteva, găsite într-un pachet. M-am făcut că nu dau importanță faptului și mi-am văzut de treabă. Ei, ce spui de asta? Ostașii, dragă Victore, au pulbere în tălpi. Așteaptă să le pună careva scânteia și sar ca niște zmei pe nemți, pe slugile lui Antonescu. Pe cuvânt de onoare! Și pe la voi, pe la pifă e tot așa, dar nu știi tu. Sunt comuniștii, care lucrează și în armată. Îți spun eu, o lună-două, și gata piesa!

Deodată se auzi scârțâind scara de lemn și Ganea tresări din gândurile lui. Ceilalți se mișcară brusc. Haralamb se ridică repede de pe butucul de lemn și le făcu semn să stea liniștiți. Apoi scoase din buzunar o lanternă cu lentila camuflată, o aprinse și se opri în pragul ușii.

— Aici stă paznicul Cristea Tudorașcu? auzi venind de jos, ca din adâncuri, o șoaptă.

— Nu, s-a mutat în comuna Gura-Văii, răspunse Haralamb din ușă și se dădu un pas la o parte. Acum trei săptămâni…

— Avea o mașină de gătit de vânzare.

— Nu, o sobiță, dar a vândut-o. Hai, intră, ești așteptat…

Toți întoarseră privirile. În încăpere, aplecându-se să nu se lovească cu capul de pragul de sus al ușii, intră un om potrivit de înalt, cu o pălărie neagră trasă adânc pe ochi, într-o cămașă cafenie, cu mânecile suflecate. Era Ion Raicu.

— Bună seara! zise el și depășindu-l pe Haralamb se duse și se așeză la masa din colțul încăperii, pe care se afla lampa de gaz. Scoase apoi pălăria, își netezi părul pe frunte cu palma, după care privi cu atenție pe cei din încăpere.

— Cine este dumnealui? întrebă în șoaptă Ganea, aplecându-se la urechea caporalului.

— Nu știu, nu-l cunosc! înălță Dincu din umeri. Vedem noi îndată…

În odaie se făcu liniște. Raicu trase lampa mai aproape, s-o aibă în față, apoi se scotoci prin buzunare și scoase la iveală o bucățică de hârtie pe care o puse pe masă. Haralamb își așeză ochelarii și se dădu și el mai aproape. Privi apoi fugar către Raicu; văzând încuviințarea acestuia zise:

— Așadar, să începem consfătuirea noastră. Dar înainte de toate, pentru cei care nu-l cunosc – mă refer la dumneata, întoarse el capul către Raicu și la Florea, se adresă apoi lui Gligor, vreau să vi-l prezint pe sublocotenentul Victor Ganea de la Regimentul 95 infanterie din localitate, ofițer de rezervă, care s-a integrat în aceste zile în familia grupului de patrioți din oraș...

Toți întoarseră capetele către Ganea. Raicu îi zâmbi și ridică pentru o clipă lampa deasupra capului să-l vadă mai bine. Gligor își luă butucul de lemn și veni și el mai în față, în apropierea mesei la care stătea Raicu.

— Acum să intrăm în ordinea de zi, zise Haralamb. Te rog, ai cuvântul... se întoarse el către Raicu. Trebuie să terminăm totul în cel mult douăzeci de minute...

Raicu înclină capul în semn că a înțeles, după care, calm, fără să se grăbească, potrivi lumina lămpii, mărindu-i ușor flacăra până ce aceasta era cât pe-aci să fumege. Netezi apoi cu palma bucățica de hârtie din fața lui, privi din nou pe rând fețele celor adunați în jurul lui și începu să vorbească rar, parcă alegându-și cu grijă cuvintele, căutând să fie cât mai convingător. În țară forțele patriotice populare – spunea el – pregătesc o mare acțiune: răsturnarea prin forța armelor a lui Antonescu și începerea luptei împotriva adevăraților dușmani ai poporului nostru, nemții lui Hitler. Când se va declanșa această acțiune, nu se știe. Deocamdată, sarcina principală a tuturor patrioților este să se înarmeze, să se pregătească, să fie gata de luptă.

— Pentru asta, vorbi mai departe Raicu, cu același glas egal, de la început, încă cu mult timp în urmă, comuniștii au început organizarea forțelor patriotice din orașul nostru, s-au ocupat de înarmarea oamenilor, de pregătirea lor. De ce ne-am adunat aici mâna asta de oameni? Să ne sfătuim, să dezbatem ultima formă a planului de acțiune, să luăm unele măsuri organizatorice concrete, în așa fel ca totul să fie pregătit până în cele mai mici amănunte. Înainte însă de a porni la treabă, vreau să vă spun că alături de noi îl avem pe prietenul Victor Ganea, ofițer după câte ați auzit, ale cărui cunoștințe militare sunt prețioase în treaba ce vrem să înfăptuim. Îl felicităm că face parte din rândurile noastre...

Ganea era de-a dreptul mișcat. Își frământa mâinile mari pe genunchi, neștiind ce să facă. Chipul i se îmbujorase, ochii îi

străluceau într-o lumină vie, aprinsă. Se foi o clipă pe lada aceea, gata s-o sfărâme sub greutatea lui, apoi se ridică încet în picioare, înalt și masiv, lovind cu capul tavanul murdar și coșcovit.

— În primul rând trebuie să vă mulțumesc eu, zise el cu glas moale, privindu-i roată pe toți cei din încăpere. Să vă mulțumesc că prin dumneavoastră am găsit drumul pe care și-l dorește orice om cinstit din țara asta, drumul de luptă împotriva nedreptăților, drum ce duce – sunt sigur – către alte vremi, mai sănătoase, mai fericite pentru cei necăjiți... Eu nu cunosc îndeajuns de bine politica partidului comunist, n-am de unde s-o cunosc, însă sunt alături de această politică, pentru că urmărind desfășurarea evenimentelor din 1933 de la Grivița și mai apoi procesul de la Craiova, mi-am dat seama că această politică este politica oamenilor simpli, a celor de jos, a muncitorilor... Și cum și eu am fost pălmaș, am dus-o din greu, dar... ce mai... asta este! încheie el fâstâcit, socotind că nu e momentul să vorbească despre el. Mulțumesc și caporalului Dincu, de aici de lângă mine, care m-a luat de mână și m-a adus între dumneavoastră... Vă rog să vă bizuiți pe sprijinul meu devotat. Nu mă sperie riscurile, greutățile, să știți. Eu, după cum o să vedeți, sunt dintr-o bucată. Încă o dată, vă mulțumesc că m-ați luat alături de dumneavoastră. Vom lupta și vom învinge...

Raicu era de-a dreptul mișcat. La fel ceilalți, Gligor, Haralamb, Dincu. Le plăcuseră cele spuse de Ganea, apreciau această mărturisire atât de simplă, atât de sinceră... Un intelectual crescut din masa oamenilor necăjiți, oropsiți, se frământase de unul singur să găsească drumul de luptă și să se înroleze în rândurile partidului. L-a aflat, și iată mărturisirea lui, bucuria lui, angajamentul lui... Câți n-or mai fi ca el pe întreg cuprinsul țării?

— Cuvântul prietenului Victor Ganea, urmă Raicu, exprimă cum nu se poate mai bine gândurile oamenilor cinstiți din țara noastră, din orașul nostru. Nu e singurul care gândește așa. Mii, sute de mii de patrioți ce urăsc din adâncul ființei lor regimul antonescian, sunt gata, în ceasurile acestea grele, să pună mâna pe arme.

— Compania mea, domnule – iartă-mă că te întrerup, înălță mâna Ganea – e toată de partea acestei acțiuni care cred că-i întreprinsă de partidul comunist. Vă asigur eu, comandantul ei... Îmi cunosc oamenii... Așa e, caporale?

— Așa e, domnule sublocotenent, confirmă Dincu, cu certitudine. Am stat și eu de vorbă cu oamenii, îi cunosc, le știu năzuințele…

— Apăi, asta el Vă rog iertați-mă pentru intervenție…

— Bravo, domnule sublocotenent, zise Gligor în șoaptă și-i strânse mâna tare, bărbătește. Ești un bun tovarăș de-al nostru…

— Dragă domnule, *alea jacta est!*[22] cum spun latinii, răspunse el tare, de răsunară pereții cămăruței. Acum mă consider că sunt și eu în partidul dumneavoastră. Ori nu toți de-aici sunteți comuniști? Mă rog, n-are importanță, nici nu cer să-mi spuneți, poate nu e cazul, dar tare mult aș vrea să fiu în partid! Nu știu ce trebuie să fac ca să fiu, dar eu, domnule, ți-am spus, mă și consider ca făcând parte din rândurile lui. Din toată inima mă consider…

Haralamb atrase atenția să se vorbească în șoaptă, cu mai multă prudență, deoarece s-ar putea auzi în afară. Ganea înclină din cap în semn că a înțeles și, cu palma pe piept, vădit jenat, se scuză că dăduse drum glasului fără socoteală.

— Iertați-mă că m-am aprins, zise el. Am mocnit destul ca jarul sub cenușă, și acuma…

— Nu-i nimic, interveni Raicu. O să vină vremea, dom’le sublocotenent, să vorbim și tare. Acuma însă… Legile conspirativității, trebuie să știi, sunt aspre și trebuie respectate cu sfințenie. Orice greșeală ne poate costa chiar viața. Așa că nu luați în nume de rău intervenția prietenului…

— Nu, nicidecum, vai de mine, îl asigură Ganea zâmbind. Numai că eu m-am pornit așa cu vorba, tare, răspicat, știți ca la cazarmă…

Râseră cu toții, după care Raicu făcu semn să i se dea ascultare și urmă:

— Așa, să continuăm. După cum vă spuneam, a fost întocmit un plan de acțiune pentru lupta împotriva nemților. Planul este cunoscut de unii dintre dumneavoastră. A fost însă îmbunătățit cu unele propuneri făcute de domnul sublocotenent Ganea.

— Ei, mare lucru n-am prea gândit eu, dar oricum, e bine că am găsit niște soluții care țin seama de realitățile garnizoanei noastre…

— Sunt foarte bune soluțiile dumitale, zise Raicu. Ele m-au

[22] Zarurile au fost aruncate! (l. latină, n.a.)

ajutat să dau o structură nouă planului inițial. După mine sunt soluții realizabile. Și acuma, prieteni, pentru că ceasul merge, merge înainte și timpul zboară, să trecem la treabă. M-am gândit ca dintre cei prezenți aci să constituim un grup local de acțiune. Prietenul Florea primește sarcina de comandant al formațiunilor de luptă patriotice din oraș, ajutat de domnul sublocotenent Victor Ganea. Mi se pare că ai făcut armata la marină, ai fost sergent, dar te descurci și pe uscat…

— Mă descurc și-n aer, când e vorba să pun mâna în gât nemților…

— Ei, ești de acord, prietene Florea?

— Cu ce să fiu de acord?

— Ți-am spus, să fii comandantul formațiunilor de luptă patriotice.

— De acord! răspunse grav Gligor de la locul său, înălțând mâna. Să stabilim numai ce trebuie să facem…

— Vom stabili, n-ai grijă, zise Raicu. Acuma să discutăm planul de acțiune pe care l-am întocmit…

Netezi iar cu palma foaia de hârtie din fața sa, mai potrivi o dată flacăra lămpii și urmă:

— Planul se cheamă „Dunărea Vest”. El cuprinde următoarele puncte: organizarea formațiunilor de luptă patriotice pe grupe formate din câte 6 până la 8 oameni, fiecare grupă având un comandant. Grupele vor fi dotate cu arme de diferite tipuri: puști, pistoale automate, pistoale, iar unele dintre ele vor avea puști-mitraliere. Muniția și armele se distribuie la timpul potrivit, asupra fiecărui luptător care răspunde de buna lor păstrare și întrebuințare. Lucrurile astea se cunosc jos, de către oameni, s-a vorbit cu ei la vreme. Ce nu se știe sunt următoarele: la ordinul dat prin indicativul „Răsăritul”, grupele, după o repartiție ce o vor stabili ulterior în amănunțime prietenii Florea și Ganea, vor ocupa imediat următoarele obiective: poșta și telefoanele, gara, Șantierul naval, Atelierele C.F.R., primăria, prefectura, penitenciarul local, poliția. Se vor tăia legăturile telefonice dintre comandamentul german și restul orașului. De asemenea legăturile telefonice ale poliției și jandarmeriei locale. Grupe de muncitori înarmați și ostași din compania domnului sublocotenent Ganea vor înconjura comandamentul german, arestându-l pe locotenent-colonelul Hans von Klausing. Avem informații sigure că efectivele germane nu sunt mari. Aproape

zece ofițeri, vreo cincisprezece subofițeri și restul soldați. În total vreo cincizeci de oameni. Așa e, domnule sublocotenent?

— Întocmai, aprobă Ganea. Dacă doriți, vă pot procura o situație exactă.

— În privința efectivelor militare românești și nemțești din garnizoană avem date concrete, urmă Raicu. Pe baza lor am întocmit și planul inițial de acțiune. Acuma nu știu în ce măsură mai corespund realității.

— Mă voi îngriji și de treaba asta, zise Ganea. Nu-i lucru greu. Când vom întocmi planul concret, cu misiunea fiecărei grupe în parte, vom dispune de toate datele…

— Foarte bine, zise Raicu. Deci, la indicativul „Răsăritul”, ce-l veți primi din partea mea, dumneavoastră, cei din acest grup, veți începe acțiunea după cum am arătat mai înainte. Domnul sublocotenent Ganea va organiza efectivele garnizoanei în sprijinul acțiunii, după planul conceput inițial…

— Trebuie să iau imediat comanda părții sedentare a regimentului, propuse Ganea. Astfel…

— Poate că nu e nevoie de acest lucru, interveni Raicu. Dându-și seama de situație, cred că și colonelul Predoiu va simți datoria patriotică, va înțelege imperativul acestor zile…

— Dacă înțelege, dacă nu, bineînțeles că voi lua comanda.

— În cazul acesta desigur că veți lua comanda, aprobă. Raicu. Când veți fi înștiințat cu indicativul „Răsăritul”, trebuie să fiți în cel mai scurt timp la cazarmă. Să fiți pregătit pentru orice eventualitate.

— În privința asta, să n-aveți nici o grijă, asigură Ganea. Dacă e nevoie, chiar din noaptea asta dorm în cazarmă. Să știți că un rând din cheile magaziei de armament și muniție se află la caporalul Dincu. Așa că armamentul este la dispoziția noastră.

— Asta-i un lucru bun, aprobă Raicu. Acuma ascultați mai departe. În continuare, trebuie luate măsuri ca la obiectivele ce le-am enumerat mai înainte, poșta, telefoanele, gara, Șantierul, și așa mai departe, să fie organizată apărarea lor. Grupele din formațiunile de luptă patriotice și militarii destinați în acest scop să intre în acțiune imediat. Încă o problemă, prieteni, urmă Raicu. După cum știți, orașul nostru este situat pe o arteră principală de comunicații. Dacă ceilalți militari români din garnizoană nu ni se alătură, iar nemții nu vor să depună armele, e posibil ca aceștia să ceară ajutoare. E necesar deci să

prevedem măsuri pentru supravegherea intrărilor în oraș. În afară de aceasta, o echipă să arunce în aer calea ferată între Balota și Șimian. Alta către Gura Văii. Să li se taie posibilitatea de a primi ajutoare pe drumul de fier. Asta, repet, numai în cazul când nemții nu se predau, iar forțele noastre sunt puține, rămân doar la câteva detașamente comandate de militari apropiați de noi.

— În ceea ce privește subunitățile române aflate în garnizoană – interveni caporalul Dincu – nu trebuie să ne punem problema c-o să ne batem cu ele deoarece la ora actuală starea de spirit a ostașilor dovedește că nimeni n-ar reuși să-i facă să acționeze de partea nemților. Dimpotrivă, sunt convins că din primele clipe ei vor fi în totalitate alături de noi...

— Ne-am bucura să-i avem din primele clipe de partea noastră, zise Raicu, însă planurile trebuie să cuprindă și cele mai dificile variante...

— Vreau să întreb ceva, ceru Gligor și dădu să se ridice.

— Spune.

— S-a vorbit aici că vom tăia legăturile telefonice cu exteriorul. Foarte bine, dar atunci ce rost mai au aceste măsuri? Cei care ni se împotrivesc n-au cum să mai țipe după ajutoare.

— O clipă, prietene Florea, interveni Raicu, înălțând mâna să fie ascultat. Vom vorbi despre treaba asta. Acum să mai stabilim un lucru. Comandamentul forțelor de luptă patriotice va avea sediul în localul școlii de comerț din spatele Telefoanelor. Prin agenți trebuie ținută legătura permanentă cu prietenul Florea care, repet, chiar din seara asta va stabili în amănunțime, împreună cu prietenul Ganea, măsurile concrete ce trebuie luate, în privința fiecărei grupe în parte. Unde va fi instalată, de ce armament dispune, cum ocupă obiectivele etc. De stabilit totul, până în cele mai mici amănunte...

— Vom discuta aici sau în altă parte?

— Aici, hotărî Raicu. Fabrica de spirt e sub supravegherea oamenilor noștri. Însă nu zăboviți mult. În cel mult o jumătate de oră, părăsiți clădirea.

— Cum e cu tăierea legăturilor telefonice? aminti Gligor foindu-se pe butucul de lemn.

— Prieteni, vorbi mai departe Raicu, planul „Dunărea Vest” are două variante, create în raport de situațiile ce se ivesc în timpul desfășurării acțiunii noastre. „Dunărea Vest-unu” va fi

aplicat în cazul când restul militarilor români din garnizoană nu ni se alătură, iar comandamentul german se opune cu tărie, începând lupta armată cu formațiunile noastre patriotice. Atunci, prietene Florea, vom proceda prin tăierea firelor telefonice, ca să izolăm orașul sau instituțiile din interior, să nu poată comunica și primi ajutoare. Înțelegi?

— Înțeleg.

— Foarte bine. În varianta asta, vom începe lupta pe viață și pe moarte cu dușmanii poporului nostru. Trebuie să acționăm repede, fulgerător, cu hotărâre, fără să ne pierdem capul. Să dăm dovadă de mult calm și sânge rece. Surprinderea joacă un mare rol, așa-i, domnule sublocotenent?

— Așa-i, întări Ganea. De altfel, după cum ați spus, noi vom întocmi mai apoi un plan amănunțit al celor două variante ale planului „Dunărea Vest”. Dar care e concepția în varianta a doua?

— Varianta a doua este următoarea, zise Raicu, privind o clipă hârtia din fața sa. Dacă restul militarilor români trec de partea noastră din primele clipe și noi vom fi stăpâni pe situație, îngenunchindu-i pe nemți, atunci, vă dați seama că avem nevoie de legături telefonice. E posibil să punem stăpânire pe fiecare instituție în parte fără măcar să tragem un singur foc de armă. Trebuie conceput un plan de acțiune și în acest sens, deci varianta a doua...

— Nemții nu se vor preda atât de ușor, interveni Gligor sceptic. Sunt ai dracului, nu-și pleacă ei capul cu una cu două...

— Dacă nu și-l pleacă, îl vom reteza! decretă autoritar Raicu. Îi izolăm și-i atacăm, silindu-i să se predea. Trebuie însă ca mai întâi să-l arestăm pe Klausing.

— E posibil ca militarii români în totalitate să treacă fără nici o împotrivire de partea noastră, după cum ne-a asigurat Valeriu, zise Gligor, iar nemții încăpățânați cum sunt, să nu cedeze. În situația asta cred că e bine să concepem o a treia variantă.

— Anume?

— Trecerea ostașilor români de partea formațiunilor de luptă patriotice, izolarea și lupta împreună cu ei împotriva trupelor germane din oraș, până le silim să capituleze.

— Da, e posibilă și această variantă, consimți Raicu. Atunci vă rog să concepeți și un plan „Dunărea Vest-trei”, ne-am înțeles?

— Vom analiza situația în toate felurile, zise Ganea cu glasul

său profund. Și vom întocmi aceste planuri potrivit cu fiecare situație.

— Însă după cum v-am spus, treaba asta o faceți acum, după ce încheiem această consfătuire, stărui Raicu. Chiar în noaptea aceasta, dumneata, prietene Florea, și dumneata, prietene Haralamb, trebuie să luați măsuri ca oamenii noștri să cunoască până în cele mai mici amănunte ce au de făcut: de unde iau arme, unde se vor aduna, cine sunt comandanții de grupe, consemne, parole, legături, tot, e clar?

— S-a stabilit o dată treaba asta, zise Haralamb. Planul de acțiune e cunoscut de oamenii noștri, de mai bine de o lună…

— Știu, dar uite că au intervenit măsuri noi… Avem acum trei variante. Ai înțeles, prietene Haralamb?

— Am înțeles.

— Iată, urmă Raicu, am aicea planul general, inițial, completat după indicațiile date de Comitetul Central, prin delegatul regiunii cu care am luat legătură săptămâna trecută. Și în raport de acele indicații am căutat să adaptez totul la situația reală din orașul nostru, la posibilitățile existente. Apoi am mai adăugat și propunerile sublocotenentului Ganea. De aceea ți-am spus dumitale că acum sunt elemente noi, iar oamenii noștri din formațiuni să cunoască fiecare amănunt și cât mai neîntârziat ce au de făcut.

— De mare importanță cred că trebuie să fie pregătirea oamenilor, interveni Gligor, cerând și el planul să-l studieze. E bun, chiar foarte bun planul, dar el devine realitate numai prin oameni…

— Ei, da, asta e foarte adevărat, confirmă Raicu. În acest sens ai și primit dumneata sarcina să fii comandantul formațiunilor de luptă patriotice locale. Să te ocupi în primul rând de pregătirea oamenilor… Fiecare să știe ce are de făcut. Curaj, entuziasm, vigilență, hotărâre, chibzuință, tact, foarte mult tact… Totul trebuie să ducă la victorie. Asta e!

Raicu tăcu. În lumina gălbuie a lămpii ochii lui arătau multă oboseală, dar privirea lor era totuși limpede, încrezătoare, tinerească. Cercetă ceasul de buzunar, apoi își puse pălăria trăgând-o adânc peste ochi și se ridică. Zise, vorbind cât mai convingător:

— Vă rog, prieteni, să depuneți tot efortul ca treaba să meargă bine. Să izbândim și acțiunea noastră aici, în acest oraș,

să triumfe, așa după cum sunt sigur că va triumfa în întreaga țară. Vă doresc sănătate și victorie!

Se întoarse, dădu mâna cu Haralamb, apoi ocolind masa întinse palma pe rând lui Gligor, caporalului Dincu, sublocotenentului Ganea.

Haralamb veni lângă Raicu și în timp ce-l conducea spre ușă, îl prinse de braț.

— Ai grijă de dumneata! îi spuse în șoaptă. Petre te așteaptă…

— Nu-ți fie teamă, îl asigură el. Te rog, să mă ții la curent cu toate problemele. Orice greutate se ivește pe parcurs, vino, te rog, să găsim soluțiile cele mai potrivite pentru ca Florea să fie ajutat și treaba să meargă bine… Mâine seară la ora opt te aștept să-mi spui că planurile au început să prindă viață, iar oamenii noștri sunt gata de acțiune. Dumneata răspunzi de tot…

— Fii fără grijă…

Raicu deschise ușa, stătu o clipă în prag ascultând cu încordare ecourile stinse ale fabricii pustii și prăfuite, după care coborî în grabă scara de lemn putred, sub fasciculul de lumină al lanternei lui Haralamb.

28

După câteva zile, într-o dimineață, sublocotenentul Ganea stătea în cabinetul colonelului Predoiu și de zece minute îl aștepta pe superiorul său. Fusese încunoștințat prin plutonierul major Grădinaru să se prezinte urgent la el, dar iată că încăperea era goală și comandantul regimentului nicăieri. Neavând ce face, Ganea se duse la fereastră. Dimineața de august luminată de un soare blând se arăta liniștită. Dincolo de perdelele de mătase ce vălureau ușor în adierea vântului matinal, în curtea umbrită de bătrânii castani, câțiva ostași cărau apă cu căldările și udau niște flori înșiruite ici-colo pe lângă aleile acoperite cu pietriș mărunt, de râu. Erau militari din ultimele contingente mobilizate, oameni bătrâni, cocârjați din șale ca sub apăsarea unor greutăți, în cămăși, cu mânecile suflecate, cu chipurile triste, întunecate și trase ca după boală. Purtau cu greutate căldările cu apă, cumpănindu-le în mâinile slăbite, vânoase, fără să se privească și fără să-și vorbească, de parcă erau străini. „Iată pentru ce sunt ținuți amărâții ăștia sub arme, cugetă Ganea privindu-i cu compătimire. Ca să ude florile regimentului. De cinci ani au tot trăit cu spaima glonțului în suflet, târându-se prin noroaie, sub năvala proiectilelor și acuma, bieții de ei, cară căldări cu apă. Ei, câți oameni a smuls războiul ăsta de la rosturile lor! Câte vieți a secerat, câte cămine a distrus, câte inimi a îndurerat!... Și pentru ce? Care-i filozofia războiului? Am căutat deseori explicații, argumente sănătoase, piloni de susținere pentru ideile propagandiștilor antonescieni. N-am găsit... Totul e atât de șubred, atât de fals, de neconvingător, încât numai bunul simț te oprește să-i scuipi în obraz și să le rupi fițuicile cu care otrăvesc și înșală omul de rând”...

Tocmai pe când cugeta astfel, ușa se deschise și Ganea se întoarse brusc luând poziția de drepți. Intrase colonelul Predoiu, roșu la față, cu privirea obosită și părul răvășit. Sub braț avea un dosar. În două zile parcă îmbătrânise cu zece ani.

— Să trăiți, domnule colonel!

— Noroc, Ganea, răspunse el moale, aproape plictisit și trecând în apropierea biroului zvârli cu un gest de dispreț dosarul pe mapa de lucru. Ce faci?

— Am venit la ordinele dumneavoastră, domnule colonel!...

— Știi pentru ce te-am chemat?

— Nu…

— Uite, ia și citește asta…

Zicând acestea, colonelul scoase dintre foile dosarului o hârtie și i-o întinse. Sublocotenentul o luă și încruntându-se la chip ca înaintea unei rele prevestiri începu să parcurgă repede cu privirea rândurile dactilografiate.

— A început ofensiva sovieticilor pe frontul din Moldova. Corpul ne cere să mai trimitem un batalion de marș pentru front?

— Închipuiește-ți! făcu iritat colonelul. De unde să scoatem, dom'le oamenii? Să-i facem din lut și apoi să suflăm peste ei dându-le viață ca-n prima zi a facerii lumii? Spune-mi, de unde?

Ganea tăcea. Mai reciti o dată nota telefonică adresată părții sedentare a regimentului, apoi puse ușor, cu un gest delicat hârtia pe biroul colonelului și se retrase un pas înapoi, așteptând.

— Ei, ce părere ai? Așa-i că ăștia de la Corp nu cunosc situația?

— Ba cred c-o cunosc destul de bine, domnule colonel, zise Ganea, luând o poziție cât mai militărească în fața superiorului său.

— Cunosc ei situația efectivelor? se arătă contrariat colonelul.

— Nu, m-am referit la situația frontului.

— Nu înțeleg. Ce vrei să spui cu asta? făcu Predoiu micșorând ochii.

— Cred că e destul de limpede, domnule colonel, zise Ganea, stând mai departe, în aceeași poziție rigidă, în fața superiorului său. E evident că frontul se va prăbuși. De lucrul acesta sunt conștienți și cei de la Corp, dar cum primesc ordinele de sus așa ni le transmit și ei, „ordine de urmare" cum se spune. Mai-marii țării cer acum ostașilor noștri „eroism fanatic". Eroismul, domnule colonel, și-l pot dovedi ostașii numai împotriva adevăraților dușmani ai poporului. În acest sens sunt convins că dacă armele ostașilor noștri ar începe să tragă în nemți, ar arăta soldatul român ce înseamnă eroism, așa cum le-a mai arătat o dată la Mărășești!

Predoiu tocmai vroia să-și aprindă o țigară. Rămase năuc, cu tabachera de argint în mână, privindu-l pe Ganea cu ochii mari, puțin speriat de parcă tânărul ofițer picase în fața sa din altă

lume.

— Măi Ganea, zise el după un timp, moale, dojenitor, aprinzându-și țigara, uite, să fiu sincer mie nu prea-mi plac reflecțiile dumitale. Parol! Ți-am mai spus o dată: te poți foarte bine trezi în fața Curții Marțiale…

— Depinde cine mă poate acuza, domnule colonel, răspunse prompt Ganea. În nici un caz, dumneavoastră nu sunteți acela care să pledați, eventual, ca martor al acuzării… Sunteți pe linia vederilor mele și…

— Eu? sări ca ars Predoiu la fel de speriat ca înainte. Eu, Ganea? Dar ce-ți trece prin cap, măi băiete?! Fugi de-aici, să nu te-audă careva că ia totul de bun și cine știe în ce bucluc mă mai bagi. Te-am avertizat o dată că ai atitudini cam libertine…

— Domnule colonel, mi-a plăcut întotdeauna să fiu un om sincer, deschis, mărturisi Ganea cu aceeași siguranță în glas. Sunt ferm convins că și dumneavoastră – v-am mai spus – în adâncul conștiinței dumneavoastră îmi dați dreptate, că dialogând cu propriul dumneavoastră eu, nu se poate să nu ajungeți la concluzia enunțată succint de mine.

— Uite ce-i, Ganea, vorbi de astă dată mai liniștit Predoiu, slobozind fumul țigării și împrăștiindu-l apoi cu palma. Eu te simpatizez, pentru că ești un om sincer, inteligent, dintr-o bucată, dar nu-ți dau dreptul să mi te substitui, mă înțelegi?

— Nu vă supărați, domnule colonel, dar nu-i vorba de nici o substituire. E vorba de-o presupunere bazată pe considerente viabile, adevărate… Credeți că numai eu, sau dumneavoastră, gândim așa? Vai de mine! Dar sunt sigur că azi, în toată țara, din zece oameni, nouă au aceleași reflecții, discută cu propriul lor eu, – din teamă să nu se trădeze discutând cu altcineva – că din zece, nouă trag aceleași concluzii: poporului nostru i-a ajuns cuțitul la os și nu va trece mult și va scutura cu arma-n mână jugul actualei situații. Domnule colonel, iertați-mă, suntem conștienți de dezastrul în care a ajuns țara, dar ne mulțumim să fim simpli spectatori ai propriei noastre tragedii și atât!

— Dar ce-am putea face?

— Ce-am putea face? Să nu mai fim spectatori, domnule colonel. Să ne urcăm pe scenă și să schimbăm acțiunea piesei, mă înțelegeți dumneavoastră?

— Ganea, ce te-a apucat, băiete? zise speriat colonelul, privind neliniștit în toate părțile. Vrei să mă bagi în bucluc că-ți

aprob asemenea păreri fulminante? Că stau cu tine la taifas și punem țara la cale? Dracu știe cine te mai aude și…

— Mă iertați, domnule colonel, se scuză sublocotenentul. Faceți-mi acte de trimitere în judecata Curții Marțiale, dacă socotiți că sunt un instigator…

— Nu-i vorba de asta, ci de prudența de care trebuie să dai dovadă, măi băiete. Știi, câteodată și pereții au urechi… Fii mai calm, măi flăcăiaș, nu te avânta așa. Stăpânește-te…

— Dumneavoastră sunteți stăpânit? nu se lăsă Ganea. Se vede de la o poștă că sunteți în derută. Iată, acum trebuie să trimiteți oameni pe front… Să trimiteți oameni la moarte. Ați trimis mereu… De unde să mai trimiteți? Sunt convins că dumneavoastră singur condamnați aceste ordine care trebuie să susțină un război absurd… Pentru ce am luptat? Pentru ce mai luptăm? Care-i sensul jertfelor noastre? Cunoașteți situația frontului… Oamenii s-au săturat… Au început să vadă mai departe, au început să gândească cu capetele lor nu cu ale unora dintre comandanți, aruncă armele și fug… Nemții, „frații noștri de arme”, ne bagă numai în linia întâi, pentru ca prin foc și moarte să le creăm lor siguranța retragerilor „elastice”…

— În sfârșit să lăsăm astea. Spune, cum vezi dumneata rezolvarea acestei note telefonice? zise Predoiu trăgând alene din țigară. Ce putem face?

Își dădea seama că fără voia lui fusese angajat într-o discuție pe care n-o dorise și de aceea găsise nimerit să schimbe vorba..

— Dumneavoastră ce părere aveți?

— Mă gândeam să trimitem măcar două companii, răspunse nesigur Predoiu. Să executăm ordinul Corpului…

— Și de unde vreți să formați aceste două companii?

— De la dumneata, și să vedem poate ceva oameni de la batalioanele de recruți…

— Domnule colonel, iertați-mă că trebuie să nu fiu de părerea dumneavoastră, zise Ganea punându-și palma pe piept ca o apărare. În primul rând, eu vă raportez că din compania mea nu e bine sa dăm nici un om. Și nici din batalioanele de recruți nu-i bine să trimiteți.

— Pentru că sunt neinstruiți?

— Ar fi un motiv în plus…

— Atunci? făcu nedumerit colonelul.

— Ce-a fost ieri, nu mai e azi, domnule colonel, căută să se

facă cât mai înțeles Ganea. Dumneavoastră nu vedeți cum se precipită lucrurile? În țară oamenii au ajuns la marginea răbdării, a suferinței, se organizează, se pregătesc de luptă. Din ce ne spun ordinele venite de sus, reiese că comuniștii conduc această luptă. Ei adună arme, organizează poporul la unele acțiuni împotriva actualului regim antonescian…

— Crezi într-o apropiată lovitură de stat? întrebă în șoaptă Predoiu, privind cu teamă către ușă, să nu intre careva.

— Nu știu! înălță din umeri Ganea. Presupunerile mele sunt intuitive, nu mă bazez pe nimic sigur, trag numai concluzii analizând situația actuală din țară. Gândesc, judec ca fiecare om care privește înainte, care caută azi să vadă ce va fi mâine… Și aceste concluzii, domnule colonel, mă fac să cred că indiferent de situația frontului, datorită faptului că în țară lucrurile s-au precipitat foarte mult – vedeți doar ce spun rapoartele Biroului 2 – în curând forțele din interior conduse de comuniști vor face să se prăbușească actualul regim.

— E cam hazardată presupunerea dumitale! făcu ochii mari colonelul. Mergi prea departe cu raționamentele…

— Aveți perfectă dreptate, întări Ganea. Da, e o presupunere și încă hazardată… însă se bazează pe concluzii evidente, juste…

— Anume?

— Dumneavoastră nu vedeți ce se întâmplă în ultima vreme, domnule colonel? vorbi tot mai aprins Ganea. Se sabotează continuarea războiului: ajung pe front proiectile cu focoase defecte, în canistre benzină care nu știu ce dracului are, dar înfundă carburatoarele mașinilor și tancurilor, locomotive care pleacă din gară și se opresc, stricându-se după treizeci de kilometri de mers, zeci și sute de arme, grenade, lăzi cu muniție sustrase din depozite, dispărute de pe front… Pot fi acestea presupuneri, nimic de zis, dar ce părere aveți de circularele disperate ale Siguranței și ale serviciilor militare speciale care confirmă în fraze laconice și totuși alarmante aceste lucruri, care cer să fim cu ochii în patru, să luăm măsuri de siguranță și mai știu eu ce? Apoi, în afară de asta, ați văzut că numai aici, în regiunea asta partizanii au aruncat două trenuri germane în aer… D-apoi acțiunile lor din Moldova, de pe Valea Prahovei, din Banat… Cunoașteți circulara…

— Ei, și-atunci? întrebă nedumerit colonelul.

— Cum „și-atunci”?

— Unde vrei s-ajungi cu pledoaria asta a dumitale?

— În orice caz nu departe, îl liniști Ganea. Spuneți dumneavoastră, e posibil acum, în perioada aceasta, când, după cum ați văzut, acțiunile împotriva actualului regim se intensifică, repet, e posibil să lăsăm garnizoana fără militari? Ce părere aveți?

— Avem două batalioane de recruți la câțiva kilometri de oraș, vorbi calm Predoiu. Aceste batalioane să stea pe loc, să avem garnizoana asigurată cu militari așa cum sună ordinul Marelui stat major. Iar pe front să trimitem pe cei instruiți, oameni vechi, de aceea spuneam să luăm din compania dumitale…

— Cu atât mai rău, domnule colonel, mă iertați că intervin în felul acesta, se scuză jenat Ganea.

— De ce „cu atât mai rău”?

— Păi punem temei în garnizoană pe niște copilandri care abia au învățat să dea onorul cu pușca? Se poate așa ceva? În primul rând că în felul acesta contravenim ordinelor Marelui stat major în privința asigurării garnizoanelor. Spuneți să trimit militarii din compania mea. Deci ne dispensăm de niște oameni instruiți…

— Sunt bătrâni, Ganea… Nici ăștia…

— Sunt, domnule colonel, da, sunt bătrâni, priviți-i afară, de-abia cară căldările cu apă, arătă sublocotenentul cu capul spre fereastră, dar au experiența frontului, știu ce-i aceea deschiderea focului la comandă, lupta în apărare, atacul și atâtea altele. Sunt luptători, ne putem bizui pe ei aici în garnizoană, în caz de nevoie…

— Atunci să formăm două companii din recruții aflați în cantonament în comuna Erghevița sau pădurea Balota, propuse colonelul.

— Iertați-mă, dar nici de părerea asta nu sunt, protestă Ganea. Puteți oare dumneavoastră semna sentința la moarte a două sute de tineri neinstruiți, care n-au învățat nici măcar a se feri de glonț? Niște băietani care n-au altă vină decât aceea că venindu-le vremea stagiului militar mai devreme decât trebuia, din cauza războiului, au îmbrăcat uniforma de ostaș și sunt obligați să execute niște ordine, încă o dată iertați-mă, absurde… Aveți dumneavoastră o inimă atât de lipsită de simțul

umanității? Unde e atunci conștiința dumneavoastră? Vă stimez și vă apreciez, domnule colonel... Sunt un simplu profesor de latină, concentrat și port cel din urmă grad de ofițer din armată... Dar nu cu gradele vă judec eu, vă apreciez, ci cu inima...

— Dar ce pot face, măi omule? se arătă descumpănit Predoiu. Ce pot face? Dumneata nu vezi cât de categorică e nota telefonică?

— Raportați Corpului că nu mai avem posibilități – fu de părere Ganea. Asta este. Cine are oameni de trimis să mai trimită, noi nu mai avem. Trebuie să executăm și ordinele, tot ale lor, cu siguranța garnizoanei în vremurile astea foarte precipitate și tulburi... Ce, emit ordine care se bat cap în cap? Ce-i aicea? Sac fără fund? Efectivele astea sunt interminabile? Să se mai trezească și domnii comandanți de sus, să nu execute la rându-le ordinele domnului mareșal orbește, să vadă mai întâi care-i situația reală...

Colonelul Predoiu mai trase un fum, apoi strivi restul țigării în scrumiera de pe birou. Era de-a dreptul înnebunit, nu știa ce să facă, simțea că fruntea îi e cuprinsă într-un cerc de fier care-l strânge puternic, gata să-i plesnească țeasta capului. „În toată viața mea, dedicată carierei armelor – cugetă el – n-am știut altceva decât să fiu un om disciplinat, să-mi fac datoria și ca un adevărat militar să execut „fără murmur și fără șovăire" ordinele superiorilor mei, ordine care întotdeauna mi s-au părut juste, de necontestat. Dar acum nu mai înțeleg nimic! Ce dracului, m-am scrântit eu la minte sau vorba lui Ganea ăsta, pe acolo, pe sus sunt comandanți care „ar trebui să se mai trezească!". Pentru că am ajuns să nu știu ce hotărâre să iau: aci trimit ordine să asigurăm garnizoanele cu militari, aci expediază telegrame prin care cer noi și noi efective... Dar tot vorba lui Ganea, regimentul ăsta ce-i? Sac fără fund? Are dreptate băiatul ăsta, are foarte multă dreptate! Dar pot oare să i-o spun? Pot oare să comentez împreună cu el ordinele superioare? Unde-ar mai fi atunci disciplina, disciplina de fier „mama vieții ostășești?"

Chibzuind astfel, rămase câteva clipe pe gânduri, apoi înălță privirea și zise:

— Bine, Ganea, îți mulțumesc pentru părerile dumitale. Discutând parcă mi-am mai ușurat sufletul. Voi mai reflecta

până către ora prânzului.

— Mă rog… cum socotiți dumneavoastră.

— Ești un om capabil, inteligent și-mi plac raționamentele dumitale logice, chiar dacă ești de fapt un civil. Încă o dată, îți mulțumesc.

— Să trăiți, domnule colonel! zise Ganea și punându-și cascheta pe cap duse palma la cozoroc. Pot să plec?

— Da, consimți colonelul. Vezi, ai grijă și întocmește planul de apărare al cazărmii după indicațiile ce ți le-am dat aseară. Și fă și schița…

— Nu se găsește hârtie de calc, domnule colonel.

— Las-o dracului, fă-o pe-o hârtie obișnuită, numai fă-o, hotărî Predoiu. S-o am până la prânz.

— Am înțeles.

Peste câteva minute, Ganea intră în cancelaria companiei. Caporalul Dincu, aplecat asupra mesei desena cam stângaci, pe o coală de hârtie, planul cazărmii.

— Așa, bine că te-ai apucat de el, zise sublocotenentul, punându-și cascheta în cuier. Să trec după aceea planul apărării, cu mijloacele de foc, că trebuie să-l dăm până la prânz domnului colonel… Unde e Grădinaru?

— Nu știu. Cred că umblă lelea prin cazarmă. Ce se mai aude cu plecarea pe front, domnule sublocotenent? întrebă în șoaptă Dincu. Ostașii au și auzit că se mai cer efective.

— Acuma vin de la colonel, zise Ganea, așezându-se la masa lui. M-am opus să mai trimitem vreun om. Și mai ales din compania noastră… Știi care-i motivul…

— Știu, făcu conspirativ caporalul, nici nu e cazul. Noi ne bazăm pe oamenii de aici…

— Nici o grijă, îl asigură Ganea. Tot ce am discutat *acolo* e sfânt. Trebuie să îndeplinim sarcina primită. Numai te rog pe dumneata, cu grijă, continuă munca de lămurire a oamenilor noștri. Fiecare să știe ce are de făcut… Prudent însă, Dincule… cât mai prudent… Zău, nu știu cum să-ți spun, dar mă simt un alt om de când m-ai îndreptat pe drumul pe care-l căutam de mult. Îți mulțumesc din inimă. Totdeauna am să-ți mulțumesc… Însă n-aș vrea ca tocmai acum, în ceasul hotărâtor, să-mi fie barat acest drum… Te rog, ai grijă. Să facem totul să izbândim.

— Vom izbândi, domnule sublocotenent. Să știți că în calea noastră nu există piedici de netrecut!

— Ssst! se aude cineva afară…

Într-adevăr, intră plutonierul major Grădinaru, cu fața roșie, buhăită, duhnind a rachiu, sub braț cu o capelă plină cu lame de încărcătoare.

— Dumnezeii mamii lui de mârlan, zise el bombănind ca pentru sine. Uite, bagabonții, îi pui să-ți curețe lamili și le uită pe lângă zidurile magaziei… Să le-adun eu, om bătrân, cu capela… Că-i averea lui tata…

Dar Ganea nu-l asculta. Stătea la masă, gânditor, și privea pe fereastră, undeva afară, departe, peste pavilioanele cazărmii, învăluite în lumina soarelui ce se înălța tot mai mult pe cerul albastru ca de sineală.

Întunericul se lăsase pe nesimțite, învăluind orașul într-o tăcere neagră, apăsătoare și tristă. Străzile pustii erau cufundate în beznă. Aproape că nu se mai vedea la doi pași. Ferestrele caselor încă nevătămate erau camuflate cu hârtie neagră sau cu pături, să nu se strecoare nici o șuviță de lumină afară. După o vreme însă, de dincolo de dealul Balotei, se ivi peste păduri luna, mare, rotundă, ca o imensă pecete de aramă, și deodată lumina ei se revărsă darnică peste întinderi, aurind contururile caselor, făcând să sclipească viu turnul înalt al bazinului de apă, dezvăluind privirilor, ca ziua, parcurile răvășite de bombe, străzile, ruinele așezărilor doborâte la pământ. Caporalul Dincu mergea agale prin umbra zidurilor îndreptându-se către cazarmă. Fusese acasă la plutonierul major Grădinaru și reparase o ușă, că nu se închidea prea bine. Primise drept cinstire de la „coana Florica” o ceașcă de țuică și o bucățică de brânză cu pâine de manutanță și se simțea sătul, cu toate că mâncarea fusese drămuită ca la farmacie. Acum, mergea către cazarmă, obosit și îngândurat. De când aflase de arestarea lui Maxim nu mai avea o clipă de liniște; îl îngrijora tare mult soarta acestui băiețaș atât de săritor la îndeplinirea oricărei sarcini încredințată de organizația de tineret. Se gândise mult, analizase în fel și chip situația, dar nu-și putea explica în nici un fel „căderea” băiatului. Cum de fusese atât de imprudent, cum de nu luase seama la cine-i venea pe urme? Dana justificase într-un fel toată întâmplarea și Dincu îi dăduse crezare. La mijloc fusese o clipă de neatenție a ei. Îi asigurase lui Maxim numai drumul înainte, dar trebuia când și când să vadă și cine vine din urmă, mai ales că era noapte și zgomotul pașilor s-ar fi deslușit cu ușurință chiar de la distanțe mai mari. „Nu, Valeriule, crede-mă, oricât a bocănit invalidul acela cu piciorul său de lemn pe trotuar, tot nu l-am auzit, s-a scuzat ea la prima întâlnire cu caporalul. De altfel eram și departe de Maxim, la cel puțin cincizeci de metri, așa cum mi-ai spus că trebuie să merg. Dar cred că invalidul a venit de undeva, de pe altă stradă, a dat numai colțul, altfel era imposibil să nu-l fi auzit Ștefan…”

Dincu se interesase prin legăturile ce le avea și aflase că micuțul Maxim era supus la chinuri groaznice de către comisarul-ajutor Anghelescu, dar că în ciuda bătăilor n-a scos un

cuvânt care să trădeze activitatea organizației de tineret. Într-un fel îi părea bine că băiatul se comportă astfel, că deși n-avea decât paisprezece ani, dovedea totuși o anume maturitate, o voință neabătută și o hotărâre deosebită în privința păstrării secretului de organizație. „Nu-mi închipuiam să găsesc atâta tărie la puștiul ăsta, se gândise el, după aceea, de multe ori. Se vedea că e plin de ambiție și că dorește din toată inima să îndeplinească și el o sarcină mai deosebită… Și iată că prima lui misiune s-o soldat cu un eșec… Și baremi de-ar fi numai asta… Dar lucrurile pot deveni foarte grave… Dacă totuși până la urmă băiatul nu rezistă și scapă ceva despre acțiunea întreprinsă de Gabriel și Pius pe dealul Balotei? Și el și fata au fost de față când cei doi au primit instrucțiuni în ce fel să lucreze… Nu, sper să se țină tare așa cum s-a ținut până acuma, sper… dar cu câtă suferință își va ține el această tărie!”

Lui Dincu îi părea nespus de rău că celui mai tânăr membru al organizației îi era dat să suporte torturile bestiale ale anchetatorilor de la poliție. Din prima clipă când îl cunoscuse, simțise că-i este foarte drag, foarte apropiat, întocmai ca și un frate și că băiatul acesta inimos, cu ochi căprui, blânzi, zdrențuit, adesea nemâncat și bătut de oamenii patronului, avea un suflet mare, ales, deosebit. „Tovarășe Valer, îi spunea el uneori caporalului, așa e că o să vină vremea când și noi muncitorii o să fim stăpâni, o să avem fabricile noastre, o să mâncăm pe săturate și o să avem bani câți are domnul Graff al meu?” Tudor Dincu îl asculta zâmbind, după care îl mângâia cu duioșie pe părul crescut sălbatic. „Vor veni timpurile acelea, băiete. Vor veni… Nu ne vom face patroni în felul lui domnul Graff al tău, dar vom trăi bine…”

Pe Strada Mare, în curtea unei foste prăvălii bombardate, din care nu mai rămăseseră decât zidurile înnegrite de fum, mulțime de lume se îngrămădea în jurul a două butoaie negre și pântecoase. Vestea că venise uleiul se dusese ca vântul prin toate cartierele, și alergaseră cu toți într-un suflet, care cu sticle, cu borcane, cu damigene mici sau cu bidoane de tablă, să apuce să primească rația acum, chit că era miezul nopții și nu a doua zi dimineața, când nu se știa dacă va mai rămâne vreun strop sau nu. Oamenii, mai mult femei și copii, se îmbulzeau vorbind gălăgios, agitând în mâini cartelele de alimente, aruncându-se claie peste grămadă fără să țină socoteală că se

calcă în picioare, își rup hainele de pe ei sau își dau ghiont un mai mult sau mai puțin nevinovate.

— Huo, cucoană, nu da buzna, că mă călcași, ia, acolea pe deșt de nu mai pot! zise o femeie desculță, cu picioarele prăfuite, îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată și ruptă.

— Mă împing și pe mine alții, zise cucoana tot privind mereu către un burlan de care legase cățelul. Uite, sunt nevastă de colonel de cavalerie și stau cu dumneata aici la rând să-mi iau rația de ulei. Colonelul Dona, dac-ai auzit…

— Și ce dacă ești nevastă de colonel? se stropși cea călcată pe picior. Trebuie pentru asta să-mi dai cu copita, fă? Parc-ai umbla călare ca bărbatu-tău!…

Un râs general cuprinse mulțimea și doamna colonel, intrigată, cu fața aprinsă de supărare, își făcu loc cu coatele, ieși din îmbulzeala aceea, desprinse cureluța câinelui din inelul burlanului și zise înțepat:

— Hai, Pufi, dragă, hai, că inculții și mahalagiii ăștia n-au loc de coada ta…

— Ia-o din loc, grăbește-te, mai du-te și pe la alte cozi cum ți-e obiceiul că de, nu-ți ajung câte-ți cară acasă primarul! sări o femeie mică, subțirică, ce ținea de mână un băiețel de vreo patru ani numai într-o cămășuță scurtă și desculț. Zău, oameni buni – se întoarse ea către mulțime – mai în fiece dimineață vine la sulemenita asta trăsura primăriei cu pachete. Eu văz, că stau la trei case mai în sus de ea. Și-acuma, uite-o, fără obraz, se înghesuie și la amărâta noastră de rație!

— Te rog, impertinento, să-ți măsori cuvintele! strigă doamna colonel, cu glas răgușit, aproape înecându-se de furie. Nu ți-e rușine? Auzi la ea? O spălătorească mă insultă în public! Domnul colonel Jurăscu, primarul, să știi și tu, trențăroaso, îi camarad cu bărbatu-meu… Amândoi de la cavalerie… Și ca prieteni, are grijă și de casa celui plecat pe front…

— Poate are grijă și de muiere-sa! țâșni din mulțime un alt glas de femeie.

— Mizerabilo! Mahalagioaice prost crescute!

Zicând acestea, doamna colonel plecă toată numai nervi, cu pas mărunt, repezit, trăgând cățelul după ea, smucindu-i mereu cureluța gata s-o rupă. Apoi, după câțiva pași se întoarse și spuse înăbușit ridicând glasul:

— Neciopliților! Bărbatu-meu e pe front, luptă pentru țară și

mareșal și voi vă bateți joc! Am să mă duc să vă reclam!

— Bărbatu-tău luptă pentru moșia lui! se auzi o voce groasă din mulțime... Nu pentru țară...

— Pentru a lui, pentru a mareșalului... Ce parcă mareșalul nu-i tot boier? răspunse femeia aceea cu copilul de mână. Tot boier îi și el... În vremurile astea când abia găsești o coajă de pâine, el are ce bea, ce mânca, cred că nu stă cum stăm noi colea, la miezul nopții, pentru o ceașcă de ulei pe care trebuie să ne-o dea din aprilie și uite acuma îi sfârșitul lui august...

— Uleiul nostru l-a luat Hitler, prăjește cartofi la Berlin!

— Mai bine s-ar pune el în tigaie!

Râsul izbucni din nou, mai puternic decât cel dintâi, dar deodată, la apariția caporalului Dincu, care se oprise să vadă de ce-i îmbulzeala aceea, veselia încetă de parcă lumea s-ar fi ferit de el. Desigur, Dincu auzise tot ceea ce vorbiseră oamenii, îi părea bine că din zi în zi creștea ca o furtună revolta populației, dar își zise că nu e bine prin prezența lui să-i stânjenească în a-și spune gândurile – deh, oamenii se feresc acum și de umbra lor, darămite de un militar! – fiind mai nimerit să-i lase, să-și verse fiecare năduful cum vrea, să se răcorească.

Porni, așadar pe sub castanii de pe Strada Mare, zorind să ajungă cât mai degrabă la cazarmă. Cu toate că era aproape de miezul nopții, stăruia totuși atâta zăpușeală în aerul încins după căldura de peste zi, încât dintr-o clipă într-alta părea că te înăbuși, gata să-ți dai sufletul. Ajungând la colțul străzii Independenței, zări un gardian, în uniforma lui cafenie, decolorată, cu șapca dată pe ceafă, vorbind cu un țăran. Îl întrebă cât e ceasul și aflând că nu era încă vremea să se prezinte la cazarmă, hotărî să treacă puțin și pe acasă, să vadă ce mai este nou pe acolo. Apucă înspre cartierul Moara de Foc, ale cărui case mici, sărăcăcioase, cu pereți crăpați și acoperișuri lăsate într-o parte, erau în parte bombardate, altele numai zdravăn mușcate de schijele proiectilelor. Dar când să dea colțul pe strada lui, se pomeni brusc, chiar lângă bordura trotuarului, cu o mașină de piață, un Ford negru, hodorogit. Portiera se deschise și caporalul se trezi față-n față cu Haralamb.

— Ce-i, ce s-a întâmplat? se sperie Dincu și privi îngrijorat în toate părțile.

— Unde umbli, măi băiete acum aproape de miezul nopții? îl dojeni Haralamb. Alerg de-o oră după tine și nu te aflu nicăieri.

Mi-a spus Ganea că ești plecat la major acasă și acum mă duceam într-acolo... Hai, urcă...

— Dar ce este?

— „Fulgerul” comunică: „Răsăritul!”

— Gata? A început? se opri deodată locului caporalul și-l privi uluit pe Haralamb. Apoi într-o clipă fața i se lumină și prinzându-l în brațe, îl sărută repede pe obrazul acoperit de țepii bărbii... Ura! Să trăiești, tovarășe Haralamb! Uraa! Când a început? Unde mergem?

Era tot o explozie de bucurie, de entuziasm și neastâmpăr. Îi venea să sară în sus, să joace, să chiuie...

— Mai încet, măi băiete, mai încet că scoli strada, îl opri Haralamb. Și dacă ne punem de-acuma clopoței...

— Iartă-mă, se scuză caporalul, vorbind repede, precipitat. Dar dac-ai ști dumneata ce-i în inima mea în clipele astea!...

— Dar ce, parcă într-a mea nu este? făcu Haralamb fără să-și ascundă emoția. Dar acuma n-avem timp să ne bucurăm. Hai repede, urcă în mașină! Peste zece minute avem o adunare a grupului de acțiune.

— Comandantul meu a venit?

— E acolo. L-am adus tot eu de-acasă... Sunt toți... Numai dumneata lipseai...

Peste o clipă, mașina demară brusc, cu motorul duduind din plin și porni să alerge pe străzile pietruite ale cartierului, luminate de lună ca ziua. Șoferul, un bătrânel uscățiv, cu mustăți mari și șapcă de pânză trasă adânc peste ochi, conducea cu multă siguranță, gonind cu toată viteza de parcă era un apucat, ocolind atât cât putea gropile și șanțurile ce le întâlnea în cale.

— Cine e dânsul? întrebă în șoaptă caporalul, aplecându-se la urechea lui Haralamb.

— E de-al nostru.

— Mașina lui?

— A lui. E piețar...

Peste câteva minute, Fordul opri în dreptul unei case scunde, cu acoperiș de tablă, îmbrăcată până sub streașină cu viță de vie. Coborâră repede, mai întâi Haralamb, apoi Dincu și intrară, zoriți, în curtea aproape cufundată în întuneric din pricina unui tei mare ale cărui ramuri se întindeau până peste acoperișul casei. Un câine își zornăi lanțul, lătră puțin, apoi cunoscându-l

pesemne pe Haralamb care începuse a-i vorbi în șoaptă, se domoli și tăcu.

Trecură printr-o bucătărie scundă, cu tavanul crăpat, în care se vedeau o mașină de gătit, o postavă plină cu rufe și un pat de fier alături de-o masă încărcată cu farfurii murdare, cratițe și oale. O ușă li se deschise în cale. În prag, Gligor, înalt, voinic, oarecum neliniștit:

— Hai, măi tovarășilor, bine c-ați venit! Trece vremea și…

Raicu se ridică de pe patul pe care stătea și dădu mâna cu Dincu. Caporalul privi nedumerit în jur. În lumina lămpii cu gaz, cocoțată pe-un șifonier demodat, deslușì chipul lui Ganea care-i zâmbi prietenește și-i făcu semn să se așeze lângă el pe-un cufăr.

— Acum suntem toți, zise Raicu grăbit. Prieteni, tovarăși, începu el, vădit emoționat, prea multe n-am să vă spun. Fiecare minut e prețios în acțiunea noastră. Ceasul mult așteptat a sosit. Acuma o oră – poate vreunul dintre dumneavoastră a ascultat la radio – s-a comunicat că dictatura antonesciană a fost doborâtă, și că începe războiul pentru eliberarea Transilvaniei, cu alte cuvinte ne batem cu nemții. După cum se vede, forțele patriotice, conduse de partidul nostru comunist, au acționat cu succes. S-a început, tovarăși, lupta împotriva adevăraților dușmani ai poporului. Deci, trebuie să punem mâna pe arme.

— Ce variantă a planului aplicăm? întrebă sublocotenentul Ganea, trăgând din buzunarul de la piept al vestonului câteva hârtii frumos împăturite.

— Aplicăm planul „Dunărea Vest-trei”, interveni Gligor, și luând scaunul se așează lângă ofițer să privească hârtiile pe care acesta și le întinsese pe genunchi.

— Exact, confirmă Raicu. Domnule Ganea, se adresă el apoi sublocotenentului, luați măsuri să fixați posturi de santinelă la poștă, telefoane, la Șantier și Atelierele căilor ferate, mă rog, așa cum ați conceput planul… Eliberați băiatul acela de la poliție…

— Și cu nemții ce facem? întrebă Gligor.

— Vom înconjura clădirea comandamentului lor și-i vom împiedica să iasă sau să facă vreo mișcare…

— Trebuie să-i dezarmăm!

— Trebuie, dar mai întâi luăm această măsură. În orice caz, să fim pregătiți pentru o acțiune hotărâtă. Dacă consimt de bună

voie să se predea, cu atât mai bine.

— Legăturile telefonice?

— Tăiați numai cele către comandamentul german, hotărî Raicu. Restul rămân intacte. Avem nevoie de legături. Oamenii noștri au primit armele?

— Le au asupra lor, răspunse Gligor.

— Ți-am spus eu dumitale, totul e pregătit, interveni Haralamb. Am așteptat numai ceasul ăsta.

— Foarte bine, zise Raicu. Acum, la treabă. Sediul comandamentului forțelor de luptă patriotice îl știți unde este. Florea, ai luat măsuri să ocupi școala? E doar pustie, elevii-s în vacanță…

— Am luat.

— În regulă. Țineți legătura cu Florea. De altfel, eu voi fi tot timpul acolo în noaptea asta. Vom trece apoi să vedem cum am pus stăpânire pe obiectivele vizate în planul nostru de acțiune. Tovarășe Haralamb, oamenii au brasarde tricolore?

— Li s-au împărțit o dată cu armele.

— Domnule sublocotenent, zise Raicu întorcându-se către Ganea, în oraș să fie patrule formate din militari și muncitori. Nimeni n-are voie să circule după lăsarea serii. Ne-am înțeles?

— Am luat notă.

— Te rog, vino la sediu peste două ore și spune-mi care este situația trupelor, cum a reacționat colonelul Predoiu, să vedem ce măsuri mai trebuie luate.

— Am înțeles.

— Acuma, tovarăși, destul! hotărî Raicu. Să pornim acțiunea noastră. Cât mai repede, mai sigur, prin surprindere…

— Ce facem cu mașina? întrebă Gligor.

— O iei dumneata și prietenul Ganea. Să ajungeți cât mai repede la posturi… Haide, grăbiți-vă!

Se ridicară cu toții. Își strânseră mâinile.

— Nu uitați, tovarăși, li se adresă pentru ultima dată Raicu. Totul prin surprindere. Și cu multă hotărâre. Acum, în clipele astea, în toată țara s-a sărit pe nemți. Ca toți ceilalți patrioți, și noi, aici, în acest colț al pământului nostru, să ne facem datoria. Deci, la treabă! Noroc și numai bine! Victorie!

Încă o dată își strânseră mâinile și ieșiră în curte, trecând prin bucătăria în care stăruia mirosul de mâncare și de rufe muiate pentru spălat.

Ținând-o tot într-o alergătură, caporalul trecu pe la băiețandrul pistruiat, legătura lui, și-i dădu sarcina să-i anunțe chiar în noaptea aceea pe toți membrii organizației de tineret despre faptul că a sosit clipa cea mare.

— Cum? Începem? se miră acesta, ieșind la poartă, în toiul nopții, desculț, numai într-un maieu și chiloți, cu părul ciufulit.

— Începem. Anunță indicativul „Răsăritul”, apoi „Dunărea Vest-trei”…

— Am înțeles. Dar ce-i cu dumneata îmbrăcat militar? Te-au concentrat între timp?

— Hai, măi băiete, îmbracă-te și dă-i drumul, că n-avem timp de vorbă acuma! îi porunci Dincu. Auzi tu? Din om în om, după legăturile lor, toți uteciștii să fie la posturi. Deci, nu uita: „Răsăritul – Dunărea Vest-trei”. Ții minte?

— Se poate, tovarășe Valeriu? se simți jignit pistruiatul. Uite, într-o clipă am și zburat!

Dincu porni apoi într-o goană să ajungă cât mai repede în cazarmă. Trebuia în clipele acelea să fie și printre militarii companiei. Când să iasă în Strada Mare, se întâlni cu soldatul Chirică, tot numai o apă, asudat, cu boneta în mână, gâfâind de alergătură.

— Ce-i mă, unde te duci? îl întrebă caporalul, mirat de această neașteptată întâlnire.

— E alarmă, dom’caporal, răspunse cu glasul întretăiat Chirică. M-a numit dom’majur agent și m-a trimis fuga acasă să-l chem la cazarmă pe dom’ colonel…

— Dar ce s-a întâmplat de-i alarmă? făcu pe miratul caporalul.

— Nu știu! înălță din umeri Chirică. Am scos armamentul, muniția… Oamenii stau cu căștile pe cap în curte și așteaptă.

— Bine, vezi-ți de drum și vino tot în trap înapoi! zise Dincu și fără să mai stea pe gânduri porni și el repede către cazarmă.

De cum intră în curtea regimentului, caporalul zări în lumina lunii forfota militarilor care acuma, la miezul nopții, umblau buimaci de colo până colo, sub strigătele și înjurăturile gradaților. Unii cărau în brațe saci de pânză plini cu cartușe, raniție, lăzi cu marmeladă. Alții, cu căștile pe cap, cu armele la picior, se aliniau în grabă în fața pavilioanelor tropăind scurt din

picioare, speriați și nădușiți, cu fețele roșii, bulucindu-se, căutând în fierberea aceea grupa sau plutonul din care făceau parte, îmbrâncindu-se, agitați ca în fața unei apropiate primejdii. Sergentul major Gălușcă, cu mâna lui țeapănă pe lângă corp, se urcase pe o ladă de muniții, ca să-l vadă toată lumea și dădea ordine peste ordine, cărora numai el le înțelegea rostul.

— Plutonul întâi, aveți câte zece cartușe de fiecare? Aveți mă, sau n-aveți?

— Daaa! răspundeau fără vlagă ostașii.

— Așa, să nu mai aveți! Scoateți cartușele și adunați-le pe companie. Hai, repede, leat, că acum mă reped la tine!

Înălța pumnul în care ținea cravașa lui din curele împletite și privea scrutător peste rânduri să vadă care-i acela care nu se mișcă „ca argintul viu” când dă el porunci. Ostașii stricaseră rândurile, se îngrămădiseră în jurul unei lăzi de muniții, unde un gradat primea în mare grabă de la fiecare cartușele pe care le distribuise cu numai câteva minute mai înainte.

— Hai, leat, mișcă, mișcă... tu-ți dumnezeirea cui te-a făcut, de mârlan, că de puturoși nu vă întrece nimeni!

Strigăte, îmbulzeală, căști și bidoane, gamele și lopeți Linemann lovite, zdrăngănite, tropot înfundat de bocanci sub norii de praf ce se înălțau de pe platoul de adunare al trupei.

— Gata, mă?

— Daaa!

— Așa, leat. Alinierea! Sfoară, mă!...

Oamenii jucau mărunt din picioare, stârnind și mai mult praful, privind către dreapta că fie rândurile „sfoară”, că cel care se găsea numai cu câțiva centimetri mai înainte sau mai înapoi cunoștea îndată cravașa lui Gălușcă. Sergentul major coborî de pe ladă ca de pe o tribună, grav și încruntat, cu cizmele lui bilgher lustruite, cu cravașa la spate, se apropie de ostași, privi rândurile și apoi tot tăcut se trase mai la o parte.

— Drepți! comandă el ca un turbat și toți militarii întoarseră fața către înainte. Ascultă leat! Treci acuma și primește câte cincisprezece cartușe. Trap, mă, că acu vine domnu sublocotenent și trebuie să dăm raportu!

Caporalul Dincu se apropie și privi mirat la cele ce se întâmplau, fără să înțeleagă nimic. De ce se cerea înapoi muniția, dacă se împărțea din nou oamenilor? Îl zări îndată Gălușcă și îi făcu semn cu cravașa să se apropie.

— Unde ai fost, mă?

— În misiune la dom’majur, răspunse Dincu, luând poziția de drepți. Dânsul m-a trimis…

— Așa, știu, își aminti Gălușcă. Treci trap la magazie, vezi că-i dom’majur acolo, ajută-l să scoată afară și restul de muniție!

Dincu salută și alergă către magazie. Dar ușa era încuiată și Grădinaru nicăieri. Scoase repede cheia, descuie lacătul, dădu ranga de fier la o parte și deschise larg ușa. În mijlocul magaziei se aflau îngrămădite lăzi de muniție goale, răsturnate, așa cum le aduseseră în grabă ostașii. Ieși din nou afară, privi cu grijă în toate părțile și încredințându-se că nimeni nu putea veni în clipa aceea la magazie, trase ușa după el și o încuie cu cheia. Se duse apoi la ușa cămăruței și ciocăni scurt de câteva ori, repetat, după semnalul stabilit. După câteva clipe se auzi un zăvor trăgându-se și Mihai se ivi în prag.

— Domnule caporal, bine c-ai venit! șopti și îl trase de mână înăuntru. Evenimente deosebite!

Ochii îi luceau viu, aprinși de un foc lăuntric care parcă atunci izbucnise.

— Stai să încui ușa…

— Ce s-a întâmplat? făcu caporalul pe neștiutorul, luându-și boneta de pe cap.

— Ceea ce am așteptat de multă vreme, vorbi Mihai precipitat, cu glasul sugrumat de emoție, dar tot în șoaptă. Antonescu a fost doborât și România a trecut de partea coaliției antifasciste.

— Ce vorbești?

— Așa e, cum îți spun, vorbi tot mai înfierbântat Mihai.

— S-a comunicat la radio?

— Da, la radio.

— Păi cum…

— Stai să vezi cum a fost, îl opri Mihai. Așa, cam pe la orele opt, se transmitea muzică. Deodată emisia se întrerupe și crainicul anunță cu o voce gravă cerând ca toată lumea să stea pe recepție pentru că în curând se va face o comunicare importantă. Nu știu, dar parcă mi-a trecut prin corp un curent electric. Măi, ce să fie? mi-am zis. Au trecut cam la douăzeci de minute, iar muzică, iar se întrerupe emisia și iar anunță crainicul să nu părăsim postul de recepție. Domnule, m-a ținut așa sub tensiune până la ora zece și un sfert, când am auzit în difuzor un

comunicat, că dictatura lui Antonescu a luat sfârșit și că alături de armatele aliate vom elibera pământul Transilvaniei de sub ocupația străină. Deci, am întors armele împotriva nemților... S-au mai citit apoi niște decrete – un decret pentru numirea generalului Sănătescu în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, un altul de amnistie, altul pentru desființarea lagărelor de concentrare... Ei, ce zici, domnule caporal? încheie Mihai cu lacrimi în ochi. Nu se mai putea, domnule, nu se mai putea!

Emoționat, se întoarse, luă de lângă aparatul de radio un petic de hârtie și-l întinse caporalului.

— Uite, am scris aici acel comunicat, atât cât l-am putut prinde în fuga condeiului. Și unele din decrete.

Tudor luă hârtia, o parcurse în grabă, o împături și o vârî în căptușeala bonetei.

— Dumneata nu știai chiar nimic? întrebă Mihai, trecându-și mâna prin părul mare, crescut sălbatic. Nu cred să nu fi aflat...

— Ba da, am aflat și eu. Însă nu cunosc atâtea amănunte ca dumneata.

— Cred că regimentul a primit unele ordine, reluă Mihai în șoaptă. Aud afară mare zarvă și eram îngrijorat că nu aveam nici o posibilitate să-ți comunic cele aflate...

— Da, s-a dat alarma, confirmă Dincu și-și puse boneta pe cap. Mă duc să văd ce se mai întâmplă. Te rog, continuă să-mi întocmești acele mici informații scrise. Acum am mare nevoie de ele...

— E-n ordine! zise Mihai și pe fața lui acoperită de țepii mari ai bărbii trecu o undă de lumină. Cred că mâine dimineață voi ieși și eu din... cantonament!

— Poate chiar în noaptea asta, răspunse evaziv caporalul. Deocamdată nu-ți dau nici o asigurare... Să vedem mai întâi cum se vor desfășura evenimentele...

Zicând acestea, întinse mâna lui Mihai și ieși repede, încuind ușa.

În cancelaria companiei, slab luminată de-o lampă de gaz, Dincu îl găsi pe sublocotenentul Ganea stând la masa lui, cu fața lac de apă, descheiat la veston, răsuflând greu din pricina alergăturii prin cazarmă. Își ștergea fruntea de transpirație, gâtul, ceafa și, parcă absent, privea afară, prin geamurile prăfuite, la ostașii care forfoteau de colo până colo, cu căștile pe

cap și cu sacii de merinde doldora la șold.

— Să trăiți! zise Dincu și, luând poziția de drepți, duse palma la marginea bonetei.

— A, tu erai? tresări ofițerul și întorcând capul îl privi zâmbind.

— Eu, domnu'sublocotenent.

— Domnule, ai avut dreptate în privința celor ce mi-ai spus cândva, zise Ganea și se ridică greoi de la masă, venind lângă Dincu. Uite, de la adunarea noastră de adineaori, am venit direct în cazarmă, pentru că aici e locul meu. În clipa asta stăteam și mă gândeam câte evenimente deosebite s-au întâmplat în ultimele zile: ofensiva rușilor pe frontul din Moldova, pregătirile noastre de aici, tot mai febrile, acuma știrea aceasta pe care o așteptam dar care să-ți spun drept m-a uluit. Și știi de ce? Domnule, mi-am dat seama ce forță e partidul comunist! Câtă înțelepciune, ce perfectă organizare a acțiunii, de cât sprijin se bucură din partea poporului! Poate te miri că am asemenea sincere reflecții, dar știi, îmi place să-mi dezvălui gândurile intime către cineva apropiat, cu atât mai mult când e vorba de dumneata, care m-ai scos la lumină…

— Și mie îmi place să vă ascult, domnule sublocotenent, îl asigură caporalul. Tocmai pentru că reflecțiile astea, cum le numiți dumneavoastră, sunt sincere și vă arată cum nu se poate mai bine ca om.

Câteva clipe domni tăcerea între pereții afumați ai cancelariei. Se auzeau afară, în noapte, comenzile repezite, scurte, tropăitul bocancilor, clinchetul căștilor și al bidoanelor lovite de lopeți și baionete.

— Ceva ordine au mai venit? se interesă caporalul, vorbind în șoaptă.

— Nu știu, că n-am fost pe sus, pe la biroul colonelului. Ți-am spus, abia am picat. E stare de alarmă, așa că desigur situația asta n-a creat-o colonelul de capul lui; înseamnă că a primit și el ceva ordine de sus. În orice caz, compania noastră va ocupa chiar în noaptea asta cele mai importante obiective. Conform planului…

În clipa aceea sună telefonul și încăperea se umplu de larma soneriei stridente. Calm, sublocotenentul se duse la masă și ridică receptorul. O voce răgușită, repezită, vorbea agitat, întretăiat, aproape strigând în capsula de ebonită.

— Am înțeles, domnule colonel, viu la dumneavoastră, zise

Ganea și puse încet receptorul în furcă. Apoi, adresându-se caporalului: Uite că mă cheamă. Să vedem ce se mai întâmplă…

— Vedeți cum puneți problema, domnule sublocotenent, i se adresă caporalul, dându-i cascheta din cuier. În caz că nu vrea să acționeze de partea noastră, luați comanda unității. Compania noastră e pregătită…

— Nici o grijă, Dincule, zise Ganea liniștit. Știu eu să mă descurc.

Se încheie la veston, își potrivi centura și punându-și cascheta ieși afară, în curtea regimentului.

Nu făcu decât câțiva pași, că se întâlni cu cei patru ostași dezertori, urmați de o santinelă cu baioneta la armă. Oamenii erau cu capetele descoperite, în haine numai zdrențe, cu fețele supte, fără moletiere și cu bocancii pe piciorul gol. Cum îl văzură pe ofițer, se opriră, rânduindu-se pe o singură linie și luară poziția de drepți.

— Încotro, frumoșilor? râse sublocotenentul, oprindu-se în fața lor.

— La tăiat lemne, dom’sublocotenent, răspunse unul dintre ei, pe nume Vasile Plopșor, cel mai bătrân, cu barba crescută mare și neagră. Omul avea privirea stinsă, ochii albaștri duși în fundul capului. Trebe lemne pentru bucătărie, e alarmă și pleacă trupa. Se dă mâncare caldă cică…

— Cine v-a scos la lemne?

— Dom’majur Grădinaru, răspunse santinela în locul celui escortat. A venit acum un sfert de oră și a dat ordin caporalului de schimb să-i scoată la lemne…

— Foarte bine, să-i scoată, zise sublocotenentul. Dar se pot duce și fără tine, camarade. Așa că, fă bine, pune baioneta în teacă și întoarce-te la gardă. Iar voi, frumoșilor, dați-i drumul la îndeplinirea misiunii. După aceea o să am eu o vorbă cu voi…

Cei patru dezertori se priviră mirați unul pe altul, îl priviră și pe ostașul de santinelă care se chinuia să scoată baioneta de la armă și apoi ochii lor se îndreptară neîncrezători asupra ofițerului care-i fixa pe rând, pe fiecare în parte, zâmbind, căutând a înțelege ce se petrecea în clipele acelea în sufletele lor.

— Hai, frumoșilor, înainte marș! ordonă sublocotenentul. Ori v-ați învățat cu paznicul după voi, să nu vă fure vreo fată acuma pe lună? Gata, dați-i drumul către lemne…

Ostașii se întoarseră nehotărâți, fără să mai înțeleagă nimic din tot ce se petrecea cu ei și porniră cu pași șovăitori către magazia din fundul curții. Când și când, speriați și neîncrezători, priveau înapoi, să vadă dacă-i ajunge din urmă santinela sau nu. Dar militarul acela reușise în sfârșit să scoată baioneta de la armă, o pusese în teacă și pornise și el către corpul de gardă. Dacă i se ordonase să-i lase liberi pe dezertori, el nu se putea împotrivi. Executase ordinul superiorului său și nimic mai mult.

Victor Ganea urcă treptele de piatră tocite ale pavilionului administrativ, până la etajul întâi și intră în camera în care se afla comandantul părții sedentare a regimentului. O lampă de gaz, cu sticla afumată, așezată pe birou abia pâlpâia, împrăștiind în jur o lumină slabă, bolnăvicioasă. Colonelul stătea în picioare la fereastră și privea undeva în noapte, gânditor. Auzind ușa, se întoarse și spuse:

— Ai venit, Ganea?

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel! zise sublocotenentul, luând poziția de drepți. M-am prezentat la ordinul dumneavoastră…

— Ai auzit evenimentul? zise colonelul, mai mult în șoaptă, parcă speriat de propriul lui glas și veni cu pas rar în întâmpinarea lui Ganea. Extraordinar, domnule! Extraordinar! După câte am înțeles, mi se pare că mareșalul Antonescu a fost arestat… În orice caz din cele spuse la radio reiese limpede că guvernul lui a fost doborât de la putere…

— Știu, domnule colonel, răspunse calm Ganea. Am aflat și eu. Vorbește lumea în oraș… Am auzit chiar la radio. De aceea am și ordonat, drept măsură inițială, ca dezertorii cei închiși să fie lăsați liberi prin curtea cazărmii, să nu mai fie escortați…

— Pentru ce ai dat asemenea ordin? întrebă mirat colonelul.

— Pentru că-l socotesc logic.

— Nu înțeleg…

— Foarte simplu, reluă sublocotenentul cu același calm de la început. Oamenii au fost acuzați că au dezertat de pe front, nu?

— Da.

— Ei, cum acel front nu mai există, mai poate dăinui vreo culpabilitate acuzatoare împotriva lor? Niciuna! E o măsură profund democratică și… cred că înțelegeți sensul… *Cessante causa, cessat efectus!* [23]

[23] Încetând cauza, încetează efectul! (l. latină, n.a.)

Colonelul clipi din genele-i alburii și obosit se așeză pe scaunul de piele, cu spătar înalt, dinapoia biroului. Zise, împreunând mâinile deasupra unor dosare ce le avea în față:

— Cum ți-ai permis să dai un asemenea ordin, când încă nu ai confirmarea oficială despre încetarea ostilităților?

— Dar dumneavoastră n-o aveți?

— O am, dar n-o ai dumneata. Și chiar dacă o am, mai întâi am verificat raportând telefonic la Corpul de Armată... Or, dumneata te iei după spusele unuia și ale altuia, aplicând măsuri contra disciplinei militare...

— Domnule colonel, mă iertați, zise Ganea, fără să se piardă cu firea, dar n-am făcut altceva decât să anticipez o măsură democratică pe care sunt sigur că ați fi luat-o și dumneavoastră cât mai neîntârziat.

— Eu?

— Da, dumneavoastră.

— O măsură... democratică?

— Întocmai.

— Democrația nu-i proprie armatei, sublocotenente! zise pe un ton autoritar colonelul. Așa că nu puteam lua o asemenea măsură...

— Nu este acum, dar poate va fi mai târziu, domnule colonel, nu se lăsă Ganea. *Tempora mutantur, et nos mutamur cum illis!* [24]

— Dumneata faci exerciții de vorbire în latină, sperând că dintr-o zi în alta te vei întoarce la catedră, spuse Predoiu. Ei, află sublocotenente, că nu te vei întoarce așa de curând în viața civilă! Lucrurile sunt atât de tulburi, încât nu știm ce se întâmplă mâine. Auzi, guvernul Antonescu a fost doborât! Cine s-ar fi așteptat la lucrul ăsta?

— Istoria.

— Cum istoria?

— Foarte bine, istoria, reluă sigur pe sine Ganea. Istoria pe care o făuresc oamenii prin propriile lor fapte, pe care o făurește poporul. Și poporul nostru desigur că s-a așteptat la acest deznodământ.

— Poporul?

— Da, poporul. Masele largi de cetățeni, prin exponenții cei mai devotați unei cauze drepte, au dat curs evenimentelor pe

[24] Se schimbă vremurile și noi odată cu ele! (l. latină, n.a.)

care poate dumneavoastră le considerați bizare, de neînțeles... Acum, domnule colonel, dacă-mi permiteți, hai să discutăm deschis...

— Totdeauna dumneata vrei să discutăm deschis...

— Dumneavoastră singur ați apreciat cândva acest lucru drept o calitate a mea, fapt ce m-a bucurat nespus de mult, mărturisi Ganea.

— Mă rog... Ce vrei să spui? Ce vrei să discutăm?

— Eu, domnule colonel, sunt un om sărac, după cum știți, sunt un simplu profesor de latină, vorbi Ganea cu modestie. Nu sunt un filozof, și nici nu trebuie să fiu ca să am unde reflecții de ordin personal, așa cum le are orice om care gândește logic.

— Desigur...

— Vreau să vă întreb, urmă Ganea, cunoscându-vă după cum v-am mai spus, ca un om drept, integru chiar cu dumneavoastră însivă, zic, vreau să vă întreb: în propria dumneavoastră conștiință nu se reflectă câtuși de puțin ideea că tot regimul acesta dictatorial, că toată această guvernare antonesciană a fost clădită pe niște piloni șubrezi, că mai curând ori mai târziu avea să-i vină sfârșitul? Fiți sincer... Dacă vă mai amintiți, am mai discutat chestiunea asta... Și iată a sosit ceasul...

— Sunt militar și n-am dreptul să gândesc în nici un fel asupra ordinei de stat! răspunse rece și grav colonelul. Militar de carieră. Or, militarii nu fac politică! Știi bine lucrul ăsta! Politica o fac civilii, cei care n-au jurat credință regelui și patriei.

— Și civilii aceștia au fost odată militari și au jurat.

— O fi jurat ei, dar se vede că jurământul acela l-au dat la dos, dacă după cum spui dumneata, mulțimea, poporul, mă rog, a așteptat de mult evenimentele astea...

— Și dumneavoastră sunteți convins că le-au așteptat, stărui Ganea. Merg mai departe: sunt sigur că în mulțimea aceasta oricând vă puteați sau vă puteți număra și dumneavoastră.

— Uite ce-i, sublocotenente, îi tăie vorba colonelul pe același ton aspru. Dumneata ești civil și poți gândi ca toți civilii. Eu sunt militar de carieră și gândesc ca un militar de carieră. Ți-am mai spus: nu-ți permit să faci aprecieri ale situației politice din țară pe seama persoanei mele! Profiți de faptul că am o anume stimă pentru dumneata, o anumită considerație și îndrăznești să afirmi cum că aș gândi la fel ca dumneata... Ei, uite că nu gândesc! Și chiar dacă aș gândi ca militar n-am nici un interes să-mi provoc,

prin trădarea gândurilor, un act de acuzare din partea mai marilor mei! Asta mi-ar lipsi acuma, să mă văd pe la Curtea Marțială pentru motivul că am început să fac politică!

Zicând acestea, Predoiu se ridică, ocoli biroul și cu pas apăsat, ținând mâinile la spate, se duse din nou la fereastră. Trase cu un gest nervos perdeaua de mătase și privi în curte. Se întoarse apoi după câteva clipe și se opri în fața lui Ganea care continua să stea în picioare într-o poziție respectuoasă, lângă ușă, în locul în care se afla de când intrase în cabinetul comandantului.

— Să ne întoarcem, mai bine, la problemele ce ne interesează direct, spuse el pe un ton grav, marțial, dar care vroia să arate calm și stăpânire de sine. După câte știi, unitatea noastră e în alarmă, conform ordinelor superioare…

— Ostașii s-au și adunat pe platou, domnule colonel.

— Foarte bine. Te rog să controlezi starea armamentului, a muniției, felul cum s-a distribuit hrana rece…

— Am înțeles, domnule colonel.

— Ca singurul ofițer din regiment, mă vei înlocui la comandă, urmă Predoiu pe același ton autoritar.

— Plecați undeva?

— Da. Am să iau trăsura și am să dau o fugă până în comuna Erghevița și pădurea Balota unde avem cele două batalioane de recruți. Vreau să văd ce măsuri s-au luat acolo după ordinele pe care le-am dat. Dumneata ai grijă aici ca totul să fie în regulă.

— Am înțeles, domnule colonel!

— Încă ceva: am primit un ordin de la Corp, pe care trebuie să-l executăm chiar în noaptea aceasta. E vorba de întărirea gărzilor existente, de instalarea unor posturi de santinele duble la poștă, telefoane, instituții și întreprinderile cele mai importante. De asemenea, să organizăm câteva patrule prin oraș. Totodată trebuie să supraveghem trupele germane aflate în garnizoană.

„Va să zică, treburile merg bine, cugetă în sinea lui Ganea. Armata a și primit ordin să treacă de partea forțelor patriotice”.

— Mă iertați, n-am reținut, ce se spune în privința nemților? întrebă sublocotenentul, vădit interesat de acest lucru. Ce ordin?

— Deocamdată numai ce-ai auzit, zise colonelul. Să-i supraveghem… Nu ne mai sunt aliați, așa că…

— Dacă nu ne mai sunt aliați, poate că ne sunt dușmani, încercă Ganea să dea o interpretare proprie dispozițiilor venite de sus. Și dacă ne sunt dușmani, poate că ar fi bine să trecem la dezarmarea lor…

— Domnule sublocotenent, mă exasperezi cu teoriile dumitale hazardate! izbucni colonelul, cu fața congestionată de enervare. Dumneata nu înțelegi că nu avem voie să facem presupuneri, din moment ce ordinele superioare nu fac nici o precizare în acest sens? Nu zic, s-or fi dat ordine și pentru dezarmarea nemților, dar acestea s-au emis, cred, către garnizoanele mari unde se știe că există efective serioase ale trupelor germane. Dar nouă, de ce să ne fie dat un asemenea ordin? Pentru cincizeci de oameni cât numără comandamentul lui Klausing? S-a presupus că aceștia – datorită numărului mic al efectivului – nu se vor gândi să înceapă a opune rezistență și înțelegând situația nou creată se vor preda fără multe parlamentări. Asta cred că ar fi o explicație… Iar dumneata vii cu niște idei…

— Nu vă supărați, domnule colonel, zise Ganea imperturbabil, dar chiar așa fiind, cred că măsura adoptată de Corp, de a supraveghea deocamdată trupele germane din garnizoana noastră are un înțeles mai adânc.

— O avea, dar noi n-avem voie să interpretăm, îl opri colonelul aspru. Ai înțeles? Ce-o mai fi, vom vedea. Deocamdată trebuie să executăm ordinul așa cum e dat și nimic mai mult!

— Dar noi nu putem să avem puțină inițiativă în privința acestor evenimente?

— Ce inițiativă? făcu ochii mari colonelul.

— În privința celor ce v-am raportat adineauri, zise Ganea. Să trecem la dezarmarea trupei germane și apoi să raportăm măsura…

— Domnule, ești nebun? izbucni Predoiu abia stăpânindu-se, roșu de mânie, cu ochii numai scântei. Eu vreau să te fac să înțelegi că nu trebuie să ieșim din litera ordinului și dumneata îi dai înainte cu una și cu alta, vrei să faci ce te taie capul!

— Domnule colonel…

— Am terminat, îi tăie vorba Predoiu. Nu văd rostul unei astfel de inițiative total riscante! De altfel, am raportat acum o jumătate de oră și domnului colonel Jurăscu, primarul, situația și dânsul a fost de aceeași părere, anume, că nu e bine să începem o luptă fără rost când nimeni nu ne-a cerut acest

sacrificiu complet gratuit…

— Gratuit? înălță Ganea sprâncenele a mirare. Nici nu putea un primar antonescian să aibă alte reflecții. Și dumneavoastră îi cereți sfatul…

— Mă rog, antonescian, neantonescian, dar până l-or schimba – dac-or găsi de cuviință acest lucru – e tot primar. Și-apoi eu i-am cerut sfatul ca unui militar mai vechi în grad, în meseria armelor, ca unui om cu experiență. I-am arătat și ordinul telefonic. Într-adevăr – a concluzionat și dumnealui – nemții nu ne mai sunt aliați, dar nici nu se precizează că ne sunt dușmani. Nu reiese de niciunde acest lucru…

— Cum nu reiese? se arătă contrariat Ganea. Dar chiar din cele spuse la radio se deduce acest lucru: „Vom trece – mi se pare că s-a spus – hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei de sub ocupația străină”. Deci, e destul de limpede: război împotriva nemților și fasciștilor unguri care sunt în cârdășie cu ei…

— Astea-s presupunerile dumitale, și atâta tot…

— Ale dumneavoastră nu sunt?

— Or fi, dar n-am dreptul să iau măsuri în afara ordinelor superioare. Ce dracului, măi Ganea, armata asta a ajuns chiar așa, o turmă fără stăpân? Face fiecare ce vrea? Luăm inițiative de capul nostru?

— Vă asigur, domnule colonel, că nemții vor căuta să se răzbune pe această hotărâre a noastră de a rupe alianța cu ei și a pune mâna pe arme să ne facem dreptate. Și atunci vor lovi tocmai când nu ne așteptăm.

— Te înțeleg, dar uite că până acum la miezul nopții nu s-au manifestat în nici un fel în acest sens. Și-apoi, nu uita dumneata un lucru, sublocotenent Ganea: așa cum ți-am mai spus, cred că apreciind lucid evenimentele, vor da dovadă de loialitate și de o deplină înțelegere a lucrurilor.

— Nu cred că aceeași impresie o au ei despre noi, domnule colonel, zise Ganea. Și atunci, sunt singur că vor proceda în consecință.

— Evenimentele următoare vor confirma sau vor infirma părerile dumitale, vorbi de astă dată calm colonelul. Deocamdată lucrurile se prezintă în stadiul pe care-l cunoaștem. Te rog să treci la executarea măsurilor ordonate…

— Am înțeles, domnule colonel!

— Totul în spiritul ordinelor superioare.

— Da, domnule colonel...

Zicând acestea, Ganea își puse cascheta pe cap, salută și ieși din biroul comandantului.

31

În aceeași noapte, Mihai intră pe poarta casei părintești de pe strada Aurelian, grăbit să-i revadă cât mai neîntârziat pe ai săi. Barba îi crescuse mare, părul de asemenea, iar cămașa nespălată de multă vreme era grea de sudoare și murdărie. Curtea casei era pustie. Primul care-i ieși înainte fu Costeluș, ce apăruse ca o umbră de dinapoia cuștii câinelui cu o nuia în mână.

— Ura! A venit nenea Mihai! dădu el un strigăt de bucurie și se repezi înainte-i cu brațele larg deschise.

— Ce faci, măi sfârlează, nu te-ai culcat încă? îl sărută Mihai pe amândoi obrajii și luându-l de subsuori îl ridică în sus ca pe un fulg. Îți era dor de mine?

— Îmi era. Unde-ai fost?

— Departe.

— Mai pleci acuma?

— Nu mai plec... E cineva acasă?

— Numai mama și tanti...

Mihai intră în casă. La apariția lui, maică-sa, care tocmai ștergea niște farfurii era cât pe-aci să le scape jos de emoție.

— Mihai, ce-i cu tine, băiatule?

— Bine, mamă... S-a terminat exilul și am venit acasă.

— Unde ai stat? Ai fost plecat din oraș?

— Îți spun eu...

Îl îmbrățișă, mângâindu-l pe păr, apoi îl întrebă cu îngrijorare în glas:

— Să fie oare adevărate toate câte se aud?

— Dar ce se aude?

— Că s-a încheiat pace și că nemții pleacă din țară.

— E adevărat.

— Bine c-a dat dumnezeu să se întâmple minunea asta! zise mama și se închină de câteva ori făcând cruci mari pe piept. Că nu se mai putea trăi. Și tu, întrebă ea după o clipă, nu mai ești amenințat acuma de nici un pericol?

— De nici unul. Sunt liber și nu mai plutește nici o primejdie asupra mea...

Mama își îmbrățișă din nou fiul și începu să plângă. Lacrimi de fericire îi lunecară pe obraji. Costeluș stătea de-o parte și-i privea tăcut, fără să scoată o vorbă. Înțelegea că în acele clipe

se întâmpla ceva deosebit, dar ce anume nu-și putea da seama.

După un minut-două, pe-o ușă alăturată își făcu apariția și tanti Emilia. Era fardată exagerat de mult cu roșu pe obrajii supți, cu părul vâlvoi și privirea rătăcită. Trecu pe lângă cei doi ca o umbră și ieși afară în curte, lăsând ușa larg deschisă în urma ei.

— Săraca de ea! zise Mihai, desprinzându-se din brațele mamei. Victimă a nenorocitului ăsta de război, a suferit și suferă mai mult decât toți... Dar unde-i Dana?

— A plecat acum două ceasuri în oraș. S-a dus pare-mi-se la o colegă. Așa mi-a spus...

— Și tata?

— Trebuie să sosească din clipă în clipă. S-a dus până la domnul Pintilie, judecătorul, să asculte la radio.

Într-adevăr, peste un sfert de oră sosi acasă și profesorul Gheorghiu. Era slăbit, cu fața trasă, iar hainele îi cădeau prea largi pe trupul său vlăguit. Numai sticlele ochelarilor îi luceau dând ochilor o expresie deosebită.

— Mihai! zise el, văzându-și fiul în sufragerie și grăbit îl îmbrățișă, sărutându-l apăsat pe amândoi obrajii. Ai venit? Ce bine-mi pare că s-a terminat totul! Cred c-ai auzit, altfel nu te întorceai acasă. Unde-ai stat până acuma?

— N-are importanță unde am stat, zise Mihai rece, oarecum rezervat. Principalul e că trăiesc și că am avut posibilitatea să mă întorc acasă fără să-ți mai pricinuiesc dumitale vreo neplăcere...

— Ești nedrept, băiete, zise profesorul, prinzându-și fiul de braț. Dacă m-ai înțelege...

— Te înțeleg destul de bine, tată. Dumneata vrei să fii bine cu toată lumea. Și din cauza asta n-ai o poziție precisă, clară, un drum propriu pe care să mergi drept, după propriile dumitale gânduri, după propriile dumitale convingeri. Și totuși cred că-ți sunt limpezi anumite lucruri, dar n-ai curaj să le afirmi, sau mai bine zis să-ți exprimi poziția...

— Mihai!

— Uite ce-i, tată, să lăsăm clarificările, propuse băiatul. De acord? Vom avea timp de ele mai târziu și sunt ferm convins că vei înțelege mai bine unele lucruri. Acum spune-mi, te rog, ce noutăți mai sunt anunțate la radio? căută el să schimbe vorba. Am auzit că ai fost la judecătorul Pintilie.

— Da, am fost. Cum, nu cunoști nimic din cele întâmplate? Eu credeam că din moment ce-ai putut veni acasă…

— Cunosc foarte multe, zise Mihai și se așează pe un scaun lângă masă. Datorită acestor evenimente deosebite mă și pot mișca în voie, fără să-mi mai pese de ceva. Dar de vreo două ceasuri n-am mai ascultat nici un comunicat…

— Păi ce să fie nou? căută a-și aminti profesorul. Cică s-a format un nou guvern, prezidat de generalul de corp de armată Sănătescu. S-a dat apoi un decret de amnistie, apoi un altul pentru desființarea lagărelor de concentrare…

— Cunosc toate astea. Altceva nou?

— Altceva? înălță profesorul din umeri. La amiază, Parisul a fost eliberat de forțele franceze din interior, iar guvernul lor s-a instalat din nou acolo. A fost eliberată și Marsilia… Cam asta este… Când ai venit?

— Acum o jumătate de oră.

— Și unde spui c-ai stat?

— În regiment.

— În regiment? făcu ochii mari profesorul. În care regiment?

— În Regimentul 95 infanterie…

— Ce vorbești, dom’le? Păi cum ai stat acolo? Sub ce formă? Concentrat?

La întrebările insistente ale tatălui, Mihai povesti totul, arătând cum prin bunăvoința unui caporal trăise atâtea zile în siguranță în cămăruța unei magazii de armament fără să-l știe nimeni. I se aducea hrană, avea la dispoziție un aparat de radio cu ajutorul căruia știa absolut tot ce se întâmplă în lumea largă…

— Numai ce se întâmpla aici acasă, cu mata și cu mama, nu puteam ști, încheie Mihai cu tristețe în glas.

— Am dus-o și noi greu, Mihai, zise profesorul copleșit de amărăciune. Alimente nu se găsesc, apa o aducem tocmai din vale, de la fântânile de lângă liceul Traian, apoi bombardamentele, unul după altul, percheziția de la poliție din pricina ta, declarații peste declarații, grosolăniile comisarilor… Liceul e mutat în comuna Șișești și săptămânal fac un drum sau două până acolo, atâția kilometri, ca să închei situația școlară a elevilor. Acuma vin și examenele celor care dau în particular… Ei, sunt multe greutăți, dar bine că s-a sfârșit totul. Speram în zile mai bune… Războiul ăsta a fost o mare durere pentru țara

noastră…

— Abia acum ai înțeles lucrul ăsta? se miră Mihai.

— L-am înțeles mai demult, dar l-am înțeles numai pentru mine, zise profesorul, clătinând capul a părere de rău. Puteam spune unuia și altuia ce e în inima mea? Sau altul îmi putea spune ce gândește despre tot ceea ce se petrece în jurul nostru? Știi cum sunt oamenii… E bine să fii prudent… În acești câțiva ani care au trecut, atâtea lagăre de concentrare, atâta suferință, atâtea mizerii…

— Regimul dictatorial al lui Antonescu nu ne putea aduce altceva mai bun.

— Foarte adevărat, dragul meu, foarte adevărat, întări profesorul. Dar acuma lumea răsuflă ușurată… Nemții ăștia, prin ambiția lor prostească, prusacă, ne-au adus numai necazuri. Am fost împinși într-un război pe care poate nu l-a dorit nimeni…

— Nu „poate”, ci în mod cert nu l-am dorit, zise Mihai, împreunând mâinile deasupra mesei. Aventura lui Antonescu și a celor care l-au adus la putere ne-a costat atâtea vieți omenești!

— E adevărat că a fost arestat? se arăta profesorul vădit interesat. Așa se aude… Chiar judecătorul Pintilie mi-a spus adineaori. L-a informat cumnată-sa care-i telefonistă la oficiu, cică așa se aude la București: Antonescu a fost arestat…

— Nu știu. Tot ce e posibil…

Profesorul clătină gânditor capul, apoi rămase tăcut. Îl privea pe Mihai și parcă nu-l mai recunoștea. Nu mai era cel de acum doi-trei ani în urmă. Îi plăcea, de altfel, perseverența lui, constanța în concepții, hotărârea și dârzenia pe care o dovedea în susținerea afirmațiilor ce aveau la baza lor anumite adevăruri de necontestat. Nu disperase când în discuția lor aprinsă îi poruncise să părăsească în grabă casa. Plecase ca un înfrânt și iată-l că se întorcea după atâta vreme stăpân pe sine și pe faptele sale. Desigur, băiatul avea dreptate. Numai el, prin suferințele și mizeriile îndurate, putea cunoaște grozăviile regimului lui Hitler. Își inoculase în suflet ura împotriva nemților, ură provocată de comportarea acelora în care poate crezuse în primele zile ale încorporării sale, dar care, își dăduseră mai apoi arama pe față. Dar bine că se sfârșiseră toate…

— Nu știu dacă mă înțelegi, tată, zise Mihai în cele din urmă, dar port aici în inimă o anume sete de răzbunare împotriva

tuturor celor care mi-au călcat în picioare demnitatea de om, împotriva celor care și-au bătut joc de anii mei tineri, care m-au băgat în lagăr, de unde cu mari riscuri am reușit să evadez…

— Bine, lasă-i dracului acuma! îl întrerupse profesorul, dând a scârbă din mână. Nu te mai gândi la tot ce a fost. Gândește-te la viitor.

— Tocmai că gândindu-mă la viitor nu pot uita trecutul, zise Mihai aprins, înfierbântat. Nu pot!

Tăcu, oftă din adâncul pieptului și mângâind capul lui Costeluș urmă parcă cu un alt glas:

— Mă gândesc la o posibilitate să lupt împotriva nemților, să mă răzbun pentru tot ce-au făcut din viața mea și a altora…

— Cum să lupți? se miră profesorul potrivindu-și mai bine ochelarii pe nas.

— Dacă-mi înțelegi inima, înțelegi și rostul hotărârii, zise băiatul, privind undeva, pe fereastră, afară, în noapte. Aș fi decis să lupt dar nu se vede o asemenea posibilitate. Decât numai dacă m-aș înrola voluntar în armată…

— Ce tot vorbești, măi, băiete!? protestă profesorul. Ce idei îți mai flutură prin cap? În loc să fii mulțumit că totul s-a sfârșit cu bine, că ai scăpat de primejdii, vrei acuma să te aventurezi în altele? Tu, băiete, trebuie să te gândești la viitorul tău, la situația ta. Acuma, că s-au limpezit vremurile, la toamnă să te înscrii la o facultate, vor începe cursurile universitare și trebuie să-ți faci un rost, o carieră…

— Până la toamnă mai sunt multe de făcut! zise Mihai gânditor. În primul rând să ne așezăm liniștea în țară cu arma.

— Ești obosit, măi băiete, căută a încheia discuția profesorul, vădit nemulțumit de întorsătura lucrurilor. Trebuie să mănânci ceva și apoi să te culci. Hai, Ana, pune, te rog, masa! strigă el spre odaia de alături. Uite, e aproape trecut de miezul nopții… Lasă, își prinse el fiul iară de braț, mâine sunt sigur că ai să judeci altfel lucrurile…

Peste un sfert de oră, mama aprinse încă o lampă în sufragerie și în jurul mesei se adunară toți ai casei. Lipsea numai Dana, care nu se întorsese încă din oraș.

Dana veni acasă abia pe la orele două din noapte. Chipul îi era tras, palid, iar părul despletit îi cădea în neorânduială pe umeri. Pe mâneca stângă a bluzei purta o brasardă tricoloră, iar

în mână avea un automat „Mauser”. Era însoțită de un băiețaș firav, slăbuț, îmbrăcat într-o cămașă sfâșiată și pantaloni soldățești. Fața acestuia era vânătă, brăzdată de dungi negre și răni încă nevindecate; ochiul drept umflat și buza de sus însângerată arătau că băiețașul fusese bătut zdravăn. De altfel, din câte se vedea, abia se mai ținea pe picioare.

— Ce-i cu tine, fata mea? o întrebă Ana, văzând-o intrând în sufragerie cu un necunoscut trențăros după ea. De unde vii și pe unde-ai umblat de aseară și până acuma? Și ce ai în mână? Ah, fugi cu pistolul ăsta din fața mea, că mă sperii! începu ea să strige, cuprinsă de frică. Fugi…

— Nu-ți fie teamă, o asigură Dana. Știu să umblu cu el.

— Dar cine ți l-a dat?

— Las’ că vă spun eu. Hai, Maxime, se întoarse ea, îndrăznește și treci pragul…

— Dar cine-i copilul ăsta?

— E Maxim, ucenic la „Frații Graff”. Va locui la noi…

— Cum va locui la noi? se miră mama, vădit nemulțumită de hotărârea fetei. Ce înseamnă toate astea?

— Înseamnă multe! vorbi autoritar Dana și făcând un semn lui Maxim îl pofti să se așeze pe scaun. Băiatul e membru al organizației noastre de tineret, Uniunea Tineretului Comunist. A fost arestat de poliție și schingiuit, pentru că a fost prins împărțind manifeste antifasciste… A fost eliberat azi-noapte.

— Ce-i asta… Uniunea… și cum ai mai spus? făcu ochii mari mama și, deschizând ușa, îl strigă pe profesor din odaia alăturată. Vlade dragă, ia vino încoace nițel!

Îndată se iviră în pragul odăii Vlad Gheorghiu și Mihai. Profesorul era în pijama, ținea o carte în mână, iar Mihai numai ce se bărbierise și avea încă spumă de săpun pe față.

— Ce-i, ce s-a întâmplat?

— Mihai! exclamă Dana și, lăsând automatul pe masă, se repezi și-și îmbrățișă fratele. Ai venit? Când ai venit?

Mihai se desprinse din brațele soră-si și cu palma încercă să-și șteargă urmele de săpun de pe față.

— Aseară am venit, zise el fără să-și ia privirea de pe chipul răvășit al Danei, de la brasarda tricoloră ce-o purta pe braț, de la automat…

— Și… cum a fost?

— Mai întâi spune ce-i cu tine? întreba Mihai vădit interesat de

noua postură în care-și vedea sora. Faci pe revoluționara? De unde ai arma asta?

— Îți voi răspunde îndată, pentru că acuma a trecut primejdia, băiete, vorbi Dana cu dezinvoltură și-și prinse cu exagerata cochetărie o agrafă în păr. Am ieșit cu toții la lumină. Putem să ne spunem cu glas tare tot ce avem pe inimă…

— E foarte adevărat, zise Mihai, dar spune-mi ce-i cu tricolorul pe braț? Ce faci cu automatul ăsta. Și cine-i musafirul pe care l-ai adus?

Aceleași întrebări se vedeau a stărui și pe fața profesorului ce-și potrivise mai bine ochelarii și privea cu stăruință când către Dana care mutase automatul pe-o etajeră, când către Maxim ce stătea pe scaun mai lângă ușă, cu capul plecat și mâinile vinețiii tremurânde pe genunchi.

— Ia nu-l mai priviți atâta, că n-a căzut din lună, zise Dana zeflemitor. Un băiat ca toți băieții… Stați mai bine jos, uite aici pe scaunele astea, să vă spun tot ce vă pot spune astăzi. Tu, Maxime, nu te speria, că nu se întâmplă nimic, îl asigură ea liniștitor. Părinții mei sunt oameni cumsecade, oameni de inimă, ai auzit tu de ei, cu dragoste pentru cei necăjiți. Te rog, tată, mamă și tu, Mihai, vă rog stați jos, să discutăm…

— Ce putem discuta acum, în puterea nopții? întrebă vădit enervat profesorul. Ce-mi vii aici în casă cu toți vagabonzii găsiți pe stradă și vrei să pozezi în chip de zeiță a filantropiei? De unde până unde ai devenit prietenă cu orice nespălat și coate-goale, tu fiica unui profesor cu reputație? Și ce-i cu pistolul ăsta sau ce dracu e de pe etajeră?

— Tată, te rog încetează! vorbi autoritar Dana și-l fulgeră cu o privire atât de tăioasă încât profesorul înmărmuri.

— Ceee? Se poate?

— Ți-am spus, te rog încetează! reluă Dana pe același ton aspru, neînduplecat. Totdeauna n-ai știut altceva decât să faci uz de reputația dumitale, de cartea dumitale de vizită, te-ai închis în carapacea unei așa-zise neutralități și n-ai vrut să vezi – dincolo de lentilele ochelarilor – realitatea asta absurdă. Asta e! Mă doare că fac asemenea constatări, dar făcându-le acum simt că mă ușurez, că prea mult am ținut în mine veninul unei revolte ce trebuia tăinuită!

— Dana, se poate? o luă mama de braț, căutând să-i vorbească cu glasul blând liniștit.

— Lasă-mă mamă, am și eu necazurile mele, ce știi dumneata? nu se domoli ea. Știi bine că-l iubesc foarte mult pe tata, e un om capabil, inteligent, îl apreciez pentru erudiția lui, dar nu-i pot înțelege purtarea, atitudinea, lipsa asta de orientare politică. Cum s-a comportat cu Mihai? Aproape că l-a alungat din casă. Se poate așa ceva? Știți cât l-am așteptat! Noroc că s-au găsit oameni de inimă să-l adăpostească. Altfel ce se întâmpla? Tot tata ne-a învățat să-i stimăm pe semenii noștri, să nu facem deosebire de stare socială. Și acuma? Uite, nu-i place prietenia mea cu acest băiețaș...

— Eu te-am crescut și am căutat să-ți dau altfel de educație, fata mea, zise profesorul ștergându-și cu o batistă lentilele ochelarilor. Văd însă că te-ai îndepărtat de preceptele mele... Regret că trebuie să constat acest lucru, dar...

— Nu m-am îndepărtat de loc, tată! îi tăie vorba Dana, dimpotrivă, sunt pe linia preceptelor dumitale. Așa cum îți spunea și Mihai. Iată, dumneata ne-ai învățat să iubim adevărul, oamenii, să urâm nedreptatea, să fim cinstiți... Și dumneata iubești oamenii. Cum poți atunci pune problema unei diferențieri între starea mea socială, că am avut să zic așa norocul să fiu fata unui profesor, și a acestui micuț orfan care și-a pus în pericol viața pentru un viitor care să aducă numai fericire oamenilor?

— Despre ce viitor e vorba? Despre ce fericire?

— Tată, cred că Dana are perfectă dreptate, intră în vorbă și Mihai, privindu-l cu bunătate pe Maxim. Din unele puncte de vedere, e explicabilă atitudinea dumitale, dar trebuie să fii înțelegător și să accepți unele situații firești în împrejurările pe care le trăim. Dana ne-a invitat să-i dăm puțină ascultare întrucât are să ne facă unele destăinuiri... Așa că... Fii calm și...

— Ce sunt aceste enigmatice invitații? întrebă enervat profesorul. Să ne spună mai direct ce are de spus și gata. Crezi că acum la miezul nopții avem timp de consilii în care să pălăvrăgim vrute și nevrute?

— Te rog, tată, ia loc, stărui Dana și ducându-se la Vlad îl prinse de braț și, mai cu voie, mai fără voie, reuși până la urmă să-l așeze pe un scaun. Ți-am spus, eu te stimez și te prețuiesc. Și dumneata, mamă... Uite că Mihai m-a ascultat din capul locului... Maxim, băiatule, dă-te și tu mai aproape...

Dar Maxim clătină capul a refuz și rămase acolo pe scaun,

lângă ușă, cu privirea plecată, cu mâinile pe genunchi, răsuflând din greu, răvășit și însângerat, așa cum scăpase în după-amiaza aceea din mâinile comisarului-ajutor Anghelescu. După o clipă își șterse nasul cu mâneca cămășii și dădu să se ridice.

— Ce-i, unde pleci? îl întrebă speriată Dana.

— Nu vreau să vă supăr... zise el cu glas stins și privirea tot plecată. Oi găsi e un adăpost.

— Stai pe scaun, măi puștiule și lasă, nu te neliniști, îl opri Mihai.

— Maxim, te rog să stai jos! îi porunci și Dana și el se supuse cuminte, fără să înalțe privirea. Apoi se așează și ea pe un scaun, împreună mâinile deasupra mesei și după ce-și privi pe rând părinții, pe Mihai, zise cu un aer grav, ce înlătura orice posibilitate de interpretare echivocă:

— Dragii mei, n-ați știut până acum și nici nu era cazul să știți, deoarece situația nu-mi permitea să vă aduc la cunoștință...

— ???

— Să vă aduc la cunoștință că sunt membră a Uniunii Tineretului Comunist, în organizația din acest oraș, iar el, se întoarse către Maxim, este un tovarăș de-al meu de organizație... Suntem în formațiunile de luptă patriotice. Am primit după cum vedeți arme. De aseară facem de gardă la toate instituțiile din oraș. Eu sunt la poștă...

— Ce spui, ce spui? sări profesorul cu ochii holbați sub lentilele ochelarilor, gata parcă să-i sară din orbite. Explică-te mai limpede...

— Cred că am vorbit destul de limpede, reluă Dana cu aceeași dezinvoltură și siguranță în glas. Sunt membră a Uniunii Tineretului Comunist...

Mihai își privi tatăl cu mirare, o privi apoi pe Dana, pe maică-sa, în timp ce profesorul, rămas năuc la cele auzite, n-avea astâmpăr pe scaun și, nervos, răsucea mereu un nasture de la pijama gata să-l rupă. Chipul mamei se întunecase pe dată, neliniștit și în același timp aprins, ca de o febră continuă.

— Ce-i asta – Uniunea Tineretului Comunist? întrebă după o clipă de ezitare profesorul.

— Există în țara noastră un Partid Comunist, vorbi Dana în chip profesoral. Un partid al muncitorilor din România, care până astăzi a fost în ilegalitate.

— Da, cunosc, vorbi moale tatăl. Cei cu procesul de la Craiova, pentru greva din București, de la Grivița, pe vremuri…

— Întocmai, aprobă Dana. Acest partid, reluă ea, are și o organizație de tineret. Rezerva de mâine a partidului. Viitorii membri de partid în marea familie a comuniștilor.

În odaie se așternu o tăcere de gheață. Se auzea numai cum bate pendula rar și statornic în perete, iar afară, în curte, tanti Emilia, instalată în șezlongul ei de totdeauna fredona nedeslușit un cântec, mai mult lălăind cuvintele în demența ei.

— Și de când faci tu parte din organizația asta? întrebă într-un târziu profesorul cu glasul stins, fără să-și fi revenit din starea aceea de uluială de la început.

— Din primăvară, zise Dana, cu oarecare semeție. Am activat în ilegalitate. Acum Partidul Comunist și-a cucerit dreptul să activeze la lumină. În legalitate… Este cel mai important partid din țară, cel mai popular, cel mai iubit de muncitori… Partidul care a adus pe primul plan evenimentele de aseară, care a mobilizat și mobilizează forțele pentru lupta împotriva fasciștilor aflați încă în țară. De aseară cred că vă e cunoscut faptul că țara noastră se află în război cu Germania lui Hitler, alături de Uniunea Sovietică… Nu știați? Ce vă uitați așa la mine? A fost și un comunicat la radio…

Profesorul era de-a dreptul uluit de cele auzite. La fel Ana căreia parcă îi luase cineva glasul. Stătea mută, cu fața împietrită de mirare, cu mâinile în poală, fără să știe ce să mai creadă.

— Va să zică suntem în stare de război cu Germania? reflectă Mihai, căruia nu i se păreau surprinzătoare știrile aduse de sora sa, în afară de faptul că activase în organizația tineretului comunist. E bine că ne batem cu ei, reflectă el. Avem posibilitatea să încheiem anumite socoteli…

În odaie se așternu din nou liniștea. Maxim stătea pe scaun lângă ușă, cu fruntea plecată, parcă vinovat de ceva, străin și îngândurat, frământându-și mâinile pe ale căror încheieturi se vedeau urme vinețiii rămase de la cătușele de fier ce le purtase atâta vreme. Profesorul începu a-și șterge din nou, poate pentru a suta oară, lentilele ochelarilor, așa numai ca să facă ceva, în timp ce se gândea la uluitoarele vești aduse de Dana. Ana aduna mereu cu dosul palmei de pe fața de masă niște firimituri imaginare, fără să-l privească, iar Mihai zâmbea complice soră-

si, mulțumit că o știa astfel, pe un drum pe care poate îl căutase și el dar încă nu-l aflase la timp.

— Și acum, continuă Dana, întorcându-se către micuțul Maxim, să vă spun ce e cu băiatul acesta, tovarăș cu mine de organizație. A fost prins pe când lipea pe ziduri și pe geamurile vitrinelor manifeste de-ale organizației noastre, a fost bătut la poliție, schingiuit și uitați-l în ce hal a ajuns. Aproape că nici nu mai poate vorbi. Acuma, în urma decretului de amnistie pe care l-a dat noul guvern, l-am eliberat de la poliție. Dar ce-am pățit cu cei de acolo! Închipuiți-vă, știau de decret dar nu, și nu, că nu pot lua nici o măsură până nu vine comisarul șef Alboiu. Mai ales roșcovanul ăla care a fost aici la percheziție, a început să țipe la noi, la uteciștii care am fost să-l eliberăm pe Maxim. Dar când Romică, ăsta-i un băiat voinic, boxer, și-a băgat o dată capu-n pieptul lui și i-a mai plimbat și automatul pe sub nas făcându-l „coadă de topor” a lui Antonescu și câte și mai câte, pe dată s-a muiat și l-a lăsat liber pe Maxim. Ei, și la ședința de astă seară a organizației noastre, am primit sarcina să-l iau eu în grijă, să se întremeze, până ce își va face și el, în vremurile astea, un rost în viață…

— N-ai părinți, măi băiete? îl întrebă profesorul pe Maxim.

— N-am domnule, răspunse moale Maxim, abia vorbind, cu buza umflată, însângerată. Tata a fost hamal în port și a murit pe front, iar mama a fost spălătoreasă și a murit în noaptea de 4 aprilie, atunci, la primul bombardament…

— O femeie slăbuță, firavă, cu o șuviță de păr alb în creștetul capului? întrebă vădit interesată Ana, privindu-l cu bunătate pe Maxim. Care a murit în parcul din fața primăriei?

— Da, doamnă, aceea…

— O cunosc, Vlade, se adresă ea soțului ei, cu o undă de lumină pe chip. Ne-a spălat astă-primăvară de două ori la rând rufele. Femeia aceea cu cârpă neagră pe cap care plângea că-i lipsită de ajutor, că i-a murit bărbatul…

— A, da, își aminti profesorul. Cea care spunea că are un copil și vrea să-l bage la școala profesionala de la Atelierele C.F.R.? Și m-a rugat să intervin pentru el…

— Da, da, aceea. Uite, e mama băiatului.

— Tu vroiai să intri ucenic la gară, măi băiete? îl întrebă profesorul pe Maxim.

— Eu, domnule… Dar dacă a murit și mama…

Băiatul stătea cu fruntea tot plecată, stingherit și neliniștit, fără să îndrăznească să ridice privirea.

— Și unde ai trăit tu până acuma?

— La domnii Graff, răspunse Maxim fără să ridice privirea. Dimineața vindeam covrigi, după-masă la corvoadă prin brutărie sau la casa dumnealor. Seara dormeam pe niște saci în cocătorie…

— Și cum te-a prins poliția? Ce-a avut cu tine?

— V-a spus domnișoara Lila…

— Care domnișoara Lila?

— Dumneaei, fata dumneavoastră.

— O cheamă Dana, măi băiete.

— Așa? se miră Maxim. Noi uteciștii îi spuneam Lila…

— Da, am avut nume conspirativ, găsi nimerit să explice Dana, văzând mirarea de pe chipul părinților săi și al lui Mihai. Tocmai pentru a nu fi descoperiți de poliție în cazul că unul dintre noi ar fi căzut pe mâna vreunui agent.

Discuția se prelungi până către ziuă și abia acum profesorul își putu explica unele atitudini „refractare” ale fiicei sale, unele comportări „ciudate” ale ei ca și aversiunea ce o avea față de profesoara de limba germană, Lizzi Hintz. Dar discuțiile în contradictoriu ce-i scoteau uneori din sărite pe Vlad Gheorghiu? Unele ieșiri ale ei, ce vădeau anumite concepții politice…

Într-un târziu, când pendula din perete bătu ora patru spre dimineață, profesorul zise:

— Fata mea, crede-mă, nu prea sunt mulțumit că te-ai înscris și ai activat într-o asemenea organizație. Dintr-o clipă într-alta îți puteai primejdui viața. Dar dacă faptele sunt consumate și rezultatul este acesta care este, n-am ce face! Cum îți așterni, așa vei dormi…

— Cred că și-a așternut destul de bine, tată, intră în vorbă Mihai. Un asemenea așternut am să-mi caut și eu cât de curând. Văd că mă privești cam ciudat dar mă poți privi oricât, nu mă interesează. Dacă m-ai înțelege și ai judeca lucrurile mai profund, ai vedea că am perfectă dreptate.

— Aș vrea să te înțeleg, dar nu pot, mărturisi rece profesorul, înălțând din umeri. Iartă-mă, dar nu pot.

— Vezi dumneata, tată, noi suntem oameni cu vederi deosebite, zise Mihai cu un glas egal, liniștit. Până cu un an în urmă, aș putea spune că le-am avut la fel. Însă realitatea, cruda

realitate pe care am întâlnit-o în țara lui Hitler, m-a făcut să înțeleg pe deplin lupta oamenilor împotriva regimului fascist. De altfel, lucrurile acestea ți le-am mai spus eu dumitale, atunci când am venit din pribegia prizonieratului. Am avut unele prejudecăți, așa cum încă le mai ai dumneata, dar viața m-a învățat să-mi limpezesc orizontul înțelegerilor. În țara fascismului am învățat să-i urăsc pe fasciști. Iar în țara noastră am învățat să-i iubesc pe oamenii vremurilor noi, pe comuniști. Un comunist a făcut ceea ce n-a putut, sau mai bine zis n-a vrut, să facă tatăl pentru fiul său: m-a adăpostit și m-a apărat de primejdia arestării. Înțelegi ce înseamnă lucrul acesta pentru conștiința mea, pentru noua mea conștiință? De aceea am să mă străduiesc ca în scurt timp să fiu și eu alături de Dana. Îți spun sincer, tată, auzindu-i destăinuirea, am rămas deodată mirat că face parte din rândurile comuniștilor, dar în același timp m-am bucurat că iată, am o soră care a găsit drumul pe care poate l-am căutat și eu în închipuirea mea…

— Treaba voastră, zise profesorul, ridicându-se de la masă. Sunteți mari, aveți minte destulă, slavă domnului și puteți să răspundeți de faptele voastre. Dar să vă spun drept, mie unul, personal, nu mi-a plăcut niciodată politica, mai ales când ea comportă și anumite riscuri. Nu m-am băgat, mi-am văzut de treburile mele… Ce mai, acum vorbesc în zadar, faptele sunt consumate. Ana, se adresă el soției, dă-i te rog băiețașului să mănânce ceva și aranjați-i și lui undeva să se culce. Ce-o mai fi om vedea…

Toți ai casei s-au culcat. Chiar și tanti Emilia a adormit afară, sub ramurile dese ale pomului, în șezlong, cu bărbia sprijinită în piept, cu părul pe ochi, așa cum o prinsese somnul.

32

În seara de 23 august, locotenent-colonelul Hans von Klausing, șeful comandamentului german din oraș, se afla la locuința sa particulară din strada Decebal. Stătea afară pe o terasă largă, acoperită cu plăci de marmură, înconjurată de trandafiri cățărători, într-un fotoliu din pai de orez, numai în pijama și își sorbea liniștit obișnuita cafea de după-amiază. În fața lui, pe un alt fotoliu, se afla domnișoara Lizzi Hintz, veselă și surâzătoare, îmbrăcată cu o bluză ușoară de mătase și o fustă înflorată, exagerat de înfoiată, ca o parașută în cădere. Sorbea din ceașca de cafea și-l privea admirativ pe logodnicul ei care cu câteva clipe înainte îi povestise niște întâmplări extraordinare de la o vânătoare de pantere în sudul Africii, la care fusese împreună cu tatăl său cu aproape cincisprezece ani în urmă.

— Pantera, draga mea, continuă Klausing discuția începută, este un animal sălbatic, foarte periculos. Trebuie să știi cum să o ochești, altfel, rănită, însă nu îndeajuns de bine, se repede și te sfâșie în bucăți...

— Nu-ți era frică, dragul meu? întrebă Lizi, privindu-l galeș cu ochii săi miopi prin lentilele ochelarilor. Vai, dar cred că n-aș fi putut face nici un pas prin jungla aceea...

— Frică? pufni pe nări Klausing și cu un gest elegant scutură scrumul țigării pe marginea farfurioarei de cafea. De ce să-mi fi fost frică? Dacă e să fiu sincer, mi-e mai frică de perfidia oamenilor, decât de răzbunarea animalelor.

— Mda, așa este, aprobă fără rezerve Lizzi.

— Știi ce făceam câteodată în Africa? urmă Klausing plin de sine, pe un ton grandilocvent. Vânam și gazele.

— Gazele?

— Da, gazele. Au un mers felin, grațios... Puneam servitorii, le prindeau de vii și apoi ca să mă distrez, le împungeam cu niște săgeți înroșite în foc, până ce-și dădeau sfârșitul... Ah, e un spectacol splendid să vezi chinurile unei asemenea gazele în țepușa de fier înroșit până la topire! Spasmele acelea au în ele ceva sublim, degajă o anume dăruire morții care se lasă așteptată, prea mult așteptată... D-apoi privirea gazelei! Ochii i se sting cu încetul, pleoapele îi cad ușor în zvâcniri moi, scurte, mă rog, nu-ți pot descrie prin cuvinte, e ceva fantastic! Tata a filmat câteva zeci de metri de peliculă, o am acasă în Germania,

am să-ți fac proiecția când vom merge acolo.

— Când vom merge, Hans?

— Cât de curând, draga mea. Cât de curând. Locuim într-o regiune minunată, de un pitoresc fermecător. Stăm la ferma de vaci a tatei, în acel peisaj încântător, sau dacă vrei la Berlin, ori la o soră a tatei la München... Mă rog, peste tot ești bine primită... Dar servește-te, te rog, se răcește cafeaua...

Lizzi Hintz luă ceșcuța de pe masă și începu să soarbă cafeaua cu încetul.

— Ah, e încă fierbinte! exclamă ea.

— Așa e bună... surâse Klausing, mângâind ușor mâna logodnicei sale. La noi în Germania există o zicală, după mine destul de reușită în privința cafelei.

— Daa? Ce zicală?

— Cafeaua trebuie să fie fierbinte ca iadul, neagră ca diavolul, curată ca un înger și dulce ca iubirea. Frumos nu?

— Foarte frumos! întări Lizzi. Dulce ca iubirea noastră aș fi adăugat eu...

— Fie „ca iubirea noastră”, cum spui tu, fu de acord el și, apropiindu-și fotoliul de cel al profesoarei de germană, o sărută ușor pe frunte, apoi pe gât și pe buze.

Se simțea fericit Klausing. Încă din primul ceas al sosirii sale în acest oraș, i se oferise prilejul de a fi îndrăgostit de fiica ceasornicarului Peter Hintz. Cunoscuse multe femei, prin diferite localități din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, pe unde îl purtase serviciul său de comandament, dar nicăieri nu găsise această corespondență intimă a sentimentelor, această afecțiune reciprocă, așa cum o aflase cu Lizzi, afecțiune ce i se părea fără egal. Încă din prima seară ea îi cedase și acest act îl considera pecetluirea dragostei ce se statornicise între ei în mod trainic, pentru totdeauna. Aflase după câteva zile că prin jurul ceasornicăriei lui Peter Hintz se mai învârtiseră prin toamnă și niște aviatori italieni, că într-o noapte, după ce Lizzi petrecuse cu ei la restaurantul Teatrului până spre ziuă, au găsit-o paznicii de serviciu beată, numai în furou, dormind pe o bancă în grădina publică, dar Hans considera că totul era numai o calomnie ordinară, o clevetire lipsită de temei, așa cum se întâmplă uneori la adresa femeilor frumoase, înjosiri propagate fie de femeile ce nu sunt băgate în seamă de către bărbați, la mijloc fiind deci gelozia, fie de bărbații care, din lipsă de

posibilități de a fi în grația femeilor, născocesc pe seama lor fel și fel de istorioare voit adevărate. Pentru el, Lizzi rămânea prima, și cea mai mare iubire a sa!

Încetul cu încetul se lăsă amurgul. Umbre violete învăluiau ca într-o mantie de mătase transparentă peisajul mizer al orașului bombardat. Casele, pe jumătate dărâmate, cu ziduri negre, ciuntite, pomii sfârtecați, cu ramurile frânte, căzute, stâlpii de telegraf îndoiți, cu firele rupte și încâlcite în juru-le, totul se topea într-o culoare sumbră, tot mai întunecată și tristă. Într-un târziu, Hans o luă pe Lizzi pe genunchi și începu a-i mângâia sânii, fredonând încet o melodie din filmul „Un vals cu tine”, în care juca celebra actriță germană Lizzi Waldmüller…

— E un cântec minunat, șopti încântată domnișoara Hintz.

— Am văzut filmul la cinematograful Casandra, în București, lămuri Hans. Numele actriței noastre îți seamănă. Și la chip semeni puțin cu ea. Numai că ea nu poartă ochelari. Dar ori de câte ori aud cântecul, îmi amintesc de tine…

Klausing o sărută din nou și Lizzi cuprinsă de o dulce reverie căzu în extaz cu capul pe umărul iubitului ei. Îi simțea bătăile inimii, răsuflarea tot mai precipitată și adâncă, tremurul nervos al mâinilor care o cuprinseseră de după mijloc cu o anume tandrețe. Stătu așa nemișcată multă vreme, în răcoarea serii, privind clipirea stelelor pe bolta întunecată a cerului, fără să scoată un cuvânt, cu grijă să nu strice acest tablou intim ce i se părea total deosebit. Era fericită; zilele pe care le petrecuse alături de Hans i se păreau de aur, calde, fermecătoare… Clipele acestea de plăcută desfătare – o, de-ar fi cât mai multe! – o reconfortau sufletește, îi dădeau o anume relaxare fizică. Când va veni oare ceasul plecării ei definitive în Germania? Să se știe stabilită acolo odată pentru totdeauna, într-un oraș, fie el Berlin, München sau oricare altul, împreună cu Hans și cu tatăl ei, să scape de insinuările și privirile batjocoritoare ale unora dintre profesoare care o bârfeau în ascuns sau îi făceau apropouri, uneori mai vagi, alteori destul de evidente, că e amanta ofițerului german. Constatase, însă, că de câteva zile Hans își pierduse din voioșia de altădată, era tot supărat, cu chipul încruntat, nervos, neliniștit și repezit în gesturi. Nu puteai să-i adresezi un cuvânt, că-i sărea țandăra din te miri ce. Dar, în după-amiaza aceea, parcă se ivise un soare strălucitor printr-o spărtură de nori negri. Hans redevenise omul vesel, bine dispus

de altădată… Curtenitor, amabil, drăgăstos și plin de gingășie. Cel puțin așa aprecia Lizzi. A invitat-o, și ea, firește, a acceptat să facă o scurtă plimbare cu Mercedesul în afara orașului. Au pornit pe șoseaua asfaltată de pe malul Dunării până la insula Ada-Kaleh, și acum, pe seară, s-au întors și s-au instalat pe terasă. „Spune, Hans, l-a întrebat pe drum, constatând că e în bună dispoziție, de ce-ai fost supărat până acum? Nu cumva eu sau tata…” „O, draga mea, ce-ți trece prin cap? protestase Hans zâmbind în timp ce ținea cu o anumită eleganță volanul mașinii, privind drumul înainte. Supărările mele au fost de altă natură… Ești neîncrezătoare, dar ți-o jur că au fost de altă natură…” Și spre a-și convinge iubita că acesta era adevărul și nu altul, i-a mărturisit că totul se datorează unor cauze strict militare sau profesionale mai bine zis. De duminică dimineața, când sovieticii au dezlănțuit marea ofensivă pe frontul din Moldova, parcă i-a vârât cineva un cuțit în inimă. Trei zile a fost ca și paralizat, nu știa ce să mai facă, simțea că înnebunește dintr-o clipă într-alta de supărare. Dar azi, pe la vremea prânzului, s-a întâlnit cu domnul Prange, șeful agenției fluviale germane DDSG din port abia întors din Germania și care i-a adus o veste de-a dreptul senzațională: în curând, armata führerului va pune în aplicare o nouă armă secretă, cu efect extraordinar. „Și, atunci draga mea, toate ofensivele astea rapide ale rușilor nu mai fac doi bani. Vor fi opriți și dați peste cap într-o fracțiune de secundă. Mai mult! Armatele germane se vor întoarce biruitoare de astă dată, cucerind chiar Moscova și Londra! Îți dai seama ce armă e aceasta? Ceva uluitor, nemaipomenit!”

Acum Hans era în aceeași stare de bună dispoziție și-și săruta mereu iubita, mângâindu-i fruntea părul, sânii…

— O, Lizzi, Lizzi! spuse el patetic. Ești un adevărat elixir pentru mine. Știi ce? Nu vrei să bem câte-un pahar de vin? Sunt obosit de pe drum, credeam că mă reconfortează cafeaua, dar, dimpotrivă…

— Cum vrei tu…

— Am un vin grozav, draga mea. Mi l-a procurat primarul din podgoriile Corcova, proprietatea unui anume principe Anton Bibescu. Am și trimis trei sute de sticle în Germania…

— Da, am auzit și eu că e un vin bun.

— Rudi! strigă Klausing spre ușa verandei. Rudi!

După câteva clipe, apăru pe terasă un soldat neamț înalt,

deșirat, cu o față prelungă și sprâncene alburii, ce purta pe dinainte un șorț alb, semn că venea de la bucătărie.

— Ce făceai, Rudi? îl întrebă binevoitor Klausing.

— Spălam vasele, Herr oberstleutnant.

— Adu-mi trei sticle de vin din acela adus de domnul primar…

— O, e mult, dragul meu, protestă Lizzi.

— Nu, nu e mult, interveni Klausing. Am plăcerea să beau cu tine. E un vin bun, admirabil. Ai să-l savurezi cu plăcere… Rudi, executarea!

Soldatul salută cu mâna la bonetă și dispăru după ușa verandei. În mai puțin de trei minute se înapoie cu sticlele în brațe și două pahare pe care le puse cu multă grijă pe masa din pai de orez.

— Cafea mai servește, Herr oberstleutnant? întrebă el atent, adunând căștile și farfuriile de pe masă.

— Deocamdată nu. Du-te și vezi-ți de treabă.

— Herr oberstleutnant și doamna servesc astă-seară masa acasă sau la restaurant?

Klausing o privi o clipă întrebător pe Lizzi și ea, cu o naivitate copilărească ridică din umeri, dând a înțelege că nu știe ce să răspundă. Cum hotărăște el, Hans…

— Pregătește niște șnițele, pentru orice eventualitate, ordonă Klausing soldatului.

— Am înțeles, Herr oberstleutnant.

Puțin după orele zece din noapte, Klausing era cherchelit de-a binelea. Sub masa din pai de orez zăceau răsturnate cinci sticle de vin goale, iar cea de a șasea pe jumătate goală o ținea în brațe domnișoara Lizzi, împotrivindu-se s-o mai dea iubitului ei.

— Nu, Hans, ajunge dragul meu, vorbea ea împleticindu-și limba, cu privirea molatică, prostită și părul răvășit, despletit, căzut pe frunte. Ajunge… Ajunge…

— *Nein!* protesta Hans bâjbâind cu mâna prin întuneric peste masă, să apuce sticla. Vreau să… mai… beau… Ei, ai dracului românii ăștia, ce vinuri au ei! Îți toarnă nectar în inimă și plumb în picioare. Dă-mi sticla… Lizzi Waldmüller, tu auzi? Dă-mi sticla…

Ea începu să râdă de neputința lui de a-i prinde mâna și el enervat se ridică peste masă, lovi cu cotul și sparse un pahar făcându-l cioburi, după care vru să plece dar nu-l mai țineau picioarele și se prăbuși greoi în fotoliul din pai. Pentru a-l liniști,

Lizzi se ridică, veni lângă el cu sticla ascunsă la spate și-l sărută fugar pe frunte, țuguindu-și buzele și maimuțărindu-se ca un copil răsfățat.

— Gata, dragul meu, acuma la culcare…

— Vrei tu?

— Da…

Se aplecă asupră-i să-l mai sărute o dată, dar în clipa aceea se auzi telefonul sunând strident în holul casei. Peste un minut, ordonanța apăru în ușa verandei.

— Ce-i, Rudi? întrebă cu glas moale, bâlbâit, Klausing.

— Herr oberstleutnant este poftit la telefon.

— Cine mă cheamă, Herr Rudi acum, la ora asta? Cine mă deranjează când…

— Herr Prange, șeful agenției fluviale germane.

— A, Herr Prange?… Bine, viu… Afurisit porc bătrân și Prange ăsta… un afacerist… Ei, Herr Prange ce m-ai bucurat tu azi-dimineață… cu… secretul… aia… arma… secretă… Stai să te invit la un pahar de vin… Vin de Corcova… Cor-co-va… Lizzi dragă, așteaptă-mă puțin… Vin imediat…

Ajutat de ordonanță, Klausing se ridică încet, cu greutate din fotoliul de pai și târându-și papucii de piele, plecă mai mult clătinându-se, către ușa holului pe care Rudi se grăbise s-o deschidă cât mai larg.

Rămasă singură, Lizzi scoase pieptenul din geantă și începu să-și aranjeze părul. Era amețită, simțea că totul se învârte cu ea și o ușoară amăreală îi stăruia în gură, venind parcă din adâncul stomacului. O dată cu lăsarea nopții răcoarea se întărise tot mai mult. Frisoane îi lunecară deodată pe șira spinării. Se scutură, apoi zgribulindu-se, își frecă brațele, umerii cu palmele, să se mai încălzească. Privi ceasul de la mână: era aproape zece și jumătate. Destul de târziu. Și era atâta beznă în tot orașul acela cu miros de lemn ars și funingine, că desigur, dacă s-ar fi aflat singură pe stradă, s-ar fi înfricoșat. Și răcoarea o pătrundea parcă tot mai mult. Luă sticla, își mai puse un pahar de vin și dintr-o singură suflare îl dădu peste cap. Se cutremură ca de-un fior, dar simți cum un șuvoi cald îi străbătu o clipă tot corpul. Vru să ascundă sticla, dar rămase cu ea în mână ascultând. Din casă răzbăteau până pe terasă strigătele lui Hans. Ce să se fi întâmplat oare? Cine l-a supărat? Ordonanța? Țipa cât îl ținea gura, răgușit, înecându-se și tușind gata parcă

să-și verse plămânii. Se răstea la cineva. Acel cineva se vede treaba că nu-i dădea voie să vorbească dar el protesta cu vehemență și până la urmă începu să înjure murdar, întocmai ca un bețivan de rând. Trânti ceva, pesemne un pahar sau o cană de sticlă, se auziră cioburi căzând și, după o clipă, năvăli pe terasă cu fața congestionată, aprinsă, trezit dintr-o dată din aburul băuturii. Se trânti în fotoliul de pai și-și prinse capul în palme, plecându-și fruntea ca un înfrânt.

— Ce este? Ce s-a întâmplat, dragul meu? întrebă Lizzi speriată, venind lângă el, și căutând să-i dea la o parte mâna de pe frunte. Ce e cu tine? Cine te-a supărat și de ce? Ți-e rău? Ești cu totul schimbat...

— Niște porci! decretă el vânturându-și mâna în aer, de parcă ar fi vrut să lovească pe cineva. Canalii!

Avea glasul sugrumat, răgușit, aspru, de tinichea zornăitoare.

— Bandiții! Ei, de știam eu că lucrurile iau o asemenea întorsătură...

Clătină din cap amenințător, grav, neînduplecat. Fața răvășită de băutură i se crispase ca de o mare durere. Ochii verzi îi scăpărau aprinși de mânie. Mâinile îi tremurau ușor pe brațele fotoliului.

— Porcii! Valahii ăștia nesuferiți...

— Ce-i dragă, ce s-a întâmplat? Spune-mi, te rog, și mie, insistă Lizzi și trăgându-și fotoliul aproape, se așează lângă Klausing. E ceva grav la mijloc?

— Mareșalul Antonescu și guvernul lui au fost doborâți de la putere. Alianța cu noi, vax! Ba mai mult, se pare că noul guvern ne-a declarat război...

— Cuuum? făcu Lizzi, și ochii i se măriră de spaimă. E posibil așa ceva? Dar cum s-a întâmplat? Cine ți-a spus?

— Mi-a telefonat Prange să ascult repede la radio cuvântarea regelui României. N-am prins-o decât la jumătate când vorbea de dictatura lui Antonescu care a încetat, sau a luat sfârșit, așa ceva. De fapt nici n-am înțeles prea bine ce tot gângăvea bâlbâitul ăla încoronat... Ei, să-l ia dracu! Am închis aparatul și am încercat să vorbesc repede cu Bucureștiul, cu comandamentul sau cu legația, la telefon.

— Ei, și? Ai vorbit?

— Pe dracu! dădu supărat din mână Klausing. Centralista orașului îmi spune că ambele numere nu răspund la apel, iar

prin firul nostru mi-a fost imposibil să obțin legătura. Subofițerul de serviciu raportează că de asemenea numerele noastre nu răspund.

— O fi vreun deranjament pe fir.

— Poate și mai rău! își dădu cu părerea Klausing. Dată fiind situația asta – românii au trecut de partea rușilor – cred că ne-au tăiat toate legăturile telefonice!

— Și ce-o sa facem acuma? întrebă îngrijorată Lizzi, palida și speriată, cuprinsă parcă, de febră. Ce-o să se întâmple, Hans?

Klausing își cuprinse iar fruntea în palme și rămase tăcut, gânditor, cu capul plecat. Stătu așa câteva minute, fără să scoată un cuvânt, după care deodată, cuprins de-o furie isterică, luă un pahar de pe masă și dădu cu el în marmura terasei. Se ridică apoi în picioare și răcni:

— Rudi!

Într-o clipă, soldatul se ivi în capul terasei, și, rămase în așteptare, smerit, în poziție de drepți.

— Pregătește-mi uniforma, plec la comandament. Mașina duce pe domnișoara acasă și apoi vine să mă ia numaidecât!

— Am înțeles, Herr oberstleutnant.

Ordonanța se răsuci pe călcâie ca o sfârlează și dispăru în casă.

Hans o prinse pe Lizzi de mână și, apropiind-o de el, îi șopti pe un ton calm, liniștit:

— Nu te îngrijora, draga mea. Mi-a venit în minte un plan, grozav. După ce voi sfârși treaba la comandament, trec pe la tine…

— Nu mă culc, te aștept…

— Te rog chiar.

— Sunt neliniștită, mi-e teamă…

— Nici o grijă, Lizzi. Vom pleca din acest oraș. În mod sigur vom pleca. Dar nu înainte de a mă răzbuna. Mă voi răzbuna și încă cumplit de tot…

— Poate că aranjezi ceva cu primarul, știu că-ți poartă respect, o anumită prietenie…

— Nu mai cred nici în dumnezeu! Singurul nostru dumnezeu e Führerul!

33

Chiar în noaptea aceea, Klausing convocă la sediul comandamentului său de pe bulevardul Carol pe principalii săi colaboratori, ca să le aducă la cunoștință ordinele superioare. Un căpitan pe nume Otto Willke, mic și slăbuț, cu fața suptă, cadaverică, înlocuitorul său la comandă, alți doi ofițeri de diferite grade și cincisprezece subofițeri, printre care și translatorul Weber, stăteau în jurul mesei, gravi, încordați, fiind gata să-l asculte pe comandantul lor ce se arăta foarte agitat, nervos, repezit...

— Cred că ați aflat, camarazi, situația nou creată în raporturile noastre cu România, începu Klausing, cu glas scăzut, ușor tremurat, așezându-se în capul mesei. Guvernul mareșalului Antonescu, credincios Führerului, a fost doborât de la putere, iar România a denunțat alianța cu noi...

Ofițerii și subofițerii încremeniră și mai mult în pozițiile lor rigide, iar fețele lor grave deveniră deodată livide, ca de ceară.

— Camarazi, continuă Klausing cu același glas scăzut, egal, nu trebuie să ne pierdem capul. Am primit ordin, minți el, să nu părăsim orașul ca niște înfrânți. Victorioși am colindat Europa de la un capăt la altul, victorioși trebuie să plecăm și de aici. Pentru aceasta am întocmit un plan de acțiune care chiar în noaptea asta trebuie pus în aplicare. Vă rog să fiți numai ochi și urechi și să vă notați fiecare misiunea ce-i revine. Mâine dimineață veți raporta de executare...

Și, urmărind o hârtie ce o avea în față, Klausing lămuri subalternilor săi ce trebuie să facă fiecare. Se vor mina, folosind mine cu explozie întârziată, cele mai importante puncte ale orașului: atelierele C.F.R., atelierele Șantierului naval, spitalul din grădina publică, clădirea teatrului, primăria, prefectura, castelul de apă, uzina electrică, calea ferată în cinci locuri pe o porțiune de doi kilometri, triajul, clădirea gării, casa telefoanelor. Sub motivul unor patrule germane de control, care merg în misiune din loc în loc, echipe formate din câte un ofițer și doi subofițeri vor pătrunde în locurile sus-amintite, vor instala minele și vor pleca imediat, fără a da ceva de bănuit... Asta e tot!

Încântat și oarecum liniștit de cele ordonate, Klausing se ridică grav și fără să mai spună vreun cuvânt, părăsi clădirea

comandamentului la ora două după miezul nopții în Mercedesul său albastru care-l duse direct la locuința sa din strada Decebal.

Fără măcar să-și scoată cascheta de pe cap, se trânti în fotoliul de pai de pe terasă, comandă ordonanței o sticlă de coniac și bău singur, până spre zori, cu gândul să uite tot, absolut tot ce-i provocase cumplita surescitare.

Când se făcu ziuă, ordonanța îl găsi tot afară în fotoliu, dormind cu capul pe masă, iar doi pași mai încolo, într-o mică băltoacă rămasă de cu seară de la stropitul florilor, cascheta înaltă, cu vulturul cusut în fir de argint zăcea înmuiată într-o zeamă noroită, murdară.

În aceeași dimineață, Sandu care cu toate că era obosit – făcuse de gardă la telefoane și venise acasă în zori – se apucase în mare grabă înainte de a pleca la lucru, să pregătească ceva de mâncare rațelor. Stătea pe treptele de piatră ale casei, numai în maieu și pantalonii lui de doc și pe un taler de lemn toca cât mai mărunt cu un cuțit, frunze de lobodă. Soarele abia începuse să se ridice peste coama casei din față și dimineața se anunța călduroasă ca toate celelalte de până atunci.

În jur totul era liniștit. Pe stradă trecea o lăptăreasă, care striga când și când „lapte dulce, ia cucoană lapte dulceee…”, iar câinii de prin curți o primeau cu lătrături, aruncându-se cu labele pe uluci. În curtea profesorului Gheorghiu, tanti Emilia era singura care la acea oră matinală se vedea umblând de colo până colo. Trecea ca o umbră pe sub coroanele pomilor din grădină, târșâindu-și după ea papucii de postav și murmurând cuvinte fără rost. Departe, în port, sirena unui vas suna gros, în repetări scurte, chemând pesemne pilotul de la agenție ca să poată pleca în cursă.

Rațele se adunaseră în jurul lui Sandu, măcăind puternic iar el le împingea deseori cu piciorul la o parte să-l lase în pace, să sfârșească treaba. Una mai dolofană, neascultătoare și insistentă, începuse să-i ciugulească sandaua, trăgând zdravăn de-o curelușă, dar băiatul îi dădu una peste cap cu latul cuțitului și ea se depărtă pentru o clipă, după care veni din nou și tot de curelușa aceea prinse a trage.

— Hai, țațelor-rațelor, astâmpărați-vă! zise el, amintindu-și cum le spunea odinioară mama ca să le alinte și să-i facă lui bucurie, îndemnându-l să se joace cu ele. Uite, acuma vă

servesc meniul…

În clipa aceea se auzi poarta și Sandu întoarse brusc capul.

— Tată! zise el explodând de bucurie și zvârlind cuțitul se repezi înaintea lui Raicu, ce venea spre el zâmbind, cu brațele deschise. Tată, ce bine că te-ai întors!

I se aruncă de gat, îl sărută pe amândoi obrajii, apoi îl prinse de braț și porni cu el alăturea către casă. Era în culmea fericirii, aproape că-i venea să țopăie, să bată din palme și să sară în sus ca un copil. Toată durerea acelei singurătăți și neliniști ce-l stăpânise atâta vreme se risipise acum parcă dintr-o dată. Nu, nu se schimbase de fel tatăl… Era tot așa precum îl știa. Cât de mult îi așteptase! Câte nopți de groază și chin… Zile de zbucium și căutări… Și acum, dintr-o dată, iată-l! Era aici, lângă el, cu toată ființa lui, cu toată dragostea lui de părinte. Raicu era nebărbierit, cu fața răvășită de nesomn și părul mare, netuns de multă vreme. Dar fața-i cenușie, aspră de vreme și necazuri, radia optimism și tinerețe. Iar ochii te învăluiau cu o lumină vie, limpede, așa cum nu-l văzuse nimeni de multă vreme.

— Unde-ai fost? Ce-ai făcut? Spune-mi, spune-mi totul! zise Sandu nerăbdător să afle cât mai multe despre cele petrecute cu tatăl său în ultimele luni. Ai fost închis și ai evadat, știu, am aflat, dar unde ai trăit până acuma? Ai auzit că aseară Antonescu a fost doborât? S-a spus la radio. Stai, tată, să-ți aduc un scaun din casă… Sau să-ți pregătesc repede ceva de mâncare? Hai, că m-am specializat la gătit mâncare…

— Nici nu stau, nici nu mănânc! îl opri tatăl cu un gest al mâinii. Am treabă, măi băiete, trebuie să plec în oraș…

— Mergi la Șantier?

— Da, acolo merg. După aceea am să mă duc și pe la Atelierele C.F.R… Trebuie să stabilim un sediu al organizației noastre, să iau legătura cu unii membri de partid. Pe cei mai mulți i-am și întâlnit azi-noapte cu arma în mână, patrulând pe străzi…

— Dumneata conduci formațiunile de luptă patriotice din oraș?

— Nu eu, ci partidul…

— Ce mândru sunt de tine, tată! exclamă Sandu și-și lipi fruntea de pieptul lui. Știi cât de mult m-am gândit la dumneata? Știam că suferi, că o duci greu și-mi era ciudă că nu te puteam ajuta în nici un fel. De altfel, nici nu știam de unde să

te iau...

— Nu-i nimic, bine că au trecut toate! zise Raicu, urcând treptele de piatră ale casei. Ce mai e nou pe-aici, Sănducule?

— Nimic, tată, totul e așa cum ai lăsat dumneata când te-au arestat... Numai că după ultimul bombardament tavanul de la odaia din față a crăpat puțin și peretele dinspre stradă la fel. Câteva țigle de pe acoperiș s-au spart și ca să nu ajungă apa de ploaie în casă, m-am urcat în pod și am pus o postavă acolo. Știi, am vrut să zugrăvesc că făcusem rost de un rulou, de la un băiat, dar dacă m-au mutat pentru un timp la Constanța...

— Și tu ai fost plecat cu lotul acela de muncitori?

— Și eu. M-am întors acum vreo trei săptămâni.

Raicu trecu prin cele două odăi, privind cu multă luare-aminte în jur, de parcă atunci ar fi intrat pentru prima dată în ele. Camere sărăcăcioase, cu lucruri puține și ieftine, două paturi de fier, cu tăblii înalte a căror vopsea verde se scorojise, acoperite cu macaturi țărănești, o masă, o oglindă cu luciu ruginiu, șters, prinsă în perete, un lavoar de lemn cu un ștergar pus deasupra ligheanului, un dulap pentru haine, de modă veche, cu ușile sculptate, dar crăpate de-a curmezișul, un raft cu cărți învelite mai toate în hârtie de ziar, bufetul cu ceșcuțe și pahare rânduite pe broderii simple, lucrate de soția lui, în serile când îl aștepta să vină de la lucru... Raicu revedea încăperile pustii și triste și i se părea că lipsise de acasă nu trei luni, ci ani întregi, în care imaginea odăilor parcă i se șterse cu desăvârșire. Totul reînvia acum ca o lumină vie, strălucitoare. Amintirea nevestei îi întuneca însă deodată chipul, întristându-l. Altădată când se întorcea acasă după absențe îndelungate, fiind închis sau trimis în delegații cu alți muncitori, femeia lui îi ieșea înainte veselă și surâzătoare, cu ochii plini de fericire, îl îmbrățișa și în clipele acelea parcă toată casa era alta, încăperile prindeau viață, mobilele vechi și demodate străluceau. Acum ea nu mai era, îl privea blând și cuminte dintr-o fotografie mare, prinsă în perete, deasupra paturilor și ochii parcă-i vorbeau și-l îmbrățișau cu privirea lor caldă și bună.

— Ce mai este nou pe la Șantier? întrebă Raicu într-un târziu, întorcându-se către băiat care nu se mai dezlipea de el.

— Ce să fie, tată? înălță Sandu din umeri. Tot așa cum știi... Numai că acuma oamenii sunt alții. Plini de bucurie și entuziasm. Știi, încă din schimbul de azi-noapte au apărut peste

tot lozinci și chemări ale partidului. Abia te așteaptă să te întorci…

— Și mie mi-e dor de ei…

— Spune, tată, zise Sandu prinzându-l de mâna și privindu-l rugător drept în ochi, e adevărat că dumneata ești secretarul organizației de partid din oraș?

Raicu rămase surprins de întrebarea fiului, dar după o clipă prinse a zâmbi.

— Cine ți-a spus lucrul ăsta?

— Vorbesc muncitorii. I-am auzit azi-noapte cum discutau. Nu știu cine le-a spus. Abia acuma le-a spus…

— E adevărat, Sandule. Eu sunt secretarul.

— Dar nouă, în organizația U.T.C. mereu ni se vorbea de „Fulgerul”… „Fulgerul” a dat sarcina… „Fulgerul” întreabă…

— Tu ești în U.T.C.? se miră Raicu și vesel își prinse fiul de umeri cu amândouă mâinile. De când ești în organizația de tineret?

— Din iarna trecută.

— Ce vorbești? Uite că deși sunt secretar, nu i-am cunoscut pe membrii organizației de tineret. Bineînțeles că regulile conspirativității nu mi-au permis să-i cunosc nici pe unii membri de partid… Mă bucur, băiete, să știi că mă bucur foarte mult pentru treaba asta!

— Am avut și două acțiuni mari, prinse a se lăuda Sandu. Cu vasul acela german din Șantier, dacă ai auzit de treaba asta și cu aruncarea trenului în aer de pe dealul Balotei…

— Zău? Tu ai purtat numele conspirativ Pius?

— Nu, Gabriel. Pius e un băiat de la Atelierele C.F.R. A lucrat cu mine în noaptea aceea.

— Ce vorbești, măi băiete?! zise bucuros Raicu și-și bătu băiatul cu palma pe umăr. Bravo! Îmi place! Crezi, oare, că eu nu sunt mândru de tine? Sunt și vreau să fiu și în viitor.

— Acum sunt și în formațiunile de luptă patriotice. Mi-au dat o pușcă azi-noapte. Am și brasardă tricoloră. E în casă…

— Vezi, ai grijă de tine, îl povățui Raicu. Să nu ieși din cuvântul comandantului tău de grupă. Cine ți-e comandant?

— Nea Tomiță Grozea, vopsitorul…

— Aha, îl cunosc. De altfel tu ești ascultător, te știu eu…

Îl îmbrățișă din nou pe Sandu și-l ținu multă vreme la pieptul său, simțindu-i bătăile inimii aproape, ca zbaterile unei păsări

vii. I-auzi utecist! Nu știa treaba asta. Poate că ar fi stat tot timpul cu inima strânsă pentru el. De, ce să-i faci, inimă de părinte! Cât de mult se gândise Raicu la el în clipele de liniște, de singurătate, acolo, în cămăruța lui Petre Măciucă din Cerneți. Ce dor îi fusese de el, cât de mult ar fi vrut să știe ce face și cum se descurcă singur... Dar nu putuse să-l ajute cu nimic. Faptul că trebuia să stea ascuns, ferindu-se cât mai mult de ochii și urechile poliției, nu-i îngăduia să-și mângâie într-un fel inima aflând câte ceva despre fiul său. I se aducea uneori câte o veste, în termeni telegrafici, că e bine, muncește, vede de gospodărie, însă totul era vag, parcă lipsit de conținutul acela profund al sentimentelor după care tânjea. Dar acum toate se sfârșiseră și iată, se afla iar lângă Sandu al lui, singuru-i fecior, cu ochi căprui, luminoși și fața smeadă, chip atât de asemănător cu al maică-si...

După câteva clipe, în stradă se opri trăsura regimentului de infanterie. Raicu se afla în curte. Văzând-o, îl lăsă pe Sandu și se îndreptă grăbit către poartă. Îl întâmpină sublocotenentul Ganea, care coborî greoi din trăsură, cu fața aprinsă, enervat, clocotind de supărare.

— Ce-i dom'le sublocotenent? Ce s-a întâmplat? întrebă Raicu și-i întinse mâna. Poftim înăuntru...

— Ce să fie? zise indignat Ganea intrând în curte. Uite, nu mă pot de loc înțelege cu colonelul Predoiu.

— În ce fel?

— I-am propus – și asta nu-i prima dată, că i-am mai propus și aseară – să trecem imediat la dezarmarea nemților. Nici nu vrea s-audă de acest lucru. Spune că încă nu are ordin de sus în acest sens.

— Cum nu are ordin? El nu cunoaște comunicatul de aseară? N-a auzit azi dimineață la radio ce-au făcut nemții în București? Nu știe că ne aflăm în stare de război cu Germania?

— Știe, dar dracul să-l mai înțeleagă pe omul ăsta! vorbi tot supărat Ganea. Stă mereu în umbra împintenatului ăla de primar! Gata, una-două, hai la el să se sfătuiască! Îl convinsesem într-un fel azi dimineață în privința dezarmării nemților, dar discutând cu Jurăscu, ăsta l-a întors iar din părerea lui.

— Și ce spune?

— Spune că au ajuns la concluzia că trebuie să-i propună lui

Klausing să se predea de bună voie. El și întreg comandamentul lor. Fără vărsări de sânge... Și pentru asta mai așteaptă... Zice, să menținem în continuare sub supraveghere comandamentul, iar la momentul oportun să acționăm.

— Și când dracului e momentul oportun?

— Nu știu, înălță din umeri Ganea.

— Dumneata ai vreo propunere? îl iscodi Raicu.

— Mă gândesc că dacă vom aplica unul din planurile noastre de acțiune, îl vom ridica în cap pe Predoiu cu garnizoana lui.

— Dar compania dumitale va fi alături de noi...

— Este, dar el poate va aduce recruții din Erghevița... spuse bănuitor și în același timp temător Ganea. Pe ei nu contez în totalitate. În cazul acesta se vor isca ciocniri între militari care nu știu cum se vor rezolva.

— Și atunci? Ce crezi că trebuie să facem în situația asta?

— Eu zic să mai așteptăm până mâine, să vedem cum evoluează lucrurile, zise Ganea mai liniștit. Vom ține comandamentul german sub supraveghere și...

— Nu domnule Ganea! îl contrazise cu hotărâre Raicu. Nu vom aștepta să vedem cum evoluează lucrurile... Te rog discută încă o dată cu comandantul dumitale. Și dacă acest dom'colonel Predoiu vrea să-și facă de cap, n-are decât! Ciocnirea cu nemții este inevitabilă și trebuie să procedăm ca atare! Vom acționa peste capul lui! Și vom acționa chiar în cursul acestei zile. Îl vom aresta întâi pe Klausing, apoi vom lua cu asalt viesparul fascist. Te rog, pregătește-ți oamenii și comunică acestea și tovarășului Florea. Gligor, că de fapt Gligor îi spune. Așa... O să vorbesc și eu cu el chiar în dimineața asta.

— Cum vedeți arestarea lui Klausing? întrebă Ganea.

— În orice caz nu în comandamentul lui, zise hotărât Raicu. Îl vom urmări în oraș. Îl vom aresta și-apoi îl vom forța să accepte capitularea, să ordone subalternilor lui să se predea. De nu, vom lua cu asalt și comandamentul.

— Bine, domnule Raicu, așa vom face!

— Este limpede?

— Foarte limpede!

— Ei, noroc bun și s-auzim de bine!

Sublocotenentul Ganea dădu mâna cu Raicu, apoi se urcă în trăsură.

— Mă ții la curent cu tot ce se întâmplă! îi strigă Raicu în

urmă. Sunt la Șantier, la Atelierele C.F.R. și după aceea la sediul formațiunilor de luptă patriotice... Mă găsești dumneata...

După o oră, în timp ce Raicu ieșea cu Sandu pe poartă, pornind către Șantier, profesorul Vlad Gheorghiu tocmai se înapoia de la piață cu o sacoșă încărcată de verdețuri iar în mână cu un pepene galben. Văzându-și vecinul care absentase atâta vreme de acasă, profesorul lăsă sarcina jos și-i întinse mâna cu multă bunăvoință și amabilitate.

— Bine-ai venit, domnule Raicu! zise el vădit bucuros de neașteptata întâlnire. Ce mai faci?

— Ce să fac? deschise larg brațele Raicu. Am lipsit atâta vreme, acuma mă duc la lucru.

— Ai fost închis, după câte am aflat. Nu mai știu nimic de dumneata de când ne-am întâlnit pe sala poliției.

— Da, de atunci, confirmă Raicu. M-au închis preventiv pentru încheierea dosarului, să mă trimită ia Curtea Marțială, dar până la urmă au rămas numai cu dosarul…

— Ai evadat? se miră profesorul și ochii îi sclipiră pe după lentilele ochelarilor.

— Am evadat. Am umblat de colo-colo și acuma m-am întors acasă.

— Da, s-au amnistiat toate pedepsele începând – auzi dumneata – chiar cu cele din anul 1918! Extraordinar! Am ascultat comunicatul la radio.

— E o măsură logică și profund democratică, zise Raicu.

— Foarte bine, domnule, foarte bine, încuviință profesorul cu convingere. Nu se mai putea trăi în situația de până acum. Bine că s-a terminat cu tirania, vin alte vremuri…

— Au și venit! îi spuse Raicu zâmbind, și-i întinse mâna. Ei, vă salut și sănătate!

— Am onoare, domnule Raicu! Sănătate și toate bune…

După ce făcură câțiva pași Sandu spuse:

— Tată, știi că și fata profesorului e utecistă?

— Serios? se miră Raicu. De când activează?

— De câteva luni. Când m-am întors de la Constanța am găsit-o în organizație.

— Dac-ar fi știut tat-său, cred că în primul rând el, cu apolitismul lui, o deconspira! zise Raicu, grăbind pasul. E un om drept, cinstit, dar îmi pare cam lipsit de hotărâre, prea rezervat… ca un melc care se retrage în casa lui și nu-i mai pasă

de ce-i în jur…

Curând intrară pe Strada Mare a orașului. Raicu mergea agale și privea cu tristețe ruinele caselor ce se înșiruiau ca niște mormane de moloz în tot lungul acestei artere comerciale. Firmele: „Ostian Dimitriu – coloniale, delicatese, băuturi”, „La capul de bou – Gheorghe Bosoancă”, „La generalul Dragalina – manufactură, Gh. Trandafir”, „Restaurantul Cărăbuș – Dumitru Grumăzescu”, „Bragageria și cofetăria „La Caraiman”, „La Vânătorul – manufactură, galanterie, mărunțișuri, Constantin Roibu”, „Depozitele Generale, fierărie, sticlărie, porcelanuri – Gh. D. Stănică și Gh. Budașca”, „Bodegă și coloniale – Leonida Tahu”, cele de la prăvăliile lui Blagoe și Iacob, Rotărescu și Anghelescu, Nae Giurescu, Nicolae Cristescu, de la librăria „Arta românească”, toate, absolut toate erau smulse și amestecate cu cărămizi, cioburi de sticlă, burlane turtite, acoperișuri de tablă, totul de-a valma până în mijlocul străzii. Ici-colo se înălțau pereți singuratici, înnegriți de fum, cu coșuri izolate, ridicate ca niște turnuri grotești în mijlocul grămezilor de cărămizi sparte. Castanii, de crengile cărora pe vremuri negustorii agățau marfa s-o vadă trecătorii, aveau acuma ramurile sfârtecate de schijele bombelor, iar stâlpii de telegraf, mare parte dintre ei erau culcați la pământ. În pivnița unui fost magazin ce se căsca neagră sub podeaua roasă, pe jumătate prăbușită, se zărea un cărucior de copil, răsturnat cu roatele în sus, lângă el o mașină de gătit din plita căreia răsăriseră printre crăpături ierburi, câteva pleduri și haine putrezite de ploi și năpădite de bălării. Puțin mai încolo, pe un zid rămas ca prin minune în picioare, cu zugrăveala ștearsă, murdară, se vedea prins în perete un tablou înfățișând un ginere și o mireasă, lipiți unul de altul și zâmbind fericiți aparatului fotografic. Sub acest tablou, o diplomă înrămată, ce atesta calitatea de tehnician dentist a unuia pe nume Nicu Kauffman…

Raicu pășea în dimineața aceea alături de feciorul său, Sandu, în drum către Șantierul naval; vedea tot acest dezastru pe care nu și-l închipuise să fie chiar atât de mare, de înfiorător și se gândea cu părere de rău la oamenii care cu câteva luni mai înainte locuiseră în acele case, intraseră în magazine după cumpărături, se bucuraseră de viață, trăiseră și munciseră să-și ducă zilele de azi pe mâine… Din tot ce fusese odinioară, acum rămăseseră numai ruine. Soarele încălzea dimineața aceea de

vară, în aer stăruia un miros înecăcios de fum și lemn ars, peste tot se așezase o liniște de pustietate și în acest decor sumbru, rareori câte o pasăre săgeta văzduhul ciripind veselă în zborul ei avântat.

— Ce nenorocire, măi băiete! spunea când și când Raicu fiului său. Uite ce a mai rămas din orașul ăsta atât de frumos altă dată… Și domnii nemți din pricina cărora au avut loc toate crimele astea stau liniștiți, fără teamă că-i va deranja cineva.

— Cum așa? se miră Sandu.

— Foarte bine, zise apăsat Raicu. Domnul primar, mai marele orașului, nu vrea deocamdată să-i dea de-a dura, l-a influențat și pe colonelul Predoiu de la Regimentul 95 infanterie să stea deocamdată să aștepte și să nu le pună nemților mâna-n gât, vor să se poarte cu mănuși, să parlamenteze, să ajungă la înțelegere…

— De asta a venit ofițerul acela la dumneata?

— De asta. Dar lasă că le venim noi de hac nemților ăștia! Noi, formațiunile de luptă patriotice… Uite ce-au făcut blestemații din orașul nostru… Numai ruine și jale…

Sandu tăcea. Privea și el îndurerat în dreapta și-n stânga. Fără să scoată un cuvânt.

— Îmi amintesc că la Șantier, reluă vorba Raicu, atunci, înainte de arestarea mea, în preajma lui 1 Mai, erau bombardate numai câteva ateliere. Mi se pare că cel de tâmplărie, cel de…

— Acum nici n-ai să mai recunoști Șantierul, vorbi moale Sandu. Cala de lansare a vaselor au făcut-o numai gropi. Bombele au lovit uzina electrică, tinichigeria, atelierul de mecanică, de asamblare… De aceea am și lucrat un timp refugiați în comuna Malovăț și în pădurea Crihala… Când și când s-au mai întors oamenii, au pus mâna și au mai înălțat ici un acoperiș, colo un șopron, să protejeze materialele…

Către primărie, unele prăvălii rămase intacte, ridicaseră obloanele și negustorii scoseseră pe tarabe mărfurile spre vânzare – viguri de stofă, papuci de mușama cu ciucuri colorați de mătase, galoși de cauciuc lucrați grosolan, basmale și mărgele, pălării cu fundul bombat, curele de pantaloni, piepteni, oglinjoare, agrafe, ace de siguranță, papiote de ață, într-un cuvânt tot ce socoteau că în acele zile puteau să intereseze pe cumpărătorii ocazionali.

În fața librăriei lui Victor Măldărescu, înaintea vitrinei celei

mari de pe „centru”, Toma, lustragiul, stătea pe scăunașul lui, în fața cutiei de văcsuit și dintr-o pungă mânca fără grabă niște struguri. Când și când, din pâinea ce-o ținea subsuoară rupea câte-o bucată, dădea capul pe spate și zvârlea deodată în gura larg deschisa miezul alb și boabele negre de struguri, savurându-le cu mare poftă. Mesteca rar, fără grabă, iar pe fața-i tuciurie cu nas îndoit ca de uliu se putea citi o anume satisfacție, în timp ce ochii lui alburii, priveau neastâmpărați în toate părțile, să vadă ce se întâmplă în juru-i.

Pe trotuarul celălalt, câțiva birjari, obișnuiții lui rivali, râdeau și puneau la cale noi șotii ca să-l necăjească. Unul dintre ei încerca acuma să-l lovească, aruncând cu praștia niște corcodușe mari, roșii, după care, împreună cu ceilalți se ascundeau repede înapoia coșului primei trăsuri. Lustragiul se străduia să descopere direcția de unde veneau corcodușele, care de cele mai multe ori își greșeau ținta și se opreau în geamul vitrinei, dar zadarnic, nu-l putu afla pe făptaș. Se mulțumi numai să clatine din cap necăjit, amenințând cu pumnul către birjarii pe care mai întotdeauna îi bănuia de necuviințe.

— Ce-i, nea Toma, ce vrei? îl luă la rost unul dintre proprietarii trăsurilor, făcând pe supăratul, dar abia stăpânindu-și râsul. De ce ne amenințI? Ne vezi pe noi că-ți facem ceva?

Mutul care înțelegea ce spune acela, după felul cum i se adresa, se ridică în picioare, prinse una din perii în mâna și amenință iar, arătând cu degetul la obraz în semn că sunt oameni în toată firea și n-au rușine, se țin de blestemății, nu-i dau pace.

În rândul birjarilor și al celor ce se opreau să privească, izbucni un râs general și lustragiul, vădit supărat de veselia aceea nelalocul ei, întoarse tuturor spatele fără să le mai dea vreo atenție.

După vreo jumătate de oră, Mercedesul albastru al șefului comandamentului german din oraș se auzi claxonând repetat și strident pe Strada Mare. Ajungând la colțul primăriei, mașina își încetini mersul, întoarse cu un viraj scurt depășind șirul de trăsuri și opri apoi mai jos, chiar în fața cutiei de văcsuit a lustragiului. Din mașină coborî grav, marțial, locotenent colonelul Hans von Klausing, însoțit de traducătorul său, plutonierul Weber.

— *Ein Moment!*[25] spuse el șoferului, un soldat cu fața albă, stafidită și cu sprâncenele alburii.

Apoi Klausing, mergând țanțoș, cu pieptul scos în afară și mâinile la spate, porni urmat îndeaproape de plutonier și urcă în grabă scările primăriei.

— Hei, nea Toma, uite-ți, dom'le, prietenul! îi strigă lustragiului unul dintre birjari. Ți-a dat ceasul acela?

Și prin anume semne îmbinate ale mâinilor, ajutându-se și de mimica feței, îi traduse în limbajul necuvântătorilor acest lucru. Lustragiul ascultă cu atenție ce i se spunea, apoi văzând că acela a terminat, se ridică în picioare, se întoarse cu spatele și se bătu cu palma pe fundul pantalonilor negri, bazonați cu piele.

— Tă mă pupe iți! zise el arătând către mașina ofițerului german. Tacu să-l ia de pătătit. A-ata lu Icler kaput! Kaput!

Și pentru a demonstra mai bine cele ce vroia să spună, luă repede în mână o perie, o plimbă pe deasupra capului în chip de avion, după care imitând niște trageri antiaeriene, lăsă peria să-i cadă pe lădiță.

— Kaput aioane… taturi… tot… țuhause!

Se întoarse, căută din ochi măturică, o luă și pe aceea în mână și arătă cum trebuie să fie luați pe făraș nemții și zvârliți afară din țară.

Raicu și Sandu, alături de mulțimea adunată atunci pe trotuare, asistară la întreaga scenă, după care plecară mai departe în jos, către bulevardul cel mare, să ajungă la Șantierul naval.

— Vezi cum se plimbă neamțul în voie prin oraș? zise în cele din urmă Raicu, vădit nemulțumit de acest lucru. Autoritățile noastre, militarii din garnizoană nu trec la dezarmarea comandamentului. Să vezi ce-o să mai facem noi treaba asta.

— Nu știu ce se întâmplă, răspunse Sandu. Aud că în București se duc lupte cu nemții și aici – nimic.

— N-o să-i fie prea bine domnului primar, vorbi tot supărat Raicu. Îi e greu să strice prietenia cu Klausing.

Trecură pe lângă clădirea înaltă a teatrului, coborând pe autostrada largă, pe stânga căreia se afla Cercul Militar și Baia Comunală și apoi, depășind cișmeaua birjarilor, traversară calea ferată și se îndreptară către port. După puțin, intrară pe poarta Șantierului naval, o poartă mare de fier, deasupra căreia pe o

[25] Un moment! (l. germană, n.a.)

plasă de sârmă sta scris cu litere de tablă „P.C.A. Șantierul naval T. Severin”. De cum îl văzu pe Raicu, nea Tudose, portarul, un bătrânel subțirel și sprinten, fost nituitor, acum pensionar, îi ieși înainte și-l îmbrățișă, fără să înceteze o clipă a-i spune cum se gândise tot timpul la el, că doar el l-a învățat meserie, că a aflat și de fapt toată lumea știe că cel care l-a pârât atunci, la 1 Mai, la director, n-a fost altul decât Anghel de la dulgherie, o coadă de topor a Siguranței, iar între timp, maiorul Atanasescu, fostul comandant militar al Șantierului a fost trimis pe front și a murit în luptele de la Iași în urmă cu o lună de zile.

— Bine, nea Tudose, mulțumesc pentru toate informațiile astea, zise Raicu, strângându-i mâna cu putere. Vreau să ne vedem săptămâna viitoare, să bem amândoi o țuică…

— Bem, cum să nu bem! aprobă bătrânelul. Să ne bucurăm că trăim și c-am scăpat cu viață. Ei, s-auzim de bine și sănătate!

De cum intră în Șantier, Raicu fu plăcut surprins de lozincile ce se aflau scrise peste tot locul și prin care P.C.R. chema muncitorimea să fie vigilentă, să pună mâna pe arme și să pornească la luptă împotriva nemților, a rămășițelor fasciste. Cuvinte mobilizatoare scrise cu creta sau cu vopsea roșie, pe bucăți de tablă, pe ziduri sau pe ușile mari ale atelierelor, arătau că sarcina de partid, trasată de către el, prin Haralamb, tovarășilor din organizație, prinsese viață chiar din prima zi.

Dincolo de uzina electrică, pe pântecul masiv de tablă al unui șlep urcat pe cală, cineva lipise încă din zorii zilei un afiș mare, tipărit în noaptea aceea la tipografia din oraș. Aproape o sută și ceva de muncitori, mai tineri și mai vârstnici, în mână cu ciocane, chei, burghie, așa cum se aflaseră la lucru, se îngrămădiseră în fața acelui afiș, căutând să-i deslușească cuvintele adânc răscolitoare; oamenii se înălțau pe vârfurile picioarelor, se îmbulzeau, ridicau cât mai mult capetele, dar oricât se străduiau nu puteau citi destul de bine cele scrise acolo. Unii protestau că erau călcați în picioare, alții că erau dați la o parte de cei mai îndrăzneți sau că nu li se făcea loc să se urce pe o stivă de colțare, să vadă și ei mai bine…

— Măi, oameni buni, fiți de înțeles și nu vă îngrămădiți așa, că până la urmă nu vedem niciunul nimic! zise un lăcătuș bătrân, în cămașă cafenie, cu păr cărunt, zbârlit și rar.

— Să citească unul cu glas tare pentru toată lumea!

— Așa e, să citească și noi să-i dăm ascultare…

Atunci, printre oameni se produse o mișcare. Cineva își făcu loc cu coatele, îmbrâncind și lovind în dreapta și-n stânga, fără să țină seama de nimic. Puse mâna pe umărul unui ucenic mai înalt, își făcu vânt și dintr-o săritură fu sus. Era Anghel de la dulgherie, un om între două vârste, scund și rotofei, cu fața spânatecă și mustăcioară neagră sub nasul cât un ardei gras. Purta pe el o bluză de salopetă, făinită de rumeguș, din al cărei buzunar de la piept se vedea ieșind capătul unui metru de tâmplărie și un creion mare, roșu și lat. Din acelea ce le folosesc dulgherii.

— De ce v-ați adunat aici? începu el să strige, agitând deasupra capului șapca de piele pe care o ținea în mână. Duceți-vă fiecare la atelierele voastre! Domnul director a ordonat să vă vedeți de treabă și să nu beliți ochii la afișele astea care vă țin din muncă! Hai, cărăbăniți-vă!

Se întoarse după aceea, smulse afișul de pe tabla vasului și începu a-l face sul, gata să plece cu el. În clipa aceea, însă, muncitorii începură să protesteze și glasurile lor se contopiră într-un vacarm din care cu greu puteai înțelege ceva. Se auzeau strigăte, înjurături, îndemnuri, chemări, fluierături – toate la tonul cel mai înalt, încât vuietul dezlănțuit deveni de-a dreptul înspăimântător.

— Dă-te jos, de-acolo, pramatie! îi strigă unul dintre muncitori lui Anghel și zvârli în el cu o piatră. Dar Anghel se feri la vreme și piatra, destul de mare de altfel, lovi pântecul de tablă al vasului.

— Lasă afișul, nu pune labele tale spurcate pe el!

— Măi, dumnezeirea cui te-a fătat, stai că-ți fac eu de petrecanie! zise unul cu glasul răgușit.

Era un muncitor înalt, cu o frunte lată și ochi mari negri, cu privire stranie, amenințătoare. De umăr purta agățat un automat, iar pe mâneca stângă era prinsă o brasardă tricoloră.

— Zdrobește-l ca pe o muscă, nea Gligore! se auzi un glas venind din spate.

Gligor își făcu îndată loc printre oameni, trecu în față și dintr-o singură mișcare îl prinse pe Anghel de-un picior și-l trase atât de puternic în jos, încât îl dădu de-a berbeleacul. Dulgherul prinse a țipa cât îl ținea gura, dar glasul i se stinse pe dată sub loviturile celor din jur care se năpustiseră cu toții asupra-i. În clipa aceea, prin curtea Șantierului, trei militari în frunte cu sergentul major

Gălușcă, veneau în pas alergător. Văzându-i, oamenii se domoliră, îl lăsară pe Anghel slobod, și dulgherul, cu gura plină de sânge și-un ochi vânăt, se ridică cu greu de jos, șchiopătând.

— Ce se întâmplă aici? întrebă de departe sergentul major Gălușcă, venind tot într-o fugă. Hei, să stea toată lumea pe loc, nimeni să nu facă un singur pas, că ordon deschiderea focului!

Oamenii nu se clintiră. Stătură locului, unul lângă altul, îngrămădiți, așa cum îi surprinsese porunca subofițerului. Îi priveau cu ochii întunecați pe militarii ce se apropiau în trap, cu armele în cumpănire.

— Cine a provocat scandalul ăsta? întrebă Gălușcă cercetându-i pe rând pe muncitori, în timp ce, nervos, lovea cu cravașa în cizmele-i bilgher, lucii ca oglinda. De ce nu se lucrează?

— Domnule subofițer, ieși în față Anghel, domnul director mi-a poruncit să dau jos afișul lipit pe coasta vasului, că din pricina lui nimeni nu mai lucrează și stau cu ochii la el. Și, uite și dumneata ce mi-au făcut...

Își arătă gura însângerată, ochiul vânăt și umflat, hainele sfâșiate, tânguindu-se cu glas mieros și lingușitor.

— Unde-i afișul? întrebă Gălușcă aspru. Dați-mi-l încoace!

Făcu trei pași înainte cu palma întinsă, să ia din palma nituitorului Gligor afișul, dar acesta duse hârtia la spate, ascunzând-o.

— Uite, el m-a tras jos și mi-a cărat la pumni de nici nu mai aud de-o ureche! se tângui mai departe Anghel, pipăindu-și nasul, maxilarele, încheieturile mâinilor.

— Adu, domnule, afișul încoace! porunci Gălușcă și, privind amenințător peste zecile de muncitori făcu un semn cu cravașa militarilor ce până atunci stătuseră de-o parte, să se apropie. Vrei să te duc legat la poliție?

— Pe mulți ai mai dus, să mă duci și pe mine? îl scrută cu privirea lui tăioasă Gligor. Ce, crezi că mă sperii de pușlile alea? Se vede că nu știi cu cine stai de vorbă...

— Nu mă interesează!

— Azi nu mai poți porunci ca ieri, domnule subofițer, căută să-l lămurească Gligor. Armata are ordin să fie alături de noi, de formațiunile de luptă patriotice. Ori, dumneata văd că ții tot parte cozilor de topor, reacționarilor...

— Ți-am spus, nu mă interesează! decretă autoritar Gălușcă

înălțând cravașa ca să fie ascultat. Armata-i armată, nu se bagă în cârdășie cu civilii!

— Se vede că ești străin de evenimentele ce au loc.

— Nu discut. Nu cunosc nici un eveniment. Am ordin să asigur liniștea în Șantier, și asta fac. Restul nu mă interesează! Așa că adu-mi afișul! Dă-mi-l, n-auzi! ceru amenințător Gălușcă și făcu un pas înainte.

Atunci se ivi de după șlepul urcat pe cală Ion Raicu, împreună cu Sandu. Văzând muncitorii strânși grămadă în fața militarilor și de-o parte pe Anghel zdrobit în bătaie, întrebă repede pe un ucenic ce se întâmplase. Apoi își făcu loc, se duse lângă Gligor, îi luă afișul din mână, îl despături citindu-l în fugă, după care îl înfășură iar și se opri în fața lui Gălușcă.

— Ce-ți dorește inima, domnule subofițer? Hai, spune, să aud și eu, că uite numai ce-am venit!

Un murmur de uimire trecu ca un curent prin masa muncitorilor. Venise din nou în șantier Ion Raicu!... Nu-l văzuseră de atâta vreme, îl știau arestat. Iată-l acuma, după trei luni, din nou în mijlocul lor. Arăta destul de bine. Ba, parcă i se înăsprise mai mult fața și părul îi albise pe la tâmple.

— Ce-i mă, ce se întâmplă acolo în față? Pe cine se îngrămădesc oamenii?

— A venit nea Raicu, nituitorul...

— Comunistul?

— El.

Oamenii se înălțară pe vârfurile picioarelor să-l vadă mai bine, îmbulzindu-se și strângându-se atât de mult în jurul său încât era cât pe-aci să-l dea jos.

— Să trăiești, nea Raicule, și bine-ai venit!

— Bun sosit, mă frate Ioane!

— Raicule, ți-au dat drumul, mă?

Din toate părțile se auzeau strigăte, chemări, saluturi de bun venit. Familia muncitorilor își primea fiul încercat și iubit în mijlocul ei, cu acea bucurie cu care este întâmpinat de obicei cel drag întors după vreme îndelungată de pe meleaguri îndepărtate. Uitând parcă pentru o clipă de bătăiosul și înfiptul subofițer, Raicu se întorcea către fiecare în parte dintre cei ce-l strigau, zâmbindu-le tuturora cu bunăvoință și făcându-le cu mâna semne prietenești de hun găsit, în cele din urmă, reveni la subofițer și-l privi din nou aspru, tăios, neînduplecat.

— Ți-a pierit glasul, domnule subofițer? îl întrebă el, și-l fulgeră cu privirea, gata parcă să treacă prin el ca lama unui cuțit.

— De ce să-mi piară glasul? se sumeți sergentul major, lovindu-și ușor podul palmei cu cravașa de piele. Că n-ai fi vreun dumnezeu picat acu din cer ca să mă plec în fața dumitale? Ei, drăcia dracului!

— Am spus eu că sunt dumnezeu? vorbi liniștit Raicu, înălțând sprâncenele a mirare. N-am spus. De fapt, n-am nici haine de popă pe mine și nici raze sfinte din alea de aur în jurul capului. Sunt muncitor, de-aci, din Șantier, ca oricare altul și te-am întrebat ce-ți dorește inima?

— M-ai întrebat?

— Da, te-am întrebat.

— Dar cine-oi fi dumneata să-mi pui întrebări?

— Ți-am spus: un muncitor. E limpede, nu? Și uite, de-aia am zis că ți-a pierit glasul, că nu vrei să vorbești…

Mijind ochii și înălțând o sprânceană, Gălușcă începu a-l privi cam de sus pe Raicu, ca și când întreaga lui poză de acum ar fi spus: „Ce, mă, mârlane, mă iei peste bombeu pe mine, militar de carieră, care am luptat și am fost rănit pe front?” Dar nu îndrăzni să dea glas gândului, ci tăcea continuând a-l privi pe Raicu în același fel, lovind ușor cravașa în podul palmei.

— Ei, stărui Raicu. Am dreptate sau nu?

— În definitiv, ce vrei, domnule, de la mine? ridică glasul Gălușcă. Sunt autoritate și…

— Ai luat afișul că ești autoritate?

— Da, l-am luat. L-am luat să-l duc la direcțiune, zise Gălușcă pe un ton arogant, distant.

— Dar chiar ca autoritate, cum spui că ești, asta poți fi acolo la cazarma dumitale, ce cauți aici în Șantier? îl întrebă mai departe Raicu. Știu că încă de ieri carcerile au fost desființate, jandarmii ne-au fost luați din spinare…

— Eu nu sunt jandarm!

— Dar te porți ca un jandarm, îi tăie vorba Raicu. Noi, comuniștii, am cerut ca alături de muncitorii din formațiunile de luptă patriotice, domnul sublocotenent Ganea să ne trimită ostași devotați poporului, nu jandarmi antonescieni ca dumneata!

— Ți-am spus, domnule, nu sunt jandarm! aproape că strigă

Gălușcă. Și nu m-a trimis domnul sublocotenent Ganea! Sunt aici din ordinul comandantului garnizoanei, care a hotărât ca la fiecare întreprindere în aceste zile tulburi să fie instalată câte o pază de doi-trei soldați...

— Vremurile astea or fi ele tulburi pentru dumneata și mai marii dumitale, îi spuse răspicat Raicu țintuindu-l cu privirea. Pentru noi, muncitorii, pentru ăștia care trudim cu mâinile, sunt foarte luminoase vremurile, să știi, nespus de limpezi, că putem, domnule sergent major, privi înainte prin ele, ăhă! să fii sănătos până departe în viitor!... Cred că e cazul să-ți vezi de paza dumitale, că treburile noastre muncitorești ni le rezolvăm noi, între noi...

— Nu mă lua pe mine cu vorba așa, nenicule! îi sări țandăra lui Gălușcă. Sunt în misiune și...

— Nenicule să-i spui lui tat-tu, îl repezi aspru Raicu, ai înțeles, galonatule? Lui să-i spui, nu mie!

— Nu-ți permit... începu a striga iar Gălușcă, roșind ca un rac fiert. Nu-ți permit să fii obraznic! Ostași, se întoarse el către cei trei militari ce stăteau mai la o parte, arestați-l. Imediat arestați-l!

Ostașii se priviră între ei, neștiind ce să facă, apoi se uitară spre muncitori, nehotărâți, încurcați, și până la urmă rămaseră locului fără măcar a face o singură mișcare.

— Vă ordon! țipă el din nou, făcând spume la gură. Soldat Niță Dogaru! Totelică! Zamfir! Mă auziți? Mă, mocofanilor, nu executați ordinul superiorului? Bine, am să raportez situația domnului sublocotenent Ganea...

Zicând acestea, se răsuci pe călcâie ca o sfârlează și, enervat, plecă repede, urmat îndeaproape de Anghel care șchiopăta și se ținea cu mâna de falcă.

— Să le ordoni să tragă în nemți, mă zevzecule! strigă Raicu în urma lui. În ei să deschidă focul, nu în muncitori... Fir-ai al dracului de chiaburoi sau ce-i fi, că de-ai noștri, cu palmele crăpate de muncă, nu te arăți a fi!

— Că chiar îi neam de chiabur, domnule! zise Niță Dogaru, cel mai în vârstă dintre soldați, cu barba crescută mare, alburie și țepoasă. Numai noi știm cum ne mănâncă ăsta zilele în cazarmă...

— Taci, nea Niță, nu vorbi așa, că pușcăria ne mănâncă, îl înghionti de alături Totelică, îmbrăcat cu o bluză decolorată de

soare, pe cap cu o bonetă veche, ponosită, pusă strâmb.

— De-acuma s-a zis cu pușcăria, măi băiete, făcu pe atotștiutorul Niță Dogaru. Acuma a venit vremea noastră, a ăstora care uite, muncim ca și dumnealor, ei cu ciocanul, noi cu sapa, necăjiți, vai de zilele noastre…

Între timp, Raicu se urcase sus pe cala de lansare și cerea cu insistență să se facă liniște.

— Frați muncitori! zise el cu glas tare.

— Lăsați, măi, gălăgia să-l auzim ce spune!

Vorbele încetară; se stinseră și șoaptele. Se făcu pe dată o liniște adâncă, într-atât de adâncă încât se auzea apa Dunării clipocind jos în, vale la țărm, lângă granicul cel mare.

— Frați muncitori, reluă Raicu și cu privirea căuta să cuprindă toată mulțimea aceea. Am în mână acest manifest, acest afiș, pe care o coadă de topor, un ticălos pus în slujba lui Antonescu, a vrut să-l rupă. I-ați dat peste bot și bine i-ați făcut!

— Și-o să-i mai dăm dacă nu se astâmpără! strigă dintre rânduri, cu glas grote și răgușit, nituitorul Gligor. Câte amenzi n-am luat din pricina pușlamalei ăsteia!

— Ce este cu acest afiș? întrebă Raicu, arătând mulțimii manifestul. După cum poate ați văzut, este o chemare a Partidului Comunist din țara noastră, chemare care a fost lansată și adresată poporului într-un ceas deosebit de important al istoriei. Măi oameni buni, ani de zile noi am fost batjocoriți, ni s-a furat munca, banii, am trăit în mizerie și în întuneric, pentru că așa au vrut domnii exploatatori și slugile lor ca alde Anghel de la dulgherie și alții. Mai-marii țării au vândut țara capitaliștilor străini, au scos-o cum se spune la mezat, iar în ultimii ani nemții au dat buzna în România, unde nu numai că s-au făcut stăpâni pe bogățiile noastre, dar ne-au trimis și la moarte într-un război pe care nu l-am dorit niciunul dintre noi. Priviți orașul nostru și vedeți ce-a mai rămas din el! Ruine fumegânde, ruine și moloz, iar frumoasele noastre parcuri au fost răvășite de bombe de parcă ar fi intrat cineva cu plugurile în ele… Priviți atelierele noastre! Priviți-vă chipurile slăbite de nemâncare și mizerie!

— Moarte fascismului! strigă cineva din mulțime și deodată, ca la o comandă, sute de glasuri prinseră a scanda lozinci cu o tărie fără seamăn.

— Moar-te fas-cis-mu-lui! Moar-te fas-cis-mu-lui!

— Afară cu nemții din țară!

— Jos cozile lor de topor!

Mulțimea se agita, se răzvrătea, era într-o continuă fierbere, ca o apă nestăvilită aflată în clocot.

— Liniște, vă rog! strigă din nou Raicu. Liniște…

Cu greu se potoliră glasurile. Se auzeau numai niște murmure înfundate, ca un vuiet surd, care după câteva clipe se stinse, spulberat parcă de vânt.

— Cineva a strigat aici să-i dăm afară din țară pe nemți, reluă Raicu cu vocea lui puternică. Să-i dăm, fraților muncitori, să-i dăm afară din țară, să stârpim molima de pe capul nostru, lipitorile astea care ne-au supt sângele, care ne-au furat bogățiile și, cârdășind cu guvernanții antonescieni, ne-au trimis la moarte. Dar fraților, ursul de la miere nu pleacă de bună voie, asta o știți prea bine. Ați auzit comunicatele de azi dimineață, că nemții au zburat cu avioanele deasupra Bucureștiului, adăugând noi ruine peste cele pricinuite de bombardamentele aviației anglo-americane. Nemții nu vor să părăsească teritoriul țării noastre cu una, cu două, înainte de a ne pedepsi – așa cum spun ei – pentru că am rupt alianța cu ei. Dar atunci să-i pedepsim noi. Să-i pedepsim pe ei și pe codoșii lor pentru toate suferințele ce ni le-au adus în anii din urmă. Partidul Comunist Român care a mobilizat la luptă masele muncitoare și a doborât dictatura antonesciană, vine astăzi în fața voastră, frați muncitori, și vă cere să puneți mâna pe arme, să alungați din țară nemții lui Hitler care țin cu dinții de acest pământ bogat, din care au supt ani de zile…

— Afară cu ei! strigă cu glasul lui răgușit, Gligor.

— Să-i dezarmăm!

— Să le luăm cu asalt comandamentul!

— În orașul nostru, continuă Raicu, ștergându-și cu o batistă fruntea de sudoare, se află, după cum bine știți, un comandament german și trupa care-l deservește. Ei bine, nici până la această oră autoritățile noastre – mă refer la primar care-l influențează și pe comandantul regimentului de infanterie – n-au dat curs Declarației către țară a noului guvern, care arată că am pornit războiul împotriva Germaniei și că deci trebuie luate măsuri urgente pentru a-i dezarma pe acești criminali în uniforme verzui. Dar în orașul nostru, nimeni nu-l deranjează pe domnul comandant Klausing pe care acum un ceas l-am văzut plimbându-se liber și nevătămat, ca un stăpân, cu mașina prin

oraș. Asta e o rușine pentru autoritățile noastre!

— Să ni se dea nouă arme și o să le facem de petrecanie nemților! strigă un glas din mulțime.

— Așa e, nea Raicule, să ni se dea dom'le, arme!

Ion Raicu înălță mâna și ceru să se facă din nou liniște. Apoi urmă:

— Frați muncitori! Nemții din orașul nostru, personal criminalul de Klausing, împreună cu șeful poliției și cu comisarii lui au bătut și schingiuit oameni cinstiți, oameni care au luptat pentru adevăr și dreptate. De ieri a răsărit un soare nou pe cerul patriei, dar în orașul nostru nu s-a schimbat încă nimic. Toate se petrec ca mai înainte. Vă chem, frați muncitori, să dăm ascultare chemării partidului nostru, Partidul Comunist Român, și să trecem noi la înfăptuirea dreptății, să trecem noi la curățirea orașului de elementele reacționare și de criminalii germani! Intrați în formațiunile de luptă patriotice și la arme!

— Mie mi-au trimis feciorul la război, și pe-acolo i-au rămas oasele! strigă din grupul de muncitori soldatul Niță Dogaru care se dăduse mai aproape, să audă mai bine ce cuvânta Raicu. Iar neamțul Claisin sau cum îi spune, a împușcat și pe tatăl unui băiat de la noi din companie, pe tatăl soldatului Chirică... Avem noi socotelile noastre cu ăștia...

Unul dintre soldați îl trase de mâneca vestonului pe bătrân să-și țină gura, să nu se amestece, dar el se smuci, mai făcu un pas înainte și strigă din nou cât îl ținu gura:

— Eu, măi oameni buni, uite am și pușcă și bainetă, poci merge chiar acuma cu dumneavoastră să facem curățenia aia! Bravo taică, că bine vorbiși, adăugă el adresându-se lui Raicu. Parcă glăsuiși cu vorbele mele! Adevăr spui: foamete și mizerie la oraș, dar și la țară. Vitele la răchiziție, nu are cine munci pământu, am ajuns în sapă de lemn că uite numa eu de cinci ani stau în concentrări și mobilizări pentru boieri... Cred c-ajunge!

Tăcu, își șterse sudoarea de pe frunte cu mâneca vestonului de doc alburiu și se trase înapoi lângă ceilalți doi militari cu care se afla de dimineață în Șantier pentru pază.

Raicu prinse la loc pe tabla vasului afișul cu chemarea partidului, apoi se întoarse și vorbi iar muncitorilor:

— Ați auzit ce-a spus dumnealui, tovarășul nostru de muncă, soldatul cel bătrân. Cum îți spune tovarășe?

— Soldatul Niță Dogaru, domnule. De la compania Depozit.

— Ați auzit, deci, ce-a spus soldatul Niță Dogaru, zise Raicu, și-l arătă cu mâna pe bătrânul militar care stătea cu gura căscată să nu-i scape cumva vreun cuvânt din cele ce se spuneau. Să știți, fraților, că ostașii noștri de rând, uite ca dumnealui ce se află aici, oameni simpli, muncitori sau țărani îmbrăcați în haine militare, vor fi de partea noastră. Ca dumnealui, soldatul Niță Dogaru, mai sunt atâția în garnizoana noastră. Deci, cu toții la arme! Veniți în rândul formațiunilor de luptă patriotice! Să dăm viață chemării partidului!

Un „ura” puternic și prelungit izbucni deodată din sutele de piepturi ale muncitorilor. Glasurile parcă zburau în văzduh, se contopeau și vibrau asemeni unor coarde uriașe și nevăzute. Oamenii, descătușați din teroarea dictaturii fasciste, se manifestau acuma la prima lor adunare liberă, fără teamă de baioneta jandarmului sau pistolul agentului de siguranță, își exprimau în entuziasmul uralelor bucuria pentru zilele noi ce începeau în această dimineață de august.

Ajutat de câțiva muncitori, Raicu coborî de pe cală și se amestecă printre oameni. Strângea mâinile tuturor care-l îmbrățișau, căuta să răspundă în grabă întrebărilor, își făcea cu greu loc să iasă dintre rândurile lor.

— Mă întorc, fraților, mă întorc îndată! îi asigura el, abia răzbind prin mulțimea ce-l înconjura. Mă duc până la Atelierele C.F.R. și viu îndată…

Porni cu pas mare, zorit către poartă și toți priviră în urma lui până ce nu se mai văzu.

35

În dimineața zilei de 24 August, pe la orele zece, când Klausing sosi la comandament, căpitanul Otto Willke îi raportă că subordonații săi executaseră ordinul, însă nu tocmai în întregime, din lipsă de posibilități, dar că se vor strădui ca în curând totul să fie gata. Spre ziuă, pătrunseseră cu ușurință la spital, la prefectură, la teatru, în gară, la triaj, minaseră calea ferată, castelul de apă, uzina electrică și celelalte puncte, însă nu se putuseră apropia de Șantierul naval, de Atelierele C.F.R., de clădirea telefoanelor, a poștei... Au întâlnit patrule formate din militari români și muncitori înarmați, care nu dădeau voie în nici un chip să se apropie cineva de acele puncte. Cu două ore mai înainte, la Șantierul naval avusese loc chiar un incident între muncitori și un subofițer român care voise să rupă un afiș ce fusese lipit pe pântecul unui vas. Vor încerca însă și la noapte...

— Dacă nu vom reuși, își dăduse cu părerea căpitanul Otto Willke, atunci, domnule locotenent-colonel, va trebui neapărat să mergeți la comandantul garnizoanei, să-i cereți aprobarea scrisă pe câteva delegații, prin care să se autorizeze echipelor germane ca în cursul nopții să strângă firul telefonic în locurile cutare și cutare...

Klausing părea absent la tot ce i se propunea. Stătea gânditor, cu privirea ațintită undeva pe fereastra deschisă, cu chipul întunecat de supărare și într-o joacă parcă total nevoită lovea ușor cu mănușile-i galbene cristalul de pe birou. Aflase din comunicatele unui post de radio german despre înăsprirea și mai accentuată a relațiilor dintre țara sa și România. Încă de dimineață, în București, aveau loc lupte crâncene. În câteva rânduri, avioanele germane bombardaseră în picaj capitala României. Aprige schimburi de focuri se dezlănțuiseră la Școala de război, pe cheiul Dâmboviței, la Comandamentul german al aerului, la Băneasa. Antiaeriana română doborâse numeroase avioane germane. În Moldova, resturile armatei germane se retrăgeau în dezordine, ducând grele lupte cu forțele sovietice. În alte locuri făceau cu greu față atacurilor prin surprindere pe care le dădeau unitățile române în diferite puncte ale țării...

Situația era destul de încordată și în același timp primejdioasă. Klausing nu mai avea nici un fel de legătură cu superiorii săi. Totul depindea acuma de hotărârea pe care avea

s-o ia. Stând și cântărind lucrurile pe toate părțile, ajunse la concluzia că propunerea căpitanului Otto Willke e destul de interesantă și în același timp nu lipsită de posibilități de succes. Așa că luă hotărârea ca la ora prânzului să părăsească orașul. Planul va fi următorul: se va duce la logodnica lui să-i spună ca în cel mult un ceas să-și facă bagajul, deoarece va trece cu mașina s-o ia. Apoi va trece pe la colonelul Predoiu, comandantul garnizoanei române, și va căuta să-l convingă că vrea să părăsească în liniște orașul, cu întreaga trupă, nu însă înainte de a-și ridica firele telefonice ce i-au făcut legătura până acuma cu unele instituții. Vrea ca vechile relații de prietenie să se încheie ca între buni camarazi. Îl va ruga să-i semneze delegațiile de acces în punctele ce i le va desemna. Sub acoperirea acestor delegații, ostașii germani vor putea mina în liniște locurile stabilite. Apoi își va lua rămas bun și cu părere de rău va părăsi orașul atât de ospitalier... Bineînțeles, împreună cu logodnica sa, domnișoara Lizzi Hintz, și cu tatăl ei, ceasornicarul Peter Hintz. La ora prânzului o garnitură feroviară va transporta către Timișoara și trupa. Va lua legătura cu gara în acest sens...

Chibzuind bine la acest plan și întrezărind succesul aplicării lui, fața lui Klausing prinse iarăși a se lumina. Dându-și seama că e privit cu insistență de subalterni, își reveni din acea contemplare, zvârli cu un gest degajat mănușile pe birou și zise:

— În regulă, camarazi. Aprob propunerea domnului căpitan Willke. Pregătiți explozivul și așteptați să mă întorc cu acele delegații aprobate. Luați măsuri să evacuăm totodată și comandamentul. Adunați și împachetați arhiva, documentele, mobilierul...

Peste un sfert de oră, Klausing, împreună cu translatorul său, trecu pe la Regimentul 95 infanterie și negăsindu-l pe colonelul Predoiu, află că este plecat la primăria orașului. Se hotărî așadar să-l caute acolo. Opri Mercedesul în fața cutiei de văcsuit a lustragiului Toma, coborî din mașină cu un aer marțial, grav, și urmat de plutonierul translator, urcă scările primăriei, călcând rar ca un bărzoi, în pantalonii de șeviot cu bufă înaltă și vestonul strâns în centură de lac negru pe corpu-i atletic.

Se anunță secretarei și rămase în așteptare în anticameră.

În acest timp, în cabinetul său, colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul orașului, și colonelul Predoiu stăteau unul în fața

celuilalt la o măsuță rotundă și discutau tocmai dispozițiile superioare primite de la București referitoare la dezarmarea resturilor armatei germane aflate pe teritoriul țării. Predoiu propusese arestarea tuturor militarilor germani ce formau comandamentul din bulevardul Carol, dar Jurăscu se opunea cu vehemență unei asemenea măsuri.

— Nu în modul acesta trebuie să se sfârșească o camaraderie de arme, argumentase el. Uiți, Predoiule, esențialul, și anume că dacă s-a întârziat până acum contaminarea comunistă a țării, acest fapt grăitor îl datorăm în exclusivitate armatei germane, fostei noastre aliate, Germania. Și atunci, care sunt considerentele noastre? Atitudinea noastră?

— Ba, dimpotrivă, pretinse Predoiu, eu socotesc, analizând evenimentele, că declanșând războiul împotriva Uniunii Sovietice, Germania a grăbit de fapt această contaminare comunistă de care vorbiți dumneavoastră și nicidecum n-a întârziat-o. Dovadă, acțiunile tot mai numeroase ale partizanilor împotriva mașinii de război germane, actele de sabotare a producției în fabrici, sustragerea armamentului... Ce sunt acestea, domnule colonel? N-a fost o intensificare a acțiunii comuniștilor în întreaga țară? Intensificare provocată pe lângă altele și de venirea trupelor germane în România?!

Până la urmă, colonelul Jurăscu convenise că vor respecta dispozițiunile superioare, și în acest scop vor cere lui Klausing să depună tot armamentul, așa cum sună ordinul, după care le vor pune în vedere nemților să plece în Germania lor. În felul acesta – socotea el – nu vor avea loc nici incidente, nici vărsări inutile de sânge și totul va fi adus la îndeplinire în cea mai perfectă ordine. În fond – continuase a argumenta Jurăscu – ordinul prevede curățirea teritoriului țării de elementele germane. Vor executa în acest mod ordinul cu rezultat destul de echitabil pentru ambele părți.

— Nu, nu sunt de acord cu acest fel de a vedea lucrurile, domnule colonel, se opuse Predoiu. Eu sunt comandantul garnizoanei și trebuie să execut ordinele așa cum s-au dat. Răspund pentru asta. De azi dimineață tot discutăm și nu ajungem la nici un rezultat.

— Și eu sunt militar și chiar colonel cu stea, Predoiule! nu se lăsă mai prejos Dimitrie Jurăscu. Am gradul de general în buzunar. Eu răspund, ca primar și ca militar în același timp, de

aducerea la îndeplinire a acelor ordine superioare. Dar nu pot fi de acord cu propunerea ta…

— Propunerea mea e în spiritul ordinelor de mai sus.

— Dar a mea nu este? se sumeți Jurăscu. Este! Iată, spui că de azi dimineață discutăm fără a cădea la un acord. Spune, te rog, în acest timp, armata germană din oraș a dat loc la incidente? Nici pomeneală! E liniște deplină, *mon ami*… Loialitatea lor, dragul meu, se manifestă până în ceasul al doisprezecelea! Și dacă n-au dat loc la incidente de ce să le provocăm noi? De ce să mai aruncăm încă un dezastru asupra orașului acesta martir când și așa a avut atât de mult de suferit și el și locuitorii lui?

Când secretara îl anunță pe primar că a sosit Klausing, cei doi militari români se priviră în tăcere câteva clipe, surprinși de neașteptata vizită, după care, liniștit, Predoiu spuse:

— A venit la timp, domnule colonel, de parcă l-am fi chemat noi. E cazul deci, să-i aducem la cunoștință hotărârea guvernului nostru, pe care sunt sigur că și el o știe prea bine…

— În spiritul celor susținute de mine, adăugă Jurăscu, în timp ce-și aprindea destul de degajat o țigară. Să-i punem în vedere ca în cel mult opt ore, dezarmată, întreaga trupă să părăsească garnizoana. Apoi vom raporta Marelui stat major îndeplinirea ordinelor date.

— Raportăm cam târziu, observă Predoiu. Trebuia de azi dimineață să trecem la acțiune.

— Raportăm mai târziu, însă raportăm o situație exactă, o situație efectuată în întregime, zise Jurăscu, trăgând adânc din țigară. În alte părți se duc lupte și situația asta abia e la început. Prin acele părți încă nici nu poate fi vorba de dezarmarea nemților, de vreme ce trupele sunt angajate în luptă.

Hans von Klausing intră în cabinetul primarului și, după ce salută cu un gest elegant, își scoase cascheta, mănușile galbene și întinse celor doi mâna. Îl invită apoi pe plutonierul ce-l însoțea să vină mai aproape.

— Tocmai vroiam să vă chemăm să discutăm o problemă cam delicată, zise colonelul Jurăscu, poftindu-l pe Klausing să ia loc într-un fotoliu alăturat. E vorba de situația nou creată, prin forța împrejurărilor… Ați luat cunoștință și cred că vă dați seama… e neplăcut… dar…

Plutonierul Weber traduse imediat și Klausing nu se arătă de

loc surprins de cele auzite.

— Înțeleg, zise el calm, frământând în mână mănușile. Am aflat încă de aseară…

— E regretabil că prietenia noastră comună, reluă colonelul Dimitrie Jurăscu, trebuie să se sfârșească în ceasurile astea: Recunoștința noastră însă…

— *Was ist vergesslicher als Dankbarkeit?* [26] îi întrerupse Klausing care de astă dată înțelesese totul fără ajutorul traducătorului. Zâmbea ironic, sfidător, privindu-i pe cei doi militari români cu dispreț și aroganță. Asta cum spune… urmă el căutând în minte cuvintele românește, a, da… asta lofitur grație! *Aber, Herr Komandant von einem Streiche fällt keine Eiche!*[27] Înțeles? German tare! *Wir Deutschen fürchten Gott, aber sonst nichts in der Welt!* [28] Weber!…

Plutonierul traduse imediat. Traduse de asemenea și cuvintele colonelului Predoiu care-i puse în vedere lui Klausing că se teme sau nu se teme de nimic în lume, dar trebuie să părăsească garnizoana în cel mult opt ore cu întreaga trupă. Altfel se va crea o situație neplăcută atât pentru domnul colonel cât și pentru militarii germani. Spre mirarea celor doi militari români, însă, șeful comandamentului german nu reacționă în nici un fel. Nu se arătă tulburat, neliniștit. Dimpotrivă, cu un zâmbet de regret în colțul buzelor, deschise larg brațele, arătând prin acest gest că n-are ce face, trebuie să se supună și îi asigură că totul va decurge în cea mai perfectă ordine. Are însă o rugăminte: dacă se poate aproba să i se permită ridicarea firului telefonic de la Șantierul naval, Atelierele C.F.R., poștă și telefoane… E material din dotarea armatei germane și…

— De acord! hotărî fără nici o ezitare Jurăscu. Veți ridica acest fir telefonic.

În acea clipă, ușa se deschise, intră cât mai ferit secretara și printr-un gest discret făcu semn colonelului Predoiu să poftească până afară, deoarece îl caută cineva. Comandantul regimentului și în același timp al garnizoanei se scuză față de Klausing și de Jurăscu și ieși pe sala primăriei. Dar abia deschise ușa, că rămase surprins de scena ce i se înfățișa ochilor: vreo

[26] Ce se uită mai ușor decât recunoștința? (l. germană, n.a.)

[27] Dar, domnule commandant, nu se doboară stejarul dintr-o singură lovitură! (l. germană, n.a.)

[28] Noi, germanii, ne temem de Dumnezeu, dar încolo de nimic altceva în lume! (l. germană, n.a.)

doisprezece muncitori cu puști în mâini și grenade agățate la centurile petrecute peste haine, cu banderole tricolore pe braț, stăteau înșiruiți lângă zid pe-o bancă și așteptau. Dintre ei se ridică unul cu fața cenușie, aspră și cu pas apăsat, hotărât, veni în fața lui Predoiu. Omul avea în mână un pistol cu prăselele de bachelită neagră.

— Domnule colonel, salută el respectuos, scoțându-și șapca din cap, mă cheamă Ion Raicu și sunt secretarul organizației locale a Partidului Comunist Român. Iar dumnealui de colo – arătă el spre Gligor ce se și ridicase în picioare – e comandantul formațiunilor de luptă patriotice din acest oraș.

— Cum ai spus? făcu ochii mari Predoiu.

— Comandantul formațiunilor de luptă patriotice din acest oraș, repetă Raicu cu glas tot mai apăsat, fără să se piardă cu firea.

— Bine, dar trupe din acestea muncitorești am auzit că sunt la București…

— Sunt în toată țara, domnule colonel, pentru că acțiunea întreprinsă și condusă de Partidul Comunist Român se desfășoară concomitent în toată țara.

— Va să zică dumneata ești președintele Partidului Comunist…

— Secretar al organizației locale, corectă Raicu.

— Și ce doriți? întrebă neliniștit colonelul Predoiu, privind cu ochii mari când pe Raicu, când pe muncitorii ce se ridicaseră de pe bancă și făcuseră roată în jurul lui.

— Dorim să vă întrebăm pentru care motiv nemții din oraș continuă încă a se plimba liberi, fără a fi arestați, când ordinele superioare sună destul de clar cum trebuie procedat?

— Uite, domnule… cum ziceai că-ți spune?

— Raicu.

— Uite, domnule Raicu, chiar acum se află în cabinetul primarului șeful comandamentului german căruia i-am pus în vedere ca în opt ore să părăsească orașul cu întreaga trupă.

— De ce să părăsească orașul? sări contrariat Gligor, făcând un pas înainte. Guvernul, după câte știm foarte bine, a ordonat armatei, deci dumneavoastră, să înceapă imediat lupta împotriva tuturor formațiunilor militare germane aflate pe teritoriul țării.

— Bine, să înceapă acolo unde situația se pretează, unde

nemții se opun a fi dezarmați, căută a lămuri lucrurile Predoiu. Or, cum noi am căzut la o înțelegere, vedeți dumneavoastră...

— Ați căzut la înțelegere să-i luați și prizonieri? întrebă Raicu.

— Nu, n-am căzut la o asemenea înțelegere.

— Nemții lui Hitler, domnule colonel, cum prea bine știți și dumneavoastră, sunt dușmanii de moarte ai poporului nostru, vorbi apăsat Raicu. Ei trebuie să plătească pentru toată suferința adusă țării ăsteia. Ne aflăm în război cu Germania. Și dacă ne aflăm în război, dacă în alte părți ale țării nemții atacă populația pașnică, bombardează orașe, distrug căile ferate, aici de ce noi am proceda altfel de cum sună legile războiului?

— Bine, domnule Raicu, dar înțelege că nemții din orașul nostru nu s-au manifestat în nici un fel...

— Au încă timp să se manifeste, domnule colonel! vorbi tot apăsat Raicu. Mâța blândă zgârie rău, spune un proverb de-al nostru. Trebuie deci să luăm măsuri pentru dezarmarea și arestarea nemților. În numele cetățenilor acestui oraș, al Partidului Comunist, vă cer acest lucru. Noi, formațiunile de luptă patriotice, vom trece îndată la acțiune. Așa să știți!

Colonelul Predoiu plecă fruntea și rămase câteva clipe gânditor. Tot chibzuind își descheia și încheia la nesfârșit un nasture de la veston, gata să-l rupă. Nu știa ce să răspundă. Desigur, și el fusese la început de părerea asta și nu prea înțelegea în nici un fel atitudinea colonelului Dimitrie Jurăscu care acționa în afara ordinelor superioare. Situația era destul de gravă și în același timp delicată.

— Uite ce-i, domnule Raicu, zise el într-un târziu, dă-mi te rog răgaz câteva minute, să-i șoptesc și colonelului Jurăscu cele discutate cu dumneata. Da? Poate că-l arestați pe Klausing chiar acum.

— Bine, fie...

Colonelul Predoiu își potrivi centura, își trase vestonul și apoi intră în cabinetul primarului. Raicu împreună cu Gligor și restul muncitorilor se retraseră pe aceeași bancă de pe sală unde stătuseră mai înainte. Unii își aprindeau țigări. Alții controlau închizătoarele puștilor, cartușele ce le aveau prin buzunare, vorbeau între ei, nerăbdători și în același timp cu grijă ca totul să se termine cât se poate de repede. De afară, prin ferestrele înalte și prăfuite, acoperite în cruciș de fâșii late de hârtie, pătrundea lumina blândă a dimineții de august. Undeva, în

piață, se auzea nechezatul unui cal și vocea spartă, ca de tinichea a unui chefliu care începuse a cânta lălăind cuvintele, strigând și înjurând pe cei care nu-i dădeau pace. După un timp omul se potoli și nu i se mai auzi glasul. De afară răzbea acum clinchetul clopoțeilor prinși în salbe la gâtul cailor de la trăsurile birjarilor ce aveau stația lângă primărie.

Trecură cinci, zece, cincisprezece minute și ușa de la cabinetul primarului nu se mai deschidea. Parcă cineva o bătuse în cuie și o înțepenise pentru totdeauna. Raicu stătea numai cu privirea asupra ei, fără să clipească, dar clanța rămânea neclintită. Când și când își privea ceasul de buzunar și clătina nemulțumit din cap. Timpul trecea și tăcerea asta îl neliniștea. După o vreme se sculă în picioare și nervos începu să se plimbe de colo până colo, fără să-și găsească locul. Fierbea. Fața i se crispase, fruntea se încreți se iar ochii îi scăpărau de mânie. „De ce-i întârzierea asta? se întrebă el nedumerit. Să-l fi dus oare cu vorba colonelul Predoiu? Se prea poate, conchise el. Unii dintre ofițerii ăștia, ce-i drept nu mulți, s-au pupat în bot trei ani de zile și mai bine cu nemții și acuma le e greu să le pună mâna-n gât. Știu eu ce fel de om o fi Predoiu ăsta? Nu sunt toți ca sublocotenentul Ganea…”

În cele din urmă, Raicu se duse cu pas apăsat, hotărât și deschise ușa de la biroul secretarei. Vroia s-o trimită înăuntru să-l cheme din nou afară pe colonelul Predoiu. Aceasta însă nu era în încăpere.

— Ce mai așteptăm, nea Raicule? întrebă ridicându-se de pe bancă nituitorul Gligor. Ce mumă-sa tot fac ăștia acolo înăuntru?

— Ne-au dus cu vorba, Raicule! interveni Vișan, un muncitor de la Atelierele C.F.R., care-și făcea de lucru ștergând mereu cu o cârpă unsoarea de pe închizătorul puștii. Zic să intrăm peste ei…

— Așa-i, nea Raicule, de ce nu intrăm peste ei? făcu și Gligor. Are dreptate, nea Vișan. Suntem doar puterea muncitorilor și țăranilor…

Raicu nu răspunse. Stătea gânditor la capătul sălii cu pistolul în mână, îl cântărea mereu în palmă și se vedea cât de colo că e neliniștit, încordat, un pachet de nervi. În cele din urmă făcu semn lui Gligor să-l urmeze și stătu o clipă în cumpănă la ușa cabinetului în care se afla primarul.

— Măi fraților, se întoarse el și vorbi șoptit tovarășilor săi,

Klausing, neamțul, e înăuntru, ați auzit, discută cu cei doi colonei, după cum spunea Predoiu. Îl arestăm și apoi cu tot detașamentul nostru lichidăm și trupa germană ce s-o găsi acolo, în vale, pe bulevard. Acuma, fiți vă rog atenți, cu armele pregătite…

Bătu în ușă, o dată, de două ori și fiindcă nu i se răspunse, apăsă pe clanță și intră. Cei doi colonei, aflați în picioare în fața biroului, întoarseră speriați capetele. Klausing nicăieri.

— A, dumneata! făcu Predoiu bâlbâindu-se și roșind pe dată până-n vârful urechilor. Uitasem să-ți dau răspunsul acela… De fapt…

— Unde-i neamțul?, tună Raicu și-n aceeași clipă mânui închizătorul pistolului.

— Ce-i domnule, unde te trezești aicea? strigă Dimitrie Jurăscu, fără să se piardă cu firea. Monoclul îi căzu de la ochi și rămase spânzurat de un șnur negru peste eghileții galbeni de stat majorist. Îl căută fără să-l privească și îl puse repede la ochi cu mâna tremurândă de enervare. Cum îți permiți…

— Unde-i neamțul? mai întrebă o dată Raicu și întorcându-se către ușă strigă: Tovarășe Gligor, ia oamenii și înconjurați repede clădirea, primăriei! Iar cu dumneata, domnule primar, vom sta de vorbă mai pe urmă…

Zicând acestea și fără să-i mai bage în seamă pe cei doi militari, trecu ca o vijelie pe lângă ei și se năpusti pe ușa ce se afla întredeschisă în spatele scaunului de la biroul primarului. Apucă apoi pe un coridor strâmt, la capătul căruia o scară de ciment cobora în spirală undeva în parterul clădirii. Predoiu alergă într-un suflet după el și-l prinse de mână.

— Domnule comunist, vorbi el precipitat, gâfâind, gata parcă să-și de sfârșitul. Să știi că primarul a hotărât să-i facă vânt neamțului pe ușa asta. Eu i-am propus să intrați și să-l arestați, dar nici n-a vrut s-audă. Nu i-a spus nici că dumneavoastră, muncitorii, așteptați afară, pesemne ca să nu-l înspăimânte. A vrut să evite unele neplăceri, mai ales că Klausing a acceptat să plece din oraș de bună voie cu întreaga trupă… Așa că, domnule comunist…

— Lasă-mă, domnule, în pace, că n-am timp de discursuri, îi tăie vorba Raicu și smucindu-se își desprinse brațul din încleștarea mâinii colonelului. Cozi de topor ce sunteți!

Klausing tocmai ieșise în curtea primăriei, mirat că primarul,

total nepoliticos, îl poftise să coboare pe scara de serviciu a clădirii, strâmtă, întortocheată, încât în semiobscuritatea aceea cu greu găsea treptele de piatră, roase, tocite. Nu înțelegea sensul acestei măsuri, total nepotrivite și neobișnuite până atunci. Chiar îi spunea acest lucru plutonierului translator, în timp ce, privind cerul limpede și însorit, își punea mănușile de piele galbenă. Deodată, însă, îi ieși înainte Gligor, însoțit de șase muncitori înarmați.

— Mâinile sus, tâlharule! îi porunci nituitorul cu un glas atât de puternic, că răsună aproape întreaga piață.

Klausing rămase stană de piatră. Sângele îi pieri din obraz, ochii albaștri, spălăciți, i se bulbucară ca la broască sub lentilele aburite ale ochelarilor. Buzele îi tremurau, iar picioarele i se muiaseră dintr-o dată, de parcă erau de ceară. Totul îl surprinsese atât de neașteptat, încât simțea că este pe punctul de a se prăbuși. Dând dovadă de mai mult sânge rece, Weber se răsuci pe dată, cu gândul să fugă înapoi, pe scări, în timp ce cu mâna umbla înfrigurat la tocul pistolului. Dar abia se întoarse că Raicu venind din urmă vijelios, tropăind pe trepte, îl și prinse în brațe ca pe un sac și dintr-o singură smucitură îl puse la pământ. În aceeași clipă Gligor îl doborî pe Klausing. Scena acestei arestări se petrecu atât de repede încât niciunul dintre muncitorii înarmați nu-și puteau da seama care cum acționase. Klausing se zbătu, încercă să lovească cu picioarele, să strige, dar Gligor, ajutat de încă doi muncitori, reuși să-și scoată cureaua de la pantaloni și să-i lege mâinile la spate. Apoi își luă șapca de pânză de pe cap, plină de unsoare și i-o vârî în gură, după care înnodă repede două batiste și-l legă zdravăn pe neamț peste față, acoperindu-i și ochii.

Într-o clipă lumea ce se afla în stradă și prin piață se strânse în jurul celor doi arestați. Toma, lustragiul, care întâmplător urmărise întreaga scenă, lăsă cutia de văcsuit, trecu strada, veni într-o fugă cu mersul lui legănat, greoi și, făcându-și loc cu coatele, se opri în fața lui Klausing ce se bătea în brațele muncitorilor. Îi trase batista de pe ochi, îl scuipă și-i zise cu glasul lui gângăvit:

— Kaput!… pătătitule! Tata cu tine! Ă-mi… asul…

Și, repezit, începu a umbla la încheietura mâinii lui Klausing, să-i desprindă cureaua ceasului de aur.

— Fugi dracului de-aici! îi dădu Gligor una peste mână. Hai,

cară-te și vezi-ți de cremurile tale!

Dar lustragiul nu se clinti. Luând martori birjarii, începu, gângăvind cuvintele și gesticulând, să arate că neamțul îi datora ceasul de la mână, că el câștigase pariul deoarece armata germană pierduse războiul, că a fost bătut la poliție din pricina „pătătotului” și câte și mai câte.

— Hai, hai, ia-o din loc până nu-i prea târziu! îl îmbrânci cât colo Gligor.

După un minut fu arestat și șoferul mașinii germane. Când acesta se întoarse, venind de la un debit cu un pachet de țigări în mână, fu imobilizat într-o clipă de muncitorii înarmați și legat îl aruncară în Mercedesul albastru alături de Klausing și de plutonierul traducător. Raicu se urcă la volan, porni motorul și mașina demară în cea mai mare viteză prin piață, către bariera Târgu-Jiului.

Peste o jumătate de oră, arestații legați la ochi, coborâră scările de pământ ale unei pivnițe de țară și rămaseră sub paza înarmată a câtorva dintre muncitorii din formațiunile de luptă patriotice.

În oraș evenimentele se succedau cu repeziciune. Chiar în după-amiaza acelei zile, colonelul Dimitrie Jurăscu primi în cabinetul său doua vizite neașteptate. În primul rând, anunțat de secretară își făcu intrarea, cu un aer jovial, avocatul Titus Panaitescu, șeful organizației locale a partidului liberal, un bărbat înalt, bine făcut, aproape de șaizeci de ani, în haine albe, sobre, cu lavalieră neagră. Întinse amical mâna colonelului Jurăscu și, fără vreo introducere prealabilă, intră direct în discuția ce-l interesa.

— O, ce plăcere, Titus! exclamă plăcut surprins primarul și ocolind repede masivul birou de mahon, veni în întâmpinarea respectivului, îi întinse mâna, după care îl îmbrățișă. Ce faci, dragul meu? Unde-ai fost? Pe unde-ai trăit?

— Am fost la moșie, dragă Miti, răspunse malițios Panaitescu, trecându-și mâna prin părul ușor albit. Unde mă puteam retrage ca să mă feresc de această urgie de apocalips? Din moment ce nici viața politică n-a mai fost pe prim plan în activitatea mea, iar baroul a funcționat sporadic, am socotit că o lecuță de odihnă e binevenită la vârsta asta...

— O, desigur, desigur, aprobă Jurăscu. Dar, dragă, ia te rog loc...

— Mulțumesc, dragă Miti, dar nu vreau să te rețin, se scuză destul de politicos Panaitescu. Am venit la tine într-o problemă, aș putea spune, fără să exagerez, vitală pentru viața politică a județului nostru.

— Te ascult, dragă Titus...

— Este vorba de reînființarea organizației locale a partidului liberal. Din februarie 1938, odată cu dictatura carlistă, și până astăzi, când s-au reinstaurat libertăți democratice și când sperăm că de-acum vom reveni la sistemul de guvernare din anii buni, de-atunci și până acum zic, ne-ajunge cât am lâncezit fără să ne înfruntăm opiniile pe tărâm politic și bineînțeles fără ca țara să prospere.

— Și cu ce te-aș putea ajuta, dragul meu Titus?

— A, c-o nimica toată. O mică aprobare. Vreau să-mi stabilesc sediul tot pe strada Decebal, lângă cinematograful Regal, unde l-am avut pe vremuri. Și am nevoie de o autorizație...

— S-a făcut, consimți primarul. Voi da ordin secretarei să ți-o

înmâneze în cel mult un sfert de ceas.

— Mulțumesc, dragă Miti, foarte mulțumesc, înclină capul, cu o reverență solemnă, Titus Panaitescu. Ești un om adorabil... Apropo, ce-a fost azi dimineață aici, în localul primăriei? Am auzit că niște golani l-au arestat pe colonelul german.

— Da, dragă...

— Cine-s ăștia, domnule, de poartă arme și cine le-a autorizat îndrăzneala asta?

— Formațiuni de luptă patriotice, lămuri primarul pe un ton ironic, desfăcând larg brațele. Așa se intitulează. Sunt conduse de Partidul Comunist. Vezi tu, dragă, situația e de așa natură, încât trebuie să mă supun că n-am ce face...

— Și pentru ce l-au arestat pe colonelul german?

— Zic c-am întârziat cu dezarmarea trupelor germane, așa cum sună ordinul Marelui stat major și au pornit ei să facă treaba asta. De fapt eu convenisem azi dimineață cu Klausing să plece de bună voie din oraș cu întreaga trupă ce forma comandamentul. Dar dacă ei au procedat așa, n-am ce face! Chiar m-au și amenințat că vor sta cu mine de vorbă mai târziu.

— Zău? se miră Titus Panaitescu. *Quels misérables!*

— Închipuiește-ți în ce situație precară sunt.

— Nu-i nimic, vorbi liniștitor Titus Panaitescu în timp ce cu o anume eleganță își aranja lavaliera la gât. Fii însă prudent, că-ți va prinde bine. *La prudence est la mère de la sûretê. Au revoir, mon ami et merçi!* [29] Apropo, când facem unul în patru? Hai, că acum m-am instalat din nou în vechea mea vilă. Și să nu-ți fie de deochi, am auzit că doamna colonel Dona, vecina mea, te simpatizează. Ori ți-e teamă de Artemiza?

— *Je crains Dieu, cher Titus, et n'ai pas d'autre crainte!* [30]

— Perfect! surâse enigmatic Titus Panaitescu. Să știi că Melani Dona... Dar lasă! *Le reste ne vaut pas l'honneur dêtre nommé. Encore une fois merçi et au revoir!* [31]

O jumătate de oră mai târziu, deschise ușa cabinetului profesorul Constantin Stanciu, de mulți ani președinte al organizației locale a partidului național-țărănesc, un om gras, cu fața tuciurie, părul alb și pleoapele mereu lăsate ca într-o

[29] Prudența este mama siguranței. La revedere, dragul meu și îți mulțumesc (l. franceză, n.a.)

[30] Mă tem de dumnezeu, dragă Titus, și de nimic altceva! (l. franceză, n.a.)

[31] Restul nu face să-l mai amintesc. Încă o dată mulțumesc și la revedere! (l. franceză, n.a.)

continuă adormire. Și, ca și primul musafir, ceru și el – și bineînțeles că primarul acceptă – să i se dea autorizație pentru stabilirea sediului organizației.

Așa se făcu că în după-amiaza aceea, cele două tăblițe, frumos scrise de același pictor, erau prinse în cuie, pe zidurile vechilor clădiri ale căror geamuri nu o dată fuseseră făcute țăndări în toiul propagandei electorale.

Dar cel mai însemnat eveniment care atrase atenția tuturor localnicilor se petrecu pe la ora șase după-amiază, în împrejurări cu totul dramatice. O companie din Regimentul 95 infanterie, comandată de sublocotenentul Victor Ganea, împreună cu vreo treizeci de muncitori înarmați înconjurară clădirea comandamentului german de pe bulevardul Carol și-i somară pe nemții baricadați înăuntru să se predea.

Încă de pe la amiază, se prezentase la colonelul Predoiu o delegație a formațiunilor de luptă patriotice și-i ceruse ca acum în ceasul al doisprezecelea să dea dovadă de înțelepciune și să acționeze împotriva nemților până nu e prea târziu.

— Poporul acesta, dom'le colonel, vorbise Gligor cât mai convingător, poporul acesta atât de mult umilit și batjocorit zeci de ani sub apăsarea mizeriei, a foametei, a nedreptăților sociale a pus mâna pe arme… Și dacă a pus mâna pe arme…

— Domnule Grigore…

— Gligor mă cheamă…

— Domnule Gligor, iartă-mă, nu ți-am reținut exact numele, cele ce mi-ai spus dumneata sunt lucruri cunoscute pentru mine. De altfel eu am mai discutat și cu sublocotenentul Ganea aceste treburi. Vezi dumneata, în principiu eu sunt hotărât pentru o acțiune împotriva trupei germane, însă înfruntarea forțelor eu consider că trebuie să se facă într-un război legal, declarat, cu eșalonarea efectivelor, aici artileria, dincolo brandurile, în dreapta mitraliere, mai aproape tunurile anticar, mă rog, război în toată legea. Dar ce intenționați dumneavoastră să faceți asta-i o treabă de poliție, de jandarmerie, auzi să arestați cincizeci de oameni! Spune dumneata ăsta se cheamă război?

— Domnule colonel noi n-avem nevoie de teorii acuma când țara se află în primejdie! strigă Gligor, fulgerându-l pe Predoiu cu privirea. Trebuie să ne batem pentru eliberarea acestui pământ, apoi ne batem, fără să alegem forme de luptă, „război

legal” sau ce ați mai spus aicea! Așa că spuneți-ne hotărât: vă alăturați nouă patrioților în lupta împotriva nemților sau nu?

Predoiu era de-a dreptul uluit. Fusese luat prea repede, i se cerea un răspuns prompt, fără echivocuri. Desigur el și-a spus punctul său de vedere, dar ce poate face cu colonelul Jurăscu care-i un încăpățânat și-și susține mereu părerea că trebuie evitată vărsarea de sânge. „Și uite-i și pe anarhiștii ăștia, auzi, se bat pentru patrie, luptă pentru eliberarea ei, iar eu credeam că s-au înarmat să-și rezolve anumite treburi politice, anumite treburi ale partidului comunist! Încurcată socoteală…”

— Ei, ce faceți, domnule colonel? îl făcu Gligor să tresară din gândurile ce-l cuprinseseră.

— Păi… dumneavoastră cum vedeți această acțiune?

— Vrem să ne-ajute compania sublocotenentului Victor Ganea…

Predoiu plecă puțin privirea, își mângâie bărbia cu palma, tot gânditor, și până la urmă zise:

— Bine. Voi da ordin să acționeze…

Iată, așadar, că planul studiat în amănunțime de Raicu, Gligor și sublocotenentul Ganea fu pus în aplicare.

De trei ori li s-a cerut nemților să depună armele și tot de atâtea ori ei au refuzat categoric acest lucru. Căpitanul Otto Willke, cel mai mare în grad aflat în sediu, luase cunoștință de arestarea fulgerătoare a locotenent-colonelului Hans von Klausing și, turbând de furie, hotărâse ca întregul efectiv al comandamentului să lupte până la unul, dar să nu se predea. La cea de a treia somație, făcută de sublocotenentul Ganea, el răspunse aruncând cu praștia un bilețel departe, în lungul bulevardului.

— Ia fugi, mă, și vezi ce-au aruncat ăia pe geam! ordonă Ganea și un soldat porni în fugă în direcția aceea. Gloanțele unui automat scrijelară trotuarul în urma lui, dar nu-l atinseră. Ostașul se întoarse, mai mult de-a bușilea pe lângă zidurile caselor și-i înmână ofițerului biletul.

Ganea, ascuns înapoia unei clădiri de pe bulevard, îi făcu semn lui Raicu să se apropie și acesta, părăsind grădina în care era adăpostit, veni lângă ofițer.

— Ce este?

— Uite, domnule Raicu, ne-au trimis un bilețel, zise ofițerul și-i arătă hârtia în timp ce-o despăturea.

— Păi nouă ne arde acuma de corespondență? se arătă supărat Raicu. Peste puțin se lasă amurgul și noaptea nu mai putem să facem nimic!

— N-ai nici o grijă, domnule Raicu, îl asigură Ganea netezind hârtia cu palma. În cel mult un ceas i-am scos din vizuină. Am trimis un agent, să mi se aducă și două tunuri antitanc. Să vezi atuncea nuntă!

Se aplecă asupra bucățelei de hârtie, dar nu putu descifra scrisul. Era un text în limba germană, scris în grabă cu creion chimic și semnat Otto Willke.

— Ei drăcie! exclamă Ganea. Nu înțeleg o boabă din ce mâzgălește ăsta aici. Să vedem poate că s-au hotărât să se predea. Dacă nu, deschidem focul. Cine știe nemțește dintr-ai noștri?

— Întrebați cine știe nemțește, dom'sublocotenent? se ivi tocmai atunci de după scara casei caporalul Dincu, ținând în mână un binoclu.

— Da.

— Mihai Gheorghiu, băiatul profesorului Gheorghiu. E la grupa de muncitori care e instalată în vale, la fântâni, lângă liceu.

— Roagă-l, te rog, să vină aici în mare grabă, ordonă sublocotenentul. Dar cât mai ferit. Să treacă prin spatele caselor, folosind grădinile…

Peste zece minute, Mihai se afla în fața lui Ganea.

— Ordonați, domnule sublocotenent! zise el, obișnuit cu disciplina militară pe care n-o uitase de când lepădase uniforma. M-am prezentat la ordin.

— Știi limba germană?

— Știu, domnule sublocotenent, zise Mihai, abia stăpânindu-și bătăile inimii de alergătura ce-o trăsese. Nu mi-am petrecut atâtea blestemate luni în școala militară din Germania? Câte ceva s-a prins de mine pe-acolo…

— Te rog să traduci textul ăsta…

Mihai luă în mână hârtiuța, o parcurse repede cu privirea, după care citi cu glas tare: *„Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende! Hauptman Otto Willke”*…

— Ce înseamnă în traducere? întrebă nerăbdător Ganea.

— Spune că mai bine un sfârșit cu groază, decât o groază fără de sfârșit. Și semnează, căpitan Otto Willke. Asta e tot.

— …tu-i paștele mă-sii, ăsta își bate joc de noi, dom'le, nu

vedeți? zise Raicu și privi cu ură către clădirea înaltă, cu un etaj, ce se înălța semeață dincolo de cea a tribunalului.

— Situația e limpede, domnule Raicu, zise Ganea, mototolind biletul și aruncându-l în niște boschete de alături. Nemții sunt hotărâți să reziste până la unul…

— Păi ce credeai dumneata că ne ies înainte cu temenele? vorbi tot supărat Raicu. Haidade! nu-i cunoști pe-ăștia, domnule sublocotenent. Cu ăștia trebuie procedat radical. Deschidem un foc viu, ucigător, mai punem și tunurile alea care spui dumneata că trebuie să vină și fir-ar mămițica lui a dracului de neamț dacă i-o mai arde lui de bilețele după treaba asta!

Ganea zâmbi și-l bătu prietenește cu palma pe umăr pe Raicu, în semn că-i va da ascultare. Trecuse la somații, crezând că poate se va rezolva totul fără să mai facă risipă de muniție, dar dacă lucrurile se prezintă astfel, va acționa în consecință. Desigur, avea dreptate Raicu. Îi plăcea acest om și-l prețuia nespus de mult pentru inițiativa lui, pentru dârzenia și hotărârile pe care le lua, pentru entuziasmul ce-l arăta în orice clipă. Era un om dintr-o bucată cum se spune, intransigent și drept, care chibzuia totul cu calm, îngrijorat să nu greșească, modest și prietenos, așa cum puțini îi fusese dat lui Ganea să întâlnească. Îl îndrăgise încă din prima clipă a întâlnirii lui și i se lipise de suflet ca un frate mai mare, pentru care era în stare să sară și-n foc la o simplă poruncă a lui. De aceea, îi înțelegea pornirea bătăioasă în acele clipe când se punea problema lichidării tuturor nemților din oraș, graba cu care căuta să termine totul cât mai repede, convins fiind că trebuie să intre în alte lupte, mai mari, mai importante pe drumul noii vieți pe care Partidul Comunist îl croia poporului. Și nu-l surprinsese în nici un fel faptul că de dimineață, Raicu, în fruntea celor doisprezece muncitori înarmați din formațiunile de luptă patriotice, reușise ca în mai puțin de un sfert de ceas să-l aresteze pe șeful comandamentului german, eveniment prilejuit favorabil de vizita acestuia la primăria orașului. „Desigur, îi spusese lui Dincu la aflarea veștii, numai un om ca el putea să acționeze în acest fel. Îmi place că e neînduplecat, hotărât, dintr-o bucată…”

— Ei, ce facem? îl trezi din gânduri vorba lui Raicu de alături. Ai căzut în meditație?

— Mă gândeam la dumneata, domnule Raicu, mărturisi sincer Ganea. Ești un om simplu, dar atât de plin de măreție! Pe

cuvântul meu, te admir! Ești un *hommo novus*, cum spun latinii, un om nou...

Raicu îl privi lung și stăruitor pe Ganea, cu chipul înăsprit, încruntat, de parcă ochii aceia cu sclipiri metalice, cu reflexe de oțel ar fi vrut să spună cine știe ce gravă acuzație, apoi deodată chipul prinse a i se lumina cu încetul și un zâmbet îi înflori în colțul buzelor aspre.

— Dom'le sublocotenent, zise el clătinând capul a dojană, zău, vorba aia, casa arde și baba se piaptănă! Să mor dacă nu-i așa! Ai început să mă lauzi de parc-aș fi o fetișcană cu care ai plecat în pețit... Și ne-am găsit și-n vremea asta...

Ofițerul, caporalul Dincu, Mihai și încă vreo doi ostași care se aflau în jur începură să râdă. Deodată însă se auzi un pocnet de armă. Apoi, după o secundă urmă un altul. O rafală de automat pârâi lung și zgomotul ei se stinse îndată.

— Ce să fie asta? se întrebă Raicu făcând semn celor de față să fie atenți.

— Cred că nemții au deschis foc.

— În cine trag? Să fi făcut oamenii lui Gligor vreo mișcare în grădini?

Caporalul Dincu se duse repede la colțul clădirii, se trânti înapoia unui boschet aproape uscat și cu binoclul privi stăruitor în lungul bulevardului către comandamentul german. Apoi se ridică și venind în fața lui Ganea raportă scurt:

— Domnule sublocotenent, un ostaș de-al nostru a traversat strada și crezându-l agent, sau cine știe ce, nemții l-au luat la ochi.

— L-au lovit?

— Nu, nu l-au lovit.

— Deschidem și noi focul! hotărî ofițerul. Nu mai avem ce aștepta. Caporalul Dincu, transmite plutoanelor următorul ordin: mitraliera dată plutonului unu ține sub foc continuu, împreună cu puștile mitraliere, podul casei și toate ferestrele de la etaj. Mitraliera de la plutonul doi va trage serii scurte, repetate, asupra parterului, în timp ce cele două puști-mitraliere vor trage tot timpul asupra ferestrelor și în special asupra celor două uși: cea de la intrare și aceea de sus de la balcon. În tot acest timp pușcașii și cei din formațiunile de luptă patriotice execută foc individual la vedere asupra oricărui neamț ce apare în rama vreunei ferestre sau prin curtea casei. Comunică, te rog, treaba

asta și domnului Gligor. Să aibă grijă acolo, comandă doar flancul drept.

Peste câteva minute un foc ucigător se năpusti asupra casei îmbătrânită de vreme, cu tencuiala scorojită, îmbrăcată în iederă până sub streașină. Gloanțele șfichiuiau aerul în snopuri șuierătoare, sinistre, înfricoșătoare. Într-o clipă, geamurile se sparseră în țăndări, căzând în curte și pe trotuar, în timp ce cioburi de țiglă de pe acoperiș zburau în toate părțile ca niște schije de foc. Ghereta santinelei de la poartă fu ciuruită ca o țintă de poligon. Un camion cu prelată ce se afla tras în curte sub coroana umbroasă a unui cais fu luat și el sub foc și cauciucurile, ciuruite de gloanțele mitralierelor, se dezumflară încet, rămânând pe jantă. După câteva minute, o baltă de benzină și ulei se întinse sub cutia motorului. Apoi mașina luă foc și începu să ardă ca o torță vie, mișcătoare, vâlvătaia înălțându-se printre ramurile bogate ale caisului. Crenguțe fură aprinse și ele de foc într-o clipă, incendiul lua proporții. Lumina flăcărilor țâșnea spre înalt vălătucindu-se în fumul gros, ce împrăștia o funingine densă și înecăcioasă. O clipă după aceea o rafală scurtă de mitralieră rupse în două hampa steagului german ce era arborat la balconul de pe colțul etajului, către bulevard, și pânza lui roșie cu marele cerc alb și zvastica neagră rămase spânzurând ca o aripă frântă. Sute de gloanțe mușcau din tencuiala scorojită a clădirii și ricoșau cu țiuituri prelungi ca niște vaiete ascuțite în aerul încins al după-amiezii de august. Ascunși după colțurile clădirilor, înapoia boschetelor de prin parcul liceului Traian sau în gropi săpate la repezeală, pe panta dinspre fântâni, muncitorii și militarii români urmăreau cu încordare efectul atacului dezlănțuit. Îi mira faptul că nemții tăceau și nu ripostau în nici un fel. Nu trecură însă decât câteva minute și răspunseră și ei cu focuri repetate de automat, țintind adăposturile. Gloanțele scrijelau în dâre lungi, lucii, asfaltul bulevardului și ricoșau în sus, zumzuind prelung ca niște bondari. Unele loveau resturile de geamuri ale caselor bombardate din jur, înapoia zidurilor cărora ei bănuiau că se ascund muncitorii și ostașii români sau săgetau boschetele mai apropiate din grădina liceului. Ganea, avându-l alături pe Raicu, urmărea prin binoclu tragerile companiei, stăruind cu privirea asupra clădirii comandamentului german. De zece minute se făcea o risipă enormă de muniție și totul părea zadarnic. Nemții

stăteau înapoia zidurilor intacte ale vechii case, hotărâți să reziste, după cum își mărturisiseră intenția și prin acel mesaj aruncat cu praștia ca în vechile bătălii romane. Ofițerul își privi ceasul de la mână. Vremea se scurgea destul de repede. Soarele trecuse către asfințit și umbrele așezărilor se întindeau peste tot ca niște pete cenușii, prelungi, ce se contopeau într-un tot uniform, fără contur. Cu fiecare clipă, se simțea apropierea amurgului. Aerul devenea pe nesimțite mai răcoros și dinspre Dunăre se strecura până aici, sus, în bulevard, o boare umedă ca o binefacere a naturii după zăpușeala de peste zi. Curând, ultimele raze ale soarelui sclipiră viu în ochiul unui geam rămas intact de la etajul clădirii ținută sub foc, apoi lumina astrului se stinse ca o părere și totul deveni cenușiu, șters.

Faptul că nemții rezistau în continuare îl neliniștea pe Ganea. Peste puțin se lăsa seara și acțiunea de bunăseamă avea să se desfășoare mai greu. La adăpostul nopții, dușmanul poate ieși la un contraatac, mai ales dacă dispune de rezerve suficiente de muniții și mijloace de foc puternice. Sublocotenentul cercetase cu de-amănuntul fațada clădirii și constatase că cele mai active cuiburi de foc se aflau la etaj unde, prin câteva creneluri sparte în grabă în zid, trăgeau fără istov două sau trei mitraliere grele. De acolo se vedeau țâșnind limbi de foc la intervale scurte, repetate. Ganea plănuise să dezlănțuie la început acel foc de puști și mitraliere, sperând într-o capitulare rapidă a dușmanului, acțiune bazată mai mult pe efectul moral al atacului. Apoi, în cazul că nemții nu vor ceda, gândise să încerce a lua cu asalt clădirea, bineînțeles după câteva lovituri bine țintite, trase de tunurile antitanc. Prima parte a acțiunii se putea socoti încheiată. Iar rezultatul ei era destul de edificator: asediații nu vroiau în ruptul capului să cedeze. Pesemne că bazau pe o renunțare din partea militarilor români cu care să ajungă la o înțelegere sau poate că aveau rezerve serioase de alimente și muniții ce le permiteau o rezistență mai îndelungată.

— Cunoașteți careva topografia casei? întrebă Ganea pe cei care se aflau în juru-i.

Toți înălțară din umeri. N-o cunoștea nimeni, că nimeni nu avusese vreodată ocazia să viziteze clădirea mai înainte de război, cu atât mai mult în perioada cât servise drept adăpost comandamentului german.

— Mă gândesc, urmă Ganea, vorbind mai mult pentru Raicu decât pentru ceilalți, să încercăm un atac direct din față, iar cu ceva forțe să manevrez prin spate, prin parcul dinspre Dunăre. Să pătrundem în clădire și prin lupte, eventual corp la corp, în fiecare cameră, la parter și la etaj, să-l silim pe neamț să pună capela în vârful baionetei... Dar uite, zise el, și-i dădu binoclul lui Raicu, privește sus acolo, din zid se văd țâșnind mereu șuvoaie de foc. Acolo au ei câteva cuiburi de mitralieră...

— Da, se văd destul de bine, confirmă Raicu, potrivind lentilele binoclului. În dreapta balconului de la mijloc, nu?

— Exact, spuse Ganea. Or, n-aș vrea să risc, urmă el. Mă gândesc în primul rând la atacul frontal, deoarece se prăpădesc

multe vieți. Oamenii merg în teren deschis, n-avem aproape nici o acoperire în față și blestematele de mitraliere bat strada la centimetru.

— Dar cei care ar trebui să ocolească prin parc... încercă Raicu să dea o soluție. E vorba de grupele de sub comanda lui Gligor.

— Acelea nu pot acționa prin învăluire decât dacă ținem sub focul frontal atenția inamicului, înțelegi dumneata?

Raicu nu răspunse. Puse iar binoclul la ochi și continuă să privească spre etajul de sus al clădirii din ale cărei ziduri săreau bucăți de tencuială ca niște schije.

Victor Ganea scoase batista și-și șterse cu gesturi repezi fruntea îmbrobonată de sudoare. Nu făcuse frontul, nu participase la nici un fel de lupte și deci nu mai avusese niciodată ocazia să se găsească într-o situație atât de dificilă. Știa doar din exercițiile efectuate în cadrul școlii militare că luptele în localități și în teren acoperit sunt cele mai riscante, că îndeosebi cuceririle de case comportă nu numai multă ingeniozitate din partea atacatorului, dar și riscuri.

— Domnule sublocotenent, ceru voie să vorbească Mihai Gheorghiu venind mai aproape, am o propunere.

— Care? întoarse Ganea privirea către el.

— Să nu atacăm. Ținem sub foc viu frontal clădirea din locurile unde ne aflăm acum, timp în care cei care manevrează au posibilitatea să se apropie prin parc.

În clipa aceea însă, un soldat, lac de sudoare, cu fața roșie de alergătură, sări gardul înapoia casei unde se afla ascuns Ganea și mai mult târâș se apropie pe după boschete.

— Ce-i, mă, camarade? se întoarse ofițerul către el. Ce s-a întâmplat?

— Dom’sub’lent, au venit tunurili, raportă agentul abia trăgându-și răsuflarea. Era asudat și prăfuit din cap până-n picioare. M-a trimis încoace dom’major Tănăsică, că nu știe ce să facă cu ele.

— De ce-a venit omul ăsta care abia a ieșit din spital? Unde-i sergentul major Gălușcă?

— Nu l-am văzut. Zicea unul din băieții de la tunuri că a rămas în cazarmă, are treabă cu niște măști de gaze și că dom’major Tănăsică a cerut singur să vină ’mnealui... Tot n-avea cine...

— Bine, făcu nemulțumit Ganea. O să-l dau eu odată pe

pezevenghiul ăsta de Gălușcă cu burta de pământ să se sature!

Se ridică din locul în care stătuse până atunci și începu să-și șteargă hainele de praful ce i se așezase pe piepții vestonului și pe pantaloni.

— Rămâneți aici, se adresă el după aceea lui Raicu, caporalului Dincu și lui Mihai Gheorghiu. Fac planul de foc al tunurilor, le amplasez, trec și pe la grupele comandate de domnul Gligor, să văd ce mai e pe-acolo și apoi mă întorc. Tu, Dincule, continuă supravegherea focului asupra clădirii...

După șase minute, prima lovitură de tun vui puternic, zdruncinând din temelii vechea clădire îmbrăcată în iederă. Proiectilul pătrunse prin zid între două dintre ferestrele de la etaj și peretele crăpă transversal pe o porțiune destul de mare. La câteva secunde urmă a doua lovitură și în aceeași clipă una dintre mitralierele nemților își încetă focul. Apoi se auzi o nouă răbufnitură și peretele unei camere de la etaj se prăbuși de-a întregul, într-un nor de praf. Îndată se dezvălui vederii interiorul clădirii – o sobă dărâmată, niște draperii de la ferestre spânzurând ca niște zdrențe în bătaia vântului, resturile unui birou și mulțime de hârtii ce după o clipă începură a pluti peste curte, asemenea unor afișe aruncate din avion. Urmă a patra lovitură și un alt perete se nărui în norii alburii de praf. Mitraliera germană se prăbuși în curte o dată cu unul dintre servanți, un neamț înalt, deșirat, care, după ce se zbătu de câteva ori în ultimele licăriri de viață, rămase lat pe caldarâmul de piatră. În acest timp, se dezlănțui deodată un uragan de foc – atacul frontal – și în acele clipe zeci de pușți și mitraliere prinseră a țăcăni îndrăcit, sacadat, continuu, șirul neîntrerupt al răpăiturilor contopindu-se cu strigătele prelungi de „ura” ale militarilor români ce înaintau pas cu pas, prin grădini și pe lângă garduri către clădirea comandamentului german. Muncitorii din formațiunile de luptă patriotice, în frunte cu Gligor, porniseră și ei și se târau de-a bușilea prin parcul de pe malul Dunării, pentru a se infiltra prin spatele clădirii. Acțiunea se desfășura cu succes; tunurile trăgeau neîncetat, proiectil după proiectil. Flăcările cuprinseseră giurgiuvelele primelor ferestre dinspre stradă și luminau roșietic în amurgul tot mai cenușiu.

— Înainte, băieți! se auzi deodată strigătul de îndemn al lui Gligor și într-un iureș nestăvilit zecile de glasuri ale atacatorilor se înălțară ca un vuiet de moarte peste răpăiturile pușților și

mitralierelor ce țăcăneau la nesfârșit în noaptea ce se lăsa.

Când, după câteva minute, sublocotenentul Ganea se înapoie la vechiul punct de comandă, caporalul Dincu îi ieși înainte și-i raportă în mare grabă:

— Domnule sublocotenent, veniți repede și priviți. Nemții au scos steaguri albe. Se predau…

Ofițerul luă binoclul din mâna caporalului și cercetă fațada clădirii. Într-adevăr, la câteva ferestre se agitau niște pânze albe. Păreau aripi ce se zbat în amurgul serii. Întoarse fața zâmbind către Raicu și zise:

— În sfârșit…

Dar în clipa aceia un glonț îi șuieră pe la ureche, Ganea feri capul și geamul unei verande de la clădirea ce se afla în spate se făcu țăndări.

— Tot mai trag? întrebă mirat Raicu, care se trântise repede la pământ înapoia treptelor de piatră.

— Se vede treaba că nu toți sunt de acord cu prizonieratul.

Într-adevăr, presupunerile sublocotenentului Ganea se adeveriră. Ostașii români și muncitorii văzând pânzele albe, se opriseră locului, care pe unde apucaseră, fără să mai facă un pas, cu ochii însă tot înainte, observând mișcările dușmanului. Chipurile asudate le erau înnegrite de fum și praf. Răsuflau greoi din adâncul pieptului, obosiți, cu mâinile pe arme, privindu-se în tăcere, așteptând. Vor continua oare asaltul? sau vor deschide de aici, de pe loc, foc asupra clădirii? Se dumiriră însă repede. Nemții nu mai rezistau. Unii dintre ei, ofițeri și subofițeri, coborâră scările și cu pas clătinat, nesigur, ieșiră în curte, aliniindu-se cuminți în fața ușii principale, cu mâinile ridicate în semn că se predau. Erau cu capetele descoperite, în bluzele descheiate, prăfuite, cu mânecile suflecate, și priviri fie încruntate, dușmănoase, fie rătăcite, speriate. Nici unul nu avea vreo armă asupra lui. Câțiva dintre militarii români se ridicară în picioare să-i escorteze și către ei porni și sublocotenentul Ganea, urmat îndeaproape de Raicu, caporalul Dincu și Mihai. Dar n-apucă să părăsească grădina casei în care se aflau și să iasă în stradă, că un snop de gloanțe le trecu fulgerător pe deasupra capetelor. Într-o fracțiune de secundă se trântiră cu toții la pământ și târâș se rostogoliră înapoi în grădina dinapoia casei, cu fețele livide de spaimă. Mitraliera perfidului neamț deschise apoi instantaneu focul asupra militarilor români care se

ridicaseră în picioare și câțiva dintre ei, seceraţi de gloanțe, căzură îndată, frânți de mijloc, în vaiete prelungi, sfâșietoare. Nemții ce se aflau în curte în fața camionului nu știau ce se întâmplă și priveau mirați spre ferestrele etajului de unde insistentul mitralierist continua să tragă cu înverșunare. După puțin, unul câte unul lăsară mâinile în jos și-și întoarseră privirile către militarii români. Aceștia stăteau lipiți de pământ, cu capetele plecate și astfel adăpostiți așteptau fără să mai facă un pas. Unii dintre ei începuseră să se retragă, căutând locuri cât mai ferite pe lângă ziduri sau garduri.

— Ei, drăcia dracului! exclamă Ganea, plin de mânie. Cum s-ar spune lucrurile se complică...

Luă binoclul din mâna caporalului Dincu și, atât cât îi permitea locul în care se afla, cercetă încă o dată metru cu metru fațada clădirii, să vadă de unde se trage. În sfârșit, după câteva clipe, descoperi flăcările de la gura țevii mitralierei. Era un crenel spart lângă ultima fereastră de la etaj. De acolo un neamț ambițios ținea sub foc toată strada și grădinile caselor din jur. Trăgea rafale scurte sau lungi, mutând snopul gloanțelor pe diferite puncte încât aveai impresia ca se distrează.

— Trebuie să-l reducem la tăcere pe dobitocul ăla! zise Ganea și, precizându-i lui Dincu locul exact unde se afla mitraliera, îl trimise să ceară tunarilor trei lovituri asupra țintei.

Caporalul alergă într-un suflet la cele două tunuri, raportă plutonierului major Tănăsică ordinul ofițerului și după câteva clipe două detunături simultane vuiră năprasnic pe deasupra străzii. Jumătate din peretele etajului se prăbuși cu fereastră cu tot, într-un nor de praf. Mitraliera încetă focul. În clipa aceea militarii români și muncitorii ce atacau pe partea dreaptă se ridicară să pornească spre clădire, încredințați că neamțul fusese omorât, dar noi rafale se dezlănțuiră îndată, parcă mai aprige ca cele dintâi. Flăcările de la gura țevii se vedeau acum destul de bine la baza unei alte ferestre de la etajul întâi, spre partea către Dunăre a clădirii. După o secundă o a treia lovitură porni din tun și fulgerător peretele acela se prăbuși și el tot într-un nor de praf. De astă dată mitraliera amuți pentru totdeauna. Nemții din curte, văzând situația, începură a intra unul câte unul înapoi, în clădire, furișându-se pe după camionul incendiat, dar câteva gloanțe trase după ei îi făcură să se întoarcă din drum, cu mâinile sus, și să coboare smeriți treptele de piatră. Peste

patru minute, ușa de la balconul circular de pe colțul clădirii se deschise și o mână înălță acolo, la etajul întâi, spre bulevard, o coadă de mătură de capătul căreia prinsese la repezeală un prosop alb. Întregul efectiv al comandamentului german capitulase.

Sublocotenentul Ganea, împreună cu Raicu, cu Gligor, cu Mihai și cu vreo alți șase oameni, militari și muncitori, pătrunseră primii în clădire. Se întunecase destul de bine. Prin camerele răvășite mirosea a praf de pușcă, a rom și a mucegai. Atenți la cel mai mic zgomot, urcară treptele unei scări interioare, presărată cu cioburi de sticlă, bucăți de moloz și tencuială. Ganea se opri pentru o clipă locului și, fără să lase pistolul din mână, căută cu cealaltă prin porthart și scoase lanterna. O aprinse. Fasciculul de lumină destramă întunericul, dezvăluind din umbre culoarul întunecos, camerele, fiecare firidă sau colțișor.

— Haideți după mine! ordonă el, făcând celor dinapoia lui un semn să-l urmeze... Tu, Totelică și tu, Damian luați-o înainte, cercetași. Însă fiți atenți, să nu ne răsară vreo fantomă în cale.

— O fantomă cu carabină, zise Raicu.

— Sau cu grenade...

Porniră. Ganea pășea cu atenție pe culoarul întunecos cercetând cu fasciculul de lumină ai lanternei pereții, ușile date de perete, camerele cu tavane prăbușite și ferestrele cu geamuri sparte de gloanțe. Încăperile, mobilate cu birouri și dulapuri metalice erau goale. În unele cuiere se vedeau mantale de ploaie din cauciuc cenușiu, centuri cu tocuri de pistoale agățate de ele, caschete și bonete ale personalului ce se aflase în serviciu până după ora prânzului. Într-una din camere, pe o masă, erau înșiruite câteva cești de cafea, un termos cu capacul deșurubat, câteva pachete de țigări, scrumierele încărcate cu mucuri și chibrituri arse. În altă încăpere, de mânerul unei ferestre spânzura o oglindă de cristal, cu ramă de nichel, iar alături, pe pervaz, stăteau răvășite o pensulă de ras, un săpun și câteva pachete de lame. Vreunul dintre soldații nemți ținuse pesemne să se facă ferchеș și îl surprinsese ordinul de luptă al căpitanului Willke cu spuma pe față, nemaiavând timp să-și strângă ustensilele. Victor Ganea, cu pistolul într-o mână și cu lanterna în cealaltă, călca prudent pe dușumelele culoarului, acoperite cu linoleum, cerceta o clipă tăblițele cu inscripții în

limba germană de pe fiecare ușă după care întorcându-se îi cerea din ochi lui Mihai, care venea la un pas în urmă, să-i traducă în grabă cele scrise. Erau nume de servicii ale comandamentului: aprovizionare, transmisiuni, poștă, transporturi etc. Către capătul coridorului, în camerele dinspre grădină, se vedeau și primii nemți uciși de gloanțele mitralierelor sau de schijele proiectilelor. Stăteau întinși pe coridorul acoperit cu linoleum sau pe covoarele din birouri, îngenunchiați lângă ziduri sau în tocurile ușilor, încovoiați și răsuciți, cu chipurile livide, așa cum îi surprinsese moartea după minute în șir de zvârcoliri zadarnice. Unii aveau în mâini pistolete, cu țevile încă fierbinți, fumegânde, semn că-și puseseră singuri capăt vieții, văzând deznodământul scurtei lor rezistențe sau poate că se împușcaseră chiar atunci când auziseră pașii greoi ai lui Victor Ganea urcând scările interioare ale clădirii.

— Aici e biroul șefului comandamentului! atrase atenția Mihai, punând mâna pe brațul lui Ganea. Ușa aceasta de stejar…

Ganea se opri, cercetă cu fasciculul de lumină tăblia ușii de sus până jos, citi mica firmă scrisă cu litere aurii pe sticla neagră, apoi, prudent, apăsă pe clanță. Nu făcu decât un pas, ca deodată rămase împietrit locului de spectacolul ce i se dezvăluia ochilor. În raza de lumină, un cadavru de femeie! Prăbușită pe covor, în mijlocul camerei, în mână cu un pieptene negru, Lizzi Hintz își dăduse sfârșitul, lovită de o schijă de proiectil ce-i sfârtecase pieptul. Mâna cealaltă, cu degetele crispate, strângea puternic capacul unei valize de piele galbenă, peste care căzuse târându-se în ultimele clipe ale vieții. Ochelarii cu ramă de aur, cu una din lentile spartă, zăceau lângă scaunul biroului. Ochii moartei se bulbucaseră ca în fața unei spaime cumplite, gura i se strâmbase într-un rânjet dureros, în timp ce din colțul buzelor se prelingea pe albul bluzei de mătase un firicel de sânge ca o ață roșie. Alte două valize, grele, strânse în curele, încărcate cu diferite obiecte, se aflau rânduite lângă zid.

— Era gata de plecare, scorpia dracului! zise Raicu, lovind cu piciorul în valize. Se aplecă, desfăcu curelele, săltă capacul uneia din ele și exclamă plin de uimire: Uite, dom’le sublocotenent ce de aur aici! Numai danturi, inele și brățări… Ptiu! scuipă el, fir-ați ai dracului de jecmănitori, uite, dom’le, cu ce plecau ăștia din țară, uite ce-au fost capabili să jefuiască;

auzi, dinții oamenilor!

Pe biroul lui Klausing, caporalul Dincu descoperi o hârtie. Cineva scrisese pe jumătate din lungimea ei, apoi se vede că renunțase. Tocul era căzut pe podea, călimara de cristal de pe birou răsturnată. Degetele mânjite de cerneală ale moartei dovedeau că ea voise să scrie cuiva o ultimă misivă, pesemne în acele clipe de groază când snopul gloanțelor și schijele proiectilelor vuiau asurzitor pe deasupra capului ei. Renunțase însă.

— Ce scrie și cui? se interesă Victor Ganea. La lumina lanternei, Mihai Gheorghiu parcurse în graba cu privirea hârtia de la un capăt la altul, după care zise:

— Scrisoarea este adresată lui Klausing: „Dragă Hans. Nu știu nimic de tine și ceasurile îmi sunt numărate. Te aștept și nu vreau să dau crezare zvonurilor că…”

— Sunt cuvintele acestei târâturi… interveni Gligor dinapoia lui Ganea.

— Ia las-o dracului! zise Raicu, și-l prinse pe Mihai de mână, făcându-i semn să arunce hârtia. Nu ne interesează acum scrisoarea ei. Hai, dom’le, să mergem mai departe…

Dar din camera de alături ajunse până la ei o exclamație de groază. Năvăliră cu toții într-acolo. Caporalul Dincu stătea în pragul ușii acelei odăi cufundate în întuneric, cu țeava puștii întinsă înainte, fără să mai facă un pas. În fasciculul lanternei se vedea un om lipit de zid, puțin aplecat de șale, cu mâinile înălțate deasupra capului, de parcă s-ar fi apucat de-un cuier sau o agățătoare. Bătrânul, căci era un om trecut de șaizeci de ani, avea privirea speriată, rătăcită, îi curgeau bale din colțul gurii și tremura din tot corpul, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Era îmbrăcat în niște haine de culoare neagră, uzate, cu guler alb, tare și lavalieră de asemenea neagra. Când și când râdea hohotind înfundat și strâmbându-se caraghios ca o maimuță, în timp ce ochelarii cu ramă de sârmă îi căzuseră pe vârful nasului.

— Ăsta-i ceasornicarul Hintz! zise surprins Raicu.

— A înnebunit! constată Ganea și printr-un gest al mâinii arătă că e cazul să fie lăsat în pace și să nu i se dea nici o atenție. Vroia pesemne să fugă cu fiică-sa în Germania. Haideți mai departe…

Porniră în lungul coridorului. Alți morți zăceau întinși pe lângă

pereți, sau prin camerele cu birourile întoarse în chip de parapete către geamurile ce dădeau spre grădină. În lumina lanternei chipurile lor se dezvăluiau sumbru, pline de hidoșenie, așa cum îi surprinsese moartea, cu gurile crispate, rânjite în spasmele ultimelor dureri. Ganea nu le dădea atenție, ci treceau mai departe, să vadă ce mai poate afla în această clădire ce adăpostise timp de aproape doi ani de zile viesparul acela de nemți.

— Domnule sublocotenent, veniți repede aici! strigă un ostaș din pragul unei uși.

— Ce este acolo?

— Căpitanul neamț, șeful lor. E rupt în două deasupra mitralierei…

— A, va să zică el era ambițiosul mitralierist, constată Ganea. Bine, lasă-l dracului și cercetați cu de-amănuntul tot etajul…

Într-un târziu, Ganea ordonă caporalului Dincu ca, împreună cu alți doi-trei militari, să strângă din întreaga clădire a comandamentului toate hârtiile, dosarele, obiectele, hărțile și orice găsesc prin încăperi. Urmau să fie inventariate piesă cu piesă.

— Începem operațiunea în seara asta?

— Nu, mâine dimineață, zise Ganea privindu-și ceasul de la mână. În seara asta, vom pune câteva posturi de santinelă în jurul clădirii. Hai, domnule Raicu, să mergem jos, deoarece avem atâtea treburi urgente. Să văd dacă ostașii răniți au fost evacuați, să organizez escortarea prizonierilor către cazarmă…

Se înnoptase de-a binelea. Prin întuneric militarii români se chemau pe șoptite, ridicându-se din gropile pe care și le săpaseră în grabă, se căutau, se adunau. Cei răniți, trei recruți, fuseseră transportați imediat la spitalul militar din cealaltă parte a orașului. Nemții, tăcuți, se încolonaseră în rânduri de câte trei, în curtea fostului comandament, și priveau neliniștiți la ostașii români care se tot învârteau pe lângă ei, cu armele în mâini, formând escorte. Unul înalt, slăbuț, cu fața spânatecă și ochii cârpiți, alburii, șopti altuia de alături, cu ochelari și mustăcioară blondă ce-și înfășurase o batistă în jurul gâtului.

— *Ist schwer, mein Kamarad. Das Glük*… [32]

— Ia lăsați gălăgia și aliniați-vă! le tăie vorba Niță Dogaru, ce-și pusese piciorul pe aripa mașinii și-și lega moletiera. V-a găsit

[32] Este greu, camarade. Soarta … (l. germană, n.a.)

vorba acuma…

Cei doi nemți întoarseră capul să vadă cine le dăduse porunca, apoi tăcură și, supuși, tropăiră scurt din picioare, să fie aliniați la rând cu ceilalți. Nu îndrăzneau să mai fie aroganți și poruncitori, ca până acuma, ci se adaptau noii situații…

— Dacă mai gângăvește vreunul dintre voi, urmă Niță Dogaru, luând arma în cumpănire, îi bag baioneta în burtă, să știți!

— *Jawohl… Jawohl…*

— Vol-nevol, asta este! Hai, gata, intră în rând… Românește nu mai știți acuma, numai când ne înjurați pe front cunoșteați graiul nostru…

În noapte se auziră comenzi scurte, repetate. În sfârșit, coloana prizonierilor porni. Pe o parte și pe alta a ei, militarii din escortă erau numai ochi și urechi, să nu le fugă vreun neamț de sub pază. Restul ostașilor se adunară pe unul din trotuarele bulevardului, cu puștile la umăr, ștergându-și cu mânecile vestoanelor fețele de sudoare, obosiți și prăfuiți după lupta care abia se sfârșise.

— Hai, camarazi, hai mai repede să pornim către cazarmă! îi zorea pe cei întârziați caporalul Dincu. Alinierea…

Prin întuneric, un soldat mâna caii să-i înhame la tunuri, lovindu-i mereu cu căpestrele peste crupele lucii.

— Măi, voi sunteți de capul vostru? îl întrebă pe acela Tudor Dincu.

— Suntem cu dom’majur Tănăsică… ’mnealui e înainte.

— Grăbiți și voi cu tunurile alea!

Atunci se ivi de după colțul străzii plutonierul major Grădinaru, călare pe o bicicletă. Se clătina de parcă era beat, abia ținându-și echilibrul. Se opri lângă militari, mai-mai să se prăbușească.

— Măi, unde-i don’s’lent, mă? întrebă el aprins de alergătură, în timp ce-și rotea privirea în toate părțile, ca să-l deslușească pe ofițer prin întuneric. Nu-i acilea?

— A plecat mai adineaorea, încolo, pe strada asta, răspunse un ostaș dintre rânduri. A plecat cu vreo zece inși din gărzile civile după ’mnealui…

— Mă duc să-l caut, vorbi întretăiat Grădinaru. Dacă cumva s-o întoarce pe altă cale, spuneți-i să vină degrabă la cazarmă că așa a ordonat dom’colonel. Dincule! strigă el răgușit, dar cu toată puterea, privind în dreapta și-n stânga, Dincule, unde ești

băiete?

— Aici, dom’major! răsări caporalul din întuneric.

— Băiete, ai grijă, nu pleacă mârlanu de-aici până nu adună tuburili arse, m-ai înțeles, mă?

— Păi, dom’major… încercă caporalul. Cum, la război îi ca la tragere în poligon? E greu… Fiecare om a luptat…

— Vorba! i-o tăie scurt Grădinaru. Să iese tuburili și gata! Ce, vrei să le plătesc eu din buzunar?

— Dar, dom’major, e caz special. În poligon, da, e ordin să se adune tuburile, dar acum, în situația asta? E stare de război și…

— Mă, ești într-o ureche? îi sări țandăra lui Grădinaru. Ce tot vorbești de război? Război în oraș? Războiul îi acolo pe front, nu aici. Acolo da, trage mârlanu ca la nuntă, nu dă socoteală, dar aici cum le scad? Să iese numaidecât tuburili, ai înțeles? Zece lăzi de muniție, am situația…

Zicând acestea, încăleca pe bicicletă, pedală clătinându-se, gata-gata să cadă, în ocolișuri largi, și dispăru în întuneric sub privirile mirate ale militarilor.

În acest timp, departe, pe bulevard către internatul liceului Traian, se auzeau răpăituri surde, cadențate. Tropăitul tălpilor dubite răsuna înfundat în noapte și coloana prizonierilor se îndepărta tot mai mult, în timp ce Niță Dogaru, cu glas răgușit, comanda plin de importanță:

— Ainț, țvai, ainț, țvai! Ține cadența, domnu Friț și nu ieși din coloană. Cum faci un pas la dreapta, kaput să știi! Ainț, țvai, ainț, țvai!…

38

A doua zi după-amiază, cam pe la scăpătatul soarelui, la podul de peste râul Topolnița, cam la o jumătate de kilometru de intrarea în oraș, o coloană de trupe germane, formată din 56 de ofițeri de diferite grade, 280 subofițeri, cam 1200 ostași înarmați, 140 de femei din serviciile auxiliare, precum și peste 80 de mașini și 10 tunuri antiaeriene, fu oprită de militarii români ce se aflau de pază la intrarea în oraș.

— *Was ist?*[33] întrebă un ofițer neamț, prăfuit din cap până-n picioare, ce coborâse dintr-o mașină decapotabilă și se oprise drept în fața sergentului care comanda garda. Nu-i foie?

— Nu! răspunse scurt sergentul.

— *Warum*[34] nu-i foie?

— Avem ordin să nu lăsăm soldați germani să intre în oraș.

— *Jaaa?* se miră ofițerul scuturând cu un gest leneș, mai mult a scârbă praful de pe piepții vestonului. Armata german aliat... prieten...

— O fi fost, răspunse rece sergentul, fără să se piardă cu firea. Avem ordin așa cum v-am spus să nu lăsăm pe nimeni să intre în oraș.

Ofițerul neamț plescăi nemulțumit din buze, stătu nițel pe gânduri, apoi privindu-și ceasul de la mână, zise supărat:

— *Ach, verdammt nochmal!* [35]

Întoarse după aceea sergentului spatele și cu pas apăsat se duse la a patra mașină în urmă, în care se aflau mai mulți ofițeri germani, cu caschetele înalte, în vestoane gri, prăfuiți, cu genele și sprâncenele alburii. Duse mâna la cozorocul caschetei, raportă ceva foarte respectuos, după care se apropie de portiera mașinii și împreună cu ceilalți avu loc o scurtă discuție. Unul dintre acei ofițeri, înalt și voinic, cu ceafa roșie, obrajii rumeni și monoclu, coborî din mașină, întinse brațele să se dezmorțească și începu să-și scuture hainele de praf lovindu-le ușor cu mănușile. Luă apoi cascheta din cap, își șterse părul blond, lins, cu o batistă și, împreună cu ofițerul care parlamentase mai înainte cu sergentul, porni către capul coloanei.

— Tumnealui comendant! căută a vorbi cât mai lămurit

---

[33] Ce este? (l. germană, n.a.)

[34] Pentru ce? (l. germană, n.a.)

[35] Ah, să te ia dracu'! (l. germană, n.a.)

ofițerul ce-l însoțea pe cel cu monoclu. Vrea mergem la comendant fostru.

Sergentul stătu nițel în cumpănă, nehotărât, fără să știe ce sa facă.

— Mașini stau pe loc, reluă vorba ofițerul neamț vrând să fie cât mai convingător. Noi mergem comendantul fostru. *Verstehst du?* [36]

— Bine, bine…

Sergentul se întoarse, strigă către zăvoiul ce mărginea șoseaua și din crâng ieșiră doi militari înarmați. La semnul gradatului, veniră în pas alergător și se opriră în fața lui.

— Mă-i Chirică și tu ălălalt, ia duceți-i pe dumnealor la domnul colonel, la cazarmă. Numai, fiți cu ochii în patru la ei…

Chirică se holbă la cei doi ofițeri germani, cercetându-i cu interes din cap până-n picioare, apoi se întoarse și șopti sergentului nițel amărât:

— Credeam că-i ăla, Klausing, cu care aveam eu o răfuială mai veche, dar nu-i ăla. Ăla avea două geamuri la ochi, nu unul, ca ăsta…

— Hai, dați-i drumu și fiți atenți așa cum v-am ordonat.

Peste o jumătate de oră cei doi ofițeri germani se aflau în cabinetul colonelului Predoiu care îi invită să ia loc. Dar ei refuzară categoric și rămaseră în picioare, gravi, țepeni, înfipți în podele, de parcă erau de piatră, vădit nemulțumiți că erau puși în situația de a veni escortați de doi simpli soldați, ca să poarte o discuție, după ei, complet inutilă. Cum să nu li se permită să treacă prin oraș înarmați? Unde să lase armamentul și pentru ce? Dar e posibil să existe un soldat german fără armă? Însăși noțiunea de soldat implică portul armei…

— Vă ascult, domnule colonel! zise Predoiu, rămânând și el în picioare înapoia biroului. Care sunt doleanțele? Vorbiți românește, nu?

— *Venig*… puțin… forbește, răspunse glacial cel cu monoclu și fața roșie, buhăită. Eu oberstleutnant Obst, se prezentă el înclinând ușor capul într-o reverență forțată, reținută. Freau forbește tumneata, tai ausweis, asta…

— Permis… zâmbi Predoiu.

— *Ja, ja*… permis, dai permis trecem armata german Timișoara…

[36] Înțelegi? (l. germană, n.a.)

Și într-o românească destul de stricată, totuși inteligibilă, arătă că are ordin de la comandamentul german din București să plece spre vest. Coloana are un efectiv de atâția oameni și materiale... Înțelege situația nou creată și-i pare rău de cele întâmplate, dar vor căuta să se comporte ca adevărați prieteni și să nu dea naștere la incidente. De altfel, știe că în oraș se găsește locotenent-colonelul Klausing și va trebui să ia legătura și cu el.

— Nu mai este în oraș domnul locotenent-colonel Klausing, îi răspunse calm colonelul Predoiu.

— *Nein? Aber wo ist?* [37]se miră Obst înălțând privirea.

— A plecat azi dimineață la Timișoara, ocoli el adevărul. Cu toată trupa...

— *Ja, ja,* aprobă din cap Obst în semn că a înțeles. Forte bun, plecat, forte bun, *aber* noi trebuie mers tot la Timișoara...

Predoiu îl lăsă pe ofițerul german până ce sfârși vorba, apoi tot el îi explică foarte pe larg că în urma evenimentelor petrecute, cunoscute desigur și de el, de Obst, armata română se află în stare de război cu armata Reichului. Așadar, el, Predoiu, trebuie să se încadreze în litera ordinelor superioare și nu le poate permite trecerea prin oraș, nici chiar dezarmați. Ba, mai mult: întreaga coloană să depună armele și apoi să se predea militarilor români...

— Cum asta... prisonier? întrebă cu ochii holbați de uimire Obst și fața i se roși și mai mult de enervare. Soldat german prisonier?

— De ce nu, domnule locotenent-colonel? vorbi calm Predoiu. Cred că nu-i o noutate pentru dumneavoastră. V-au mai prins și alții în acești ani de război, și chiar noi, altădată, în 1917, când cred că recunoașteți, soldații germani au fost tratați cu multă corectitudine. V-am spus, suntem în stare de război și în consecință, fiind în contact cu armata noastră, vă propunem să vă predați de bună voie. De nu...

Predoiu desfăcu larg brațele, arătând prin aceasta că n-are ce face, că legile războiului îl obligă altfel să-i ia prizonieri prin forța armelor.

— *Ein Moment!* spuse Obst și-i făcu semn lui Predoiu să aștepte puțin până ce se va sfătui cu însoțitorul său.

În cameră începuse să se întunece. Prin unghere prinseră a

[37] Nu? Dar unde este? (l. germană, n.a.)

stărui umbre. Mobilierul își pierdea încetul cu încetul conturul. După câteva clipe, un soldat intră în vârful picioarelor și aprinse cu un chibrit lampa de gaz de pe biroul colonelului. În acest timp, retrași lângă fereastră, într-o discuție confidențială, cei doi ofițeri nemți vorbeau în șoaptă, însă destul de aprins, deoarece din gesticulația mâinilor și ridicarea uneori a tonului se vedea că n-au ajuns la un punct de vedere comun.

Predoiu profită de acest scurt răgaz în convorbirea cu interlocutorii săi și ridicând receptorul ceru centralistului să-i dea urgent legătura cu domnul colonel Jurăscu, primarul orașului.

— A, Predoiu, ce faci amice? vorbi, bine dispus, de la celălalt capăt al firului, Jurăscu.

Predoiu îi raportă în franțuzește despre neașteptata vizită, privind mereu către cei doi ofițeri nemți care, lângă fereastra camerei, erau preocupați de discuția ce se întrezărea foarte aprinsă și nu-i dădeau nici o atenție. Predoiu vroia să-l întrebe pe primar, militar mai vechi în carieră, cu oarecare experiență, ce trebuie să facă, deoarece se află într-o situație neplăcută, destul de periculoasă: nu cunoaște efectivele nemților dar, dacă sunt mulți, după câte se pare, îi poate, oare, dezarma cu puținii ostași români ce se află în garnizoană? Artileriștii și cavaleriștii de la partea sedentară sunt în tabără tocmai la Padina. Să intervină și cu batalioanele de recruți? Ordinul Corpului I de Armată e clar: unitatea să ia măsuri pentru oprirea, dezarmarea și capturarea oricăror trupe germane care ar trece prin oraș prin preajma localității.

— Când ți-a venit ordinul ăsta, Predoiule?

— Astăzi, domnule colonel. Ordinul telegrafic numărul 41619. Pesemne Corpul știa de această coloană germană și în mod special a telegrafiat să întărească ordinele anterioare.

— Și ce, vrei să execuți orbește acest ordin? întrebă cu ironie Jurăscu. Dacă nemții au la porțile orașului o divizie întreagă, vrei să-i iei prizonieri cu mâna ta de oameni?

— Ei, nu e chiar așa. Mai am două batalioane, știți…

— Fii, domnule, serios, nu te baza pe neinstruiții ăia sau pe boșorogii din cazarmă! Aici trebuie lucrat diplomatic. Așteaptă că viu eu acolo…

Peste un sfert de oră colonelul Dimitrie Jurăscu, proaspăt bărbierit, cu monoclul la ochi, în impunătoarea sa uniformă de

cavalerie, cu pintenii zornăind, intră grav în cabinetul lui Predoiu și salută printr-o ușoară înclinare a capului pe cei doi ofițeri nemți. Aceștia îl priviră oarecum mirați, neștiind cine este, dar Predoiu le explică îndată și ei deveniră puțin mai maleabili, chiar binevoitori, sperând că tratativele cu acest nou sosit vor avea succes pe linia propunerilor lor. Veniră în fața biroului și mai mult gesticulând dădură a înțelege că vor să reia discuția.

— Vă rog… îi îndemnă Jurăscu și, cu un gest de amabilitate, îi pofti să se așeze pe singura canapea din cameră.

Dar ei refuzară.

— V-ascult, domnilor…

— Trebuie mers Timișoara… începu Obst înălțând bărbia și privindu-l pe primar cam de sus. Nu putem preda arm… Nu-i ordin… Și tot căutând cuvintele românești cât mai potrivite, spuse mai departe că are următoarea soluție: se vor întoarce la coloana oprită la porțile orașului. Prin radio, personal va lua legătura cu cineva din comandamentul armatei germane, iar a doua zi dimineața, dacă domnul colonel este atât de amabil ca și în seara asta, va reveni pentru a-i comunica ce hotărâre a luat. Poate că predau armele și se constituie prizonieri. Sau își continuă drumul fără arme. Cum vor primi ordinul. Deocamdată, ostașii germani stau pe loc și așteaptă. Vor petrece noaptea în mașini și eventual în corturile ce le vor instala.

— Mda, aprobă nehotărât colonelul Dimitrie Jurăscu, în timp ce-i conducea pe cei doi ofițeri nemți până la ușă. Suntem de acord. Să sperăm că totul se va rezolva cu bine…

Locotenent-colonelul Obst și însoțitorul său, plecară urmați îndeaproape de soldatul Chirică și de tovarășul său, care călcau la un pas înapoia lor cu armele în mâini, gata de tragere.

— Tact, Predoiule, trebuie mult tact, amice, în problemele astea, spuse Jurăscu după plecarea ofițerilor germani. Ai văzut ce diplomatic am procedat? Acuma, având răgaz până mâine dimineață, te rog ia măsuri de prevedere. Anunță-i și pe aceia de la Padina să vină încoace. Ei, ce zici? Să-i vezi cum depun armele în zori și evităm vărsarea de sânge…

— Totuși, chiar dacă depun armele, îi vom lua prizonieri, nu se lăsă Predoiu. Ordinul Corpului de Armată e clar în acest sens.

— Iar te pripești, *mon ami*, îi puse mâna pe umăr Jurăscu. Iar te pripești. Ce să faci cu prizonierii? N-avem noi ce mânca și să le mai dăm și lor? Și-apoi ar fi o acțiune lipsită de glorie militară.

Auzi, să iei inamicul prizonier, fără un foc de pușcă! Și ce inamic? Pe cine? Aliații noștri până mai acum câteva zile... Puțină condescendență, Predoiule, ce dracu!

— Nu știu, dom'le colonel, condescendență, necondescendență, dar eu voi executa ordinul Corpului de Armata. Suntem militari și n-avem dreptul să luăm măsuri ce ne depășesc...

— Dar când l-au arestat pe Klausing, de ce-ai tolerat acțiunea ălora?

— Au fost tot măsuri în spiritul ordinelor superioare.

— Și risipa de muniție cu asaltul asupra comandamentului german?

— Și aceea...

— Păi bine, Predoiule, dacă-ți faci de cap sau te lași dus de mână de răzvrătitul ăla de Ganea – că sunt informat că ăsta e de-al comuniștilor, – atunci de ce dracului îmi mai ceri mie sfatul?

— Îmi fac datoria de militar, dom'le colonel și nimic mai mult. Vă informez și pe dumneavoastră și vă respect ca militar mai vechi.

— Ai face mai bine să-mi respecți părerile.

— Le respect pe acelea care sunt în spiritul ordinelor superioare.

— Bine, dragă, fă ce vrei, căută Jurăscu să încheie discuția. Ești un încăpățânat și gata!

Zicând acestea, ieși trântind ușa cu putere și Predoiu, surescitat, dar cu un zâmbet amar în colțul buzelor, rămase multă vreme nemișcat în mijlocul cabinetului său, ascultând zornăitul pintenilor lui Jurăscu pe sălile goale ale cazărmii.

Când sublocotenentul Ganea intră în cabinetul lui Predoiu, colonelul tocmai vorbea la telefon cu tabăra celor două batalioane de recruți aflați în pădurea Balota, comuna Erghevița și nord Șimian.

— Subunitățile să fie în stare de alarmă, ordonă Predoiu autoritar, vorbind tare ca să se facă înțeles. Câte două unități de foc pentru fiecare om. Tunurile cu muniția pregătită... Comandanții să fie mereu între militari. Fixați posturi fixe și mobile pe liziera sud pădurea Balota... Nu intrați în panică, nu aveți de ce... Sunt măsuri de prevedere. Raportați la orele 22 de

executare!

Predoiu puse receptorul pe furca aparatului și se întoarse către Ganea.

— Te felicit, sublocotenente! zise el și-i întinse mâna. Bravo, după succesul de-aseară, acum am auzit că ai reușit să înlături orice pericol.

— Vă referiți la locurile minate de hitleriști?

— Da, la ele.

— Azi am lucrat toată ziua cu militarii, dom'le colonel, vorbi Ganea, stând în poziția de drepți. Cred că am reușit să depistăm toate minele amplasate.

— Ești sigur?

— Cel puțin, cercetând planul găsit în biroul căpitanului Willke, am certitudinea că nu ne-a scăpat nimic.

— Foarte bine, aproba colonelul. Acum să ai grijă să întocmești inventarul complet al documentelor, al armamentului și al mobilierului, tot ce s-a ridicat azi de la comandamentul german. Apropo, ai auzit vestea?

— Cu nemții care stau și așteaptă la marginea orașului?

— Exact.

— Am auzit, dom'le colonel…

— Acum o jumătate de oră au fost aici la mine comandantul coloanei, un locotenent-colonel, și un căpitan să ceară permisiunea de a trece înarmați prin oraș.

— Și?

— Bineînțeles că n-am acceptat, vorbi sigur pe el Predoiu. Ordinele de sus sunt clare în acest sens. Dar a venit și domnul colonel Jurăscu și a convenit cu ei să le permită până dimineață să-i întrebe pe mai marii lor dacă se predau sau nu.

— Trebuie dezarmați și făcuți prizonieri, dom'le colonel, vorbi categoric Ganea. Nu trebuie parlamentat atâta, n-are rost. Chiar pe cei doi care au fost la dumneavoastră să-i fi reținut. Ați văzut cum plănuiseră bestiile astea de-aici să arunce în aer cele mai importante instituții ale orașului! Sub masca ridicării firului telefonic…

— Am văzut, dragă Ganea, răspunse amărât Predoiu. Și eu căutam ieri să mă port omenește cu canalia aia de Klausing. Am și cedat părerilor primarului, fiind de acord să-i fac vânt pe ușa din dos… Ei, nu-i nimic, din greșeli înveți. Acuma, te rog, ia și dumneata măsuri pentru punerea la punct a companiei. Dacă

nemții nu se predau, mâine o să avem din nou de furcă cu ei.

— Am înțeles, dom’le colonel.

— Prizonierii cum se comportă?

— Bine, dom’le colonel. Azi li s-a asigurat masa. I-am închis pentru mai multă siguranță în depozitul manutanței și am pus o pază strașnică.

— Ce efectiv are paza?

— Sunt șase ostași și patru inși din gărzile muncitorești.

— De ce-ai amestecat în treburile noastre civilii? se arătă mirat și în același timp supărat Predoiu.

— Ce vedeți nepotrivit în asta, domnule colonel?

— Sunt treburi ostășești, ce rost au ei?

— Același rost care l-au avut în seara de 23 august, care l-au avut ieri la asaltul comandamentului german și care-l vor avea totdeauna de-acum încolo în înfăptuirea prefacerilor democratice din țară, vorbi calm Victor Ganea. Cred că înțelegeți destul de bine, domnule colonel, de cine se scrie noua istorie a țării…

— Vorbe mari, Ganea!

— *Res, non verba* [38], domnule colonel. Faptele sunt mari, iar vorbele care ne dezvăluie aceste fapte trebuie să fie asemeni lor.

— Bine, Ganea, fu de acord Predoiu, rămâne paza așa cum ai hotărât dumneata. Altădată poate că m-aș fi făcut foc și pară pentru faptul că-mi bagi civilii în treburile cazărmii, dar pentru că avem nevoie de ostași și mai ales că lucrătorii ăștia au făcut ieri fapte extraordinare… Mda, rămâne așa…

— Pot să plec?

— Da, încuviință Predoiu.

— Am onoarea să vă salut!

Când Ganea coborî scările, ieșind din cabinetul colonelului, se întâlni drept în față cu sergentul major Gălușcă. Subofițerul, pus la punct ca întotdeauna, cu cizmele lustruite și pantalonii la dungă, ținând în mână nelipsita-i cravașă, vroia să treacă înainte, când, zărindu-l pe comandantul companiei, se trase lângă perete și luă poziția de drepți.

— Ascultă, Gălușcă, îl luă în primire Ganea, de ieri de la prânz nu te-am văzut. Unde-ai umblat?

— Păi, ieri am rămas în cazarmă să fac niște situații și azi

[38] Fapte, nu vorbe! (l. latină, n.a.)

dimineață m-am dus până la Craiova cu o corespondență urgentă. Raportul domnului colonel cu bătălia de aseară.

— Dar cum îți găsești tu mereu alte treburi când e nevoie fie să iei parte la lupte, fie la deminări? îl luă la rost ofițerul.

— Păi, dom’s’lent, v-am spus, se scuză Gălușcă mieros, știți… am avut treabă… a cerut dom’colonel situația cu măștile de gaze și dom’major Grădinaru nu știu pe unde era și am făcut-o eu… că dacă n-o făceam tot compania noastră cădea rău… Iar azi dimineață…

— De ce n-ai venit dumneata cu tunurile acolo la comandamentul german? îl mustră Ganea. Ești tunar doar. A venit din proprie inițiativă plutonierul major Tănăsică, om bolnav, abia ieșit din spital, și dumneata te-ai fofilat. Mi se pare că fugi de glonț, dom’le Gălușcă! îl apostrofă destul de aspru ofițerul.

— Toată lumea fuge de glonț, dom’s’lent! crezu că scapă cu o glumă sergentul major. Cine-i ăla să-și pună pielea în bătaia puștii? Ca tot omu, știți dumneavoastră…

— Când interesele țării o cer, dom’le Gălușcă, fiecare își pune pielea în bătaia puștii! vorbi tăios Victor Ganea.

— Tot pentru interesele țării mi-am pierdut și eu mâna pe front, dom’s’lent… zise Gălușcă și-și arătă brațul țeapăn ce-l ținea nemișcat de-a lungul corpului.

— L-ai pierdut pentru interesele nemților și ale lui Antonescu, dom’le Gălușcă. Acuma alte interese dictează politica țării.

— Știu, dom’s’lent… cu democrația… am înțeles eu cam cum vine rostu. Chiar că vorbeam aseară la un păhărel de țuică cu dom’majur Grădinaru despre democrația asta… Și dumnealui…

— Hai și lasă, că nu mă interesează pe mine ce vorbești la un păhărel de țuică! îi reteză vorba Ganea. Să te duci imediat și să te îngrijești ca toți oamenii din companie să aibă asupra lor câte două unități de foc, ai înțeles? Ostașii să se odihnească… La ora nouă stingerea. La ora douăzeci și trei vei controla garda de la ieșirea din oraș spre Șimian.

— Da, dom’s’lent.

— Știi că acolo a fost oprită o coloană germană?

— Știu…

— Instruiești oamenii gărzii să fie cu ochii în patru. Dacă observă vreo mișcare, să se dea imediat alarma.

— Am înțeles, dom’s’lent!

— L-ai schimbat pe caporalul Trandafir de acolo?

— Da, l-am schimbat la ora cinci după masă. Se simțea rău și…

— E un sergent acuma acolo, cine-i acela?

— Sergentul Comănici.

— Bun băiat, Comănici. Ăsta era sus la Centrul de Exploatare până ieri, nu?

— Da, de acolo ne-a venit. De fapt tot de noi ține ca efectiv…

— Hai, dă-i zor și fă treabă! îl porni din loc ofițerul. Și să știi, îl avertiză sublocotenentul, că dacă-ți mai găsești de lucru când suntem în misiuni de luptă, îți fac acte de dezertare din fața inamicului și te trimit în judecata Curții Marțiale.

Sergentul major Gălușcă duse mâna dreaptă la cozorocul caschetei, salută și plecă glonț pe sala întunecată a clădirii, fără să se mai uite înapoi. „Scot eu untul din tine, pușlama, ce ești! vorbi în urmă-i ofițerul, privindu-l cum se depărtează. De chiulangiu ce ești, nu mai ai pereche”!

În acest timp, în casa profesorului Gheorghiu era o adevărată sărbătoare. Când era aproape să se însereze, o telegramă fulger expediată de un anume Măghinici din Focșani adusese uluitoarea și neașteptata veste că Alexandru, soțul Emiliei și cumnatul lui Vlad, cel care fusese dat dispărut pe front, trăiește, e sănătos și a intrat în țară cu Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”...

— Emilia, auzi tu, Emilia? o scutura mereu de umeri Vlad pe sora lui. Alexandru, bărbatul tău, e în viață... e sănătos... va fi aici peste câteva zile...

Emilia stătea neclintită în șezlongul ei de sub pom, cu privirea fixă, imobilă și nu scotea un cuvânt. Părul încărunțit îi cădea în șuvițe despletite peste fruntea crispată, obrajii i se vestejiseră, deveniseră cenușii, scorojiți și aspri. Purta aceeași rochie decolorată și uzată, iar în picioare papucii din postav, rupți, cu tălpile găurite.

— Emilia, tu nu înțelegi ce spun?

— Las-o, Vlade, of, nenorocita de ea... interveni Ana.

Costeluș sărea în sus de bucurie, bătea mereu din palme și făcea fel de fel de giumbușlucuri în neastâmpărul său, strigând cât îl ținea gura de răsunau toate camerele:

— Vine tata cu armata! Vine tata cu armata!

Cu toate că nu se înnoptase de-a binelea, în toate încăperile fuseseră aprinse lămpile cu gaz, cu lumina crescută la maximum, de parcă atunci ar fi trebuit să sosească Alexandru. Vlad, care numai ce venise din comuna Șișești, citea și recitea de zeci de ori telegrama și aproape că nu-i venea să dea crezare conținutului ei atât de laconic și totuși atât de limpede. Nu se putea dumiri ce este cu acea divizie de voluntari și cum de ajunsese Alexandru să facă parte din ea. Nu cumva la mijloc era vreo eroare, vreo confuzie care a adus bucuria și veselia în casă numai pentru scurtă vreme?

Peste puțin veni acasă Mihai împreună cu Dana și Maxim. Purtau brasarde tricolore pe braț, iar în mână automate.

— Și tu, băiete? îl întâmpină profesorul pe Mihai arătându-i brasarda de pe mâneca cămășii. De când?

— De când mi-am delimitat propria conștiință, tată!

— Ieri au fost lupte acolo la clădirea comandamentului

german. Ai fost și tu?

— Și eu.

— Și Dana și Maxim?

— Ei au fost de gardă la primărie…

— Măi, măi, ce vremuri trăim! zise profesorul, dezbrăcându-și haina. Ai auzit de unchiul tău, Alexandru? Uite telegrama… Trăiește… Citește. Să fie oare adevărat?

Mihai luă hârtia de pe etajera bufetului, o parcurse în grabă cu privirea și explodă într-o bucurie fără margini.

— Să fie oare adevărat? întrebă din nou neîncrezător profesorul, potrivindu-și ochelarii, cu o nervozitate exagerată.

— Cred că e adevărat, tată, îl asigură Mihai. Am auzit vorbindu-se și în oraș de această divizie de voluntari.

— Dar cum l-au arestat pe șeful comandamentului german? se arătă interesat profesorul. Am fost plecat, am venit acum o oră, mărturisi el, n-am de unde ști toate câte s-au întâmplat de ieri până azi.

— Atunci, stai, tată, că-ți fac eu o relatare demnă de cel mai bun reporter.

Și Mihai povesti tatălui său tot ceea ce se întâmplase cu o zi înainte, cum fusese arestat Klausing, cum muncitorii înarmați și soldații luaseră cu asalt comandamentul german.

Ana asculta înmărmurită, sprijinindu-și bărbia în palme, profesorul stătea și el împietrit, fără să scoată un cuvânt, iar Dana completa pe ici pe colo, cu unele amănunte ce i se păreau deosebite, interesanta povestire a fratelui său.

— Și cum, domnul Raicu, vecinul nostru de alături, a făcut toate astea?

— Da, el, întări Mihai. În fruntea muncitorilor din Atelierele C.F.R. și din Șantier. Formațiunile de luptă patriotice…

— Mihai, interveni Dana, spune-i lui tata și ce-ați găsit aseară în biroul lui Klausing.

— Da, în biroul lui am găsit-o omorâtă de schije sau de gloanțele mitralierelor noastre, nu pot ști exact, pe profesoara de germană a Danei…

— Domnișoara Hintz? întrebă mirat Vlad Gheorghiu.

— Da, ea. Iar în altă cameră, înnebunit de spaimă, bătrânul ceasornicar, tatăl ei. Vroiau să fugă în Germania… Aveau valizele pregătite. Dar soarta a hotărât altfel.

— Extraordinar! exclamă profesorul, fără să-i vină să creadă

toate câte se întâmplaseră în ziua aceea. Câte evenimente!

Se întunecase de-a binelea. Strada era liniștită, pustie, orașul cufundat într-o beznă atât de adâncă, de nu se vedea nici la doi pași. În întunericul acela dens, compact, casele își pierduseră conturul, căpătând un aspect nedefinit. Dinspre lunca Topolniței răzbătea foarte vag, ca un zvon continuu, un zgomot de motoare. Soldații germani ambalau motoarele camioanelor, ale motocicletelor și ale mașinilor, le verificau sau pesemne mutau mașinile de colo-colo, deoarece uruitul acela aci creștea, intensificându-se în noapte, aci scădea, aproape gata să se stingă. În cazarma regimentului o trompetă prinse a vesti prelung ultimele semnale ale stingerii. Glasul de alamă pluti un timp în bezna nopții, apoi pieri ca luat de vânt. Emilia continua să stea afară în șezlong, tăcută și împietrită, cu pleoapele pe jumătate lăsate în timp ce toți cei ai casei se pregăteau de culcare. De dimineață, Maxim îi confecționase lui Costeluș un cărucior cu patru roți, îl învățase să facă cozonăcei din lut pe care să-i coacă într-un cuptor săpat în pământ, dar cu toate astea acum se ținea scai de el să-i arate cum să-și lucreze un vaporaș din cartonul ce-l șterpelise fără să fie văzut din biroul profesorului.

— Am să-ți arăt mâine dimineață totul, căuta să-l liniștească Maxim. Acuma, uite, e timpul de culcare.

În camera dinspre stradă, Dana se pregătea să calce niște cearceafuri. Tocmai le scosese din șifonier și voia să le întindă pe pat pentru a le stropi cu apă, când auzi pe cineva trântind poarta. Le lăsă și se duse repede la fereastră să vadă cine este.

— Sandule, tu ești? întrebă ea în șoaptă, căutând să deslușească în întuneric chipul vecinului ei.

— Eu, Dana, zise acesta apropiindu-se de fereastră. Hai, nu mergi?

— Unde?

— Păi tu n-ai fost convocată?

— Unde să fiu convocată?

— La adunarea cetățenească ce se ține în seara asta la Casa Poporului, sus, pe Strada Mare…

— Nu știu nimic, se scuză sincer fata, potrivindu-și părul pe frunte. Tocmai vroiam să mai calc ceva și apoi să mă culc.

— În seara asta, organizația locală a Partidului Comunist a organizat o adunare cetățenească, căută Sandu să explice cum

stau lucrurile. Trebuie și noi uteciștii să luăm parte. E vorba doar de amenințarea ce plutește asupra orașului… Amenințarea fascistă…

— Ce amenințare, mă, ce tot vorbești? făcu contrariată Dana. Nemții din comandament s-au predat aseară, așa că…

— Ehe, nu știi nimic! îi dădu peste nas Sandu. Aproape două mii de nemți stau la podul de fier de peste râul Topolnița, gata pregătiți să intre cu forța în oraș. Auzi mașinile lor…

Sandu tăcu și înălță un deget în sus în semn de ascultare; în aceeași clipă, Dana deslușì îngrozită un uruit continuu de motoare. Îl privi împietrită de spaimă pe Sandu, apoi își acoperi pentru o clipă ochii cu palmele. Era uluitor ceea ce-i auzeau urechile.

— Adevărat? Nu cumva glumești? întrebă ea înspăimântată. Poate-s alte mașini…

— De ce să glumesc? Crezi oare că situația asta e de glumă? Hai, că mă grăbesc, urmă el. Du-te și cheamă-l și pe Maxim…

Peste câteva clipe, Dana se întoarse la fereastră împreună cu tatăl său, cu Mihai, Ana și chiar cu micul Costeluș ce se urcase pe pervaz să vadă ce s-a întâmplat de toți ai casei se alarmaseră așa deodată.

— De unde știi treaba asta, Sandule? întrebă îngrijorat profesorul. Este oare adevărat?

— Foarte adevărat, domnule profesor, răspunse Sandu venind mai aproape de fereastră. Mi-a spus tata. Apoi am fost și eu până aproape de bariera Craiovei și am zărit în vale, către zăvoiul Topolniței mulțime de mașini germane, pline de praf iar în jurul lor sute de soldați nemți.

— Ce vor ăștia? întrebă Mihai, sprijinindu-și mâna de umărul tatălui său.

— Pesemne represalii în urma arestării lui Klausing și a întregului său comandament, își dădu cu părerea profesorul. Ăștia de aici au telefonat și…

— Când să mai telefoneze? zise Mihai. De ieri dimineață le-am tăiat legăturile! Așa că… Ce fel de adunare spui că este, măi Sandule?

— O adunare cetățenească, sus, la Casa Poporului.

— În problema asta cu nemții?

— Da.

— Așteaptă-ne că mergem și noi… Mergi, tată?

— Hai să vedem ce-i acolo.

Peste douăzeci de minute, familia profesorului Gheorghiu împreună cu Maxim și Sandu se afla în sala Casei Poporului din Strada Mare, o clădire ce servise pe vremuri muncitorilor din oraș pentru diferite serbări organizate de sindicate. Sala, închisă cu ani în urmă de poliție, era neaerisită de multă vreme, mirosea a mucegai și a igrasie. Ușile dinspre stradă fuseseră acum deschise larg de perete, dar mirosul aerului stătut persista. Ora era destul de târzie. Cu toate acestea pe băncile de lemn rânduite în fața scenei nu se mai găsea nici un loc. Chiar în picioare, pe lângă pereții umezi, stăteau mulțime de oameni, bărbați, femei și copii, și, în lumina lămpilor de gaz prinse de tavanul coșcovit, se priveau în tăcere așteptând să vadă ce se întâmplă. Vlad Gheorghiu și soția sa, își făcură loc și trecură mai în față. Mihai, Maxim, Dana și Sandu rămaseră în mijlocul unui grup de tineri, băieți și fete ce stăteau mai pe lângă ușă și vorbeau între ei mai mult în șoaptă. Venise acolo Romică Dumitrașcu, scund și voinic, într-un maieu alb, cu umerii bronzați de soare, care în joacă îl lovea într-ascuns cu câte un ghiont pe Sandu. Tanța, ucenica de la croitorie, bondoacă, roșie în obraji, retrasă și rușinoasă, cu privirile plecate, nu intrase cu nimeni în vorbă; apoi Pavel, Aurel și ceilalți băieți din organizația de tineret. Liliana Mihăilă lipsea; plecase în urmă cu trei săptămâni la spitalul din comuna Vânjuleț, unde se operase de apendicită și acum se afla la o soră a mamei ei, la țară, în Rogova, să se întremeze puțin.

— Cum a fost, Maxime, la… băi? râse Romică și-l prinse pe micul ucenic brutar prietenește de după umeri. Te-ai distrat bine cu comisarul Anghelescu.

Maxim, cu vânătăi pe față și cu ochiul umflat, zâmbi și clătină capul, fără să scoată un cuvânt.

— Nu credeam c-ai să reziști, vorbi de astă dată cu seriozitate Romică. Tu, cel mai puțin băgat în seamă de noi toți, ești acuma cel mai prețuit. Pentru comportarea ta!

După câteva clipe sosi și caporalul Tudor Dincu. Era îmbrăcat militar și, văzându-l în uniformă, toți îl priviră cu mirare, întrebându-se din ochi dacă acesta era Valeriu sau vreun frate de-al lui.

— Ascultă, Valeriule, te-au concentrat? întrebă Dana, plină de curiozitate, în timp ce-i strângea mâna și miratâ-l măsura de sus

până jos cu privirea.

— Sunt chiar militar, mărturisi el zâmbind. Uite, domnul Mihai, fratele tău, poate să confirme… Am fost amândoi în aceeași cazarmă. Apoi aseară am luptat tot împreună…

— Va să zică, tu ești caporalul care l-ai găzduit și-i aduceai de mâncare? Ne-a povestit de cum a venit acasă…

— Chiar eu… Și tu, Maxime, cum te mai simți?

Dincu îl prinse pe Maxim de după cap, apoi și-l apropie la piept, strângându-l frățește în brațe.

— Te-ai întremat puțin?

— Da… vorbi moale Maxim. Stau la Lila… la Dana, se corectă el zâmbind, așa cum ai spus matale. Am și eu o familie. Dar nu știu unde să muncesc… Că știi matale, nu pot să stau așa, să mănânc pe degeaba…

— Lasă, măi Maxime, vorba în front! zise Mihai și-i răvăși părul din cap cu degetele răschirate. Ce tot trăncănești aici? Uite la el, l-a sărăcit pe tata…

Maxim plecă privirea rușinat. Fața i se îmbujorase. Aflase în sfârșit clipe de liniște în casa profesorului, simțea că este înconjurat cu dragoste, că nu se făcea nici o deosebire între el și ceilalți copii ai lui Vlad Gheorghiu, dar găsea că este dator să facă și el ceva, să nu stea degeaba cât era ziua de mare. De aceea, încă din prima dimineață, când abia putea să umble din pricina loviturilor date la tălpi, pornise mai mult șchiopătând către magazia din spatele casei, să spargă lemne pentru bucătărie. Bineînțeles că Dana îl văzuse și-i tăiase pe loc calea, întorcându-l înapoi în casă. Nu știa cum să mulțumească acestei fete atât de bună la suflet, părinților ei…

— La toamnă, domnule caporal, reluă Mihai, eu am să plec la facultate și Maxim la liceu. Așa am hotărât.

Maxim înălță privirea, puțin speriat de cele auzite. Ochiul zdravăn clipi des, apoi o lacrimă se ivi în colțul genelor.

— Da, da, Maxime, ai să mergi să înveți carte, zise Mihai. Cu mine nu-ți merge, băiete. Când am zis una, apăi așa este, să știi!

Încet-încet sala se umplu de oameni și aproape că nu mai aveai loc unde să te întorci. Pe bănci sau în picioare, înghesuindu-se pe lângă ziduri sau în fața scenei, mulțimea stătea ticsită, într-o fierbere mută, așteptând. Se vorbea în șoaptă, dar uneori se auzeau râsete și îndemnuri la liniște. Unii

copii mai mici adormiseră în brațele mamelor cu mânuțele agățate în deschizătura bluzelor, iar alții, mai mărișori, stăteau cuminți pe lângă părinți, plini de-o anume importanță că fuseseră luați și ei la „serbare”. Se vedeau în sală muncitori, în haine de lucru, unsuroase, murdare, cu șepcile pe cap și sufertașele pe genunchi, așa cum ieșiseră din schimbul de după-amiază, fumând cu țigările ascunse în pumn, unii dintre ei cu brasarde tricolore pe braț și cu armele alături, de care nu se despărțeau nici ziua, nici noaptea. Se vedeau elevi de liceu, vânzători de pe la magazinele orașului, oameni tineri sau mai vârstnici, câțiva intelectuali din cartier, care veniseră din simplă curiozitate să vadă ce se spune, vreo doi gardieni publici, birjari, precupeți, ucenici de la Atelierele C.F.R., sau de la Șantierul naval. Murmurul vocilor creștea cu fiecare clipă, un vuiet surd plutea acum peste sală, sub norii de fum ce se târau în lumina împuținată a lămpilor pe sub tavanul crăpat și coșcovit, cu tencuiala murdară.

Deodată, zgomotele încetară. Se făcu liniște. Înaintea cortinei albastre, decolorate și cârpite în mai multe locuri, se ivi un om trecut de cincizeci de ani, cu obrazul uscat, ras proaspăt, cu gura strânsă, ceea ce-i dădea o înfățișare severă, rece. Avea sprâncenele groase, stufoase și părul albit la tâmple. Încet, fără grabă, își puse ochelarii, apoi privi lung peste sală și zise, înălțând mâna:

— Vă rog, să-mi dați puțină ascultare!

Băncile scârțâiră, oamenii se mișcară să se așeze mai bine, se auziră sâsâituri și îndemnuri șoptite, să se facă liniște deplină.

— Ăsta-i tovarășul Haralamb, de la partid, zise încet caporalul Dincu, apropiindu-se de urechea Danei.

Dana înclină din cap, în semn că a înțeles, se ridică pe vârfurile picioarelor să vadă mai bine, înainte, peste capetele celor din față și rămase nemișcată, cu privirea ațintită către scenă.

— Cetățeni ai orașului nostru! începu Haralamb, întinzând mâna și adresându-se sălii. Vreau în primul rând ca în numele organizației locale a Partidului Comunist Român să vă mulțumesc pentru că la o oră atât de târzie ați răspuns chemării noastre și ați venit într-un număr foarte mare la această adunare cetățenească, prima adunare din oraș pe care, după atâția ani de teroare, partidul nostru o organizează în libertate...

Un ropot de aplauze izbucni spontan și puternic acoperind ultimele cuvinte ale vorbitorului.

— Dau acuma cuvântul muncitorului Ion Raicu, secretarul organizației locale a Partidului Comunist Român, care vă va spune câteva cuvinte...

Zicând acestea, Haralamb își scoase ochelarii și se trase într-o parte, așteptând. După o clipă, din stânga scenei se ivi Raicu, într-o cămașă albă, deschisă la piept, în pantaloni bleumarin și sandale maron. Înclină ușor capul în semn de salut adresat sălii, apoi stătu câteva clipe să se potolească murmurul ce stăpânea mulțimea. Ochii lui cercetau pe rând fețele oamenilor, zâmbea unora dintre ei, cunoscuți, muncitori aflați în primele rânduri. Întreaga-i înfățișare îl arăta om deschis, sincer, care venise în fața unor frați, a unor prieteni, să le spună tot ce avea pe inimă.

— Iubiți cetățeni! începu el cu glas egal, profund, cuprinzător. Tovarășul meu de muncă, aflat aici lângă mine, v-a mulțumit adineauri pentru faptul că ați venit la această adunare cetățenească la o oră atât de târzie. Și eu vă mulțumesc. Trebuie, însă, iubiți cetățeni, să știți că atunci când este vorba de libertatea noastră, când este în joc viața noastră niciodată nu-i târziu să ne adunăm și să ne organizăm lupta!

Tuși în pumn, își drese glasul și urmă:

— Desigur, iubiți cetățeni, că v-ați întrebat și vă întrebați încă și acuma care-i rostul acestei adunări inițiate de organizația locală a Partidului Comunist Român. Vă voi răspunde îndată. De când există, partidul nostru comunist a luptat cu hotărâre pentru apărarea libertăților poporului nostru, pentru apărarea drepturilor cetățenești, pentru salariu egal la muncă egală, pentru opt ore de muncă, pentru înlăturarea exploatării omului de către om. Partidul nostru comunist a luptat pentru independența țării, pentru pace, a demascat uneltirile unora și alte altora dintre exploatatorii români sau de peste hotare care au crescut la sânul lor fascismul și l-au asmuțit asupra popoarelor pustiind pământul, făcând milioane de jertfe omenești în noi și cumplite războaie. Partidul nostru a tras un semnal de alarmă când țara a fost călcată în picioare de cizmele grele ale nemților, iar Antonescu mobiliza contingente peste contingente pregătind războiul. Aflându-se în ilegalitate, din porunca mai-marilor țării, cărora le-a fost teamă de cuvântul nostru muncitoresc, Partidul Comunist a condus neobosit lupta

maselor largi populare pentru demascarea regimului fascisto-antonescian, arătând adevăratele cauze ale războiului, a condus lupta pentru sabotarea mașinii de război germane, fapt pentru care mulți dintre membrii săi au umplut închisorile sau au sfârșit în fața plutoanelor de execuție. Astăzi, iubiți cetățeni, partidul nostru, partid care și-a cucerit dreptul să activeze la lumină, e hotărât să continue lupta pentru victoria asupra fascismului, pentru refacerea țării distruse de urmările războiului și jaful oamenilor lui Hitler, pentru instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, drepturi cetățenești și democratice. După cum bine știți, acum două zile, un eveniment de seamă a fost înscris în istoria poporului nostru. Prin lupta dusă de partidul nostru, s-a înfăptuit actul revoluționar al doborârii dictaturii antonesciene, am întors armele împotriva adevăraților dușmani ai poporului nostru, fasciștii germani și, alături de armata sovietică, poporul român și armata română vor duce lupta până la victoria definitivă asupra lui Hitler.

Raicu se opri, scoase batista din buzunarul pantalonilor și-și șterse încet fruntea de sudoare, după care urmă, privind cuprinzător peste sală:

— Orașul nostru, iubiți cetățeni, a fost unul dintre orașele martire ale țării. Nouă bombardamente aeriene ale aviației anglo-americane ne-au distrus din temelii sau au avariat aproape 1500 de clădiri din totalul de 4500 câte are întregul oraș. Deci, o treime din case sunt nelocuibile! Cât despre celelalte, nu mai vorbim, au suferit și ele loviturile schijelor sau pârjolul incendiilor. Gara, atelierele C.F.R., atelierele Șantierului naval, magazinele de pe Strada Mare, principalele instituții, școlile, hotelurile au fost parte distruse, parte avariate… Din ce cauză a trebuit, iubiți cetățeni, să suferim noi toate acestea? Din cauza războiului pe care nu l-a dorit și nu l-a pornit omul de rând, muncitorul, funcționarul, țăranul de la coarnele plugului, ci l-a pornit clica antonesciană, slugă a lui Hitler!

Ieri la amiază formațiunile de luptă patriotice din orașul nostru, conduse de organizația locală a Partidului Comunist, au reușit să-l aresteze pe șeful comandamentului german, pe locotenent-colonelul Klausing, asupra căruia am găsit, dragi cetățeni, închipuiți-vă ce mârșăvie! – am găsit, spun, planul minării celor mai importante instituții din orașul nostru…

Un murmur de revoltă se rostogoli peste sală. Se auzeau

exclamații de mirare, proteste, vociferări.

— Să-l fi împușcat, măi omule, să-l fi pus la zid! strigă un muncitor din fundul sălii.

— Mai bine să-l fi spânzurat colo de-o cracă în fața primăriei, să-l scuipăm toți! zise un altul.

— Sunt mine cu explozie întârziată, urmă Raicu, înălțând mâna să se facă liniște, mine pe care astăzi militarii noștri le-au demontat și le-au distrus. Aseară, ostașii noștri împreună cu grupurile de muncitori din formațiunile de luptă patriotice, după cum poate ați auzit, i-au silit pe nemții ce se baricadaseră în comandamentul lor să se predea. I-am făcut prizonieri, după un înverșunat schimb de focuri, și acuma și ei, ca și comandantul lor, se află sub pază în loc sigur.

— Bine le-ați făcut! zise o bătrânică din primele bănci. Să fi rămas în țara lor, să nu umble cu flacăra războiului peste tot locu. Uite, băiatul meu s-a prăpădit pe front de nu-i mai aflu mormântu, of, blestemați să fie faciștii ăștia!

— Măi, fraților, dar cu polițaiul șef, cu zbirul ăla n-ați făcut nimica? strigă un muncitor în vârstă de lângă zidul din dreapta, ce se urcase pe-o lădiță cu scule, să fie văzut mai bine. Eu cu ăsta și cu roșcovanul ăla de Anghelescu m-aș fi răfuit prima dată. Ei, ce bătaie mi-au dat ăștia mie astă-toamnă!

— Că și primarul nu-i mai breaz...

— Ssst, liniște, nu-l întrerupeți pe vorbitor!

— Iubiți cetățeni, urmă Raicu, înălțând iară mâna și cerând sălii să se facă liniște. Dați-mi, vă rog, ascultare!

Vocile încetară, murmurele se potoliră și în câteva clipe nu se mai auzi nici o șoaptă. În sală se lăsase o zăpușeală moleșitoare. Când și când, dinspre stradă, prin ușile date larg la perete, intra din noaptea de-afară câte o undă de aer curat, înviorător.

— Am lichidat comandamentul nemțesc, urmă Raicu, i-am arestat pe fasciști, dar, iubiți cetățeni, necazurile noastre nu s-au sfârșit încă. O amenințare de moarte plutește acum, în clipele astea, asupra orașului nostru, asupra noastră a fiecăruia în parte. Unii dintre dumneavoastră poate ați auzit, de două ceasuri, la porțile Severinului, acolo în vale, la bariera Craiovei, cum se spune, pe drumul spre Șimian, s-a oprit o lungă coloană germană de mașini și trupă, formată din circa 1500 de oameni, care vor să treacă cu forța prin orașul nostru, să-și croiască

drum spre apus, să distrugă în calea lor alte și alte orașe. Dar militarii noștri nu le-au dat voie să facă un singur pas dincolo de posturile lor instalate în marginea orașului. Li s-a pus în vedere nemților să predea armele și ei nu vor. Au cerut voie să staționeze acolo pe șosea, în zăvoiul Topolniței și să chibzuiască până mâine dimineață ce trebuie să facă. Ei bine, noi avem credința că nemții au cerut acest răgaz pentru a se pregăti de luptă, pentru a trece prin oraș, la adăpostul tunurilor și al mitralierelor, eventual poate că vor chiar să pună stăpânire pe el, să-l cucerească. Îi cunoaștem, sunt răzbunători, pot întreprinde orice, ca dovadă, au bombardat Bucureștii cu avioanele și tunurile... Nu vor să plece fără să ne dea „o lecție”, după cum latră la posturile lor de radio!

— Să le dăm noi lecția aia! strigă cineva din sală. O lecție care să le fie de învățătură!

— Iubiți cetățeni, reluă Raicu, înălțând mâna să fie ascultat, am îndurat destul mizeria, suferințele, asuprirea și batjocura. Vrem să ne reclădim casele, să avem liniște, să ne vedem de munca noastră, să trăim liberi într-o țară liberă. Nemții, care ne-au pricinuit atâtea dureri cu războiul lor aventurist, vor acuma să ne îngenunche din nou, să ne „pedepsească” cum spuneam adineauri, să radă de pe suprafața pământului și ultimele case ale orașului. Să nu-i lăsăm, cetățeni, să treacă porțile orașului. Organizația locală a Partidului Comunist Român vă cheamă la arme! Cu mic, cu mare, femei și bărbați, muncitori, funcționari, țărani, chiar pensionari, de orice meserie ați fi, tineret din școli și din ateliere, intrați în formațiunile de luptă patriotice, puneți mâna pe arme și să pornim la luptă pentru a-i dezarma și face prizonieri pe nemți!

— La arme! La arme! începură a se auzi strigăte pline de entuziasm în toată sala.

— Să le arătăm noi cum se trece prin oraș!

— Cu capul plecat și între baionete!...

— Iubiți cetățeni, urmă Raicu tot mai înfierbântat. Să ajutăm ostașii noștri care vor ști să-și facă datoria. Să luptăm alături de ei de va fi nevoie, până la ultima picătură de sânge. Ne apărăm orașul, ne apărăm libertatea, ne apărăm viitorul de mâine! Chemarea noastră e chemarea poporului, a patriei! Comuniștii au dovedit că știu să lupte pentru popor și ei vor lupta mai departe! Fiți alături de noi în această luptă împotriva fasciștilor,

luptă ce se desfășoară în toată țara sub conducerea partidului nostru! Să dăm dovadă de eroism, de abnegație, de dragoste față de patrie, de grijă față de viitorul ei! Să le dăm, fraților, o mamă de bătaie nemților așa cum le-am dat pe vremuri la Mărășești, dar să dăm cu nădejde, să țină minte și să nu uite, că ăștia dacă nu-i cotonogim bine de tot acuma, să le piară pofta de război, iar încep a umbla să pornească măcelul în lume. Așa că dacă mâine ei nu se vor preda de bună voie și vor începe luptele, vă chemăm, să vă adunați la bariera Craiovei, mobilizând și pe alți cetățeni ai orașului, să vă adunați, zic, și să primiți arme... Să arătăm viitorului că știm să ne scriem istoria cu sânge de va fi nevoie!

Un ropot de aplauze izbucni ca un tunet în toată sala. Mulțimea se ridică în picioare, bătând furtunos din palme. Dar nu se potoli bine larma sălii, că Mihai, după ce-și trecu repede mâna prin păr, își croi drum prin mulțime și dintr-o săritură fu sus pe scenă, alături de Raicu. Profesorul rămase înmărmurit, privindu-l cu ochii mari, prin lentilele ochelarilor.

— Ia uite-l, Ana, pe Mihai al nostru...

De nedumerire, femeia amuțise. Ce să spună? Ce știa ea ce-i în capul băiatului ei? De la un timp devenise neascultător, irascibil, făcea ce vroia, intrase ca și soră-sa Dana în iureșul evenimentelor din ultimele zile... Era prea înflăcărat ca să-l fi putut domoli taică-său, cu atât mai mult ea.

Larma din sală se potoli. Încet-încet, oamenii se așezară la loc pe bănci. Cei de pe lângă perete, care stăteau în picioare, sau cei din fundul sălii își găsiră poziții mai potrivite și rămaseră nemișcați.

— Cetățeni! vorbi Mihai rotindu-și ochii peste mulțime. Desigur, nu mă cunoașteți... Dar asta n-are importanță. Sunt un simplu tânăr din orașul nostru, un tânăr care aici a crescut și aici a învățat, căruia îi e dragă fiecare floare a parcurilor, fiecare piatră a străzilor, căruia îi e dragă libertatea și viața. Am fost închis până mai acum câtva timp într-un lagăr din Germania, cunosc bestialitatea fasciștilor, cruzimea lor, acțiunile lor răzbunătoare. De două zile, un soare nou luminează țara noastră, soarele libertății și al înfăptuirilor democratice viitoare. Dușmanii noștri, nemții lui Hitler, așa cum vi se spunea aici de către domnul Raicu, vor să ne treacă prin foc și sabie, să întunece soarele acesta strălucitor și dătător de viață, de

energie... Ca tânăr, chem tineretul din orașul nostru la arme, să ne alăturăm ostașilor și la ceasul hotărâtor să pornim lupta împotriva celor ce ne amenință la porțile orașului, să-i dezarmăm și să-i facem inofensivi. E o datorie patriotică și tineretul trebuie să-i răspundă în primul rând!

Ascultați deci chemarea organizației locale a Partidului Comunist și, la arme!

Zicând acestea, Mihai coborî de pe scenă în aplauzele entuziaste ale mulțimii și trecu printre oameni, către fundul sălii, cu capul sus, plin de o anume semeție, cu obrajii îmbujorați. Când întâlni privirea tatălui său, îi zâmbi și se strecură mai departe, spre grupul din care plecase. Caporalul Dincu îl îmbrățișă și-i strânse mâna cu putere. Mihai era emoționat, pentru prima dată în viața lui se urcase pe o scenă și vorbise mulțimii, mai ales într-o acțiune ca aceasta, atât de importantă. Dana îi strânse brațul, fericită, șoptindu-i:

— Bravo, Mihai, mi-a plăcut. Ai fost la înălțime!

Pe scenă se urcă apoi un om slăbuț, cu păr bogat și frunte înaltă, netedă, după câte se spunea funcționar la Atelierele C.F.R., apoi o femeie între două vârste cu basma neagră și ochii înlăcrămați de durerea pierderii bărbatului în război. Urmă după aceea un zugrav cu cămașa și pantalonii plini de var, scund și îndesat, cu șapca dată pe ceafă și obrazul rumen, apoi încă vreo patru alți vorbitori. Toți prin cuvinte simple, înflăcărate, cerură ceea ce ceruse și Mihai, sprijinirea luptei pentru dezarmarea nemților ce amenințau viața orașului...

Târziu, aproape la miezul nopții, pe ușile larg deschise ale Casei Poporului, mulțimea se revărsă zgomotoasă în stradă, umplând trotuarele. În jur totul era liniștit și pustiu. Casele cu zidurile afumate și ciuntite, fără acoperișuri, cu ferestrele negre se ridicau sumbre în beznă ca niște lăcașuri ale morții. Departe în vale, spre Dunăre, se auzea în noapte pufăitul unei locomotive și țăcănitul sacadat al roților unui tren ce atunci intra în gară.

La primul colț, Raicu îl prinse de braț pe profesorul Gheorghiu și-i zise zâmbind:

— Domnule profesor, vă felicit sincer, pentru că ați crescut doi copii ca Dana și Mihai. Vă fac cinste...

— Mulțumesc, îngână încurcat Gheorghiu, vădit surprins de această neașteptată apreciere. De fapt... nu știu... cum să spun,

vezi dumneata, ei au cam făcut ce-au vrut…

— Au făcut ceea ce trebuiau să facă, domnule profesor, zise Raicu cu hotărâre. Au pornit pe drumul adevăratelor năzuinți. Pentru mulți ei pot fi exemplu!

— Tot ce se poate… răspunse Gheorghiu încurcat.

Raicu întinse profesorului mâna, salută printr-o ușoară înclinare a capului pe soția acestuia, apoi, depășindu-i, se îndepărtă pierind în mulțimea care se îndrepta în grupuri compacte către centrul orașului.

— Ce spui de aprecierea vecinului nostru? se întoarse profesorul spre Ana care mergea alături, ținându-l de braț.

— Mai bine aș vrea să aud aprecieri că s-au distins undeva la învățătură, nu în…

Tăcu, înecându-se, tuși în pumn și apoi își șterse ochii de lacrimi.

— …în chestii din astea politice sau ce naiba sunt… reluă ea cu glasul răgușit. Au mintea necoaptă și s-au și băgat în politică! Cine l-o fi îndemnat pe Mihai să se apuce să vorbească de acolo de pe scena aceea? Ei, mulți peri albi mi-a scos mie băiatul ăsta!

— Nu mai puțini mie, adăugă Gheorghiu. A crescut și…

Vru să mai spună ceva, dar din urmă îi ajunseră gălăgioși Dana, Mihai și Maxim. Așa că tăcu și-și văzu liniștit de drum, închizând în el nemulțumirea care-i măcina de câteva zile inima: singurul lui băiat nu-și făurise încă un rost în viață și se și lansase în activități politice.

În aceeași noapte, într-o casă de pe Strada Mare, unde se instalase în mod provizoriu sediul organizației locale a Partidului Comunist, avu loc o adunare a grupului de acțiune la care luau parte Raicu, Haralamb, Gligor, caporalul Dincu și sublocotenentul Ganea. Era trecut de miezul nopții. În odaia cu pereții acoperiți de scoarțe oltenești, în jurul mesei pe care ardea o lampă cu gaz cu sticla afumată, Raicu făcu o scurtă informare asupra noilor evenimente din oraș și ceru membrilor grupului de acțiune să depună toate eforturile pentru ca insurecția să triumfe și aci, ca în toate colțurile țării.

— Situația, tovarăși, încheie el, este destul de complicată. Așa după cum știți, nemții sunt la porțile orașului. Înfuriați, ei vor face tot posibilul să treacă cu forța către Timișoara și pentru asta vor arunca asupra noastră întreaga muniție de care dispun: gloanțe, proiectile de tun, grenade. Vor căuta cu orice preț să-și

croiască drum, având în vedere că trecerea prin oraș e singura cale de acces pe șoseaua principală către Timișoara. Pentru a-i da peste cap, iată ce propun eu…

Raicu tăcu pentru o clipă. Scoase din buzunar un carnețel, îl răsfoi și se opri asupra unei pagini. Ceilalți tăceau la rându-le și-i urmăreau cu atenție fiecare mișcare.

— Așa… zise el netezind hârtia cu palma. Mi-am făcut aici un plan și vreau să mă uit peste el. Va să zică, după cum spuneam, orașul nostru se găsește pe o arteră principală de comunicație, drumul Craiova-Timișoara. Nemții nu se pot retrage spre Banat, ca să se regrupeze cum au primit ei ordin, decât folosind șoseaua națională, calea ferată sau apa Dunării.

— Dunărea a fost minată azi de niște vase românești, lămuri Gligor. Eram în șantier când am văzut două remorchere, deservite de marinari militari români care lansau mine.

— Deci această cale se exclude, conchise Raicu, bineînțeles rămânând să verificăm situația minărilor. Așadar, e vorba numai de calea ferată și de șoseaua națională.

— Să tăiem orice posibilitate de acces pe ele, propuse Victor Ganea.

— Despre asta vroiam să vă vorbesc eu, zise Raicu. Despre tăierea acestei posibilități…

— În ce fel? fu curios să afle Gligor.

— O grupă din formațiunile de luptă patriotice, urmă Raicu, se va strecura prin pădurea Balota și va defecta acele la macazurile aflate la Valea Albă. Orice tren care ar intenționa să intre în Șimian și apoi în Severin va fi deviat pe linia de rezervă și oprit acolo sus, în tampoanele fixe. Câteva grupe de militari și muncitori vor asigura malul Dunării de la gura Topolniței până către Șantierul naval și mai sus, pentru a nu permite nici unei ambarcațiuni care ar veni de dincolo, de pe celălalt mal sau chiar din cursă, de pe Dunăre, să acosteze la mal.

— Mă gândesc să fixăm două tunuri antitanc la malul apei, propuse Ganea. Unul, jos, pe linia ferată, la intrarea în cartierul Tabaci, altul undeva lângă granicul din Șantier sau dincolo de calele de lansare… Să țină sub supraveghere toată apa Dunării în dreptul orașului.

— Asta-i bine! aprobă Raicu.

— Nu pot fi și trei tunuri? întrebă Gligor. Încă unul amplasat la intrarea în Schela Cladovei, pe malul apei.

— Se poate și trei, încuviință Ganea.

— Dacă se poate, atunci să stabilim trei, zise Gligor. Să fim siguri că având piesele astea amplasate pe malul Dunării, supraveghind întregul sector, nici un vas nu se va putea apropia de oraș, fie să debarce trupe nemțești, fie să deschidă foc asupra noastră din mijlocul apei.

— Deci rămân trei piese, hotărî Raicu. Dom'le sublocotenent, te rog notează dumneata treaba asta. Mâine în zori să fie deja amplasate, cu servanții lângă ele.

— În noaptea asta se va executa totul.

— Foarte bine, conchise Raicu. Acum să stabilim cum vom mobiliza populația pentru a o constitui în grupe organizate, să primească arme, muniție, grenade... Totul trebuie făcut în noaptea asta. Să nu ne surprindă atacul inamicului nepregătiți...

Încă un ceas cei din grupul de acțiune purtară discuțiile în jurul mesei pe care lampa de gaz începuse să înalțe spre tavan o șuviță de fum negru. Când se ridică ședința, în acel cartier mărginaș, cocoșii urcați pe cotețe și garduri vesteau că trecuse miezul nopții.

40

A doua zi dimineața, cam pe la răsăritul soarelui, un soldat veni în cancelaria companiei și-l vesti pe sublocotenentul Ganea că la poarta regimentului au sosit cei doi ofițeri nemți care fuseseră în ajun, seara, la colonelul Predoiu.

— Și ce vor? întrebă sublocotenentul întinzând brațele să se dezmorțească. Venise în a doua jumătate a nopții la regiment, luase măsuri pentru a aduce la îndeplinire cele hotărâte în ședința cu Raicu și apoi când începură a miji zorile îl prinsese puțin somnul, doborât de oboseala de peste zi. Se culcase în cancelarie pe un pat improvizat din câteva lăzi, gata în orice clipă pentru alarmă.

— Nu știu ce vor, dom'sublocotenent, răspunse moale soldatul. Au treabă, spun ei, cu domnul colonel.

— Spune-i plutonierului Avram, ofițerul de serviciu, să le dea drumul. Am să stau eu de vorbă cu ei până ce vine domnul colonel…

Ostașul salută luând poziția de drepți și dădu să plece.

— Stai puțin! îl opri Ganea. Să plece imediat trăsura și să-l aducă pe domnul colonel la cazarmă. Trap!

Peste o jumătate de oră colonelul Predoiu, nebărbierit, cu fața trasă de nesomn, încheindu-se pe drum la veston, sosi la cazarmă și intră în cabinetul său, unde îi găsi pe cei doi ofițeri nemți stând de vorbă cu sublocotenentul Ganea.

— *Gut morgen!* [39] zise rece Obst și, cu bărbia înălțată, grav, privindu-l de sus pe Predoiu îi întinse mâna. Am fenit pentru discuție…

Celălalt neamț, căpitanul, stătea cu mâinile la spate, cu picioarele rășchirate și se legăna ușor când înainte, când înapoi, într-o clătinare continuă ca într-o joacă. Cu ochii micșorați privea statura masivă a lui Victor Ganea și-l măsura pe ofițerul român din cap până-n picioare, stăruind cu ochii mai mult asupra umerilor săi lați și puternici de atlet.

— Ați vorbit cu comandamentul dumneavoastră? întrebă Predoiu în timp ce-și punea cascheta în cuier.

— E ordin se merge Timișoara! răspunse scurt Obst, înălțând bărbia în aceeași poziție rigidă, de aroganță. Înarmat…

— Ordinul acela e valabil în țara dumneavoastră, pentru

[39] Bună dimineața! (l. germană, n.a.)

armata dumneavoastră, zise Predoiu enervat, trecându-și degetele prin părul încă răvășit după somn. Pentru mine n-are nici o valabilitate... Mie nu-mi pot da ordine decât comandanții mei.

— Ordin trebe executat! vorbi înțepat Obst și cu un gest repezit își potrivi mai bine monoclul la ochi. Executat *schnell... blitz...* [40]

— Imediat! interveni cu impertinență și căpitanul neamț continuând a se legăna pe picioare.

— Imediat... reluă Obst, amintindu-și termenul corespunzător din limba română.

Predoiu aruncă o privire fugară lui Ganea și acesta înțelegând gândurile superiorului său îi răspunse printr-o ușoară înclinare a capului. Într-adevăr, nemții se arătau tare obraznici! Câteva clipe în cabinet domni o tăcere adâncă. Apoi Obst își privi cu nervozitate ceasul de aur de la mână și, punându-și cascheta pe cap, zise înălțând iară bărbia:

— Noi plecat. Merge Timișoara...

— Dar ce, unde se trezesc ăștia aicea, dom'le colonel? îi sări țandăra lui Ganea. Ne tratează ca pe niște supuși, ne vorbesc de sus și continuă a se considera stăpânii armatei noastre? Gata, „el plecat, merge Timișoara", de parcă nici nu vrea să țină seama de noi. Ne aflăm cu ei în stare de război, nu se predau, înseamnă că sunt prizonierii noștri. Scurt și cuprinzător!... Așa că...

— Ganea, nu-i încă momentul, șopti Predoiu. N-am verificat batalioanele...

Căpitanul neamț înțelese pe dată discuția dintre cei doi ofițeri români și fulgerător aruncă o privire bănuitoare lui Predoiu, apoi din nou lui Victor Ganea. Instinctiv și cât mai pe ascuns duse mâna la spate, desfăcând dintr-o singură mișcare tocul de lac negru al pistolului. Dar în aceeași clipă Ganea, sesizând gestul, se năpusti asupră-i, îi prinse mâna de la încheietură și cu toată puterea celor peste o sută de kilograme ale sale, i-o răsuci atât de tare încât neamțul, strâns ca într-o menghine, scoase un vaiet scurt și se îndoi brusc din mijloc, gata să se frângă. În aceeași clipă, Obst, cu ochii măriți de spaimă, se dădu un pas înapoi, monoclul îi căzu, rămânând agățat de un șnur negru pe piept. Apoi, ca un turbat, se repezi și-l prinse pe Ganea cu

[40] Repede... fulger... (l. germană, n.a.)

ghearele de gât. Masivul ofițer român însă nu descumpăni. Se aplecă, îl luă repede în spinare și dintr-o smucitură bruscă, îl zvârli peste cap ca pe un sac tocmai lângă birou. Se întoarse apoi într-o piruetă scurtă și cu pumnul îi trânti o lovitură zdravănă între ochi căpitanului neamț ce venea către el.

— *Räuber!*[41] strigă acesta, urlând de durere în timp ce încerca să-l lovească cu piciorul în pântec, dar Ganea se feri într-o parte și făcându-și vânt îi dădu cu pumnul o a doua lovitură atât de puternică încât neamțul își dădu ochii peste cap și se prăbuși peste Obst.

În acest timp, Predoiu scosese repede din sertar pistolul și cu el întins îi cerea lui Obst, încă prăbușit pe podea, să ridice mâinile și să se predea. Neamțul însă, cu uniforma răvășită și cravata strâmbă la gât, cu fața congestionată, zgâriat la tâmplă și cu gura însângerată, se făcea a nu înțelege. Gâfâind, se ridică greoi și vru să ducă mâna la spate să scoată și el pistolul. Dar nici nu schiță bine gestul, că Victor Ganea, tot cu o lovitură de pumn, tare ca de ciocan, îl rostogoli cu fundul în sus, tocmai lângă ușă, peste căpitanul ce umbla buimac în patru labe fără să-și poată afla echilibrul.

— Mama voastră de pușlamale, pe unde ați pus piciorul ați jecmănit ca-n codru, ați furat cât ați vrut și cum ați vrut și acuma tot pe noi ne faceți tâlhari?? Na! Uite așa știe să dea hoțul de păgubaș român! zise gâfâind Ganea, dându-și la o parte cu palma părul răvășit pe frunte. Domnule colonel, telefonați gărzii să vină să-i ridice, că dacă mă mai învârtesc de vreo două ori cu pumnii prin fălcile lor, nu știu dacă n-or veni ostașii de pomana dracului!

Cele întâmplate în cabinetul colonelului Predoiu la acel ceas matinal se răspândiră ca fulgerul în toată cazarma. Primul care dădu de veste militarilor fu plantonul de la ușa comandantului de regiment. Ostașii care abia se echipaseră erau de-a dreptul uluiți. Unii dintre ei ieșiră în curte, alții stăteau curioși pe la ferestre, să-i vadă pe cei doi ofițeri nemți bătuți măr, escortați de către patru militari în drum către o cameră rezervată special a fi arest, într-una din magaziile de materiale.

— Măi, frati-miu, da’ i-a făcut zob dom’s’lent al nostru! zicea câte unul dintre ostași, plin de admirație pentru comandantul său.

[41] Tâlhar! (l. germană, n.a.)

— Are tărie în pumn, nu glumă!

— Dă cu suferința lui, cu aia dă! căută să lămurească lucrurile soldatul Niță Dogaru, care tocmai se bărbierea într-un ciob de oglindă rezemat de pervazul ferestrei. Că și ’mnealui nu-i mai înstărit ca oricare dintre noi. Fecior de oameni sărmani, a crescut necăjit și amărât cum numai inima lui o știe. Mi-a spus mie dom’caporal Dincu...

În acest timp, jos, în vale, pe șoseaua ce trece spre Șimian traversând zăvoiul Topolniței, ofițerii nemți stăteau adunați în jurul unui foc de vreascuri ce arsese toată noaptea marcând mica tabără improvizată. În așteptarea comandantului lor, locotenent-colonelul Obst, și a căpitanului însoțitor, comentau în fel și chip situația armatei lor și soarta războiului. Erau nedormiți, cu fețele livide, nebărbieriți și prăfuiți, dar tot gravi și solemni, afișând un aer de sfidare pentru tot ce se întâmpla în jurul lor. Nerăbdători, își cercetau mereu ceasurile de mână și priveau în lungul drumului către oraș, pe șoseaua pe unde cu aproape un ceas mai înainte plecaseră Obst și însoțitorul său. Soldații se învârteau în jurul mașinilor înalte, cenușii, acoperite de colbul drumului, se spălau turnându-și unii altora apă din canistre, sau fumau stând ciorchine în jurul câte unui aparat de radio portativ ce transmitea muzică sau diferite știri de pe fronturile de luptă. Cei mai mulți însă, conform unui ordin primit încă de la ridicarea nopții, verificau starea armamentului automat – mitralierele, puștile-mitralieră. Tunurile, cu husele scoase din capul țevilor, fuseseră luate din drum și împrăștiate în diferite puncte, pe valea Topolniței, chipurile pentru a fi curățite. În realitate, prevăzători, nemții se pregăteau pentru un eventual atac pe care l-ar fi dezlănțuit în caz că li se refuza categoric de către garnizoana română trecerea prin oraș. Mult mai încolo, cam pe linia ce marca începuturile grădinilor de zarzavat și mai departe până către apa Dunării sau către fabrica de spirt Banovița, erau înșiruite posturile de pază ale micii gărzi de infanteriști români, comandată de sergentul Comănici. Nemții priveau prin binocluri sau cu ochiul liber către acele posturi și nu-și puteau da seama dacă militarii deserveau mitraliere ori eventual tunuri ușoare de câmp, sau erau dotați numai cu puști. Și nu puteau face acest lucru pentru că ostașii români stăteau ascunși în hățișurile zăvoiului sau înapoia dâmburilor înalte de

pământ, fără să se arate sau să facă vreo mișcare care le-ar fi trădat locul de pândă. Numai sergentul Comănici, un muntean înalt și voinic, cu mustăcioară neagră și sprâncene stufoase, se arăta când și când la șosea, mergând cu pas rar, fără grabă, ca omul care așteaptă ceva sau n-are nici un fel de treabă.

Când Chirică și celălalt militar ce-i însoțiseră și în dimineața aceasta pe cei doi ofițeri nemți se întoarseră și-i povestiră sergentului toate cele întâmplate în cazarmă, acesta înțelese imediat că situația era destul de gravă și că, dintr-o clipă într-alta, nemții vor căuta să-și salveze comandantul prin luptă și să treacă prin oraș retrăgându-se către Timișoara. Așa că fără a mai aștepta un alt ordin, el trecu pe la fiecare ostaș, pe la fiecare post de pândă și dădu de știre cele aflate, îndemnând pe toată lumea să stea cu mâna pe armă și să fie cu ochii în patru.

Dar amănuntul întoarcerii celor doi militari fără Obst și căpitanul lui însoțitor nu scăpă nici ofițerilor nemți care stăteau la taifas în jurul focului de vreascuri. Cel mai mare în grad dintre ei, maiorul Schultz, ca și ceilalți din juru-i, trase concluziile corespunzătoare. Maiorul era un om înalt, slab, cu gâtul lung și capul mic, în care abia se zăreau ochii lui albaștri, spălăciți, ce luceau șters pe chipul cu obrazul roșu, ars mult de soare. Purta o capelă de campanie, din postav verzui, cu cozorocul destul de lung, ce-i umbrea ochii, și o bluză tot verzuie, decolorată de soare, pe care sclipea argintul însemnelor de grad, iar la una dintre cheutori panglica roșie, tivită cu negru, a „Crucii de fier”, clasa a II-a. Stând mai de-o parte, maiorul trăgea nervos dintr-o țigară de foi și privea stăruitor către sergentul Comănici ce pornise alături de cei doi ostași către marginea zăvoiului. Fumul focului în jurul căruia se strânseseră ofițerii nemți se înălța în fuioare alburii către cer, răspândind în jur un miros acru, înțepător, care-l irita foarte mult pe maiorul Schultz. Din această pricină, el se îndepărtă de acest loc, dar fără să-și ia ochii de la șoseaua ce intra în oraș cât și de la sergentul Comănici care, destul de calm, mergea împreună cu ostașii către adăposturi. Un soldat german aduse o marmită de cafea fierbinte și, deșurubând capacul de zinc, începu să toarne în bidoanele ofițerilor lichidul cafeniu și aromat. Trecu apoi la maiorul Schultz, dar acesta, cu un gest al mâinii, îi făcu semn că nu servește și rămase mai departe, îngândurat, cu privirea ațintită spre șoseaua pe care plecaseră de atâta vreme Obst și

căpitanul însoțitor. Era obosit și flămând, dar nu putea mânca, nu putea sorbi nici măcar o cană de cafea, din pricina neliniștii și a îngrijorării ce-l cuprindea cu fiecare clipă tot mai mult. Nu-și putea explica de ce întârziau atât de mult cei doi, de ce nu se mai întorceau? De ce veniseră militarii români singuri și nu se mai înapoiaseră, ca în ajun, împreună cu ofițerii germani? Nu cumva la mijloc e o cursă? Dacă au fost arestați?

Citindu-i îngrijorarea pe chipu-i alb și stafidit, un locotenent destul de în vârstă pentru gradul lui – rezervist pesemne – gras și cu o față blondă, buhăită, veni lângă maior și-l întrebă de ce se arată neliniștit, când mai sunt încă speranțe ca cei doi să se întoarcă. Poate că discuțiile s-au prelungit fără să se ajungă la o înțelegere, sau poate că colonelul român a cerut o convorbire telefonică cu Bucureștiul și așteaptă răspunsul, mă rog, sunt o mie și una de posibilități...

Maiorul nu răspunse. Clătină numai capul abătut, parcă absent la cele ce i se spunea și continuă să tragă mereu din țigara de foi, sugându-i coaja cu buzele lui subțiri și vinete. Nu știa ce hotărâre să ia. Era înlocuitorul la comanda coloanei în lipsa lui Obst și acest fapt implica răspundere, chibzuială și eventual unele măsuri care să le asigure ieșirea din această situație critică. Își mai privi încă o dată ceasul de la mână, apoi într-un târziu, întorcându-se către grupul ofițerilor ce sorbeau liniștiți din bidoane cafeaua caldă, ordonă adunarea lor la marginea zăvoiului.

În cabinetul său, colonelul Predoiu, încă surescitat de cele întâmplate cu un ceas mai înainte, stătea la birou și vorbea la telefon cu comandantul unuia dintre batalioanele de recruți aflate în tabăra din comuna Erghevița, Balota și Poroinița.

— Alo, Popescule, aveți grijă, măi, acolo, cum pregătiți oamenii, avertiza el. Căști, muniție... întocmiți un plan de luptă. Maiorul Băiatu, căpitanul Bocănete de la armament greu, Bărbulescu de la 120, sunt gata?

— Gata, dom'le colonel. De aseară, de când ne-ați anunțat dumneavoastră...

În clipa aceea, în afara cazărmii, către zăvoiul Topolniței, se auzi o răbufnitură surdă ca un tunet, apoi încă una și urmă îndată o a treia. O mitralieră prinse să țăcăne continuu cu ecouri prelungi și câteva puști răzlețe detunară și ele la intervale egale

în diferite puncte de la marginea orașului. Predoiu rămase o secundă cu receptorul în mână, ascultând cu atenție către fereastra deschisă, apoi vorbind precipitat și neliniștit, spuse:

— Bine, Popescule, ai grijă, e la mijloc onoarea regimentului nostru. Văd că s-a deschis foc. Mă duc să văd ce este…

Lăsă receptorul să cadă în furcă și ieșind repede pe coridor trimise plantonul să cheme pe ofițerul de serviciu. Dar în timp ce-l aștepta pe acesta în capătul scărilor, pe poarta cazărmii intră ca o vijelie soldatul Chirică, cu obrajii roșii de alergătură, într-o mână cu boneta iar în cealaltă cu arma.

— Ce-i, măi camarade? îi ieși înainte Predoiu.

— Domnule colonel, vorbi gâfâind Chirică, nemții au deschis foc asupra noastră. M-a trimis dom’sergent Comănici să raportez domnului sublocotenent Ganea, să trimită ajutoare, altfel ne răpun blestemații ăia… Sunt puhoi în toată lunca Topolniței și au început să se răspândească în trăgători pentru atac. Mașinile le-au tras înapoi și au împins tunurile înainte. Și tunurile, și mitralierele…

O nouă răbufnitură răsună ca un vuiet de furtună către lunca Topolniței. Urmă o alta parcă mai aprigă, adâncă și cutremurătoare, cu ecouri prelungi, încât geamurile pavilioanelor prinseră a zbârnâi abia perceptibil. Îndată, mitralierele își începură muzica lor continuă, sacadată, prevestitoare de groază și moarte. Îngrijorat, colonelul Predoiu alergă la colțul clădirii, privi atât cât putea printre ramurile copacilor din curte către valea Topolniței după care se întoarse și spuse plutonierului Avram, ofițer de serviciu, ce-l urma îndeaproape:

— Să vină sublocotenentul Ganea la mine! Să sune alarma!

După câteva clipe, peste acoperișurile pavilioanelor răsună glasul de alamă al goarnei. Sunetele dese, repetate ale trâmbiței, zbucneau în aerul cald al dimineții, alarmant și neliniștitor ca o chemare înflăcărată și totodată plină de speranță. De prin dormitoare ostașii începură a năvăli în mare grabă, bocănind pe scările de piatră, înjurând, strigând, învălmășindu-se și înghesuindu-se să ajungă cât mai repede la adunare. Unii își prindeau centurile din mers, blestemând cataramele care nu se închideau, alții nu nimereau să vâre nasturii în cheutorile bluzelor de doc, dar o țineau tot într-o fugă, cu armele în cumpănire sau în bandulieră, în mână cu

lopeți Linemann, pe cap cu căști și la șold cu bidoane ce se loveau zgomotos de tecile baionetelor.

— Hai, trap, leat, trap! îi îndemna din urmă sergentul major Gălușcă, lovindu-i pe unde nimerea cu cravașa. Trap, măăă, că-ți mănânc ficații acuma! Uite-acuma intru-n tine!

Se formau rândurile, se împlineau plutoanele, se auzeau tropăituri scurte, înfundate de bocanci frământând pământul; oamenii cu fețele lucii de sudoare și cu bluzele leoarcă în spate se aliniau privind speriați către colțul pavilionului unde colonelul Predoiu aștepta la umbra unui castan să vadă în cât timp se aduna subunitatea.

— Hai, trap, leat, trap… tu-ți căzelnița cu care te-ai botezat! îi tot zorea din urmă Gălușcă lovind cu cravașa când carâmbii lucii ai cizmelor sale bilgher, când spinarea câte unui ostaș întârziat care în alergare își trăgea după el arma, lopata, centura sau foaia de cort.

Unul, în graba aceea mare, scăpă casca și un altul din urmă, venind în fugă, o lovi cu piciorul ca pe-o minge înălțând-o de la pământ. Blestemata se opri drept în spatele sergentului major Gălușcă, ce sări ca ars, neștiind cine-l lovise. Frecându-și spinarea cu palma, se întoarse aprins la față ca un rac fiert, îl dibui dintr-o ochire pe acela și înălță cravașa gata să-l lovească; dar în clipa aceea pe treptele de piatră ale pavilionului apăru sublocotenentul Ganea.

— Lasă bătaia, Gălușcă! îi strigă el înfierbântat. Nu te mai lași de apucăturile astea murdare. Ia-ți imediat cască, pușcă și treci la tunuri! În cinci minute să-mi tragi piesele acolo pe alee, ai înțeles?

Subofițerul aruncă o privire plină de ură către ostașul care scăpase ca prin minune de loviturile cravașei sale și plecă înjurând către remize unde se vedeau deja niște militari deschizându-le larg ușile.

— Trebuia să izbești mai bine casca aia, măi Totelică! zise râzând Niță Dogaru din frontul ce abia se încheiase. Să i-o fi pus drept în cap lui dom’ Gălușcă, zău, că ăsta a mirosit frontu, cum am mirosit eu parfum de împărătească! Să se învețe și el cu tinicheaua pe cap…

Un râs înfundat se auzi în tot plutonul; cel mai bătrân soldat din companie avu darul acum ca și altă dată să aducă veselie în atmosfera aceea atât de apăsătoare.

— Lăsați, mă, glumele, că uite-l colo pe dom'colonel.

— Nu ne-aude el, n-avea grijă…

— Mă, frati-meu, dac-aș pune mâna pe Clausin ăla, cu care are bietul Chirică o socoteală, zise de astă dată șoptit Niță Dogaru, zău că i-aș băga baineta drept în burtă…

— Geaba, nea Niță, că Clausin a fost arestat de alaltăieri dimineață, vorbi un ostaș tinerel din grupa din spate.

— Zău, mă?

— L-au arestat muncitorii, sus la primărie, tocmai când vroia să se urce în otomobil.

— Ce vorbești, vericule? se miră Niță Dogaru. Și bietul Chirică stă la posturi în vale la Topolnița și îl tot așteaptă să răsară de undeva, ca dracu din baltă! Ei, nu-i nimica, își luă el seama, dacă începem bătălia pescuim noi alți Clausini, n-ați văzut, lui dom'sublocotinent al nostru ce i-a fost dat să-i cadă în mână cu noaptea-n cap? Numa unu și unu…

Peste câteva minute, întreaga companie era adunată pe platoul din fața pavilioanelor. Dincolo de dealul Balotei soarele se înălțase de-a binelea pe cerul curat ca sticla. Se anunța o zi călduroasă, așa cum fuseseră mai toate până atunci, și prin aerul încins prinseseră a țiui cosașii în alergarea lor nevăzută. Sublocotenentul Ganea trecu prin fața rândurilor, privindu-l cu insistență pe fiecare ostaș în parte și se declară mulțumit de felul cum se prezentaseră la adunare oamenii de sub comanda sa. La timp, echipați în ordine, cu armamentul din dotare asupra lor, pe cap cu căști și la șold cu lopeți Linemann, bidoane, baionete…

— Aveți fiecare asupra voastră câte două unități de foc? întrebă el cu glas tare, privind peste ostași.

— Daaa! răspunseră toți în cor.

— Câte unități de foc ai asupra dumitale, nea Niță?

— Am o sută, dom'sublocotenent. O sută în cap!

Auzind răspunsul, ostașii prinseră a râde pe înfundate, cu capetele plecate, să nu-i vadă comandantul.

— Câte, nea Niță? începu a râde și Ganea și veni mai aproape să vadă dacă bătrânul ostaș nu are cumva vreo raniță încărcată cu muniție lăsată jos lângă picior.

— O sută, dom'sublocotinent! confirmă încă o dată Niță Dogaru. Am cartușe și prin pozonare că n-au intrat toatele în drăcia asta de piele, iacă o sută de cartușe în cap… Ni le-a

împărțit aseară dom’sergent major Gălușcă.

— Cincizeci de cartușe fac o unitate de foc! îi șopti o voce din spate. Deci nea Niță, dacă ai o sută, se cheamă…

— Lasă, bre omule, nu mă mai boscorodi atâta că știu eu ce spun, se întoarse el și vorbi supărat către acela. Ehe, băiete, când eu făceam armata, tu trăgeai câinii de coadă pe uliță! Nu vezi că dom’sublocotinent, iacă a plecat și n-a zis nimica? Ba parcă a început să și râdă…

În acest timp, dinspre zăvoi răbufneau tot mai des tunurile, iar mitralierele țăcăneau ca turbate. Ecourile prelungi ale tragerilor se înălțau sinistre peste cazărmi ca niște aripi ale morții.

— Aoleo, măiculiță, i-auzi turbații! zise unul dintre militari.

— Las’că îi luăm noi de gât acușica. Ah, ce mă mănâncă palmele!

— Da unde-i dom’s’lent?

— Uite-l, ia, colo cu dom’colonel…

Cu frunțile în soare, sub căștile grele, încinse, cei din companie priveau către comandantul lor care la colțul pavilionului, sub un castan umbros, vorbea ceva cu Predoiu. Ganea porni apoi alături de acesta și cei doi ofițeri veniră în fața militarilor. În câteva cuvinte, colonelul ținu să le arate ce misiune importantă îi așteaptă, cum trebuie să se comporte în luptă, cum fiecare trebuie să dea dovadă de același eroism pe care-l arătaseră la curățirea comandamentului german. Compania nu va acționa singură. Cele două batalioane de recruți din pădurea Balota, dacă va fi nevoie, vor ataca din spate, iar în sprijinul lor direct vor veni artileriștii și cavaleriștii care au primit ordin de-aseară să plece din tabăra de la Padina și să pornească încoace.

— Fiți demni, ostași, de înaintașii neamului nostru! încheie colonelul Predoiu scurta sa cuvântare. Vă doresc izbândă și să vă întoarceți sănătoși!

Peste câteva clipe, compania se puse în mișcare. În fața magaziei de armament, caporalul Dincu și plutonierul major Grădinaru, care tocmai curățau niște puști de unsoare și le băgau în lăzi, se opriră din lucru și priviră și ei plecarea ostașilor. Oamenii călcau rar, în cadență, sub apăsarea armamentului și a echipamentului de război, se priveau în tăcere pe sub marginile căștilor sclipitoare, iar unii dintre ei,

luptători pentru întâia dată, încercau un sentiment de neliniște și îngrijorare.

Pe aleea învecinată, sergentul major Gălușcă, căruia abia i se vedea nasul de sub casca prea mare pentru, capul său, supraveghea înhămarea cailor la atelajele tunurilor, agitând în aer cravașa de piele și strigând la ostași cât îl ținea gura, de parcă turbase. Nu-i convenea de fel că trebuia să ia direct parte la lupte, el care fusese declarat inapt pentru serviciul combatant.

41

Vestea atacului trupelor germane se răspândi ca fulgerul în tot orașul. Negustorii celor câtorva magazine deschise în ultima vreme pe Strada Mare zăvorâră ușile, traseră în grabă peste ele rulourile de tablă, acoperiră vitrinele cu obloanele și plecară să-și adune lucrurile și să fugă undeva prin comunele învecinate. Pe străzile cartierelor lumea ieșise pe la porți îngrozită de vuietul proiectilelor și șuierul gloanțelor ce creștea într-un chip înspăimântător. În vale, către Dunăre, la Șantierul naval și la Atelierele C.F.R., întocmai ca în vremea bombardamentelor aeriene, sirenele vapoarelor și ale locomotivelor prinseră a șuiera prelung, alarmant, iar clopotele bisericilor Grecescu și Maioresii își uniră și ele glasurile de bronz în strigătele acelea de spaimă și moarte. Muncitorii lăsară lucrul, aruncară sculele pe bancuri, coborâră de pe schelele vapoarelor și de pe cazanele locomotivelor și astfel, într-un șuvoi continuu, neîntrerupt, îndemnați de comuniști, porniră către centrul orașului, strângându-se grămadă în parcul din fața primăriei. Pe ziduri și pe garduri, pe obloanele prăvăliilor și pe panourile de afișaj apăruseră într-o clipă sute de manifeste ale Partidului Comunist Român, organizația locală Turnu Severin, care chema populația la arme, pentru salvarea orașului de puhoiul fascist. Oamenii se opreau din fugă, citeau rândurile acelea tipărite cu litere mari, negre, și, fără să mai aibă timp de comentarii, tălăzuiau continuu către parcul înțesat de lume.

— Ce facem? întrebă cineva cu îngrijorare și toți cei care stăteau îngrămădiți pe sub pomii cu coroane bogate întoarseră capetele către el. Era vorba să ne organizăm, să primim arme...

— Eu am fost dat în grupa lui Panait, zise unul scund și slăbuț, în mână cu o carabină. Uite, am și armă. Unde ești, Panaite, frati-miu?

— Păi de ce ne-am strâns aici ca oile la stână? întrebă aproape strigând un altul peste mulțime. Să putem fi luați mai ușor la ochi de tunurile nemțești? Hai să pornim la vale, către cazarmă...

— Porniți, dar în ordine, măi oameni buni, interveni Voinea, muncitorul de la Atelierele C.F.R., care atunci numai ce sosise și îl căuta prin mulțime pe Gligor, nituitorul. În ordine, vă rog.

Dar Gligor nu se zărea nicăieri. După puțin, acesta se ivi pe

capra unei trăsuri ce oprise drept în fața primăriei. Avea în mână o pușcă, iar peste umăr petrecută o bandă de cartușe ce sclipeau argintiu în soare.

— Cetățeni! strigă el către toți cei adunați în parc și pe străzile laterale. Frați muncitori! Nu mai stați locului! Porniți cu toții către marginea orașului să-i întâmpinăm pe nemți așa cum se cuvine. La regiment se dau arme! Cu toții la arme! Tovarășe Voinea, și tu, Panaite, Cristescule, formați grupele…

— Le formăm acolo după ce luăm arme.

— Hai să ne luăm puști, băiete.

— Poate și grenade…

— Hei, ăla cu trăsura, stai nițel să mergem și noi!

— Uite, măi, un camion trece prin fața farmaciei. Oprește-l, și în el, fraților!

— Ține-i calea și ăluia cu căruța. Așa, sus toată lumea…

Un șir neîntrerupt de vehicule, format din trăsuri, mașini, căruțe, gabriolete începu să se îndrepte într-o goană nebună către bariera Craiovei, unde nemții dezlănțuiseră atacul. Oamenii, urcați pe caprele trăsurilor sau claie peste grămadă în căruțe, strigau și agitau mâinile deasupra capetelor, îndemnându-i și pe cei care alergau pe jos să se grăbească, să ajungă la timp acolo.

De la fereastra cabinetului său, Paul Alboiu, cu fața buhăită de nesomn și țigara atârnându-i între buzele groase, privea toată scurgerea aceea de oameni și nu știa ce să creadă. În spatele său, comisarul-ajutor Anghelescu, speriat la culme de evenimentele din ultima vreme, își tot trecea degetele prin părul înfoiat și căuta să-l convingă pe Alboiu:

— Zău, domnu’șef, ce interesuri avem să-i alungăm pe germani? Să-i lăsăm să intre în oraș și să pună la loc ordinea dinainte.

— Am dat un ordin, trebuie să se execute imediat! decretă Alboiu impasibil. În cinci minute detașamentul de gardieni să pornească înarmați către bariera orașului.

— Zău, n-are rost, domnu’șef…

— Anghelescule! se întoarse aspru spre el Alboiu. Nu discuta ordinele mele… Garnizoana ne-a cerut sprijinul, trebuie să-l dăm. Vin vremuri noi… Uite-i cum aleargă muncitorii.

— Să fiu al dracului, domnu’șef, zău ați întors-o și dumneavoastră, vorba aia, ca la Ploiești! nu se lăsă Anghelescu

și i-o zise mai-marelui său, pornind către ușă. V-ați dat cu democrația…

— Hai, lasă vorba și execută ordinul. S-au dat jos de pe pereți tablourile mareșalului Antonescu?

— Încă nu, dom’ șef…

— Păi ce mai așteptați? Dați jos tablourile! Imediat! Umblă prin toate birourile să nu rămână vreunul. Poate pică vreo inspecție, de ce să nu ieșim bine?

— Dom’șef, zău dacă vă mai înțeleg! bolborosi Anghelescu din pragul ușii. V-am spus eu, ca la Ploiești…

Dar Paul Alboiu se făcu că nu-l aude și continuă să stea mai departe la fereastră privind cu aceeași impasibilitate de mai înainte alergarea neîntreruptă a populației către porțile orașului.

Bubuiturile tunurilor se țineau lanț. Bufneau surd pe străzile mărginașe ale cartierelor, iar schijele șuierau prelung și sinistru în aerul încins al dimineții. Mitralierele țăcăneau și ele fără istov, ca niște melițe aprige și de neoprit. Deasupra zăvoiului Topolniței, peste frunzișul verde, plutea un fum subțirel, albăstrui ce se împrăștia pierind în înalt, ca o ceață.

Sergentul Comănici rezista cu mica sa gardă de aproape treizeci de minute atacului dezlănțuit, dar muniția era pe sfârșite și oamenii văzând că nu le mai vin ajutoare gândiseră că dacă-i vor răzbi nemții, vor trece la contraatac lovind cu baionetele sau cu paturile puștilor. Dar tocmai atunci apărură, venind târâș prin grădini și prin curtea Cercului de recrutare, strecurându-se pe lângă clădiri și garduri, ostașii companiei comandate de sublocotenentul Ganea. Într-o clipă militarii se răspândiră în trăgători, ocupară poziții cât mai bune de tragere, deschiseră timp de un minut un foc viu împotriva nemților, după care începură să-și sape în grabă adăposturi. Pe deasupra capetelor țiuiau gloanțele dușmane în zborul lor rătăcitor, dar ei nu le luau în seamă și plini de râvnă și avânt, cu bluzele leoarcă în spate de transpirație, înfigeau cu nădejde lopețile în pământ, adâncind gropile, înălțând parapete. Când și când, câte un proiectil se spărgea cu zgomot asurzitor undeva în malurile de pământ, schijele zburau vuind ascuțit în toate părțile, și îndată urmau rafale scurte și dese de mitraliere și puști-mitralieră ce-i țineau câteva minute pe ostași cu capetele lipite de pământ.

În acest timp, pe poarta larg deschisă a regimentului, intrară

primele trăsuri și căruțe în goana mare a cailor, învăluite în nori groși de praf. Oamenii săriră jos din mersul acela vertiginos și privind întrebători în jur începură a rătăci prin curte, umblând ca ametiți prin toate părțile, neștiind de unde să ia arme. Unii prinseră a bate cu pumnii în ușile închise și zăvorite ale magaziilor, alții prinseră să se apuce cu mâinile de drevele ferestrelor, încercând să le scoată pentru a pătrunde înăuntru. Un tinerel cu capul gol și în cămașă albă, agitat și gălăgios, aruncă o piatră și sparse un geam de la o magazie. Privi apoi înăuntru și constatând că în încăpere erau numai câteva butoaie goale și lăzi sfărâmate, sări jos de pe pervaz, dezamăgit și înjurând că nu zărise urmă de pușcă. Vreo câțiva muncitori urcară repede scările în pavilionul central, dar se întoarseră și ei nemulțumiți, spunând că au dat peste birouri, nu peste arme. De pe o alee ce ocolea prin spatele dormitoarelor, se ivi Raicu în fruntea a vreo treizeci de muncitori, elevi și câteva femei, ce alergau tot către magazii. Gligor îi ieși repede înainte și puțin încurcat, îl întrebă privind în toate părțile:

— Nea Raicule, să fiu al dracului, ce fel de cazarmă e asta, fără militari? Mă uit de câteva minute și nu văd picior de ostaș! Trebuie să înarmăm oamenii, așa am hotărât. Unde-o fi caporalul nostru?

— Cred că ostașii sunt deja în vale la zăvoiul Topolniței. Nu auzi? A început lupta. Dar uite acolo un plutonier major…

Într-adevăr, în fața magaziei sale, plutonierul major Petre Grădinaru, scund și gras, cu cascheta dată pe ceafă și burta înainte gata să-i pleznească centura, încuia tacticos și liniștit ușile mari de tablă, peste care petrecuse drugul de fier. Văzând mulțimea aceea care se apropia gălăgioasă și amenințătoare către el, apoi zecile de trăsuri și căruțe ce aduceau în mare grabă alte detașamente de bărbați, femei și copii, rămase pentru o clipă ca o stană de piatră, cu lacătul în mână, mirat, fără să înțeleagă nimic. „Ce caută civilii în curtea regimentului? se întrebă el, mânios pe acea forfotă care parcă nu se mai sfârșea. Cine le-a dat drumul pe poartă și ce umblă ca bezmeticii prin toate părțile?”

Se întoarse, vru să agațe repede lacătul de belciug, ca să-l încuie, dar în clipa aceea vreo douăzeci de muncitori iviți de după colțul magaziei îl și înconjurară, vociferând care mai de care mai gălăgios, încât Grădinaru, nedumerit și speriat, se

pierdu de-a binelea cu firea.

— Unde-s armele, domnule major? îl prinse Raicu de braț, strângându-l cu putere.

— Ce arme? întrebă bâlbâindu-se și plin de mirare Grădinaru.

— Armele regimentului, depozitul de arme!

— Dar ce te privește pe dumneata? bolborosi majurul amestecând cuvintele, în timp ce umbla cu mâinile tremurânde la lacăt. Ce, civilii inspectează regimentu?

— Domnule, ești prost sau faci pe prostul? ieși dintre muncitori nituitorul Gligor și cu mâna lui vânjoasă îl prinse zdravăn pe Grădinaru de reverele bluzei de doc. Dumneata n-auzi ce prăpăd e la marginea orașului? Năvălesc nemții încoace și noi stăm la discuție, ei drăcia dracului! Dă-ne arme, să pornim la luptă…

— Uite, văz că dumneata ai pușcă… și dumnealui… Uite și copilandrul ăla are…

— Nu-s de-ajuns armele astea! îi tăie vorba Gligor, fără să-l slăbească din strânsoare. Trebuie să pornim toată suflarea asta la luptă… Cei de aici și care-or mai veni.

— Cum să… Dar ce, civilii e militari să lupte? Io-te-te, drăcie! Ia mai lasă-mă, dom'le, în pace, cu chestii din ăstea! își reveni pe dată Grădinaru și dându-se un pas înapoi căută sa se desprindă din strânsoarea mâinii lui Gligor. Avem trupă, acolo luptă trupa, ce vă băgați dumneavoastră? Pierdeți armili și pe-urmă cui îi fac buletin de imputație? Că și alaltăieri sară, în vale la bulivard mi-au rămas o grămadă de tuburi arse neadunate… Ce, să plătesc cu averea mea nesocotința unuia și-a altuia?

Pe deasupra curții cazărmii trecu șuierând sinistru un proiectil de tun antitanc și după o secundă se sparse cu o răbufnire surdă în peretele unui grajd de lângă manutanță, doborându-l la pământ. Câteva gloanțe trasoare punctară cu dâre luminoase drumul lor prin crengile castanilor, țiuind ascuțit și prelung, iar după o clipă un alt proiectil trecu ca un bolid nevăzut, lovind acoperișul manutanței pe care-l făcu praf. Un nor de pulbere alburie se înălță în locul acela și nu apucă praful să se împrăștie, că o nouă răbufnitură izbucni în același loc, parcă mai puternică, zguduind pământul din temelii. Oamenii stăteau neclintiți și înfricoșați, lipiți acum pe lângă zidurile magaziei și priveau cu spaimă în direcția de unde veneau proiectilele și gloanțele, nu mai departe de câteva sute de metri spre est de gardul

regimentului.

— Să știți că năvălesc nemții, pe aici, prin spatele cazărmii, zise careva în șoaptă. Văd că nu se lasă…

Grădinaru vru să profite de încremenirea oamenilor și de faptul că erau atenți la tragerile dușmanului, ca să plece cât mai neobservat, dar Gligor sesiză acest lucru și-i aținu calea:

— Domnule plutonier major, spune-ne, domnule, unde este armamentul regimentului? Regimentul nu are arme?

Se înfierbântase. O șuviță de păr negru îi căzuse pe fruntea umezită de sudoare.

— Ce, dumneata îți bați joc de noi? urmă el, aproape țipând și-l prinse iară, cu putere, pe Grădinaru de reverele bluzei. Adă cheile încoace că în magazia asta mi se pare că sunt armele…

Gligor întinse mâna, dar plutonierul major căută să vâre lanțul de chei în buzunarul pantalonilor. Nituitorul, cu forța lui cunoscută, îl prinse însă de încheietura mâinii și încercă să-i ia cheile.

— Lasă-mă, dom’le-n pace, nu-i nici o magazie de armament aici! vorbea gâfâind Grădinaru, ferindu-se într-o parte. Unde vezi arme?

— Sunt arme, Gligore, uite, le vedem pe geam! zise cineva care se urcase pe pervazul unei ferestre. Rastele întregi cu arme.

În clipa aceea, o cărămidă sparse geamul prefăcându-l în țăndări, iar câțiva muncitori găsind o rangă de fier începură să lovească puternic în drevele puse de-a curmezișul, ca să le îndoaie și să pătrundă înăuntru. Alți câțiva prinseră după aceea ranga și dădură câteva lovituri zdravene ușii, dar ea nu cedă, ci numai tabla se tăie în mai multe locuri.

— Încă o dată, măi, dar tare, cu putere! dădu cineva îndemn și ranga fu repezită iarăși în ușă. Unu, doi, trei, ruup! Unu, doi, trei, ruup!

— Curtea Marțială vă mănâncă! striga cu spume la gură Grădinaru, în timp ce se zbătea în brațele lui Gligor, fără să scoată mâna cu cheile din buzunarul pantalonilor. Garda! țipa el răgușit, cu glasu-i spart, dogit de tutun și băutură. Gaar-daaa! Mă, n-auziți, mă, mârlanilor!… tu-vă dumnezeirea voastră de puturoși!

Atunci se ivi în fuga mare de după colțul magaziei caporalul Dincu. Era tot numai o apă, cu bluza leoarcă în spate și fața

aprinsă de alergătură. Aducea cu el vreo douăzeci de oameni, mai mult locuitori ai cartierului Tabaci, de lângă Dunăre, pe care-i întâlnise îndreptându-se fără arme spre locul luptelor. Cei din Tabaci se amestecară cu muncitorii sosiți de prin Șantierul naval și Atelierele C.F.R. și curând numărul celor din fața magaziei crescu. Caporalul, fără să mai stea pe gânduri, scoase repede lanțul de chei, trecu prin mulțimea ce umplea gălăgioasa cerdacul și în câteva clipe deschise larg ușile magaziei. Se repezi apoi înăuntru, trase o masă în prag, după care se duse și din întunericul încăperii ce mirosea a unsoare și igrasie, începu să aducă cu brațul puști pe care atunci le scotea din lăzi sau le desprindea din rastele.

— Luați, cetățeni! îi îndemna el pe oameni. Luați fiecare câte o pușcă! Hei, măi oameni buni, să vină careva și să-mi ajute să împărțim muniția…

— Ce „luați, mă”, ce luați? îi sări țandăra lui Grădinaru gata să-l mănânce din ochi pe caporal. Ce bă, aci îi averea lui tac-tu? țipă el zbătându-se în brațele lui Gligor să scape. Ei, Dincule, tată, Curtea Marțială te mănâncă, băiete!

— Lăsați dom’major…

— Dai armilii statului, mă? Așa ca pe castraveți?

— Hei, am spus, să mă ajute careva, strigă spre mulțime Dincu fără să-l mai ia în seamă pe Grădinaru. Repede!

Deodată, patru muncitori trecură unul după altul pe sub masa trasă-n pragul ușii, intrară în magazie și după câteva clipe scoaseră afară două lăzi cu cartușe. Capacele fură date la o parte și din cutiile de carton prinseră a curge în pălării, în șepci, sau în saci de pânză mulțime de cartușe sclipitoare, cu plumbii noi, nouți.

— Dă-mi și mie, măi, nea Costică!

— Am luat pușcă, vreau și cartușe…

— Trage lada mai la lumină, frati-miu! strigă unul. Hai și nu le mai alegeți, că toate se potrivesc pe țeavă!

Mulțimea celor care veneau pe poarta cazărmii să ceară arme, creștea mereu. În fața magaziei, o mare de capete. Fierberea se întețea cu fiecare clipă. Se formau grupe, plutoane, se numeau în grabă comandanții. Gligor îl lăsase pe Grădinaru și dădea acuma ordine în dreapta și-n stânga, cerea să fie ascultat, trecea pe la fiecare om în parte, vrând să vadă cu ochii lui dacă toți au arme, muniție…

— Mai repede, fraților, mai repede! îndemna el pe cei care distribuiau puștile. Vă rog, nu vă îngrămădiți, că avem arme pentru toată lumea!

Plutonierul major Grădinaru de-o parte, asudat și necăjit, stătea ca un înfrânt și privea tot vacarmul acela de oameni, încercând să-și șteargă fruntea cu o batistă mare, albă, tivită cu tricolorul național, așa cum o apucase de pe la cei de la „Îmbrăcăminte”. Lângă el, Raicu, cu o armă la umăr, căuta să-l convingă de importanța evenimentelor, arătându-i ce i-a determinat pe oameni să procedeze așa cum au procedat, dar Grădinaru clătina mereu capul, plin de supărare și năduf, fără să înțeleagă o iotă din strădania muncitorului.

— Domnule, nu știu! desfăcea el mereu brațele vrând să arate că se spală pe mâini de orice răspundere. Ați venit, m-ați atacat să-mi luați cheile, o să dați socoteală în fața judecății... Iar caporalul ăsta, care nu mai știe de respect și de ordine și a deschis magazia de parcă ar fi deschis cârciuma lui tat-su, o să-și primească și el pedeapsa!

— Nu va fi pedepsit nimeni, dom’le plutonier major îl asigura Raicu. În clipele astea când e în joc viața orașului, trecem peste orice, numai să învingem.

— Bine, bine, treceți, cât vreți, dar uite, am să mă duc eu acușica și la don’colonel... amenință Grădinaru continuând să-și șteargă cu batista ceafa roșie ce se revărsa din plin peste gulerul slinos al bluzei. Să vină și ’mnealui încoace, să vadă ce-au făcut civilii din cazarmă...

Plecă, legănându-și burta pe picioarele butucănoase înfășurate în moletiere noi, cu cascheta în mână și batista în cealaltă, fără să privească înapoi, bombănind și înjurând de tot ce-i trecea prin minte.

Într-o jumătate de oră, prin curtea cazărmii era un du-te-vino de oameni cu armele încă pline de unsoare în spate, târând după ei lăzi de muniție sau saci cu grenade, îndreptându-se în mare grabă către lunca Topolniței. Mulțime de copii ce răsăriseră ca din pământ de prin cartierele orașului, cărau și ei în ghiozdane, în saci de merinde sau în căldări cartușe și benzi de mitralieră. Câte unul mai mititel se poticnea gata-gata să cadă, dar venea un altul din urmă și-l ajuta, zorind să ajungă cât mai repede pe linia unde erau adăpostiți luptătorii noștri.

Caporalul Dincu, neobosit și plin de energie, scotea mereu brațe întregi de arme, împingea afară lăzi de muniție, cutii cu încărcătoare de pușcă-mitralieră și mănunchiuri de grenade. În colțul cerdacului, câțiva copii mai măricei, numai în cămășuțe și cu fețele arse de soare, organizaseră sub îndrumarea unui tânăr muncitor, un atelier de încărcat benzi de mitraliere. Patru mașini mergeau continuu și copiii, bucuroși că sunt puși la o treabă atât de importantă, învârteau cu repeziciune de manivele, țineau benzile la încărcat sau le luau la spinare și fugeau cu ele către lunca ce răsuna de împușcături.

Trecuse cam un ceas și jumătate de la începerea luptei. Militarii români, ascunși în gropile ce le săpaseră în grabă, rezistau cu tenacitate atacurilor ce le dezlănțuiau mereu nemții. Pe șosea rămăseseră numai o parte din mașini, abandonate, albe de praf, cu parbrizele sparte de gloanțe și cauciucurile dezumflate. La poalele dealului Balota și de-a lungul râului Topolnița, nemții se răspândiseră în trăgători, amplasaseră tunurile și mitralierele în locuri cât mai ferite, iar prin iarba deasă, ascunși de verdeața crângurilor, se zăreau ici-colo capetele celor care îndrăzniseră să se ridice la atac și fuseseră opriți cu foc viu și ucigător. Întreaga vale a Topolniței răsuna de zgomotul armelor automate și răbufniturile de proiectile, iar uneori zgomotul acela se amplifica într-un crescendo asurzitor ca vuietul unui uragan.

Sublocotenentul Ganea, cu un automat în mână și cu casca căzută peste ochi, se târa la groapa fiecărui ostaș în parte, dând indicații cum să se deschidă focul, în ce loc să fie concentrat și când anume să se intensifice mai mult. Când și când ducea binoclul la ochi, privea stăruitor lunca Topolniței, malul râului, căuta să descopere cuiburile de foc dușmane, după care, grăbit, cu un ciot de creion își însemna pe o bucată de hârtie totul în vederea întocmirii unui plan de foc mai cuprinzător pentru întreaga subunitate, pentru tunuri și mitraliere.

Soarele se ridicase sus, în crucea cerului; se lăsase o căldură înăbușitoare, moleșitoare. De pe frunțile ostașilor se prelingea sudoare amestecată cu praf, mânjindu-le fețele aprinse; ochii le erau roșii, injectați, căștile le apăsau frunțile; centurile, lopețile, sacii cu grenade le stânjeneau mișcările, dar ei nu se clinteau din locurile lor și cu o ambiție fără seamăn trimiteau clipă de clipă snopi ucigători de plumbi, producând panică și derută în rândurile nemților. Apariția lui Ganea lângă adăpostul fiecăruia era un îndemn și mai aprig la luptă.

— Cum e, nea Niță? Merge, merge?

Niță Dogaru întoarse capul, cu obrazul plin de țărână și sudoare, și zâmbi.

— Merge, dom’sublocotinent, de ce să nu meargă? vorbi moale, întretăiat, bătrânul. Dac-a venit ziua asta să ne răcorim sufletele, apoi ne străduim și noi să fim cum spunea

don’colonel, ca vitejii neamului…

— Bravo, nea Niță!

Ofițerul îl bătu cu palma pe spate, apoi dădu să plece către ostașul de alături.

— Dom’sublocotinent, îl opri Niță Dogaru. Vă supăr cu o întrebare…

— Zii, nea Niță!

— Mi s-a uscat gura, aș trage și eu un fum. N-aveți cumva vreo țigară?

— Am, nea Niță, cum să n-am! zise Ganea, întorcându-se pe-o parte în așa fel ca să nu se ridice și să fie văzut de inamic. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de țigări și-l dădu bătrânului ostaș.

— Ține. Nea Niță… Ia-le toate, să ai aci.

— Să trăiți și să vă dea dumnezeu sănătate dom’sublocotinent!

Ganea se trase pe burtă și trecu la ostașul de alături. Veni lângă el, se aplecă peste umerii lui, cercetă felul cum ia linia de ochire. Nu, nu era bine așa. Prea ținea departe de inamic… Și-apoi, când apăsa pe trăgaci, ferea capul într-o parte.

— Totelică, frate, ai cam uitat instrucția focului și doar ai fost și pe front… tu-i mama mă-si de treabă! zise Ganea făcând pe supăratul.

— Păi dac-am fost pe front, dumneavoastră credeți că acolo eu luam linia de ochire? răspunse soldatul zâmbind. Așă! Trăgeam în vânt, dom’le sublocotinent, aiurea, ca la nuntă, ce-aveam eu cu oamenii ăia de dincolo de tranșee? Nu mi-au făcut nimica, nu le-am făcut nici eu…

— Bine, dar acum îi altă socoteală.

— Este, dom’sublocotinent.

— Glonțul și neamțul. Ai înțeles, Totelică?

— Am înțeles, dom’sublocotinent.

— Cum saltă unul capul, dă-i la mir! Ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles, dom’sublocotinent! zâmbi Totelică, înveselindu-se. Sunt la întrecere cu nea Niță Dogaru de alături, să știți…

— Bine. Fiți la întrecere, dar cine vă ține contabilitatea vânatului? râse ofițerul. Ia vedeți, să nu-l împușcați pe unul de două ori și pe urmă să vă certați.

Niță Dogaru prinse a râde o dată cu Totelică și amândoi

priviră după comandantul lor care încet, mergând târâș, ascunzându-se pe după tufele de buruieni cu frunza prăfuită, trecu la alți ostași în lungul șirului de luptători.

Nu trecu mult și primii muncitori înarmați își făcură apariția prin grădinile cu zarzavat, mergând aplecați din șale, cu grijă să nu fie zăriți de inamic. Se opreau când și când, trântindu-se la pământ, observau înainte, apoi își reluau înaintarea cu multă prudentă, ocolind gropile de proiectile, șanțurile cu apă ce udau grădinile, micile sere ce le întâlneau din loc în loc.

— Măi, nea Costică, ia-o mai la dreapta... Atenție că se aude un șuierat...

— Capul la cutie, măăă!

Într-adevăr, în clipa aceea proiectilul vâjâia sinistru pe deasupra și răbufnea undeva în urmă într-o explozie surda, înălțând în sus trâmbe de pământ și nori de praf. Oamenii se trânteau la pământ, cu capetele lipite de iarbă sau de lutul moale, apoi se târau și tot cu grijă porneau să ocupe poziții de tragere.

— Mai avem puțintel și deschidem și noi focul...

Ganea se bucură nespus de mult văzând că-i vin asemenea ajutoare, cum de altfel se bucurară și ostașii, care începură a privi înapoi, cu fețele luminate de nădejde. Rândurile luptătorilor români se îngroșau. Chemat de un agent, Ganea se duse repede într-un șanț dinapoia unei case și acolo îi găsi pe Raicu și pe Gligor.

— Ei, cum merge? se interesă Raicu.

— Merge bine, răspunse Ganea, scoțându-și pentru o clipă casca de pe cap. Câți oameni au venit?

— Sute, poate mii! zise Raicu. Cine-i poate număra?

— Să-i organizăm atuncea, propuse Ganea.

— I-am organizat eu, zise Gligor. Pe grupe și plutoane. Numai să faci dumneata un plan de foc.

— Îndată...

— Porniți împreună pe la oameni, terminați repede treaba și țineți-mă la curent cu tot ce faceți, îi sfătui Raicu. Veniți apoi să hotărâm în grabă planul de apărare a orașului.

— Am înțeles!

Peste un sfert de oră totul era gata. Ganea trecu apoi pe la noii combatanți să-i sfătuiască asupra căror obiective să deschidă focul. Înapoia unui tufiș de liliac, cu frunza ruginie,

prăfuită, dădu peste Mihai, Dana și Maxim. Fata, îmbrăcată într-o bluză albastră, deschisă la gât, cu părul ei blond strâns într-o basma, sprijinise arma pe-un parapet de pământ și, îndrumată de Mihai, învăța să ochească asupra dușmanului. Apleca mult capul pe patul armei, strângea ochiul până la durere apoi încerca încet trăgaciul, pipăindu-l cu degetul.

— Ține-ți respirația când ochești, îi vorbea Mihai, cu cămașa udă, lipită de spate și părul mare, răvășit. Când l-ai prins în vârful catarii și crestătura înălțătorului, numai atunci apasă pe trăgaci. Înțelegi?

Dana dădea ușor din cap, afirmativ. Începu apoi a încărca mânuind cu stângăcie închizătorul, închidea ochiul și apăsa pe trăgaci. Tunetul armei o făcea să tresară, dar nu se da bătută și mânuia din nou închizătorul cu o ambiție tot mai crescândă.

— E bine, dar ia linia de ochire puțin mai la dreapta, o sfătuia Mihai. Și nu apăsa pe trăgaci dacă neamțul nu se arată ca o țintă…

— Nea Mihai, vezi matale, eu fac bine? interveni de alături și Maxim, abia ridicând pușca să o așeze mai bine pe parapetul de pământ și frunze. Nu știu ce are că închizătorul ăsta se poticnește și mânerul nu se dă de tot la dreapta.

Ganea veni aproape, asistă un timp la strădania lui Mihai și după câteva clipe zise:

— Ehei, instructor cu calități pedagogice, nu glumă!

Cei trei întoarseră deodată capetele, surprinși de neașteptata vizită. Dana zâmbi puțin stânjenită și încercă să-și tragă mai bine fusta peste coapsele ușor dezvelite, arse de soare. Chipul i se îmbujorase, un sentiment ascuns o emoționa în acele clipe. Mihai zâmbi și el și întinzând mâna strânse tare palma ofițerului.

— Plăcută întâlnire și totodată o neașteptat de mare surpriză, domnule Mihai! zise Ganea, arătând cu capul spre Dana. Ce zici? O luptătoare încercată, după câte se vede… Pătrunsă de simț patriotic… Așa-i, domnișoară Dana?

Dana zâmbi clipind ușor din ochii săi albaștri, parcă să-i ferească de lumina puternică a soarelui. Puțin încurcată sau emoționată de prezența ofițerului, nu știa ce să-i răspundă. De altfel, se simțea și oarecum rușinată că trebuia să stea culcată la picioarele lui și că nesuferita de fustă se ridica mereu, parcă într-adins să-i facă în necaz și s-o pună într-o situație neplăcută.

— După cât se vede, zise Ganea aplecându-se lângă ea, ai

prins repede meșteșugul tragerii. Poate și al atacului... Parcă văd că s-a născut o nouă Ecaterina Teodoroiu!

Râse dezvelindu-și șirul dinților albi și-i făcu cu ochiul lui Mihai.

— *Nil mortabilus arduum est!* [42] răspunse Dana, fâstâcindu-se, roșind ușor pentru replica dată.

— Oho, umbli la Odele lui Horațiu! observă Ganea râzând iarăși. Foarte frumos!

— Ce să fac? zise fata, înălțând din umeri. Să vadă și frate-meu că unui profesor de latină trebuie să-i vorbești numai în limba lui Virgiliu și Horațiu ca să fii... admirată...

— O, dar admirația mea... Cum? se opri deodată Ganea încurcat, privind mirat când către Dana, când către Mihai. Sunteți frați? Zău că n-am știut... Extraordinar! făcu el sincer tulburat. Știți, era chiar să comit o greșeală, socotindu-l pe dumnealui drept un iubit al dumitale. Mii de scuze, domnișoară, o dată cu plăcuta surpriză ce mi-a oferit această întâmplare... Îmi pare bine, domnule Mihai!

Mihai zâmbi la rându-i, apoi privi din nou înainte, către lunca Topolniței, căutând să descopere rezultatul tragerilor pe care le efectua de câteva minute micul Maxim. Se părea că nu prea învățase el să ia linia de ochire, deoarece gloanțele lui mușcau mult mai departe pământul decât acolo unde se afla ascuns un neamț ai cărui ochelari sclipeau din când în când ca niște oglinzi. Dar Mihai avea multă răbdare și până la urmă Maxim începu să tragă destul de bine. La un moment dat, neamțul cu ochelari se clătină, rostogolindu-se în șanț și micul trăgător avu o explozie de bucurie. În sfârșit ochise cum trebuie... Dar după o clipă neamțul se ridică din nou și din nou ochelarii săi luciră în soare.

— Măi, puștanule, ia dă nițel arma la mine!

Ganea luă pușca din mâna lui Maxim, o puse pe parapetul de pământ din față și mânuind închizătorul duse patul la umăr.

— Trebuie să ochești liniștit, calm, îl sfătui el. Și cum spunea dumnealui, domnul Mihai, când scoate neamțul capul, numai atunci apeși pe trăgaci... la uite la mine... Dar privește și în față să vezi ce face ținta.

Ochelaristul își mișca uneori capul înapoia unor tufe, aci văzându-i-se capela, aci dispărând. După câteva clipe, el se

[42] Muritorilor nu le este nimic prea greu! (l. latină, n.a.)

înălță ușor de la pământ și în fracțiunea aceea de secundă, Ganea apăsă pe trăgaci. Arma detună puternic iar neamțul sări o dată în sus, împins parcă de un resort, prăvălindu-se apoi ca doborât de-o coasă.

— Ai văzut? zise Ganea, înapoind arma lui Maxim. Acuma ia un alt neamț la ochi…

— Tot cu ochelari?

— Tot… dacă găsești, râse Ganea. Se vede mai ușor…

Maxim, roșu la față, luă pușca și-o puse pe parapet. Mânui închizătorul și vârî un nou cartuș pe țeavă. Mâna îi tremura ușor.

— Calm, băiețașule, calm, măi… îl sfătui Ganea. Nu te grăbi, că-ți rămân și ție destui nemți.

Făcu cu ochiul Danei care-l privea admirativ și vru să plece mai departe, când deodată se auzi un strigăt prelung, ca un vaiet de moarte. Din poala dealului Balota se ridicase un lanț destul de lung de nemți, apoi încă unul și înapoia acestora un al treilea, ce începură să alerge în goana cea mai mare năpustindu-se înfricoșător, cu strigăte sălbatice, trăgând din mers către pozițiile militarilor români. Li se răspunse cu rafale scurte de puști-mitraliere și detunături de puști, dar cu toate acestea, parcă fără să se sinchisească de plumbii ucigători nemții trecură în grabă apa Topolniței ce le venea până la glezne și începură să înainteze vertiginos către marginea dinspre dreapta a pozițiilor infanteriștilor români.

— Uite-i, atacă bateria noastră de tunari! observă îngrijorat Ganea, privind prin binoclu către stânga poziției. Să deschidem focul din flanc. Domnule Mihai, ia te rog dumneata comanda plutonului de civili din marginea grădinii. Văd că nu-i nimeni… Pe cine-o fi numit Gligore? Și dacă poți să iei mitraliera…

— Numaidecât…

Zicând acestea, Mihai lăsă pușca sa pe parapet, se ridică și porni de-a bușilea, mai mult rostogolindu-se, către gardul grădinii ce se afla în stânga șoselei.

— Atențiuneeee! strigă Ganea către șirul luptătorilor militari și civili care țăcăneau de zor închizătoarele armelor. Toată lumea foc de flanc asupra atacatorilor! Gata?

— Gata!

— Salvă, foc!

O ploaie de gloanțe se revărsă ca un uragan asupra nemților. După câteva secunde aceștia se opriră locului, loviți dintr-o

parte de focul ucigător al muncitorilor și infanteriștilor, dar mai apoi, înverșunați, se ridicară din nou și-și reluară atacul parcă mai înfuriați ca înainte. Stând în genunchi înapoia unui dâmb de pământ, Ganea privea prin binoclu către poziția tunarilor. Servanții mânuiau cu repeziciune aparatele, băgau proiectil după proiectil și trăgeau fără istov asupra dușmanilor. În rândurile atacatorilor se vedeau explozii ce ridicau pământul în trâmbe uriașe, dar ei nu se lăsau și continuau să treacă mereu albia râului înaintând pas cu pas, în salturi scurte și dese. Sergentul major Gălușcă era înnebunit de groază. Țipa cât îl ținea gura și, răsucindu-se când într-o parte, când în alta, alergând de la un tun la altul, îi lovea pe ostași cu cravașa, îndemnându-i în acest fel să accelereze ritmul deschiderii focului. Casca îi căzuse pe ochi, cizmele de obicei lucii se umpluseră până sus pe carâmbi de noroiul grădinilor, iar centura și-o pierduse nici el nu mai știa pe unde.

— Mișcă, leat!... tu-ți dumnezeirea cui te-a făcut! Foc, mă! Fooooc!

Răgușise, ochii i se măriseră de spaimă și fără să obosească vâjâia prin aer cravașa, amenințând în dreapta și-n stânga pe servanții tunurilor.

Iată, însă, că după câteva minute, puțin mai dinspre stânga, nemții reușiră să treacă prin pânza gloanțelor și se năpustiră ca o vijelie asupra tunarilor români. Îngrozit de moarte, Gălușcă, după ce privi o secundă în dreapta și-n stânga, sări pe parapetul poziției, scoase o batistă albă și începu s-o fluture deasupra capului. Porni apoi către nemți tot fluturând batista aceea pesemne să se predea, dar nu făcu decât câțiva pași, că prins în snopul unei mitraliere se prăbuși deodată în țărână, săltând și zbătându-se ca o pasăre lovită de alice. Trădarea o plătise cu moartea. Casca îi căzuse de pe cap, rostogolindu-se la câțiva metri mai încolo. Nemții în atacul lor nu-l luară în seamă, săriră peste el și se îndreptară către tunarii ce se ascunseseră în spatele scuturilor de la piese și aruncau acuma cu grenade, ferindu-se să fie loviți. Situația era destul de critică.

— Domnule Mihai! strigă disperat Ganea, lăsând binoclul de la ochi. Uite-i, au pătruns în poziția tunarilor. Să nu-i lăsăm! Mitraliera... acuma'...

Mihai înțelese comanda. Prinse repede *propriu-zisa* înfierbântată și după ce făcu semn unui ostaș să ia afetul,

înainta urmat de acesta, câțiva metri mergând ne brânci, cât mai ferit, în câteva clipe ocupă o poziție pe un dâmb mai înalt, dincolo de gardul grădinii. Sudoarea i se scurgea pe obraz, o simțea sărată în colțul buzelor, ochii îl usturau. Sufla din adâncul pieptului, iar cămașa i se sfâșiase de-a curmezișul, dezvelindu-i spatele lat, arămiu. Instală mitraliera, apoi se trânti în pământ, armă, luă repede linia de ochire și apăsă pe trăgaci. Flăcări prelungi, ca niște limbi roșii și ascuțite izbucniră la pura țevii. Snopurile de gloanțe, adevărate suliți de foc, țâșniră înainte pe deasupra câmpului și a grădinilor. Primele șiruri de dușmani fură secerate fulgerător și, în vaiete prelungi, zguduitoare, nemții căzură la pământ, de parcă ar fi executat o comandă de adăpostire. Alții, venind vijelios din urmă, intrară și ei în snopul morții, rostogolindu-se peste primii căzuți. Acolo, în fața tunurilor, toți cei care în iureșul atacului îndrăzneau să mai înainteze câțiva pași, se frângeau de mijloc ca tăiați de-o coasă nevăzută și se prăbușeau în strigăte de groază. Văzând cum se schimbă situația, după câteva clipe, tunarii, cu armele la baionetă, ieșiră la contraatac. Se năpustiră peste parapetele pozițiilor, ca o avalanșă de fier, cu strigăte de „uraa” prelungi, zguduitoare și se avântară tot mai mult înainte, băgând groaza în nemți.

— Domnule Mihai, strigă Ganea, ai grijă, acum, spațiul de siguranță! Ai grijă, domnule Mihai! Mă auzi? Deplasează focul!

Mihai cu părul căzut pe ochi și fălcile încleștate, înclină din cap în semn că a înțeles. Ținând strâns mânerele mitralierei, mută fasciculul gloanțelor cu câțiva zeci de metri în fața atacatorilor români, cu grijă să nu-i lovească pe tunari. Nemții, atâți câți mai rămăseseră în picioare, o luară la fugă înapoi, către apa Topolniței, zvârlind armele, îngenunchind și rămânând unul câte unul întinși pentru totdeauna pe nisipul mărunt al vadului.

— Bravo, domnule Mihai! zise într-un târziu Ganea, cu ochii sticlind de bucurie. Ești un excelent trăgător! Să-ți spun sincer, te admir și te felicit! Am reușit să-i dăm peste cap…

Cu mâneca zdrențuită a cămășii, Mihai își șterse sudoarea de pe frunte, își scutură apoi pantalonii de praf și, ridicându-se dinapoia mitralierei, veni cu pas moale lângă Dana și Maxim.

— Am să iau în primire mitraliera asta, zise el adresându-se lui Ganea și arătă cu capul către piesa înfierbântată ce se

odihnea pe dâmbul de pământ. Fac mai multă treabă cu ea decât cu pușca. Ostașul e recrut, nu prea se descurcă el…

— Te-aș ruga, totuși, domnule Mihai, să ai grijă de pluton… răspunse Ganea. Oricât, dumneata ai experiența unei școli militare, după câte mi-ai spus, a frontului…

— Bine, sunt de acord, dar voi fi și trăgător la mitralieră.

— N-am nimic împotrivă, zise satisfăcut Ganea. Nu pot decât să-ți mulțumesc.

Sublocotenentul plecă și după câțiva pași întoarse capul. Dana, cu ochii micșorări de lumina soarelui, îl privea, urmărindu-l cum se depărtează. Ofițerul îi făcu un mic semn de bun rămas cu mâna și ea zâmbi, după care veselă lipi obrazul de patul puștii.

— Îți cam face curte, după cât se pare… observă cu prefăcută naivitate Mihai și așezându-se alături de soră-sa își dezbrăcă cămașa zdrențuită, scoțând-o peste cap.

— Se poate să ai dreptate, răspunse moale Dana, fără să întoarcă privirea. Însă nu-i dau nici o importanță.

— De ce? se miră el, ștergându-și pieptul și spatele cu cămașa făcută mototol. E un om cumsecade, inteligent…

— Nu mă interesează, repet! răspunse rece Dana, parcă plictisită de această discuție ce i se părea total nepotrivită.

— Dar ce ai, domnișoară? Inima nu-ți spune totdeauna ce-ți spun și ochii? Că ochii te cam trădează…

— Uite, Mihai, întoarse ea capul, să lăsăm interogatoriile astea care nu-și au rostul! Ești de acord?

— Ce vorbești, dom’le! Te pomenești că ți-a sărit țandăra?! Bine domnișoară…

Zicând acestea, se ridică și porni de-a bușilea către mitraliera pe care o deservea acuma ostașul recrut. Pe deasupra continuau să țiuie gloanțele dușmane și șuierul proiectilelor de tun ce se spărgeau undeva în urmă, în marginea orașului. Peste întreaga luncă a Topolniței plutea un nor des de fum și praf, iar parcă din adâncul hățișurilor se înălța un vaier de fier, cu ecouri prelungi, metalice.

În cartierul Tabaci, locuit în parte de tăbăcari și în ale căror curți se vedeau întinse la soare piei argăsite, mai precis pe strada Pandurului, se duceau lupte înverșunate. O parte dintre nemți, trecând râul Topolnița prin dreapta, peste podul de fier al căii ferate, căutau să se strecoare în oraș pe această stradă sau pe poteca de pe malul Dunării, îndreptându-se către clădirea unde se afla internatul liceului Traian. Profitau de acoperirile variate ale terenului, dar mai ales de depozitul de cherestea al întreprinderii „Cloșani” prin curtea căruia, la adăpostul stivelor de scânduri și bușteni, intenționau să se infiltreze către periferiile Severinului. Dar tăbăcarii le-au venit repede de hac. Câțiva dintre ei, veniți în permisie de pe front, au ieșit în stradă, au făcut rost de arme și s-au alăturat celorlalte grupuri de muncitori. Experiența frontului și-a spus îndată cuvântul. Orice neamț care apărea de după cantonul de cale ferată, la capul podului de fier, era luat la ochi și dat peste cap dintr-un singur foc. Unii dintre ostașii companiei lui Ganea se amestecaseră printre locuitorii Tabaciului și printre muncitori, constituindu-se în grupe pestrițe și, acționând după îndemnurile localnicilor care cunoșteau ascunzișurile, focul lor având mai mult succes împotriva atacatorilor.

Deodată, dintr-o curte a unuia Poiană, ieși un băiețandru de vreo 16 ani, scund, cu picioarele nițel arcuite, cu părul cânepiu și ochi căprui, în mână cu un automat. Părea speriat, neliniștit, căuta cu privirea în toate părțile.

— Ce-i mă, Mircea? îl întrebă din șanțul străzii unde era culcat unul dintre mobilizații aflați în concediu și care purta uniforma militară. Unde te duci?

— Nea Cristescule, haide repede, să coborâm în vale către Dunăre, că nemții au început să se strecoare ca șerpii prin bălăriile de pe malul apei.

Câțiva luptători civili, la semnul aceluia ce i se spunea Cristescu, îl urmară pe Mircea prin curtea acestuia și ieșiră lângă calea ferată, pe marginea Dunării. Văzându-i, nemții rămaseră deodată locului, ca de piatră. Vroiră să facă cale întoarsă, dar focul fu instantaneu și ucigător. Câțiva doar scăpară cu viață și fugeau împleticindu-se ca beți, la adăpostul bălăriilor fără să-și găsească echilibrul, căzând în brânci și iar ridicându-se, urmăriți

de spaima morții.

— Nea Cristescule, nea Eugene, nea Vasile! strigă Mircea, întorcându-se spre grupul ce înainta prin șanțul terasamentului de cale ferată. După ei, să nu ne scape!

Gloanțele șuierau ascuțit ca niște bondari. Unele loveau piatra terasamentului și cioburile de granit se împrăștiau ca mii de schije în toate părțile. Un sergent de vânători de munte, răsărit și el printre luptători nu se știe de unde, ceru lui Mircea automatul și-i dădu în schimb pușca sa. Ochind cu precizie, sergentul doborî dintr-o singură rafală trei nemți, ce se prăvăliră la picioarele podului metalic. Unii o luară la fugă înapoi pe traversele podului, alții săriră în apă, îndreptându-se către șoseaua dinspre Șimian unde se retrăsese grosul mașinilor lor. Încercarea de a pătrunde în oraș, folosindu-se de terasamentul căii ferate și de poteca ce mărginea Dunărea, nu le reușise. Se constituise aici, în mod voluntar, încă un sector de apărare al severinenilor, tenace și de netrecut.

Ion Raicu, împreună cu Victor Ganea și cu Gligor își instalaseră punctul de comandă la casa unui grădinar, către marginea orașului. După un timp prinseră fiecare să se amestece printre luptători, să dea o mână de ajutor în lupta pentru respingerea atacurilor dușmane, deoarece în ultimele minute nemții se năpusteau tot mai aprig asupra pozițiilor luptătorilor români, încercând să-i dea peste cap și să intre în oraș. De câteva minute Raicu se oprise în apropierea lui Niță Dogaru, ascunzându-se după un dâmb înalt de pământ, pe care aruncase în grabă niște crengi de salcâm să-l mascheze. Ochea calm și deschidea focul cu o precizie atât de mare, încât atât bătrânul soldat cât și Totelică, ce stătea ghemuit în groapa lui, erau uimiți cum îi dădea pe nemți peste cap.

— Și zici dumneata că vor veni alte rânduieli? întrebă după o vreme Niță Dogaru, văzându-l pe Raicu că se odihnește oleacă. Că ar fi bine după spusa dumitale…

— Vor veni, taică Dogarule, vor veni, zise Raicu, vorbind peste buza gropii. Stătea trântit pe-o parte, scotea cartușe de prin buzunare și le înșiruia pe-o lamă metalică. Atunci tot omul își va afla cu cinste rodul muncii lui. Și noi cei de la oraș, muncitorii, și dumneavoastră, țăranii săraci de la sate.

Un proiectil de tun șuieră ca o săgeată prin aer și se sparse cu

o explozie surdă în peretele casei din spate. Instinctiv, Raicu își trase capul între umeri, stătu așa câteva clipe, să vadă dacă nu mai vine o nouă lovitură, apoi privi peste parapet înainte, către lunca Topolniței. Nemții erau trântiți la pământ de-o parte și de alta al șoselei, pe malul râului și dincolo de podul de fier.

— Trag blestemații, nu se lasă, zise Niță Dogaru înălțând fruntea peste marginea gropii sale. Dar și-ai noștri nu-i slăbesc o clipă. Au încercat vreo două atacuri și nu le-a mers.

— Tunarii au fost la înălțime!

— Au fost, săracii de ei, că și alaltăieri sară, când am luat cu asalt comandamentul nemțesc, tot ei ne-au ajutat, n-ați văzut? Cum pleca o ghiulea din alea drăcoase, cum se prăvălea peretele!

Bătrânul soldat își scoase casca de pe cap și cu mâneca bluzei militare își șterse creștetul și fruntea de sudoare.

— E cald, tare cald, reluă el, adresându-se lui Raicu. Nici nu știu dacă-ai noștri or fi treierat la vremea asta, oftă el, aducându-și aminte de acasă. Dacă nici n-o fi având cine să secere… și ce să secere…

Clătină capul a durere și tăcu, făcându-și de lucru cu închizătorul puștii.

— Ai mult pământ, taică Dogarule? întrebă Raicu în timp ce, întors pe-o parte cât mai ferit să nu ofere o țintă inamicului, căuta să bage lama cu cartușe în magazia puștii.

— De pământ întrebi dumneata? Apăi am o juma’ de pogon și-olecuță de grădină. Atâta am. Încolo, sufletul…

Tăcu, oftă iară și trase adânc aer în piept. Zise, după o vreme:

— Pământ tare ca iasca, domnule, abia intră fieru plugului în el. Cine să-l muncească, păcatele mele? Cine? Am muierea oloagă de vreo șase ani, abia se trage pe prispă, băiatu mi-a murit departe, pe front, că drept vorbeai dumneata alaltăieri, în vale, la Șantier, că uite stăteam și te-ascultam cu gura căscată și parcă-mi mergea la inimă spusele dumitale. Pentru ce-a murit? Pentru interesele boierilor, ca alde moșieru Tintorescu de la noi din sat. Om cu sute de pogoane! Numa ăi săraci, fără bani la poznar, numa ăștia, domnule, au dus greul frontului.

— Așa e, taică Dogarule… Dar moșia aceea a lui Tintorescu de care spui dumneata, trebuie să o împărțiți între dumneavoastră, țăranii săraci. El singur cu atâta pământ – auzi, sute de pogoane – și dumneavoastră de-abia vă duceți zilele pe câte-o palmă de

loc? Ce socoteală e asta?

— Păi e drept cum grăiești dumneata, dar cine să facă treaba asta? Că Tintorescu de bunăvoie nu ne dă el pământu nici în vânzare, darămite pe degeaba…

— Dumneavoastră, țăranii, trebuie să luați pământul. Nu-l munciți dumneavoastră?

— Ba noi îl muncim.

— Păi dacă-l munciți, tot dumneavoastră trebuie să culegeți și roadele! vorbi cât mai convingător Raicu. Acum au venit alte timpuri, taică Dogarule. Intrați cu plugurile, împărțiți totul frățește și gata. Noi, muncitorii, comuniștii, vă vom ajuta…

Niță Dogaru se scarpină în cap, îl privi cu mirare, lung și stăruitor pe Raicu, parcă fără să-i vină a crede toate câte le vorbea acesta, după care se întoarse și-i strigă soldatului din dreapta lui:

— I-auzi, mă, Totelică, ce zice ’mnealui…

— Am auzit, nea Niță, că am stat cu urechea tot într-acolo, zise Totelică, înălțând mai mult capul. Să fie oare adevărat?

— Păi de ce să nu fie, măi, oameni buni? îi întrebă Raicu, glăsuind mai tare să-l audă și acela peste răpăiturile puștilor și mitralierelor. De ce să nu fie? Partidul nostru comunist luptă pentru ca în țară să fie dreptate, cine muncește să primească răsplata muncii lui după cuviință.

— Da, partidu ăsta îi numai pentru muncitori? întrebă cu oarecare sfială Niță Dogaru.

— Cum numai pentru muncitori?

— Adică sunt trecuți în el numai muncitori?

— Ba și țărani, zise Raicu. Și profesori, și studenți, și învățători… toți cei care vor să lupte alături de noi, de muncitori. Toți cei care vor să nu mai fie în lume exploatare, să nu mai fit trântori care să mănânce din sudoarea altuia și ei numai să tragă câștigul, ca alde Tintorescu de la dumneata din sat și câți or mai fi ca el pe pământul ăsta…

Niță Dogaru lăsase pușca pe parapet și fără să-i mai pese de gloanțele care treceau pe deasupra sau îi țiuiau pe la ureche, se uita năuc la Raicu, de parcă acesta îi povestise cine știe ce năzdrăvănii de prin basme, să le auzi și să te minunezi, întoarse capul, îl privi în tăcere tot cu ochii măriți de uimire pe Totelică, apoi iar pe Raicu și iar pe Totelică și până la urmă îi zise acestuia:

— Auziși, mă vecine, cum stă chestia?

— Auzii, nea Niță.

— Știi ce mă gândesc eu? Iaca, ar fi bine să ne trecem și noi în partidu în care-i ’mnealui, în partidul comuniștilor. Zău așa. Luăm pământu boierilor și pe urmă… om mai vedea noi ce-o mai fi.

— Să ne trecem, nea Niță, întări Totelică. De ce să nu ne trecem? Că ne-o fi numai de bine…

— Apăi rău de ce să ne fie? făcu Niță Dogaru scărpinându-se în barbă. Și domnu’ caporal Dincu mi-a mai spus în câteva rânduri cum îi cu isploatarea boierilor. Păi cum? Tintorescu cu poznarele pline de crăițari numai din ăia de aur și eu cu ele pline de semințe de floarea soarelui? Că de ălea am, cu ălea mă hrănesc…

N-apucă să-și sfârșească vorba, că un iureș de foc se năpusti deodată asupra pozițiilor infanteriștilor români și ale civililor înarmați. Proiectilele începură să curgă ca ploaia și exploziile se țineau lanț, răbufnind când în spate, prin straturile grădinilor, când înainte, în fața parapetelor. Trâmbe de pământ se înălțau negre ca niște umbrele și apoi de sus cădeau bulgări și țărână într-atât de deasă, de nu mai vedeai la un pas înainte. Mitralierele nemților prinseră să toace toate deodată și valea aceea largă a Topolniței începu a răsuna într-atât de înspăimântător, încât ziceai că dintr-o clipă într-alta se scufundă pământul. Pe deasupra zăvoiului înverzit plutea o ceață albăstruie ca un fum care parcă luat de vânt se tot ducea către apa Dunării. Drept răspuns, începură să tragă și tunurile militarilor români. Și mitralierele. Și puștile-mitralieră. Iar pușcașii, civili și militari, deschiseră un foc într-atât de dens încât nu era palmă de pământ în toată lunca aceea nisipoasă, să nu fie zgâriată de gloanțele ce zumzăiau în aerul fierbinte al zilei.

După câțiva minute, ieșind dinapoia mașinilor răsturnate și găurite de proiectile, de după tulpinile plopilor ce mărgineau șoseaua, sau de după malul râului unde stătuseră ascunși, sute de nemți porniră într-un iureș turbat la un nou atac. Strigau, țipând „iuriii”… „iuriii”, făceau salturi cât mai scurte și repezi și trăgeau din mers cu automatele asupra pozițiilor românești din față. Pesemne era ultimul atac decisiv pe care-l încercau și erau hotărâți cu orice preț să-i dea peste cap pe luptătorii români

care le pricinuiseră atâtea pierderi.

— Ține-te bine, taică Dogarule! zise Raicu ferind capul după parapet. Au pornit ca turbații…

În aceea clipă, din spate își făcu apariția, venind mai mult de-a bușilea, un soldat cu capul descoperit, cu părul năclăit de praf și sudoare, în mână cu un automat.

— Hei, care-i dom’ Raicu pe-aicea? strigă el dinapoia unor tufe.

— Eu, măi camarade! zise Raicu, și-i făcu semn să se apropii. Ce ai cu mine?

— Uite, te caut, domnule, de-o jumătate de ceas și nu te găsesc. Am fost mai întâi la casa aceea, că acolo mi-a spus domnu’ sublocotinent că e postul de comandă, dar casa e pustie.

— Care-i necazul, camarade? căută să-i curme sporovăielile Raicu.

— Iaca o hârtie de la domnu’sublocotinent Ganea al nostru. Să-mi dai matale și răspuns.

Zicând acestea, ostașul vârî mâna în sân, și trase de sub veston o hârtie împăturită în patru pe care i-o întinse lui Raicu.

— Un raport, mi se pare…

— Bine, dă-l încoace!

Raicu luă hârtia și o parcurse în mare grabă cu privirea. Ganea se afla în cartierul Tabaci unde conducea lupta unui detașament de militari și civili împotriva unor forțe nemțești care dăduseră un nou atac. Ceruse regimentului, și colonelul Predoiu îl anunța că trimite ultimele efective din garnizoană: cavaleriști și gardieni publici, vreo câțiva marinari… Unde socotea, dumnealui, Ion Raicu, că s-ar putea folosi aceste noi întăriri? Să-i comunice de urgență, pentru că trebuia să amplaseze noile efective la teren.

Raicu împături hârtia și rămase o clipă pe gânduri. „Să mă sfătuiesc și cu Gligor, cugetă el. Dar unde-l pot găsi eu acuma pe omul ăsta? Aleargă și el de colo până colo unde e situația mai grea”. Privi apoi înainte, pe câmpul de luptă și își zise: „Văd că aici, de o parte și de alta a șoselei, lângă pod își concentrează nemții cele mai puternice forțe. Deci aici trebuie să fim și noi pregătiți să-i dăm peste cap. Ar fi nimerit chiar un contraatac…”

— Măi camarade, se întoarse Raicu către ostașul ce stătea

culcat pe burtă în așteptare, în apropierea lui. Spune-i domnului sublocotenent Ganea să trimită noile efective tot pe direcția podului. Ai înțeles?

— Am înțeles!

— Și dacă nu mai are treabă acolo, să vină încoace.

— Hârtie nu-mi mai dai mata?

— Nu-ți mai dau. Comunică verbal.

— Ce să fac? înălță ostașul sprâncenele alburii dt praf și pe fața-i de mucalit, mânjită de fum și sudoare se așternu pentru o clipă mirarea.

— Zic să-i comunici verbal, reluă Raicu. Adică să-i spui prin viu grai cele ce-ai auzit de la mine.

— Apăi, așa da... se lumină ostașul și, prinzând automatul în mână, se răsuci pe burtă cu capul către înapoi. Mă duc și sănătate bună.

— Mergi sănătos... Hei, dar unde ți-e boneta? Sau casca, ce-ai avut?

Ostașul însă nu-l mai auzi. Porni repede, mergând pe brânci printre gropi, boschete și după câteva clipe se pierdu înapoia unui gard prăbușit.

Peste un sfert de oră, prin grădini, apărură în spatele poziției, câțiva gardieni publici, în uniformele lor cafenii, cu eghileți albi pe piept, în mâini cu pușți și pistoale. Îndată după ei, se văzură vreo două plutoane de ostași în cizme, cu rozeta la carâmbi și pinteni lucitori. Apoi câțiva marinari și grăniceri. Se strecurau tiptil, cu spinările aplecate, în mâini cu carabine scurte și puști-mitralieră. Un ofițer tânăr, cu capul descoperit și casca în mână – era locotenentul Sabin Nițulescu – le tot arăta cum să ocupe dispozitivul, strigând și răcnind prin ploaia de gloanțe, parcă fără să-i pese de moarte.

— Uite, domnule Raicu, ne vin ajutoare, observă Niță Dogaru. Vin cavaleriștii de la Padina. Uite, mă, Totelică, se întoarse el către soldatul din dreapta, ți-a venit cumnatu-tău, care-i mobilizat la roșiori... Măi Totelică! Toteli...

Vorba lui Niță Dogaru îi îngheță pe buze. Inima i se frânse pe dată. Ochii i se măriră de groază. Trupul lui Totelică fără cap, smuls probabil de vreun proiectil, se zbătea zvârcolindu-se în groapa adăpostului, în spasme scurte, din ce în ce mai molatice. Din gâtul retezat țâșnea un șuvoi de sânge ce stropise frunzele de pe parapet, pușca, întreg pământul în jur.

— Săracu de el! zise împietrit de durere Niță Dogaru și, luându-și pentru o clipă casca de pe cap, se închină, făcând o cruce mare pe piept. Uite-l, domnule, cum se duse... Nici n-am băgat de samă... N-a scos o vorbă...

Raicu, crispat, clătină capul, oftă, dar nu răspunse. Mânui parcă mai aprig închizătorul pușții, duse arma la ochi și apăsă pe trăgaci. Dădu afară tubul ars și cu repeziciune introduse un nou cartuș pe țeavă. Când să apese iară pe trăgaci, simți că cineva se apropie târâș prin spate și-l scutură de laba piciorului. Întoarse speriat capul.

— Sandule, ce-i cu tine?

Sandu, feciorul lui, cu trei copii în urmă-i, lipiți una cu pământul, încât nici nu li se deslușeau spinările, zvârli tatălui doi săculeți de pânză doldora de cartușe.

— Ține și mai trec eu pe la mata, să știi, vorbi băiatul gâfâind. Sunt cu echipa de împrospătători...

Zâmbi, și cu un gest al capului arătă către pușteanii ce încercau să ridice frunțile de la pământ, ca să privească înainte.

— Capul la cutie, mă! le strigă Sandu autoritar. Ei, am plecat. Cu bine, tată, și ai grijă de mata…

— Mai bine ai de tine, îl povățui Raicu cu vocea scăzută. Nu veni prea mult înainte cu copiii ăia după tine… Aruncă sacii ăștia de departe, că ajung ei aici în gropile noastre.

Îi era teamă pentru viața fiului său și de aceea căuta să-l ocrotească. Nu-l mai avea decât pe el și de la moartea nevestei își concentrase întreaga dragoste asupra lui. Îl încerca totuși un sentiment de jenă că se gândise măcar la treaba asta când în jurul său atâția oameni erau gata să-și jertfească viața pentru cauza poporului, pentru țară. Stăpânit de aceste reflecții, privi mult timp în urma lui Sandu. Băiatul se îndepărta sprinten și vioi cu copiii după el, târându-se una cu pământul pe după tufișuri și resturi de garduri. Se oprea când și când și după povața tatălui, zvârlea de departe, cu precizie, săculeții cu cartușe, drept în gropile trăgătorilor. „Îmi place că m-ascultă, constată cu mulțumire Raicu. Barem să aibă grijă să se ferească de glonț, că uneori face pe eroul când nu trebuie.”

Nemții, înverșunați, continuau încercările de atac, dar fără vreun rezultat deosebit. Se opriseră după câțiva zeci de metri de la plecare și, cu capetele lipite de pământ așteptau să se sfârșească potopul de foc ce cădea asupra lor, ca să reia înaintarea.

Mihai, cu mâinile încleștate pe mânerele mitralierei, ochea destul de calm și apăsa pe trăgaci, simțind cum i se zguduie umerii în trepidațiile puternice ale *propriu-zisei*. Alături, ostașul recrut care-l ajuta, ținea pe palmă banda metalică cu cartușe, să poată trece mai ușor pe sub capacul cutiei închizătorului și-l privea cu un respect ascuns pe Mihai, văzând cu câtă precizie și sânge rece declanșa focul.

Ganea se ivi de după niște boschete, mergând cât mai aplecat, cu un automat în mână și cu binoclul spânzurat de gât. Fața i se aprinsese sub viziera metalică a căștii, iar ochii parcă-l usturau, că-i ținea tot timpul pe jumătate închiși, acoperiți de pleoapele prăfuite.

— Domnule Mihai, zise el venind aproape și punând mâna pe umărul mitralieristului. Eu sunt, Ganea…

— Te-ascult, domnule sublocotenent, răspunse Mihai fără să întrerupă tragerea, ținând privirea tot înainte.

— Situația e următoarea, vorbi ofițerul cu glasul întretăiat de

osteneală. A sosit vremea să dăm contraatacul decisiv. Pentru asta, în poziția noastră a venit și colonelul Predoiu. A fost la cele două batalioane, care stau ascunse în pădurea Balota. La o rachetă verde cu cinci stele, batalioanele vor ataca prin surprindere din spate și flanc. Tot atunci vom porni și noi… Ai, te rog, grijă cum deschizi focul prin culoar. Fixează pe șina gradată câteva miimi dreapta și stânga pentru spațiul de siguranță. Apoi, când noi vom ajunge pe linia șirului aceluia de mâncături galbene de pământ, faci salt și ocupi loc de tragere acolo în dreapta, după ciotul acela de lemn, unde văd parcă o tulpină…

— Da, e o tulpină de plop, retezată…

— Așa, acolo ocupi o nouă poziție de tragere. Ne-am înțeles?

— E-n regulă, domnule sublocotenent!

— Să nu încetezi o clipă să ne susții cu foc!

— Nici o grijă, domnule sublocotenent!

Ganea puse binoclul la ochi, privi înainte câmpul de luptă, apoi se trase pe brânci înapoi, să treacă pe la alte cuiburi de foc. Maxim, cu obrazul lui fraged aplecat pe patul puștii, trăgea de zor, ochind calm, așa cum îl învățase Mihai mai de dimineață. Îi era gura uscată de arșiță, obosise peste măsură de mult, dar nu se da bătut și, cu o voință fără seamăn, trimetea glonț după glonț în rândurile dușmanilor. Chiar îi spusese lui Sandu când trecuse pe la el, că e bine să se înapoieze cât mai curând, deoarece numai doi săculeți de cartușe nu-i ajung până la sfârșitul luptei.

Trecând prin preajmă-i, sublocotenentul veni lângă el, stătu o clipă de-o parte privindu-i zelul cu care încărca pușca și ochea, apăsând pe trăgaci, după care îl întrebă zâmbind:

— Cum merge treaba, voinicule, ai învățat să ochești?

— Am învățat, răspunse oarecum sfios Maxim, cu privirea plecată.

— Dar cine te-a lovit la ochi, de s-a umflat și s-a învinețit așa? Am vrut să te întreb mai de dimineață, dar am uitat…

Maxim nu răspunse. Lăsă pușca cu închizătorul deschis pe parapet și trecându-și dosul palmei peste frunte plecă iară privirea, de parcă îi era greu să vorbească despre el. Era încă plăpând, neîntremat, i se vedeau coastele prin cămașa de pânză subțire ce fusese cândva a lui Mihai. Fața o avea tot suptă, slabă, dar se mai luminase întrucâtva, nu mai era cenușie, bătrânicioasă ca pe vremea când era la brutărie.

— Nu spui cine te-a lovit la ochi? stărui Ganea. Bine, atunci poate-mi spui al cui ești? Cum de-ai ajuns chiar aici, în linia întâi? Părinții tăi știu unde te afli acum?

— N-am părinți, domnule ofițer, vorbi moale, cu glas stins Maxim.

— Dar ce s-a întâmplat cu ei? Cum de-ai rămas orfan?

Băiatul se codi la început să vorbească, dar până la urmă povesti ofițerului cum rămăsese singur pe lume, fără nici un ajutor de nicăieri…

— Și ce-ai pățit la ochi? Și la buză? Ești vânăt și umflat…

— Am fost închis la poliție și bătut. M-au aflat că într-o noapte am lipit manifeste comuniste pe ziduri și pe ferestrele vitrinelor și m-au arestat.

— Cine, tu? făcu ochii mari Ganea. Dar… cum… păi… mă, mă minți… te lauzi…

— Sunt membru al Uniunii Tineretului Comunist, domnule ofițer, spuse cu hotărâre Maxim. Și de aceea…

— Serios?

— Așa cum vă spun!

Ganea rămase uimit de cele auzite. Iată, un băiețaș neîmplinit încă la trup, firav și pricăjit, găsise – cum asta, numai el știe! – drumul luptătorilor comuniști. Dar el, cum de n-a aflat decât foarte târziu acest drum? De ce oare nu l-a căutat cu mai multă insistență, că doar preocupare a avut, a fost interesat să-l afle. Și, deodată, Ganea constată fără surprindere că din clipa acelor puține destăinuiri, Maxim îi devenise foarte drag inimii lui, apropiat ca un frate mai mic întâlnit după o îndelungată despărțire.

— Hai, du-te, lasă pușca și du-te! îl îndemnă ofițerul să plece, socotind că nu e bine să-și primejduiască viața, mai ales că peste puțin avea să se declanșeze contraatacul decisiv.

Dar Maxim nu se clinti. Înălță numai privirea mirată către ofițer, contrariat pentru această neașteptată hotărâre a lui.

— Hai, mă, nu pleci? vorbi Ganea blând și-l mângâie pe cap, pe obrajii aprinși de fierbințeala soarelui.

— Nu… răspunse moale Maxim. Nu plec… Vreau să lupt și eu, domnule ofițer.

— Să nu-mi mai spui „domnule ofițer”, zise Ganea continuând să-l mângâie pe păr.

— Dar cum?

— Nenea Victor. Auzi tu? Să-mi spui nenea Victor…

— Bine, domnule ofițer…

— Mă, tu nu înțelegi? Nenea Victor…

— Nenea Victor…

— Așa. Acum du-te, lasă pușca și du-te…

— Nu mă duc, nenea Victor, vorbi Maxim, pe un ton rugător. Ți-am spus: vreau să lupt și eu.

— Uite, copiii de-o vârstă cu tine fac alte treburi, cară cartușe mai înapoia pozițiilor.

— Eu nu sunt copil!

— Dar ce ești?

— Sunt utecist, am spus, răspunse cu gravitate Maxim. Matale trebuie să știi că comuniștii luptă în primele rânduri. Așa că… Ce mai…

Ganea începu să râdă.

— Bine, măi, luptă și tu aici în linia întâi, dacă vrei așa, dar ai grijă să te ferești, zise el și-l mângâie din nou pe copil pe creștetul capului cu palma lui mare și grea. Acuma o să înceapă atacul.

Dădu apoi să plece, dar parcă amintindu-și de ceva se întoarse, își scoase casca și o așeză pe capul băiatului.

— Uite zise ofițerul, ține asta, e cam grea, dar te ferește de glonț. Eu am să fac rost de alta…

— Mulțumesc, șopti moale Maxim și-l privi pe Ganea pe sub viziera metalică a căștii. Fața i se îmbujorase de emoție, sau poate de recunoștință. Zâmbind, începu sa pipăie casca de oțel din creștetul capului, mângâindu-i marginile, curelușa. Nu mai purtase așa ceva, ca un adevărat luptător și nici nu-și închipuise că avea să poarte. Pușcă, de, mai treacă-meargă, avea toată lumea, dar dintre civili până acuma nimeni n-avea cască.

— Maxime, zise Ganea, prinzându-l cu mâna de după cap. Vrei să-mi dai puțină ascultare?

— Da…

— Uite, zic să rămâi să lupți, dar ai grijă cum spuneam și nu scoate capul din groapă decât când tragi cu pușca, da? Și să nu stai mult afară să iei linia de ochire, că te pândește un neamț de la distanță și te ia el pe urmă la ochi, ai înțeles?

— Da, am înțeles, domnule ofițer…

— Mă, ai uitat?

— Am înțeles, nenea Victor…

— Așa… Ai grijă de tine…

Zicând acestea, Ganea îl mângâie încă o dată pe obraji și cu capul descoperit se trase înapoi tot pe brânci, așa cum venise. După câțiva metri dădu peste Dana, ascunsă în groapa ce i-o adâncise mai mult Sandu cu puțin timp înainte. Basmaua îi căzuse pe ceafă și părul blond îi flutura acum în voie pe fruntea arsă de soare. Umerii rotunzi și goi se înnegriseră și ei în fierbințeala zilei. Fața îi era mânjită de sudoare și praf; din pricina aceasta, știindu-se murdară, la apariția lui Ganea lăsă capul în jos și duse mâna în dreptul frunții, acoperindu-și ochii.

— Te-ai ascuns ca struțul, domnișoară! glumi Ganea, oprindu-se lângă ea.

— A, dumneata erai? se făcu ea a tresări, chipurile surprinsă de apariția ofițerului. Nu știam…

— *Ego sum qui sum!* [43] decretă Ganea înălțând degetul arătător și începu să râdă. Cum merge treaba, domnișoară?

— Merge destul de bine, zise fata și lăsând jos pușca scoase din sân o batistă de mătase cu care începu să-și șteargă fața. Uite în ce hal m-am murdărit, făcu ea îmbufnată. Meseria dumneavoastră, a militarilor, nu-i de loc elegantă…

— Însă e practică!

— Da, în situația asta, ai dreptate, e practică, zise ea și arătă cu capul înainte către câmpul de luptă. Vai, am crezut că înnebunesc de groază! De câte ori au pornit nemții încoace, tot de atâtea ori mi-a fost teamă că vin aproape, aproape și ne împușcă…

— Și ce făceai dacă veneau foarte aproape? întrebă Ganea făcându-și de lucru cu curelușa diagonalei. Dacă reușeau bineînțeles…

— Eu știu? înălță ea din umeri. Nu-mi pot da seama. Poate că aș fi fugit înapoi, sau poate că aș fi stat aici să trag până la ultimul cartuș. Zău că nu știu ce să zic. Sunt situații din astea groaznice, când acționezi nepremeditat…

— Da, așa este. Dar vecinul dumitale, pe care am aflat că-l cheamă Maxim, e plin de hotărâre, nu alta! Uite-l cum încarcă arma și trage.

— Vai de el, sărăcuțul! îl compătimi Dana. Noi i-am spus să stea acasă, dar n-a vrut. A zis că merge și el fiind și de datoria lui să lupte împotriva nemților. E în organizația noastră de U.T.C.

[43] Sunt acela care sunt! (l. latină, n.a.)

— Cum în organizația noastră de U.T.C.? se miră Ganea. Și dumneata ești în U.T.C.?

— Și eu, întări fata zâmbind. Ce te uiți așa?

Ganea era de-a dreptul uluit de cele ce auzise. Căută prin buzunare o batistă, să-și șteargă fața de sudoare, dar negăsind renunță și rămase tăcut, privind gânditor undeva departe peste lunca Topolniței ce vuia sub răpăitul puștilor și mitralierelor.

— Uite batista mea, zise Dana și i-o întinse.

— Nu, nu, mulțumesc, se împotrivi el vădit rușinat. Am avut și eu, dar se vede treaba că am pierdut-o.

— Tocmai de aceea, pe asta am să ți-o prind uite aici, zise ea și aplecându-se legă batista cu un nod de curelușa diagonalei de la centură. Așa, acum n-ai s-o mai pierzi!

Ofițerul era de-a dreptul fâstâcit. Totdeauna îl fascinaseră și-l încântaseră discuțiile cu Dana, chiar sperase într-o prietenie mai apropiată, dar de fiecare dată ea se arătase indiferentă. Și îi plăcea nespus de mult fata asta, era frumoasă, avea un aer deosebit, întreaga ei făptură degaja prospețime și îndemna la dragoste... Dar speranțele sale erau iluzii deșarte, visuri irealizabile... Și-acum, iată, i-a oferit și un talisman...

Emoționat, cum poate nu-l mai văzuse nimeni până atunci, sublocotenentul mângâie cu duioșie batista de mătase prinsă de curelușa diagonalei și zise zâmbind:

— Îți mulțumesc, domnișoară. Am s-o păstrez ca amintire de la dumneata.

— O, se miră ea contrariată, o batistă murdară?

— Nu interesează, făcu el categoric. E de la dumneata. Numai că...

Își aminti parcă ceva și chipul i se întunecă pe dată.

— Ce este?

— Batista nu înseamnă oare despărțire?

— Prostii! râse Dana. Ce, dumneata crezi în lucruri de-astea?

— Nu cred, dar așa se spune...

Ganea stătu o clipă pe gânduri continuând a mângâia batista prinsă de curelușa diagonalei, după care zise:

— Îți spun la revedere!

Luă automatul, vru să pornească înapoi târâș, dar își aminti de ceva, se întoarse și zise:

— Apropo, era să uit: la o rachetă verde cu cinci stele toată poziția noastră va porni la atac. Dumneata, domnișoară Dana și

Maxim, să stați, vă rog, pe loc. Pericolul e prea mare, nu e bine să vă expuneți. Am uitat să-i spun puștiului treaba asta, comunică-i te rog dumneata. E tare simpatic…

Făcu un semn de bun rămas cu mâna și se trase înapoi pe brânci, pornind târâș către locurile unde se găseau Raicu și Niță Dogaru.

Într-un șanț se întâlni cu caporalul Dincu. Era cu fața mânjită de praf, negru ca un fund de ceaun și numai dinții îi luceau albi în gură.

— Ce-i cu tine, Dincule?

— L-am lăsat pe plutonierul major Tănăsică la împărțit muniția și-am pornit și eu încoace. El, știți, cu piciorul…

— Bine, treci la grupa din dreapta. Vezi că la o rachetă verde pornim la atac!

În clipa aceea, nemții se ridicară din nou la atac. Trăgând cu toate armele, într-un vuiet asurzitor, furișându-se pe după mașinile răsturnate și pe după tulpinile plopilor, rostogolindu-se prin șanțurile drumului și prin gropile de proiectile, puhoiul de uniforme verzi-cenușii se avânta metru cu metru către pozițiile ostașilor și civililor români. Sublocotenentul Victor Ganea duse repede binoclul la ochi și privi înainte. Îi vedea acum destul de bine. Le distingea fețele lucii de sudoare, ochii micșorați de ură și neputință, le zărea bluzele prăfuite, descheiate la gât, cu mânecile suflecate. La centuri aveau înfipte grenade, în mâini automate cu țevile bronate, pistolete. Se opreau, culcându-se la pământ, trăgeau și iar se ridicau, într-un iureș ce parcă nu mai avea sfârșit. Începură să strige, să urle, bezmetici, agitând deasupra capetelor pumnii cu pistoletele și automatele, îndemnându-se unii pe alții să alerge cât mai repede, să pătrundă în pozițiile românești, să le dea peste cap și să intre în oraș. Între ei, se distingea figura maiorului Schultz, înalt, slab, cu fața crispată, și arsă de soare, cu ochii albaștri, răi și întunecați de ură, cu capela gri-verzuie cu cozoroc mare adânc trasă pe frunte.

— Dom'le Mihai! strigă către dreapta Ganea și Mihai care tocmai alimenta mitraliera, întoarse capul să vadă cine îl strigă. Ascultă, dom'le Mihai!

— Ordonați, dom'le sublocotenent! zise Mihai și înălță mâna să se vadă că e atent.

— Uite, îl vezi pe lunganul acela de neamț?

— Acela slab, cu panglică de decorație la cheutoarea bluzei?

— Acela. Mai lasă-l să înainteze câțiva zeci de metri și apoi fă-l să muște țărâna! E comandantul acestei hoarde verzi-cenușii…

— Am înțeles, dom'le sublocotenent! zise Mihai și armă pe dată mitraliera. Îi trimit acum un salut în țăcănit de morse. Telegrafia morții…

Calm, Mihai privi iar înainte. Maiorul, în fruntea atacatorilor, înalt și slab, alerga ca un bărzoi, cu pași mari, legănați, de parcă mergea printr-o mlaștină.

Mihai îl lăsă să mai înainteze câțiva pași, văzându-l cum agită în dreapta și-n stânga automatul său, apoi îl prinse în aparatele de ochire și apăsă pe trăgaci. O scurtă rafală de mitralieră sfâșie

aerul și ofițerul neamț se prăbuși ca un sac. Stătu o clipă la pământ, apoi încercă să se ridice mergând în patru labe, cu capul descoperit, clătinându-se ca un om beat. În secunda aceea însă, o nouă rafală îl răsuci într-o parte și-l lăsă nemișcat pentru totdeauna.

Cu tot potopul de gloanțe aruncat împotrivă-le, nemții nu se lăsau însă cu una cu două. Ambițioși, se avântau tot mai mult înainte sub norii de fum și praf ce-i învăluiau ca o ceață. Zgomotul luptei se amplifica și ecourile răpăiturilor și exploziilor de proiectile răsunau prelung și lugubru, ca un vaier fără de sfârșit. Deodată, din pădurea Balotei, țâșni spre înalt o săgeată de foc și, într-o clipă desfăcându-se în arcuiri largi se lăsară către pământ cinci stele verzi, sclipitoare, ca de argint.

— Racheta! zise Ganea. Acum atacă batalioanele...

Un potop de foc se revărsă brusc dintr-acolo și după un minut își făcură apariția, într-un atac surprinzător, impetuos, țâșnind ca din pământ și la nesfârșit zeci de plutoane de militari români, cu căștile sclipind în soare, cu armele în mâini, strigând și alergând într-un iureș de nedescris. Buimaci, nemții își opriră atacul. Total surprinși de cleștele în care erau prinși stătură o clipă locului, privind înapoi complet dezorientați, neștiind ce să facă, încotro s-o apuce.

— Înainte, băieți! tună în clipa aceea Ganea, îndemnându-și luptătorii să iasă la contraatac și, așa cum se afla, cu capul descoperit și automatul în mână, se ridică în picioare, sări peste șanțuri și gropi, și cu mersul lui greoi, porni la vale, către lunca Topolniței. După mine, înainte, uraaa!

Sutele de militari și civili se ridicară toți ca unul și se avântară cu strigăte năprasnice înainte, urmându-l pe ofițer, mânuind din mers închizătoarele, trăgând rafale după rafale, sărind cu pași mari peste parapete, șanțuri sau ce întâlneau în cale.

Raicu, Gligor, Haralamb, Sandu – răsărise și Dincu, nu se știe de unde cu o pușcă-mitralieră în mână, mai către dreapta – Pius și Chirică, apoi Niță Dogaru mergând aplecat, c-o moletieră după el, și în urmă-i locotenentul Sabin Nuțulescu cu roșiorii lui, marinarii și cei câțiva gardieni, alergau cu toții într-un iureș nestăvilit, prin ploaia de gloanțe, fără să le peste de moarte.

Nemții o luară îndată înapoi la goană către apa Topolniței, către desișul zăvoiului, împrăștiindu-se care încotro, ca potârnichile în bătaia puștii, răspândiți și înnebuniți de groază,

unii cu mâinile ridicate, alții zvârlind din mers puștile, dezbrăcând vestoanele, aruncând centurile și cizmele din picioare, dar cei mai mulți prăvălindu-se sub snopul gloanțelor neiertătoare.

— După ei! îndemna Ganea tot frontul acela de luptători ce înainta vertiginos și năvalnic ca un tăvălug de fier. După ei, să nu scape nici…

În clipa aceea însă, vorba i se frânse. Un glonț îl lovi în piept. Se clătină o clipă pe picioare, bâjbâind cu mâinile înainte, de parcă ar fi căutat un sprijin și apoi se rostogoli în marginea șoselei, lângă primul plop înalt, cu tulpina scorburoasă, rămânând întins sub tufele prăfuite ale unor mărăcini. Se zbătu câteva clipe, lovind aerul cu brațele și picioarele, se răsuci, reveni cu fața în sus, apoi rămase pe-o parte, chircit, zvârcolindu-se cu gura năclăită de sânge.

— Măi fraților, s-a prăpădit dom’sublocotinent, măăă! dădu în clipele acelea strigat de deznădejde Niță Dogaru. Uite-l ia, acolo în șanțu drumului… Lângă plopu acela…

Desprinzându-se din șirul luptătorilor, bătrânul soldat alergă cât putu de repede, se opri lângă ofițer, cu răsuflarea întretăiată, îngenunche și-l cuprinse de grabă în brațe, scuturându-l cu putere, căutând să-l readucă în simțiri.

— Dom’sublocotinent! încercă el să-i vorbească și cu degetele vru să-i ridice ploapele. Dom’sublocotinent, m-auziți?

Înfrigurat, cu mâinile tremurânde, luă repede bidonul de la șold, turnă un șuvoi de apă rece peste fața lui Ganea, îl scutură iarăși, apoi îi șterse cu dosul palmei lui bătucite sângele ce începuse a-i năvăli pe gură.

— Dom’sublocotinent! se rugă iară bătrânul soldat. Dom’sublocotinent, m-auziți?

— Apă… apă… mi-e sete… șoptea printre buze Ganea.

— Îndată, dom’sublocotinent, îndată… Uf, dumnezeule, că mi-a fost ca și un copil! suspina bătrânul soldat în zbuciumul durerii. Cum de l-a nimerit glonțu tocma pe ’mnealui, om cu inima atât de bună? Cum?

Duse bidonul la gura muribundului și-i turnă restul de apa peste buzele încinse. Ganea avu o ușoară tresărire, deschise ochii, apoi se lăsă și mai moale în brațele bătrânului soldat:

— Apă… apă… mă arde… apă…

Cutremurat, Niță Dogaru privi bidonul gol, îl scutură lângă

ureche, îl răsturnă și o încercare de groază îl cuprinse pe dată. Nu mai avea strop de apă. Privi deznădăjduit în jur. Lupta era în toi. Militarii și civilii atacau cu înverșunare, strigând și îndemnându-se în vacarmul acela peste răpăiturile puștilor și mitralierelor care trăgeau fără oprire.

— Măi, fraților, măăă! prinse a striga Niță Dogaru. Un bidon, mă! Care-aveți un bidon, mă fraților, măăă?!

Nu-l auzea însă nimeni. Glasul i se pierdea în vuietul acela al luptei ca luat de vânt. Și atunci, în clipele acelea de disperare, el văzu cum de după șirul de plopi, rostogolindu-se ca un ghem, apăru deodată Maxim, cu casca căzută pe ochi, cu pușca în mână, alergând și poticnindu-se mai-mai să dea de-a dura. O rafală de mitralieră începu a șuiera pe deasupra capului său, dar el se aruncă într-o clipă la pământ, apoi se ridică asemenea unui titirez, și porni s-alerge din nou prin ploaia de gloanțe.

— Mă, copilandre, mă! îi strigă Niță Dogaru. Mă, băiete!

Într-o clipă, Maxim fu lângă bătrânul soldat. Se aplecă, privi înfrigurat fața ofițerului și deodată lacrimi mari începură a-i șiroi pe obraji.

— Trăiește? întrebă el cu teamă, înecându-se de plâns. L-am văzut de-acolo, din groapa mea cum a căzut și am venit repede încoace…

— Stai aici, lângă ’mnealui, îl rugă Niță Dogaru. Eu mă duc răpede după apă și după un sanitar. Stai pitit după plopu ăsta, îl povățui el. Viu îndată…

Zicând acestea, Niță Dogaru plecă de-a bușilea prin șanțul drumului și îndată se făcu nevăzut pe după boschetele prăfuite și încremenite în arșița amiezii.

Rămas singur, Maxim se simți deodată cuprins de teamă, pentru că nu știa ce să facă. Scoase repede casca și o puse alături, lângă tulpina plopului, alături de pușca încă plină de unsoare. Luă apoi capul ofițerului și-l puse pe picioarele sale, să fie sprijinit ca pe o pernă, după care începu să-i mângâie fața, să-i sufle peste frunte, peste ochi, să-i facă aer cu palma lui mică și plină de țărână. „Of, doamne, să nu moară! se ruga el și parcă-l cuprinseră dintr-o dată niște friguri, că începu a tremura din tot corpul. Să nu moară… Barem de-ar veni mai repede sanitarul acela…”

— Apă… apă… șopti abia auzit Ganea.

Sufla din greu, înălțând și coborând anevoie coșul pieptului,

își sugea mereu buzele învinețite, fața căpătase o culoare galben-cenușie. O horcăială îl încerca deseori din adâncul pieptului, se zbătea și atunci gura i se umplea de sânge.

— Apă… apă…

— Vine acuma apa, domnu'ofițer… nene Victore! zise Maxim, aplecându-se asupră-i. Mă vezi, nene Victore? Uite-ți spun cum vrei matale… Deschide ochii și mă vezi, nene Victore, se ruga el cu glasul înecat de plâns… Sunt eu, Maxim… Băiatul care i-ai dat casca matale…

Ganea însă nu-l auzea. Răsufla tot mai greu, fără să ridice pleoapele, iar horcăiala aceea îl scutura parcă mai mult și gura i se umplea de sânge.

— Să nu mori, nene Victore… Să nu mori…

Începu să plângă în hohote, cu capul aplecat peste fața ofițerului, încercând să-i șteargă cu mâneca zdrențuită a cămășii șuvițele de sânge ce i se prelingeau mereu din colțul gurii.

În jurul lui vuietul luptei creștea cu fiecare clipă, sute și poate mii de gloanțe săgetau aerul fierbinte, se auzeau strigăte și îndemnuri, comenzi, vaiete și țipete, răsunau explozii de grenade și proiectile în ecouri prelungi peste întreaga luncă, dar micul Maxim, cu obrazul lipit de fruntea lui „nenea Victor", nu mai auzea nimic din toate astea, nu înțelegea nimic, nu-l mai interesa nimic; totul în preajmă-i, întreaga fire atât de clocotindă și de efervescentă i se părea că se scufundă cu încetul într-o apă liniștită și adâncă.

Așa îl găsiră după un sfert de oră sanitarii și soldatul Niță Dogaru, veniți într-un suflet să dea primele ajutoare ofițerului.

46

Spre seară totul se liniști. Ecourile acelei aprige lupte se stinseră. Peste întreaga luncă a Topolniței se așternu o tăcere grea, adâncă. Prizonierii nemți încolonați într-un lung șir, parcă fără de sfârșit, au fost duși sub pază în curtea regimentului de infanterie. Cu capetele descoperite, descheiați la vestoane, cu fețele năclăite de sudoare și praf, stăteau în acel amurg al zilei, pe jos, în mijlocul platoului de adunare al trupei, înconjurați de militarii români, ce-i supravegheau cu armele în mâini. Fumau, își vorbeau în șoaptă, unii dintre ei glumeau, dar cei mai mulți erau abătuți cu privirile înnegurate, copleșiți de povara gândurilor amare. Automatele, puștile, mitralierele, întregul lor armament fusese depozitat grămadă în fața magaziei, unde plutonierul major Grădinaru nu mai prididea cu inventarierea.

Mașinile și tunurile capturate încă nu fuseseră aduse. Abia acum erau remorcate de câteva automobile de piață rechiziționate în grabă și trase pe rând în curtea regimentului. Printre pavilioanele și magaziile cazărmii era un du-te-vino de militari și muncitori din formațiunile de luptă patriotice. Abia sosiți de la porțile orașului, o parte dintre civili predau armele unui sergent, după care se adunau grupuri-grupuri aprinzând țigări și vorbind gălăgios, fără a se încumeta să plece către case; unii stăteau în jurul sutelor de prizonieri nemți pe care-i priveau cu dispreț și scârbă ca pe niște tâlhari ale căror fapte nu aveau să le uite niciodată.

În fața pavilionului administrativ, sub un bătrân castan, Raicu abia sosit din lunca Topolniței, stătea pe o bancă alături de fecioru-său Sandu, de Gligor și de Mihai, și-i asculta cum își reaminteau episoade ale luptei ce abia se sfârșise.

— Ai văzut neamțul ăla înalt cât un plop? îl întrebă Gligor pe Mihai. Năvălise peste dumneata la mitralieră. Nu mai aveam gloanțe și cu patul automatului i-am dat una sub bărbie de i-am mutat capul din loc.

— Da, știu, zise Mihai. Eu tocmai în timpul acela scoteam buloanele *propriu-zisei*, să fac un nou salt. Noroc c-ai apărut dumneata… Și ce mai iureș a fost atacul nostru…

— Dar ce ziceți de marinar? întrebă Sandu.

— Care marinar?

— Ăla vânjos ca un taur, numai în cămașă și cu bereta pe cap,

care a luat un neamț de brăcinari, l-a ridicat deasupra capului și-a dat cu el în apa Topolniței.

— Da, l-am văzut, zise Gligor râzând. Vreo trei a aruncat așa. Avea boala asta, mai întâi să-i ridice în aer, ca la haltere, și apoi să dea cu ei de pământ. Măi, ce mai om și ăsta! îi zvârlea ca pe niște saci și striga unuia din spate: „Mai trece unul în contul meu, Costică!”

— Dar știți ce-a spus unul din ofițerii nemți luat prizonier? întrebă Mihai. L-am auzit spunându-i altuia: „Greșeala noastră e că am crezut că în oraș e o întreagă divizie și când colo, numai o mână de oameni!”. „Puțini, dar știm să ne batem! le-am zis eu în limba germană și au tresărit de uimire că le auzisem vorba. Și știm să ne batem pentru că ne batem pentru o cauză dreaptă”.

Raicu își aprinsese o țigară, trăgea fumul în piept, liniștit și tăcut, asculta povestirile tovarășilor săi de luptă și zâmbea. Se simțea puțin obosit, avea cămașa leoarcă în spate de sudoare, sandalele prăfuite, dar nu-i venea încă să plece către casă. Mai devreme, îi ceruse colonelului Predoiu ca din armele capturate de la nemți să primească o parte pentru formațiunile de luptă patriotice din oraș și acum aștepta să vadă în ce fel și când va intra în posesia lor. Apoi nu știa încă nimic de Ganea. Dintr-o clipă într-alta trebuia să se întoarcă Dana și cu caporalul Dincu de la spital.

Tot gândindu-se la toate acestea, văzu oprindu-se în fața lui un zugrav bătrân, neras, cu fața suptă, pământie, purtând o pușcă la umăr. Omul ținea un copil de mână, un băiețaș de vreo zece ani, desculț, cu părul ciufulit și pantalonii scurți, largi și peticiți spânzurând de două bretele scămoșate. La spate, copilul ținea ascunsă o cască germană, cenușie, ca de tuci, cu vulturul argintiu dintr-o parte găurit de glonț. Zugravul ceru voie lui Raicu, își aprinse o țigară, apoi plecă mai departe cu copilul de mână, dădăcindu-l:

— Măi Vasilică, tu nu m-asculți, băiete? Dă casca asta blestemată la magazie, hai cu mine, să vedem ce fac și eu cu pușca asta…

— Nu, n-o dau! se împotrivea copilul ascunzând casca la spate. Mi-a dat-o un nenea soldat, că i-am adus mereu cartușe, și-o iau acasă.

— Ce faci tu cu drăcovenia asta acasă?

— Au mai luat și alți copii. Punem apă în ea pentru găini sau

pentru câine. Numai că a mea îi găurită într-o parte…

În curtea regimentului forfota nu se sfârșise încă. Pe porțile larg deschise continuau să intre mașini și tunuri de captură; câteva căruțe cărau puști, mitraliere, cutii de cartușe. Pe platou, înconjurați de militarii români prizonierii sporovăiau între ei, zumzăind ca un viespar. Unul își rezemase capul de-o cutie pentru masca de gaze și dormea. Un altul scria ceva într-un carnet. Lângă el un soldat tânăr, cu fața ciupită de vărsat cânta nepăsător dintr-o muzicuță. Alții își scoseseră cizmele, vestoanele, stăteau cu capetele descoperite, cu căștile aruncate în jur, și priveau neliniștiți la santinelele ce se plimbau pe lângă ei, cu puștile în mâini și degetele pe trăgaci.

Niță Dogaru, plin de o anume importanță, patrula de colo până colo cu arma sub braț, vânătorește, numai ochi în toate părțile să n-o întindă vreunul chiar din sectorul ce-l avea în grijă. Călca apăsat, țanțoș, parcă numărându-și pașii, cu privirea cercetătoare, neastâmpărată. Pierduse o moletieră și obiala ruptă îi atârna ca o treanță peste bocanc. Pantalonii îi fuseseră sfâșiați la genunchi în timpul atacului, iar bluza de doc, decolorată, udă în spate, îi atârna largă pe trupul slăbit și cocârjat. Centura o pierduse nici nu mai știa pe unde. Pesemne, o uitase acolo, lângă plop, când o desfăcuse să lege brancarda pe care-l pusese pe Ganea.

Neamțul cel tânăr cânta de zor din muzicuță și-l privea obraznic pe Niță Dogaru. Când și când, bătrânul soldat se oprea locului, îl scruta și el tăios cu privirea, apoi pornea mai departe patrulând în jurul prizonierilor. Într-un târziu își aminti iar de Ganea. Ce-o fi făcut? L-or fi operat? I-or fi scos glontele din piept? Și tot gândindu-se, cu sufletul plin de amărăciune, la comandantul său, îl cuprinse deodată o furie nestăpânită împotriva celor pe care-i păzea. Unul dintre aceștia slobozise glonțul acela blestemat. Poate chiar acela cu muzicuța… Se opri și-l privi atent, cu ochii micșorați, plini de ură, de dorința răzbunării…

— Ia mai lasă, mă, cântatu ăla! îi zise deodată Niță Dogaru, și arătă cu capul către el. Tu, tu, ăla ciupitu, ce belești așa ochii la mine ca proasta-n bâlci? Ești vesel că nu ți-a găurit încă nimenea scăfârlia? Fire-ați ai dracului de porci și de criminali, să fiți! Omorâți oamenii și apoi cântați. Lasă drăcia aia din gură, n-auzi?

Neamțul nu înțelegea ce-i spune. Zâmbind, se ridică, îi întinse muzicuța și prin semne, arătând gestul fumatului, îi ceru în schimb un pachet de țigări.

— Ține-ți zdrăngăneaua, n-am nevoie de ea! îl respinse cu dispreț Niță Dogaru. Poate ai nevoie să-i cânți prohodu lu Hitler al tău. Da' aicea nu mai sufla în ea, că ți-o bag pe gât! Ți-o bag pe gât, auzi tu, mă? Mi-e sufletu cătrănit de durere și tu cânți, fire-ai al dracului cu cine te-a adus pe lume!

Speriat, văzând că Niță Dogaru umblă amenințător la închizătorul puștii, neamțul se dădu un pas înapoi, se așeză jos între ceilalți prizonieri și încet, parcă cu teamă, vârî muzicuța în buzunarul vestonului, bâjbâind, abia nimerind nasturele clapei. Veselia îi pierise din ochi. Mâinile îi tremurau.

— Așa! S-asculți de comanda mea, mă Friț, băiatule, că a venit vremea să comand și eu! zise Niță Dogaru mai liniștit și, punând iar pușca sub braț, porni în obișnuita-i patrulare în jurul celor prinși. Eh, de când am așteptat eu vremea asta! vorbi ca pentru sine. De când am așteptat-o…

Soarele cobora încetul cu încetul după dealurile ce înconjurau orașul. Umbrele pavilioanelor se alungeau tot mai mult în curtea cazărmii ca niște pete cenușii, diforme. De undeva, de peste Dunăre, răcoarea amurgului se făcea cu fiecare clipă tot mai simțită, înviorând seara aceea de vară. Foarte vag, stăruia încă în aer mirosul prafului de pușcă, al pulberilor arse, ce venea ca o boare ușoară din vale, dinspre lunca Topolniței.

— Ce-o mai fi cu sublocotenentul? întrebă într-un târziu Raicu, ridicându-se de pe bancă. L-or fi salvat?

— S-a interesat colonelul Predoiu la spital, zise Gligor privindu-și ceasul de buzunar. A telefonat acum zece minute. Operația nu se sfârșise încă.

— E destul de grav mi se pare…

— Da, e grav. De două ori a intrat în comă. A pierdut mult sânge. Se spune că nu unul, ci două gloanțe i-au perforat plămânul…

— Cred c-a intrat în snopul vreunei mitraliere, interveni Mihai, ridicându-se și el de pe bancă. Sau al vreunui automat…

Dar nu-și sfârși vorba, că în clipa aceea, afară, pe drumul din fața regimentului se auzi duduind înfundat motorul unei mașini. Vorbele încetară. Toți rămaseră într-ascultare.

— Ei sunt, se întorc de la spital…

Într-adevăr, peste câteva minute, ocolind cu grijă tunurile și camioanele de captură înșiruite pe aleea principală, intră în curtea cazărmii, legănându-se pe arcuri, un automobil negru, mare, greoi, descoperit, cu capota de pânză cenușie lăsată spre spate. Mașina opri încet, în fața pavilionului administrativ ridicând în urmă-i un nor de praf. Din mașină coborî mai întâi Dana, cu fața trasă, obosită, cu ochii triști și părul despletit căzut pe frunte, apoi caporalul Dincu și la urmă Maxim, în pantalonii lui soldățești, cu casca prea mare ce-i acoperea aproape ochii încă roșii de plâns.

— Ia uite și la ghindocul ăsta! zise Gligor către Raicu. A fost și el la spital…

— S-a cățărat de scara mașinii, nu s-a lăsat neam, până nu l-au luat și pe el.

Într-o clipă, în jurul celor sosiți se strânseră mulțime de militari și muncitori aflați prin curte, dornici să audă vești despre Ganea. Văzând mașina, colonelul Predoiu coborî și el din birou, își făcu loc prin mulțime și veni mai în față.

— Domnule secretar al partidului comunist din oraș, zise el văzându-l pe Raicu, veți lua de la plutonierul major Grădinaru o sută de puști, patru lăzi cu grenade și douăzeci cu muniție. Ajung?

— Ajung, răspunse Raicu. Foarte mulțumim.

— Ei, ce vești ne-aduci, domnișoară? se întoarse apoi către Dana. Arăta îmbătrânit, peste măsură de îmbătrânit, cu ochii încercănați, obosiți și barba nerasă. Am încercat din nou să telefonez la spital, dar dracu știe, s-a deranjat centrala noastră, n-am putut obține legătura…

— Cum l-ați dus? Ce face? întrebă și Mihai. Se simte bine?

— Tot timpul pe drum i-am pus comprese cu apă rece pe tâmple, spuse Dana cu glas obosit. Dincu l-a ținut în brațe împreună cu sanitarii, iar Maxim îmi ajuta să schimb compresele, muind batistele în gamela cu apă…

— Lasă asta, spune cum se simte? interveni nerăbdător Raicu.

— L-au băgat la operație. Două ceasuri am stat lângă ușă și-am așteptat. Când l-au scos din sală, a deschis puțin ochii, l-a văzut pe Maxim și a început să zâmbească…

— Da, așa este! sări Maxim bucuros că putuse vorbi cu Ganea. Să vedeți, stătea întins pe targă, în ușa salonului,

așteptau să-l ducă înăuntru. M-am apropiat și l-am întrebat încet: „Ce faci, nene Victore?” că așa a zis să-i spun, și el a ridicat ușor pleoapele, m-a privit blând și parcă-i râdeau ochii. „Cum te simți?” „Bine, porumbelule, a zis, zău, așa mi-a zis, „porumbelule”. Mi-a șoptit apoi să fiu cuminte că eu o să fiu fratele dumnealui. „Ce fac cu casca?” l-am întrebat. „Păstreaz-o, a zis, ai grijă și de pușcă, lupta nu s-a terminat...” Asta e tot, apoi l-au băgat în salon. Așa că, încheie Maxim, privind în jur, ce fac, tovarășe Valer, iau pușca acasă sau pornim în noaptea asta după alți nemți?

Zicând acestea, Maxim își luă casca din cap și cu mâneca zdrențuită a cămășii începu a se șterge pe obraji, pe ochi, așteptând cu foarte multă seriozitate un răspuns.

Zâmbind, Raicu vârî degetele în părul lui Maxim, i-l răvăși, zbârlindu-l, iar Dana îl cuprinse pe după umeri și-l ținu lângă ea, strâns la piept, cu lacrimi în ochi, stăpânită de durere. „Va scăpa oare Victor? se întreba ea în gând, cu neliniște. Numai de nu s-ar ivi complicații... Desigur, doctorii vor face tot ce le stă în putință, au dat chiar asigurări în privința asta. Ce om minunat profesorul de latină! Ce om minunat!”

Târziu de tot, când începuse a se întuneca, Dana, Mihai, Maxim, Raicu și Sandu porniră cu toții către casă. Mergeau îngânduraţi, obosiți de lupta istovitoare de peste zi, flămânzi, însetați și parcă nici unul nu îndrăznea să vorbească. Fugar, își aminteau scene din încleștarea de foc ce abia se sfârșise. Aveau încă în fața ochilor moartea unora dintre militarii căzuți în timpul atacului, în auz le stăruiau încă șuieratul proiectilelor de tun, zumzetul gloanțelor, vaietele și strigătele disperate ale muribunzilor. Apoi nu puteau uita rănirea destul de gravă a lui Victor Ganea pe care-l îndrăgiseră atâta...

— Îmi pare rău că s-a întâmplat așa cu prietenul nostru, zise după o vreme Raicu. Trec pe acasă și apoi mă duc la el, la spital...

— Cu jertfe am început să scriem noua istorie a țării, vorbi Mihai prinzându-l pe Maxim de după umeri. Cu jertfe și sânge...

— Adevărat spui, domnule Mihai, răspunse Raicu. Dar pe cei care au luptat și au căzut pentru această istorie nu trebuie să-i uităm niciodată.

Se înnoptase de-a binelea. Orașul se cufundase în întuneric. Străzile răvășite de bombe erau pustii, tăcute, stăpânite de-o

liniște adâncă. Nici o lumină nu lumina noaptea. Numai undeva, sus în înaltul întunecat strălucea o stea, cu sclipiri vii, de argint. Era luceafărul...

București – Brașov
februarie 1963 – aprilie 1964.

București
octombrie-decembrie 1971